

Α Ι
ΒΟΥΛΓΑΡΙΚΑΙ ΩΜΟΤΗΤΕΣ

ΕΝ Τῇ
ΑΝΑΤΟΛΙΚῇ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑῖ
ΚΑΙ

ΘΡΑΚΗῖ

1912 - 1913

ΓΕΓΟΝΟΤΑ, ΕΚΘΕΣΕΙΣ, ΕΓΓΡΑΦΑ, ΕΠΙΣΗΜΟΙ
ΜΑΡΤΥΡΙΑΙ

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ
ΤΥΠΟΙΣ Π. Δ. ΣΑΚΕΛΛΑΡΙΟΥ
1914

ΠΙΝΑΞ ΤΩΝ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

	Σελ.
Πρόλογος	1

ΜΕΡΟΣ Α'

Αί πρὸ τοῦ συμμαχικοῦ πολέμου κατὰ τῶν Ἑλλήνων βουλγαρικαὶ ὁμότητες	5
--	---

ΜΕΡΟΣ Β'

Αἱ κατὰ τὸν συμμαχικὸν πόλεμον βουλγαρικαὶ ὁμότητες .	20
Α' Ἐκθέσεις, μαρτυρίαι καὶ κρίσεις περὶ τῶν ὁμοτήτων καθόλου	20
Νιγρίτα	55
Γευγελή	64
Κιλκίς	66
Δοϊράνη	69
Στροφώνιτσα	71
Δεμίρ-Ισσάρ	75
Β' Ἐκθέσεις πρὸς τὸ γεν. στρατηγεῖον τῆς Α. Μ. τοῦ βασι- λέως καὶ πρὸς τὴν γενικὴν διοίκησιν τῆς Μακεδονίας .	92
Γ' Ἐκθέσεις τῆς ἑλληνικῆς δημογεροντίας	94
Δ' Ἐκθέσεις προκρίτων Μουσουλμάνων	98
Ε' Πίνακες θυμάτων	105
Ϛ' Πίναξ τῶν θυμάτων βουλγαρικῆς ξιφολόγχης τῆς κεντρικῆς ὁδοῦ τῆς ἑλληνικῆς συνοικίας	108
Ζ' Μαρτυρίαι ξένων δημοσιογράφων	109
Κάτω Τζουμαγιά (Μπαϊρακλή)	114
Ράδοβον	121
Σέρραι	122

	Σελ.
Αἱ ἐκθέσεις καὶ ἐντυπώσεις τῶν ὑποπροξένων Αὐστρουγγαρίας καὶ Ἰταλίας ἐν Σέρραις καὶ τῶν γενικῶν προξένων Αὐστρουγγαρίας καὶ Ἰταλίας ἐν Θεσσαλονίκῃ . . .	173
Αἱ ἐντυπώσεις τῶν ξένων δημοσιογράφων . . .	181
Ἐκθέσεις τῆς ἀντιπροσωπείας τῆς Ἰσραηλιτικῆς κοινότητος Θεσσαλονίκης . . .	193
Ἐκθέσεις τοῦ ὑποδιευθυντοῦ τοῦ ὑποκαταστήματος τῆς τραπεζῆς Ἀνατολῆς ἐν Σέρραις πρὸς τὸ ὑποκατάστημα τῆς αὐτῆς τραπεζῆς ἐν Θεσσαλονίκῃ . . .	198
Βουλγαρικαὶ ὁμότητες ἐν ταῖς πόλεσι καὶ χωρίοις τῆς περιφερείας Σερρῶν . . .	209
Ἀλυστράτη . . .	210
Ζηλιάχοβα . . .	218
Τὰ κατὰ Δοξᾶτον . . .	219
Καβάλλα . . .	272
Ἐν Θράκῃ . . .	291
Α' Δυτικὴ Θράκη . . .	292
Περιφέρεια Ξάνθης . . .	292
Γκιουμουλτζίνα . . .	308
Τὰ κατὰ Μαρώνειαν καὶ Μάκρην . . .	320
Τὰ κατὰ Λεδεαγὰς . . .	324
Β'. Ἀνατολικὴ Θράκη. Ἀπὸ Τσατάλτζας μέχρι Ἀδριανουπόλεως . . .	336
Σουφλί . . .	353
Ἐπίλογος . . .	357

Ἦδη διαρκούντος τοῦ πολέμου τῶν συμμάχων ἐναντίον τῶν Τούρκων δὲν εἶχον λείπει, ἰδίως ἐκ πηγῶν τουρκικῶν, διαμαρτυρίαι περὶ ὁμοτήτων διαπραχθεισῶν ὑπὸ τοῦ βουλγαρικοῦ στρατοῦ ἐν ταῖς ὑπ' αὐτοῦ καταληφθεῖσαις χώραις, ὥς ἡ κατόπιν ἐξέτασις ἐξήλεγξεν ἀληθεῖς, καθ' ἃ ἀποδεικνύεται ἐκ τοῦ πρώτου μέρους τῆς ἀνὰ χεῖρας βίβλου. Ἀλλὰ τοῦτο μὲν ἕνεκα τῆς ἀραιότητος μεθ' ἧς διεδίδοντο αἱ τοιαῦται φῆμαι, τοῦτο δὲ ὥς οὔσαι δυσεξέλεγκτοι καθ' ὃν χρόνον τὴν προσοχὴν τοῦ εὐρωπαϊκοῦ κόσμου ἐπέσυρε κυρίως τὸ καταπληκτικὸν γεγονὸς τῶν νικῶν τοῦ Σταυροῦ ἐναντίον τῆς Ἡμισελήνου, οἷον εἰ ἀπεκρύνοντο ἀπὸ τῶν ὁμμάτων τῆς Εὐρώπης. Ἐκ τῆς τοιαύτης δὲ ἀποκρύψεως ἐνθαρρυνθέντες οἱ Βούλγαροι ἐπὶ θρασύτερον προέβησαν εἰς τὸ στύγιον αὐτῶν ἔργον κατὰ τὸν δεύτερον πόλεμον, ὅτε εἶδον ἑαυτοὺς ἡττωμένους ὑπὸ τῶν προτέρων συμμάχων καὶ ἀπολλυμένας μίαν μετὰ τὴν ἄλλην τὰς πό-

λεις καὶ χώρας, αἵτινες εἶχον καταληφθῇ ὑπ' αὐτῶν. Οὕτως ἐκδικούμενοι διὰ τὰς ἡττας αὐτῶν καὶ ἀποφασίσαντες νὰ παραδώσωσιν ἐν ἐρειπίοις πᾶν ὅ,τι δὲν ἠδύναντο νὰ κρατήσωσιν ὡς ἴδιον ἐαυτῶν κτῆμα, προσέθηκαν εἰς τὴν ἐρήμωσιν ταύτην καὶ καταστροφὴν ὅλας τὰς παραβάσεις τοῦ οἴκτου καὶ τοῦ χριστιανικοῦ ἐλέους πρὸς τοὺς ἀόπλους καὶ ἀθώους, ὅλας τὰς ὑπερβασίας τῆς ἀνθρωπίνης ἀνηθικότητος καὶ τὰς ὑβρεῖς τοῦ διεθνοῦς δικαίου, ὅσας μόνον παρ' ἔθνους, μὴ ἀνήκοντος εἰς τὰς τάξεις τοῦ πεπολιτισμένου κόσμου καὶ μὴ συνδεομένου δι' ἀλληλεγγύης πρὸς τὴν εὐρωπαϊκὴν οἰκογένειαν, θὰ ἠδύνατό τις νὰ προσδοκῇ.

Καὶ ἐγκαίρως μὲν τὸ εὐρωπαϊκὸν δημόσιον ἔλαβε γνῶσιν τῶν γενομένων καθ' ὅλου διὰ τηλεγραφημάτων, ἀνταποκρίσεων καὶ ἄρθρων ἐφημερίδων, καὶ ἡσθάνθη ὅλας τὰς φρικιάσεις, ἃς τοιαῦται ἀπάνθρωποι πράξεις ἦτο φυσικὸν νὰ ἐμπούσωσι. Δὲν ἔλειψαν δὲ καὶ ἐπίσημοι σερβικαὶ καὶ τουρκικαὶ ἐκθέσεις ἀποδεικνύουσai, ὅτι ἡ ἀντιχριστιανικὴ ὁμότης τῶν Βουλγάρων, παραβαινόντων πάντα νόμον τῆς χριστιανικῆς ἠθικῆς καὶ φιλανθρωπίας, πάσας τὰς διατάξεις τοῦ διεθνοῦς δικαίου, ὑπῆρξε γενικὴ, στραφεῖσα κατὰ πάντων τῶν ἐθνῶν, πρὸς ἃ ἦλθον εἰς σύγκρουσιν.

Εἰς συμπλήρωσιν πάντων τούτων ἐπέρχεται ἡ ἀνὰ χεῖρας ἐκθέσις τῶν τελεσθεισῶν ὑπὸ τῶν Βουλγάρων ἀνοσιουργιῶν κατὰ τε τὸν πρὸς τοὺς Τούρκους πόλεμον καὶ μάλιστα κατὰ τὸν συμμαχικὸν ἐν χώραις καθαρῶς ἑλληνι-

καῖς ἢ ἐν αἷς εἶνε καταφανὴς ἢ ἐπικράτησις τοῦ ἑλληνικοῦ στοιχείου.

Ἡ ἐκδοσις τῆς ἐκθέσεως ταύτης, ἐπεκταθείσης παρὰ πᾶσαν τὴν ἐπιδιωχθεῖσαν συντομίαν εἰς τόμον ὀλόκληρον, δὲν ἦτο δυνατόν νὰ ἐπιτελεσθῇ ἀμέσως τὴν ὑστεραίαν τῆς εἰρήνης τοῦ Βουκουρεστίου. Ἦτο ἀνάγκη νὰ ἐξακριβωθῶσι πλεῖστα ὅσα γεγονότα, ὅπως τὸ βιβλίον τοῦτο παρουσιασθῇ τελείως μεμαρτυρημένον (documenté) ἐν πάσαις αὐτοῦ ταῖς λεπτομερείαις καὶ τοιοῦτον, ὥστε παρισταμένης ἀνάγκης νὰ ἐξελεγχθῇ ὑπὸ οἰασδήποτε ἀμερολήπτου ἐπιτροπῆς τοῦ πεπολιτισμένου κόσμου.

Ἄλλ' οὐδὲ ἀνάγκη ἦτο νὰ ἐκδοθῇ ταχύτερον τὸ ἔργον τοῦτο. Ἀναφερόμενον εἰς γεγονότα, ὧν αἱ γενικότητες ἐγνώσθησαν ἤδη ἐγκαίρως καὶ ἐξετιμῆθησαν δεόντως, ἀπεσκόπει εἰς τὸ νὰ καταστῇ οἶονεὶ μόνιμος Μελανὴ Βίβλος, διατρανοῦσα, ὅτι οὔτε αἰφνιδίου φυλετικοῦ μίσους ἐκρηγῆς, οὔτε αἱ σφοδρότητες ὀρμητικοῦ πολέμου δικαιολογοῦσι σφαγὰς, ἀτιμώσεις, βιαιοπραγίας καὶ καταστροφὰς αἵτινες διεξήχθησαν ὑπὸ τοῦ τακτικοῦ βουλγαρικοῦ στρατοῦ ἐκ προμελέτης καὶ καθ' ὄρισμένον σύστημα, προδιαγραφὲν ὑπ' αὐτῶν τῶν βουλγαρικῶν ἀρχῶν.

Οὕτως ἡ βίβλος αὕτη δὲν θὰ διεγείρῃ μόνον τὸν οἶκτον τῆς ἀνθρωπότητος, ἀναγκαζομένης νὰ καλύψῃ τὸ πρόσωπον ὑπ' αἰσχύνῃς ἐπὶ τοῖς διαπραχθεῖσιν ὑπὸ κράτους τασσομένου εἰς τὰ χριστιανικά, οὐδὲ θάποτελῇ μόνον

ιστορικὴν συμβολὴν ἀρίστην λόγου πρὸς βεβαίωσιν ἀνοσιουργιῶν διαπραχθεισῶν κατ' αὐτὴν τὴν δευτέραν δεκάδα τοῦ εἰκοστοῦ αἰῶνος, ἀλλὰ καὶ θὰ καταδείξῃ τοὺς κινδύνους τοὺς ἐπικρεμαμένους εἰς τὸν εὐρωπαϊκὸν πολιτισμὸν ὑπὸ λαοῦ, ὅστις ἐξελέγχεται ὑπὸ τῶν πράξεων αὐτοῦ διατηρῶν ἀπάσας τὰς ἀρχαίας αὐτοῦ ἔξεις, ἃς δὲν ἀπήμβλυνεν ἢ παρέλευσις αἰώνων ὅλων διαβιώσεως αὐτοῦ ἐν Εὐρώπῃ, καὶ ὅπως ἀναξίου νὰ τάσσεται μεταξὺ τῶν πεπολιτισμένων λαῶν.

Ἡ παροῦσα βίβλος ἐκλείσθη
τῇ 18/31 αὐγούστου 1913.

ΜΕΡΟΣ Α΄

ΑΙ ΠΡΟ ΤΟΥ ΣΥΜΜΑΧΙΚΟΥ ΠΟΛΕΜΟΥ

ΚΑΤΑ

ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ ΒΟΥΛΓΑΡΙΚΑΙ ΩΜΟΤΗΤΕΣ.

Κύριος σκοπὸς τῆς συγγραφῆς καὶ ἐκδόσεως τῆς παρούσης βίβλου εἶνε ἡ ἐπὶ τῇ βάσει αὐθεντικῶν καὶ ἐξηκριβωμένων πληροφοριῶν ὅσον ἔνεστι λεπτομερὴς περιγραφὴ τῶν θηριωδιῶν, ἃς διέπραξαν οἱ Βούλγαροι μετὰ τὴν ἔκρηξιν τοῦ συμμαχικοῦ πολέμου εἰς τὰς χώρας, ἃς ἐξεκένουν ὑποχωροῦντες ἐνώπιον τοῦ νικηφόρου προελαύνοντος ἑλληνικοῦ στρατοῦ.

Εἰς τὸ προεισαγωγικὸν τοῦτο κεφάλαιον θὰ ὁμιλήσωμεν συνοπτικῶς περὶ τῆς διαγωγῆς τῶν Βουλγάρων κατὰ τὸ πρὸ τῆς κηρύξεως τοῦ συμμαχικοῦ πολέμου διάστημα. Διαρκοῦντος ἀκόμη τοῦ κατὰ τῆς Τουρκίας πολέμου τῶν συμμάχων καὶ βραδύτερον ἔτι, μετὰ τὴν ὑπογραφὴν τῆς ἀνακωχῆς καὶ τῆς ἐν Λονδίνῳ εἰρήνης, οἱ Βούλγαροι προέβησαν εἰς πλείστας ὅσας βιαιοπραγίας, σφαγὰς, ἀτιμώσεις καὶ ἀνηθικότητας, ἀπεδείχθη δὲ ὅτι εἰς ὅλην αὐτὴν τὴν βάρβαρον καὶ ἀπάνθρωπον δρᾶσίν των ὑπῆρχε κατεστρωμένον πλῆρες καὶ τέλειον σύστημα τὸ μὲν ἐξολοθρεύσεως τοῦ μουσουλμανικοῦ στοιχείου τὸ δὲ πίεσεως καὶ καταδυναστεύσεως τοῦ ἑλληνικοῦ πληθυσμοῦ, ἵνα οὕτως ἐπιτευχθῇ ὁ διὰ τῆς ἐρημώσεως ἐκβουλγαρισμὸς τῆς ὑπὸ τὴν στρατιωτικὴν των κατοχὴν περιελθούσης μακεδονικῆς καὶ θρακικῆς χώρας.

Ἐν τῇ συνοπτικῇ ταύτῃ ἐπισκοπήσει δὲν θὰ ἐπιμείνωμεν πολὺ εἰς τὴν λεπτομερῇ ἀναγραφὴν μονομερῶν γεγονότων διαπιστούντων τὴν ἀνωτέρω ὀνομασθεῖσαν συστηματικὴν τῶν Βουλγάρων δρᾶσιν. Εἶνε τόσον πολλὰ τὰ δι' ἐπισήμων καὶ ἰδιωτικῶν ἐκθέσεων καταγγελλόμενα γεγονότα ταῦτα, ὥστε θάπητοῦντο τόμοι δλόκληροι διὰ

τὴν ἀπαρίθμησίν των. Ἐνώπιον τοῦ μεγέθους τῆς φρίκης, ὅπερ παρουσιάζουσιν αἱ ἐν τῷ κυρίῳ σώματι τῆς παρουσίας βίβλου ἀναγραφόμεναι θηριωδίαί καὶ καταστροφαί, αἱ τελεσθεῖσαι μετὰ τὴν ἔκρηξιν τοῦ συμμαχικοῦ πολέμου, χάνουσι πολὺ ὑπὸ ἔσπιν μονομερῶν γεγονότων τὰ πρὸ τοῦ πολέμου τούτου τελεσθέντα. Ἐν τούτοις ὅμως συνολικῶς λαμβανόμενα καταμαρτυροῦσιν ἐν εὐρυτάτῃ κλίμακι τὴν ἀρχῇθεν ἐνυπάρχουσαν κακοῦργον καὶ θηριώδη προμελέτην διὰ τὸ ἔργον τῆς καταστροφῆς, δὲν ἐπιτρέπουσι δὲ νὰ πιστευθῇ ὅτι αἱ κατόπιν γινόμεναι θηριωδίαί ἦσαν ἀπλᾶς συνέπειαι τῆς ἐκρήξεως τοῦ πολέμου μεταξὺ τῶν τέως συμμάχων ἢ ὠφείλοντο εἰς μεμονωμένας ἐνεργείας ἀτάκτων σιγῶν κομιτατζήδων, ὡς ἰσχυρίσθησαν οἱ ἐπίσημοι βουλγαρικοὶ κύκλοι εὐρεθέντες ἐνώπιον τῶν καταγγελιῶν καὶ διαμαρτυριῶν σύμπαντος τοῦ πεπολιτισμένου κόσμου.

Ἡ πρώτη ἐκδήλωσις τῆς βουλγαρικῆς ὑπουλότητος καὶ παρασπονδίας χρονολογεῖται ἀπὸ τῆς ἐπαύριον τῆς διὰ δόλου καὶ ἐξαπατήσεως ἐπιτευχθείσης εισόδου εἰς Θεσσαλονίκην τοῦ ὑπὸ τὸν στρατηγὸν Θεοδωρῶφ στρατιωτικοῦ σώματος. Ἡ παρὰ τὰ συμπεφωνημένα ἐγκαθίδρυσις ἐν τῇ πόλει ταύτῃ ὀλοκλήρου συστήματος πολιτικῶν καὶ στρατιωτικῶν ἀρχῶν καὶ αἱ τερατώδεις ἐκείναι ψευδολογίαι πρὸς ἀπόδειξιν προτεραιότητος κατοχῆς ἦσαν ἀσφαλὲς προμήνυμα τῆς κατόπιν ἐπακολουθησάσης διαρκοῦς συγχύσεως, ἣν ἐδημιούργησεν ἡ μικτὴ ἐκείνη κατοχὴ, ἡ ἐπεκταθεῖσα καὶ εἰς τὰ περὶχωρα Θεσσαλονίκης καὶ δοῦσα ἀφορμὴν εἰς τόσας ἐκτρόπους πράξεις εἰς βάρος τῆς δημοσίας ἀσφαλείας καὶ ἐπὶ ζημίᾳ τῆς ζωῆς, τιμῆς καὶ περιουσίας τῶν κατοίκων.

Οὐχὶ μόνον στίφη ἀτάκτων Βουλγάρων κομιτατζήδων ἔχοντα ἐπὶ κεφαλῇ βοεβόδας, ὀπλαρχηγούς καὶ ἀξιωματικούς ἀκόμη τοῦ βουλγαρικοῦ στρατοῦ, ἀλλὰ καὶ τακτικὰ σώματα πεζικοῦ διωργάνωσαν συστηματικὴν ἐν αὐτῇ τῇ Θεσσαλονίκῃ καὶ εἰς τὰ περὶχωρα λήστευσιν συνοδευομένην μὲ φόνους καὶ ἀτιμώσεις καὶ ποικίλας διαρπαγὰς. Ἀναριθμητοὶ εἶνε αἱ εἰς τὴν ἑλληνικὴν διοίκησιν ὑποβληθεῖσαι τότε ἐκθέσεις τῶν γεγονότων τούτων, ἔξακριβούμεναι καὶ διαπιστούμεναι εἰς τρόπον ἀνεπίδεκτον ἀμφιβολίας. Αἱ ἑλληνικαὶ

ἀρχαὶ εὐρέθησαν εἰς δυσχερεστάτην θέσιν θέλουσαι νὰ διαφυλάξωσι τὴν εἰς αὐτὰς διαπιστευθεῖσαν ζωὴν, τιμὴν καὶ περιουσίαν τῶν κατοίκων τῶν εἰς τὸν ἑλληνικὸν στρατὸν παραδοθεισῶν χωρῶν, χωρὶς ὁμῶς καὶ νὰ προσκρούσωσιν εἰς τὴν ἀπέναντι συμμαχικὸν στρατοῦ ἐπιβαλλομένην φιλικὴν στάσιν. Ἀρκετὸς καιρὸς ἐδέησε νὰ παρέλθῃ, πολλαὶ προσπάθειαι νὰ καταβληθῶσι καὶ ὅλη ἡ δυνατὴ ὑπομονὴ νὰ ἐξαντληθῇ, ἕως ὅτου, ἐπιβοηθούσης ἰδίᾳ τῆς κρητικῆς χωροφυλακῆς, ἐπέλθῃ ποιά τις ἀσφάλεια καὶ τάξις ἐν αὐτῇ τῇ Θεσσαλονίκῃ, μολονότι καὶ κατόπιν δὲν ἔπαυσαν δημιουργοῦμεναι ὑπὸ τῶν βουλγαρικῶν πολιτικῶν καὶ στρατιωτικῶν ἀρχῶν ποικίλα ἀφορμαὶ ἀνησυχιῶν, ὡς ἀπεδείχθη ἐκ τῶν κατὰ μᾶλλον καὶ ἰούνιον γενομένων ἐρευνῶν, καθ' ἃς ἀνεκαλύφθησαν εἰς βουλγαρικὰς οἰκίας ὅπλα, πολεμοφόδια καὶ βόμβαι ἐπὶ σκοπῷ διαταράξεως τῆς δημοσίας τάξεως καὶ μεταβολῆς τοῦ καθεστώτος, τουτέστι τῆς ἑλληνικῆς κατοχῆς τῆς Θεσσαλονίκης.

Ἀφοῦ δὲ ὑπὸ τὰ ὄμματα τῶν ἑλληνικῶν ἀρχῶν καὶ ἐπὶ παρουσίᾳ τοῦ ἑλληνικοῦ στρατοῦ τοιαῦτα ἀπετολμῶντο, δὲν εἶνε δύσκολον νὰ ἐννοηθῇ ἡ θέσις τῶν πληθυσμῶν, τῶν εὐρισχομένων εἰς τὴν σφαῖραν τῆς καθαρῶς βουλγαρικῆς στρατιωτικῆς κατοχῆς. Ἡ θηριωδία τῶν Βουλγάρων κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ ἐναντίου τῆς Τουρκίας πολέμου ἐξέσπασεν ἰδίως εἰς βάρος τοῦ μουσουλμανικοῦ πληθυσμοῦ τοῦ ὑπ' αὐτῶν καταληφθέντος μακεδονικοῦ καὶ θρακικοῦ ἐδάφους. Διαφεύγει τὰ ὄρια τοῦ κυρίου σκοποῦ τῆς παρουσίας βίβλου ἡ ἀναγραφὴ τῶν εἰς βάρος τῶν μουσουλμάνων διαπραχθεισῶν ὑπὸ τῶν βουλγάρων δρώσεων, ἀτιμώσεων, σφαγῶν. Οἱ Ἕλληνες ὁμῶς συμπατριῶται τῶν θυμάτων τούτων τῆς βουλγαρικῆς θηριωδίας δὲν ἔμειναν ἀνάλγητοι ἐνώπιον τοῦ οἰκτροῦ αὐτοῦ θεάματος. Εἰς τὰς Σέρρας, εἰς τὴν Δράμαν, εἰς τὴν Καβάλλαν, εἰς τὴν Γκιουμουλτζίναν, εἰς τὴν Ξάνθην, εἰς τὸ Δεδεαγάτς, βραδύτερον δὲ καὶ εἰς τὴν Ἄδριανούπολιν καὶ λοιπὴν Θράκην, οἱ Ἕλληνες μητροπολίται καὶ ἀρχιερατικοὶ ἐπίτροποι μετὰ τῶν προκριτοτέρων μελῶν τῶν ἑλληνικῶν κοινοτήτων, διακινδυνεύοντες τὴν ἰδίαν ἑαυτῶν ἀσφάλειαν καὶ ζωὴν, δὲν ἐδίστασαν νὰ ἐλέγξωσι δημοσίᾳ τὴν διαγωγὴν τῶν Βουλγάρων καὶ νὰ δεξώσιν ὅλην τὴν ἀποδοκιμασίαν καὶ ἀγανάκτησιν

των διὰ τὰς ἐπιτελουμένας θηριωδίας, κατορθώσαντες τοιοιτοτρόπως πολλαχρῶς νάναστεῖλωσι τὴν βάρβαρον καὶ ἀπάνθρωπον ὁρμὴν τῆς ἐπιδιωκομένης πλήρους καταστροφῆς. Ἡ διαγωγὴ αὕτη τοῦ ἑλληνικοῦ κλήρου ἔξετιμήθη δεόντως καὶ ὑπ' αὐτῆς τῆς θωμανικῆς κυβερνήσεως, ἥτις δι' ἐπισήμον ἑγγράφου διεβίβασεν εἰς τὸ Οἰκουμενικὸν Πατριαρχεῖον τὴν εὐαρέσκειάν της. Συγχρόνως δὲ πολλοὶ νηφάλιοι καὶ ἀξιοπρεπεῖς Τούρκοι ἀνώτεροι ἀξιωματικοί, αἰχμάλωτοι καὶ μὴ, ὥς καὶ πολιτικοὶ καὶ διπλωματικοὶ ὑπάλληλοι ἐξεδήλωσαν τὴν εὐγνωμοσύνην των διὰ τὸ ὑπὸ τοῦ ἑλληνικοῦ ἔθνους ἐπιδειχθὲν καθ' ὅλας τὰς φάσεις τοῦ βαλκανικοῦ πολέμου φιλάδελφον ὑπὲρ τοῦ ἀναξιοπαθοῦντος μουσουλμανικοῦ πληθυσμοῦ. Τὸ κῦρος τῶν ἐπισήμων τούτων γνωμῶν δὲν δύναται νὰ μειωθῇ ὑπὸ τοῦ ἐμπαθοῦς μισελληνικοῦ πνεύματος μερίδος τινὸς Τούρκων πολιτευτῶν καὶ δημοσιογράφων, οἵτινες ἐπιχειρήσαντες τὴν περισυλλογὴν καὶ δημοσίευσιν τῶν βουλγαρικῶν τούτων θηριωδιῶν ἀπέδωκαν αὐτὰς περιληπτικῶς εἰς ὅλους τοὺς συμμάχους στρατοὺς, χωρὶς νὰ ἐπιτύχωσι τοῦ σκοπομένου.

Ἀνώτεροι βούλγαροι ἀξιωματικοὶ καὶ πολιτικοὶ ὑπάλληλοι εἶχον ἀρκετὴν δόσιν ἀπάνθρωπον ἀναιδεΐας νάπαντῶσιν εἰς τοὺς ἐλέγχοντας αὐτοὺς διὰ τὰς κατὰ τῶν μουσουλμάνων θηριωδίας των Ἑλλήνας κληρικοὺς καὶ προκρίτους ὅτι τὰ μέτρα ταῦτα ἐπιβάλλονται ὑπὸ τοῦ ἐπιχειρηθέντος ἀπελευθερωτικοῦ ἀγώνος, διότι ἐὰν ἀφήντο ἐν τῇ ζῳῇ οἱ μουσουλμάνοι θὰ ἐπεχέιρουν βραδύτερον ἐναντίον τῆς βουλγαρικῆς κατοχῆς ὅ,τι καὶ οἱ βούλγαροι κομιτατζήδες πρότερον ἐναντίον τῆς τουρκικῆς κυριαρχίας. Ἐπὶ τῇ παρατηρήσει δὲ ὅτι ἐσφάζοντο καὶ ὄλως ἀθῶα παῖδια καὶ βρέφη, ἀπήντων ὅτι οἱ μικροὶ μεγαλώνουσι καὶ εἶνε ἔργον στοιχειώδους προνοίας νὰ σφαγῶσιν ἐνόσω εἶνε ἀκόμη μικροὶ διότι ἀνδρούμενοι θὰ καταστῶσιν ἐπικίνδυνοι. Οὐδόλως δὲ ἀπίθανον ὅτι ἡ ὑπὲρ τοῦ μουσουλμανικοῦ πληθυσμοῦ ἐπιδειχθεῖσα συμπάθεια αὕτη τοῦ ἑλληνικοῦ στοιχείου συνετέλεσε καὶ αὕτη οὐκ ὀλίγον εἰς τὴν ἐκ μέρους τῶν βουλγάρων ἐπίτασιν καὶ ἐπίσπευσιν τοῦ ἀρχήθεν προμελετηθέντος καὶ προσχεδιασθέντος διωγμοῦ κατὰ τῶν Ἑλλήνων ἐπὶ σκοπῷ πλήρους ἐθνογραφικῆς ἀλλοιώσεως τῶν καταληφθεισῶν χωρῶν.

Ὁ κυριώτερος στόχος τῶν βουλγαρικῶν βιαιοτήτων ἐγένετο τὸ ἐκκλησιαστικὸν καὶ ἐκπαιδευτικὸν καθεστὼς τῶν ἑλληνικῶν κοινοτήτων. Αἱ ἑλληνικαὶ μητροπόλεις ἐπολιορκήθησαν καὶ παρεβιάσθησαν. Οἱ μητροπολίται ποικιλοτρόπως παρεκωλύθησαν ἐν τῇ ἐξασκήσει τῶν ποιμαντορικῶν αὐτῶν καθηκόντων. Ἀπηγορεύθη ἡ ἀνά τὰς διαφορὰς κοινότητος τῶν ἐπαρχιῶν αὐτῶν περιοδεΐα καὶ ἡ εἰς ἐπισήμους ἐορτὰς ἱεροτελεστία. Ὅσους ἐπεχέιρουν οἱ μητροπολίται καὶ οἱ ἀρχιερατικοὶ ἐπίτροποι νὰ διαμαρτυρηθῶσι διὰ τὰ δεινοπάθηματα τῶν πνευματικῶν των τέκνων, περιωρρίζοντο καὶ τὸ ἀξίωμα των καὶ τὰ πρόσωπα αὐτῶν. Ἐπιέζοντο, ἵνα συλλειτουργήσωσι μετὰ σχισματικῶν βουλγάρων ἱερέων παρὰ τὰς διατάξεις τῆς ὀρθοδόξου πίστεως καὶ τῆς προϋσταμένης ἐκκλησιαστικῆς ἀρχῆς. Ἐπειδὴ δὲ φυσικῶς ἤρνοῦντο νὰ συμμορφωθῶσι πρὸς τὰς βλέψεις καὶ ἐισηγήσεις αὐτὰς τῶν βουλγάρων ἡπειλοῦντο δι' ἐκδιωγμοῦ ἐκ τῶν ἐπαρχιῶν των ἢ ἀπήγοντο βιαίως ἐκ τῶν χωρίων καὶ ἐνεκλείοντο εἰς τὰς μητροπόλεις των, ὅπόθεν ἀπηγορεύετο αὐτοῖς ἐπὶ ποινῇ θανάτου ἡ ἐξοδος. Ἰδοὺ παραδείγματα τινὰ ἐκ τοῦ κεφαλαίου τούτου τῶν βουλγαρικῶν βιαιοπραγιῶν.

Ὁ μητροπολίτης Ἐλευθερουπόλεως (Πραβίου) ὑπεχρεώθη νὰ μὲνῃ κλεισμένος ἐν τῇ μητροπόλει του, ἀπαγορευθείσης αὐτῷ πάσης ἐπισκέψεως πρὸς τοὺς ἐν τοῖς χωρίοις τῆς ἐπαρχίας του ὁμογενεῖς πληθυσμούς. Θελήσας δὲ νὰ ἀφηγήσῃ τὴν ἀπαγόρευσιν ταύτην καὶ ἐπιχειρήσας νὰ ἐξέλθῃ τῆς μητροπόλεως ὑπέστη ἐπίθεσιν ἐκ μέρους τῶν φρουρούντων στρατιωτῶν, οἵτινες διὰ τῶν ὅπλων ἠνάγκασαν αὐτὸν νὰ ἐπιστρέψῃ καὶ ἐγκλεισθῇ εἰς τὴν μητροπόλιν του. Ὁ ἴδιος μητροπολίτης μὴ θελήσας νὰ ἐπιτρέψῃ τὴν διὰ παρανόμου κλητεύσεως παρουσίαν τοῦ ἐπιτρόπου του εἰς τὸ δικαστήριον ἐξεβιάσθη διὰ στρατιωτικῆς βίας νὰ προσέλθῃ αὐτὸς ὁ ἴδιος. Ὅτε δὲ βραδύτερον ἐκλήθη εἰς Κωνσταντινούπολιν ὡς συνοδικός, αἱ βουλγαρικαὶ ἀρχαὶ Πραβίου ἀγροῦκας καὶ παρανόμως ἤθελον νὰ ἐμποδίσωσι τὴν ἐπὶ τοῦ ἀτμοπλοίου ἐπιβασίν του.—Εἰς τὸν μητροπολίτην Στρωμνίτης ἀπηγορεύθη νὰ μεταβῇ καὶ ἱεουργήσῃ εἰς τὸ χωρίον Ζίμποτον τὴν ἡμέραν τοῦ ἁγίου Γεωργίου.—Ὁ μητροπολίτης Δράμας διὰ στρατιωτικῆς βίας ἀπήχθη ἀπὸ τοῦ ἐν τῷ χωρίῳ Βυσσοτσάνῃ ἐορτάζοντος ναοῦ καὶ ὑπὸ συνοδείαν στρατοῦ ἦχθη εἰς Δράμαν ἐγκλει-

σθεις καὶ φρουρούμενος ἐν τῇ ἐκεῖ μητροπόλει του.—Ἡ μητρόπολις Γκιουμουλτζίνας κατελήφθη διὰ τῆς βίας καὶ ἐχρησιμοποιήθη ὡς κατάλυμα βουλγάρων ἀξιωματικῶν, ἐκβληθέντος τοῦ ἀρχιερατικοῦ ἐπιτρόπου, ἀντιπροσωπεύοντος τὸν ἐν Κωνσταντινουπόλει συνοδικὸν μητροπολίτην Μαρωνείας.—Ὁ μητροπολίτης Τυρολόης διαμαρτυρηθεὶς γραπτῶς καὶ προφορικῶς διὰ τὰ δεινοπαθήματα τῶν ἐπαρχιωτῶν του ἠπειλήθη καὶ ἐξυβρίσθη.—Ὁ μητροπολίτης Ἀδριανουπόλεως μετὰ τὴν ὑπὸ τῶν Βουλγάρων ἄλωσιν τῆς πόλεως ἐπιέσθη, ὅπως ἱεροπράξῃ μετὰ τῶν σχισματικῶν κληρικῶν. Τὸ αὐτὸ εἶχε συμβῆ προηγουμένως καὶ ἐν Ραιδεστῷ μὲ τὸν μητροπολίτην Ἡρακλείας. Εἰς τὴν ἐπαρχίαν Διδυμοτείχου ἐξηναγάζοντο οἱ ἱερεῖς νὰ συλλεיתουργῶσι μετὰ σχισματικῶν, θῦμα δὲ τοῦ ἐξαναστασμοῦ τούτου ἐγένετο ὁ ἱερεὺς τοῦ χωρίου Καρακασήμ Παπᾶ Χρῆστος πληρώσας διὰ τοῦ αἵματός του τὴν ἄρνησιν εἰς τὴν γενομένην ἐπιβολήν.—Ὁ διάκονος τῆς μητροπόλεως Δράμας Βησσαρίων συλληφθεὶς ἐν τῷ σιδηροδρομικῷ σταθμῷ ὑπὸ βουλγάρων στρατιωτῶν ἐσύρετο ἐκ τῆς γενειάδος καὶ ὑφίστατο ἐμπνυσμούς καὶ ξυλοκοπήματα, ἐνῶ συγχρόνως ἐξετοξεύοντο ὕβρεις κατὰ τῆς ἐλληνικῆς ἐκκλησίας, τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου καὶ τῆς μητροπόλεως Δράμας.—Ὁ διάκονος τῆς μητροπόλεως Ἡρακλείας Δημήτριος Γιαννόπουλος ἐφονεύθη ἐντὸς καρενείου ὑπὸ βουλγάρου ἀξιωματικοῦ θέλοντος ἀπλῶς νὰ δοκιμάσῃ ἐπὶ τοῦ διακόνου τὴν εὐθυβολίαν τοῦ ὅπλου του.—Ὁ ἱερεὺς τοῦ χωρίου Μακρόδου τῆς ἐπαρχίας Στρωμνίτης δὲν ἤθελε νὰ προσχωρήσῃ εἰς τὸ σχίσμα. Πρὸς τιμωρίαν ἐπετάχθη ὁ ἀξίας ἄνω τῶν 20 λιρῶν ἵππος του, ἐπειδὴ δὲ καὶ πάλιν δὲν ὑπέκνησεν, ἐρρίφθη εἰς τὰς φυλακάς.—Ὁ μητροπολίτης Δράμας ἐπισκεφθεὶς τὸ Δοξάτον ἐξυβρίσθη καὶ ἠπειλήθη διὰ θανάτου ὑπὸ τοῦ ἐκεῖ ἀστυνόμου καὶ διοικητοῦ τῆς χωροφυλακῆς.—Ὁ μητροπολίτης Σερρών ἐπανειλημμένως διὰ δριμείας γλώσσης ἐλέγξας τὰς θηριωδίας τῶν βουλγάρων καὶ ἐξορκίσας αὐτοὺς ἐν ὀνόματι τῆς χριστιανικῆς θρησκείας νὰ παύσωσι κακοεργεῖντες διετάχθη αὐστηρῶς νὰ παύσῃ ἀναμυγνύμενος εἰς ξένας ὑποθέσεις.

Αἱ ἐκκλησίαι καὶ τὰ σχολεῖα τῶν ἐλληνικῶν κοινοτήτων ὑπῆρξαν ἐπίσης ἀντικείμενον ἐποφθαλμιάσεως καὶ ἀρπαγῆς ἐκ μέρους

τῶν βουλγαρικῶν ἀρχῶν. Ὅπου συνυπῆρχον καὶ σχισματικοὶ κάτοικοι, αἱ ἐλληνικαὶ ἐκκλησίαι ἀφαιρούμεναι ἀπὸ τῶν νομίμων δικαιούχων ἐδίδοντο εἰς ἐκείνους. Ὅπου δὲ μόνον Ἕλληνες κατοικοῦν, αἱ ἐκκλησίαι ὑφίσταντο διαρπαγὴν καὶ λεηλασίαν, ἐνίοτε δὲ κατεσκάπτοντο ἢ καὶ παρεδίδοντο εἰς τὸ πῦρ. Τὴν ἰδίαν τύχην ὑφίσταντο καὶ τὰ ἐλληνικὰ σχολεῖα. Εἰς πολλὰ μέρη προωρρίζοντο ὡς κατάλυματα στρατοῦ, μολοντί ὑπῆρχον ἄφθονα ἄλλα οἰκήματα πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον. Ἡ ἐκδίωξις τῶν διδασκάλων καὶ διδασκαλιστῶν ἦτο τὸ σχετικῶς μικρότερον κακόν. Πολλοὶ διδάσκαλοι ὑπεβλήθησαν εἰς δαρμούς καὶ φυλακίσεις, διδασκάλισσαι ἠτιμώσθησαν, οἱ δὲ γονεῖς ἐπιέζοντο νὰ στέλλωσι τὰ τέκνα των εἰς τὰ βουλγαρικὰ σχολεῖα. Ἐπὶ τῶν ἐκκλησιῶν καὶ τῶν σχολείων ἐτίθεντο βουλγαρικαὶ ἐπιγραφαί, ἀπαγορεύουσαι τὴν εἰς τὴν ἐλληνικὴν γλῶσσαν διδασκαλίαν καὶ ἱεροτελεσίαν. Εἰς τὸ χωρίον Ὀκλαλὴ τῆς ἐπαρχίας Μετρώων ἡ ἐκκλησία ἀπογυμνωθεῖσα μετετράπη εἰς σταῦλον. Εἰς διάφορα χωρία τῆς ἐπαρχίας Τυρολόης τὰ σχολεῖα διαρπαγέντα μετετράπησαν εἰς νοσοκομεῖα χολεριῶντων. Ἐκ τοῦ ἐν Ἡρακλείᾳ μητροπολιτικοῦ οἰκήματος ἀπεκόμισαν πολλὰ ἀρχαῖα ἀγάλματα καὶ μαρμαρίνας ἐνεπιγράφους πλάκας, μεγάλης ἀρχαιολογικῆς ἀξίας, ἐκ δὲ τοῦ ἐκεῖ ναοῦ τοῦ ἁγίου Γεωργίου ἀφῆρεσαν ἀρχαίαν καὶ διὰ χρυσοῦ καὶ ἀργύρου κεκοσμημένην εἰκόνα τῆς Παναγίας, ὡς καὶ ἑξ μαρμαρίνας ἐπιγραφάς. Αἱ ἴδιαι διαρπαγαὶ εἰκόνων καὶ ἀμφίων διεπράχθησαν καὶ εἰς ἐκκλησίας τῶν ἐπαρχιῶν Σηλυβρίας, Γάνου καὶ Χώρας ὡς καὶ εἰς ἐν μοναστήριον τῆς Καλλικρατείας καὶ ἀλλαχοῦ. Πολλῶν σχολείων οὐχὶ μόνον τὰ θρανία καὶ ἐπιπλα, ἀλλὰ καὶ αὐτὰ τὰ παραθυρόφυλλα ἀφῆρουντο καὶ ἐχρησιμοποιοῦντο ὡς καύσιμος ξυλεία.

Ὡς ἄμεσον συμπλήρωμα τῆς ἐναντίον τοῦ ἐλληνικοῦ κλήρου καὶ τῶν ἐλληνικῶν ἐκκλησιῶν καὶ σχολείων βουλγαρικῆς ἐπιθέσεως ἐπηκολούθησεν ἡ διὰ κομιτατζήδων καὶ διὰ τακτικοῦ βουλγαρικοῦ στρατοῦ τρομοκρατήσις τῶν ἐλληνικῶν πληθυσμῶν καὶ ὁ ὑπὸ τῶν βουλγαρικῶν ἀρχῶν ὑποστηριζόμενος ἐκβιασμός πρὸς προσχώρησιν εἰς τὸ βουλγαρικὸν σχίσμα. Εἰς τὸ διάστημα τῆς ὀλιγομήνου ταύτης βουλγαρικῆς κατοχῆς ἐπανελήφθησαν ὅλαι αἱ γνωσταὶ σκηναὶ τῆς προηγουμένης ἐν Μακεδονίᾳ βουλγαρικῆς δράσεως. Οἱ Ἕλληνικοὶ

πληθυσμοὶ ὑπέστησαν τὸν ἀγριώτερον τῶν διωγμῶν εὐρισκόμενοι καθ' ὅλοκληρίαν εἰς τὸ ἀπάνθρωπον ἔλεος τῆς βουλγαρικῆς θηριωδίας καὶ μὴ δυνάμενοι νάντιπάζωσιν, ὥς ἄλλοτε, μηδὲ τὴν ἀσθενεστέρα ἄμυναν.

Εἰς κοινότηας καθαρῶς ἑλληνικὰς, οἶαι αἱ Σέρραι, ἡ Δράμα, ἡ Καβάλλα, τὸ Δοξάτον, ἡ Ξάνθη καὶ εἰς ἄλλας, ὅπου οἱ Ἕλληνες κατοικοὶ ἀπετέλουν τὴν μεγίστην πλειονοψηφίαν καὶ τὸ μόνον ἀνεπτυγμένον στοιχεῖον, κατηργοῦντο αἱ ὑπάρχονσαι δημοτικαὶ ἀρχαὶ καὶ ἀντικαθιστῶντο ὑπὸ βουλγάρων, εἴτε ἀνηκόντων εἰς τὴν ἐσχάτην κοινωνικὴν βαθμίδα εἴτε μετακαλουμένων ἔξωθεν. Καὶ εἰς αὐτὰς τὰς καθαρῶς ἐσωτερικῆς δικαιοδοσίας κοινοτικὰς ἀρχὰς τῶν Ἑλλήνων ἐπέβαλλον διὰ τῆς βίας βουλγάρους γραμματεῖς, καθιστῶντες ὑποχρεωτικὴν τὴν βουλγαρικὴν γλῶσσαν, μὴ δεχόμενοι ἐκθέσεις καὶ ἀναφορὰς συντασσομένης ἑλληνιστὶ καὶ στέλλοντες εἰς κοινότηας καθαρῶς ἑλληνικὰς βουλγαριστὶ γεγραμμένας διαταγὰς, ὧν τὸ περιεχόμενον ἔμενεν ἄγνωστον, ὑφίσταντο δὲ οὕτως οἱ ἑλληνικοὶ πληθυσμοὶ τὰς συνεπειὰς τῆς ξένης ταύτης γραφῆς. Ἐπίσης ὅπουδῆποτε ὑπῆρχον λέσχαι, σύλλογοι, ἀδελφότητες τῶν ἑλληνικῶν κοινοτήτων, ἐκλείσθησαν καὶ διελύθησαν, κατεβλήθη δὲ μεγάλη προσπάθεια νὰ παρουσιασθῶσιν ἐκ τοῦ μὴ ὄντος βουλγαρικαὶ κοινότητες. Εἰς πᾶσαν περίστασιν αἱ πολιτικαὶ καὶ στρατιωτικαὶ ἀρχαὶ τῶν βουλγάρων ἐξυβρίζον τὴν ἑλληνικὴν γλῶσσαν καὶ παιδείαν πολυτρόπως ἐκδηλοῦντες τὴν ἀγανάκτησίν των, διότι πανταχοῦ, ὅπου μετέβαινον, εἴρισκον κοινωνικῶς καὶ κοινοτικῶς διωργανωμένον καὶ δρῶντα τὸν ἑλληνισμόν.

Τὰς προσβολὰς ὅμως καὶ ὕβρεις ταύτας δὲν περιώρισαν μόνον εἰς βᾶρος τῶν ἰθαγενῶν ἑλληνικῶν πληθυσμῶν, ἀλλ' ἐπεξέτειναν καὶ ἐπὶ τοῦ συμμάχου ἑλληνικοῦ κράτους, οὗ ἀναιδῶς καὶ ἀυστολόως ἐξυβρίζον τὴν σημαίαν, τὸν βασιλέα, τὴν βασιλικὴν οἰογένειαν, τὸν στρατὸν καὶ πᾶν τὸ πρὸς αὐτὸ σχετιζόμενον. Ἀπειρα παραδείγματα τῆς τοιαύτης ἀνοικείου καὶ βαρβαροῦ διαγωγῆς τῶν ἐπισήμων βουλγαρικῶν ἀρχῶν ὑπάρχουσιν, ἰδίᾳ ὅμως ἡ ἀπέναντι τοῦ συμμάχου κράτους παράσπονδος καὶ ἀγενεῆς αὕτη συμπεριφορὰ ἐξεδηλώθη ἐν Καβάλλᾳ, ὅπου ἀπηγορεύετο ἡ προσέγγις τῶν ὑπὸ

ἑλληνικὴν σημαίαν πλοίων. Ἡ ἰδίᾳ διαγωγή ἐτηρήθη καὶ ἀπέναντι Ἑλλήνων στρατιωτῶν καὶ χωροφυλάκων, διερχομένων διὰ τοῦ ὑπὸ βουλγαρικὴν κατοχὴν ἐδάφους ἢ μεταβαινόντων ἐπ' ἀδείᾳ εἰς τὰς ἐπίσης ὑπὸ τοῦ βουλγαρικοῦ στρατοῦ κατεχομένης γενετείρας αὐτῶν πόλεις. Εἰκόνες τοῦ βασιλέως τῶν Ἑλλήνων, τῆς βασιλικῆς οἰογενείας, τοῦ πρωθυπουργοῦ, τοῦ ἑλληνικοῦ στρατοῦ κατεβιδάσθησαν καὶ ἐσχίσθησαν. Δοξολογίαι διὰ τὰς κατὰ τοῦ κοινοῦ ἐχθροῦ ἑλληνικὰς νίκας, βραδύτερον δὲ μνημόσυνα ὑπὲρ τοῦ ἐν Θεσσαλονίκῃ πεσόντος ἐθνομάρτυρος βασιλέως Γεωργίου σκαιῶς καὶ κτηνωδῶς ἀπηγορεύθησαν. Παρὰ τὴν ὑπὲρ τὸ δέον ἀβρόφρονα καὶ ἀνεκτικὴν διαγωγὴν τῶν ἑλληνικῶν ἀρχῶν πρὸς τὰς ἐν Θεσσαλονίκῃ ὑπούλως ἐγκατασταθείσας βουλγαρικὰς ἀρχὰς καὶ πρὸς τὰς ὑπὸ ἑλληνικὴν κατοχὴν βουλγαρικὰς κοινότητας, πρὸς ἃς οὐδεμία ἐξηκολογήθη ἐπιβολή, ἐξ ἐναντίας μάλιστα ἀπεκρούσθη πᾶσα ἔστω καὶ αὐθόρμητος αὐτῶν ἀπόψεις τοῦ σχίσματος καὶ προσέλευσις εἰς τὸν ἑλληνισμόν καὶ τὴν ὀρθοδοξίαν, οἱ βούλγαροι ἀξιωματικοὶ καὶ πολιτικοὶ ὑπάλληλοι δὲν ἔπαυον μὲ ἀπότομον τρόπον νὰ διακηρύττωσιν εἰς τὰς ἐπ' αὐτῶν καταληφθείσας ἑλληνικὰς πόλεις ὅτι πρέπει νὰ παύσωσι σκεπτόμενοι τὴν Ἑλλάδα, νὰ τὸ πάρον ἀπόφασιν ὅτι θὰ γίνωσι βούλγαροι, ὅτι μόνον ἡ βουλγαρικὴ γλῶσσα πρέπει νὰ κούνηται καὶ ἄλλα παρόμοια, συνοδεύοντες τὰς ἐκφράσεις των αὐτὰς μὲ τὰς συνήθεις ὕβρεις.

Ἐκτὸς τοῦ καθαρῶς ἐθνικοθησκευτικοῦ ἐπιπέδου, οἱ Βούλγαροι ἐπολέμησαν τὸ ἑλληνικὸν στοιχεῖον καὶ εἰς τὸ ἐμπόριον καὶ τὴν λοιπὴν αὐτῶν κοινωνικὴν ὑπόστασιν. Εἰς ὅλους τοὺς Ἑλληνας ἐμπόρους ποικίλα παρενεβάλλοντο ἐμπόδια ὥς πρὸς τὴν προσωπικὴν αὐτῶν ἐλευθερίαν, δηλαδὴ τὴν ἐλευθέραν συγκαινωνίαν, καὶ ὥς πρὸς τὴν μετακόμισιν ἐμπορευμάτων διὰ τοῦ σιδηροδρόμου, διὰ τοῦ λιμένος τῆς Καβάλλας καὶ διὰ τῶν λοιπῶν ἐν τῇ ὑπαίθρῳ χώρα μεταγωγικῶν μέσων. Ἀπὸ τοὺς ἐξ ἑλληνικῶν πόλεων ταξειδεύοντας ἐζητοῦντο πιστοποιητικὰ ταυτότητος ἐκ μέρους βουλγαρικῶν κοινοτικῶν ἀρχῶν, ἀπερρίπτοντο δὲ περιφρονητικῶς τὰ προσαγόμενα πιστοποιητικὰ τῶν ἑλληνικῶν μητροπόλεων καὶ ἑλληνικῶν κοινοτικῶν ἀρχῶν. Εἰς τοὺς Ἑλληνας ἐμπόρους δὲν ἐδίδοντο πρὸς φόρωσιν τῶν ἐμπορευμάτων

των σιδηροδρομικαὶ ἄμαζαι, εἰμὴ μόνον ἀπέναντι ὑπερόγκου ἔξαγοράς τῶν ἐπιτετραμμένων τὴν συγκοινωνίαν βουλγάρων ὑπαλλήλων. Ἄλλοτε πάλιν οὔτε καὶ ἡ ἔξαγορὰ αὐτῇ ἴσχυεν, ἐνῶ εἰς τοὺς ἐκ τοῦ μὴ ὄντος δημιουργουμένους βουλγάρους ἐμποροὺς παρείχοντο ὅλαι αἱ εὐκολίαι μὲ τὴν γελοίαν ιδέαν ὅτι διὰ τοῦ τρόπου τούτου θὰ ὑπεστηρίζετο τὸ ἀνύπαρκτον βουλγαρικὸν ἐμπόριον εἰς καθαρῶς ἑλληνικὰς χώρας. Ὁ λιμὴν τῆς Καβάλλας καὶ ὁ τοῦ Δεσφαγᾶτος εἶχον ἀποκλεισθῇ κατ' ἀρχὰς μὲν περιοδικῶς, βραδύτερον δὲ διαρκῶς, μὴ ἐπιτρεπομένης οἰασθήποτε πρὸς τὰ ἔξω ἐπικοινωνίας. Ἐπίσης καὶ εἰς τὴν περιοχὴν τοῦ Παγγαίου εἶχεν ἐφαρμοσθῇ αὐστηρὸς ἀποκλεισμός, οἱ δὲ κάτοικοι τοῦ διαμερίσματος ἐκείνου ἀπώλεσαν τὰ καπνά των, διότι δὲν ἠδύναντο νὰ μεταφέρωσιν αὐτὰ εἰς τὰ μεγάλα κέντρα τῶν συνήθων ἐναποθηκείσεων. Τὸ φοβερώτερον δὲ πάντων ἦτο ἡ σκανδαλώδης ἐπέμβασις εἰς τὴν ἐμπορικὴν ἀλληλογραφίαν. Ὀλόκληροι ταχυδρομικοὶ σάκκοι, μεταφερόμενοι διὰ τῶν εὐρωπαϊκῶν ταχυδρομείων, κατεκρατοῦντο· τὰ ἐξυπηρετοῦντα τὴν ταχυδρομικὴν συγκοινωνίαν ἀτμόπλοια ἠναγκάσθησαν νὰ διακόψωσι τὰς εἰς τοὺς ὑπὸ τῶν Βουλγάρων κατεχομένους λιμένας προσεγγίσεις των· ὑπῆρξε δὲ ἐποχὴ, καθ' ἣν οὐ μόνον εἰς τὸ ἐσωτερικὸν τῆς χώρας ἀλλὰ καὶ εἰς αὐτὰς τὰς παραθαλασσίους πόλεις ἔλειπε καθ' ὅλοκληρίαν πᾶσα ταχυδρομικὴ ὑπηρεσία ἐπ' ἀνυπολόγιστον ζημίαν τοῦ ἑλληνικοῦ ἐμπορίου, εἰς ἣν κυρίως ἀπέβλεπον ὅλα τὰ βάρβαρα ταῦτα βουλγαρικὰ μέτρα. Καὶ ὅσάκις ὅμως κατωρθοῦτο νὰ διεξαχθῇ ταχυδρομικὴ τις ἐπικοινωνία, ἡ ἰδιωτικὴ ἀλληλογραφία ὅλη διήρχετο διὰ τῆς βουλγαρικῆς λογοκρισίας, τὸ περιεχόμενον καὶ αὐτῶν τῶν τυπωμάτων τραπεζιτικῶν καὶ ἐμπορικῶν ἐπιστολῶν περιεκόπτετο ἀνεξαιτάτως, οὕτω δὲ ἡ ἐπιστολὴ ἀπέμενεν ἀσαφὴς καὶ ἄχρηστος διὰ τὸν πρὸς ὃν ἀπεστέλλετο. Οὐδεὶς ἐκ τοῦ ἐσωτερικοῦ ἐτόλμα νὰ γράῃ ἢ εἰς τὰ μεγάλα κέντρα τὴν ἀληθῆ τῶν πραγμάτων κατάστασιν, διὰ τοῦ τρόπου δὲ τούτου κατωρθώθη κατὰ τοὺς πρώτους μῆνας τῆς βουλγαρικῆς κατοχῆς νὰ μὴ γνωσθῶσιν ἐγκαίρως καὶ ἐπακριδῶς αἱ ποικίλαι ὑπερβασίαι καὶ θηριωδία αὐτῶν.

Εἰς πολὺν μεγαλειότερον βαθμὸν ἐξησχίθη ἡ ἐπὶ τοῦ ἑλληνικοῦ στοιχείου συστηματικὴ καταπίεσις διὰ τῆς διαρπαγῆς τῶν ἰδιωτικῶν

περιουσιῶν. Μὴ ἀρκεσθέντες οἱ Βούλγαροι στρατιῶται καὶ κομιτατζήδες εἰς τὴν ἀθρόαν λεηλασίαν καὶ λαφυραγωγίαν τῶν μουσουλμανικῶν περιουσιῶν, εἰς ἣν ἡσχολήθησαν ἰδίως κατὰ τοὺς πρώτους μῆνας τῆς ἐν ταῖς καταληφθείσαις χώραις ἐγκαθιδρύσεώς των, ἐπέετειναν τὰς ἀρπακτικὰς αὐτῶν διαθέσεις καὶ εἰς τὰς περιουσίας τῶν Ἑλλήνων κατοίκων. Ἐκτὸς τῆς διαρπαγῆς ὁλοκλήρων ἀποθηκῶν σιτηρῶν, ποιμνίων καὶ ἀγελῶν ἐν ταῖς ἀγροτικαῖς περιφερείαις, ὧν ἀποφεύγομεν νὰ δημοσιεύσωμεν λεπτομερεῖς πίνακας, ἐν ταῖς πόλεσιν ἐφηρμόσθη τὸ σύστημα τῆς δι' ἀποδείξεων, τῶν πλείστων μὲ ψευδώνυμον ἢ χλευαστικὴν ὑπογραφὴν, παραλαβῆς ἐμπορευμάτων καὶ διαφόρων ἄλλων ἀντικειμένων τῆς πρώτης ἀνάγκης. Ἡ ἐπίταξις ὑποξυγίων διὰ τὰς στρατιωτικὰς ἀνάγκας διεξήγετο ἐπίσης μὲ τὸν βαρβαρώτερον τρόπον, καταλήγουσα εἰς βιαιότητας καὶ μηδέποτε συν-οδευομένη ὑπὸ χρηματικῆς τιμῆς ἀποζημιώσεως πρὸς τοὺς δικαιούχους. Ἐπὶ μῆνας ὁλοκλήρους ὁ βουλγαρικὸς στρατὸς τῆς ἀνατολικῆς Μακεδονίας καὶ τῆς Θράκης συνετηρεῖτο διὰ τῆς ἀρπαγῆς ταύτης τροφίμων καὶ λοιπῶν χειωδῶν παρὰ τῶν Ἑλλήνων ἐμπόρων καὶ ἰδιωτῶν, εἰς πολλὰς δὲ δεκάδας ἑκατομμυρίων ἀνέρχεται ἡ ἀξία τῶν κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον ληφθέντων καὶ μὴ πληρωθέντων ἐμπορευμάτων. Ἡ μονομανία τῆς δι' ἀποδείξεων πληρωμῆς ἔφθασε μέχρι τοῦ ταπεινοῦ καὶ ἐξευτελιστικοῦ σημείου νὰ δίδωνται τοιαῦτα καὶ δι' ἐλάχιστα, ὅλως ἀσήμαντα, ποσά, κατώτερα τοῦ ἐνὸς φράγκου, δι' ἑκατοντάδας γραμμαρίων ὄξους, δι' ἐν ξύρισμα, διὰ μερικὸν καφέδες, τοὺς ὁποίους ἔπινον ἢ προσέφερον εἰς τοὺς φίλους των ἐν τοῖς ἑλληνικοῖς καφερείοις.

Συνήθως προὔτιμῶντο καὶ κατελαμβάνοντο διὰ τῆς βίας ὥς κατὰλύματα τῶν βουλγάρων ἀξιοματικῶν αἱ οἰκίαι τῶν εὐπορωτέρων Ἑλλήνων, μολονότι προσεφέροντο εἰς αὐτοὺς ἄλλα κατάλληλα οἰκήματα πρὸς διαμονὴν των. Ἐν ταῖς οἰκίαις ταύταις διαμένοντες, ἐξηκολούθουν ἀναιδῶς καὶ ἀσυστόλως νὰ ἐφαρμόζωσι τὴν λαφυραγωγίαν, ἀφαιροῦντες ἐξ αὐτῶν, ἄλλοτε κρυφίως καὶ ἄλλοτε φανερώς, ἐπιπλα καὶ ἄλλα ἀντικείμενα ἀξίας καὶ ἀποστέλλοντες αὐτὰ εἰς Βουλγαρίαν. Καὶ αὐτὸ ὅμως τὸ λωποδυτικὸν ἐπάγγελμα ἐξηντέλεισαν, διότι τοσαύτη ὑπῆρξεν ἡ ἀρπακτικὴ των λύσσα, ὥστε ἔφθασαν μέχρι τοῦ σημείου νὰ φαιρέσωσι καὶ ἐξαποστείλωσιν εἰς τὰς πατρίδας

των καὶ αὐτὰ τὰ μάρμαρα τῶν ἀποχωρητηρίων. Ἐκτὸς δὲ τῆς λαποδυτικῆς ταύτης διαγωγῆς ἐφέροντο βαναύσως καὶ αἰσχροῦς καὶ πρὸς τοὺς περιποιουμένους αὐτοὺς ἰδιοκτικῆς τῶν οἰκιῶν, τοὺς μὲν ἄνδρας τρομοκρατοῦντες δι' ἀπειλῶν ἢ παραδίδοντες εἰς τὰ στρατοδικεῖα ὡς δῆθεν προδότας, ἐναντίον δὲ τῶν γυναικῶν ἐπιτιθέμενοι μὲ ἀτίμους σκοποὺς καὶ τρέποντες αὐτὰς ἐντρόμους εἰς φυγὴν, ὅσαί-κις, ἐννοεῖται, ἠδύναντο νὰ σωθῶσι, διότι οὐκ ὀλίγαι ὑπέκυψαν εἰς τὰς ἀσελγεῖς αὐτῶν ἐπιθέσεις.

Αἱ παράνομοι φυλακίσεις καὶ κρατήσεις, αἱ παντοειδεῖς κακώσεις τῶν Ἑλλήνων κατοίκων ἦσαν πλέον ἀντικείμενον διαρκοῦς καὶ καθημερινῆς ἐνασχολήσεως τῶν βουλγαρικῶν πολιτικῶν καὶ στρατιωτικῶν ἀρχῶν. Ἀπέναντι τῆς ὅλης συστηματικῆς καταδιώξεως τοῦ ἑλληνικοῦ στοιχείου εἰς τὸ ἐθνικοθρησκευτικὸν αὐτοῦ καθεστώς, εἰς τὸ ἐμπόριον καὶ εἰς τὸν ἐν γένει ἰδιωτικόν του βίον, ἀπέναντι τῶν διαπραχθέντων φόνων καὶ ἀτιμώσεων, αἱ εἰρημέναι φυλακίσεις, κρατήσεις, κακώσεις καὶ χρηματικαὶ ἀφαιμάξεις ἀποβαίνουνσιν ὅλως δευτερευούσης σημασίας ἐπεισόδια, κατ' ὄγκον καὶ κατ' ἔκτασιν μᾶλλον ἢ κατὰ ποιὸν προστιθέμενα εἰς τὴν ὅλην βουλγαρικὴν θηριωδίαν, ὡς ἀποδείξεις τῆς ἐκ προδιαγεγραμμένου συστήματος καὶ προγράμματος ἐφαρμοσθείσης κατὰ τοῦ συμμάχου ἑλληνισμοῦ ἐξοντωτικῆς πολιτικῆς.

Ἄλλο μέσον, ἐκ τῶν ἰσχυροτέρων, πρὸς τρομοκράτησιν καὶ καταπίεσιν τοῦ ἑλληνικοῦ πληθυσμοῦ, ὑπῆρξεν ἡ πρόωρος ἐφαρμογὴ τῆς στρατολογίας ἐπὶ τῶν Ἑλλήνων κατοίκων τῶν ὑπὸ τῶν βουλγάρων κατεχομένων χωρῶν. Ἐνῶ ἡ ἑλληνικὴ κυβέρνησις δὲν ἠθέλησε νὰ προβῇ εἰς τὴν στρατολογίαν καὶ αὐτῶν τῶν Ἑλλήνων κατοίκων τῶν ὑπὸ τοῦ ἑλληνικοῦ στρατοῦ καταληφθέντων μερῶν, φρονοῦσα δικαίως ὅτι τὸ μέτρον τοῦτο μόνον μετὰ τὴν εἰς τὸ κράτος προσάρτησιν καὶ τὴν σχετικὴν πρὸς αὐτὸ ἀφομοίωσιν τῶν χωρῶν δύναται νὰ ἐφαρμοσθῇ, ἀπ' ἐναντίας ἡ βουλγαρικὴ κυβέρνησις ἐφήρμοσε τὴν στρατολογίαν εἰς βάρος κυρίως τῶν Ἑλλήνων κατοίκων, ἀπαλλάττουσα μάλιστα τοῦ μέτρον τούτου τοὺς εἰς τὴν ἐξαρχίαν προσκειμένους οὐανοφώνους καὶ στρατολογοῦσα μόνον τοὺς ἐξ αὐτῶν εἰς τὰ πάτρια καὶ τὴν ὀρθοδοξίαν ἐμμένοντας. Ὁ σκοπὸς τῆς στρατο-

λογίας ταύτης δὲν ἦτο κυρίως ἡ αὔξησις τοῦ καταστατικοῦ τοῦ βουλγαρικοῦ στρατοῦ, ὡς ἐγένετο τότε καὶ βραδύτερον ἔτι μὲ τὴν στρατολογίαν τῶν μουσουλμάνων κατοίκων, οἵτινες σύγχυσιν μόνον ἐπήνεγκον καὶ ἐπηύξησαν τὰς ἀφορμὰς τῆς ἥττης καὶ ἀποσυνθέσεως τοῦ βουλγαρικοῦ στρατοῦ κατὰ τὸν δεύτερον πόλεμον. Διὰ τῆς στρατολογίας τῶν Ἑλλήνων κατοίκων οἱ Βούλγαροι ἤθελον νὰ μιμηθῶσιν ἀκριβῶς τοὺς Νεοτούρκους, τὸ μὲν δεχόμενοι παρὰ τῶν στρατευσίμων γενναῖα χρηματικὰ ποσὰ πρὸς ἀπαλλαγὴν ἀπὸ τῆς στρατιωτικῆς ὑπηρεσίας, τὸ δὲ ἀποβλέποντες εἰς τὸν ἐκπατρισμὸν τῶν πλείστων Ἑλλήνων στρατευσίμων, οἵτινες οὔτε νὰ πληρώσωσι πρὸς ἀπαλλαγὴν εἶχον δυνάμεις, οὔτε νὰ καταταχθῶσιν εἰς τὸν βουλγαρικὸν στρατὸν εἶχον ὄρεξιν, προκειμένου κατὰ πᾶσαν πιθανότητα νὰ ἐπέλθῃ ἡ μοιραίως ἀναμενομένη σύγκρουσις τῶν Βουλγάρων πρὸς τοὺς Ἕλληνας.

Ἡ συστηματικὴ αὕτη καταδίωξις τοῦ ἑλληνικοῦ πληθυσμοῦ καὶ αἱ εἰς βάρος αὐτοῦ κατ' ἄτομα καὶ καθ' ὁμάδας διαπραχθεῖσαι βουλγαρικαὶ βιαιοπραγίαι καὶ θηριωδία κατὰ τὸ μεταξὺ τῶν δύο πολέμων διάστημα πιστοποιοῦνται διὰ λεπτομερεσιῶν καὶ ἐγκαίρως διαβιβασθεῖσάν ἐκθέσεων τοῦ γενικοῦ στρατηγείου τοῦ ἑλληνικοῦ στρατοῦ, τῆς στρατιωτικῆς διοικήσεως Θεσσαλονίκης, τῶν ἐκασταχοῦ ἑλληνικῶν στρατιωτικῶν καὶ πολιτικῶν ἀρχῶν, τῶν ἑλληνικῶν προξενείων, τῶν Ἑλλήνων μητροπολιτῶν, ἐπισκόπων καὶ ἀρχιερατικῶν ἐπιτρόπων, ἐμπόρων καὶ λοιπῶν προκρίτων Ἑλλήνων πολιτῶν. Αὐτὸς ὁ βασιλεὺς Κοινσταντῖνος, τότε διάδοχος, ὡς ἀρχιστράτηγος τοῦ στρατοῦ ἔχει συγκεντρώσει καὶ ὑποβιβάζει πληθύν τοιούτων ἐκθέσεων ἀφορῶσάν τὴν εἰρημένην βουλγαρικὴν δρᾶσιν κυρίως εἰς τὸ πέραν τῆς Θεσσαλονίκης διαμέρισμα, ὅπου ἦτο εἶδος μικτῆς κατοχῆς. Ἡ δὲ Α. Υ. ὁ πρίγκηψ Νικόλαος, ὡς στρατιωτικὸς διοικητὴς Θεσσαλονίκης ἐξήντησε κατ' ἀρχὰς τὴν διπλωματικὴν εὐκαμψίαν καὶ ὑπομονήν, πέμπων ἐπανεπιλημένως ἔγγραφα πρὸς τὸν ἐν Θεσσαλονίκῃ Βούλγαρον στρατηγὸν Χεσαπτήεφ καὶ διαμαρτυρόμενος διὰ τὰς ἀναιδεῖς καὶ ἀυσυλόλους ἐπεμβάσεις, παραβιάσεις, ὑπερβασίας ἐν αὐτῇ τῇ Θεσσαλονίκῃ ὡς καὶ διὰ τὰς ἐν τῇ πέραν ὑπαίθρῳ χώρα καὶ καθ' ὅλην τὴν λοιπὴν βουλγαροκρατουμένην Μακεδονίαν βιαιοπραγίας καὶ θηριωδίας. Ἡ τελευταία μάλιστα δημοσιευθεῖσα καὶ διὰ

τοῦ τύπου ἐντονωτάτη διαμαρτυρία τῆς Α. Ὑψηλότητος πρὸς τὸν κ. Χεσαπτοψεφ θὰ διαμεῖνῃ ἱστορικὴ, διότι καταδεικνύει πασιφανῶς τὴν εὐγένειαν καὶ ἀβρότητα τῆς ἐλληνικῆς διοικήσεως ἀπέναντι τῆς κακοπίστου, ὑπούλου καὶ ἀνυστόλου βουλγαρικῆς σκαιότητος. Πᾶσαι ὁμῶς αἱ ἐπίσημοι καὶ ἰδιωτικαὶ αὐταὶ ἐκθέσεις μέρος μόνον τῆς ὅλης βουλγαρικῆς δράσεως ἀναφέρουσι, καθόσον εἰς πολλὰ ἀλόκεντρα μέρη καὶ κυρίως εἰς τὴν Θράκην, ἔλλειπει συγκοινωνίας, καὶ ἔνεκα τῆς ἐπικρατούσης τρομοκρατίας, πλείσται λεπτομέρειαι τῶν διαπραχθεισῶν βιαιοτήτων παρέμειναν ἄγνωστοι, χωρὶς ὅμως ἐκ τούτου νὰ μειῶται ἢ ἐκ τῶν γνωστῶν γενομένων πράξεων προξενηθεῖσα γενικὴ ἐντύπωσις. Ἀπόδειξις τούτου δύναται νὰ χρησιμεύσῃ ἢ ἐν τῷ οἰκίῳ μέρει τῆς ἀνὰ χεῖρας βίβλου δημοσιευομένη διαμαρτυρία τῶν διαπρεπεστέρων ἀνταποκριτῶν τοῦ εὐρωπαϊκοῦ τύπου, ἢ διατυπωθεῖσα κατὰ τὰς παραμονάς τῆς ἐνάρξεως τοῦ συμμαχικοῦ πολέμου καὶ διαπιστοῦσα τὴν ἔκτασιν τῆς βουλγαρικῆς θηριωδίας, πρὶν ἢ ἔτι ἐπακολουθήσωσιν αἱ φρικιαστικαὶ σελίδες τῶν μετὰ τὸν πόλεμον ἀπαισιῶν καταστροφῶν.

Ἐπαναλαμβάνομεν καὶ πάλιν ὅτι ἀπερύγομεν τὴν λεπτομερῆ ἀναγραφὴν τῶν διαφόρων γεγονότων καὶ περιστατικῶν, ἅτινα ἀποτελοῦσι τὸ σύνολον τῶν ἀνωτέρω περιληπτικῶς σημειωθεισῶν βουλγαρικῶν ὤμοστίων. Ἡ ἐλληνικὴ κυβέρνησις, ἐπὶ προφανεῖ κινδύνῳ τοῦ βουλγαροκρατουμένου ἐλληνισμοῦ, δὲν ὑπερέβη τὰ ὅρια τῶν φιλικῶν παραστάσεων πρὸς τὸ σύμμαχον κράτος, ἐπὶ σχολῇ διατηρήσεως τῆς ἀρχῆθεν συνομολογηθείσης συμμαχίας καὶ τοῦ διατυμπανισθέντος κοινοῦ ἀπελευθερωτικοῦ σκοποῦ. Δὲν ἠθέλησε νὰ προκαλέσῃ αὐτῇ, καίτοι ἐν πλήρει δικαίῳ εὐρίσκομένη, τὴν ἐπίσπενσιν τῆς διασπάσεως, ἀναπτύξασα ἀγωνιώδη ἀνοχὴν καὶ ὑπομονήν, μέχρι σημείου μάλιστα νὰ ἐμβάλῃ εἰς πλήρη περὶ τοῦ μέλλοντός των ἀπελπισίαν τοὺς ὑπὸ τὴν βουλγαρικὴν πτέρυν στεναῖζοντας ἐλληνικοὺς πληθυσμούς. Καὶ αὐταὶ αἱ πρώϊμοι συμπλοκαὶ τῆς Νιγρίτης καὶ τοῦ Παγγαίου, ἐξ ὧν εἶχεν ἀποδειχθῇ ἀναντιρρήτως ἡ βουλγαρικὴ κακοπιστία καὶ ὑπουλότης, ὥς καὶ ἡ διαπόμεναις καὶ τὰ βασανιστήρια τῶν ἐκ τῶν ἐλληνικῶν προφυλακῶν ὑπὸ τῶν Βουλγάρων αἰχμαλωτισθέντων Ἑλλήνων στρατιωτῶν, δὲν ἔπεισαν τὴν ἐλ-

ληνικὴν κυβέρνησιν, ὅπως ἐξέλθῃ τῆς χαραχθείσης ἀνεκτικῆς πολιτικῆς τῆς, ἵνα μὴ φανῇ αὐτῇ οὐδ' ἐπ' ἐλάχιστον ἐπιζητούσα τὴν ρῆξιν. Εἰς τὸν ἐλληνικὸν τύπον ἐπὶ πολλὸν χρόνον ἀπηγορεύετο ἡ δημοσίευσις τῶν ἐκ τῶν πασχόντων πληθυσμῶν διαβιβαζομένων παραπόνων, ἕως ὅτου τὸ κακὸν ὑπερεπλέονασεν ἐπὶ τοσοῦτον, ὥστε νὰ μὴ εἶνε πλέον δυνατὴ ἡ ἀποφυγὴ τῆς δημοσιεύσεως.

Συγχρόνως καὶ τὸ ἐν Κωνσταντινουπόλει Οἰκουμενικὸν Πατριαρχεῖον κατήρτιζεν ἐπιτροπὴν πρὸς σύνταξιν καὶ δημοσίευσιν διὰ τοῦ ἐπισήμου ὀργάνου του, τῆς «Ἐκκλησιαστικῆς Ἀληθείας» πλήρους διαφωτιστικῆς τῶν βουλγαρικῶν θηριωδιῶν ἐκθέσεως, ἐπὶ τῇ βάσει τῶν ἐπιστολῶν τῶν μητροπολιτῶν καὶ τῶν ἐπιτρόπων αὐτῶν, προσέβαινε δὲ καὶ εἰς ἔντονα διαδήματα προφορικῆς διαμαρτυρίας πρὸς τοὺς ἐν Κωνσταντινουπόλει πρεσβευτὰς τῶν μεγάλων Δυνάμεων.

Ἐκ πάντων τούτων καταφαίνεται, ὡς εἴπομεν καὶ ἐν ἀρχῇ, ὅτι αἱ σφαγαὶ καὶ αἱ πυρπολήσεις τῆς Νιγρίτης, τῶν Σερρών, τοῦ Δεμίρ-Ἰσσάρ καὶ τοῦ Δοξάτου δὲν ἦσαν ἀπλῆ συνέπεια τοῦ ἐκτραγέματος πολέμου, μολονότι καὶ οὕτω κρινόμεναι δὲν παύουσιν ἀπὸ τοῦ νὰ εἶνε ἀπαίσιτοι θηριωδίαί, ἀλλ' ἦσαν ἐντατικὰ συνέγεια τοῦ ἀπ' ἀρχῆς τοῦ βαλκανοτουρκικοῦ πολέμου διαγραφέντος βουλγαρικοῦ προγράμματος πρὸς ἐξόντωσιν καὶ τοῦ ἐλληνικοῦ στοιχείου μετὰ τὴν ἐκμηδένισιν τοῦ μουσουλμανικοῦ, ἵνα οὕτω δοθῇ βουλγαρικὸς ἐθνικὸς χαρακτήρ εἰς χώρας ἐλληνικὰς. Τὸ πολιτικὸν δὲ τοῦτο πρόγραμμα εὐρέθῃ ἐν πλήρει ἁρμονίᾳ καὶ συνδυασμῷ πρὸς τὴν καταχθόνιον, μυσαρὰν, αἰσχρὰν καὶ αἰμοχαφεῖ βουλγαρικὴν ψυχὴν.

ΜΕΡΟΣ Β'

ΑΙ ΚΑΤΑ ΤΟΝ ΣΥΜΜΑΧΙΚΟΝ ΠΟΛΕΜΟΝ ΒΟΥΛΓΑΡΙΚΑΙ ΩΜΟΤΗΤΕΣ.

Α' ΕΚΘΕΣΕΙΣ, ΜΑΡΤΥΡΙΑΙ ΚΑΙ ΚΡΙΣΕΙΣ
ΠΕΡΙ ΤΩΝ ΩΜΟΤΗΤΩΝ ΚΑΘΟΛΟΥ.

Πρώτη επίσημος καταγγελία και ούτως ειπείν αποκάλυψις τῆς ἀπροόπτου νέας φάσεως, ἣτις προσέδωκεν αὐτόχρομα ἀγρίαν μορφὴν ἐκ μέρους τῶν Βουλγάρων εἰς τὸν καὶ ἄλλως αἵματηρόν συμμαχικὸν πόλεμον, ὑπῆρξε τὸ τηλεγράφημα τῆς Α. Μ. τοῦ βασιλέως τῆς Ἑλλάδος Κωνσταντίνου, τὸ ἀπευθυνθὲν τῇ 29 ἰουνίου/12 ἰουλίου πρὸς τὴν ἑλληνικὴν κυβέρνησιν*).

Εἶχε δὲ τοῦτο ὧδε:

«*Ἡ ἔκτη μεραρχία ἀναφέρει, ὅτι Βούλγαροι στρατιῶται, κατὰ διαταγὴν λοχαγοῦ τῆς χωροφυλακῆς, ἐνέκλεισαν εἰς τὴν αὐλὴν τῆς ἐκκλησίας τῆς βουλγαρικῆς σχολῆς τὸν μητροπολίτην τοῦ Δεμίρ-Ἰσάκ, δύο ἱερεῖς καὶ πλείονας τῶν ἐκατὸν προκοίτων καὶ ἔσφαξαν πάντας.*

»*Ἡ μεραρχία διέταξε τὴν ἐκταφὴν τῶν πτωμάτων τῶν, καὶ τὸ κακούργημα ἐξηκριβώθη.*

»*Συγχρόνως οἱ Βούλγαροι ἐβίβαν τὰς παρθένους καὶ ἔσφαξαν μίαν αὐτῶν ἀντιτάξασαν εἰς αὐτοὺς ἀντίστασιν.*

»*Διαμαρτυρηθῆτε κατὰ διαταγὴν μου παρὰ τοῖς ἀντιπροσώποις τῶν πεπολιτισμένων Δυνάμεων, ὥς καὶ παρὰ τῷ πεπολιτισμένῳ κόσμῳ ὁλοκλήρῳ κατὰ τῶν τεράτων τούτων τῶν φερόντων μορφὴν ἀνθρώπου καὶ κηρύξατε, ὅτι θάναγκασθῶ*

*) Τὰ καίμενα τὰ παρατιθέμενα ἐν τούτῳ τῇ μέρει τῆς συγγραφῆς δημοσιεύονται ἀναλλοίωτα καὶ ὅταν τυχὸν περιέχωσιν ἀνακριθείας τινὰς συμφώνως πρὸς τὰς πρώτας εἰδήσεις. Ἐπανορθοῦνται δὲ τὰ τοιαῦτα ἐν τοῖς εἰδικαῖς τμήμασι τοῦ βιβλίου τούτου.

πρὸς θλίψιν μου νὰ προβῶ εἰς ἀντίποινα, ὅπως ἐμπνεύσω φόβον καὶ τινα σκέψιν εἰς τοὺς Βουλγάρους πρὸ τῆς ἐκτελέσεως παρομοίων κακουργημάτων.

»*Οἱ Βούλγαροι κάμνουσι νὰ ὀχρῶσιν ὅλαι αἱ φρικαλεότητες τῶν βαρβάρων ἐπιδρομῶν τῶν προτέρων χρόνων καὶ ἀποδεικνύουσιν, ὅτι δὲν ἔχουσι δικαίωμα νὰ τάσσονται μεταξὺ τῶν πεπολιτισμένων ἐθνῶν.*

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ Β.

Ὅτε δὲ ὁ βασιλεὺς τῆς Βουλγαρίας Φερδινάνδος ἔστειλεν εἰς δικαιολογίας, δημοσιευθεῖσας ἐν τηλεγραφίᾳ πρὸς τὰ «Ἑσπερινὰ Νέα» τοῦ Λονδίνου, ὁ ἀνταποκριτὴς τοῦ «Ἡμερησίου Τηλεγράφου» τοῦ Λονδίνου κ. Στήβενς διεβίβασε τῇ 2/15 ἰουλίου πρὸς ἀπάντησιν τοῦ τηλεγραφήματος ἐκείνου τὸ ἐξῆς δεύτερον τηλεγράφημα τῆς Α. Μ. τοῦ βασιλέως τῶν Ἑλλήνων:

«Ὅτε κατήγγειλα εἰς τὸν πεπολιτισμένον κόσμον, γράφει ὁ βασιλεὺς Κωνσταντῖνος, τὰς βουλγαρικὰς φρικαλεότητας, ὑπενόειτο ἀπ' ἐαυτοῦ ὅτι ἐπεξήτουν νὰ προκαλέσω ἄμεσον ἀνάκρισιν καὶ ἐξακριβῶσιν τῶν βανδαλικῶν πράξεων, ὅσας κατήγγειλα.

»Ἀλλ' ἡ τοιαύτη ἀνάκρισις ἐπείγει καὶ πρέπει νὰ ἐνεργηθῇ πρὶν ἢ τὰ πτώματα τῶν θυμάτων ταφῶσι καὶ πρὶν ἢ ὁ χρόνος ἐξαλείψῃ ὅπωςδήποτε τὰ ἴχνη τῶν ἐγκλημάτων. Διὰ τοῦτον δὲ τὸν λόγον, προτιμότερον ἴσως θὰ ἦτο ἂν ἐνηργεῖτο ὑπὸ τῶν ἐπὶ τόπου ἀντιπροσώπων τοῦ πεπολιτισμένου κόσμου.

»Εἰδικὴ διεθνὴς ἀνακριτικὴ ἐπιτροπὴ θὰ ἐχρειάζετο ἡμέρας διὰ νὰ συγκροτηθῇ, καὶ περισσοτέρας ἀκόμη διὰ νὰ φθάσῃ εἰς τὸν τόπον τῶν φρικαλεοτήτων· ἀλλ' ἡ ὑπόθεσις ἐπείγει, οὔτε καὶ ὑπάρχει καιρὸς ἀναμονῆς.

»Ἐδνυχῶς, ἐξακολουθεῖ ἡ Α. Μεγαλειότης, οἱ ἐν Θεσσαλονίκῃ γενικοὶ πρόξενοι τῆς Αὐστρίας καὶ Ἰταλίας, ἐπεσκέφθησαν αὐτοπροαιρέτως τὸ θέατρον τῶν φρικαλεοτήτων καὶ προσέβησαν εἰς τὴν δήλωσιν, ὅτι ὅσα εἶδον οἱ ὀφθαλμοὶ τῶν ὑπερβαίνουνσι κατὰ πολὺ τὰ ὅσα ἐδημοσιεύθησαν.

«Ὁ στρατός μου δὲν ἔχει ἀνάγκη ἀμύνεσθαι ἐναντίον κατηγοριῶν ἐπὶ ἀπανθρωπείᾳ. Οἱ στρατιῶταί μου εἶνε ἀνίκανοι νὰ βιαιοπραγῶσιν ὅσον δὲ καὶ ἂν αἱμάσῃ ἡ καρδία των καὶ ὅσον ὁ θυμὸς ἂν πλημμυρῇ τὰ στήθη των ἐπὶ τῇ θέᾳ τῶν βουλγαρικῶν ἀγριοτήτων ἐναντίον τῶν συστρατιωτῶν των καὶ ὁμοεθνῶν, οὐδ' ἐπὶ στιγμὴν ἐλησμόνησαν τί ὀφείλουσιν εἰς τὴν φιλανθρωπίαν. Οὔτε εἰς Βούλγαρος στρατιώτης, οὔτε πολίτης Βούλγαρος ἐκακοποιήθη εἴτε εἰς Κιλίκας, εἴτε ὅπουδήποτε ἀλλαχοῦ».

Ἡ Α. Μεγαλειότης ἀφηγεῖται κατόπιν ἐν σχέσει πρὸς τὰς αἰτιάσεις τοῦ βασιλέως Φερδινάνδου, περὶ ἐλληνικῶν διήθεν βιαιοπραγιῶν ἐν Κιλίκας, ὅτι ὅτε οἱ Ἕλληνες εἰσῆλθον εἰς τὸ Κιλίκας, οἱ μόνοι ἀπομείναντες ἐν τῇ πόλει Βούλγαροι ἦσαν οἱ ζητήσαντες καταφύγιον εἰς τὸ κτίριον τοῦ καθολικοῦ σχολείου. Αὐτοὺς δ' ἀκριβῶς ὁ ἐπὶ κεφαλῇ τοῦ ἐλληνικοῦ στρατοῦ ἐπροστάτευσεν πάσῃ δυνάμει, κατορθώσας ἀκόμη δι' ὑπερανθρώπου ἐνεργείας τῶν ἀνδρῶν του νὰνακόψῃ τὴν πυρκαϊάν τῆς πόλεως, προσελθοῦσαν ἀρχικῶς ἐκ τῶν πολυαριθμῶν ὀβιδίων, αἵτινες ἔπεσον κατὰ τὴν τριήμερον μάχην ἐντὸς αὐτῆς. Ἀλλ' ἡ πυρκαϊά, ὡς διεπιστώθη παρὰ τῶν Βουλγάρων αἰχμαλώτων, ἐγενικεύθη παρ' αὐτῶν τῶν Βουλγάρων φευγόντων, οἵτινες ἔθετον πῦρ εἰς διαφόρους μεγάλας ἀποθήκας προμηθειῶν τοῦ στρατοῦ, ὅπως μὴ περιπέσωσιν εἰς τοὺς Ἕλληνας.

Ἐξηγεῖ ἐπίσης ὁ βασιλεὺς, ὅτι ὄχι μόνον εἰς τὸ Κιλίκας, ἀλλὰ καὶ εἰς πλεῖστα ἄλλα μέρη ὁ ἐλληνικὸς στρατὸς καὶ συνέτρεχε καὶ ἐβοήθησε καὶ ἔθρεψε βουλγαρικὰ γυναικόπαιδα.

Σημειωτέον ὅτι καθ' ὃν χρόνον ἡ Μεγαλειότης Του διετύπου τὸ τηλεγράφημά Του πρὸς τὸν «Ἡμερήσιον Τηλέγραφον», ἠγνόει εἰσεῖτι τὴν φοβερὰν ἔκτασιν τῶν σφαγῶν τοῦ Δοξάτου. Διότι σήμερον πλέον ἀνάκρισις ἐκ μέρους τρίτων δὲν πρόκειται μόνον νὰ πιστοποιήσῃ τὴν ἀλήθειαν τῶν βιαιοπραγιῶν, ἀλλὰ καὶ νὰ χρησιμεύσῃ ὡς φραγμὸς κατὰ τῆς ἀκορέστου θηριωδίας τῶν βουλγαρικῶν ἀρχῶν εἰς τὸ νὰ χύνῃ ἀθῶον αἷμα.

Ἀλλὰ καὶ πάλιν ἠναγκάσθη ἡ Α. Μ. νάκουσθῃ ἡ φωνὴ Του, ὅτε μετὰ τινος ἡμέρας ἡ διεύθυνσις τῆς ἐφημερίδος New-York Times ὑπέβαλεν εἰς Αὐτὸν τὴν παράκλησιν νὰ ἐκφράσῃ τὴν γνώμην Αὐτοῦ περὶ τῶν ἐπὶ τῶν Βουλγάρων διαπραχθειῶν ὁμοιοτήτων.

Ἐχει δὲ ἡ εἰς τὴν εἰρημένην ἐφημερίδα ἀπάντησις τοῦ βασιλέως ὅδε:

«Χωρὶς νὰ ἐπανέλθω εἰς τὰ αἷμα τὰ ἀγαθόντα τὴν Ἑλλάδα, τὴν Σερβίαν καὶ τὸ Μαυροβούνιον εἰς τὴν διὰ τῶν ὁπλῶν ἀπόκρουσιν τῶν ἀπροσδοκίτων, ἀλλ' ἀπὸ μακροῦ χρόνου παρεσκευασμένων ἐπιθέσεων τῶν Βουλγάρων ἐναντίον τῶν συμμάχων τῆς χθὲς, αἵτινες ἐπέβαλον εἰς τὰς κυβερνήσεις τῶν συμμάχων τὴν σημερινὴν αὐτῶν στάσιν, αἱ καθ' ἑκάστην διαπρατιόμεναι ὑπὸ τῶν βουλγαρικῶν στρατῶν ὁμοιότητες καὶ αἱ ἐπὶ μακρὸν κεκρυμμένα κακουργία αἱ διαπραχθεῖσαι ὑπὸ τῶν Βουλγάρων κατὰ τῶν Τούρκων καὶ Ἑλλήνων κατοίκων ἀπ' αὐτῶν τῶν πρώτων ἡμερῶν τοῦ βαλκανικοῦ πολέμου, ἐπιβάλλουσιν εἰς τοὺς συμμάχους στάσιν δραστηρίαν καὶ τὴν ἐποχρέωσιν νὰπαύσῃσι καὶ νὰ ἐπιτύχωσιν ἐν τῷ μέλλοντι ἀπάσας τὰς ἀναγκαίας ἐγγυήσεις. Πράγματι ἐφ' ὅσον προχωρεῖ ὁ ἐλληνικὸς στρατός, ἀποκαλύπτονται ἀνοσιουργαὶ σκληρότητος ἀφανίστου. Αἱ βουλγαρικαὶ ἀρχαὶ εἶχον διὰ βιαιῶν μέσων ἀποπνίξει ἐπὶ μακρὸν χρόνον τὴν φωνὴν χιλιῶδων ἀθῶων, οἵτινες ἐπέστησαν φρικαλεότητος, οἷας οὐδέποτε ἀνέγραψεν ἡ ἀνθρωπίνη ἱστορία. Δὲν ὑπάρχει χωρίον καταληφθὲν ὑπὸ τῶν Βουλγάρων, οὗ νὰ μὴ ἐσφάγησαν οἱ ἄνδρες, αἱ γυναῖκες καὶ τὰ παῖδια, οὗ νὰ μὴ ἠτιμιάσθῃσαν αἱ παρθέναι, οὗ νὰ μὴ ἐδηλώθῃσαν καὶ ἐνερπολήθῃσαν αἱ οἰκταί. Κατὰ τὴν πρώτην ἐν μηνὶ Ὀκτωβρίῳ ἐπιδρομὴν τοῦ Δεμιρ-Ἰσάκ οἱ Βούλγαροι ἐσφάζαν ἀπαντας τοὺς ἄνδρας τοῦ χωρίου Πετρούβου, καὶ ἀφοῦ ἐβίασαν γυναῖκας καὶ νεάνιδας, ἐνέκλεισαν αὐτάς εἰς τὸ τέμενος, ἐνερπόλησαν αὐτὸ καὶ κατενόησαν τῆς πυρκαϊῆς ταύτης ἠελώδουν διὰ τοῦ ἀσκαύλου. Εἰς τὸ Πετροῦσι ἐνόησαν τῶν πτωμάτων τῶν Μουσουλμάνων ἠνάγκασαν τὰς γυναῖκας καὶ τὰς κόρας τῶν θανατωθέντων νὰ χορεύσωσιν. Ἐν Δοϊράνῃ ἐσφάγησαν πολλὰ χιλιᾶδες Μουσουλμάνων, καὶ ἅπαντα τὰ κτήματα ἐλαφροαγορήθησαν. Τὰ αὐτὰ συνέβησαν ἐν Νευροκοπίῳ. Ἐν Μελενίκῳ, ἐν Καβάλλῃ, ἐν Αράμῃ, Λεδεαγάζι, Σιρμονίτῃ καὶ ἀλλαχοῦ, πανταχοῦ ὁπόθεν διέβη ὁ Βούλγαρος, οὐδὲν ἄλλο εἶνε ὁρατὸν ἢ αἷμα, ἀτίμωσις καὶ ξερέπια.

Ἐἰς τὰς βασιάνους, ὅς ἐπέστησαν χθὲς οἱ Μουσουλμάνοι, ἐπέρχονται τῶρα αἱ τῶν Χριστιανῶν. Πρὶν ἢ ἀκόμη ἐκραγῇ ὁ νέος πόλεμος, οἱ Βούλγαροι ἐπέεζον ἅπαντα τὸν ἐλληνικὸν πληθυσμὸν τῶν

ὑπ' αὐτῶν καταληφθεῖσιν χωρῶν, καὶ κατὰ τὸν ὑπ' αὐτῶν γεγόμενον ἐν τῷ Παγγαίῳ αἰφνιδισμῶν δὲν ἀπέστησαν ἀπὸ τοῦ νὰ κορέσῃσι τὴν κατέχουσαν αὐτοὺς δίψαν αἵματος ἐπὶ ἀβλαβῶν Ἑλλήνων χωρικῶν. Μετὰ δὲ τὰς πρώτας αὐτῶν ἡττας οἱ Βούλγαροι προσέβησαν εἰς πράξεις ἀκατονομάστους ἐναντίον τοῦ ἑλληνικοῦ πληθυσμοῦ τῆς Νιγρίτης. Ἐκατοντάδες ἀνδρῶν, γυναικῶν καὶ παιδίων κατὰ διαπαγὴν τῶν ἀξιωματικῶν ἡκρωτηριάσθησαν φρικτῶς, αἱ οἰκίαι ἐπυρπολήθησαν, τὰ κτήματα ἐδηώθησαν. Ἐκ Δοϊράνης ὁ Ἑλληὴν ἐπίσκοπος καὶ τριάκοντα πρόκριτοι ἀπῆχθησαν. Ἐκ Καβάλλας ὁ ἀρχιεπίσκοπος καὶ εἴκοσι ὁτιῶν Ἑλλήνες πρόκριτοι ἀπῆχθησαν ὁμοίως ὑπὸ τῶν Βουλγάρων κατὰ τὴν ὥραν τῆς ὑπ' αὐτῶν ἐγκαταλείψεως τῆς πόλεως. Εἰς τὸ Πράβι ὁ ἀρχιερατικὸς ἐπίτροπος καὶ πολλοὶ πρόκριτοι ἐπέστησαν τὴν αὐτὴν τύχην. Εἰς Δεμίρ-Ἰσάο ὁ μητροπολίτης καὶ τοῦς ἱερεῖς μετὰ πολλῶν προκριτῶν καὶ γυναικῶν ἐδασανίσθησαν καὶ ἐθανατώθησαν.

«Αἱ Σέρραι, πόλις ἀνθοῦσα καὶ πλουσία, κατεστράφη ὅλοσχερῶς ὑπὸ τοῦ πυρός. Οἱ ἐποπρόξενοι τῆς Αἰθιοπίας καὶ Ἰταλίας ἐν στολῇ ἐπισήμῳ ἐπειράθησαν ματαίως νὰ προστατεύσωσιν ἑκάτερος τὸ ἴδιον προσεγγεῖον. Οἱ Βούλγαροι οὐδ' αὐτὸ τὸ πρόσωπον τῶν προσέγγων ἠέλαβήθησαν, ἀλλ' ἀπῆγαγον αὐτοὺς εἰς τὰ ὄρη καὶ μόνον μετὰ τὴν πληρωμὴν ἀδρῶν λύτρων ἀπληνθέρωσαν αὐτούς.

«Αἱ σημαῖαι τῶν ξένων ἔθνων αἱ ἐληρμέναι ἐπὶ τῶν εὐρωπαϊκῶν καὶ ἀμερικανικῶν καταστημάτων οὐδεμίαν ἐνεποίησαν εἰς αὐτοὺς αἰσθησιν ὑπ' ἐναντίας δὲ συνεκέντρωσαν τὸ πῦρ αὐτῶν ἐπὶ τῶν ξένων οὐκιῶν, ὅπου ἐγίνωσκον, ὅτι εἶχον ζητήσει αὐτὸν πολυπληθεῖς πρόσφυγες. Ἡ ἀνυπεράσπιστος πόλις ἐβομβαρδίσθη. Οἱ κάτοικοι ἐγκατέλιπον ἀπάσας αὐτῶν τὰς κτήσεις καὶ πολλοὶ αὐτῶν τοὺς ἀρρώστους συγγενεῖς, ὅπως φύγῃσι τὰ μυδραλιοβόλα, τὰ καταδιώκοντα αὐτοὺς ἀσπλάγχτως. Αἱ μεγάλαι ἀποθῆκαι τῆς εταιρείας *American Tobacco Cy Ltd* ἐπυρπολήθησαν, προσεξηθείσης εἰς τὴν εταιρείαν ταύτην ζημίας ἐνδὲς ἑκατομμυρίου δολλαρίων καὶ ἐπερέκεινα. Οἱ διενθυναὶ αὐτῆς, κ. κ. *Harrington* καὶ *Moore*, ἐσώθησαν εἰς Θεσσαλονίκην. Καθ' ὃν δὲ χρόνον ἡ πυρκαϊά, αἱ βόμβαι καὶ αἱ δόιδες ἠρῆμον τὴν πόλιν, κατέστρεφον χιλιάδας οἰκογενειῶν, ἐσώρυνον χιλιάδας θυμάτων, οἱ Βούλγαροι ἐξηττωμένους ἐνώπιον τῆς ἀνθρωπιάς καὶ ἐλαφροαγῶν πᾶν ὅτι ἠδύνατο νὰποκομίσωσιν. Οὕτε αἱ πολυάριθμοι ἐκκλησίαι, οὕτε

τὰ τεμένη, οὕτε αἱ συναγωγαί, οὕτε τὰ σχολεῖα, οὕτε τὰ τοσοκομεῖα ἔτυχον ἐλέους. Πρὸ δὲ τῆς καταστροφῆς τῆς πόλεως οἱ Ἑλλήνες πρόκριτοι ἐσφαγιάσθησαν, καὶ διαρκούσης τῆς πυρκαϊᾶς ἐξηκολούθησαν οἱ φόνοι μετ' ἀγριότητος ἐν μεγαλειτέρᾳ.

«Ἐν δὲ τῇ ἐπαύρῳ χώρᾳ τὸ θέαμα εἶπε ἐν συγκινητικώτερον, ἐν σπαρακτικώτερον. Ἀπανταχοῦ πτώματα ἐθνητικῶν ἀγροτῶν ἡκρωτηριασμένα, ἀπανταχοῦ τέφρα καὶ ἐρεῖπια. Ἀντὶ τῶν ἀνθρώπων χωρίων ἐρήμωσις σπαρασσουσα τὴν ψυχὴν. Αἱ ἀτιμώσεις, αἱ σφαγαὶ αἱ διαπραχθεῖσαι ὑπὸ τῶν Βουλγάρων εἶπε πλέον ἀναριθμητοὶ καὶ ἐξετελέσθησαν μετὰ τοιαύτης ἐπιπονητικῆς ὁμότητος, ὥστε ἡ φαντασία ἀδυνατεῖ νὰτιληφθῇ αὐτῆς. Κόραι ἐβιάσθησαν πρὸ τῶν ἰδίων γονέων, γυναῖκες πρὸ τῶν ἰδίων συζύγων. Ἄνδρες καὶ γέροντες ἡκρωτηριάσθησαν πρὶν ἢ θανατωθῶσι. Μέλη ἐθραύσθησαν, ὀφθαλμοὶ ἐξωρῶνθησαν, κεφαλαὶ ἀπεσπάσθησαν. Ἐξετερίζουσιν, ἐκδέρουν, ἀποκόπτουσι ῥίνας καὶ ὦτα. Καὶ τὸ μὲν πρῶτον ἐνομιόθη, ὅτι αἱ κακουργίαι αὗται ἐξετελέσθησαν ὑπὸ κομιτατζήδων, ἀλλ' αἱ γεγόμεναι ἀνακρίσεις ἀπέδειξαν ἀναμφιέκτως, ὅτι πάντα τὰ ἐγκλήματα ταῦτα διεπράχθησαν ὑπὸ στρατιωτῶν τοῦ τακτικοῦ στρατοῦ κατὰ διαπαγὴν τῶν ἀρχηγῶν αὐτῶν.

«Αἱ βουλγαρικαὶ ἀρχαὶ παροσκεύασαν τὰ πάντα, διέθυναν τὰ πάντα. Εἶπε προφανές, ὅτι λοχαγὸς τοῦ βουλγαρικοῦ ἐπιτελείου καλούμενος Ἄγγελος Δημητρίου Μποισανῶφ προσέστη τῶν σφαγῶν τοῦ Δεμίρ-Ἰσάο. Ἀλλαχοῦ τὴν διέθυσιν εἶχον ἀξιωματικοὶ τοῦ δευτέρου καὶ τοῦ εἰκοστοῦ πρώτου συντάγματος. Ἀνὰ τοῖμα τις νὰ πιστεύσῃ, ὅτι λαὸς πεπολιτισμένος θὰ ἠδύνατο νὰ διαπράξῃ τοιαῦτα τερατοεργήματα καὶ φρίσσει ἀναλογιζόμενος τί θὰ δυνηθῇ νὰ συμβῇ εἰς τοὺς μουσουλμανικοὺς καὶ ἑλληνικοὺς πληθυσμούς, ὅσοι τυχόν ἤθελον ἀπομείναι ὑπὸ τὴν βουλγαρικὴν κυριαρχίαν».

Ὡς δὲ μὴ ἔρχονται αἱ καταγγελλόμεναι ὑπ' αὐτοῦ τοῦ βασιλέως ὁμότητες τῶν Βουλγάρων κατὰ τῶν ἀόπλων πληθυσμῶν, σωρηδὸν διεσταυροῦντο ἅμα τῇ ἐνάρξει τοῦ πολέμου ἀγγέλματα περὶ παντοίων ὑπὸ τῶν πολεμίων παραβάσεων τοῦ πολεμικοῦ δικαίου καὶ τῆς φιλανθρωπίας, περὶ ἀσπλάγχτων κακώσεων καὶ φόνων τραυματιῶν, χρήσεων σφαιρῶν ντοῦμ-ντοῦμ καὶ ἄλλων τοιούτων. Εἰς κορύφωσιν δὲ τοῦ ὅλου ἐπῆλθε τὸ ἐξῆς τηλεγράφημα τοῦ ἐπιτελάρχου τῆς Α. Μ.

τοῦ βασιλέως, δημοσιευθὲν ἐν ταῖς ἀθηναϊκαῖς ἐφημερίσι τῇ 9/22 Ιουλίου.

«Κατὰ πληροφροῦς φηγάδων τοῦ βουλγαρικοῦ στρατοῦ, Τούρκων τὴν ἐθνικότητα, οἱ Βούλγαροι προχωροῦντες κατὰ μήκος τῆς κοιλάδος τοῦ Στρυμόνος ἐμόλυναν ἅπαντα τὰ φρεάτια εἰς αὐτὰ νεκροὺς ἐκ χολέρας. Ὡς ἐκ τούτου ἀπηγορεύσαμεν τὴν χρῆσιν τῶν φρεάτιων καὶ διετάξαμεν ἐξέτασιν».

B. ΔΟΥΣΜΑΝΗΣ

Ἡ ἑλληνικὴ κυβέρνησις ἅμα τῇ λήψει αὐτοῦ τοῦ πρώτου τηλεγραφήματος τῆς Α. Μ. τοῦ βασιλέως προέβη εἰς τὰ προσήκοντα διαβήματα. Ἀπὸ τῆς δὲ τοῦ τηλεγραφήματος τῆς Α. Μ. ὑπῆρξαν τὰ τηλεγραφήματα διαφόρων ἐν Ἀθήναις ἀρχῶν καὶ σωματοείων, δι' ὧν, ἀποσταλέντων εἰς τὸ ἐξωτερικόν, κατηγγέλλοντο αἱ πρωτοφανεῖς ὁμότητες.

Καὶ ἡ μὲν Ἱερὰ σύνοδος τοῦ βασιλείου τῆς Ἑλλάδος ἀπέστειλε διὰ τοῦ ὑπουργείου τῆς παιδείας πρὸς τὸν αὐτοκράτορα πασῶν τῶν Ρωσιῶν, πρὸς τὸν μητροπολίτην Πετρούπολεως, πρόεδρον τῆς Ἱερᾶς συνόδου τῆς Ρωσίας καὶ πρὸς τὸν ἀρχιεπίσκοπον Καντερβουρίας τὰ ἑξῆς τηλεγραφήματα:

Α. Μ. αὐτοκράτορα πασῶν τῶν Ρωσιῶν

Πετρούπολιν.

Φρικῶντες καὶ βαρυνθεντοῦντες ὅτι ὑπὸ τῶν Βουλγάρων ἐν Θράκῃ καὶ Μακεδονίᾳ κατακρεουργοῦνται ἀρχιερεῖς καὶ ἱερεῖς, πυρὶ καὶ σιδήρῳ ἔξολοθρεύονται ὀρθόδοξοι, σφαγιᾶζονται βρέφη, ἀτιμάζονται παρθένοι καὶ γυναῖκες, πυρπολοῦνται καὶ εἰς ἐρείπια μεταβάλλονται πόλεις καὶ χωρία τέως ἀνθοῦντα, χιλιάδες χριστιανῶν ὀρθόδοξων γυμνοὶ, ἄστεγοι καὶ ἀνέστιοι διατελοῦσι καὶ καθόλου τοιαῦτα ὑπὸ Βουλγάρων τερατοεργήματα κατατολμῶνται, οἷα οὐδ' ἐν ζοφερωτέροις χρόνοις ἱστορίας καὶ παρ' ἀπίστων ἔτι εἴρηται διαπραττόμενα, ἐν ὀνόματι ἡς πρεσβεύομεν καὶ ὁμολογοῦμεν ἁγίας ὀρθόδοξου πίστεως καὶ χριστιανικῆς φιланθρωπίας, διαμαρτυρόμεθα ἐνώπιον Ὑμετέρας εὐσεβεστάτης Μεγαλειότητος ἐπὶ ἀνοσιουργήμασι

τούτοις, ἐπικαλούμεθα εὐλαβῶς σύντονον μέριμναν Ὑμετέρας θεοφυλάκτου Μεγαλειότητος ὑπὲρ ἔσχατον κίνδυνον διατρεχόντων ἐν Θράκῃ καὶ Μακεδονίᾳ ὀρθοδόξων πληθυσμῶν καὶ ἐξαιτούμεθα ὑψηλὴν Αὐτῆς παρέμβασιν ἄσχετον πρὸς πολεμικὰς ἐπιχειρήσεις ὑπὲρ ταχείας καταπαύσεως τῶν ἐν ἐπιλοίοις ὑπὸ Βουλγάρων κατεχομέναις χώραις κακουργημάτων, ὁμοτήτων καὶ βαρβαροτήτων, χριστιανισμὸν καὶ ἀνθρωπισμὸν στιγματίζουσῶν. Εὐγνωμονοῦντες δεόμεθα παναγάθου Θεοῦ ὑπὲρ ἀδιαπτώτου υγιείας καὶ μακρᾶς ἐνδόξου βασιλείας Ὑμετέρας θεοσεπέτου Μεγαλειότητος.

Ὁ μητροπολίτης Ἀθηνῶν

ΘΕΟΚΛΗΤΟΣ

πρόεδρος τῆς Ἱερᾶς συνόδου τῆς ἐκκλησίας
τῆς Ἑλλάδος.

Ὑψηλοπανιερώτατον μητροπολίτην Πετρούπολεως καὶ Λαγόδης Βλαδίμηρον, πρωτεύον μέλος ἀγιωτάτης διοικούσης συνόδου Ρωσίας.

Πετρούπολιν.

Κατόδυνοι ψυχὴν ὅτι ὑπὸ Βουλγάρων σφαγιᾶζονται ἀρχιερεῖς καὶ ἱερεῖς, κατακρεουργοῦνται ὀρθόδοξοι πάσης ἡλικίας, ἀτιμάζονται καὶ ἔξολοθρεύονται παρθένοι καὶ γυναῖκες, μεταβάλλονται εἰς τέφραν πόλεις καὶ χωρία τέως ἀνθοῦντα, πληθυσμοὶ πολυάριθμοι γυμνοὶ καὶ ἀνέστιοι πάντων ἀποστερούμενοι διατελοῦσι καὶ συντόμως εἰπεῖν, τοιαῦτα ὑπὸ Βουλγάρων ἀποτολμῶνται κακουργήματα, οἷα οὐδ' ἐν ζοφερωτέροις χρόνοις ἱστορίας καὶ παρ' αὐτῶν ἔτι τῶν ἀπίστων εἴρηται διαπραττόμενα, ἀδιστακτῶς πεποιθήμεν, ὅτι τὸν αὐτὸν ἀποτροπιασμὸν καὶ θλίψιν αἰσθάνεται καὶ ἡ ἀγιωτάτη διοικοῦσα σύνοδος Ρωσίας ἐπὶ φοβεροῖς καὶ πρωτακούστοις τερατοεργήμασι τούτοις καὶ μεθ' ἡμῶν, ὡς ἀγαπητὴ ἀδελφὴ, συμπάσχει ἀδελφοῖς ὀρθοδόξοις πάσχονσι διὸ καὶ φιλαδέλφως παρακαλοῦμεν ἀγιωτάτην σύνοδον, ἵνα ἐνεργήσῃ ὅπως ἐγγωρεῖ ὅτι ἡ ἁγία ἡμῶν ὀρθόδοξος πίστις καὶ ἡ ἀδελφικὴ ἀγάπη ὑπαγορεύουσιν ὑπὲρ καταπαύσεως τῶν ἐν ἐπιλοίοις ὑπὸ Βουλγάρων κατεχομέναις χώραις διαπραττο-

μένων φρικαλεοτήτων καὶ βαρβαροτήτων, ἀντικρυς χριστιανισμῷ καὶ ἀνθρωπισμῷ ἀντικειμένων.

Εὐγνωμονοῦντες ἀγιωτάτῃ συνόδῳ ἀπονέμεμεν ἀδελφικὸν ἀσπασμόν.

Ὁ μητροπολίτης Ἀθηνῶν

ΘΕΟΚΛΗΤΟΣ

πρόεδρος τῆς ἱερᾶς συνόδου τῆς ἐκκλησίας
τῆς Ἑλλάδος.

Ὅμοιον τῷ προτέρῳ τηλεγράφημα ἀπεστάλη πρὸς τὸν σεβασμιώτατον ἀρχιεπίσκοπον Καντερβουρίας ἑξαρχον πάσης Ἀγγλίας καὶ μητροπολίτην.

Ὁ δὲ πρύτανης τῶν δύο πανεπιστημίων τῶν Ἀθηνῶν διηύθυνε πρὸς τὰ πανεπιστήμια τῆς Εὐρώπης τὸ ἑξῆς τηλεγράφημα¹⁾.

«Αἱ κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ νέου πολέμου, ὃν ἀνέλαβεν ἡ Ἑλλὰς προκλήθεισα, ὑπὸ τοῦ πρὸ τῶν νικητῶν ὑποχωροῦντος βουλγαρικοῦ στρατοῦ διαπραχθεῖσαι ἔτι καὶ διαπραττόμεναι βδελυρὰ κακουργίαι συνεκίνησαν βαθύτατα τοὺς καθηγητὰς τῶν δύο ἑλληνικῶν πανεπιστημίων. Ἐν κοινῇ δὲ συνεδρίᾳ ἐν τῇ μεγάλῃ αἰθούσῃ τῶν τελετῶν ἀπεφάσισαν, λαμβάνοντες ὑπ' ὄψιν τὴν πνευματικὴν καὶ ἠθικὴν ἀλληλεγγύην τοῦ ἐπιστημονικοῦ κόσμου, νᾶποταθῶσιν εἰς τὰδελφὰ πανεπιστήμια καὶ ἀποστελῶσιν εἰς αὐτὰ ἐν βραχυτάτῳ χρόνῳ λεπτομερῆ ἔκθεσιν περὶ τῶν πρωτοφανῶν τούτων θρασυντήτων. Πόλεις, κωμοπόλεις καὶ χωρία ἐπυρπολήθησαν, πολλῶν χιλιάδων μεινάντων οὕτως ἀστέγων καὶ ἀσίτων. Τρεῖς μητροπολῖται, πολλοὶ ἱερεῖς, καθηγηταὶ γυμνασίων, διδάσκαλοι καὶ προὔχοντες, κατ' ἐπίφασιν καὶ ἄνευ οὐδενὸς δικαίου ἀπαχθέντες ὡς ὄμηροι, ἐφρονεύθησαν, χιλιάδες Ἑλλήνων, Μωαμεθανῶν καὶ Ἰσραηλιτῶν παντὸς φύλου καὶ πάσης ἡλι-

¹⁾ Τὸ πανεπιστήμιον τῶν Ἀθηνῶν ἐδημοσίευσε κατόπιν καὶ τεῦχος σταλὲν εἰς τὰ πανεπιστήμια καὶ ἐπιγραφόμενον *Atrocités bulgares en Macédoine. Faits et documents*. Exposé soumis par le recteur des universités d'Athènes aux recteurs des universités d'Europe et d'Amérique, Athènes. Imprimerie «Hestia» 1913.

κίας ἐσφάγησαν ἄνευ οἴκτου, γυναῖκες καὶ παρθένοι, ἐν αἷς καὶ διδασκάλισσαι, ἡτιμάσθησαν. Αἱ δηώσεις δὲ καὶ αἱ καταστροφαὶ δὲν ἐφείσθησαν οὐδ' ἐκκλησιῶν, τζαμίων, συναγωγῶν, οὐδ' αὐτῶν τῶν προξενείων τῆς Αὐστρίας καὶ Ἰταλίας ἑξαιρουμένων. Δικαιούμεθα νὰ ἐλπίζωμεν, ὅτι ἂν ἤδη στιγματισθῶσι προσηκόντως ὑφ' ὧν ὁμῶν δημοσίᾳ ἐν δνόματι τῶν ἀνθρωπίνων δικαίων καὶ τῆς χριστιανικῆς ἠθικῆς τοιαῦται ἐν τῇ νέᾳ ἱστορίᾳ τῶν πολέμων ἀνήκουστοι ὠμότητες, θέλετε ἴσως συντελέσει, ὅπως ἐν τῇ ἤδη ὑπὸ τῶν Βουλγάρων κατεχομένη ἄλλ' ὑπὸ Ἑλλήνων καὶ Τούρκων οἰκουμένη Θράκῃ προληφθῶσι τοιαῦται φρικαλεότητες».

Ὁ πρύτανης τοῦ ἐθνικοῦ καὶ τοῦ καποδιστριακοῦ πανεπιστημίου ΘΕΟΔΩΡΟΣ ΖΑΪΜΗΣ

Συγχρόνως τὰ ἐργατικά σωματεῖα τῶν Ἀθηνῶν συνελθόντα ἐκτάκτως τῇ 30 ἰουνίου/13 ἰουλίου προέβησαν εἰς τὴν σύνταξιν καὶ ἀποστολὴν τοῦ ἑξῆς τηλεγραφήματος:

«Τὰ ἐργατικά σωματεῖα Ἀθηνῶν, συνελθόντα σήμερον εἰς ἑκτακτον συνεδρίαν εἰς τὸ ἐργατικὸν κέντρον ἐν βαθινάτῃ συγκινήσει ἔξ αἰτίας τῶν καθ' ἡμέραν ἀγγελλομένων σφαγῶν, ἀτιμώσεων, δηώσεων καὶ πυρπολήσεων πληθυσμῶν ἀνυπερασπίστων καὶ συνουκισμῶν καὶ πόλεων ἀκμαζουσῶν ἐκ μέρους τοῦ βουλγαρικοῦ στρατοῦ, ὅστις παντοῦ ὅθεν διέρχεται ἐνσπείρει τὴν καταστροφὴν καὶ τὸν ὄλεθρον.

Ἀποφασίζουσι·

1) Διαμαρτύρονται ἐνώπιον τοῦ πεπολιτισμένου κόσμου διὰ τὰ παρὰ πᾶν δίκαιον καὶ πάντα ἀνθρωπισμὸν τρομερὰ κακουργήματα τῶν Βουλγάρων, οἱ ὅποιοι ἀπιστήσαντες πρὸς τοὺς συμμαχικοὺς δεσμοὺς ἐπετέθησαν κατὰ τῶν συμμάχων των, ὅπως ὑποδουλώσωσι καὶ καταδυναστεύσωσι λαοὺς ξένους πρὸς αὐτοὺς, ἐλπίζουσι δὲ, ὅτι δὲν θὰ ἀφήσωσιν ἀσυγκίνητον κανένα φιλόανθρωπον τὸ χυνόμενον αἷμα ἀθώων καὶ ἀνυπερασπίστων ὑπάρξεων, ἡ ὁδὴν ἀτιμαζομένων γυναικῶν καὶ ἡ ἀπόγνωσις καὶ δυστυχία πληθυσμῶν ὅλων ἀπογνμωθέντων εἰς τὴν Μακεδονίαν καὶ τὴν Θράκην.

2) Ἐντέλλονται εἰς τὴν ἐκτελεστικὴν ἐπιτροπὴν τοῦ ἐργατικοῦ κέντρου,

α') νὰ διαβιβάσῃ τὴν παροῦσαν διαμαρτυρίαν πρὸς τὰ ἐργατικὰ σωματεῖα τῆς ἁλλοδαπῆς μὲ τὴν παράκλησιν, ὅπως ταῦτα διαμαρτυρηθῶσιν ἐπίσης διὰ τὰς βουλγαρικὰς φρικαλεότητες καὶ καταβάλωσι πᾶσαν προσπάθειαν, ὅπως αἱ κυβερνήσεις τῶν ἐπιβληθῶσιν εἰς τὴν βουλγαρικὴν κυβερνήσιν πρὸς κατάλυσιν τῶν ὑπὸ τοῦ στρατοῦ τῆς διαπραττομένων κακουργημάτων.

β') νὰ δημοσιεύσῃ τὸ παρὸν ψήφισμα διὰ τοῦ ἐγχωρίου καὶ ξένου τύπου.

Ἐκτὸς δὲ τούτων, τοῦ δικηγορικοῦ συλλόγου Ἀθηνῶν καὶ ἄλλων συλλόγων, καὶ τὸ πατριωτικὸν σωματεῖον ὁ «Ἑλληνισμὸς» ἀπῆλθον διὰ τῆς «Ἠχοῦς τῶν Ἀθηνῶν» εἰς τὸν ἐν Παρισίοις «Σύνδεσμον ὑπὲρ τῆς ἀμύνης τῶν δικαιωμάτων τοῦ Ἑλληνισμοῦ» τὴν ἐξῆς διαμαρτυρίαν.

«Ἐν ὀνόματι τῆς ἀνθρωπότητος καὶ τοῦ πολιτισμοῦ λαμβάνω τὸ θάρρος νὰ ἐπικαλεσθῶ τὰ φιλόφρονα ὑμῶν αἰσθήματα καὶ νὰ καταγγέλω εἰς ὑμᾶς τὰς βουλγαρικὰς ὁμότητες, ὧν θῆμα ὑπῆρξαν οἱ Ἕλληνες καὶ Μωαμεθανοὶ κάτοικοι τῆς Μακεδονίας καὶ τῆς Θράκης ἐκ μέρους τῶν στρατιῶν τοῦ βασιλέως Φερδινάνδου καὶ τῶν σιφῶν, ἅτινα ἀκολουθοῦσιν αὐτάς, ὅπως τὰς ὑποστηρίζωσιν ἐν τῷ καταστροφικῷ αὐτῶν ἔργῳ. Καταγγέλλω τὰς ὁμότητας ἐκείνας τὰς διαπραχθείσας ἄνευ τῆς ἐλαχίστης ἀφορμῆς κατ' αὐτὸν ἐκείνον τὸν χρόνον, καθ' ὃν Ἕλληνες καὶ Βούλγαροι, ὄντες ἔτι φίλοι καὶ σύμμαχοι, ἠγωνίζοντο ἐν πολέμῳ κοινῇ κατὰ τῶν Τούρκων, ὅπως ἀποδώσωσιν τὴν ἐλευθερίαν εἰς τοὺς κατοίκους τῆς Θράκης καὶ τῆς Μακεδονίας.

«Ἀλλὰ νῦν οἱ Βούλγαροι, οἵτινες ἀπέβλεπον εἰς τὴν ἀποκλειστικὴν κυριαρχίαν τῶν ὑπὸ τῶν συμμάχων καταληφθειῶν χωρῶν, οἱ Βούλγαροι, λέγω, ἀπροκαλύπτως παρασπονδήσαντες εἰς τοὺς νόμους τῶν συνθηκῶν καὶ ἀναγκασθέντες ὑπὸ τοῦ σερβικοῦ καὶ τοῦ ἑλληνικοῦ στρατοῦ νὰ ἐγκαταλίπωσι τὴν Μακεδονίαν, κατὰ τὴν ἐκκένωσιν τῶν πόλεων, τῶν οἰκουμένων ὥς τὸ πλεῖστον ὑπὸ Ἑλλήνων, παραδίδονται εἰς βιαιότητος καὶ ὁμότητος ἀκατονομάστους. Καταστροφή, παρακολουθουμένη ὑπὸ πιασῶν αὐτῆς τῶν φρικαλεότητων, σημεῖον αὐταπαχθῶς τὴν διάβασιν τῶν Βουλγάρων.

«Οὕτως ὁ λαὸς οὗτος ἀποδεικνύει ἐκ νέου τὴν ἄμεσον αὐτοῦ καταγωγὴν ἐκ τῆς ἐπαράτου ἐκείνης φυλῆς, ἣτις ἐν ταῖς ἡμέραις τῶν ἐπιδρομῶν τῶν βαρβάρων ἐθεωρεῖτο ὡς ἡ μάστιξ τοῦ Θεοῦ, καὶ ὁ βασιλεὺς αὐτοῦ Φερδινάνδος ἀποδεικνύει καὶ αὐτός, ὅτι εἶνε ἄξιος διάδοχος τοῦ Κρούμου, τοῦ τσάρου Συμεὼν καὶ αὐτόχρημα ὁ «ἐρυθρὸς τσάρος» τῆς νέας Βουλγαρίας τοῦ εἰκοστοῦ αἰῶνος.

«Κακουργαίαι πρωτοφανεῖς ἐν τῷ συγχρόνῳ πολιτισμῷ διεπράχθησαν ἤδη καὶ ἴσως ἐξακολουθήσωσιν ἀκόμη διαπραττόμεναι ἐν Θράκῃ καὶ ἐν Μακεδονίᾳ ἐν γνώσει καὶ κατ' εἰσήγησιν τῆς βουλγαρικῆς κυβερνήσεως.

«Πόλεις ἀνθοῦσαι ἐπυρπολήθησαν καὶ κατεστράφησαν ἐκ θεμελίων καὶ οἱ κάτοικοι αὐτῶν διεπεράσθησαν ἐν σιγῇ μαχαίρας ὑπὸ τῶν ὑποχωρούντων βουλγαρικῶν σιφῶν. Γέροντες, γυναῖκες καὶ παιδιά ἐσφάγησαν, νεαραὶ κόραι ἠτιμάσθησαν καὶ ἔπειτα ἐθανατώθησαν καὶ ἐρρίφθησαν εἰς τὰς φλόγας ὑπὸ τῶν ἀνθρωπομόρφων τούτων τεράτων.

«Ἐπίσκοποι καὶ ἱερεῖς ἐφρονεύθησαν ὑποστάντες παντοειδεῖς αἰκισμούς. Τὰ ὑπάρχοντα τῶν ἰδιωτῶν καὶ τῶν κοινοτήτων παρεδόθησαν εἰς λαφυραγωγίαν. Οὐδενὸς Ἑλλήνος, οὐδενὸς Μουσουλμάνου ἐρείσθησαν.

«Ἡ στρατιωτικὴ πολιτικὴ τοῦ τσάρου Φερδινάνδου ἐξακολουθεῖ ἐμπνεομένη ὑπὸ τῆς ἀρχαίας πολιτικῆς τοῦ Ἀσπαρούχ, τοῦ Κρούμου καὶ τοῦ τσάρου Συμεὼν.

«Δεῖξате, παρακαλῶ, κύριε, οἶκιον πρὸς τὰ θύματα τῆς βουλγαρικῆς ἀγριότητος, καὶ δι' ὑμῶν ἄς ἀναλάβῃ ὁ «Σύνδεσμος πρὸς ἄμυναν τῶν δικαιῶν τοῦ Ἑλληνισμοῦ» νὰ ὑψώσῃ τὴν φωνὴν καὶ νὰ διαμαρτυρηθῇ σθεναρῶς ἐναντίον ἀπασῶν τούτων τῶν ὁμοτήτων, ὧν ἡ ἀψευδὴς ἀλήθεια μαρτυρεῖται ὑπὸ τῶν ἐπισήμων ἀντιπροσώπων καὶ τῶν πρακτόρων τοῦ πεπολιτισμένου κόσμου. Οὐδ' ἐπὶ στιγμὴν ἀμφιβάλλω, ὅτι κινούμενος ὑπὸ τῆς ὑμετέρας συμπαιδείας ὑπὲρ τῶν ἀτυχῶν θυμάτων καὶ ὑπὸ τῆς ὑμετέρας εὐθύτητος, θέλετε θεωρήσει ὑμέτερον καθήκον νὰ προκαλέσῃτε παρὰ τῆς γαλλικῆς κυβερνήσεως ἀνάκρισιν χάριν τῆς βεβαιώσεως τῶν παντοίων κακουργιῶν τῶν διαπραχθειῶν ὑπὸ τῶν Βουλγάρων ἐν Θράκῃ καὶ ἐν Μακεδονίᾳ. Τούτου δὲ γινομένου, ἐνέλπιστῶ μετὰ σύμπαντος τοῦ

ἐλληνικοῦ ἔθνους, ὅτι ἡ Βουλγαρία θέλει καταδικασθῇ ὑπὸ τῶν πεπολιτισμένων λαῶν τῆς Εὐρώπης».

«Λέχθῃτι, κύριε διευθυντά, τὴν βεβαίωσιν τῆς ἐξαιρέτου ἀφροσιώσεώς μου».

**Ὁ πρόεδρος τῆς εταιρείας
«ὁ Ἑλληνισμός»¹⁾**

Ὡς δὲ ἦτο φυσικόν, δὲν ἔλειψε καὶ κραυγὴ διαμαρτυρίας τῶν Ἑλληνίδων γυναικῶν, αἵτινες μεθ' ὅλης τῆς προσηκούσης εἰς τὰς γυναικείας καρδίας συμπαθείας συνταραχθεῖσαι ἀπέστειλαν πρὸς τὰς ὁμοφύλους τῆς ἀλλοδαπῆς τὸ ἐξῆς ψήφισμα, ἐκδοθὲν τῇ 5/18 Ἰουλίου ὑπὸ τοῦ λυκείου τῶν Ἑλληνίδων καὶ τῆς ἐνώσεως τῶν Ἑλληνίδων.

«Ὅλαι αἱ Ἑλληνίδες, τὰς ὁποίας τὴν στιγμὴν αὐτὴν ἀδελφώνει κοινὸς πόνος καὶ φρίκη διὰ τὰ ἄγρια καὶ βανδαλικά μαρτύρια, εἰς τὰ ὁποία ὑποβάλλονται οἱ ἐλληνικοὶ πληθυσμοὶ τῆς Μακεδονίας καὶ τῆς Θρᾷκης ὑπὸ τῶν βουλγαρικῶν ὁρδῶν, διαμαρτυρόμεθα πρὸς τὰς γυναικὰς τοῦ πεπολιτισμένου κόσμου.

«Ζητοῦμεν παρ' αὐτῶν ἐν ὀνόματι τοῦ μαρτυρικοῦ θανάτου χιλιάδων γυναικοπαίδων, ἱερέων, θρησκευτικῶν ἀρχηγῶν καὶ προκρίτων Χριστιανῶν καὶ Μουσουλμάνων τὴν ἐπέμβασίν των παρὰ ταῖς πολιτικαῖς καὶ θρησκευτικαῖς ἀρχαῖς τοῦ πεπολιτισμένου κόσμου πρὸς κατάπausιν τῶν θηριωδῶν ὁμοτήτων τῶν Βουλγάρων.

«Λαός, ὅστις παρασπόνδως ἐπετέθη ἐναντίον τῶν συμμάχων, τῶν ἀδελφῶν τῆς χθῆς, καὶ ἔγινε παραίτιος νέου πολέμου, στρατός, ὅστις δὲν χορταίνει μὲ τὸ χυνόμενον αἷμα, ἀλλ' ἀτιμάζει παρθένους, ἀκρωτηριάζει βρέφη ἐν τῇ ἀγκάλῃ τῶν μητέρων, σφάζει γέροντας ἀνυπερασπίστους, ἱερεῖς καὶ ἐπισκόπους, ἀνήκει εἰς ἔθνος βάρβαρον, ἀνάξιον νὰ κατέχη θέsin μεταξὺ τῶν πεπολιτισμένων λαῶν.

¹⁾ Echo d'Athènes 6/19 Ἰουλίου, ὅπου ἐδημοσιεύθη ἐν τέλει καὶ ἡ σημείωσις αὕτη:

«Ὁ ἡμέτερος διευθυντής κ. Paillardès θὰ διαβιβάσῃ τὴν διαμαρτυρίαν ταύτην, ὑπογεγραμμένην ὑπ' αὐτοῦ, εἰς τὸν «Σύνδεσμον πρὸς ἄμυναν τῶν δικαίων τοῦ Ἑλληνισμοῦ».

«Εἰς ὅλας τὰς ἀνακηθείσας παρὰ τοῦ ἐλευθερωτοῦ στρατοῦ μας χώρας, παντοῦ ὅπου ἐπάτησεν ὁ ποὺς τῶν Βουλγάρων στρατιωτῶν, οἱ κάτοικοι, ἀδιακρίτως θρησκείας καὶ ἐθνικότητος, Ἕλληνες, Σέρβοι καὶ Μουσουλμᾶνοι, ὑποβάλλονται πάντες εἰς τὰ τερατοδέστερα καὶ ἀγριώτερα τῶν μαρτυρίων.

«Ἀδύνατον θὰ ἦτο νὰ παριθμῶμεν τὴν ἀτελεύτητον σειρὰν τῶν κακουργημάτων τούτων· ἐλάχιστα δὲ μόνον θάναφέρωμεν.

«Ἐν Σαβιάκῳ πλησίον τῶν Σερρῶν, γυναῖκες ὑπεχρεώθησαν νὰ χορεύουσι γυμναὶ μὲ κωδωνίσκους κρεμασμένους εἰς τὸν λαμὸν πέριξ τεραστίας πυρκαϊᾶς, ἀποτελουμένης ἐκ τῶν καιομένων σωμάτων τῶν τέκνων καὶ τῶν συζύγων, ἐνῷ ἡ βουλγαρικὴ φρουρὰ ἐχειροκροτεῖ ἐκ χαρᾶς.

«Εἰς τὰς Σέρρας, τὴν Δοϊράνην καὶ τὸ Λεμίρ-Ἰσαρ δύο Ἕλληνες ἀρχιεπίσκοποι καὶ ἑκατοντάδες προκρίτων ἐσφάγησαν, αἱ γυναῖκες ὑπέστησαν ἐσχάτας ἀτιμώσεις, καὶ ἀνήλικα παιδιά ἐσφάγησαν, αἱ ἐκκλησίαι ἐπυρπολήθησαν, καὶ πόλεις ὁλόκληροι παρουσιάζουσι σήμερον τὴν εἰκόνα τῆς ἐρημώσεως καὶ καταστροφῆς.

«Ἡ ἀχαλίνωτος αὐτῶν λύσσα οὐδὲ αὐτοὺς τοὺς νεκροὺς τῶν στρατιωτῶν τῶν φονευθέντων ἐν τῷ πεδίῳ τῆς μάχης ἐσεβάσθη. Ἐξώρυσαν τοὺς ὀφθαλμοὺς αὐτῶν. Οἱ τραυματαῖαι ἡμῶν ὑπέστησαν τὸ αὐτὸ μαρτύριον καὶ ἐθανατώθησαν διὰ λογχισμῶν.

«Ἄπαντα τὰ ἐλληνικὰ καὶ τουρκικὰ χωρία ἀπὸ τῆς Δοϊράνης μέχρι τῆς Δράμας ἐπὶ ἐκτάσεως ἑκατὸν πενήκοντα χιλιομέτρων οὐδὲν ἄλλο εἶνε σήμερον ἢ τέφρα καπνίζουσα, καὶ παντοῦ εὐρίσκονται πτώματα ἀπληθρακωμένα. Οἱ Βούλγαροι στρατιῶται, φεύγοντες ἀτάκτως πρὸ τῆς στρατιᾶς τοῦ βασιλέως Κωνσταντίνου, ἔσπειραν ἐν τῇ ἀναχωρήσει αὐτῶν ἅπαντα τοῦ τὴν φρίκην καὶ τὸν τρόμον.

«Ὁ Ἀττίλας καὶ οἱ Οὐννοι αὐτοῦ, οἱ ἀρχηγοὶ τῶν μέσων αἰώνων οἱ αἰμοδιψέστατοι, οὐδέποτε ὑπερέβαλον τὰς κακουργίας, ἃς πρὸ μικροῦ διέπραξαν οἱ Βούλγαροι ἐν πλήρει εἰκοστῷ αἰῶνι.

«Αἱ γυναῖκες τοῦ πεπολιτισμένου κόσμου, αἱ ἀντιπροσωπευόμεναι εἰς τὸ διεθνὲς συμβούλιον τῶν γυναικείων λυκείων, τὴν διεθνή ἔνωσιν ὑπὲρ τῆς εἰρήνης καὶ τὰς διαφόρους χριστιανικὰς εταιρείας, ἀλλὰ καὶ ἅπλως αἱ γυναῖκες ὡς μητέρες παρακαλοῦνται ἐν ὀνόματι τῆς ἀνθρωπότητος νὰ διαμαρτυρηθῶσι καὶ ἀπαιτήσωσι α) τὴν ἐπέμ-

βασιν τῶν ἰσχυρῶν τῆς γῆς πρὸς κατάπαυσιν τῶν τοιούτων τερατουργιῶν καὶ β') τὴν ἀποδοκιμασίαν τῶν χριστιανικῶν λαῶν πρὸς ἔθνος, ὅπερ κατεπάτησεν ἀνάνδρως τὰς ἱερὰς ἀρχὰς τοῦ εὐαγγελίου καὶ τὴν χριστιανικὴν ἀγάπην».

Ἐνθ' δὲ τοιαύτη ἀνανάκησις κατελάμβανε δικαίως τοὺς ἐν Ἀθήναις, καὶ διάφοροι ἄλλαι πόλεις τῆς παλαιᾶς καὶ τῆς νέας Ἑλλάδος συμμετεῖχον διὰ συλλαλητηρίων καὶ ψηφισμάτων τῶν διαμαρτυριῶν τοῦ συγκεκινημένου Ἑλληνισμοῦ, πένθος καὶ ὀδύνη κατελάμβανε τὸν ἀρχηγὸν τῆς ὀρθοδόξου ἐκκλησίας ἐπὶ τῷ ἀκούσματι τῶν βουλγαρικῶν ὁμοτήτων καὶ τοῖς μαρτυρικοῖς παθήμασι τῶν ὑπ' αὐτῶν κακωθέντων ἱεραρχῶν.

Ἰδοὺ τὸ τηλεγράφημα, ὅπερ ἀπέστειλεν ὁ Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης κ. Γερμανὸς πρὸς τὴν Α. Μ. τὸν αὐτοκράτορα τῆς Ρωσίας.

Πρὸς τὴν Αὐτοῦ αὐτοκρατορικὴν Μεγαλειότητα τὸν αὐτοκράτορα Νικόλαον Ἀλεξάνδροβιτς.

«Συντετριμμένοι ὑπὸ τῶν ἀνηκούστων κακουργιῶν καὶ τῶν ὁμοτήτων τῶν διαπραχθειῶν ἐπ' ἐσχάτων ὑπὸ τοῦ βουλγαρικοῦ στρατοῦ ἐναντίον ἀρχιεπισκόπων, ἱερέων, προκρίτων, γυναικῶν, γερόντων, παιδίων καὶ ἐναντίων πόλεων καὶ χωρίων ὁλοκλήρων τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἡμῶν διοικήσεως ἐν τῇ ἀνατολικῇ Μακεδονίᾳ τοιμῶμεν νὰ καταγγείλωμεν ἐνώπιον τῆς εὐσεβεστάτης Ὑμῶν Μεγαλειότητος, τοῦ πρωτοτόκου υἱοῦ καὶ τοῦ ἰσχυροτάτου μονάρχου τῆς ὀρθοδόξου ἐκκλησίας, τὰς φρικαλεότητας ταύτας, αἵτινες ἐμόλυναν τὴν ὀρθόδοξιαν καὶ τὸν χριστιανισμόν καὶ εἶνε κηλὶς τῆς ἀνθρωπότητος.

«Ὁ μητροπολίτης Μελενίκου Κωνσταντῖνος, δύο ἱερεῖς καὶ ἑκατὸν πρόκριτοι ἐσφάγησαν φρικτῶς εἰς Δεμίρ-Ἰσοάρ. Ἡ τύχη τοῦ ἐπισκόπου Πολυανῆς Φωτίου, ἀπαχθέντος μετὰ ἱερέων καὶ κατοίκων τῆς διοικήσεως αὐτοῦ, ἀγνοεῖται. Ὁ ἐπίσκοπος Μυρέων Ἀθανάσιος μετὰ πολλῶν προκρίτων τῆς Καβάλλας καὶ ὁ μητροπολίτης Ξάνθης μετὰ προκρίτων ἀπῆχθησαν ὁμοίως καὶ ἐκακώθησαν. Σύμπασα ἡ μέχρι χθὲς ἀνθοῦσα πόλις τῶν Σερρών ἐληρπολήθη καὶ περίπου ἑκατὸν πρόκριτοι ἐσφάγησαν κατὰ τρόπον ἄγριον. Ἀπαντες δὲ οἱ κάτοικοι εὗρίσκονται ἐν κακοδαιμονίᾳ.

«Ἡ πόλις Νιγρίτα ἀπετεφρώθη καὶ πλῆθος τῶν κατοίκων αὐτῆς ἐφρονεύθη. Ἐν τῇ κομπολίᾳ Δοξάτῳ δύο χιλιάδες γυναικῶν, παίδων καὶ γερόντων ἐσφάγησαν, καὶ τῆς κομποπόλεως ταύτης οὐδὲν πλεόν ἀπομένει. Αἱ φρικταὶ αὗται ὁμότητες ἐπῆρξαν ἀπλῶς τὸ κορύφωμα τῆς ἀποτροπαίου παρὰ τῶν Βουλγάρων πίεσεως πάντων τῶν ἄλλων ἐθνῶν. Καθ' ὅλον τὸν χρόνον τῆς βουλγαρικῆς κατοχῆς ἔκλεισαν τὰ σχολεῖα, κατέλαβον τὰ κοινοτικά κτίρια, ἐδήμευσαν περιουσίας ἰδιωτῶν καὶ ἀπεγύμνωσαν τοὺς κατοίκους.

«Καταγγέλλομεν πάντα ταῦτα εἰς τὴν Ὑμετέραν ἰσχυροτάτην καὶ εὐσεβεστάτην Μεγαλειότητα, ἥς ἡ προστασία καὶ ἡ διηγετικὴ μέριμνα εἶνε παρηγορία τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου καὶ τῶν χριστιανικῶν λαῶν τῆς Ἀνατολῆς».

Ὁ Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης
ΓΕΡΜΑΝΟΣ.

Συγχρόνως δὲ δὲν ἔλειψαν συλλογαὶ καὶ διαμαρτυρίαι τῶν ἐκ τοῦ πλησίον τῶν τελουμένων ὁμοτήτων παρακολουθησάντων τὸ μέγεθος καὶ τὴν ἔκτασιν αὐτῶν καὶ θεωρησάντων καθήκον νὰ ρήξωσι κραυγὴν ὀδύνης ἐπ' ἐλπίδι παύσεως τῶν ἀκατονομάστων δεινῶν.

Οὕτως οἱ ἐν Μακεδονίᾳ ἀνταποκρίται τοῦ εὐρωπαϊκοῦ τύπου ἀπέστειλαν ἐκ Θεσσαλονίκης εἰς τὸν πρόεδρον τοῦ «Συνδέσμου τῶν δικαιωμάτων τοῦ ἀνθρώπου» τὴν ἑξῆς τηλεγραφικὴν διαμαρτυρίαν:

«Καθ' ἦν ὥραν ἡ σύγκρουσις μεταξὺ τῶν βαλκανικῶν κρατῶν ἔφθασεν εἰς τὴν ὀξείαν φάσιν, ἣν βλέπομεν, ὅτι προσέλαβε σήμερον καὶ καθ' ἣν φαίνεται σχεδὸν ἀναπόφευκτος ὁ πόλεμος, νομίζομεν πρέπον, ὅπως ἡ εὐρωπαϊκὴ δημοσία γνώμη πληροφορηθῇ ἀκριβῶς περὶ τῆς διαγωγῆς τῶν διαφορῶν συμμάχων καὶ καθορισθῶσι καλῶς αἱ εὐθύναι, λεχθῇ δὲ σύμπασα ἡ ἀλήθεια περὶ τινων πράξεων ἰδιαζόντως μισητῶν. Ὁ «Σύνδεσμος τῶν δικαιωμάτων τοῦ ἀνθρώπου» δὲν πρέπει τὸ κατ' αὐτὸν νὰ μείνῃ ἀδιάφορος εἰς τὰς παντοίας ὑπερβάσις, εἰς ἃς προσέβησαν οἱ Βούλγαροι ἐν ταῖς ὑπ' αὐτῶν κατεχομέναις χώραις. Καὶ κατ' ἀρχὰς μὲν ὁ εὐρωπαϊκὸς τύπος σχεδὸν συστηματικῶς ἐτήρησε σιγὴν περὶ τῶν ὁμοτήτων τούτων, ἀλλὰ καθ' ἑκάστην περιέρχονται εἰς ἡμᾶς ἐκθέσεις τῶν ἐλληνικῶν καὶ μουσουλμανικῶν πληθυσμῶν, περιέχουσαι τὰς φρικτο-

τάτας τῶν λεπτομερειῶν περὶ τῶν δεινῶν, ἅτινα ὑφίστανται. Χιλιάδες δὲ προσφύγων ἀφιγθέντων ἐνταῦθα δὲν παύουσι τοῦ νὰ συνεχίζωσι τὰς διηγήσεις ταύτας. Δὲν νομίζετε, κύριε πρόεδρε, ὅτι θὰ ἔπρεπε ἐν τῷ συμφύροντι τῆς δικαιοσύνης καὶ τῆς φιλανθρωπίας νὰ διεξαχθῇ ἀμερόληπτος ἀνάκρισις περὶ πάντων τούτων τῶν γεγονότων καὶ νὰ λεχθῇ ὁλόκληρος ἡ ἀλήθεια περὶ πράξεων, αἵτινες ἐν τῷ εἰκοστῷ αἰῶνι ἀποτελοῦσιν αὐτόχρομα καταισχύνῃ; Ἐλπίζομεν, κύριε πρόεδρε, ὅτι θέλετε ποιῆσαι προθύμως χρῆσιν τοῦ κύρους ὑμῶν καὶ τῆς μεγάλης δυνάμεως τοῦ συνδέσμου, ὅπως ἐξεγείρωιτε τὴν προσοχὴν τῆς Εὐρώπης καὶ συντελέσωιτε εἰς τὸ νὰ προκαλέσωιτε κίνησιν διαμαρτυρίας, ἥτις φαίνεται ἡμῖν ἀναγκαία».

Crawford Price, ἀνταποκριτὴς τῶν *Times*.

Emile Thomas, ἀνταποκριτὴς τοῦ *Temps*.

P. Tiano, ἀνταποκριτὴς τοῦ *Journal*.

L. Magrini, ἀνταποκριτὴς τοῦ *Secolo*.

P. Donaldson, ἀνταποκριτὴς τοῦ τηλεγραφικοῦ πρακτορείου *Reuter*.

Turbe, ἀνταποκριτὴς τοῦ τηλεγραφικοῦ πρακτορείου *Havas*.

Λοχαγὸς Trapman, εἰδικὸς ἀνταποκριτὴς τοῦ *Daily Telegraph*.

A. Grohmann, ἀνταποκριτὴς τῆς *Frankfurter Zeitung* καὶ τῆς *Neue Freie Presse*.

A. Bessantchi, ἀνταποκριτὴς τῆς *Zeit*.

Ἄφ' ἐτέρου δὲ ὁ αἰδεσιμώτατος Ἄ. Μητσόπουλος τῆς ἑλληνικῆς εὐαγγελικῆς ἐκκλησίας, ὁ αἰδεσιμώτατος Μ. Brunau τῆς γερμανικῆς εὐαγγελικῆς ἐκκλησίας καὶ ὁ αἰδεσιμώτατος Ρ. G. Toekhu-van-ian τῆς ἀρμενικῆς εὐαγγελικῆς ἐκκλησίας ἀπηύθυναν εἰς πολὺς τῶν ἀμερικανικῶν ἐφημερίδων τὸ ἑξῆς τηλεγράφημα·

«Εὐθὺς ἀπὸ τῶν πρώτων αὐτῶν ἡγῶν οἱ Βούλγαροι ἤρχισαν διαπράττοντες ἁλλεπαλλήλους φρικτὰς κακουργίας καὶ ἀνοσιουργίας ἐναντίον τοῦ ἀνυπερασπίστου ἑλληνικοῦ πληθυσμοῦ.

«Ἡττηθέντες ἐν Νιγρίτῃ, ἐξεδιέθησαν ἀμέσως ἐναντίον τῶν κατοίκων καὶ αὐτῆς τῆς πόλεως, ἣν ἐκτενόλησαν μετὰ συστηματικὴν

λαφυραγωγίαν. Τετρακόσιοι κάτοικοι καὶ ὑπερέκεινα ἐσφάγησαν, συμπεριλαμβανομένων γυναικῶν καὶ παιδίων, κατὰ διαταγὴν Βουλγάρων ἀξιωματικῶν.

«Ἐν Δοϊράνῃ οἱ Βούλγαροι, δύο ἡμέρας πρὸ τῆς ἐκκενώσεως τῆς πόλεως, ἐκάλεσαν τὸν Ἑλληνα ἐπίσκοπον καὶ τριακοντάδα προκρίτων νὰ συμμετάσχωσι δῆθεν τῶν συσκέψεων τοῦ κοινοτικοῦ συμβουλίου, καὶ ἐκρατήθησαν ὑπὸ τῶν βουλγαρικῶν ἀρχῶν.

«Ἐπὶ τινὰς ἡμέρας ἔλειπον εἰδήσεις περὶ τῆς τύχης αὐτῶν. Ἄλλ' αἱ γενόμεναι ἔρευναι ἤγαγον εἰς τὴν ἀνακάλυψιν τῶν πτωμάτων τῶν προκρίτων, φρικωδῶς ἠκρωτηριασμένων καὶ θεθαμμένων ἐν τινὶ τάφρῳ εἰς τὸ ἄκρον τῆς πόλεως.

«Ἐν Στρωμνίτῃ, πρὶν ἢ ἀναχωρήσωσιν, οἱ Βούλγαροι ἐφόνευσαν τρεῖς Ἑλλήνας, ἐτραυμάτισαν μίαν γυναῖκα καὶ ἐσφαξαν δέκα ἔξ Μουσουλμάνους. Ἐλεηλάτησαν πολυάριθμα καταστήματα, καὶ παρεσκευάζοντο νὰ θανατώσωσι πολλοὺς προκρίτους, οἵτινες ἐσώθησαν μόνον διὰ τῆς ἐπεμβάσεως τοῦ μητροπολίτου, ὅστις ἐδήλωσεν, ὅτι οὐδεμίαν ἀναλαμβάνει εὐθύνην περὶ τῶν ἀντιποίνων, εἰς ἃ θὰ ἠδύναντο νὰ προβῶσι κατόπιν οἱ Ἕλληνες ἐναντίον τῶν Βουλγάρων.

«Εἰς Δεμίρ-Ἰσσάρ ἡ σφαγὴ ὑπῆρξε φοβερά. Ἐν τῇ πόλει ταύτῃ, ἥτις ἐν συγκρίσει πρὸς τὰς ἄλλας ἀριθμεῖ ὀλιγωτέρους κατοίκους, ἐφανεύθησαν ἑκατὸν ἐνενήκοντα τέσσαρες ἄνδρες, συμπεριλαμβανομένου τοῦ ἐπισκόπου καὶ ἐνὸς ἱερέως. Πολλοὶ ἄνδρες, οἵτινες εἶχον καταφύγει εἰς τὰ γειτονικὰ χωρία, περιεκυκλώθησαν ἀλληλοδιαδόχως ὑπὸ πολλῶν στρατιωτικῶν ἀποσπασμάτων, ἅτινα ἐχάριζον εἰς αὐτοὺς τὴν ζωὴν μόνον μετὰ πληρωμὴν λύτρων. Ἀλλὰ τέλος ἐσφάγησαν καὶ αὐτοὶ κατὰ τρόπον ἄγριον. Τὸ πτώμα τοῦ μητροπολίτου ἐκταφέν εὐρέθη διάτρητον ὑπὸ τραυμάτων, καὶ ἔχουσιν ἀποσπασθῇ τὸ γένειον καὶ ἡ κόμη αὐτοῦ.

«Μεταξὺ τῶν θυμάτων τοῦ Δεμίρ-Ἰσσάρ ὑπάρχουσι πολλὰ ὑποστάνα βασάνους πρὶν ἢ θανατωθῶσι, καὶ εἶνε φρικωδῶς ἠκρωτηριασμένα. Ἀξιωματικοὶ καὶ στρατιῶται ἐβίασαν πολλὰς κόρας τῆς πόλεως ταύτης· μία αὐτῶν εἶνε ἡμίνεκρος ἐκ τῶν κακώσεων.

«Ἐν Σέρραϊς ἐπῆλθε τὸ κορύφωμα τῶν δεινῶν. Οἱ Βούλγαροι, πρὶν ἢ ἐκκενώσωσιν αὐτάς, ἀπέστειλαν εἰς τὴν πόλιν ἀπόσπασμα μετὰ τεσσάρων πυροβόλων, καὶ ἐβομβάρδισαν αὐτήν, σπεύροντες τὸν

πανικόν μεταξὺ τῶν κατοίκων. Τὸ ἀπόσπασμα, ἔχον ἐπὶ κεφαλῆς ἀξιωματικούς καὶ συνοδευόμενον ὑπὸ πολιτικῶν ὑπαλλήλων καὶ κομιτατζήδων, εἰσέρχεται τότε εἰς τὴν πόλιν, δολοφονεῖ πολλούς Ἑλληνας προκρίτους, καὶ διὰ πετρελαίου, ἀναφλεκτικῶν ὑλῶν καὶ δυναμίτιδος πυρπολεῖ τὰ πάντα. Τεσσαράκοντα χιλιάδες κατοίκων φεύγουσιν εἰς τὴν πεδιάδα, βομβαρδιζόμενοι ἀπὸ καιροῦ εἰς καιρόν. Ἐν τῇ πόλει οἱ Βούλγαροι πολιορκοῦσι τὸ προξενεῖον τῆς Αὐστρίας, ἀπαιτοῦντες τὴν ἔξοδον ἀπάντων τῶν ἐν αὐτῷ εὐρισκομένων καὶ τὴν παράδοσιν ἀπάντων τῶν πολυτίμων ἀντικειμένων. Ὁ πρόξενος μάλιστα διαμαρτύρεται. Αἱ ἀπειλαὶ τῶν πολιορκητῶν ἀναγκάζουσιν εἰς ὑποχώρησιν. Ἀμα δὲ τῇ ἑξόδῳ ὁ πρόξενος καὶ οἱ συνοδευόντες αὐτὸν ἀπάγονται εἰς τὰ ὄρη καὶ ἀπελευθεροῦνται μόνον μετὰ τὴν πληρωμὴν ἄδρων λύτρων. Τὰ αὐτὰ δὲ συμβαίνουσι καὶ ἐν τῷ προξενεῖῳ τῆς Ἰταλίας. Ἄλλως δὲ οἱ Βούλγαροι δηλοῦσιν εἰς τοὺς προξένους, ὅτι δὲν ἀναγνωρίζουσι τὴν ιδιότητα αὐτῶν. Αἱ ἐπὶ τῶν ἀμερικανικῶν καὶ εὐρωπαϊκῶν καταστημάτων ἐπηρεμένα ξένα σημεῖα οὐδεμίαν ἐμποιοῦσιν αἴσθησιν εἰς τοὺς πυρπολητάς. Παρὰ τὴν ἀνάγκησιν τῆς ἀμερικανικῆς σημαίας αἱ ἀποθήκαι καπνῶν τῆς American Tobacco Cy Ltd πυρπολοῦνται ὑπὸ τῶν Βουλγάρων, καὶ ἡ εταιρεία αὕτη ὑφίσταται ζημίαν ἐνὸς καὶ πλέον ἑκατομμυρίου δολλαρίων. Οἱ διενθυναὶ αὐτῶν κ. κ. Harrington καὶ Moore διεσώθησαν εἰς Θεσσαλονίκην. Διαρκούσης δὲ τῆς πυρκαϊᾶς, οἱ Βούλγαροι ἐξακολουθοῦσι σφάζοντες ἀπαντας τοὺς περιπίπτοντας εἰς αὐτοὺς ἀνευ διακρίσεως ἡλικίας καὶ φύλου. Ἀριθμοῦνται πλέον τῶν ἑκατὸν θυμάτων, ἐκτὸς ἐκείνων, ἅτινα θάνατον φθῶσι βεβαίως ἐν μέσῳ τῶν ἐρειπίων, ἐπεὶδὴ ὑπάρχουσι πολυπληθεῖς ἀσθενεῖς καὶ γέροντες μὴ δυνηθέντες νὰ ἐγκαταλίπῃσι τὴν πόλιν. 4050 οἰκίαι ἐκάησαν, καὶ 1000 καταστήματα καὶ δέκα ὀκτώ ἐκκλησίαι, ἐν αἷς καὶ ἡ μητρόπολις, συναγωγαί, νοσοκομεῖα, τεμένη, σχολαὶ κτλ. Αἱ ζημίαι ἀνέρχονται εἰς πλείονα τῶν δώδεκα ἑκατομμυρίων, καὶ πλέον τῶν εἴκοσι χιλιάδων κάτοικοι στεροῦνται τελείως τῶν πάντων, μέιναντες ἄσιτοι καὶ ἄστεγοι καὶ ἐπαιτοῦντες βοήθειαν.

«Ἐν τῇ ὑπαίθρῳ χώρῃ ἐξακολουθοῦσιν αἱ φρικαλεότητες ἀπαντοίως.

«Ἐν Δοξάτῳ ἐκ πληθυσμοῦ τρισχιλίων κατοίκων δισχίλιοι πεντακόσιοι ἐφονεύθησαν. Ἄν δύναιτο νὰ ὑπολογισθῇ πλέον ὁ ἀριθμὸς

τῶν δηωθέντων χωρίων, τῶν καταστραφέντων ὑποστατικῶν, τῶν σφραγισθέντων χωρικῶν. Ἀπανταχοῦ ὅπου διήλθεν ὁ βουλγαρικὸς στρατός, ἀπομένει μόνον ἡ ἐρήμωσις καὶ ἡ ὁδὴν.

«Ποιούμεθα ἐκκλησίαν εἰς τὰ γενναϊόφρονα αἰσθήματα τοῦ ἀμερικανικοῦ λαοῦ, ὅστις βεβαίως δὲν θὰ μείνῃ ἀδιάφορος πρὸ τοσούτων συμφορῶν, καὶ εἴμεθα βέβαιοι, ὅτι δὲν θὰ φανῇ φειδωλὸς ἐν τῇ παροχῇ βοηθημάτων, ὅπως ἀνακουφίσῃ ἐν τινὶ μέτρῳ τοιαύτην ἀθλιότητα καὶ τοιαύτας ὁδύνας, συσσωρευομένας ἐπὶ τῶν δυστυχῶν πληθυσμῶν τῆς Μακεδονίας, τῶν ἤδη ἐπὶ τοσοῦτον δοκιμασθέντων.

Αἰδεσιμώτατος P. G. Toekhuvianian

τῆς ἀρμενικῆς εὐαγγελικῆς ἐκκλησίας.

Αἰδεσιμώτατος Ἀ. Μητσόπουλος

τῆς ἑλληνικῆς εὐαγγελικῆς ἐκκλησίας.

Αἰδεσιμώτατος M. Brunau

τῆς γερμανικῆς εὐαγγελικῆς ἐκκλησίας.

«Δὲν ἠδυνήθην νὰ λάβω προσωπικῶς γνῶσιν τῶν καταγγελλομένων ἀνωτέρω ὁμοτήτων. Ἀλλὰ τὰ δεινὰ, εἴτε ἐκ τῶν ὁμοτήτων εἴτε ἐκ τῶν συμφορῶν τοῦ πολέμου προέρχονται, εἶμαι πεπεισμένος, ὅτι εἶνε πολὺ μεγάλα, καὶ ὁλοψύχως συμμετέχω τῆς ἀνωτέρω ἐκκλησιᾶς περὶ τῆς ἀποστολῆς ἐσπευσμένων βοηθημάτων».

Αἰδεσιμώτατος Edward B. Haskell

Ἀμερικανὸς ἐκπαιδευτικὸς.

Ἐν τούτοις δὲ τὰ ἀλλεπάλληλα ἀγγέλματα τῶν βουλγαρικῶν ὁμοτήτων δὲν ἤργησαν νὰ συγκινήσωσι τὸν πεπαιτισμένον κόσμον, καὶ πυκναὶ ἤρχισαν δημοσιευόμεναι περιγραφαὶ αὐτῶν καὶ διαμαρτυρίαι τῶν ἀνταποκριτῶν ξένων ἐφημερίδων καὶ τὰ ἐν τῷ εὐρωπαϊκῷ τύπῳ παντοῖα ἄρθρα κατὰ τῶν δραστῶν τῶν τοιούτων θηριωδιῶν. Καὶ πολλὰ μὲν τῶν τοιούτων δημοσιευμάτων θὰ παραθέσωμεν κατωτέρω ἐν τῇ περιγραφῇ τῶν κατὰ τμήματα τῆς Μακεδονίας καὶ Θράκης βουλγαρικῶν ὁμοτήτων. Ἐνταῦθα δὲ περιοριζόμεθα ἀναδημοσιεύοντες τὸ οἰκτεῖον μέρος μακροῦ τηλεγραφήματος τοῦ κ. Georges Bourdon δημοσιευθέντος ἐν τῷ «Figaro» τῆς

10/23 Ιουλίου, τὸ κύριον ἄρθρον τοῦ κ. Γεωργίου Κλεμανσὸ ἐν τῷ φύλλῳ τοῦ «Ἐλευθέρου Ἀνθρώπου» (L'homme libre) τῆς 16 Ιουλίου (ν. ἡ.) καὶ ἀπόσπασμα μελέτης περὶ τοῦ συμμαχικοῦ πολέμου τοῦ λοχαγοῦ Trapman, εἰδικοῦ ἀνταποκριτοῦ τοῦ Daily Telegraph, δημοσιευθείσης ἐν τῷ ἀγγλικῷ περιοδικῷ «Δεκάτῳ ἐνάτῳ αἰῶνι» (Nineteenth Century).

Καὶ τὸ μὲν τηλεγράφημα τοῦ κ. Bourdon ἔχει ὡς ἑξῆς:

«..... Ἄλλ' ὅμως ἀπὸ τοῦδε παρέχω τὴν διήγησιν τῆς φοβερᾶς ἀποκαλύψεως, ἣτις ἐπεφυλάσσειτο προχθὲς τὴν ἐσπέραν εἰς τέσσαρας ἡμῶν. Θὰ ἀναφέρω δὲ τὰ ὀνόματα αὐτῶν, ἐπειδὴ ἐνδιαφέρει τὸ νὰ μὴ δυνηθῇ τις νὰ διαμφισβητήσῃ τὴν ἀκριβείαν τῶν ὅσων μέλλω νὰ ἐκθέσω. Εἶνε δὲ ὁ κύριος καὶ ἡ κυρία Leune καὶ ὁ κ. Laporte. Οὗτος εἶνε Γάλλος καὶ ἀντιπροσωπεύει ἐνταῦθα τὸν «Κήρυκα τῆς Νέας Ὑόρκης» (New-York Herald). Ὁ δὲ κ. Leune νεανίας εἰκοσαετής, τελειόφοιτος τῆς ἱστορίας, παρασκευάζων τὴν διδακτορικὴν αὐτοῦ διατριβήν, παρηκολούθησε χάριν αὐτῆς ἀπάσας τὰς ἐπιχειρήσεις τοῦ ἑλληνικοῦ στρατοῦ ἀπὸ δέκα μηνῶν, καὶ παρηκολούθησεν αὐτὰς ἀκαμάτως ἐν μέσῳ τῶν μεγίστων δυσκολιῶν, συνοδευόμενος ὑπὸ τῆς νεαρᾶς του συζύγου, ἑλληνίδος ἐκ Κωνσταντινουπόλεως. Ἐνῶ δὲ κατεκλίνοντο ἀμφοτέρω ὑπὸ τὴν σκηνήν, ἐν τῇ χιόνι, καὶ ἔφερον τὸν σάκκον ἐπ' ὤμου, ἀκολουθοῦντες περὶ τὴν προχωροῦσαν στρατιάν, ὁ κ. Leune, ἔγγονος διασήμου πανεπιστημιακοῦ καθηγητοῦ, οὐδὲν εἶπεν ἐν ταῖς ἀνταποκρίσεσιν, ἃς ἀπέστειλεν εἰς τὴν Illustration, οὔτε περὶ τῶν μόθων, οὓς ὑπέστη αὐτὸς καὶ ἡ σύζυγος αὐτοῦ, οὔτε περὶ τῆς δημοτικότητος, ἣν χάριν αὐτῶν ἀπέκτησαν παρὰ σύμπαντι τῷ στρατῷ, ἀλλ' ἐπειδὴ παρέστην μάρτυς αὐτῆς θεωρῶ καθῆκον νὰ ἐξαγγείλω τὴν μαρτυρίαν ταύτην ὑπὲρ τῶν συμπατριωτῶν.

«Καὶ λοιπὸν προχθὲς κατόπιν ἐνδείξεων δοθεισῶν εἰς ἡμᾶς διηυθύνθημεν καὶ οἱ τέσσαρες χιλιόμετρά τινα πρὸς βορρᾶν τοῦ Λιβουνόβου, δεξιᾷ τοῦ ρεύματος τοῦ Στρυμόνος, ἐκκινήσαντες ἀπὸ τῆς ἀπεξηραμένης κοίτης παραποτάμου τινὸς αὐτοῦ, οὗ τὸ ὄνομα δὲν σημειοῦται ἐν τοῖς χάρταις. Εἶχε λεχθῇ εἰς ἡμᾶς: «θὰ εὑρητε ἐν τινι ἀγρῷ ἀραβοσίτου καὶ ἐν τοῖς περιχώροις τοῦ ἀγροῦ τούτου τὰ πτώματά τινων τῶν ὁμήρων τῶν Σερρῶν». Ἰσως ἐνθυμείσθε πράγματι τὴν ὑπὸ τῶν ἐφημερίδων δημοσιευθεῖσαν εἰδήσιν, καθ' ἣν

οἱ Βούλγαροι ἐγκαταλείποντες τὰς Σέρρας, ἔνεκα τοῦ κινδύνου τοῦ ἀπειλουμένου ἐκ τῆς προχωρήσεως τοῦ ἑλληνικοῦ στρατοῦ, εἶχον ἀπαγάγει ἱκανοὺς ὁμήρους, ὧν ἡ τύχη ἦτο ἔκτοτε ἄγνωστος. Τῶν πτωμάτων ἐκείνων ἐνεδεικνύετο εἰς ἡμᾶς ἡ θέσις. Ἐζητήσαμεν ἐπὶ μακρόν. Εἴχομεν τὰ σημεῖα τῆς ἀνιχνεύσεως, τὸν ἀπεξηραμένον ποταμόν, τὴν λόχην τῶν δένδρων, τὴν ὁδόν, μίαν φάραγγα μεταξὺ δύο μικρῶν ὀρέων. Τέλος εἰς ἑξ ἡμῶν εἶπε «πλησιάζομεν». Δριμεῖα ὁσμὴ σηπεδόνης ἐπέδραμε τοὺς ρώθωνας ἡμῶν, ἡ ὁσμὴ ἐκείνη, ἡ καυσώδης, ἡ διαπεραστική, ἡ ἐπίμονος καὶ ἀπαισία μέχρι τοῦ νὰ φέρῃ λιποθυμίαν, τῆς σήψεως τῶν σαρκῶν, ἧς εἶχον ἤδη αἰσθανθῇ ἐν Καζαμπλάργκα τὴν ἀπηγὴ ναυτίαν. Ἡ ὁσμὴ ἐκείνη ὀδηγεῖ ἡμᾶς ἀνεκαλύψαμεν ἐν πτώμα, ἔπειτα δεύτερον, καὶ ὁποῖον πτώμα!

«Ἄλλὰ προσήγγισεν ἤδη ἡ νύξ, καὶ δὲν εἴχομεν καιρὸν νὰ ἐντείνωμεν τὰς δυνάμεις μας ὅσον ἔπρεπε. Ἀπεφασίσαμεν νὰναβάλωμεν εἰς τὴν πρωίαν τῆς ὑστεραίας τὴν στεινὴν ἡμῶν ἔρευναν. Ἦτο χθές, καὶ ἔχω ἀκόμη τοὺς ὀφθαλμοὺς πλήρεις τοῦ φοβεροῦ ὁράματος. Εὔρομεν ἑπτὰ πτώματα. Τὸ πρῶτον ἀπέχει τοῦ δευτέρου διακόσια μέτρα, καὶ τριακόσια μέτρα χωρίζουσι τοῦτο ἀπὸ τῶν τεσσάρων ἄλλων, διατεθειμένων σχεδὸν παραλλήλως ἐν ἀποστάσει ὀλίγων μέτρων. Τὸ τελευταῖον εἶνε καθισμένον πλαγίως ἐν ἀποστάσει δέκα πέντε μέτρων. Ὁ ἀνὴρ, ὅστις κεῖται τώρα νεκρὸς ἐν τοιαύτῃ θέσει, ἐσύρθη ἀναντιρρήτως ὀκλάζων ἀπέβαλε τὸ ὑπόδημα καὶ ἔπεσε δύο μέτρα περαιτέρω. Ὁ ἄλλος ἐδῶ, κτυπηθεὶς εἰς τὴν ράχιν, ἔπεσεν ἀντωπός, καὶ ὅλον τὸ σῶμα αὐτοῦ εἶνε ἤδη κατὰ τὸ ἥμισυ βεβυθισμένον ἐντὸς τῶν χωμάτων ἀγροῦ τινος, τῶν παρασυρθέντων ὑπὸ τῆς βροχῆς. Τρίτος τις ἐπλήγη κατὰ τοῦ κρανίου ὑπὸ φοβεροῦ πλήγματος ὅπλου, κατενεχθέντος μετὰ τοιαύτης ὀρμῆς, ὥστε τὸ κοντάκιον αὐτοῦ θρασθὲν ἀνετινάχθη εἰς ἀπόστασιν μέτρου, καὶ ὀλίγον περαιτέρω ἐν τινι θάμνῳ εὗρισκομεν τὸ ὅπλον εἰς ὃ προσαρμόζεται ἀκριβῶς τὸ κοντάκιον, κεκαλυμμένον ὑπὸ θρόμβων αἵματος, ἐχόντων προσκεκολλημένας τρίχας ὁ γεμιστὴρ τοῦ ὅπλου φέρει ἀκόμη τὰς πέντε αὐτοῦ σφαίρας.

«Πλησίον ἄλλου πτώματος εὗρισκομεν ὁμοίως κοντάκιον τεθρασμένον ἄλλ' ὁ δολοφόνος συναπτήγαγεν ἀναμφιβόλως τὸ ὅπλον αὐτοῦ. Πέμπτος τις κατακεκλιμένος πρηγῆς καὶ ἔχων τὰς χεῖρας καὶ τοὺς

δακτύλους συνεσπασμένους ἐπὶ τοῦ ἐδάφους δεικνύει πρόσωπον μελανόν, καὶ ἔχει τὸ στόμα ἀνοικτόν, ὥς νὰ φαίνεται ἀκόμη ὠρυόμενος ὑπὸ τρόμον. Μοὶ ὑπενθυμίζει τὰ δύο ἐκεῖνα ἀπολελιθωμένα πτώματα, ἅτινα βλέπονσιν οἱ ἐπισκέπται τῆς Πομπηίας, τὰ συνεσπασμένα ἐκεῖνα μέλη καὶ τὰ ἀνεωγότα στόματα, ἅτινα, οὕτως εἰπεῖν, δὲν ἔπαυσαν διὰ τῶν αἰώνων κραυγάζοντα ὑπὸ τὰ δῆγματα τῆς λάβας.

«Μερμινῶν ὅπως μὴ ταράξω τὴν εὐαισθησίαν τῶν ἀναγνωστῶν μου δὲν θὰ ἐπιμείνω ἐπὶ πλεόν εἰς τὴν φρίκην τοῦ θεάματος τούτου. Δὲν θὰ σᾶς εἴπω τίποτε περὶ τῆς καρτερίας, ἣν ἐχρειάσθημεν, ὅπως ἐξακολουθήσωμεν μετὰ τὴν ρῖνα κεκλεισμένην καὶ τοὺς ὀφθαλμοὺς ἀπλανεῖς ἐκ τῆς φρίκης τὴν ἀπαισίαν ἡμῶν ἀναγνώρισιν· ἀλλ' ἦτο ἀνάγκη νὰ χθῇ εἰς πέρας».

«Ἐρωτογραφήσαμεν τὰ φρικώδη αὐτὰ λείψανα, καὶ αἱ φωτογραφίαι αὗται θὰ δημοσιευθῶσιν. Ὁ κόσμος θὰ μάθῃ, ὅτι οἱ νεκροὶ ἐκεῖνοι εἶνε ὀλίγα τῶν θυμάτων στρατοῦ τακτικοῦ καὶ ὄχι κομιτατζήδων ἀποδοκιμαζομένων. Πράγματι οἱ πρόκριτοι ἐκεῖνοι τῶν Σερρῶν ὑπῆρξαν αἰχμάλωτοι τοῦ στρατοῦ, ἀπαχθέντες ὑπὸ τοῦ ἀποχωροῦντος στρατοῦ. Καὶ οἱ δυστυχεῖς, οὓς ἔχομεν πρὸς ἡμῶν, δὲν ἦσαν ἀγρόται τῆς ὑπαίθρου χώρας, ὅπου ἀνευρίσκομεν αὐτοὺς, ἀλλ' ἦσαν ἄστοί, φέροντες ἐνδυμασίας μαλλίνας ἢ ἐξ ἐρέας, ὑποδήματα καινουργῇ, περιπόδια, πῖλους εὐρωπαϊκοὺς· ἦσαν τέλος κύριοι. Καὶ εἶνε πράγματι ἐκ Σερρῶν, ἐπειδὴ τρεῖς αὐτῶν ἠδυνήθησαν νάναγρωρισθῶσι καὶ ταυτισθῶσιν».

Τὸ δὲ ἄρθρον τοῦ κ. Κλεμανσὸ ἔχει ὥδε·

«Οὐδεὶς βεβαίως ἐπιθυμεῖ τὸν θάνατον τῆς Βουλγαρίας, οὔτε ἡ Εὐρώπη, ἣτις οὐδὲν ἔχει συμφέρον νὰ φήσῃ αὐτὴν νὰ συντριβῇ, οὔτε ἡ Ρωσία, ἣς ὑπῆρξε τὸ δημιουργήμα, καὶ ἣτις πάντοτε θὰ ἐμφορῇται τῆς ἐλπίδος νὰ ἐπανεύρῃ ἡμέραν τινὰ τὸ ἀπολλοῦς πρόβατον, οὔτε ἡ Αὐστρία, ἣτις ἠθέλησε νὰ ἐπωφεληθῇ τῆς προδοσίας τοῦ Φερδινάνδου καὶ δὲν ἀποβάλλει τὴν ἐλπίδα νὰ θέσῃ πάλιν τὴν χεῖρα ἐπ' αὐτοῦ, ἂν ὁ θρόνος του ἀνθέξῃ εἰς τὸν σημερινὸν κλονισμόν, οὔτε αὐτοὶ οἱ σύμμαχοι, οἵτινες οὐδὲν ἄλλο ζητοῦσι, πλὴν τῆς ἰσορροπίας, ἣς ἡ Βουλγαρία ἀποτελεῖ ἀναγκαῖος μέρος.

«Ὁ παράδοξος Βούλγαρος ἔχει μορφὴν, ἣτις καθιστᾷ αὐ-

τὸν διάφορον τῶν σλαβικῶν λαῶν, πρὸς οὓς ἡ πολιτικὴ αὐτοῦ ἐπιβάλλει εἰς αὐτὸν νὰ εἶνε προσηλωμένος. Πολλοὶ ὑποστηρίζουσιν, ὅτι εἶνε ἀντόχημα Τάταρος, ὥς ὁ γείτων αὐτοῦ Οὐγγρος· ἀληθινὸς Ἀσιάτης ἐκ τῆς Ἀσίας, καθ' ἃ καὶ ὁ Τοῦρκος, καὶ ὅστις παρὰ τὴν ἀξιοσημείωτον δεξιότητα αὐτοῦ οὐδέποτε ἠδυνήθη νὰ ἐξευρωπαϊσθῇ. Καὶ ἡ μὲν Ρώμη κατεκτήθη ὑπὸ τῶν κατακτηθέντων Ἑλλήνων. Ἀλλ' ἡ Κωνσταντινούπολις οὐδέποτε κατήντησε νὰ γίνῃ βουλγαρικὴ. Οὐδέποτε ἐπεσκέφθη τὸν ἐπιδρομέα αὐτὸν τὸν σήμερον ὑφιστάμενον ἐπιδρομὴν. Ἀλλὰ πνήντησα δείγματα τῆς φυλῆς αὐτοῦ ἐν Παρίσις. Μοὶ ἐνεποίησαν δὲ πάντοτε τὴν αἰσθησιν ἀνθρώπων ἀπροσαρμόστων. Οἱ ἐρευνητικοὶ αὐτῶν ὀφθαλμοί, οἱ ὑπὸ τοῦ σκοτεινοῦ φωτὸς φωτιζόμενοι εἰςέχουσιν νὰ γίνωνται ἵπποι, ἀλλ' ἀφήνουν τὴν ἐντύπωσιν, ὅτι ζητοῦσι τι ξένον πρὸς τὸν πολιτισμὸν ἡμῶν.

«Πιστεύω δέ, ὅτι δὲν ἀνήκουσιν εἰς τὸν ἡμέτερον πολιτισμόν, ἂν κρίνω πρὸ πάντων ἐκ τῶν προσφάτων αὐτῶν ἔργων, ἅτινα θὰ μείνωσιν ἐπ' αὐτῶν ὡς κηλὶς ἀτιμίας. Ἡ ἐπίθεσις αὐτῶν ἄνευ κηρύξεως τοῦ πολέμου εἶνε αἰσχος διὰ τὴν Βουλγαρίαν. Καὶ ἠρνήθησαν μὲν τὸ γεγονὸς προμεμελετημένης ἐπιθέσεως, ἀλλ' οἱ Ἕλληνες εὗρον τὸ κείμενον τῆς ἐπισήμου διαταγῆς. Τότε δ' ἀπεμακρύνθη τῆς ἀρχηγίας ὁ στρατηγὸς Σαβῶφ ὡς ἐνεργήσας αὐτοδούλως. Ἀλλὰ κατόπιν ἀνέδειξαν αὐτὸν ὑπουργὸν τῶν στρατιωτικῶν. Τί χρειάζεται περισσότερον ὡς ὁμολογία;

«Περὶ τῶν τρομερῶν παντοειδῶν βιαιοτήτων, τῶν πυρπολήσεων, τῶν βιασμῶν, τῶν σφαγῶν, τῶν ἀπαισίων βασάνων, εἰς ἃς ὑπέβαλον Τοῦρκους, Ἕλληνας καὶ Σέρβους, ἀρκεῖ νὰ παραπέμψωμεν εἰς τὰς φρικιαστικὰς ἀφηγήσεις τῶν ἐφημερίδων. Οὐδεὶς δύναται νὰ υπερβάλλῃ τὴν ἀγριότητα ταύτην. Εὐρισκόμεθα πρὸ ἐπανόδου εἰς τοὺς χρόνους τῶν ὀρδῶν τοῦ Ἀτιλά.

«Εἶνε δὲ ταῦτα τρομερὰ προμηνύματα, ὅταν ἡ στάσις μυκᾶται πρὸ τῶν θυρῶν τοῦ Φερδινάνδου, ὅστις οὐδέποτε μὲν ὑπῆρξεν ἀνεκτὸς ἢ ὡς μέσον ἐξασφαλίσεως εἰς τὴν Βουλγαρίαν τῆς ὑποστηρίξεως μεγάλης Εὐρωπαϊκῆς Ἀννάμεως, ἀλλ' οὐ αἱ προσωπικαὶ ἀρεταὶ ἐκτιμῶνται ἐπαξίως. Ὅποια τύχη ἀναμένει τὸ στέμμα του, ἂν τελεαῖα τις ταπεινώσις καὶ ἥττα κλονίσῃ βαθύτατα τὰ πνεύματα!

«Ἡ ὁργὴ τῶν συμμάχων ἐπὶ τῷ ἀγγέλματι τῶν σφαγῶν εἶνε κατὰ πάντα εὐνόητος. Ἐφθασαν μέχρι τοῦ σημείου νὰ προσφέρωσι τὴν λέξιν ἀντίποινα. Πρέπει νὰ συγχωρήσωμεν τὴν πρώτην ὁρμὴν τῆς ἀγανακτικέως, ἀλλ' ἡ ψυχραίματος ἀπόδοσις τῶν βαρβαροτήτων θὰ ἐλεξέται τὸ πεδῖον τῆς ἐξεγέρσεως τῆς συνειδήσεως τῶν πεπολιτισμένων λαῶν. Ἄν ἡ Βουλγαρία θέτῃ ἑαυτὴν ἔκτος νόμου πρὸ τῆς κοινῆς γνώμης, τοῦτο δὲν ἀποτελεῖ λόγον, ὅπως οἱ ἄλλοι σπεύσωσι νὰ κολονθήσωσιν αὐτήν».

Ἰδού καὶ ἡ παραστιχωτάτη περιγραφή τοῦ πολεμικοῦ ἀνταποκριτοῦ τοῦ Daily Telegraph λοχαγοῦ Trarman:

«Τοσαῦται ἐγκληματικαὶ πράξεις ἐγένοντο ἀμοιβαίως μεταξὺ τῶν διαφόρων βαλκανικῶν ἔθνων, ὥστε πᾶς ἀμερόληπτος Εὐρωπαῖος παρητήθη τοῦ ἔργου τῆς ἐξακριβώσεως τῆς ἀληθείας, ὡς ἀπολύτως ἀδυνάτου καὶ ἔκλινε κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἥτιον νὰ πιστεύῃ πᾶν ὅ,τι ἤκουεν, ἀδιάφορον ἐκ τίνος πηγῆς. Πᾶς τις, ὅπως οἴηται, ὅστις ἐμελέτησέ πως τὰ κύρια χαρακτηριστικὰ τῶν βαλκανικῶν λαῶν, γνωρίζει ποῖα καὶ πόσα νὰ πιστεύσῃ καὶ ποῖα καὶ πόσα εἶνε καθαρῶς κατασκευάσματα, χάριν πολιτικῶν σκοπῶν. Ὁ Τοῦρκος, ἐπὶ παραδείγματι, ἔκτος ἂν ἐξωθῇται ὑπὸ πνεύματος φανατισμοῦ ἢ ἐκδικήται ἄδικόν τι, εἶνε ἐκ τῶν ἡπιωτέρων λαῶν, εἰς δὲ τὰ ζῶα παντὸς εἶδους εἶνε περιποιητικὸς καὶ εὐγενής, καὶ μόνον κατόπιν μεγίστης προκλήσεως ἀφυπνίζεται ἐκ τοῦ ἀνατολικοῦ αὐτοῦ ληθάργου. Ὁ Ἀλβανός, ἐξ ἄλλου, εἶνε ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ τυχροδύκτης ἀρπαξ, μὴ περικοιμισμένος διὰ μεγάλου θάρρους. Κατὰ φυσικὴν λοιπὸν συνέπειαν εἶνε ψευδογενναῖος καὶ δειλός, ἀλλ' ἀκόμη σκληρὸς καὶ ἀσυνείδητος. Ὁ Σέρβος ἔχει παράδοξον χρᾶμα σλανικῶν καὶ γαλατικῶν προτερημάτων καὶ κακιῶν, εἶνε ἐπιρρεπὴς εἰς ἐξάρσεις, ὅταν δὲ παροδικῶς ἐξάπτηται δὲν εἶνε ὑπεύθυνος διὰ τὰς πράξεις αὐτοῦ. Ἐλάχιστα ἀμφιβάλλω, ὅτι ἀριθμὸς τις κακουργιῶν, ἀποδοθειῶν εἰς τοὺς Σέρβους, ὅντως εἶχον παρ' αὐτῶν διαπραχθῇ.

«Ὁ Ἕλλην εἶνε ἀπὸ χαρακτῆρος καὶ ἀπὸ φύσεως, ὁ ποιητὴς τῶν Βαλκανίων καὶ ὡς ποιητὴς αἰσθάνεται μέγαν θαυμασμόν διὰ πᾶν τὸ μέγα ἢ εὐγενές. Συνταγματικὸς, ὡς εἶνε, ἀπαρέσκειται τὴν βίαν, ἡ δὲ φιληδονία δὲν ἀποτελεῖ μέρος τῆς φύσεώς του.

Γνωρίζων τοσοῦτον κατὰ βάθος τοὺς Ἕλληνας, δὲν δύναμαι νὰ παραδεχθῶ, ὅτι Ἕλλην διέπραξεν οἰανδήποτε σκληρότητα καὶ πολὺ ὀλιγώτερον ὀμότητα, πολὺ μᾶλλον ἂν ὅσον δύναμαι νὰ παραδεχθῶ, ὅτι εὐγενὴς τις Βουδιστὴς φακίρης ἀκολάστως ἀφήρεσε τὴν ζωὴν τινος. Ὁ Ἕλλην εἶνε ποιητὴς τὴν καρδίαν καὶ σχεδὸν γυνὴ εἰς τὰ αἰσθήματά του. Δὲν γνωρίζω οὐδὲ μίαν ἀπλὴν περίπτωσιν ἐλληνικῆς σκληρότητος, καίτοι παραδέχομαι, ὅτι ἐν τῇ θέρμῃ τῆς πάλης, κατὰ τὰς ἐφόδους δι' ἐφ' ὅπλου λόγχης, Ἕλληνες στρατιῶται ἠρνήθησαν νὰ εὐσπλαγχνισθῶσι Βουλγάρους στρατιώτας, οἵτινες αἰφνης, τὴν τελευταίαν στιγμὴν, ἔροιστον χαμαὶ τὰ ὅπλα των. Ἀλλὰ πάντοτε ἐσεβάσθησαν τοὺς τραυματίας καὶ ἡ συμπεριφορὰ αὐτῶν πρὸς τοὺς αἰχμαλώτους, τὸ μόνον σφάλμα παρουσίασεν, ὅτι ἦτο λίαν φιλόφρων καὶ λογικὴ.

«Περὶ τοῦ Βουλγάρου, τὸ μόνον, ὅπερ δύναμαι νὰ εἶπω, εἶνε, ὅτι ἐσημείωσε κακουργίας, μικροτέρας τῆς ἀληθείας· εἰς πᾶσαν χώραν, δι' ἧς διήλθε, διέπραξεν ὄργια, ἡ δὲ ἀπαισία φιληδονία του δὲν ἐγνώρισε περιορισμούς. Οὐδέποτε ἐν τῇ νεωτέρᾳ ἱστορίᾳ, ἐξαιρουμένης πιθανῶς τῆς γαλλικῆς ἐπαναστάσεως καὶ τῆς Ἰνδικῆς ἀνταρσίας, ἐδόθησαν παραδείγματα τοσοῦτον πεπωρωμένης σκληρότητος, ὅσην παρουσίασαν οἱ Βούλγαροι καὶ σπανίως ἐν τῇ ἱστορίᾳ τοῦ κόσμου ἔθνος τι προσήγγισεν εἰς τοιοῦτον σημεῖον συνολικῶν σφαγῶν, κτηνωδίας καὶ ἀσελείας.

«Αὐθεντικῶς βεβαιωμέναι ἀφηγήσεις, ὧν τινες εἶνε ἐπεισόδια, αἵτινα αὐτοπροσώπως ἐξηκρίβωσα, ἀναφέρουσι κατακρεουργήσεις ἀξιωματικῶν καὶ στρατιωτῶν, οἵτινες ἔκειτο τραυματαῖα ἐπὶ τῶν πεδίων τῶν μαχῶν. Εἶδον ἀξιωματικούς φίλους μου, ὧν εἶχον ἀποκοπῇ αἱ γλῶσσαι καὶ οἵτινες παρεκάλουν τοὺς ἄνδρας των νὰ τοὺς φονεύσωσιν, ὅταν ἐσώθησαν· παρεκάλουν αὐτοὺς ἐγγράφως, οἱ ἀτυχεῖς, ἀφοῦ δὲν ἠδύναντο νὰ ἐκφράσωσι διὰ λόγων τὴν τελευταίαν των θέλησιν! Τὰ ἐπεισόδια ταῦτα ἦσαν ἂν ἑαυτῶν τρομερὰ καὶ ἐνεποιοῦν βαθυτάτην συγκίνησιν, ἀλλ' ἦσαν μὴδὲν συγκρινόμενα πρὸς τὰς γενικὰς σφαγὰς τῶν κατοίκων, αἵτινες διεπράχθησαν. Σήμερον δὲν ὑπάρχει οὐδ' ἐν χωρίον, ἐξ ἐκείνων δι' ὧν οἱ Βούλγαροι διήλθον, ὅπερ νὰ μὴ ἐλεηλατήθῃ, νὰ μὴ ἐκφυρπολήθῃ ἐν συνόλῳ ἢ μερικῶς, νὰ μὴ ἐστερήθῃ πολλῶν τῶν κατοίκων αὐτοῦ, σφαγέντων

κατὰ τρόπον φρικώδη. Ὑπολογίζω, ὅτι κατὰ τοὺς ἑννέα τελευταίους μῆνας οἱ Βούλγαροι ἐθανάτωσαν 450,000 μέχρι 500,000 εἰρηνικῶν κατοίκων, ἀνδρῶν, γυναικῶν καὶ παιδίων, Τούρκων καὶ Ἑλλήνων.

Ἐγὼ διήρξα ὁ πρῶτος, ὅστις, κατόπιν ἐπειγούσης καὶ προσω- πικῆς προσκλήσεως τοῦ βασιλέως Κωνσταντίνου, ἐπεσκέφθην τὴν Νι- γρίταν, ὅπου ὁ Βούλγαρος στρατηγός, πρὸ τῆς ἀναχωρήσεώς του, ἐκλείδωσε τοὺς κατοίκους ἐντὸς τῶν οἰκῶν των καὶ ἐπυρπόλησε τὸ χωρίον διὰ βαμβακοπυρίτιδος καὶ πετρελαίου.

Ἐκεῖ ἐκάησαν ζῶντες 470 κάτοικοι, κατὰ τὸ πλεῖστον γέροντες καὶ γυναικόπαιδα. Αἱ Σέρραι, ἡ Δράμα, τὸ Κιλκίς καὶ τὸ Δεμίρ- Ἰσσάρ, πᾶσαι σημαντικαὶ πόλεις, ἔχουσι παρομοίους ἱστορίας νὰ διη- γηθῶσι, μὲ μόνην τὴν διαφορὰν, ὅτι τὸ ἔργον τοῦ θανάτου ὑπῆρξε μεγαλύτερον. Ὅλίγον μὲ ἐκπλήσσει τὸ ὅτι αἱ ἱστορίαι αὗται τῆς ἀγριότητος δὲν γίνονται πιστευταί, διότι ὄντως εἶνε ἀπίστευτοι, καὶ μόνον ὅταν σπουδάσῃ τις τὸν βουλγαρικὸν χαρακτῆρα δύναται νὰ ἐννοήσῃ πῶς τοιαῦτα ὄργια αἰμοδορίας ἦσαν δυνατά. Ὁ Βούλγα- ρος εἶνε ἀπλῶς ἄξεστος. Τάταρος, ἔχων λεπτότατον ἐπίχρισμα πολι- τισμοῦ καὶ παιδείσεως. Εἶνε μᾶλλον ἀγέρωχος καὶ ἱκανοποιεῖται εὐκολώτερον ἐξ ἑαυτοῦ ἢ ὁ Πρωσσοῦς, μᾶλλον ἀναίσθητος πρὸς τὴν ἀνθρωπίνην ζωὴν ἢ ὁ Κινέζος καὶ ἔχει μᾶλλον σπρεβλὴν τὴν ἀντί- ληψιν τῆς ἡδονῆς ἢ πᾶν ἄλλο ἔθνος, γνωστὸν εἰς ἐμέ. Ψύχραιμος, σκληρός, ἀμαθής, διεφθαρμένος καὶ ἀσελγής, ζητεῖ νὰ κορέσῃ τὴν ἐκδίκησιν αὐτοῦ ἐπὶ παντός· ἂν δὲ ἡ ἱστορία τῶν τελευταίων δώδεκα μηνῶν γραφῇ, θέλει ἀποδειχθῇ, ὅτι ὁ Τιποῦ Σαγίμπ, ὁ Νέρων, ὁ Ροβε- σπιέρρος, ἡ Αἰκατερίνη τῆς Ρωσίας καὶ οἱ Βοργίαι δὲν ἦσαν ἢ ἐλαφρῶς καταπιεσται καὶ ἀσπλαγχνοί, συγκρινόμενοι πρὸς τὰ ἀσελγῆ κτήνη, ἀτινα ἔφερον τὴν στολὴν τοῦ βασιλέως Φερδινάνδου τῆς Βουλγαρίας».

Ἀλλὰ καὶ ἄλλοθεν ἠκούσθη κραυγὴ γενικῆς διαμαρτυρίας ἐναν- τίων τοῦ συνόλου τῶν βουλγαρικῶν σφαγῶν. Ἰδοὺ τί ἔγραψεν ἐν τῷ «Χρόνῳ» (Temps) τῆς 2/15 ἰουλίου ὁ κ. René Puaux, ὅστις εἶχε παρακολουθήσει τοὺς Βουλγάρους κατὰ τὴν εἰς τὴν Θράκην στρατείαν καὶ κατὰ τὰς ἑβδομάδας τὰς ἀμέσως προηγηθείσας τοῦ ἑλληνοβουλγαρικοῦ πολέμου·

«Ὁ βουλγαρικὸς στρατὸς ἀφ' ἑαυτοῦ παρέβη τοὺς νόμους τοῦ

πολέμου, ἐπειδὴ πανταχοῦ ἔσφαξε τὸν ἀσπικὸν πληθυσμόν. Ἐξ ἐκθέ- σεως, ἣν ἔχω πρὸ ὀφθαλμῶν, θὰ ἠδύνατο νὰ ἐξαχθῇ τὸ πόρισμα, ὅτι τὰ θύματα αὐτοῦ ἀνέρχονται ἐν Μακεδονίᾳ καὶ Θράκῃ εἰς 220,000 μέχρι 250,000¹⁾. Τὸ πρᾶγμα εἶνε σχεδὸν ἀπίστευτον, τοὺς δὲ ἀριθμοὺς τούτους παρέχω μόνον, ἐπειδὴ μοὶ παρεσχέθησαν παραλ- λήλως ὑπὸ ἐπιφανοῦς ξένου, λίαν ἀξιοπίστου, ἐπανελθόντος τὴν τε- λευταίαν ἑβδομάδα ἐκ Κωνσταντινουπόλεως. Κατὰ δὲ τὴν ὁμολογίαν Βουλγάρου ἀξιωματικοῦ, οὗ δὲν ἔχω τὸ δικαίωμα νὰ αναγράψω τὸ ὄνομα, ἡ διαταγὴ τοῦ φόνου τῶν γυναικῶν καὶ παιδίων ἦτο ρητὴ, ὅπως ἐκλίπη ὀριστικῶς πᾶσα δυνατότης μεταγενεστέρων κτηματικῶν ἀπαιτήσεων ἐν ταῖς ὑπὸ τῶν Βουλγάρων κατακτηθείσαις χώραις».

Περὶ τὰς αὐτὰς δ' ἡμέρας ὁ κ. Alfred Croiset, μέλος τοῦ ἰνστιτούτου καὶ πρόεδρος τοῦ ἐν Παρίσις γαλλικοῦ «Συνδέσμου πρὸς ἄμυναν τῶν δικαίων τοῦ Ἑλληνισμοῦ» ἀπῆλθεν πρὸς τὸν ἐν Παρίσις πρεσβευτὴν τῆς Ἑλλάδος τὴν ἐξῆς ἐπιστολήν·

«Ὁ «γαλλικὸς σύνδεσμος πρὸς ἄμυναν τῶν δικαίων τοῦ Ἑλλη- νισμοῦ» θεωρεῖ καθήκον νὰ ἐκφράσῃ εἰς ὑμᾶς τὴν φρίκην, ἣν ἐμ- πνέουσιν εἰς αὐτὸν αἱ ὁμότητες αἱ διαπραχθεῖσαι ἐναντίον ἀδελφῶν ἑλληνικῶν πληθυσμῶν καὶ τὴν διακαῇ αὐτοῦ ἐπιθυμίαν νὰ ἴδῃ τοὺς δυστυχεῖς τοὺς ἐπιζήσαντας ἐκ τῶν πληθυσμῶν τούτων ὀριστικῶς ἀπληθευρωμένους ἐν τῷ μέλλοντι παντὸς φόβου περὶ δυνατῆς ἐπαναλήψεως τῶν βαρβαροτήτων τούτων.

Ἀέξασθε, κύριε πρεσβευτά, τὴν ἔκφρασιν τῆς ἐξαιρέτου μου ὑπολήψεως».

Ὁ πρόεδρος τοῦ συνδέσμου

ALFRED CROISSET

μέλος τοῦ ἰνστιτούτου.

¹⁾ Εἰς τὸν αὐτὸν ἀριθμὸν καταλήγει καὶ ὁ κ. L. Magrini ἐν τῷ «Secolo» τῆς 5/18 ἰουλίου μετὰ ἐξερεύνησιν πολλῶν μηνῶν. Τὰ αὐτὰ δὲ πορίσματα ἐπι- κυροῦνται καὶ ὑπὸ τοῦ λοχαγοῦ Trappman, ὅστις ὁμοίως μετὰ ἐπιτόπιον ἐξέ- ταιον ἀναθιβάσει ἐν τῷ «Πμερσιφ Τηλεγράφη» τοῦ Λονδίνου (Daily Tele- graph) τῆς 8/21 ἰουλίου τὸν ἀριθμὸν τῶν χωρικῶν τῶν σφαγέντων ἐν μόνοις τοῖς διαμερίσμασι τοῦ Δεμίρ-Ἰσσάρ καὶ τῶν Σερρών εἰς 50,000. Ἐννοεῖται δ' ὅτι εἰς τοὺς ἀριθμοὺς τούτους δὲν συμπεριλαμβάνονται τὰ θύματα τῶν μετὰ τὴν ἐναρξιν τοῦ ἑλληνοβουλγαρικοῦ πολέμου σφαγῶν.

Τὴν ἐπιστολὴν ταύτην καταχωρίζομεν ἐνταῦθα ὡς μικρὸν δείγμα τῶν συναισθημάτων, αἵτινα ἐπλήρωσαν τὴν ψυχὴν παντός τοῦ πεπολιτισμένου κόσμου, ὡς ἀποδευανύει τὸ πλήθος τῶν γραμμάτων τῶν ἀποσταλέντων εἰς ἐπισήμους Ἕλληνας καὶ εἰς ἰδιώτας ὑπὸ Εὐρωπαίων καὶ Ἀμερικανῶν πάσης τάξεως.

Ὅτε δὲ εἰς τὰ ἐκ τῶν ἑλληνικῶν χωρῶν ἀγγέλματα προσετέθη καὶ ἡ κραυγὴ ὀδύνης ἢ ἀκουσθεῖσα ἐκ Σερβίας ἐπὶ ὁμοίως ἀνηκούστοις ἀνθρωπίναις τῶν Βουλγάρων κατὰ πληθυσμῶν σερβικῶν, ἔτι βαρυτέρα ἐξεργάγη ἢ ἀγανάκτησις τοῦ πεπολιτισμένου κόσμου, ἥς κήρυξ μεγαλόφωνος ἐγένετο ὁ Max Harden, ἐμβάψας τὸν κάλαμον εἰς δικαίαν χολήν, ὅτε ἐν ἀξιομνημονεύτῳ ἄρθρῳ, δημοσιευθέντι ἐν τῷ περιοδικῷ, «Μέλλοντι» (Die Zukunft) τοῦ Ἰουλίου 1913 ἔγραψε μεταξὺ τῶν ἄλλων τὰ ἑξῆς·

»Ἐξακολουθεῖτε νὰ ἐχητε τὰ ἄγρια καὶ ἀπεχθὴ ἔνστικτα τῶν ὀρδῶν, ἐξ ὧν κατάγεσθε καὶ αἵτινες πρὸ χιλιετηρίδος παρέσχον τὴν φρικωδεστέραν τῶν εἰκόνων. Ἐξακολουθεῖτε συνεπῶς καὶ ὑμεῖς οἱ σημερινοί, εὐρισκόμενοι εἰς τὸ χθαμαλότερον ἐπίπεδον πάσης διανοητικῆς καὶ συναισθηματικῆς ἀναπτύξεως, πρωτογόνως ἀπολίτιστοι. Οἱ στρατιῶταί σας ἐξεμάνησαν καὶ ἐληλάτησαν, ὡς αἱ ὀρδαὶ τῶν Οὐννων ὑπὸ τὸν Ἀιτῆαν καὶ τὰ στίφη τῶν Μογγόλων ὑπὸ τὸν Τσιγκισάν.

»Ἀλλὰ μήπως ἐστρέψατε τὸν χεῖμαρρον καὶ τὴν λύσσαν τῆς εἰδεχθοῦς ἀνθρωποφαγίας σας κατὰ Μουσουλμάνων, οἵτινες ἐπὶ αἰῶνας σὰς κατευνέειν ἤσαν; Ὁχι, κατὰ Χριστιανῶν καὶ μάλιστα συνομοδόξων σας.

»Κατὰ τίνων; Τῶν Σέρβων καὶ τῶν Ἑλλήνων.

»Καὶ παρέσχον ἡμῖν ἀψευδῆ πειστήρια τῶν καννιβαλικῶν τούτων καὶ αἱμοβόρων διαθέσεων καὶ ἐνστίκτων σας οὐ μόνον οἱ βασιλεῖς Κωνσταντῖνος καὶ Πέτρος, δι' οὓς θὰ ἐλέγετε, ὅτι εἰς τὰς ἐκθέσεις τῶν παρεσύρθησαν ὑπὸ τῶν ἀρχηγῶν τῶν στρατιῶν τῶν, ὑποβλήθέντων καὶ τούτων ὑπὸ τῶν ἐχθροπαθῶν καὶ συνεπῶς μεροληπτικῶν διαθέσεων τῶν τόσῳ ἐκχαιομένων εἰς τὰ πεδία τῶν μαχῶν, ἀλλὰ καὶ Γάλλοι καὶ Αὐστριακοὶ δημοσιογράφοι, ξένοι ὑπάλληλοι καὶ ὑπῆκοι, ὡς οἱ τῶν Σερβῶν, ἔτι πλέον δλόκληρος ἢ ἐξ ἱατρῶν ἐπιτροπεία, ἣν κατήρτισεν ἡ σερβικὴ κυβέρνησις καὶ ἥς συμμετέσχον

ἱατροί, φωτογράφοι καὶ κινηματογραφισταὶ ξένης ὑπηκούτης, εἰς Γερμανός, εἰς Νορβηγός καὶ δύο Γάλλοι.

»Καὶ ἡ ἐξαμελὴς αὕτη ἐπιτροπεία ἀπὸ τοῦ Βελιγραδίου ἀναχωρήσασα πρὸς τὸ Παρατσίν, τὸ Ζαΐτσαρ καὶ τὸ Κνάγιεβατς διεπεραιώθη δι' ἁμαξῶν καὶ ποταμοπλοίων εἰς τὸ Νεγοντίν καὶ Ραδόσγεβατς ἵνα ἐξακριβώσῃ δι' ἐπιτοπίου παρατηρήσεως καὶ ἐρεῦνης, δι' ἐπιμελοῦς αὐτοψίας εἰς ὅλην τὴν ἐκτασιν, ἣν θὰ διέτρεχε, τὰ ὄργια, τὰς σφαγὰς καὶ τοὺς καννιβαλισμούς σας. Σοβαροὶ καὶ ἀμερόληπτοι ἄνθρωποι, μὴ ἔχοντες λόγον νὰ μνησικακῶσι καθ' ἑμῶν, δὲν ἦτο δυνατόν νὰ αναγράψωσιν ἢ ὅ,τι ξηρότατα καὶ ἀμεσώτατα ὑπέπεσεν εἰς τὴν ἀντίληψίν των.

»Αἶ, λοιπόν. Ἀποκεκομμένα ρῖνες, ὅσα καὶ γεννητικὰ μόρια, στρεβλώματα καὶ βασανιστήρια τραυματιῶν, στραγγαλισμοὶ καὶ ἀπαγχονισμοὶ σιδηροδεσμίον, ἀποκεφαλισμοὶ καὶ τυφλώσεις ἀόπλων, εἶνε ὁ γνωστός ἤδη κατάλογος τῶν κακοηρημάτων σας. Ὅ,τι μᾶς παρίστα ἡ νέα ἐκθεσις τῶν ξένων αὐτοπτῶν μαρτύρων μᾶς ἀποτροπιάζει μέχρι σπασμῶν καρδίας καὶ σπαραγμοῦ ψυχῆς. Εἰς τὸ πενιχρὸν χωρίον Ζαΐτσαρ εὐρέθησαν τριάντα δύο γυναῖκες, καθ' ὧν Βούλγαροι στρατιῶται ἐκόρεσαν κτηνώδη πάθη, καὶ παιδίσκαι ὑποστάσαι τὰ πάνδενα, ἐκπνεύσασαι δὲ ὑπὸ τὰς θωπείας τῶν σαυῶρων. Ἐνδεκαετὴ παῖδιά ἐδοκίμασαν μαρτύρια αἵσχους καὶ βιασμοῦ. Παρήλικες καὶ γράϊα ἠτιμιάσθησαν. Καὶ τὰ ἔνστικτά σας δὲν ἡμβλύνθησαν οὐδὲ πρὸ ἐνενηκοντούτιδος καὶ παραλυτικῆς γράϊας. Ἐνενηκοντούτιδος!

»Καὶ τῆς μελλοθανάτου ταύτης ἡ μοῖρα ἦτο νὰ ὑποστῇ τὰ κτηνώδη καὶ φρικωδῶς ἀσελγῇ, τὰ παρὰ φύσιν ἀκόμη, ἔνστικτα δύο ἐκ τῶν στρατιωτῶν σας. Καὶ ὅταν ὁ εἰς ἀνερχομένην αὐτῆς ὡς ἐπὶ κατεσκληνίας φορβάδος ἵπποδρομίον, ὁ ἕτερος ἔχασκεν ὀφθαλμοσελγῶν διὰ νὰ ἀναμείνῃ τὴν σειρὰν του.

»Ἐβδομηκοντούτις ἄλλη γράϊα, χήρα, μήτηρ τεσσάρων πεσόντων ἐπὲρ πατρίδος τέκνων, ἣν οἱ κτηνάνθρωποι στρατιῶταί σας εὗρον καθ' ὁδόν, ὠδηγεῖτο καὶ ἐσύρετο γρονθοκοπούμενη καὶ λακτιζομένη διὰ νὰ χρησιμεύσῃ ὡς βωμὸς ἀσελγείας εἰς πέντε ἐκ τῶν στρατιωτῶν σας.

»Νεαρά μήτηρ, κρατοῦσα εἰς τὰς ἀγκάλας τῆς τὸ μόλις ἐνός

μηνός βρέφος της. ἠναγκάζετο νὰ υποκύψῃ εἰς παρομοίους δρεῖξεις σας. Δωδεκάς, εἰκοσὺς σατύρων ἐπέδραμε νάσελγῃσιν μέχρι βασιανιστηρίων κατὰ τῆς νεαρᾶς Σερβίδος μητρὸς.

» Ἄλλ' αὐτὰ δὲν ἦσαν κἂν ἀσελεγεῖς μαλαῖξεις, δὲν ἦσαν βιασμοί, ἦσαν κρεουργήματα σαρκῶν αἱμασσουσῶν, εἰς τὸ αἷμα καὶ τὴν σαυὰν ἡδονὴν τῶν ὁποίων ἐπνίγεσθε. Αἱ περιπολῖαι σας ἤρκει νὰ ὀσφρανθῶσι γυναικεῖον κρέας καὶ σάρκα, ἤρκει νάνακαλύψωσι πον ἀνὰ τὰς στενωποὺς καὶ τὰς χαράδρας ὑπολείμματα καὶ ῥάκη γυναικείων ἐνδυμάτων διὰ νὰ χυθῶσιν ὡς λύκοι μαινόμενοι, καὶ ὡς βιασταὶ παντὸς σαρκικοῦ.

» Ἡ ἐπιτροπεία καὶ ἔξ αὐτοψίας καὶ ἐκ μαρτυρικῶν καταθέσεων κατέληξεν εἰς τὸ ἀσφαλὲς συμπέρασμα, ὅτι τὰ βουλγαρικὰ στρατεύματα συστηματικώτατα ἐπεδόθησαν εἰς τὰ ἔργα τῆς ἀτιμώσεως καὶ τοῦ βιασμοῦ. Εἰς τὴν περιφέρειαν τοῦ Κνόγεβας πλείστα ὅσαι γυναῖκες καὶ παιδιά δὲν παρουσιάσθησαν πρὸ τῆς ἐπιτροπείας, ἔξ ἐντροπῆς, νὰ δεῖξωσι τὰ αἱμάσσοντα ἀκόμη μέλη τοῦ σώματός των. Μᾶς ἀρκεῖ ἡ ὑπογραφή τοῦ Δρος Σλίπ, ἱατροῦ τῆς κλινικῆς τοῦ βερολινίου πανεπιστημίου, διὰ νὰ πιστεύωμεν ἀδιστακτῶς καὶ τυφλοῖς ὄμμασιν εἰς τὸ βάσιμον τῆς ἐκθέσεως ταύτης. Τὸ κῶρος της εἶνε ἀδιάσειστον. Κατεστρέψατε χωρία καὶ πόλεις, διεργήξατε χρηματοκιβώτια, ἐπυρπολήσατε οἰκίας, ἀποθήκας ὅλας σιτηρῶν περιηλείψατε διὰ πετρελαίον ἵνα παραδώσῃτε αὐτάς εἰς τὰς φλόγας τοῦ πυρός, ἄστυλα παρεβιάσατε, ἀναλήρους καὶ παραλντικούς γέροντας ἐδολοφονήσατε καὶ κατεσφάζατε. Οἱ στρατιῶταί σας κραιπαλῶντες ἐπετίθεντο κατὰ τῶν ἀόπλων καὶ ἡρωτηριάζον αὐτοὺς εἰδεχθέστατα.

» Σᾶς εἶνε ἀρκετὰ; Μήπως εἰσθε διατεθειμένοι μεθ' ὅλα ταῦτα, τὰ ἀδιασείστον ἀληθείας, ἅτινα μᾶς προσεπόρισαν ἀξιολιστίστοι καὶ φρεγγυότατοι μάρτυρες καὶ ἐρευνῆται ἀπροκατάληπτοι καὶ ἀμερόληπτοι κύριοι, ξένοι παντὸς βαλκανικοῦ ενδιαφέροντος, νὰ μᾶς παρατηρήσῃτε ὅτι οἱ ἀντίπαλοί σας διέπραξαν εἰδεχθεστέρας πράξεις;

» Δὲν παραξενυνόμεθα ἀποτροπιάζόμεθα μόνον πρὸ τῶν ἀπαισίων ψευδολογημάτων σας, δι' ὧν προσεπαθήσατε νὰ δηλητηριάσῃτε καὶ νὰ διαθέσῃτε ὑπὲρ ὧν τὴν κοινὴν γνώμην τῆς Οὐγγαρίας, τῆς Αὐστρίας, τῆς Εὐρώπης ὁλοκλήρου».

» Ἀλλὰ καὶ αὐτοὶ οἱ Τούρκοι ἐφάνησαν συγκινηθέντες οὐ μόνον

δι' ὅσα ἔπαθον οἱ ὁμόφυλοι αὐτῶν ὑπὸ τῶν Βουλγάρων, ἀλλὰ καὶ δι' ὅσα ὑπέστησαν αὐτοὶ οἱ ἑλληνικοὶ πληθυσμοί. Τρανὴ δὲ ἀπόδειξις τῶν αἰσθημάτων τῶν καταλιβόντων καὶ αὐτοὺς τοὺς Τούρκους εἶνε ἡ ἐν τῷ «Χρόνῳ» (Temps) τῶν Παρισίων τῆς 7/20 ἰουλίου δημοσιευθεῖσα συνέντευξις μετὰ τοῦ αἰχμαλώτου Ταχσὶν πασσᾶ τοῦ παραδώσαντος τὴν Θεσσαλονίκην εἰς τοὺς Ἕλληνας.

» Ἡ συνειδήσίς μου, εἶπεν ὁ στρατηγός, μοὶ ἐπιβάλλει τὸ καθήκον, ὅπως ἄνευ ἐπιφυλάξεως ἀποδώσω πλήρη τιμὴν εἰς τὴν στάσιν τῶν Ἑλλήνων, εἰς τε τὰς στρατιωτικὰς ἀρχὰς καὶ εἰς τὰς πολιτικάς. Ἄρξει νὰ ληφθῇ ὑπ' ὄψιν τί ἦσαν αἱ Σέρραι, ἡ Ξάνθη, ἡ Καβάλλα, τὸ Λεδεαγάτς καὶ ὅλα τὰ ἐδάφη τοῦ Αἰγαίου ἀπὸ τῆς Θεσσαλονίκης μέχρι τῆς Αἴνου, καὶ ἀρκεῖ νὰ συγκριθῶσι πρὸς ὅλα τὰ κατεχόμενα ὑπὸ τοῦ ἑλληνικοῦ στρατοῦ, ἵνα ἐννοηθῇ ἡ ριζικὴ διαφορὰ ἡ χωρίζονσα τὴν ἑλληνικὴν διοίκησιν ἀπὸ τῆς βουλγαρικῆς.

» Οὐδαμῶς σκοπῶ νὰ ἐξέλθω ἀπὸ τῆς τύχης τοῦ ἡττημένου, ἦν μοὶ ἐπεφύλαξεν ἡ τύχη κατὰ τὸν καταστρεπτικὸν τοῦτον πόλεμον τῶν Βαλκανίων. Ἀλλὰ διερωτῶ ἐμαυτὸν μετὰ τρόμον, τί θὰ ἐγένετο πόλις οὕτως ἀνθηρὰ ὡς ἡ Θεσσαλονίκη, ἂν ἤθελον πατήσῃ εἰς αὐτὴν τὸν πόδα οἱ Βούλγαροι πρὸ τῶν Ἑλλήνων;

» Πιστεύω, ὅτι ὁ Θεὸς ἠθέλησε νὰ σώσῃ πληθυσμὸν ὑπερβαίνοντα τὰς 200,000 ψυχῶν ἀπὸ τῆς τρομερωτέρας συμφορᾶς, ἦν θὰ εἶχεν ἡ σταυροφορία αὕτη, ἥτις ἀριθμεῖ ἤδη τόσα θύματα».

» Ἡ λεπτομερὴς ἐν τοῖς ἐπομένοις μέρεσι τοῦ παρόντος τόμου κατὰ διαμερίσματα τῆς Μακεδονίας καὶ τῆς Θράκης ἀναγραφὴ τῶν βουλγαρικῶν ὁμοτήτων θὰ πείσῃ πάντα ἀναγνώστην, περὶ τῆς πρωτοφανοῦς θηριωδίας τῆς ὑπ' αὐτῶν ἐπιδειχθείσης. Βρέφη λογιζομένα, παρθένοι ἀτιμασθέντες, ἀρχιερεῖς σφαγιασθέντες, ἱερεῖς ταφέντες μετὰ παντοίας κακώσεις, θύματα, ὧν ὁ θάνατος ὑπῆρξε τὸ μικρότερον τῶν μαρτυρίων, περιουσία ἀρπαγεῖσαι, τεμένη ἀφαιρεθέντα ἀπὸ τῆς θρησκείας, εἰς ἣν ἦσαν ἀφιερωμένα, οἰκίαι πυρποληθεῖσαι, χωρία καὶ πόλεις μεταβληθεῖσαι εἰς τέφραν, συναποτελοῦσαι τὴν θλιβεράν εἰκόνα, ἦν προσώρισται νάποκαλύψῃ ἐν ὅλῃ αὐτῇ τῇ στιγμῇ ἡ ἀνὰ χεῖρας μελανὴ βίβλος.

Οἶνωι δὲ ἀνακεφαλαίωσιν τῆς πενθίμου ταύτης εἰκόνης παρέχει

ἢ κατωτέρω ἔκθεσις τῆς ἐξ Ἑλλήνων βουλευτῶν τῆς τε ἑλληνικῆς καὶ τῆς ὀθωμανικῆς βουλῆς συνισταμένης ἐπιτροπῆς, οἵτινες θεωρήσαντες καθῆκον αὐτῶν νὰ ἐξακριβώσωσι δι' ἐπιτολίον ἐρεῦνης τὰ γενόμενα, ἀπέστειλαν τῇ 26 Ἰουλίου/8 αὐγούστου ἐκ Θεσσαλονίκης ἐπὶ τῇ περατώσει τοῦ ἐπιχειρηθέντος ὑπ' αὐτῶν ἔργου εἰς τὸν πρόεδρον τῆς βουλῆς τῶν Ἑλλήνων τὸ ἀκόλουθον τηλεγράφημα·

Πρόεδρον βουλῆς

Ἀθήνας.

«Συμπληρώσαντες τὴν περιοδείαν ἡμῶν πρὸς ἐξακριβώσιν τῶν βουλγαρικῶν ὁμοιότητων καὶ διελθόντες τὴν ἀνατολικὴν Μακεδονίαν καὶ τὴν δυτικὴν Θράκην μέχρι τοῦ Δεδεαγιάς, συνοψίζομεν ὡς ἑξῆς τὸ πόρισμα τῆς ἡμετέρας ἐργασίας. Ἡ βουλγαρικὴ κατοχὴ καθ' ἅπαν αὐτῆς τὸ διάστημα ὑπῆρξεν ἀπιστεῦτως βιαιά, ἀπάνθρωπος, ληστρικὴ, ἀσεβὴς πρὸς πάντα θεῖον καὶ ἀνθρώπινον νόμον, αὐτὸ δὲ τοῦτο μωρὰ, ἀφοῦ οὐδὲ τὰ βουλγαρικὰ συμφέροντα ἐξυπηρετήσεν, ἐπισπάσασα πάντων ἀνεξαιρέτως τῶν κατοίκων, Ἑλλήνων, Τούρκων, Ἰσραηλιτῶν καὶ Εὐρωπαίων τὴν βαθεῖαν ἀποστροφὴν καὶ τὸ μῖσος.

«Τρεῖς περιόδους περιλαμβάνει τὸ στάδιον τῶν βουλγαρικῶν βιαιοτήτων. Ἐν πρώτοις ἡ ἐγκατάστασις τῶν Βουλγάρων ἐσημειώθη μὲ ἀνηκούστους σφαγὰς καὶ θηριωδίας κατὰ τῶν Τούρκων πανταχοῦ ὅπου ὑπῆρχον τοιοῦτοι. Ὀλόκληροι πληθυσμοὶ ἐσφάγησαν ἢ ἐκάρησαν, χιλιάδες βίβη ἐβαπτίσθησαν, τεμένη καὶ σχολεῖα διηρπάγησαν, χωρία ὁλόκληρα ἐξηφανίσθησαν τελείως.

«Τὸ δευτέρον στάδιον, ἐξικνούμενον μέχρι τοῦ μαΐου, χαρακτηρίζεται ὑπὸ συστηματικῆς ληστείας κατὰ πάντων τῶν κατοίκων τῶν καταληφθεισῶν χωρῶν, πλὴν τῶν Βουλγάρων. Ἐκβιασμοί, διαρπαγαὶ χρημάτων, ζώων, ἐπίπλων, κοσμημάτων, οὐκ ἐπὶ τῇ ἡμερησίᾳ διατέλει. Ἐκβιασμοὶ καὶ ληστεύσεις διενεργοῦντο συστηματικῶς καὶ ἐπὶ τῇ βάσει προδιαγεγραμμένου προγράμματος ἀπὸ τῶν ἀπλῶν

στρατιωτῶν μέχρι τῶν ἀνωτέρων ἀξιωματικῶν. Ἀκόμη αὐταὶ αἱ ἀγοραὶ καὶ προμήθειαι τοῦ κράτους ἐγίνοντο ληστρικῶς ἐπὶ ἀποδείξεσι (ράσπισκα) οὐδὲν ἐχούσαις κῦρος, ὑπογεγραμμέναις παρὰ τοῦ πρώτου τυχόντος καὶ οὐδεμίαν ἐλπίδα εἰσπράξεως παρεχούσαις. Εἰς ἑκατομμύρια ὁλόκληρα ἀνέρχεται ἡ κατὰ τὸ στάδιον τοῦτο διενεργηθεῖσα ληστεία. Οὕτω δὲ δικαιολογεῖται πῶς ἡ ἐν ἀχρηματίᾳ μεγάλῃ διατελοῦσα βουλγαρικὴ κυβέρνησις συνετήρησε τὸν στρατὸν αὐτῆς, ἀφοῦ καὶ χρήματα ἐστέλλοντο εἰς Σόφίαν ἐκ τοιαύτης ληστείας. Ὅσοι ἀξιωματικοί, πολιτικοὶ ἐπάλληλοι καὶ στρατιῶται ὑπῆρχον εἰς τὰ καταληφθέντα μέρη ἀπεχώρησαν ἀποκομίζοντες περιουσίας.

«Τὸ τρίτον στάδιον τὸ ἰδιαίτερος ἀφορῶν εἰς τοὺς Ἕλληνας ἐσημειώθη διὰ πρωτοφανῶν ἐν τῇ ἱστορίᾳ θηριωδιῶν. Ὀλόκληρος ὁ ἑλληνικὸς πληθυσμὸς τῶν μερῶν ὁπόθεν ἐπεχώρησαν οἱ Βούλγαροι ὑπέστη φρικαλέας συνεπειὰς τῆς βουλγαρικῆς θηριωδίας. Σφαγαὶ Ἑλλήνων διενεργήθησαν κατὰ τὸν ἀγριώτατον τρόπον ὑπὸ στρατιωτῶν καὶ ἀξιωματικῶν Βουλγάρων, μὴ φεισθέντων οὐδὲ γερόντων, γυναικῶν καὶ παιδιῶν. Πόλεις καὶ χωρία παρεδόθησαν εἰς τὸ πῦρ καὶ δὲν ὑπελείφθη πόλις, κωμόπολις ἢ χωρίον, χωρὶς νάπογυμνωθῇ τελείως. Τὰ πάντα δὲ παρεσκευάζοντο καὶ ἐξετελοῦντο συστηματικῶς κατ' ἀκολουθίαν ὁδηγίων, ἃς εἶχον αἱ πολιτικαὶ καὶ αἱ στρατιωτικαὶ ἀρχαὶ πᾶσαι. Πρώτερον ἀνθοῦσαι χῶραι παρουσιάζουσιν ἀφάνταστον εἰκόνα καταστροφῆς καὶ ἐρημώσεως. Οὐδεὶς μὴ ἀντιληφθεὶς ἐξ αὐτοψίας τῶν πραγμάτων δύναται νὰ σχηματίσῃ ἰδέαν τῆς συντελεσθείσης καταστροφῆς. Ἐνεκα τούτου πάντες οἱ ἑλληνικοὶ καὶ οἱ τουρκοὶ πληθυσμοὶ τῶν ἐν λόγῳ χωρῶν τρέμουνσι πρὸ τῆς ἰδέας, ὅτι εἴνε δυνατόν νὰ ἐπανέλθωσιν ὑπὸ βουλγαρικὴν κατοχὴν. Κλαίοντες δὲ παρακαλοῦσι νὰ μὴ ἀφήσῃ αὐτοὺς ἡ Εὐρώπη ἐκ στοιχειώδους ἀνθρωπισμοῦ εἰς χεῖρας τῶν Βουλγάρων. Ἐξέφραζον δὲ μὲ θερμοταῖτας ἐκφράσεις, καὶ μάλιστα οἱ Τούρκοι, τὴν εὐγνωμοσύνην αὐτῶν ἐπὶ τῇ ἑλληνικῇ κατοχῇ καὶ τῇ φιλελευθερωτάτῃ ἑλληνικῇ διοικήσει. Τοιαύτη εἴνε ἡ κατέχουσα τοὺς πληθυσμοὺς τούτους ἀπόγνωσης ἐπὶ τῇ ἀπλῇ σκέψει ἐπανόδου τῶν Βουλγάρων, ὥστε ἔλεγον, ὅτι εἴνε ἀποφασισμένοι ἀμετακλήτως ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει νάποκομίσωσι τὰ ὑπάρχοντα αὐτῶν, παραδώσωσιν εἰς τὸ πῦρ τὰς ἰδίας πόλεις καὶ

καταστρέφοντες ἐκ βάθρων τὰς ἐστίαις καὶ τὰ ἱερά, νὰ μετοικήσωσιν ἄλλαχού, φεύγοντες τὴν βουλγαρικὴν θηριωδίαν. Ὁ πεπολιτισμένος κόσμος θὰ παραστῇ πράγματι μάρτυς τοιούτων σκηνῶν, ἂν οἱ πληθυσμοὶ οὗτοι ὑπαχθῶσιν ὑπὸ τοὺς Βουλγάρους καὶ ἐκ τῆς ἀπέλλι-δος στάσεως αὐτῶν θάνειληφθῇ ἀκριβῶς ὅποια καὶ ὁπόση ὑπῆρξεν ἡ βουλγαρικὴ ἀγριότης».

Κοσμίδης
Θεοδωρόπουλος
Σπανούδης
Χατζηγιάνης

ΝΙΓΡΙΤΑ.

Ἡ Νιγρίτα, ἑλληνικὴ πόλις καὶ ἀκμάζουσα πρὸ τῆς καταστροφῆς αὐτῆς, κεῖται πρὸς τὴν δεξιὰν ὄχθην τοῦ Στρυμόνος ποταμοῦ καὶ δεσπόζει τῆς ὁδοῦ, ἣτις ἄγει ἀπὸ Θεσσαλονίκης εἰς Σέρρας. Κατοικεῖτο ἔξ ὀκτακισχιλίων περίπου Ἑλλήνων. Ἦδη ὁμως τῶν μὲν κατοίκων οἱ πλεῖστοι διεσπάρησαν, αἱ δὲ οἰκίαι αὐτῶν μετεβλήθησαν εἰς ἑρείπια.

Πολὺν πρὶν ἑξαγῇ ὁ συμμαχικὸς πόλεμος, ἀπὸ τῆς 20-24 φεβρουαρίου, οἱ Βούλγαροι ἀπεπειραθῆσαν δι' αἰφνιδιασμῶν ἐπανειλημμένων νάφαρπάσωσιν ἀπὸ τῶν συμμάχων αὐτῶν Ἑλλήνων τὴν Νιγρίταν, ἣτις ἀρῇθεν εἶχε καταληφθῇ καὶ κατεῖχτο ὑπὸ ἑλληνικοῦ στρατοῦ. Ἀλλ' ἀποκρουσθέντες μετ' ἀπωλειῶν εἰς νεκρούς, τραυματίας καὶ αἰχμαλώτους κατὰ τὰς συμπλοκάς ταύτας, ὧν μετέσχον καὶ τῆς Νιγρίτης οἱ κάτοικοι ὑπὲρ τῶν Ἑλλήνων, οἱ Βούλγαροι ὤμωσαν νὰ ἐπωφεληθῶσι δοθησομένης εἰς αὐτοὺς εὐκαιρίας, ἵνα καταστρέψωσι τὴν ἀνθηρὰν ἑλληνικὴν κωμόπολιν. Ἀποχωροῦντες ἐκ τοῦ χωρίου Δημητρίτσι, τῇ 24 φεβρουαρίου 1913, μετὰ τὴν ἀποτυχούσαν ταύτην κατὰ τῆς Νιγρίτης ἀπόπειραν, ἀπῆγαγον ὁμήρους τοὺς: 1) Παπᾶ-Δημήτριον Χατζῆ Ζάπην 2) Ἰωάννην Ν. Καπετάνην, διδάσκαλον 3) Ἀθανάσιον Χατζῆ Ζάπην 4) Ἀπόστολον Παπακόσταν, μουχτάρην, 5) Ἰωάννην Ἀβραάμ, ἀγροφύλακα 6) Ἀγγελον Ἰω. Ἀβραάμ 7) Θωμᾶν Ταγκίρη, ἀγροφύλακα 8) Βασίλειον Δανυλ 9) Χριστόδουλον Ντάτζην καὶ 10) Νικόλαον Ἰντζου, κατοίκους Δημητρίτσι. Τοὺτους ἀπαγαγόντες πέραν τοῦ Στρυμόνος ποταμοῦ ἐβασάνισαν καὶ ἐφόνευσαν· τὰ δὲ πτώματα ἔρρηξαν εἰς τὸν ποταμόν, ἔξ οὗ βραδύτερον ἐξεβράσθησαν φρικτὴν τὴν ὄψιν καὶ μετὰ καταφανῇ τὰ ἔχνη τῶν μαρτυρίων.

Καὶ ἐδόθη εἰς τοὺς Βουλγάρους ἡ περίστασις νὰ πραγματοποιήσωσι τὴν κατὰ τῆς Νιγρίτης ἀπειλὴν αὐτῶν. Εἶναι γνωστὸν πῶς ὁ συμμαχικὸς πόλεμος προὐκλήθη ὑπὸ τῶν Βουλγάρων, οὔτινες, ἐπιθυμοῦντες νὰ φαρπιάσωσι τὴν Θεσσαλονίκην, παρεβίασαν τὴν αὐδετέραν ζώνην καὶ κατέλαβον τὴν τε Νιγρίταν, δεσπόζουσαν τῆς ὁδοῦ Θεσσαλονίκης-Σερρών, καὶ τὴν Γευγελὴν, ἐν ᾗ ἦν οὖντο αἱ ἐλληνικαὶ καὶ σερβικαὶ δυνάμεις. Ἰδοὺ δὲ πῶς κρίνει τὴν βουλγαρικὴν ἐπίθεσιν ὁ κ. Francis Charmes, μέλος τῆς γαλλικῆς ἀκαδημίας (*Revue des deux mondes*, τεύχος τῆς 15 ἰουλίου 1913, σ. 470):

«*Εχομεν ἴδῃ πολλὰς παραβιάσεις, κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἦτον ἀπεχθεῖς, τοῦ διεθνοῦς δικαίου· ἀλλὰ πάσας ὑπερβάλλει ἡ δοῖα προσβολὴ κατὰ τῶν Σέρβων καὶ τῶν Ἑλλήνων, καὶ δυστυχῶς, εἶναι ἀναμνησθήτητον, ὅτι ἡ ἐπίθεσις δὲν ἐπῆρξε παντάπασιν αὐτόματος· εἶχε ἀπὸ πολλοῦ καὶ ἐπιμελῶς παρασκευασθῇ καὶ ἐξετελέσθη μετὰ θάρρους. . . Ὁ βουλγαρικὸς στρατὸς προσέβαλε τὸν ἑλληνικὸν καὶ τὸν σερβικὸν στρατὸν ἀκριβῶς εἰς τὸ σημεῖον, ἔνθα ἦσαν ἡνωμένοι καὶ μετὰ τῆς προφανοῦς προθέσεως τοῦ νὰ διασπάσῃ αὐτούς».*

Παρά πάντα τὰ ληφθέντα μέτρα, ἡ ἐπίθεσις δὲν ἐστέφθη ὑπὸ πλήρους ἐπιτυχίας, οἶαν προὑπελόγιζον οἱ Βούλγαροι. Ἡ Νιγρίτα καὶ ἡ Γευγελὴ κατελήφθησαν μόνον ἐπὶ τρεῖς ἡμέρας. Ἀλλ' ἐπὶ πολλὰ ἔτη θὰ παραμένωσιν ἀνεξάλειπτα τὰ ἔχνη τῆς βραχείας ταύτης κατοχῆς.

Ἄπαντα τὰ καταστήματα καὶ πᾶσαι αἱ οἰκίαι τῆς Νιγρίτης διηρπάγησαν καὶ ἐλεηλατήθησαν. Τὸ δὲ πλούσιον προῖον τῆς ἀργῆς, φορτωθὲν ἐπὶ στρατιωτικῶν ἀμαξῶν, μετηνέχθη εἰς Σέρρας. Τὰ χρηματοκιβώτια εὐρέθησαν μετὰ τὴν φυγὴν τῶν Βουλγάρων διεργημένα. Ἐπὶ τῶν στρατιωτῶν καὶ τῶν ἀξιωματικῶν βουλγαρικῶν τάγματος, αἰχμαλωτισθέντος, τῇ 19 ἰουνίου 1913, ὑπὸ τοῦ ἑλληνικοῦ στρατοῦ παρὰ τὴν Νιγρίταν, εὐρέθησαν κατὰ τὴν γενομένην ἔρευναν ἅπειρα λάφυρα ἐκ Νιγρίτης καὶ Σοχοῦ. Μάλιστα δὲ ὑπολοχαγοῦ Βουλγάρου τὸ κιβώτιον εἶχε πληρωθῇ ψυλικῶν ἀντικειμένων, οἷα δαντέλλες καὶ ἀρωματικοὶ σάπωνες καὶ τὰ τοιαῦτα. Αὐτὸς δ' οὗτος ὁ ὑπολοχαγὸς, ἐρωτηθεὶς ὑπὸ τοῦ Ἑλληνος διωκτικοῦ ἐπιτρόπου Νιγρίτης κ. Ζαφειροπούλου, ὡμολόγησεν, ὅτι τὰ ἀντικείμενα

ταῦτα ἦσαν μὲν λάφυρα, ἀλλ' ἐκ Σηλυβρίας! Πλείστοι δὲ τῶν κατοίκων τῆς Νιγρίτης ὑπεβλήθησαν εἰς φρικτὰ μαρτύρια ὑπὸ Βουλγάρων στρατιωτῶν, ἵνα παραδώσωσιν αὐτοῖς ὅσα τυχὸν χρήματα εἶχον. Οὕτω περιέβαλον διὰ πετυρακτωμένον σιδήρου τὸν λαὸν τοῦ γέροντος Ρούμζον, διὰ τὸν λόγον, ὅτι ὁ δυστυχὴς, πένης ὢν, δὲν εἶχε περισσότερα τῶν πέντε μετρητίων, ἅτινα καὶ εἶχε παραδώσει. Ἐπέξησε δ' ὁ ἄνθρωπος καὶ τοῦ λαμοῦ τοῦ τὰ ἐγκαύματα εἶναι τρανὰ μαρτύρια τοῦ γεγονότος.

Τῇ 19 ἰουνίου, μετὰ τὴν μάχην τοῦ Τάσολου φεύγων ὁ ἡττηθεὶς βουλγαρικὸς στρατὸς ἐντροπύλησεν ὁλόκληρον τὴν Νιγρίταν. Ὁ γνωστὸς Δανὸς δημοσιογράφος κ. de Jessen, ἀνταποκριτὴς τῆς «*Illustration*» καὶ τοῦ «*Temps*» τῶν Παρισίων, μεταβάς μετὰ τῶν πρώτων ἐπὶ τόπου, ὥς ἀκολούθως περιέγραψε τὴν καταστροφὴν τῆς Νιγρίτης¹:

«*Τὴν ἑσπέραν τῆς πέμπτης, τηλεγράφημα τοῦ βασιλέως Κωνσταντίνου ἀνῆγγελλεν εἰς τὰς ἐν Θεσσαλονίκῃ ἀρχάς, ὅτι ὁ ἑλληνικὸς στρατὸς, προσελάνων πρὸς τὴν κοιλάδα τοῦ Σιγριμόνος βορειοανατολικῶς, συνήρτησε πλείστα χωρία κατεστραμμένα, καὶ ὅτι ἡ Νιγρίτα, ἔχουσα ἐπταμισχιλίους κατοίκους, ἐντροπύλησεν ὡσαύτως, ὁ δὲ πληθυσμὸς τῆς ἐσφάγῃ, συμπεριλαμβανομένων καὶ γυναικῶν καὶ γερóτων καὶ παιδίων. Ὁ βασιλεὺς ἐπεθέμει, ὅπως ὁ ἀνταποκριτὴς τοῦ *Daily Telegraph* κ. Albert Trapman, καὶ ἐγώ, μετεβαίνοντες ἀμέσως εἰς Νιγρίταν, πρὸς διαπίστωσιν τῶν γεγονότων ἐκεῖνων. Οὕτως ἀνεχωρήσαμεν τὴν αὐγὴν, ὀλίγον πρὸ τῆς 4^{ης} ὥρας, ἔχοντες πρὸ ἡμῶν ὁδὸν πλεόν τῶν ἑκατὸν χιλιομέτρων, ἦν ἔφτατοι διηνήσαμεν εἰς δύο ἡμέρας, διασχίζοντες χώραν, διαταρασσομένην ἐπὶ τῶν βουλγάρων κομιτατζήδων, καὶ ἧς οἱ κάτοικοι, ἐν τισι διαμερίσμασι, δὲν ἐτόλμων νὰ πομπωθῶσι τῶν οὐκιδῶν, ἵνα μεταβῶσιν εἰς τοὺς ἀγρούς.*

«*Τέλος περὶ τὴν πρώτην μεταμεσημβρινήν ὥραν διεκρίναμεν τὴν*

¹ «*Temps*» τῆς 19 ἰουλίου 1913. Ὁ κ. de Jessen εἶχε ἀποστείλει εἰς τὴν «*Illustration*» πλείστας φωτογραφίας. Ἀλλὰ δυστυχῶς τὰ ἔκτυπα ἔφθασαν εἰς Παρίσιον ἐν κακῇ καταστάσει. Εἶναι, λέγει ἡ «*Illustration*» (19 ἰουλίου 1913) «*πολύτοι καὶ ἀδιαφιλονέητοι μαρτυρία, αἵτινες ἐξαφανίζονται*». Πολλὰς φωτογραφίας τῆς ἐρεμικοῦ Νιγρίτης ἐδημοσιεύθησαν ἐν τῇ «*Illustrated London News*» τῆς 27 ἰουλίου 1913.

Νιγρίταν. Σπεύδομεν ἤδη νὰ πλησιάσωμεν τὴν δυστεχὴ πόλιν. Τὴν τετάρτην ἐπῆρχεν αὕτη ἀκόμη, πύλλουσα ἐκ ζωῆς ἐργατικῆς, ἐπὶ τὰς πλατάνους καὶ τὰς μυριάδας αὐτῆς· γῆς δὲ δὲν ἦτο εἰμὴ πυρά, ἥς τὰ φοικώδη λείψανα καλύπτονται διὰ πτωμάτων. Ἐκ τῶν 1450 οἰκῶν, μόνον 49 ὁρθοῦνται σήμερον μεταξὺ τῶν καταστραφεισῶν συγκαταριθμεῖται καὶ ἡ ἐκκλησία, ἥς ἐοίγησαν οἱ κώδωνες μετὰ νύκτα πυρὸς καὶ αἱμάτων. Βαδίζουσιν ἀνὰ τὰς ὁδοὺς ἐπὶ λίθων ἀμαυρωθέντων καὶ οἷτινες εἶναι ἀκόμη θερμοὶ ὁ ἀὴρ ἐμολύνθη ἐκ τῆς δυσωδίας τῶν ἡμι-αποσυντεθειμένων πτωμάτων ἀνθρώπων τε καὶ ζώων· τὰ φύλλα τῶν δένδρων καὶ τῆς ἀμπέλου τῶν ἀδλῶν ἐμαράνθησαν καὶ ἡμαυρώθησαν. Ὁ ἄνεμος ἐγείρει κοριοστὸν ἐπὶ φαιον, ὅστις θολώνει τὸ ρέον ὕδωρ τοῦ ρυακίου, τοῦ διασχίζοντος τὸν σωρὸν τῶν λειψάνων, εἰς ἃ μετεβλήθη ἡ πρὸ τριῶν μόλις ἡμερῶν ἐπάρχουσα Νιγρίτα.

«Τι λοιπὸν συνέβη ἐκεῖ; ἀντὶ πάσης ἀπαντήσεως, παραθέτω τὴν ἀφήγησιν τοῦ μόνου ἐπιζώντος μάρτυρος, Γεωργίου Βλάχου, ἡλικίας 32 ἐτῶν. Πρὶν μαρτυρήσῃ ἐνώπιον ἡμῶν, ὤμοσεν, εἰς τὴν κεφαλὴν τῶν τέκνων του, παρουσίᾳ τῶν στρατιωτικῶν ἀρχῶν, καὶ ποιῶν τὸ σημεῖον τοῦ σταυροῦ, ὅτι θὰ ἔλεγε τὴν ἀλήθειαν. Οὔτε ὁ συνάδελφός μου κ. Trarman, οὔτε ἐγώ, οὔτε ἄλλος τις τῶν παρόντων ἐπέβαλεν αὐτῷ ἐρωτήσεις.

«Περὶ τὸ λυκόφως τῆς ἑσπέρας τῆς δευτέρας—οὕτως ἤρχισεν—ἐπῆρξα μεταξὺ τῶν τελευταίων τῶν φεγγόντων ἐκ τῆς Νιγρίτης ἐπὶ τῇ προσεγγίσει τῶν βουλγάρων στρατιωτῶν, οἵτινες εἶχον διέλθει τὴν οὐδετέραν ζώνην εἰς ὀλίγα χιλιόμετρα νοτίως τῆς πόλεως. Εἰς συντροφός μου καὶ ἐγὼ συνελήφθημεν ἐπὶ τῶν βουλγάρων στρατιωτῶν καὶ ἐφυλακίσθημεν ἐν τῷ δεσμοτηρίῳ εὐρίσκετο ἤδη καὶ τρίτος. Ἐμείναμεν ἐν τῇ φυλακῇ μέχρι τῆς πρωίας τῆς πέμπτης, καὶ καθ' ὅλον τοῦτο τὸ χρονικὸν διάστημα δὲν ἔδωκαν εἰς ἡμᾶς οὔτε νὰ πίνωμεν οὔτε νὰ φάγωμεν. Τὴν τρίτην, περὶ τὴν μεσημβρίαν, εἶδον διὰ τοῦ παραθύρου τὰς προετοιμασίας διὰ τὴν περπολίαν τῆς οἰκίας τοῦ δημάρχου, κειμένης ἀπέναντι τοῦ ἀστυνομικοῦ καταστήματος, ἐνθα εἶχομεν ἐγκλεισθῇ. Πολλοὶ βούλγαροι, ἀξιωματικοὶ καὶ στρατιῶται, εἶχον συναθροισθῇ· οἱ ἀξιωματικοὶ διηύθυνον τοὺς στρατιώτας, οἵτινες ἐκόμιζον πετρέλαιον καὶ ἄχρνα. Ἐπειτα ἤγαγον τὸ πῦρ. Τὴν πρωίαν τῆς πέμπτης, ἡ θύρα τῆς φυλακῆς ἀνοιχθῇ διὰ πρώτην φοράν

ἀξιωματικὸς εἰσῆλθε, καὶ διευθύνων τὸ περιστροφὸν καθ' ἡμῶν ἐξήτησεν ὅσα χρήματα εἶχομεν. Παρέδωκα εἰς αὐτὸν τὰς δώδεκα δραχμὰς μου, ὁ δεύτερος εἰς καὶ ὁ τρίτος δύο καὶ ἡμίσειαν. Μεθ' ὃ διατάχθησαν οἱ ἐκτὸς τοποθετημένοι στρατιῶται νὰ περπολήσωσι καθ' ἡμῶν διὰ τοῦ παραθύρου. Νομίζω, ὅτι ἐπερπολήσαν πεντάκις. Εἰς τῶν συνδεσμοτῶν ἐφορεύθη ἀμέσως, ὁ δ' ἄλλος ἐπληρώθη εἰς τὴν κοιλίαν, καὶ ἐγώ, κρυβείς ὑπὸ τὸ παράθυρον, ἔμεινα ἀπερόσιτος. Τρεῖς στρατιῶται εἰσῆλθον τότε εἰς τὸ δωμάτιον, φέροντες πετρέλαιον· εἶδον οὗτοι ὅτι δύο ἐξ ἡμῶν δὲν ἦσαν νεκροί· ἐρρίφθησαν καθ' ἡμῶν μετὰ τὰς ξιφολόγχας των· ὁ σύντροφός μου ἐφορεύθη· ἐγὼ δ' ἔλαβον τρία πλῆγματα εἰς τὸν δεξιὸν μηρόν μου καὶ ἐλποθήμενα. Ὅταν συνῆλθον, ἠσθάνθην, ὅτι ἡ κνήμη μου ἐκαίετο· οἱ στρατιῶται εἶχον χάσει τὸ πετρέλαιον ἐφ' ἡμῶν τῶν τριῶν καὶ εἶχον θέσει πῦρ. Κατόρθωσα νὰ τὸ σβέσω διὰ τῶν χειρῶν μου, αἵτινες, ὡς βλέπετε, φέρουσιν ἀκόμη ἔγρη τῶν καυμάτων, καὶ ἔδραπέτευσά διὰ τῆς θύρας, ἣν εἶχον ἀφήσει ἀνοικτὴν. Κατέφυγον εἰς τινὰ σταῦλον, ὅστις δὲν εἶχε περποληθῇ. Κεχυμένος ἐκεῖ, ἠδυνάμην νὰ βλέπω τοὺς βουλγάρους στρατιώτας βάλλοντας πῦρ πανταχοῦ καὶ ἀποσυρμένους πρὸς βορρᾶν. Ἐν τοῖτοις, πέριξ ἐμοῦ ἦκουσα τρομακτικὴν ἐκρηξιν ἐν φλεγομένῃ οἰκίᾳ· ἐκ φόβου ἀπεμακρύνθην τοῦ σταύλου, καὶ παρὰ τὰ τραύματά μου εἰς τὸν μηρόν, ἠδυνήθην νὰ διαφύγω ἀρκετὰ ταχέως. Στρατιῶται τινες μὲ εἶδον καὶ ἐπερπολήσαν κατ' ἐμοῦ ἄνευ ἀποτελέσματος. Φθάσας ἐπὶ τοῦ λόφου πρὸς νότον τῆς πόλεως, ἔπεσον πάλιν ἐξηνητημένος ἐπὶ τοῦ ἑδάφους. Ἀφυπνισθείς, εἶδον ἐμάντον εἰς χεῖρας Ἑλλήνων ἀξιωματικῶν καὶ στρατιωτῶν, οἵτινες μ' ἐπεμελήθησαν ὡς ἀδελφοί».

«Ἡ ἀφήγησις αὕτη, γενομένη διὰ τόνου σοβαροῦ καὶ σχεδὸν παρηγγελικοῦ, ἐπελοήσεν ἰσχυρὰν ἐντύπωσιν εἰς τοὺς ἀκροαμένους. Ἀνθρώποι ἔκλειον, χόνοντες θερμὰ δάκρυα, καὶ ἠκούσαμεν φωνὰς διακοπιόμενας ἐκ στεναγμῶν: «Πᾶν ὅ,τι εἶχον ἀπολλέσθην ἢ σύζυγός μου καὶ τὰ τέκνα μου ἐξηφανίσθησαν· ἡ γῆραιά μήτηρ μου ἠρμιάσθη ἐπὶ τῶν βουλγάρων στρατιωτῶν».

«Τῇ ὁδῷ γὰρ τοῦ δημάρχου τῆς Νιγρίτης, περιήλθομεν τὴν πόλιν καὶ διεπιστώσαμεν δι' ἀναγρίσεως ἐπιπολίον ὅτι τὰ πράγματα ἀπεδείκνον τὴν φιλαλήθειαν τῆς μαρτυρίας τοῦ Γεωργίου Βλάχου. Ἐν τῷ

δωματίου, ἐνθα οὗτος καὶ οἱ δυστυχεῖς σύντροφοι αὐτοῦ εἶχον ἐγκλεισθεῖ, ἐπῆλθον ἀνθρώπινα λείψανα φρικωδῶς ἀπηνθρακωμένα, ὃ δὲ τοῖχος εἰδείκνυε τὰς διὰς τῶν σφαιρῶν, ἃς οἱ βούλγαροι στρατιῶται εἶχον ράβει κατ' αὐτῶν. Συντόμως αἱ οὐσιώδεις λεπτομέρειαι ἐξηλέγησαν ἀληθεῖς.

»Μεταξὺ τῶν κατηζόντων ἐρεπίων βλέπονσι τώρα ὀλίγα πτώματα μετὰ τὴν εἰσοδὸν τοῦ ἑλληνικοῦ στρατοῦ, τὰ πλεῖστα ἐτάφησαν ἐν οπουδῇ, ἕνεκα τῶν μεγάλων κανυμάτων οὐχ ἦτον ἐπάρχονσι καὶ ἅταφα πτώματα γερόντων ἐντὸς τελεμάτων ἐξ αἵματος, ἐφ' ὧν αἱ μῦται βομβοῦσι, καὶ νεανιῶν μὲ τὰ πρόσωπα ἡλλοιωμένα, καὶ τὰς χεῖρας συνεσπασμένας εἰς τὰς τελευταίας χειρονομίας τῆς ἀπελπισίας. Ὁ δὲ μαρχος καὶ ὁ στρατιωτικὸς διοικητὴς ὑπολογίζουσιν, ὅτι τοὐλάχιστον 470 κάτοικοι τῆς Νιγρίτης εὗρον τὸν θάνατον ἐντὸς τῶν φλογῶν. Πλὴν τῶν θυμάτων τούτων, ἐπάρχονσι καὶ πάντες ἐκείνοι, οἵτινες ὑποφέρουσαν ἐκ σωματικῶν καὶ ψυχικῶν τραυμάτων. Γυναῖκες ἐβιάσθησαν ἐνώπιον τῶν τέκνων αὐτῶν παιδία ἐσφάγησαν γέροντες ἐκακοποιήθησαν. Προσεκάλεσαν ἡμᾶς νᾶκούσωμεν αὐτὰ ταῦτα τὰ θύματα ἀλλ' αἶναι ἀνοφελεῖς. Εἶδομεν καὶ ἠκούσαμεν ἀρεκτὰ διὰ τὰ ἐννοήσωμεν, ὅτι ἡ πόλις αὕτη, ἡ πρὸ τριῶν ἡμερῶν ἀνθοῦσα, κατέστη ἡ πόλις τῆς δόνης, la città dolente, ὡς λέγει ὁ Δάντης, ὃν ἀναλογιζόμεθα ἀσυναισθήτως πρὸ τῶν φρικτῶν τούτων ὁραμάτων». («Temps» τῆς 19 ἰουλίου 1913).

Καὶ ὁ λοχαγὸς Trapman ἀπέστειλε πρὸς τὴν ἐφημερίδα του ἀνταπόκρισιν συμφωνοῦσαν πρὸς τὴν τοῦ κ. de Jessen (ιδ. Daily Telegraph, τῆς 10 ἰουλίου 1913).

Ἀμφότεροι οἱ ξένοι ἀνταποκριταὶ ἐπικυροῦσι τοὺς ὑπολογισμοὺς τῶν ἐπιτοπίων ἀρχῶν, ὅτι τὰ θύματα τῆς ἐν Νιγρίτῃ βουλγαρικῆς θηριωδίας δὲν εἶνε ὀλιγώτερα τῶν 470, ὑποστάντα μαρτυρικὸν θάνατον διὰ τῆς μαχαίρας καὶ τοῦ πυρός. Δὲν ἐσεβάσθησαν δὲ οἱ Βούλγαροι οὔτε τὸ γῆρας οὔτε τὴν τιμὴν τῶν δυστυχῶν ἐκείνων ἀνθρώπων. Κατὰ τὰς μαρτυρίας τῶν διασωθέντων Χρίστου Ταμβάκη, Γ. Βιάζου, Ἄν. Ἀναστασοῦδα, Μάρκον Μαρούση, Τίμου Τράκα, Γ. Σοφτᾶ, Ντινᾶ Γξαντιῆ κλπ. Βούλγαροι στρατιῶται πρὶν φονεύσωσιν ἠτίμασαν προηγουμένως τὰς ἐξῆς γυναῖκας καὶ γράας:

1) Αἰκατερίνην Μπισσιάνου, ἡλικίας 75 ἐτῶν	
2) Εὐαγγελίαν Δ. Σιδόπη,	80
3) Φωτεινὴν Σ. Κουρβούλη	30
4) Ἀθανασίαν Παπαστερίου	30
5) Ἀναστασίαν Ντίγκα	65
6) Ἀγγελικὴν Μελωνᾶ	70
7) Ἑλένην Παπᾶ-Πασχάλη	70
8) Αἰκατερίνην Χρ. Μάρκον	50
9) Στεριανὴν Καστανᾶ	50
10) Χήραν Γιαννακούδηνα	85
11) Μαρίαν Τσαντήρα	25
12) Ἑλένην Τσαντήρα	40
13) Ἑλένην Καραζόλιου	74
14) Εὐαγγελίαν Καραζόλιου	35
15) Παναγιώταν Καραζόλιου	30
16) Ἀναστασίαν Καραζόλιου	20
17) Αἰκατ. χήραν Κωνστ. Θάγου	43
18) Φωτεινὴν Τουλούμη	35
19) Φωτεινὴν Κισᾶ	48
20) Μήτρω Μηρότη	24
21) Παναγιώταν Μηρότη	15
22) Αἰκατερίνην Μηρότη	12
23) Μαρίαν Ἀπ. Μπαμπάτζιανη	38
24) Εὐαγγελίαν Τζιάννη	55
25) Ἑλένην Τζιάννη	28
26) Ντίναν χήραν Τζιάννη	62
27) Τζιάννην χήραν Τζιάννη	68
28) Ἑλένην Τσερβίσταν, τυφεκισθεῖσαν ἀλλ' ἐπιζήσασαν	
29) Χήραν Βυζάντη	90

Αἱ 19 τελευταῖαι τῶν μετ' ἀτίμως φονευθεισῶν γυναικῶν κατήγοντο ἐκ Τσαρπίστης.

Ἐπίσης Βούλγαροι στρατιῶται πολλοὺς ἐφόνευσαν, ἀφοῦ προηγουμένως ἠσέλησαν ἐπ' αὐτῶν. Ἐκ δὲ τῶν ὑποστάντων οὕτως οἰκτρὸν τέλος ἀναφέρομεν ὀνομαστὶ τοὺς:

1) Λεωνίδα Μυλωνᾶν,	ἡλικίας 25 ἐτῶν
2) Σωτήριον Παπᾶ-Πασχάλην	» 80 »
3) Ἀθανάσιον Μαδεμλῆν	» 25 »
4) Ἀθανάσιον Παπουτσῆν	» 48 »

Τὸν δὲ ὀγδοηκοντούτην γέροντα Χατζῆ Βαγγέλην ἐφόνευσαν, ἀφοῦ προηγουμένως κατεβασάνισαν καὶ ζῶντα ἐξέδαρον αὐτόν. Τὸν δ' ἐκ Τσαρπίστης σεβάσμιον ἱερέα Νικόλαον, ἡλικίας 105 ἐτῶν, ἔσφαξαν, ἀφοῦ ἐξώρυσαν τοὺς ὀφθαλμοὺς αὐτοῦ.

Δὲν ὑπῆρξε δὲ καλλιτέρα τῆς Νιγρίτης καὶ τῶν γειτονικῶν χωρίων ἡ τύχη. Ὁ φεύγων βουλγαρικὸς στρατὸς ἐπυρπόλησε συγχρόνως ἕξ ὀλοκλήρου τὸ χωρίον Μέργιανη. Ἐκ δὲ τῶν 115 οἰκιῶν τοῦ Δημητρίτσι ἐπυρπόλησε τὰς 97, ἐν αἷς καὶ τὴν ἑλληνικὴν σχολήν. Ἐπίσης 55 οἰκίας τοῦ χωρίου Χοῦμκου καὶ 15 οἰκίας καὶ τὴν ἑλληνικὴν σχολὴν τοῦ Ξυλόστρου. Ἐκ τῶν κατοίκων δ' ἔσφαξαν πολλούς. Ὁ ἀριθμὸς τῶν θυμάτων τούτων δὲν εἶνε δυνατὸν νὰ ὀρισθῇ ἐπακριβῶς, διότι οἱ χωρικοί, ἐγκαταλιπόντες τότε τὰς ἐστίας αὐτῶν, δὲν ἐπανῆλθον εἰς τὰ καταστραφέντα χωρία. Πολλῶν μάλιστα τὰ πτώματα ἀνευρέθησαν ἐν Νιγρίτῃ, ἔνθα εἶχον καταφύγει καὶ ὅπου ἐσφάγησαν, ὥς τῶν ἐκ Χοῦμκος καταγομένων 1) Βασιλικούδα, 2) Γεωργ. Φράγγον, 3) Χρ. Κατσιάκη, τῶν ἐκ Ξυλόστρου καταγομένων 4) Δημητρίου Τάσιον, 5) Νικολ. Τάσιον, 6) Ἰω. Χρυσάφη, 7) τῆς συζύγου αὐτοῦ, ἀτιμασθείσης προηγουμένως, 8) Δημ. Ἀβδαμλινού, 9) Γ. Μαλαμούδα, 10) Χρ. Μαλαμούδα, 11) Δήμιτσον Τριανταφύλλον, 12) Παναγ. Χριστοδούλου κλπ.

Κατ' ἐπίσημον ἀνακοίνωσιν, ἀποχωρῶν ἐκ Λυγκοβάνης ὁ βουλγαρικὸς στρατὸς, συμπαρέλαβεν 123 κατοίκους, ὧν οἱ πλεῖστοι ἦσαν γυναῖκες καὶ παιδιά.

Ὁ βουλγαρικὸς στρατὸς δὲν ἐσεβάσθη οὐδὲ τὰ ἱερά τῶν χωρίων. Ἐσύλησε τὰς ἐκκλησίας τῆς Νιγρίτης, τοῦ Χοῦμκος, τοῦ Ξυλόστρου, τοῦ Δημητρίτσι, τῆς Μέργιανης, τῆς Νικοσλάβης καὶ τοῦ Ἀβδαμᾶλ. Ἀπεπειράθη δὲ καὶ νὰ πυρπολήσῃ τὸν ἐν Νιγρίτῃ ἱερὸν ναὸν τοῦ ἁγίου Ἀθανασίου· ἀλλ' εὐτυχῶς μόνον τὰ ἐναύσματα ἐκάησαν.

Τὸν πόνον καὶ τὴν ὀδύνην, ἀλλὰ καὶ τὴν ἀγανάκτησίν του κατὰ τῶν ὀλετήρων Βουλγάρων διεδήλωσεν ὁ λαὸς τῆς Νιγρίτης ἐν πανδήμῳ συλλαλητηρίῳ συγκροτηθέντι, τῇ 17ῃ ἰουλίου 1913, παρὰ τὰ καπνίζοντα ἔτι ἐρείπια τῆς καταστραφείσης πατρίδος. Διὰ ψηφίσματος διαμαρτυρεται πρὸς τὸν πεπολιτισμένον κόσμον διὰ τοὺς φόνους καὶ τὰς καταστροφάς, εἰς αἷς ὑποχωρῶν προέβη ὁ βουλγαρικὸς στρατός. Καταγγέλλει δὲ πρὸς τοὺς πεπολιτισμένους λαοὺς τῆς Εὐρώπης καὶ τῆς Ἀμερικῆς τοὺς Βουλγάρους ὡς τοὺς ἀπαισιωτέρους κακούργους, οὓς ποτε ἐγνώρισεν ἡ ἀνθρωπότης.

ΓΕΥΓΕΛΗ.

Ἐν τῷ περὶ Νιγρίτης κεφαλαίῳ ἐγράψαμεν, ὅτι ἡ Γευγελή, ἀποτελοῦσα τὸ ἐνωτικὸν σημεῖον τοῦ ἑλληνικοῦ καὶ σερβικοῦ στρατοῦ, προσεβλήθη αἰφνιδίως ὑπὸ τῶν βουλγαρικῶν δυνάμεων, κατὰ τὴν αὐτὴν ἀκριβῶς ἡμέραν, καθ' ἣν ἐξετελέσθη καὶ ἡ κατὰ τῆς Νιγρίτης ἐπίθεσις. Ἐπὶ τρεῖς μόνον ἡμέρας διήρκεσε καὶ τῆς Γευγελῆς ἡ κατοχὴ ὑπὸ τοῦ βουλγαρικοῦ στρατοῦ. Ἀλλὰ τὸ βραχύτατον τοῦτο διάστημα ἤρκεσεν ἵνα καὶ ἡ πόλις αὕτη συμμερισθῇ τὰς συμφορὰς, ἃς ὑπέστησαν τὰ διαμερίσματα ἐκεῖνα τῆς Μακεδονίας καὶ τῆς Θράκης, ὁπόθεν διήλθε πρὸς βουλγαρικός. Οἰκίαι καὶ καταστήματα διηρπάγησαν ἡ πόλις ἐληλατήθη. Ἑλληνικοὶ συνοικισμοὶ ἐδηρώθησαν καὶ ἐπυρπολήθησαν. Τὸ πλεῖστον τῶν κατοίκων ἠδυνήθη νὰ διασωθῇ, καταφυγὼν εἰς τὴν Γουμέντζαν. Ἐκ δὲ τῶν προκρίτων, οἵτινες παρέμειναν ἐν Γευγελῇ, ἐφονεύθησαν, τῇ 18 καὶ 19 ἰουνίου (ν. ἡ.) οἱ Ἀθανάσιος Μένου, Νάνος Τζιορλίνης, Μιχαὴλ Γώνου, Λασκάλου, Θάνος Τζιούνδας καὶ ἡ Ἑλένη Τζιορλίνη. Ὡς ἐκ θαύματος δ' ἐσώθησαν ἐκ βεβαίου θανάτου οἱ Ν. Χατζῆ-Βρέτας, Θ. Βαφόπουλος, Δ. Βαφόπουλος, Η. Τζιορλίνης, Στέφανος Ψάλης, Χατζῆ Γεωργῆς, Δέλλιος Γεωργίου καὶ ὁ ἀρχιερατικὸς ἐπίτροπος, ὅστις μάλιστα εἶχεν ἀπαχθῇ ὑπὸ κομιτατζήδων ἔξω τῆς πόλεως ἵνα θανατωθῇ.

Τὴν δευτέραν τῆς κατοχῆς ἡμέραν οἱ Βούλγαροι κατέσχον τὴν ἱερὰν μητροπόλιν, τὰς δύο ἑλληνικὰς ἐκκλησίας καὶ τὴν ἑλληνικὴν σχολὴν μετὰ τῶν περιουσιῶν αὐτῶν, ἠπείλυσαν δὲ τοὺς ἱερεῖς ἐπὶ ποινῇ θανάτου νὰ μὴ ψάλλωσι τοῦ λοιποῦ ἑλληνιστί, ἐφαρμόσαντες καὶ ἐνταῦθα τὴν πολιτικὴν τοῦ βαιίου ἐκβουλγαρισμοῦ.

Τὸ χωρίον Στογιάκοβον δὲν διέφυγε τὴν ὀλεθροποιὸν μαρίαν τοῦ βουλγαρικοῦ στρατοῦ. Αἱ οἰκίαι ἐληλατήθησαν καὶ ἡρεϊπώθησαν, τὰ

δὲ γυναικόπαιδα ἔμειναν ἄστεγα καὶ ἀνέστια. Πολλῶν Ἑλλήνων κατοίκων ἀπαχθέντων ἀγνοεῖται ἡ τύχη. Ἐφονεύθησαν δ' ἐν μέσῳ ἀγορᾷ ὁ ἱερεὺς Γεώργιος, ἡ Ναυσικᾶ Ζάχου καὶ οἱ ἀδελφοὶ Γεώργιος καὶ Κύριλλος Γόσε.

Ἐν Βογδάντση κατεσφάγησαν ὁ ἱερεὺς Παπασταμάτης, ὁ Ἀθανάσιος Κυριακούλης, Ἀντώνιος Ἀντωνίου, Ἀντώνιος Χριστίτης, Μανώλης Διαβατέλης καὶ ἡ πενθερὰ τοῦ Διονυσίου Σωνίδου. Ὁ δὲ Δ. Σωνίδης ἀπήχθη μετὰ 17 ἄλλων Ἑλλήνων εἰς Δοϊράνην καὶ ἐκεῖθεν εἰς Σέρρας, ἔνθα πάντες ἀπώλεσθησαν.

Ἐν Νεγόρτση ἐφονεύθησαν ὑπὸ τοῦ βουλγαρικοῦ στρατοῦ ὁ Γ. Χαρισιάδης, Χρ. Σαρμανλῆς, Ἀθ. Γεώργου, Μᾶρκος Μαρκόπουλος καὶ Τάνης Γιαγκούλα. Πολλῶν δ' ἄλλων κατοίκων εἶναι ἄγνωστος ἡ τύχη.

Ἐν Μοῖν ἐσφάγησαν οἱ χωρικοὶ Ἄγγος Ἀθανασίου, Ἀθ. Πέτκου, Πετρούσης Β. Σίμου καὶ Γεώργιος Γιουγούπης.

Ἐν δὲ τῷ Σεχόβρ οἱ Βούλγαροι ἐφόνευσαν τὸν Δέλλιον Στώϊκον, Στώϊκον Γιάντσον, Γεώργιον Γιάντσον, Τραΐκον Τερζῆν καὶ τὴν σύζυγον αὐτοῦ.

Δύναται λοιπὸν ἄνευ ὑπερβολῆς νὰ λεχθῇ, ὅτι καὶ εἰς τὴν περιφέρειαν τῆς Γευγελῆς ὁ βουλγαρικὸς στρατὸς διέσπειρε τὸν θάνατον καὶ τὴν ἐρήμωσιν καὶ τὴν ἀπόγνωσιν.

ΚΙΛΚΙΣ.

Κατὰ τὸν συμμαχικὸν πόλεμον, ὁ βουλγαρικὸς στρατὸς ἐφήρμοσε τὴν τακτικὴν τοῦ νὰ πυρπολῇ τὰ χωρία καὶ τὰς κομποπόλεις, ἃς ἐγκατέλειπεν, ἐπὶ τῷ σκοπῷ τοῦ νὰ στερῇ τὸν ἑλληνικὸν στρατὸν τῶν ἐπὶ τόπον προμηθειῶν καὶ ἐπιβραδύνῃ τὴν νικηφόρον προέλασιν αὐτοῦ. Κατὰ τὴν ἐπιτυχὴ ἔκφρασιν αὐτόπτου μάρτυρος, τοῦ κ. L. Magrini, οἱ Βούλγαροι ἐσηματίζουν μεταξὺ ἐαντῶν καὶ τῶν Ἑλλήνων «ζώνην πυρός». («Secolo», τῆς 7 ἰουλίου). Ἄλλος μάρτυς, ὁ κ. Georges Bourdon, ποιεῖται, τρεῖς ἑβδομάδας μετὰ τὸν κ. Magrini, τὴν αὐτὴν παρατήρησιν, ὡς ἀκολουθῶς: «Καπνὸς ἀναθρώσκων εἰς τὸ βάθος τοῦ οὐρίζοντος εἶναι σημεῖον, ὅτι οἱ Βούλγαροι ἀποσύρονται. Ἡ ὑποχώρησις αὐτῶν ἔχει πάντοτε ὡς σημεῖον πυρκαϊάν («Figaro» τῆς 25 ἰουλίου). Ἐπίσης ὁ πολεμικὸς ἀνταποκριτὴς τοῦ «Daily Telegraph» ἐτηλεγράφησεν εἰς τὸ φύλλον τῆς 17 ἰουλίου: «Ἀπὸ 48 ὥρῶν προχωρῶ δι' ὅλης τῆς ταχύτητος τοῦ ἵππου μου. Ἀπανταχοῦ οἱ Βούλγαροι ὁλονὲν ὑποχωροῦντες καίουσι τὰ χωρία».

Οὐδέποτε ἐν τούτοις ἡ τακτικὴ αὕτη ἐφηρμόσθη αὐστηρότερον ὅσον ἐν ἀρχῇ τοῦ ἑλληνοβουλγαρικοῦ πολέμου, ἀφοῦ δύναται νὰ λεχθῇ, ὅτι ἀπὸ τῆς Θεσσαλονίκης μέχρι τῆς Δοϊράνης καὶ ἀπὸ τῆς Θεσσαλονίκης μέχρι τῶν Σερρῶν δὲν ὑπάρχει οὐδ' ἐν χωρίον, εἰς ὃ νὰ μὴ ἔθῃκαν οἱ Βούλγαροι πῦρ. «Ὅτε δ' οἱ Ἕλληνες εἰσῆλθον εἰς τὸ Κιλκίς, κομόπολιν, ἣτις γῆς ἔτι ἡρίθμει πεντακισχίλιους κατοίκους, εὗρον αὐτὴν κατεστραμμένην ἐκ πυρκαϊᾶς, ἔμενον δ' ἀνέπαυρα τῆς καταστροφῆς, μόνον τὸ διοικητήριον καὶ τὸ γαλλικὸν μοναστήριον, εἰς ὃ πάμπολλα γυναικόπαιδα εἶχον ζητήσῃ καταφύγιον.

Ὁ ἡγούμενος τοῦ μοναστηρίου τούτου, ὁ πατὴρ Gustave Michel, ἐν σχέσει πρὸς τὰς ὁμότητας τὰς διαπραχθείσας ὑπὸ τῶν Βουλγάρων, προσέβη εἰς δηλώσεις, ἀξίας ἐπαναλήψεως, καὶ αἵτινες,

δημοσιευθεῖσαι διὰ τοῦ τύπου, ἔδωκαν ἀφορμὴν πρὸς ἐπερώτησιν ἐν τῇ ἀγγλικῇ βουλῇ τῶν κοινοτήτων:

«Ὁ πατὴρ Michel ἀπεκάλυπεν, ὅτι ἄπειρα κακουργήματα ἐξετελέσθησαν περὶ τὸ Κιλκίς, καὶ ὅτι εἰς τὰ πλείστα τούτων εἶχε παρῶσιν αὐτόπτης μάρτυς.

«Μεταξὺ τῶν πολυαριθμῶν καὶ ἀγρίων ἐπεισοδίων, ὁ πατὴρ Michel διηγῆται, ὅτι ἐν Κιουρκιὸν βουλγαρικὴ συμμορία, ἐπὶ τὴν ἡγεσίαν τοῦ Δόντσεφ, ἐνέκλεισεν ἅπαντας τοὺς ἄρρενας κατοίκους ἐντὸς τοῦ τεμένους· τὰς δὲ γυναῖκας ἐποθεύθησε πέραν τοῦ τεμένους, ἵνα παραστώσιν εἰς τὸ φοβικὸν θέαμα· ἀκολουθῶς, οἱ κομιτατζήδες ἔρριψαν κατὰ τοῦ τεμένους τρεῖς βόμβας, καὶ ἐπειδὴ τὸ τέμενος δὲν ἀντινίστατο, ἔβαλλον πῦρ εἰς αὐτό, οἱ δ' ἄνδρες πάντες, ἐπιτακτικοὶ περίπου, ἐκάρησαν ζῶντες. «Ὅσοι ἐπειράθησαν νὰ φύγῳσιν, ἐφονεύθησαν πυροβολούμενοι ὑπὸ κομιτατζήδων, τοποθετημένων εἰς τὰς ἐξόδους τοῦ τεμένους. Ἐπισκεφθεὶς τότε τὸ Κιουρκιὸν — ἐξακολουθεῖ ὁ πατὴρ Michel — εὗρον ἀνὰ τὰς ὁδοὺς ἀνθρώπους κεφαλὰς, βραχίονας καὶ κνήμας ἀπρθρωσμένους. Ἐπειδὴ δὲ παρίσχον τὴν συνδρομὴν μου εἰς πτωχὰς τινὰς γυναῖκας, κατηγορήθην ἐπὶ τῶν βουλγάρων κομιτατζήδων, ὅτι ἔκλεψα κεφαλὰς, ἵνα ἀποστείλω αὐτὰς εἰς Γαλλίαν.

«Ἐν Πλανίτζῃ ἡ συμμορία τοῦ Δόντσεφ διέπραξε φοβερωτέρας ὁμότητας. Κατὰ πρῶτον, ἅπαντες οἱ ἄνδρες ὠδηγήθησαν εἰς τὸ τέμενος, ἐνθα ἐκάρησαν ζῶντες. Ἐτα δὲ συνήθροισαν τὰς γυναῖκας, αἵτινες εἶχον παρῶσιν εἰς τὸ ὀλοκαύτωμα τῶν οἰκείων τῶν, καὶ ἔκανσαν καὶ ταύτας ἐν τῇ δημοσίᾳ πλατείᾳ.

«Ἐν Ραϊνὸβω ἑκατοντὰδες ἀνδρῶν καὶ γυναικῶν ἐφονεύθησαν. Οἱ Βούλγαροι ἐπλήρωσαν πτωμάτων ἐν φρέαρ.

«Εἰς τὸ Κιλκίς οἱ Μουσουλμᾶνοι κατεσφάγησαν ὑπὸ τοῦ βουλγαρικοῦ πληθυσμοῦ τῆς πόλεως, τὸ δὲ τέμενος αὐτῶν κατεστράφη.

«Συνδεδεγμένη — συνεχίζει ὁ πατὴρ Michel — μετὰ τινῶν κομιτατζήδων, οἵτινες μετ' ἀπιστεύτου κυνισμοῦ μοι διηγῆθησαν τοὺς διαπραχθέντας φόνους. Μεταξὺ τῶν βουλγάρων τούτων κομιτατζήδων ἐπῆρχον ἔμποροι ἐκ Σόφιας, καὶ βούλγαροι σπονδασταὶ καὶ ἐπαγγελματῆαι. Διηγοῦσθαι τῶν γραμμάτων μοι διηγῆθη, ὅτι εἶχε φονεύσει ἰδίᾳς χερσὶν ἑκατὸν τεσσαράκοντα χριστιανοὺς· τῷ ὅντι δ' οἱ κομιτα-

τζήδες είχαν προβῆ εἰς θηρωδίας καὶ κατὰ χριστιανῶν. Ἐγὼ αὐτὸς προσκλήθεις παρενρέθην εἰς τὸ προσκεφάλαιον χριστιανοῦ, ὅστις εἶχε ραβδισθῆ μέχρι θανάτου, διότι εἶχεν ἀρνηθῆ νὰ παραδώσῃ τὸ κοράσιον αὐτοῦ εἰς κομιτατζήν.

»Κατηγορακτικῶς, ἀπηνέθην πρὸς τὸν ἐν Θεσσαλονίκῃ πρόξενον τῆς Γαλλίας, ἵνα συντελέσῃ εἰς τὴν κατάπαυσιν τῶν σφαγῶν, αἵτινες ἀποτελοῦσιν ὄνειδος διὰ τὴν ἀνθρωπότητα καὶ σύμπταν τὴν Εὐρώπην».

Αἱ δηλώσεις αὗται τοῦ πατρὸς Michel διεπιστώθησαν ὑπὸ τῶν δηλώσεων, αἵτινες ἐγένοντο πρὸς τὸν κ. Magrini ὑπὸ τῶν ἐν Κιλίκας καθολικῶν ἀδελφῶν, καὶ ὑπὸ τῶν τριῶν ἀρχηγῶν τῶν ἀποστολῶν τῶν εὐαγγελικῶν ἐκκλησιῶν¹⁾, ὧν ἡ μαρτυρία²⁾ εἶναι τοσοῦτον μᾶλλον ἀξία λόγον, καθόσον ἐπεκτείνεται καὶ εἰς πάσας τὰς ὁμοτίτητας, τὰς διαπραχθείσας εἰς τε τὸ Κιλίκας καὶ ἐν Δοϊράνῃ, Σερωνί-
τοι, Σέρραις κλπ.

¹⁾ Τῶν αἰδεσιμωτάτων κ. Brunau τῆς γερμανικῆς εὐαγγελικῆς ἐκκλησίας, κ. Toekhunanian, τῆς ἀρμενικῆς εὐαγγελικῆς ἐκκλησίας καὶ κ. Μητροπούλου, τῆς ἑλληνικῆς εὐαγγελικῆς ἐκκλησίας.

²⁾ Ἰδε ἀνωτέρω ἐν σελ. 36-39.

ΔΟΪΡΑΝΗ.

Ἡ ραгдаία προέλασις τοῦ ἑλληνικοῦ στρατοῦ ἀπὸ Κιλίκας εἰς Σερωνί-
τοι παρεκώλυσε τοὺς καταδιωκομένους Βουλγάρους ἀπὸ τοῦ νὰ προβῶσιν εἰς συστηματικὰς καταστροφάς. Προέλαβον οὖν ἥττον νὰ βιαιοπραγήσωσι κατὰ προσώπων.

Ἰδιαίτερος σημειοῦμεν τὴν παρὰ πᾶν δίκαιον ἀπαγωγὴν τοῦ ἐπισκόπου Πολυανῆς κ. Φωτίου καὶ τῶν εἵκοσιν ἐπτὰ προκρίτων τῆς Δοϊράνης, ὧν παρατίθεμεν τὰ δνόματα: ὁ ἱερεὺς Παπαγιάννης Γεωργίου, Δημήτριος Τσιγκμάκης, Γεώργιος Τσιγκμάκης, Χρῆστος Ψωμῆς, Ἐμμανουὴλ Ψωμῆς, Δημήτριος Χατζῆ-Νάκος, Γεώργιος Χατζῆ-Νάκος, Γεώργιος Μονασερῆς, Γεώργιος Ἀναστασίου, Σταῦρος Γρηγορίου, Βασίλειος Πάρτσος, Κωνσταντῖνος Μάρκος, Ἀθανάσιος Μάρκος, Γεώργιος Τερζιτάνης, Χρῆστος Τερζιτάνης, Δημήτριος Μάρκου, Κωνσταντῖνος Μόγιος, Κωνσταντῖνος Σαλαμανῆς, Ἀναστάσιος Λεμιάσας, Ἀναστάσιος Μάσας, Ἰορδάνης Ζάχος, καὶ Γρηγορίου. Πρὸς τοῦτοις, οἱ Βούλγαροι, πρὸ τῆς ἐνάρξεως τοῦ συμμαχικοῦ πολέμου, εἶχον ἄνευ αἰτίας συλλάβει καὶ ἀποστείλει εἰς Σέρρας τὸν ἱερεῖα Παπᾶ-Πέτρον, τὸν διευθυντὴν τῆς ἑλληνικῆς σχολῆς Δημήτριον Ἀθανασιάδην, τὸν Δημήτριον Καραουλάνην, τὸν Νικόλαον Ζώνην, τὸν Νικόλαον Τσίμην, τὸν Ἀργύριον Παπαγιαννάκη, τὸν Κ. Βογιαννῆζην, τὸν Πέτρον Χατζηγρηγορίου καὶ τὸν Γεώργιον Χατζηγρηγορίου. Πάντων τῶν ἐξαφανισθέντων τούτων προκρίτων τῆς Δοϊράνης ἡ τύχη παραμένει ἔκτοτε ἄγνωστος. Μόνον τοῦ σεβασμιωτάτου ἐπισκόπου Πολυανῆς κ. Φωτίου εἶναι γνωστὴ ἡ τύχη. Ἀπῆλ-
χθη ἐκ Δοϊράνης τῇ 19 ἰουνίου καὶ ὠδηγήθη εἰς Σόφιαν ὑπὸ συνοδείαν καὶ ὑπὸ τοὺς χλευασμοὺς καὶ τοὺς ἐμπυρσμοὺς τῶν στρατιωτῶν καὶ τῶν κατοίκων τῶν πόλεων καὶ τῶν χωρίων τῆς Βουλγαρίας. Ἐκ Σόφιας ὑπὸ συνοδείαν πάντοτε ἀγροίκων χωροφυλάκων, ἀπεστάλη εἰς Μέσδραν καὶ ἐκεῖθεν, τὸ πλεῖστον τῆς ὁδοῦ διανύσας

πεζῇ, εἰς τὸ ἔρημον καὶ ἀπόκεντρον χωρίον Ἐτρεπόλ, ἔνθα, ὡς ἔλεγον αὐτῷ οἱ φύλακες, ἔμελλε νὰ ἐκτελεσθῇ ἡ θανατικὴ τῶν ποιηῇ. Ἀλλὰ θεῖα εὐδοκία ἡ Α. Θεοφιλία ἐσώθη τῶν περαιτέρω βασάνων καὶ τοῦ θανάτου ὑπὸ τοῦ ρουμανικοῦ στρατοῦ, ὅστις, προελαύνων ἐντὸς τοῦ βουλγαρικοῦ ἐδάφους, ἔφθασε τότε καὶ εἰς τὸ Ἐτρεπόλ, ὅπου ἀπέδωκε πάραντα τὴν ἐλευθερίαν εἰς τὸν ἐν ἑξορίᾳ ἐγκάθειρτον Ἑλληνα ἱεράρχην, ἀπελθόντα ἐν ἀσφαλείᾳ εἰς Βόνκουρέστιον καὶ ἐκεῖθεν εἰς τὴν ἐπισκοπὴν αὐτοῦ.

Κατὰ τὴν εἰς Δοϊράνην εἴσοδον τοῦ βασιλέως τῶν Ἑλλήνων Κωνσταντίνου, ὁ μουφτὴς ἔχαιρέτισε τὴν Α. Μεγαλειότητα ἐξ ὀνόματος τῆς μουσουλμανικῆς κοινότητος, καί, κατὰ τὴν τουρκικὴν συνήθειαν, προσήνεγκεν εἰς τὸν βασιλέα ἀνθοδέσμην ἐκ βασιλικῶν ἡτοιμασμένων καὶ παιδιῶν, τῆς Δοϊράνης, ὧν οἱ σύζυγοι καὶ οἱ πατέρες εἶχον σφαγῇ ὑπὸ τῶν Βουλγάρων, ὅτε οὗτοι εἶχον κατὰ τὸν ὁκτώβριον 1912 εἰσελθεῖν εἰς τὴν Δοϊράνην. Ὁ μουφτὴς προσέθηκεν, ὅτι οἱ Βούλγαροι, τότε, εἶχον πυρπολήσει ἅπαντα τὰ τεμένη, πλὴν ἑνός, ὅπερ εἶχον μεταβάλει εἰς ἐκκλησίαν, παρεκάλεσε δ' ὅπως τὸ σωζόμενον ἀποδοθῇ εἰς τὴν μουσουλμανικὴν λατρείαν. Ὁ βασιλεὺς διέταξεν ἀμέσως, ἵνα τὰ μὲν ὄρφανὰ καὶ αἱ χῆραι τρέφονται τακτικῶς δαπάναις τοῦ κράτους, τὸ δὲ τέμενος ἀποδοθῇ εἰς τὴν λατρείαν τῶν μουσουλμάνων. Ὁ μουφτὴς ἐδήλωσεν, ὅτι καὶ εἰς τὰ περίχωρα ὑπάρχουσι πλέον τῶν 5,000 ὄρφανῶν καὶ χηρῶν ἀποστατευτῶν καὶ στερουμένων τῶν πάντων. Τῇ ἀληθείᾳ, εἶναι φοβεραὶ αἱ σφαγαί, εἰς ἃς προσέβησαν οἱ Βούλγαροι κατὰ τοῦ τουρκικοῦ πληθυσμοῦ τῆς Δοϊράνης. Πανταχοῦ ὁ προελαύνων ἑλληνικὸς στρατὸς συνήντα θύματα, ὧν τοὺς προστάτας εἶχον ἐξοντώσει οἱ Βούλγαροι. Ἦλθε δὲ ἡ ἑλληνικὴ καθέρνησις ἐπικουρὸς εἰς τοὺς δυστυχεῖς τούτους Μουσουλμάνους, οὓς ἔρριψαν εἰς τὴν ἀπόγνωσιν οἱ Βούλγαροι. Εἷς τινα δὲ τουρκικὰ χωρία, παρὰ τὴν Δοϊράνην, οἱ Βούλγαροι εἶχον ἐχρηστιασίσει διὰ τῆς βίας τοὺς μουσουλμάνους κατοίκους καὶ εἶχον ἐγκαταστήσει ἐκεῖ ἱερεῖς ἑταρικούς, ἀποχωρήσαντας μετὰ τῶν βουλγαρικῶν στρατευμάτων. (Ἰδ. καὶ ἐπίσημον ἀνακοινωθὲν ἀπὸ 27 ἰουνίου/10 ἰουλίου).

ΣΤΡΩΜΝΙΤΣΑ.

Ἡ Στρώμνιτσα ὑπέστη ὀλιγότερα τῆς Δοϊράνης δεινὰ, χάρις εἰς τὸ θάρρος τοῦ μητροπολίτου αὐτῆς κ. Ἀρσενίου. Διὰ δὲ τὴν ἀνδρικήν του στάσιν ὁ ἱεράρχης οὗτος ὀλίγου δεῖν νὰ πολέσῃ καὶ τὴν ζωὴν αὐτοῦ.

Κατὰ τὴν αἰφνιδίαν τῶν Βουλγάρων ἐπίθεσιν κατὰ τῶν σερβικῶν γραμμῶν, πρὸ τῆς κηρύξεως τοῦ συμμαχικοῦ πολέμου, πολλοὶ Σέρβοι στρατιῶται συνελήφθησαν αἰχμαλῶται καὶ μετηνέχθησαν εἰς Στρώμνιτσαν. Οὐδενὸς μέσου πρὸς διαδόμπευσιν καὶ βάσανον τῶν αἰχμαλῶτων ἐφείσθησαν οἱ οὐδένα κανόνα τῶν διεθνῶν νομίμων σεβασθέντες ποτὲ Βούλγαροι. Σέρβος ἀξιωματικὸς ἐκάη ζῶν ὑπὸ τῶν Βουλγάρων, πλείστοι δὲ τῶν ζωρηθέντων στρατιωτῶν ἐσφάγησαν ἔξω τῆς πόλεως. Καὶ τὰ πτώματα ἔμειναν ἐκεῖ ἄταφα, μέχρις οὗ ὁ Ἕλλην μητροπολίτης ἀπέστειλεν ἱερεῖς, οἵτινες ἐνεταφίασαν αὐτά.

Κηρυχθέντος τοῦ πολέμου, πάμπολλοι Βούλγαροι ἠχμαλωτίσθησαν ὑπὸ τοῦ νικῶντος σερβικοῦ στρατοῦ. Μεταξὺ τῶν αἰχμαλῶτων τούτων ἦσαν καὶ τινες Ἕλληνες ἐξ Ἀνατολικῆς Ρωμυλίας. Ἀφεθέντες οὗτοι ἐλεύθεροι, κατέφυγον εἰς τὴν Στρώμνιτσαν. Δηγοῦντο ἐκεῖ λεπτομερεῖας, αἵτινες ὀπισθοδρομοῦσι τὴν ἀνθρωπότητα πέντε ὅλους αἰῶνας, εἰς τοὺς χρόνους τῶν πρὸ τῶν τειχῶν τῆς Κωνσταντινουπόλεως μαχῶν, ὁπότεν ὁ μὲν Μωάμεθ δῆγαιρε τοὺς στρατιώτας αὐτοῦ, ἐπαγγελλόμενος λείαν πλουσίαν καὶ ὥραιας γυναικάς, ἐνῶ Κωνσταντῖνος ὁ Παλαιολόγος παρῶρμα τοὺς ὑπερασπιστὰς τοῦ Βυζαντίου νάγωνισθῶσιν ὑπὲρ βωμῶν καὶ ἐστιῶν. Οἱ ἐλευθερωθέντες οὗτοι αἰχμαλῶται δηγοῦνται, ὅτι, ὀλίγας ἡμέρας πρὸ τῆς ἐνάρξεως τῶν ἐχθροπραξιῶν, οἱ βούλγαροι ἀξιωματικοὶ διελάουν συστηματικῶς εἰς τοὺς στρατιώτας αὐτῶν, ὅτι ὁ πόλεμος πρὸς τοὺς τέως συμμάχους ἔμελλε νὰ πλουτίσῃ πάντας· διότι θὰ ἐπέτρεπον εἰς τοὺς

στρατιώτας, ὅπως ἐλεύθεροι διαρπάξωσι τὰς καταλαμβανομένας ἐχθρικὰς πόλεις καὶ διασκεδάζωσι μεθ' ἑλληνίδων καὶ ὀθωμανίδων· πᾶς τις θὰ ἦτο ἐλεύθερος νὰ ἐνεργήσῃ κατὰ βούλησιν ἄνευ φόβου τοῦ νὰ ἐπιτιμηθῇ ποτε ὑπὸ τῶν ἀνωτέρων αὐτοῦ.

Ὑποχωρῶν ὁ βουλγαρικὸς στρατὸς διήλθε διὰ τῆς πόλεως Στρωμνίτης. Οἱ στρατιῶται, καίπερ ἡττημένοι, μὴ λησμονοῦντες ὅμως τὰς ὑποσχέσεις τῶν ἀξιοματικῶν, διήρπασαν τὰ ἑλληνικὰ καὶ τὰ τουρκικὰ καταστήματα τῆς ἀγορᾶς καὶ ἐλήστευσαν τὰς ἑλληνικὰς οἰκίας, ἀφαιροῦντες χρήματα, κοσμήματα καὶ πᾶν ἀντικείμενον ἀξίας, ὅπερ ἠδύναντο νὰ μεταφέρωσι. Τῆς διαρπάγῃς μετέσχον καὶ πολῖται Βούλγαροι, διότι, μετὰ τὴν κατάληψιν τῆς Στρωμνίτης ὑπὸ τοῦ ἑλληνικοῦ στρατοῦ, ἀνεκαλύφθησαν ὑπὸ τῆς ἀστυνομίας ἐν ταῖς βουλγαρικαῖς οἰκίαις ἅπειρα λάφυρα, ἅτινα οἱ Βούλγαροι εἶχον διαρπάσει ἐκ τῶν ἑλληνικῶν καὶ τῶν μουσουλμανικῶν οἰκίων.

Ὁ Ἕλλην ἱερεὺς Παπακωνσταντῖνος ἐφανεύθη ὑπὸ τῶν Βουλγάρων. Ἡ σύζυγος αὐτοῦ ἐτραυματίσθη, ἡ δὲ θυγάτηρ κατώρθωσε νὰποφύγῃ τὴν ἀτίμωσιν πηδήσασα ἐκ τοῦ παραθύρου. Διαρρηξάντες οἱ Βούλγαροι τὴν θύραν τῆς οἰκίας τοῦ Ἑλλήνος Ἀβδελῶν, εἰσῆλθον εἰς αὐτὴν καὶ ἀπέκτειναν Ἕλληνα τινὰ ἐκ Γευγελῆς, ὅστις ἐφιλοξενεῖτο. Ὁ δ' οἰκοδεσπότης ἐσώθη πηδήσας ἀπὸ τῆς στέγης. Βιαιοπραγίαι ἐγένοντο καὶ κατ' ἄλλων Ἑλλήνων. Τὴν τελευταίαν δ' ἔτι στιγμὴν, φεύγοντες οἱ Βούλγαροι, κατέσφαζαν ἐντὸς τῆς πόλεως δέκα ἕξ μουσουλμάνους, ἐν οἷς καὶ παιδία. Ἡ ταχεῖα προέλασις τοῦ ἑλληνικοῦ στρατοῦ ἔσωσε τὴν πόλιν ἐκ δεινότερων συμφορῶν.

Ὀλίγας ἡμέρας πρὸ τῆς φυγῆς αὐτῶν οἱ Βούλγαροι, προβέποντες τὴν κατάληψιν τῆς Στρωμνίτης ὑπὸ τοῦ ἑλληνικοῦ στρατοῦ, συνέλαβον, ἐπὶ τῷ σκοπῷ τοῦ νὰπαγάγωσιν αὐτοὺς ὡς ὁμήρους, τοὺς Ἕλληνας προκρίτους: Κ. Σταμπούλῃν, Γ. Καραμανώλῃν, Ι. Βελλινόν, Ν. Βελλινόν, Ἀθ. Βελλινόν, Β. Ζυντζῆν, Τραῦχον, Ν. Στάνῃν, Ν. Δημητρίου, Ι. Δοϊμενίδῃν, Κ. Μπομποβίαν, Σωτ. Σταύρου, Ν. Κουλοῦσκον, Κ. Παπαπέσχαν, Ν. Κρυσσίαν, Σ. Παπαγιδάρῃν, Κ. Μπογδαντάρῃν, Π. Διαμπούλῃν, Π. Παπανικολάου, Β. Νίου, Γ. Μάγειρον καὶ Ν. Πάρτην. Ὁ Ἕλλην μητροπολίτης κ. Ἀρσένιος ἐπεχείρησε δι' ἀνωφελῶν διαβημάτων νὰ ἐπιτύχῃ τὴν ἀπελευθέρωσιν

αὐτῶν. Ἐδήλωσε τότε, ὅτι ἀπεκδύεται πάσης εὐθύνης διὰ τὰ ἀντίποινα, εἰς ἃ οἱ Ἕλληνες κάτοικοι θὰ ἠδύναντο, ἐπὶ τῇ προσεγγίσει τοῦ ἑλληνικοῦ στρατοῦ, νὰ προβῶσι κατὰ τῶν Βουλγάρων τῆς πόλεως καὶ τῶν περιχώρων ἐν περιπτώσει, καθ' ἣν οἱ συλληφθέντες πρόκριτοι ἤθελον ἀπαχθῇ ἢ κακοποιηθῇ. Ἡ ἀπειλὴ αὕτη ἔσχε σωτήριον ἀποτέλεσμα. Οἱ ὁμηροὶ ἀπελύθησαν, πλὴν τοῦ Γ. Καραμανώλη καὶ τοῦ Ι. Βελλινοῦ, οὓς εἶχον ἐν τῷ μεταξὺ θανάτῳ.

Ἐν τῷ διοικητηρίῳ τῶν Σερρῶν ἀνεκαλύφθη, μεταξὺ ἄλλων, καὶ ἡ ὑπ' ἀριθ. 8390 καὶ ἀπὸ 21 ἰουνίου 1913 διαταγὴ τοῦ βουλγαρίου στρατηγοῦ Βούλκωφ πρὸς τὸν νομάρχην Στρωμνίτης, ὅπως συλληφθῇ ὁ Ἕλλην μητροπολίτης καὶ ἐγκλεισθῇ ἐν μοναστηρίῳ εἰς τὸ ἐσωτερικὸν τῆς Βουλγαρίας. Ὑπερθεματίζουσαι εἰς τὴν διαταγὴν ταύτην αἱ ἐν Στρωμνίτῃ βουλγαρικαὶ ἀρχαὶ ἐπεχείρησαν νὰ ἐγκλείσωσι τὸν μητροπολίτην ἐντὸς τοῦ λοιμοκαθαρτηρίου τῶν χολεριῶντων, ὡς προσβληθέντα δῆθεν ἐκ τῆς νόσου ταύτης. Καί, ἵνα ἀποκρύψωσι τὸ νέον τοῦτο ἀνοσιούργημα, προσεπάθησαν νὰποσπάσωσι σχετικὸν ἱατρικὸν πιστοποιητικὸν παρ' αὐτοῦ τοῦ ἀνεψιοῦ τοῦ μητροπολίτου. Εὐτυχῶς ὁ ἱεράρχης κατώρθωσε νὰ διαφύγῃ νύκτωρ εἰς τι γειτονικὸν χωρίον, ἔνθα ἔμεινε κεκρυμμένος μέχρι τῆς ἀναχωρήσεως τῶν βουλγαρικῶν τεράτων.

Ἡ πόλις κατελήφθη ὑπὸ τοῦ ἑλληνικοῦ ἱππικοῦ τῇ 26 ἰουνίου (π. ἡ.) περὶ τὴν 7^{ην} ἑσπερινὴν ὥραν. Ὀλίγον βραδύτερον, στίφη βουλγάρων στρατιωτῶν ἐπεχείρησαν νὰ εἰσβάλωσιν εἰς τὴν πόλιν πρὸς λαφυραγωγίαν, ἀλλ' εἰδοποιηθέντες ὑπὸ τῶν προσκόπων αὐτῶν περὶ τῆς παρουσίας τοῦ ἑλληνικοῦ στρατοῦ, ἐτράπησαν εἰς φυγὴν. Ἐσώθη δ' οὕτω ἡ Στρωμνίτις ἐκ νέων διαρπάγῶν καὶ νέων σφαγῶν. Ἀλλ' ἡ ἐμφάνισις τῶν βουλγάρων προσκόπων εἶχε προκαλέσει σχεδὸν πανικόν. Οἱ κάτοικοι, φοβούμενοι σφαγᾶς, κατέφυγον ἡμίγυμνοι εἰς τὰ πλησίον ὄρη, ἔνθα καὶ διενικτέρευσαν. Τὴν πρωΐαν ἡ τάξις ἀποκατέστη. Οἱ δὲ μουσουλμάνοι μετὰ μείζονος καὶ τῶν Ἑλλήνων ἐνθουσιασμοῦ ἐπανηγύρισαν τὴν ἀπὸ τοῦ βουλγαρικοῦ ἄγους ἀπελευθέρωσιν αὐτῶν.

Ἀλλ' ἐπέπρωτο ἡ χωρὰ τοῦ λαοῦ τῆς Στρωμνίτης νὰ μὴ εἶνε διαρκής, διότι ἡ πόλις αὕτη ἐπιδικάζεται διὰ τῆς συνθήκης τοῦ Βουκουρεστίου εἰς τοὺς Βουλγάρους. Εἰς ἄλλο κεφάλαιον τῆς βίβλου

ταύτης περιγράφεται πῶς ὑπεδέχθησαν τὴν ἐν τῇ ρουμανικῇ πρωτευούσῃ ἀπόφασιν οἱ κάτοικοι τῆς βορειανατολικῆς Μακεδονίας καὶ τῆς δυτικῆς Θράκης, αἵτινες μέλλουσι νὰ περιέλθωσιν ὑπὸ τὴν κυριαρχίαν τῆς Βουλγαρίας, διότι τοιαύτη ἦτο τῶν μεγάλων Δυνάμεων ἡ ἐπιθυμία. Καὶ τῆς περιφερείας Στρωμνίτης οἱ κάτοικοι, Ἕλληνες καὶ Μουσουλμᾶνοι καὶ Ἰουδαῖοι, ἔτι δὲ καὶ πολλοὶ Βούλγαροι, μνήμονες τῶν φρικτῶν ὁμοτήτων τοῦ βουλγαρικοῦ στρατοῦ καθ' ὅλην τὴν διάρκειαν τῆς πρώτης κατοχῆς, πανδημεὶ ἐγκαταλείπονσι τὴν πατρίδα καὶ τὰς περιουσίας αὐτῶν, προσφεύγοντες εἰς τὴν νέαν Ἑλλάδα. Ἐκεῖ δ' ἔνθα ἔκειτο τὸ ὑπὸ τῶν Βουλγάρων πυρποληθὲν Κιλκίς σχηματίζουσι νέαν πατρίδα, ἀνεγείροντες, τῇ ἀρωγῇ τῆς ἐλληνικῆς κυβερνήσεως, τὴν Νέαν Στρωμνίταν.

ΔΕΜΙΡ-ΙΣΣΑΡ.

Ὅποια ἡ κωμόπολις.

Δεινὴν δοκιμασίαν ὑπέστη ὑπὸ τῶν Βουλγάρων καὶ τὸ Δεμίρ-Ἰσσάρ, ἡ μετὰ Δοϊράνης καὶ Σερρών παρὰ τὴν σιδηροδρομικὴν γραμμὴν Θεσσαλονίκης—Λεδεαγὰς κωμόπολις.

Τὸ Δεμίρ-Ἰσσάρ εἶναι ἀρχαία ἑλληνικὴ κωμόπολις, ἐν ᾗ διατηροῦνται καὶ σήμερον λείψανα βυζαντινά, ναὸς λελαξευμένος ἐπὶ βράχον παρὰ τὴν ἀκρόπολιν καὶ ἐρείπια τειχῶν ἐπὶ τουρκοκρατίας ἦτο πρωτεύουσα τῆς ὑποδιοικήσεως Δεμίρ-Ἰσσάρ, ὑπῆρξε δὲ πάντοτε κέντρον ἑλληνικοῦ πολιτισμοῦ καὶ ἐθνικῆς δράσεως πολιτικῆς, ἐκκλησιαστικῆς, κοινωνικῆς καὶ οἰκονομικῆς, κατὰ τῆς βουλγαρικῆς προπαγάνδας, ἥτις εἶχεν ἐγκατασταθῇ εἰς τὰ πέριξ χωρία Γέρμα, Ράτοβον, Καμαρότι, Κιπρὴ κ.λ.π.

Κατοίκους τὸ Δεμίρ-Ἰσσάρ πρὸ τῆς βουλγαρικῆς εἰσβολῆς τοῦ 1912 ἠρῶμαι 4700, ἐξ ὧν 3000 Ὀθωμανοὺς, 1000 Ἕλληνας, 400 Ἀθιγγάνους, 200 Κιρκασίους, καὶ 50 Βουλγάρους.

Ἑλληνικὰ σχολεῖα, συντηρούμενα ὑπὸ τῆς ἑλληνικῆς κοινότητος λειτουργοῦσι τρία ἀπὸ εἰκοσιπενταετίας, με μαθητὰς καὶ μαθητρίδας 200 περίπου· ναοὶ ὀρθόδοξοι ὑπάρχουσι δύο.

Τὸ Δεμίρ-Ἰσσάρ εἶναι χειμερινὴ ἔδρα τοῦ μητροπολίτου Μελενίκου, ἐδρεύοντος ἐν τῇ ἱερᾷ μητροπόλει, ἥτις ἀποτελεῖ ἰδιοκτησίαν τῆς κοινότητος.

Ἡ 25 ἰουνίου 1913 ἐν Δεμίρ-Ἰσσάρ.

Τὰς θηριωδίας, τοὺς βανδαλισμούς, τὰς ληστείας, τὰς ἀτιμώσεις, τὰς καταστροφάς, τὰς δηώσεις, τὰς διαρπαγὰς, τὰς πυρπολήσεις, τὰς σφαγὰς καὶ ἐν γένει τὰ ὄργια, ἅτινα διέπραξεν ὁ τακτικὸς βουλγα-

ρικός στρατός εις τὸ Δεμίρ-Ισσάρ καὶ τὰ περίξ κατὰ τὰς τρεῖς τελευταίας ἡμέρας τῆς βουλγαρικῆς κατοχῆς πιστοποιοῦσιν Ἕλληνες καὶ Ὀθωμανοὶ προκρίτοι τῆς κομποπόλεως. Καὶ μεταξὺ μὲν τῶν Ἑλλήνων κατέθεσαν μαρτυρίας οἱ ἑξῆς: Ὁ ἱατρός Ἀριστοτέλης Κώτσος, ὁ ἱερεὺς Κωνσταντῖνος Ἀγγέλου, ὁ διευθυντὴς τῆς ἀστικῆς σχολῆς Θεόδωρος Στιβαρός, οἱ ἔμποροι καὶ κτηματῖαι Χρήστος Βασιλείου, Ἀναστάσιος Κ. Μπούγκουρας, Θεόδωρος Κουρδονμάλον, Κ. Θ. Παπαχαριζάνου (νῦν τοῦ φονευθέντος ὑπὸ τῶν Βουλγάρων προκρίτου καὶ μεγάλου λογοθέτου τῆς ἐπαρχίας). Τῶν δὲ Ὀθωμανῶν περισπούδαστοι εἶνε αἱ μαρτυρίαι τοῦ πρῶην προέδρου τῆς δημοτικῆς ἀρχῆς Ραχμετλουλάχ ἐφένδη, τοῦ Χατζή-Ντεμίρ ἐφένδη, τῶν ἱμάμηδων καὶ ἄλλων ἀξιολίστων Ὀθωμανῶν.

Κατὰ τὰς μαρτυρίας τούτων οὐδεὶς βούλγαρος κοιτατζῆς μετέ-

*Актъ на Д. Томичкови
Поручици*

σχε τῶν ἀτιμῶν τούτων ἐν Δεμίρ-Ισσάρ. Δράσται αὐτῶν ἦσαν ἀξιωματικοὶ καὶ στρατιῶται τακτικοὶ τοῦ 12^{ου} καὶ 21^{ου} συντάγματος, ὡς καὶ νεοσύλλεκτοι ἐκ χωρίων ἐξαρχικῶν τῆς βορείου Μακεδονίας, ὑπὸ τὴν ἀρχηγίαν τοῦ ὑπολοχαγοῦ τοῦ 21^{ου} συντάγματος Μποσνιάκωφ, οὗ τὸ αὐτόγραφον ἐπισκεπτήριον δημοσιεύεται ἐνταῦθα, ληφθὲν ἐκ τῆς οἰκίας, ἐν ἣ ἔρχεν ἐγκατασταθῆ κατὰ τὸ διάστημα τῆς ἐν τῇ κομποπόλει διαμονῆς του, καὶ τοῦ ἐπιλοχίου τοῦ 21^{ου} ἐπίσης συντάγματος Ἀλεξάνδρωφ.

Ὁδηγὸς δὲ αὐτῶν ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἦτο ὁ δημαρχὼν Δεμίρ-Ισσάρ φανατικὸς βούλγαρος ἐκ Βελεσσῶν Τσιτκούσωφ.

Ἡ 25^η ἰουνίου 1913 ὑπῆρξεν ἡμέρα μαρτυρίου διὰ τοὺς κατοίκους τοῦ Δεμίρ-Ισσάρ. Περί τὴν 10^{ην} π. μ. ὥραν στρατιῶται τυμπανισταί, περιελθόντες τὰς κυριώτερας ὁδοὺς τῆς πόλεως, ἐκήρυ-

ξαν, ὅτι, ἐπελευθύνσης εἰρήνης, καλοῦνται πάντες οἱ κάτοικοι νὰ ἐξεέλθωσι καὶ νὰ νομίσωσι τὰ καταστήματά των. Οἱ κάτοικοι ἐξῆλθον καὶ ἐνέπεσον εἰς τὴν παγίδα τῶν σφαγέων.

Τὸ μαρτύριον τοῦ μητροπολίτου.

Τραγικωτάτη ἀπὸ πάσης ἀπόψεως ὑπῆρξεν ἡ ἀγρία σφαγὴ τοῦ μητροπολίτου Μελενίκου καὶ τῶν σὺν αὐτῷ. Αἱ λεπτομέρειαι κατ' ἀφήγησιν τοῦ αὐτόπτου γενομένου Ὀθωμανοῦ χωρικοῦ Χαλλὶ καὶ τῆς ἀδελφῆς τοῦ θύματος Ζαφείρως χήρας Δημητρίου Παντζίδου, ἔχουσιν ὡς ἑξῆς:

Ἀπὸ δύο ἡδὴ ἡμερῶν ὁ μητροπολίτης, προβλέπων κακὰς διαθέσεις τῶν Βουλγάρων, δὲν ἐξήρχετο τῆς μητροπόλεως. Τὴν πρωΐαν τῆς τρίτης, 25 ἰουνίου, περὶ τὴν 9^{ην} ὥραν εἴκοσι Βούλγαροι στρατιῶται, ὀδηγούμενοι ὑπὸ ἀξιωματικοῦ μετέβησαν καὶ ἔκρουσαν ἐπανειλημμένως τὴν θύραν τῆς μητροπόλεως. Παρὰ τῷ μητροπολίτῃ εὐρίσκετο ὁ ἐκ τῶν προκρίτων τοῦ Δεμίρ-Ισσάρ Θωμᾶς Παπαχαριζάνος, τετιμημένος διὰ τοῦ ὀφφικίου τοῦ λογοθέτου τῆς ἐπαρχίας Μελενίκου. Ὁ μητροπολίτης, προβαλὼν ἀπὸ τοῦ παραθύρου, ἠρώτησεν ἑλληνιστὶ τί ζητοῦσιν. Οὗτοι, ὀργισθέντες διὰ τὴν ἑλληνικὴν ἐρώτησιν, ἤρχισαν νὰ κρούωσι βιαίως τὴν θύραν. Τότε ὁ Παπαχαριζάνος ἠρώτησεν αὐτοὺς βουλγαριστὶ τί θέλουσιν.

—Θέλομεν νὰ κάμωμεν ἐρεῦνας, ἀπήντησαν, διότι εἰς τὴν μητρόπολιν ὑπάρχουσιν ὄπλα καὶ ἔγγραφα μυστικά.

Ὁ μητροπολίτης ἀπήντησεν διὰ τοῦ Παπαχαριζάνου ὅτι δὲν ὑπάρχουσι τοιαῦτα πράγματα καὶ ὅτι εἶναι ἀπρεπὲς νὰ φέρονται κατὰ τοιοῦτον τρόπον πρὸς ἀρχιερεᾶ.

Τότε οἱ στρατιῶται, ἡγούμενου τοῦ ἀξιωματικοῦ, διέρρηξαν βιαίως τὴν θύραν καὶ ἐξ αὐτῶν ἀνῆλθον εἰς τὰ δώματα. Ἀφοῦ ὕβρισαν τὸν μητροπολίτην, ἀνεσάλευσαν ὅλα τὰ δωμάτια καὶ τὰ ἐπιπλα. Εὗρον ἐν τῷ γραφείῳ αὐτοῦ 40 λίρας, ἃς καὶ ἤρπασαν. Ἐπειτα δ' ἀνεκίνησαν τὰ πάντα, θραύοντες καὶ ἀνατρέποντες ὅ,τι εὗρίσκετο πρὸ αὐτῶν. Τέλος παραλαβόντες βιαίως τὸν μητροπολίτην καὶ τὸν Παπαχαριζάνον, ἐπὶ τῇ προφάσει ὅτι ὁ διοικητὴς ἤθελε νὰ ἴδῃ αὐτοὺς, ὠδήγησαν εἰς μικρὰν ἔξω τῆς πόλεως πλατεῖαν, Καρὰ

Ο ΜΑΡΤΥΡΙΚΟΝ ΘΑΝΑΤΟΝ
ΥΠΟΣΤΑΣ ΠΑΡΑ ΤΩΝ ΒΟΥΛΓΑΡΩΝ ΣΤΡΑΤΙΩΤΩΝ
† ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΤΗΣ ΜΕΛΕΝΙΚΟΥ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ

Ἀγάνη λεγομένην, εἰς τὸ ἄκρον δὲ ταύτης ὑπάρχει εὐρύς περὶβολος, ἐν ᾧ ἡ νεόδμητος καὶ καταλειφθεῖσα βουλγαρική σχολή. Ἐκεῖ εἰς μικρὸν ὕψωμα τῆς πλατείας ἠνάγκασαν ἀμφοτέρους νὰ καθήσωσιν ὁπλαδόν.

Ὁ παρακολονθήσας τὴν σκηνὴν ἐκ τῆς ἀπέναντι οἰκίας τοῦ Χαλὶλ βεβαιοῖ, ὅτι μόλις ἐκάθισαν ὁ μητροπολίτης καὶ ὁ Παπαχαριζάνος ἐμωλωπίσθησαν διὰ κτυπημάτων, εὐθὺς δὲ κατόπιν δύο στρα-

Ὁ σφαγεὺς πρόκριτος Δεμίρ-Ἰσσάρ Παπαχαριζάνος.

τιῶται, ὅπισθεν ἰστάμενοι, κατήνεγκον δύο ὀρμητικὰ διὰ λόγχης πλήγματα κατὰ τοῦ μητροπολίτου, ὅστις ἀμέσως ἔπεσε πρηνής. Ὁ Παπαχαριζάνος πρὸ τοιούτου θεάματος κατέπεσε νεκρὸς ἐκ συγκοπῆς, ἀλλ' ἐλογχίσθη καὶ αὐτὸς ἐπανειλημμένως.

Τὸν μητροπολίτην σφαδάζοντα ἐκ τῶν πρώτων δύο πληγμάτων ἐλόγχισαν ὅλοι οἱ στρατιῶται, ὁ εἰς μετὰ τὸν ἄλλον, καὶ ἐπανειλημμένως εἰς τὰς πλευρὰς καὶ τὴν κεφαλὴν, κατόπιν δὲ ἐποδοπάτησαν ὑβρίζοντες ἀγρίως, καὶ ἐξεργίζωσαν τὴν κόμην καὶ τὸν πώγωνα

αὐτοῦ. Ἀκολούθως ἐσκύλευσαν τὸν νεκρόν, ἀφαιρέσαντες τὰ χρήματα ὅσα ἔφερε μεθ' ἑαυτοῦ, τὸ ὥρολόγιον καὶ αὐτὴν τὴν αἰνσίον του, ἔτι δὲ καὶ αὐτὰ τὰ ἐξωτερικὰ ἐνδύματά του. Τὰ αὐτὰ διεπράχθησαν καὶ κατὰ τοῦ Παπαχαριζάνου. Μετὰ δὲ ταῦτα ἐγκαταλιπόντες τὰ πτώματα ἀπῆλθον.

Ἀπερχόμενοι μετέβησαν καὶ πάλιν εἰς τὴν μητρόπολιν, ζητοῦν.

Τινὰ τῶν ὑπερογδοήκοντα θυμάτων τῶν σφαγῶν τοῦ Δεμίρ-Ἰσσάφ παρὰ τὸν βόθρον ὅπου ἐτάφησαν.

τες νὰ κρεουργήσωσι τὴν ἀδελφὴν τοῦ μητροπολίτου. Ἄλλ' αὕτη, μετὰ τὴν ἀπαγωγὴν τοῦ ἀδελφοῦ, ἔσπευσε νὰ κρυβῇ εἰς τὴν ὁροφὴν γειτονικῆς οἰκίας, ὅπου καὶ ἔμεινε ἐπὶ δύο ἡμέρας μέχρι τῆς ὁριστικῆς ἀποχωρήσεως τῶν Βουλγάρων. Ἡ δὲ μήτηρ τοῦ μάρτυρος

μητροπολίτου, ἡλικίας 76 ἐτῶν, ἀπεβίωσεν ἐκ τρόμου τὴν ἐπομένην.

Τότε ἐπικολοῦθησεν ἀρπαγὴ τῆς μητροπόλεως. Ὅλα τὰ ἄμφια τοῦ μητροπολίτου, δύο μῖτραι, εἰς ἀδαμαντοκόλλητος σταυρός, ἐν χερσὶν εὐαγγέλιον καὶ ἄλλα σκευὴ πολύτιμα ἠρπάγησαν· ἐπὶ πλεον δὲ καὶ 240 λίραι, τὸ μόνον ἀπόθεμα τῆς ἀδελφῆς τοῦ μητροπολίτου, ἦτις, χάριν προφυλάξεως, λόγῳ τῶν ἀπὸ τῆς πρώτης ἡμέρας διενεργουμένων ἀρπαγῶν παρὰ τῶν Βουλγάρων, εἶχε κρύψει αὐτὰς κάτωθι πλακὸς ἐντὸς τῆς οἰκίας, ἐν ᾗ, τὸ πᾶν ἀνασκαλεύσαντες, κατώρθωσαν νὰ εὗρωσι καὶ ταύτας οἱ Βούλγαροι.

Τὴν ἐπαύριον τετάρτην, ὅτε εἶχε συντελεσθῇ καὶ ἡ σφαγὴ τῶν ἄλλων θυμάτων, οἱ Βούλγαροι, σύροντες ἐκ τῶν ποδῶν τὰ πτώματα τοῦ μητροπολίτου καὶ τοῦ Παπαχαριζάνου ἐκόμισαν καὶ αὐτὰ παρὰ τὸν βόθρον, ὅστις εἶχεν ἀνοιγῇ ἐντὸς τοῦ μνησθέντος περιβόλου τῆς βουλγαρικῆς σχολῆς διὰ τὴν παρασκευὴν ἀσβέστον. Ἐντὸς τοῦ βόθρου τούτου ἐμβαθυνθέντος ἐπὶ πλεον, ἐρρίφθησαν ὅλα τὰ ὑπὸ τῶν μετακλιθέντων ἐπὶ τούτῳ Ἀθιγγάνων συρθέντα πτώματα, ἐν οἷς καὶ τὸ τοῦ ἑτέρου τῶν Ἑλλήνων ἱερέων τοῦ Δεμίρ-Ἰσσάφ, ὃν τῇ προτεραίᾳ συλλαβόντες καθ' ὁδὸν ἐλόγχισαν θανατώσαντες μαρτυρικῶς. Ὁ ἄλλος ἱερεὺς ἐσώθη κρυβὴς εἰς ὁροφὴν τουρκικῆς οἰκίας, καταφύγιον, ὅπερ προοφρὼνως παρέσχεν ὁ ἰδιοκτήτης.

Χάριν τελείας ἐξακριβώσεως τῶν μαρτυριῶν τούτων διετάχθη, μίαν ἑβδομάδα μετὰ τὴν τοιαύτην κατάκρυψιν, ἡ ἐκταφὴ τῶν πτωμάτων. Ἐξετάφησαν δ' ἐν ὅλῳ ὅκτῳ πτώματα μόνον, καθόσον τὰ ὑπόλοιπα ἀπετέλουν συμφυρμὸν ὀγκώδη, μὴ ἐπιτρέποντα ἐνδόλως καὶ ἀκινδύνως τὴν μετακίνησιν ἕνεκα τῆς τελείας ἀποσυνθέσεως.

Τὰ ἐκταφέντα πτώματα ἐσκυλευμένα παρουσίαζον φρικτὴν ὄψιν. Τραύματα διαμπερῇ διὰ λόγχης ἐπὶ τῶν πλευρῶν, τῆς κεφαλῆς καὶ τῆς κοιλίας εἶχον προκαλέσει τὸ μαρτυρικὸν τέλος τῶν θυμάτων. Αἰκισμοὶ καὶ κακώσεις καταφανεῖς ἐμαρτύρουν ὅτι πάντες εἶχον ὑποβληθῇ προηγουμένως εἰς βασανισμούς. Ἐντετα ἐκτὸς τῆς κοιλίας, κρανία διεσπασμένα, μνελοὶ διάχυτοι ἀπετέλουν εἰκόνα τρομακτικὴν. Τῶν πλείστων οἱ ὀφθαλμοὶ εἶχον ἐξορυσθῇ. Ὁ μητροπολίτης κατέκειτο πρηνὴς φρικτὸς τὴν ὄψιν. Ἐφερε πολλὰ τραύματα διὰ λόγχης ἐπὶ τῶν πλευρῶν καὶ τῆς κεφαλῆς. Σπανίως ἄνθρωπος καθιερίσθη μέχρι τοιοῦτου σημείου.

Σκηναὶ ἀπερίγραπτοι διεδραματίσθησαν κατὰ τὴν ἐκταρὴν καὶ τὸν ἐνταφιασμὸν τῶν νεκρῶν. Αἱ χῆραι, τὰ ὄρφανὰ καὶ οἱ λοιποὶ κάτοικοι ἐθρήνον γοερῶς, διότι τότε διὰ πρώτην φορὰν ἔβλεπον

Χῆραι θρηνοῦσαι παρὰ τὸν βόθρον τοὺς σφαγέντας ἐν Λεμίρ-Τσαρ συζύγους τῶν.

τοὺς οἰκεῖους, τοὺς μαρτυρικῶς τελευτήσαντας. Εἶχον φέρει νεκρικὰς ὀθόνας, δι' ὧν οἱ Ἀθίγγανοι νεκροθάπτει περιεκάλυψαν αὐτούς. Ὁ μετακληθεὶς ἱερεὺς ἔψαλε τὸ τρισάγιον.

Τῆς φριζαλέας ταύτης σκηνογραφίας μάρτυρες ἐγένοντο οἱ κατὰ τὴν στιγμὴν ἐκείνην διὰ Λεμίρ-Τσαρ διερχόμενοι καὶ εἰς Δοξάτον διὰ τὰς αὐτόθι ἄλλας τριγυρὰς σφαγὰς μεταβαίνοντες ἀνταποκριταὶ τοῦ Temps, τοῦ Journal des Débats καὶ τῆς ρωσικῆς Οὐτρου Ρόσιγιε τῆς Μόσχας.

Ἐκ τῶν πρώτων συνελήφθησαν καὶ οἱ

1) Νικόλαος Ἡλιάδης	ἔτων 37	ἔμπορος
2) Δημήτριος Ἰωάννου	» 35	διδάσκαλος
3) Κωνσταντῖνος Σαπουντζῆς	» 40	ὥρολογοποιὸς
4) Κωνστ. Γ. Δαλαμίρας	» 35	παντοπώλης
5) Βασίλ. Καφετζῆς	» 37	καφεπώλης
6) Γεώργιος Καλέας	» 50	ἔμπορος
7) Ἰωάννης Δημητρίου	» 22	κρεοπώλης
8) Ἀθανάσιος Γεωργ. Καλέας	» 20	πτηματίας
9) Ἀθανάσιος Πέτρου Γαλλίου	» 30	κηπουρὸς
10) Ἡλίας Δημ. Λούπινου	» 22	ἐργάτης
11) Γεώργιος Τσαταλτζινός	» 32	καπνεργάτης
12) Γεώργιος Δημητρίου	» 40	κρεοπώλης.

Οὗτοι συνελήφθησαν τὴν 25 ἰουνίου, περὶ ὥραν 3ην μ. μ. ἄλλοι μὲν ἀνὰ τὰς ὁδοὺς, ἄλλοι δ' ἐνῶ ἦσαν κεκρυμμένοι περὶ τρομοὶ εἰς ὑπόγεια καὶ ἀχυρῶνας. Δέσμιοι ὠδηγήθησαν εἰς τὸ δικαστήριον, ὑπὸ συνοδείαν ἑπτὰ στρατιωτῶν, φερόντων ἑφ' ὅπλου λόγχην, καὶ κατόπιν εἰς τὴν κοίτην τοῦ χειμάρρου, τοῦ διαχωρίζοντος τὰς δύο συνοικίας τῆς κομποπόλεως. Ἐκεῖ πλησίον τοῦ περιβόλου τῆς ἀνεγειρομένης βουλγαρικῆς σχολῆς, παρὰ λάκκον νεοσκαφῆ μέγαν, ἀλλ' ἄβυσσόν, ἀνέμενον ἄλλοι ἑπτὰ στρατιῶται μὲ ἑφ' ὅπλου λόγχην ἐπίσης. Οἱ δεσμῶται ἐτέθησαν ἐν μέσῳ τῶν στρατιωτῶν, παραταχθέντων εἰς δύο στίχους, καὶ λογισθέντες ἐπανειλημμένως ἔπασσον χαμαὶ αἰμόφροτοι καὶ οἰκτροὶ καὶ οἱ μὲν ἀπέθανον ἀμέσως, ὁ δὲ Τσαταλτζινός, φέρων ἑπτὰ τραύματα, ἐλιποθύμησεν ἐκ τῶν ἀλγηδόνων καὶ ἐνομίσθη νεκρός. Ἀγγραφθεὶς ὁ Ἀθίγγανος νεκροθάπτης Ἀράπ-Ἀβδουλᾶχ ἔρριψε τὰ πτώματα ταῦτα εἰς τὸν λάκκον, ἀλλ' ἐνῶ ἔθαπτεν αὐτὰ καὶ ἐκάλυπτε τέσσαρα ἢ πέντε διὰ χώματος, μὴ ἀντέχων πλέον εἰς τὸ θέαμα τοῦ αἵματος, ἐλιποθύμησε καὶ ἀντικατεστάθη

δι' ἑτέρου Ἀθιγγάνου. Κατὰ τὸ διάστημα τοῦτο ὁ Τσαταλτζινὸς
συνῆλθεν ἐκ τῆς λιποθυμίας, καὶ ὅταν ὁ Ἀθιγγανὸς ἤρchiσε νὰ ρί-

Ὁ ἐκ θαύματος διασωθεὶς Τσαταλτζινός.

πτη χῶμα ἐπ' αὐτοῦ, ἐπωφελήθη τὴν ἀπομάκρυνσιν τῶν στρατιω-
τῶν καὶ ἐξελιπάρησε τὸν νεκροθάπτην, ὑποσχεθεὶς καὶ χρηματικὴν

ἀμοιβήν, νὰ μὴ καλύψῃ διὰ χῶματος καὶ τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ ὁ

Πρώμα ἐνὸς τῶν ἐν Δεμίρ-Τσσάκ σφαγιασθέντων Ἑλλήνων.

νεκροθάπτης τοῦ ζωντανοῦ ἐκάμφθη, συγκινηθεὶς, καὶ ἐξετέλεσε τὴν
παράκλησίν του. Μόλις δ' ἐξηφανίσθησαν οἱ στρατιῶται, σπεύδοντες

πρὸς ἀνεύρεσιν ἄλλων θυμάτων, ὁ Τσατάτζινος ἀπεινάζε τὸ γῶμα, δι' οὗ εἶχε καλυφθῆ, καὶ ἔρπων καὶ κυλιόμενος κατώρθωσε μετὰ κόπου νὰ εἰσέλθῃ εἰς τὴν πλησιεστέραν ἑλληνικὴν οἰκίαν, ὅπου παρεσχέθησαν εἰς αὐτὸν αἱ δυναταὶ βοήθειαι. Ἐνοσηλεύθη ἐκεῖ ὑπὸ τὴν ἐπιμέλειαν τοῦ ἱατροῦ κ. Ἀριστοτέλους Κώτσου· ἔφερε δὲ τρία τραύματα εἰς τὰ νῶτα, δύο εἰς τὴν κοιλιακὴν χώραν, καὶ δύο ἐπὶ τῶν μηρῶν.

Τὴν ἰδίαν ἡμέραν, 25ῃν ἰουνίου, εἶχον καταφύγει, παρ' οἰκείοις Βουλγάροις χωρικοῖς, εἰς τὸ βουλγαρικὸν χωρίον Γέρμα, ἀπέχον μίαν περίπου ὥραν τοῦ Δεμίρ-Τσαάρ, πολλοὶ Ἕλληνες, φεύγοντες τὴν θηριωδίαν τῶν Βουλγάρων στρατιωτῶν. Ἐν τῇ οἰκίᾳ τοῦ Βάνου Χατζῆ, ἀσθεστοποιοῦ εἶχον συγκεντρωθῇ πολλαὶ γυναῖκες καὶ ἑννέα ἄνδρες οἱ·

1) Γεώργιος Ἀριστοτέλους Κώτσος	ἑτῶν 19 μαθητῆς
2) Κωνσταντῖνος Χαριζάνου	» 70 ἔμπορος
3) Γεώργιος Νικολάου	» 50 κρεοπώλης
4) Σωτήριος Στοιγιάννου	» 35 φαρμακοποιὸς
5) Ἀναστάσιος Κωνσταντίνου	» 40 κρεοπώλης
6) Ἡλίας Ἀναστ. Δραγκάτης	» 35 μάγειρος
7) Ἡλίας Στοῖμένου	» 45 κηπουρὸς
8) Κωνσταντῖνος Ἡλία Δραγκάτης,	» 40 ὑποδηματοποιὸς
9) Νικόλαος Ἐμμανουήλ.	» 28 ὑπηρέτης.

Τὴν 9 1/2 μ. μ. εἰσῆλθον εἰς τὴν οἰκίαν ταύτην 12 στρατιῶται, οὔτινες, ἀπαγορεύσαντες τὴν ἐξοδὸν εἰς πάντας ὥς καὶ τὸ ἀνάμμα φωτός, ἐξήτησαν χρήματα, χάριν λυτρώσεως αὐτῶν ἀπὸ τῆς διαταχθείσης σφαγῆς. Οἱ αὐτοεῖς ἐξεκένωσαν τὰ θυλάκιά των καὶ συνέλεξαν 15 λίρας, ταύτας δὲ καὶ ἐμέτρησαν εἰς τοὺς ἐκβιαστάς. Οὔτοι δὲ ἐπέτρεψαν εἰς αὐτοὺς νὰ ἐξέλθωσιν ἐλεύθεροι. Ἀλλὰ μόλις ἐξεκίνησαν, ἄλλος στρατιώτης, κατὰ διαταγὴν ἀξιωματικοῦ, ἀπηγόρευσεν εἰς αὐτοὺς νὰ προχωρήσωσι, καὶ διέταξε νὰ ἐπιστρέψωσιν εἰς τὴν οἰκίαν. Μετὰ ἡμίσειαν ὥραν δύο ἀξιωματικοὶ μετὰ τοῦ Βουλγάρου ἱερέως τοῦ χωρίου εἰσελθόντες εἰς τὴν οἰκίαν ἐκλείσθησαν ἐπὶ τινα λεπτά, εἶτα δ' ἐξελθόντες διέταξαν τοὺς στρατιώτας νὰ ὀδηγήσωσι τοὺς ἑννέα Ἕλληνας ἐκτὸς τοῦ χωρίου.

Καθ' ὁδὸν ὁ Ἀριστοτέλους, γνωρίζων ὀλίγα βουλγαρικά, συνε-

Χῆραι καὶ ὀρφανὰ τῶν ἐν Δεμίρ-Τσαάρ σφαγέντων.
(Ἡ ἔχουσα τὸν σταυρὸν εἶναι ἡ ἀδελφὴ τοῦ ἀποστόλου καὶ μάρτυρος μητροπολίτου).

νοήθη μετά Βουλγάρου στρατιώτου, εἰς ὃν ἐμέτρησε 15 λίρας καὶ κατώρθωσε νὰ φύγῃ. Οἱ ἄλλοι ὁκτὼ ὠδηγήθησαν ἀνὰ τέσσαρες εἰς δύο λάκκους, Βούλγαρος δέ τις ἀνθυπολοχαγὸς διέταξεν αὐτοῖς νὰ γονυπετήσωσι καὶ ἐξαγαγὼν τὴν σπάθην τοῦ κατέφερεν αὐτὴν ἐπανελημμένως κατὰ τῆς κεφαλῆς καὶ τοῦ τραχήλου ἐκάστου αὐτῶν· οἱ μάρτυρες ἔπесον χαμαὶ πλέοντες εἰς τὸ αἷμα· οἱ δὲ φρονεῖς τελειώσαντες τὸ ἔργον τῶν ἀπῆλθον. Τὴν νύκτα τρεῖς ἐκ τῶν δυστυχῶν τούτων σοβαρῶς τετραυματισμένοι, ἀλλὰ ζῶντες ἔτι, οἱ Νικόλαος Ἑμμανουήλ, Ἡλίας Στοῦμένου καὶ Κωνστ. Ἡλ. Δραγκάτσης, ἐπωφελοῦμενοι τοῦ σκότους, ἐσύρθησαν εἰς τὸ γειτονικὸν νεκροταφεῖον τοῦ προφήτου Ἡλιοῦ, τὴν δ' ἐπομένην ἐπέστρεψαν εἰς Δεμίρ-Τσάο, ὅπου νοσηλευθέντες ἐθεραπεύθησαν. Τὰς πληροφορίας ταύτας παρέσχον οἱ ἴδιοι καὶ ὁ διαφυγὼν μαθητὴς Ἀριστοτέλους.

Τὴν ἰδίαν ἡμέραν, εἰς τὴν αὐτὴν οἰκίαν τοῦ χωρίου Γέρμα εἶχον καταφύγει, καταδιωκόμενοι ὑπὸ Ἀσελγῶν Βουλγάρων στρατιωτῶν καὶ ἀξιωματικῶν, 30 ὄριμοι γυναῖκες καὶ γράϊαι καὶ τέσσαρες παρθένοι, πᾶσαι Ἑλληνίδες. Κατὰ τὴν 10ην μ. μ. ἀνθυπολοχαγὸς Βούλγαρος, εἰκοσαέτης περίτου, εἰσῆλθεν εἰς τὸ διαμέρισμα, ὅπου διέμενον αἱ γυναῖκες. Εὐρὼν νέον τινα μεταξὺ αὐτῶν τὸν διέταξε νάναχωρήσῃ. Κατόπιν παρέλαβε μεθ' ἑαυτοῦ τὰς τέσσαρας παρθένας καί, συνοδευόμενος ὑπὸ τριῶν στρατιωτῶν, ὠδήγησεν αὐτὰς εἰς τὴν ἀντικρυνὴν οἰκίαν Βουλγάρου, ἔνθα οἱ τέσσαρες οὗτοι ἐβίασαν τὰς κόρας. Μεθ' ὃ ὠδήγησαν αὐτὰς καὶ πάλιν εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ Χατζῆ, ὅπου κλαίονσαι σιγῇ τῶς αἱ δύο μοῖροι συνεσπειρώθησαν μετὰ τῶν ἄλλων γυναικῶν.

Περὶ τὴν αὐγὴν τρεῖς ἄλλοι Βούλγαροι στρατιῶται εἰσελθόντες εἰς τὸ κατάλυμα τῶν γυναικῶν ἤναψαν κηρία καὶ ἐρευνήσαντες μετὰ αὐτῶν ἀνεύρουν τὴν ὡραιότεραν τῶν τεσσάρων τέως παρθένων, τὴν Ε. Α., ἣν ὠδήγησαν εἰς παρακείμενον δωμάτιον καὶ ἐκεῖ ἐκόρεσαν ἕκαστος κατὰ σειράν τὰς κτηνώδεις ὁρμὰς τῶν. Δύο ἐκ τούτων εἶνε θυγατέρες ἀτιχοῦς Ἑλληνίδος, ἥς ὁ σύζυγος ἐφονεύθη ὑπὸ τῶν Βουλγάρων, ἄγονοι δὲ ἡλικίαν 15 καὶ 19 ἐτῶν. Πάντα ταῦτα κατέθηκαν αὐταὶ αἱ παθοῦσαι ἐν μέσῳ ὀλοφυρμῶν καὶ καλύπτουσιν τὸ πρόσωπον ἐξ αἰσχύνης.

Τρεῖς ἡμέρας πρὸ τῆς ἐκκενώσεως τοῦ Δεμίρ-Τσάο ὑπὸ τοῦ βουλγαρικοῦ στρατοῦ φεύγοντος τὰς ἐπερχομένας νικηφόρους ἑλλη-

Ἑλλήν ὁκτὼ τραύματα διὰ λόγχης δεχθεῖς παρὰ τῶν Βουλγάρων ἐν Δεμίρ-Τσάο.

νικὰς φάλαγγας, ἐνηργήθη ὑπὸ τῶν στρατιωτῶν γενικὴ διαρπαγὴ τῶν 120 καταστημάτων τῆς κομποπόλεως, ὃν 116 μὲν ἀνήκον εἰς

Ἕλληνας, 4 δὲ εἰς Ὀθωμανούς· μεταξύ δὲ τούτων κατεστράφη τελείως τὸ ξενοδοχεῖον «αἱ Σέρραι» τῶν τριῶν ἀδελφῶν Καψιμαλίδη, οὓς ἐφόνευσαν καταλογίζοντες οἱ Βούλγαροι. Ἐπίσης διηπάγησαν ὑπ' αὐτῶν τὰ 9/10 τῶν ἑλληνικῶν οἰκιῶν καὶ ὅσαι ὀθωμανικαὶ δὲν εἶχον λεηλατηθῇ κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς κατοχῆς. Ἐκάησαν τινα καταστήματα καὶ τρεῖς οἰκίαι, μεταξύ δὲ τούτων καὶ ἡ οἰκία τοῦ Ἑλλήνος Στεφάνου Ἰωάννου, ράβλου.

Χαρακτηριστικὴ τῆς πολιτείας τῶν Βουλγάρων κατακατητῶν πρὸς

Τὸ εἰς βουλγαρικὸν ναὸν μεταβληθὲν τέμενος Τσαρσῆ-Τζαμί ἐν Δεμίρ-Ισσάρ.

τοὺς κατακατηθέντας Ὀθωμανούς εἶνε ἡ ἀρπαγὴ δύο τεμενῶν, ὧν τὸ μὲν Τσαρσῆ-Τζαμί μετέβαλον εἰς ἐξαρχικὸν ναὸν τῶν ἁγίων Κυρίλλου καὶ Μεθοδίου, τὸ δ' ἕτερον εἰς καφωδεῖον, μετασκευάσαντες τὸ ἱερόν αὐτοῦ εἰς θεατρικὴν σκηνὴν καὶ τοποθετήσαντες παρασκήνια καὶ ἐπισκήνια. Τοῦ περὶ τὸ τέμενος τοῦτο νεκροταφείου ἐκθί-

ψαντες τὰ κρανία ἐνέπηξαν αὐτὰ ἐπὶ πασσάλων καὶ ἐξέθεσαν οὕτω πρὸς μεγίστην ἀγανάκτησιν πάντων τῶν κατοίκων.

Ἀμφότερα τὰ τεμένη, διαταγῇ τοῦ βασιλέως τῶν Ἑλλήνων, ἀπεδόθησαν εἰς τοὺς Ὀθωμανούς μετὰ τὴν ἐπὶ τοῦ ἑλληνικοῦ στρατοῦ κατάληψιν τῆς κομοπόλεως.

Οἱ Βούλγαροι, ἀκολουθοῦντες τὸ προσιδιάζον εἰς αὐτοὺς πρόγραμμα τῆς ληστεύσεως τῶν περιουσιῶν τῶν νέων ὑπηκόων τοῦ

Τὸ ἐξωτερικὸν τοῦ εἰς καφωδεῖον μεταβληθέντος τεμένους ἐν Δεμίρ-Ισσάρ.

τοῦτον Φερδινάνδου, ἀδιακρίτως ἐθνικότητος καὶ οἰκονομικῆς καταστάσεως, ἐφήρμοζον κατὰ πάντων τῶν κατοίκων καὶ τοῦ Δεμίρ-Ισσάρ τὴν τακτικὴν τῆς λεηλασίας καὶ τῆς διαρπαγῆς χρημάτων, σκευῶν, ἐπίπλων, ἐμπορευμάτων καὶ παντὸς κινητοῦ μέχρι καὶ αὐτοῦ τοῦ μᾶλλον ἀσημάντου. Ἐκλεπτον καὶ ἀπῆγον μὲ τὴν αὐτὴν μεθοδικότητα καὶ τὰ χρυσὰ κοσμήματα τοῦ πλουσίου καὶ τὰ πεπαλαιωμένα ἐνδύματα τοῦ πτωχοῦ.

Θὰ ἦτο μακρότατος καὶ ἀνιαρὸς πλήρης κατάλογος τῶν τοιούτων διαρπαγῶν, ἄλλως δὲ θὰ ἦτο καθ' ἑαυτὴν δυσχερεστάτη τοιαύτη

ἀναγραφὴ ἐν τελείᾳ ἀκριβείᾳ. Ἄλλ' ὥς δαίγμα τῆς ἀπὸ τῆς ἀπόψεως ταύτης πολιτείας τῶν Βουλγάρων ἀναγράφομεν τὴν εἰς βάρος τοῦ Ὁθωμανοῦ προκρίτον, ἐμπόρον καὶ κτηματίου Χατζῆ Ἰδρίς Ζαδέ, γενομένην διαρπαγὴν.

Οὗτος πρὸ τῆς καταλήψεως τοῦ Δεμίρ-Ἰσσάρ ὑπὸ τῶν Βουλγάρων κατέφυγεν εἰς Σέρρας, ὅπου ἀξιωματικοὶ καὶ στρατιῶται συνέλαβον αὐτὸν καὶ ἐξηνάγκασαν διὰ τῆς λόγχης νὰ παραδώσῃ αὐτοῖς ὅσα χρήματα ἔφερε μεθ' ἑαυτοῦ, ἥτοι 670 λίρας. Ἦρπασε δὲ παρ' αὐτοῦ ὁ ἐν Δεμίρ-Ἰσσάρ καὶ τοῖς περιχώροις βουλγαρικῆς στρατὸς 70 ζῶα μεγάλα, 4 ἵππους, 1000 αἰγας, καὶ ἐκ τοῦ καταστήματος αὐτοῦ 500 ὀκάδας βουτύρου, 500 δωδεκάδων ζεύγη περικημίδων μαλλίνων, 120,000 ὀκάδων δημητριακῶν καρπῶν καὶ μεγάλα ἐπίσης ποσὰ ζαχαρέως, καφέδων, ὀρυζῆς καὶ ἄλλων ἐδωδύμων. Πρὸς δ' ἐλεηλάτησαν καὶ τέσσαρας οἰκίας του· τὰ ἐν αὐταῖς ἔπιπλα, σκευή, ὀφράσματα, ἐνδύματα ἐκλάπησαν· τὰ κτίρια κατέστησαν ἐρείπια, ἀφαιρέθησαν καὶ αὐτῆς τῆς ξυλίας αὐτῶν, τῶν θυρῶν καὶ τῶν παραθύρων. Ἡ ὅλη ξημία τοῦ Ὁθωμανοῦ τούτου ὑπολογίζεται εἰς 250,000 φράγκων τοῦλάχιστον, κατὰ πληροφροῦς πλείστον ἀξιοπύτων κατοίκων τοῦ Δεμίρ-Ἰσσάρ.

Β'. ΕΚΘΕΣΕΙΣ

ΠΡΟΣ ΤΟ ΓΕΝ. ΣΤΡΑΤΗΓΕΙΟΝ ΤΗΣ Α. Μ. ΤΟΥ ΒΑΣΙΛΕΩΣ
ΚΑΙ ΠΡΟΣ ΤΗΝ ΓΕΝ. ΔΙΟΙΚΗΣΙΝ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ.

Τηλεγράφημα τοῦ μεράρχου Δελαγραμμάτικα πρὸς τὸ γενικὸν στρατηγεῖον.

«Λαμβάνω τὴν τιμὴν νὰναφέρω, ὅτι, μετὰ τὰς δοθείσας πληροφροῦς περὶ σφαγῶν ἐν Δεμίρ-Ἰσσάρ, ἐστάλη ἀξιωματικὸς τοῦ ἐπιτελείου, ὅστις ἐξηκριβώσε τὰ ἐξῆς·

«Ὁ Βούλγαρος λοχαγὸς τῆς χωροφυλακῆς Μίτκα Μιλίγκωφ, τῇ ὑποδείξει τριῶν βουλγαριζόντων κατοίκων, συνέλαβε τὸν μητροπολίτην

Κωνσταντῖνον, τὸν ἱερέα Παπασταῦρον, τὸν προῖχοντα Θωμᾶν Παπαριζάνου καὶ πλεόν τῶν ἑκατὸν ἄλλων ὁμογενῶν, οὓς ἐνέκλεισεν εἰς τὸν περιβόλον τῆς βουλγαρικῆς σχολῆς. Τούτους ἅπαντας τὴν 25^{ην} πρὸς τὴν 26^{ην} τρέχοντος Βούλγαροι στρατιῶται καὶ χωροφύλακες ἐφόνευσαν καὶ δι' ἀγλαρίας Τούρκων χωρικῶν ἔθαψαν εἰς τὸν περιβόλον τῆς σχολῆς καὶ ἐξῶθεν τοῦ ἀνατολικοῦ μανδρουτοῦ αὐτῆς. Ὁ ἀξιωματικὸς τοῦ ἐπιτελείου μόνον διέταξε τὴν ἐκταφὴν αὐτῶν ἐν αὐτῇ βεβαιοθῆ. Καὶ ὅντως εἰς βάθος πλεόν τῶν δύο μέτρων ἀνευρέθησαν συσσωρευμένα τὰ πτώματα τῶν σφαγέντων.

«Ἐκτὸς τῶν σφαγῶν, ἐβίβαν, ἀξιωματικοὶ καὶ στρατιῶται, πολὺς παρθένους, μίαν δὲ ἐξ αὐτῶν, ὀνόματι Ἀγαθὴν Θωμᾶ, κόρην κηπουροῦ, ἀρτιστάσαν ἐφόνευσαν. Τὰ καταστήματα τῆς πόλεως κατεστράφησαν καὶ διηρπάγησαν ὡς καὶ ἅπαντα τὰ σκευὴ τῶν οἰκῶν τῶν ὁμογενῶν, ὧν πλείστους ἔσωσαν οἱ Τούρκοι κάτοικοι ἐν ταῖς οἰκίαις των. Ἐν γένει ἡ κομόπολις παρουσιάζει οὐκ ὀτρὺν θέαμα καταστροφῆς, καὶ ἡ πύρα ἀπειλεῖ νὰ συμπληρώσῃ ταύτην».

μεράρχος

Δελαγραμμάτικας.

Τηλεγράφημα πρὸς τὴν γεν. διοίκησιν Μακεδονίας.

«Ὁ φεύγων ἐκ Λαχανᾶ βουλγαρικὸς στρατὸς μετέβη εἰς Δεμίρ-Ἰσσάρ· μόλις φθάσας συνέλαβεν 100 προκρίτους, τὸν μητροπολίτην καὶ 3 ἱερεῖς. Ἐκ τούτων 80 ἀγρώως λογχισθέντες ἀπέθανον, 24 δὲ προσπονηθέντες τὸν νεκρὸν μένουσαν ἐν τῇ ζωῇ, φέροντες σοβαρὰ διὰ λόγχης τραύματα. Μεταξὺ τῶν φονευθέντων ἐπύρχονσι δύο γυναῖκες καὶ δύο βρέφη, ὧν τὸ ἐν 2 καὶ τὸ ἕτερον 3 ἐτῶν. Μεταξὺ τῶν διασωθέντων ὑπάρχονσι δύο γέροντες μὲ πλείστους λογχισμούς· ὁ εἰς ἐξ αὐτῶν ἐτάφη καὶ ζῶν, ἀλλὰ μὴ καλυφθεὶς καλῶς, ἐπέτυχε νὰ ἐκταφῇ καὶ ζῇ· ἡ κατὰστασις ὁμοῦ αὐτοῦ εἶνε ἐπικίνδυνος. Πλείστοι παρθένοι διεκορυβήθησαν καὶ γυναῖκες ἠτυμώθησαν, πάντα δὲ τὰ καταστήματα καὶ αἱ οἰκίαι διηρπάγησαν. Τὸ ἀποτελοῦν τὸ ἄκρον ἄωτον τῆς βαρβαρότητος εἶνε ἡ ἐξόρυξις τῶν ὀφθαλμῶν τοῦ μητροπολίτου καὶ τριῶν ἱερέων, ἡ ἀποκοπὴ τῶν χειρῶν καὶ ὁ κατόπιν θάνατος αὐτῶν

ἐπ' αὐτοῦ τοῦτον τοῦ λοχαγοῦ τοῦ 12^{ου} συντάγματος Ἀγγελ. Δημη-
τρίου Μπουσνάκωφ. Ταῦτα διεπράχθησαν ἐπὶ τοῦ τακτικοῦ στρατοῦ
τῶν 12^{ου} καὶ 21^{ου} συνταγμάτων. Οἱ πρόξενοι Αὔστριας καὶ Ἰταλίας
εἶδον ἰδίως ὄμμασι καὶ ὠμίλησαν μετὰ τῶν ἐπιζώντων. Ἦρξατο ἤδη
ταφὴ πτωμάτων, ὧν πλεῖστα φέρουσιν ἀγρίους ἀκρωτηριασμούς.

Γ'. ΕΚΘΕΣΙΣ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΔΗΜΟΓΕΡΟΝΤΙΑΣ.

Πρὸς τὴν ἀξιότιμον ἐπιτροπὴν πρὸς διερευνῆσιν τῶν βουλγαρικῶν ὁμοτήτων.

Οἱ Βούλγαροι οἷ τε στρατιῶται καὶ αὐτοὶ οἱ ἀξιοματικοί, ἔμα-
τη εἰσβολῇ τῶν εἰς Δεμίρ-Ἰσαόρ, καίτοι ἐφιλοξενηθήσαν εἰς τὰς καλ-
ατέρας οἰκίας τῶν Ἑλλήνων ἐπὶ μῆνας ὀλοκλήρους, ἐπέδειξαν συμ-
περιφορὰν λίαν ὑβριστικὴν, μὴ ἀνεχόμενοι ὑπαρξὶν ἑλληνικῆς κοινότη-
τος συμπαροῦς ἐν Δεμίρ-Ἰσαόρ καί, σκοπὸν θέμενοι ἀπὸ πρώτης
ἀρχῆς τὸν βίᾳ ἐκβουλγαρισμὸν τοῦ τε Δεμίρ-Ἰσαόρ καὶ τῆς περιφε-
ρείας, ὥρισαν ὡς ὑπαλλήλους κυβερνητικούς τοὺς μᾶλλον φανατικούς
τῶν βουλγάρων τῆς περιφέρειας ἡμῶν, οἵτινες ἐπέσπειραν τὸν τοῦμον
εἰς τὸν ἑλληνικὸν πληθυσμὸν, ἐπιβάλλοντες ποινὰς καὶ πρόστιμα ἐπέ-
ρογκα δι' ἐλαχίστην ἀφορμὴν, ἐκήρυξαν δὲ ἀμέσως ἐμπορικὸν πόλε-
μον κατὰ τῶν ἡμετέρων, ἐπιτρέποντες μόνον εἰς τοὺς βουλγάρους
ἐμπόρους τοὺς ἐπὶ ταυτῷ μετοικήσαντας ἐνταῦθα ἐκ Θεσσαλονίκης, καὶ
ἐπεδίωξαν συγχρότως τὴν οικονομικὴν ἐξάντησιν τῶν ἡμετέρων ἐμπό-
ρων παραλαμβάνοντες τὰ ἐμπορεύματά των μὲ ἀποδείξεις (ράσπισκας)
μὴ ἐξαγορευθείσας.

Ὅλα τὰ βουλγαρόφωνα ἑλληνικὰ χωρία τῆς ἡμετέρας περιφε-
ρείας, Ράτοβον, Λάτροβον, Καμαρότι, Σάβιακον, Κιτροῖ, Κομλίη,
Μπαρκαλίη, Βέτρενα, διὰ τῆς βίας ἀπὸ τῆς πρώτης ἐβδομάδος τὰ ἐξε-
κβουλγάρισαν ἀρπάσαντες τὰς ἐκκλησίας καὶ τὰ σχολεῖα των καὶ ἐκδιώ-
ξαντες ἐκεῖθεν τοὺς Ἕλληνας διδασκάλους καὶ ἱερεῖς. Τῶν βουλγάρων
χωρικῶν τὰς περιουσίας καὶ τὰ ἀπὸ τῶν φορευθέντων τοῦρκων ἀρ-

παγέτα πλούσια λάφυρα οὐδόλως ἐργίασαντες, ἀπὸ τῶν ἡμετέρων ἤρ-
πασαν τὰ ποιμνία των καὶ τὰ γεννήματά των.

Ἐξακατήρυσαν ἀπὸ σκοποῦ τοὺς Ἕλληνας Δεμίρ-Ἰσαόρ, τοὺς
ἀνέκαθεν ἑλληνοφώνους, ὡς Γραικομάνους καὶ βίᾳ ἐστρατολόγησαν ἐξ
ἡλικίας ἐξ αὐτῶν. Ἐν γένει διὰ τῶν συνεχῶν ὑβρεων κατὰ τῶν Ἑλ-
λήνων, διὰ τῆς περιφρονητικῆς συμπεριφορᾶς των καὶ τῶν καθημερι-
νῶν πύσεων ἐπέσπειραν τὸν τοῦμον εἰς ἅπαντα τὸν ἑλληνικὸν πληθυ-
σμὸν ἀπειλοῦντες πάντοτε αὐτούς, μετὰ δὲ τὸ Πάσχα, ὅτε συνεγέν-
τησαν ἐνταῦθα δύο συντάγματα στρατοῦ, ἤρπασαν καὶ τὰ ἑλληνικὰ
σχολεῖα ἐπὶ τῇ προφάσει ὅτι θὰ τὰ μεταχειρισθῶσαν ὡς νοσοκομεῖα,
χωρὶς γὰ ἐπιτρέψαι τὴν χρησιμοποίησιν ἄλλου κτιρίου ὡς σχολῆς,
πρὸς ἐκφόβισιν δὲ τῶν κατοίκων ἀνευ οὐδεμιᾶς αἰτίας τὴν 2^{αν} μαῖον
ἔ. ἔ. συνέλαβον ἐκ τοῦ καφετείου τὸν διευθυντὴν τῶν ἑλληνικῶν ἐκ-
παιδευτηρίων κ. Μυρόδην Δημητράκοπουλον, ἀπόφοιτον τοῦ ἱεροδι-
δασκαλείου Σάμου καὶ μὲ ἐφ' ὅπλον λόγχην ἀπαγαγόντες αὐτὸν εἰς
Σέρρας τὸν ἐξηφάνισαν ἐν τῷ κρυπτῷ δολοφονήσαντες αὐτόν. Ὅτε
δὲ ἐσχάτως ἐξαγρόχθη ὁ συμμαχικὸς πόλεμος, ἔνεκα τῆς ἀποτυχίας
τον, κατέστησαν ἀπειληκώτατοι κατὰ τῶν Ἑλλήνων εἰς βαθμὸν ὥστε
ἀναφανδὸν διεκήρυττον σφαγὴν γενικὴν κατὰ τῶν Ἑλλήνων. Πανικὸς
ἰδὼς κατέλαβε τοὺς Ἕλληνας ὅτι ὁ ἐκ Αἰγανῶ ὑποχωρήσας στρατὸς
ἐπανεκάμψεν ἐνταῦθα τῇ 22 ἰουνίου. Ὁ στρατὸς μύλις εἰσῆλθεν εἰς
τὴν πόλιν ἐπεδόθη εἰς τὴν λεηλάτησιν τῆς ἀγορᾶς καὶ ὅλην τὴν νύ-
κτα, διέερθεεν ἅπαντα τὰ ἑλληνικὰ καταστήματα καὶ τὰ ἀπερήμωσεν
καθ' ὀλοκλήριαν. Ἡ θεὰ τῆς ἀγορᾶς οὐαρά. Ἀπαντα τὰ καταστή-
ματα ἀνοικτὰ καὶ κενὰ παντελὴς καταστροφῇ. Ὁ ἑλληνικὸς πληθυ-
σμὸς, ἐπὶ παντικῷ καταληφθεὶς, ἐκλείσθη ἐντὸς τῶν οἰκῶν των, ἡ δὲ
βουλγαρικὴ κυβέρνησις, ἥτις ἐν συμβουλίῳ ἀπεφάσισε γενικὴν σφαγὴν
τῶν Ἑλλήνων, διὰ τοῦ τεμπανοκροῦστου διεκήρυξε τὴν πρώταν τῆς
δευτέρας, 24 ἰουνίου, ἵνα πάντες οἱ κάτοικοι κατέλθωσι καὶ ἀνοίξωσι
τὰ καταστήματά των. Ὁ δυστυχὴς ἑλληνικὸς πληθυσμὸς, ὅστις ἐνόησε
τὸν καταχθόνιον σκοπὸν τῶν βουλγάρων, ἀπηλείσθη. Καὶ πράγματι
τὴν πρωίαν τῆς τριτῆς, 25 ἰουνίου, ἤρξατο ἡ σύλληψις τῶν πολιτῶν
ἐκ τῶν οἰκῶν των. Κατὰ πρότον παρεδιάσθη ἡ ἱερὰ μητροπόλις καὶ
συλληφθεὶς ἀπὸ βουλγάρων ἀξιοματικῶν καὶ τοῦ αἰμοχαροῦς
ἀστυνόμου Μελενίκου τῇ συνοδείᾳ στρατιωτῶν μὲ ἐφ' ὅπλον λόγχην

ὁ μητροπολίτης Μελετίου ἀείμνηστος Κωνσταντῖνος μετ' αὐτοῦ συνελήφθη ὁ πρωθυεὺς Σταῦρος καὶ 70 περίπου πρόκοιτοι καὶ ἀπήχθησαν πάντες εἰς τὸ σφαγεῖον παρὰ τὸ ἡμετέρες νεόδμητον κτίριον τῆς σχολῆς καὶ ἐφονεύθησαν πάντες διὰ ξιφολογῶν ριφθέντες εἰς μίαν ὁπὴν ἀσθέσιον. Τοιοῦτον δὲ μαρτυρικὸν θάνατον ἐπέστησαν ὁ τε μητροπολίτης καὶ ὁ πρωθυεὺς Σταῦρος, ἐξορμηθέντων τῶν ὀφθαλμῶν διὰ περονῶν, ὥστε ὁ γηραιὸς πρόκοιτος Θωμᾶς Παπαχαρζάνος ἐπὶ τρόμον καταληγθεὶς ἐμποθύμισε καὶ ἀπέθανε καίτοι δὲ νεκρὸς καὶ πάλιν διευτυπύθη ἐπὶ τῶν βονίλαρικῶν λογγῶν. Μόλις ἀπήχθη ὁ μητροπολίτης, ἐπαιεθόντες εἰς τὴν μητρόπολιν οἱ αὐτοὶ ἀξιωματικοὶ κυριολεκτικῶς ἀπεργύμνωσαν αὐτήν. Ἀνήρτασαν δύο σταυροὺς πολυτίμους, ἐν ἐγκλίσιον πολύτιμον, μίαν εἰκόνα, μίαν πατερίτσαν τὴν καλλιτέραν, μίαν πατερίτσας τὴν χρυσοῖν λαβὴν, δύο μίτρας, μίαν ἀρχιερατικὴν στολὴν ὀλόκληρον τὴν μᾶλλον πολύτιμον, ἐν πολύτιμον εὐαγγέλιον, ἑτέραν στολὴν ἀρχιερατικὴν, τοὺς ἀδάμαντας ἐνὸς εὐαγγελίου χρονολογίας 1776, τρία ἐπιγονάτια, δύο ζεύγη ἐπιμανίκια, ἐν ἐπιτραχήλιον καὶ ἐν ὠμοφόριον, δύο μανδύας καὶ ὅλα τὰ ὅσα του. Διέρρηξαν τὰ κλεῖθρα τῶν γραφείων τῆς μητροπόλεως καὶ ἀφήρτασαν 120 λίρας, ἀροτριάσαντες δὲ κυριολεκτικῶς ἐν ὑπόγειον τῆς μητροπόλεως ἐπισπρωμένον διὰ πλακῶν ἐξήγαγον κεκοιμημένας ἑτέρας 240 λίρας. Σημειώτεον δὲ ὅτι εἰς ὅλας τὰς οἰκίας τῶν πλουσίων ἡρωιόρτασαν τὰ ὑπόγεια πρὸς ἀναζήτησιν χρημάτων. Μὴ ἀρεσθέντες δὲ εἰς ταῦτα κατεβασάνισαν τὴν ἀδελφὴν τοῦ μητροπολίτου κερτιώντες αὐτήν διὰ τῶν λογγῶν, ὅποτε ἡ γηραιὰ μήτηρ τοῦ μητροπολίτου, βλέπουσα τὰ μαρτύρια τῆς κόρης τῆς, ἀπέθανε ἐκ συγκοπῆς τῆς καρδίας ἐπὶ παρουσίᾳ τῶν ἀξιωματικῶν. Καὶ μόνον ἀφοῦ ἐξεργύμνωσαν ἐντελῶς τὴν μητρόπολιν ἀρπάσαντες καὶ ἅπαντα τὰ ἑσπία, ἐνδύματα καὶ σκευὴ τῆς ἀδελφῆς τοῦ μητροπολίτου ἀπεχώρησαν, ἀφέντες τὴν μητρόπολιν καὶ τὴν ἀδελφὴν τοῦ μητροπολίτου ὀλόγυμον.

Πολλοὺς ἐκ τῶν πολιτῶν, καίτοι ἀφήρτασαν τὰς περιουσίας των ἐπὶ τῇ ἐποσχέσει οὐ θὰ τοὺς ἀπολύσωσιν, τοὺς ἐφόνευσαν. Οὕτως ἐφόνευσαν τὸν Κωνσταντῖνον Γεωργίου, παντοπώλην, ἀφοῦ τοῦ ἀπέσπασαν προηγουμένως 400 λίρας, τὸν Κωνσταντῖνον Μωκάρ μεσίτην ἐφόνευσαν, ἀφοῦ τοῦ ἤρτασαν 500 λίρας, τὸν Κωνσταντῖνον Σαπουντζήν, παντοπώλην, ἐφόνευσαν, ἀφοῦ τοῦ ἀφήρτασαν 50 λίρας, ὁσάντως ἐφόνευσαν τὸν Χατζῆ Δημητρίου, ἀφοῦ τοῦ ἀπέσπασαν 80 λίρας, καὶ τὸν Νικόλαον Ἡλιάδην, ἀφοῦ τοῦ ἤρτασαν 100 λίρας. Γραῖαν τινα ὀνόματι Φεβρονίαν, ἡλικίας 65 ἐτῶν, ἀφοῦ τὴν ἐθασιάνισαν γυμνὴν πρὸς ἀπόσπασιν χρημάτων καὶ ἀφοῦ τῆς ἀπέσπασαν 20 λίρας, τὴν κατεκρεούρησαν.

Τοιοῦτον δὲ αὐστηρῶς διενεργεῖτο ἡ ἐρευνα ἐντὸς τῶν οἰκῶν πρὸς ἀνακάλυψιν τῶν καταζητουμένων πολιτῶν, ὥστε εἰσέδουν καὶ εἰς τὰ πλέον ἀπόκρυφα μέρη τῶν οἰκῶν καθότι ἔθεντο ὥς βάσιν τὴν τελείαν ἐξόντων τοῦ ἐπαύθθα ἑλληνικοῦ στοιχείου. Ἐνεκα τοῦτου, τοιοῦτος πανικὸς εἶχε καταλάβει τοὺς κατοίκους, ὥστε οἱ γονεῖς ἀπώλεσαν τὰ τέκνα των ἐντὸς τῶν τριῶν ἐκείνων ἡμερῶν ἀπὸ τῆς 24-26 ἰουνίου καὶ τὰ τέκνα ἐπίσης δὲν ἐγνώριζον ποῦ ἐβρίσχοντο οἱ γονεῖς των, καθότι κατεζητοῦντο οὐχὶ μόνον οἱ ἄνδρες καὶ οἱ νέοι, ἀλλὰ καὶ παιδία ἡλικίας 15-18 ἐτῶν.

Εἰς τοιοῦτον δὲ βαθμὸν λύσεως καὶ ἀναισθησίας εἶχον φθάσει οἱ Βουλγαροὶ ἀξιωματικοί, ὥστε εἰς τὴν οἰκίαν Γιαννάκη τινὸς Νταλαμπίρα, ὅπου ἦσαν συνηγμένοι πολλὰ γυναικες καὶ νεάνιδες καλῶν οἰκογενειῶν, καίτοι ἀπέσπασαν παρ' αὐτοῦ 200 εἰκοσοφράγκα ἐπὶ τῇ ἐποσχέσει, οὐ δὲν θὰ ἐγγίσωσι τὰς συνηγμένας, προέβησαν εἰς σωματικὴν ἐρευναν τῶν τε γυναικῶν καὶ τῶν νεανίδων μὲ τὸν πλέον ἀναισθητικὸν τρόπον, ἀφαιρέσαντες πᾶν ὅτι πολύτιμον ἀντικείμενον εἶχον κεκοιμημένον ἐντὸς τῶν ἐνδυμάτων των. Καὶ εἰς τοῦτο δὲ μὴ ἀρεσθέντες, συνέλαβον ἐπὶ παρουσίᾳ ὅλων τῶν γυναικῶν νεανίδα τινα ὀνομαζομένην Ἀγαθὴν Θωμᾶ ἐπὶ σκοπῷ διακορέσεως, ὅποτε αἱ λοιπαί, μὴ ἐποφέρονσαι πλέον, ἔσβεσαν τὸ φῶς καὶ ἄλλα διὰ τῆς θύρας καὶ ἄλλα διὰ τῶν παραθύρων ἐβρέθησαν ἔξω τῆς οἰκίας ἐν πλήρει σκότει καὶ διενεκτέρευσαν μόναι εἰς σπήλαια καὶ εἰς μύλους Ἀθιγγάνων ἐκτὸς τῆς πόλεως, ὅπου παρέμειναν ἐπὶ δύο ἡμερονύκτια μεταμφιεσθεῖσαι εἰς Ἀθιγγανίδας ὅπως σωθῶσιν. Οἱ ἀξιωματικοὶ ὀργισάμενοι ἐπὶ τῆς δυστυχοῦς νεάνιδος ἐφόνευσαν αὐτήν καὶ ἀπῆλθον πρὸς ἀναζήτησιν τῶν διαφυγόντων. Τοιαύτας δὲ ἀτιμίας διέπραξαν καὶ ἐπὶ πέντε ἄλλων παρθένων καλῶν οἰκογενειῶν φονευμένων πατέρων, ὧν δὲν σημειοῦμεν τὰ ὀνόματα, διότι ἐπιζῶσι.

Εἰς 68 ἀνέρχονται τὰ θέματα τῆς βονίλαρικῆς θηρωδίας ἐν Δεμῖρ-Ἰσοῦ, ὡς δείκνυνται ἐν τῷ ἐσωκλείστῳ καταλόγῳ, πλὴν δὲ τοῦ-

τον επάρχουσι πέντε οικουμέναι διαφυγοῦσαι ἔξω τῆς πόλεως πρὸς αστυρίαν, αἵτινες δὲν παρουσιάσθησαν εἰσέτι, ἐνῶ παρήλθον πέντε ἡμέραι ἀπὸ τῆς κατοχῆς τῆς πόλεως ὑπὸ τοῦ ἑλληνικοῦ στρατοῦ καὶ οὐδεμία ἀμφιβολία ἐπάρχει ὅτι ἔχουσιν εὖρει τὸν θάνατον εἰς τὰ κορυφώγεια τῶν. Προσέτι ἐπάρχουσι καὶ ἑτεροὶ πέντε πληγωμένοι, ὧν ἡ κατάστασις ὁλονὲν βάνει ἐπὶ τὰ χεῖρα. Σημειοῦμεν πρὸς ἔνδειξιν τῆς ἀπανθρωπίας τῶν βουλγάρων ὅτι εἰς ἓκ τῶν πληγωμένων τούτων ὀνόματι Γεώργιος Τσατατζινὸς ἐτάφη ζῶν ἐπὶ καλυφθεὶς δι' ὀλίγον χώματος καὶ κατόρθωσε νύκτωρ νὰ ἀνασηκώσῃ τὸ χῶμα καὶ νὰ καταφύγῃ εἰς ἀπόκεντρον τινα οἰκίαν, ὅπου ἤδη νοσηλεύεται. Ἐν γένει εἰπεῖν εἰς 100 περίπου ἄτομα ἀνέχεται ὁ ἀριθμὸς τῶν ἀπολεσθέντων καὶ μένουσιν ἀποζῶντες ἐπὶ ἄνδρες ἐν τῇ πολίχνῃ ὀλιγώτεροι τῶν εκατόν, ὅτινες κατόρθωσαν νὰ σωθῶσι μόνον ἀφοῦ προέφθασαν νὰ καταφύγῳν εἰς γεωπονικὰ μουσουλμανικὰ χωρία.

Τοιαύτῃ ἐν συνόλῳ καὶ τοσοῦτον οἰκτρὰ ἡ κατάστασις τῆς ἑλληνικῆς κοινότητος Δεμίρ-Ἰσαῦ, συνετελεῖ τῆς βουλγαρικῆς θηριωδίας.

Ἐν Δεμίρ-Ἰσαῦ τῇ 19 ἰουλίου 1913.

Οἱ δημογέροντες

Ἀναστάσιος Κ. Πούγγουρας, Χρήστος Βασιλείου, Δημήτριος Θεοδωρίδης, Κ. Παπαχαριζάνος.

Ὁ Γραμματεὺς

Γ. Σιβαρός.

Παπὰ Κωνσταντῖνος ἐπιβεβαίωσεν τὸ γνήσιον τῶν ἄνωθεν ἐπογραφῶν καὶ τοῦ περιεχομένου.

Δ'. ΕΚΘΕΣΙΣ ΠΡΟΚΡΙΤΩΝ ΜΟΥΣΟΥΛΜΑΝΩΝ.

Κατὰ τὰς μάχας αἵτινες ἐλάμβανον χώραν μεταξὺ Τουρκίας καὶ Βουλγαρίας τῷ 1328 (1912) ἐκ τῆς ἐποχωρήσεως τῶν πυροβολα-

χίων ἐννοήσαντες ὅτι ὁ παρὰ τὸν 6 χιλιόμετρα μακρὸν τῆς πόλεως Δεμίρ-Ἰσαῦ σιδηροδρομικὸν σταθμὸν εὐρισκόμενος τουρκικὸς στρατὸς θὰ νικηθῇ, ἐπείκοντες τῇ ἀνάγκῃ μετακίνησαν εἰς Σέρρας διὰ νὰ παραδοθῶμεν εἰς τὸν ἐχθρὸν ἐντὸς τῆς πόλεως τῶν Σερρών.

Ἐκτὴ τὴν τετάρτην ἀπὸ τῆς παραδόσεώς μας ἡμέραν σάββατον ἐληκολούθησε γενικὴ σφαγὴ, μεθ' ἣν ἐμείναμεν πέντε ἀκόμῃ ἡμέρας ἐν Σέρραις, ὅταν, διαταγῇ τοῦ Βουλγάρου στρατιωτικοῦ διοικητοῦ, ἐγνωστοποιήθη ἡμῖν, ὅτι πάντες οἱ μετανάσται ἀφείλονται νὰ ἐπιστρέψωσι εἰς τὰς πατρίδας τῶν καὶ τὰ χωρία αὐτῶν καὶ ὅτι ἐν ἐναντίῳ περιπτώσει θὰ ἀποσταλῶσι διὰ τῆς βίας ἐπὶ ἐνόπλιον δυνάμειν.

Ὁ λαὸς τῆς πόλεώς μας θέλων, ὡς εἰκόσ, νὰ ἐπιστρέψῃ εἰς τὴν πατρίδα του καὶ ἐπακούσας εἰς τὴν δοθεῖσαν διαταγὴν ἔλαβε τὴν εἰς τὴν πατρίδα του ἄρρυσαν, καθ' ἣν ὅμως σιγμὴν ἐλληνοῦσαμεν ἔξω τῆς πόλεως ἡμετέρας νὰ σταματήσωμεν καὶ συναθροισθέντες ὁμοῦ καὶ μετὰ τῶν ἐπιστρεφόντων κατοίκων τῶν ἄλλων χωρίων εἰς τὴν πλειτείαν τὴν ἐνώπιον τοῦ στρατοῦ, ἐκρατήθημεν τὴν νύκτα ἐκεῖ.

Τῇ ἐπαύριον οἱ ἄρρετες κάτοικοι τῆς πόλεώς μας διηρέθησαν εἰς δύο καὶ οἱ μὲν γέροντες ἐφυλακίσθησαν, οἱ δὲ νεώτεροι συμποσούμενοι περίπου εἰς διακοσίους ὁμοῦ καὶ μετὰ τοῦ μουφτῆ καὶ τῶν προϋχόντων καὶ τιμῶν ἐκ τῶν τέως ἐπαλλήλων τῆς διοικήσεως καζᾶ, ἐνεκεν ἀγνώστου αἰτίας μὲ δεμένας τὰ χεῖρας, ἤχθησαν ἐπὶ τοῦ τακτικοῦ βουλγαρικοῦ στρατοῦ εἰς Μελένικον. Καθ' ὁδὸν ἀγρηθήσαν ἀπ' αὐτῶν τὰ χρήματα καὶ τὰ ὥρολόγια τῶν κατόπιν παντοειδῶν βασανιστηρίων καὶ πιέσεων καὶ μάλιστα, ὅσάκις προέκειτο νὰ διαβῶσι ποταμοὺς ἢ βαλτώδη μέρη, οἱ Βούλγαροι στρατιῶται ἐξαβαλόνεον ἐπ' αὐτῶν ὥς νὰ ἦσαν κτήνη.

Εἰς τὸ Μελένικον τοὺς ἐστεῖλαν κατ' ἐθέλειαν εἰς τὴν φυλακὴν καὶ ἐπὶ τρεῖς ἡμέρας τοὺς ἀφῆκαν ἄνευ ὕδατος καὶ μὲ μόνον ὀλίγον ξηρὸν ψωμί, μεθ' ὅλον δὲ τὸ ὄριμὸν ψῆχος, τοὺς ἐστέρησαν πάσης θερμάνσεως. Ἐν τῷ μεταξὺ ἔδωκαν μέχρι θανάτου τὸν μουφτῆν Δεμίρ Χισᾶρ Ἰπταχίμ Ἐδχέμ ἐφέντην, τὸν Ἀλυσάν, τὸν Ἰμάμην Χαρόντ Ἐμίν ἐφέντην, τὸν γραμματεῖα τοῦ ἱεροδικαστηρίου Μουσταφᾶ ἐφέντην, τὸν γραμματεῖα τοῦ ἐκτελεστικοῦ Ὁμέρ ἐφέντην, τὸν διδάσκαλον τῆς σχολῆς Χαφῆζ ἐφέντην. Καὶ οἱ ἄλλοι δὲ ἐπέστησαν δαρμοὺς καὶ παντὸς εἶδους ἀπανθρωπείας πιέσεις καὶ προσβολάς, ἀγγραφευθέντες εἰς τὸ

νά καθαρίζωσι τὰς ἐπονύμους καὶ τὰ ἀποχωρητήρια. Ὅταν ἐκρήμνιζον τὸν «μπαρὲν» τοῦ ἱεροῦ μουσουλμανικοῦ τεμένους ἠγάγασαν καὶ αὐτοὺς τὰ λάβωσι μέρος εἰς τὸ κρήμνισμα. Τοιοῦτοτρόπως ὑπὸ τοὺς διαρκεῖς δαρμούς καὶ τὰς πιέσεις τέσσαρες ἐκ τῶν δυστυχῶν αὐτῶν ἀπέθανον ἐκ τοῦ ξυλοκοπήματος, οἱ δὲ λοιποί, ἀφοῦ ἔβασανίσθησαν ἐπὶ τριάκοντα καὶ μίαν ἡμέρας, ἀπεφυλακίσθησαν. Καθ' ἣν ἐποχὴν οἱ δούτουχες αὐτοὶ ἔβασανίζοντο εἰς τὸ Μελένικον, αἱ γυναῖκες καὶ τὰ λοιπὰ μέλη τῶν οἰκογενειῶν των ἐστάλησαν εἰς τὴν ἐν Ἄκρα τῆς πόλεως ἐδρισκομένην σπνοικίαν τῶν Κιρκασίων. Ἐπὶ δέκα ὁκτὼ ἡμέρας αἱ δούτουχες αὐταὶ ἐπέστησαν παρτὸς εἶδους προσβολῆς καὶ κακώσεως, ἀφοῦ δὲ ἐξεμανλίσθησαν αἱ πλείστοι ἐξ αὐτῶν ἐστάλησαν μερικαὶ εἰς τὰς ἰδίας αὐτῶν οἰκίας, ἄλλαι δὲ ἐποποθετήθησαν ἀνὰ τρεῖς ἢ πέντε οἰκογένειαι εἰς μίαν οἰκίαν. Τὰς ὑπολοιπὸν οἰκίας κατέλαβον οἱ Βούλγαροι ἐγκαθιδρόσαντες εἰς αὐτὰς δημοσίας ὑπηρεσίας ἢ ἀξιοματιχοὺς καὶ στρατιώτας. Τινὰς δὲ μεταβαλόντες εἰς μαγειρεία, κατέστρεψαν ἐντελῶς.

Μ' ὅλα ταῦτα καὶ καθ' ἣν ἐποχὴν μᾶς εἶχεν ἐπιτραπὴ νά κατοικῶμεν εἰς τοὺς οἴκους μας, ἡμέρας τε καὶ νυκτὸς Βούλγαροι στρατιῶται, περιερχόμενοι τὰς ὁδοὺς, εἰσέρχοντο διὰ βίας εἰς οἰανδήποτε οἰκίαν ἤθελον, κλέπτοντες κατὰ βούλησιν τὴν τιμὴν ἢ τὰ ἐπιπλά τῆς ἐν τῇ οἰκίᾳ ἐκείνῃ ἐδρισκομένης οἰκογενείας. Τὰ ὄργανα αὐτὰ μερικοὶ ἐξ ἡμῶν τὰ ἤκουσαν παρ' ἄλλων, ἀλλὰ καὶ τινες ἡμῶν τὰ εἶδομεν ἰδίῳς ὀφθαλμοῖς.

Ἐκ τῶν μὴ μετοικησάντων καὶ παραμεινάντων εἰς τὴν πόλιν περίπου δεκαπέντε γερόντων, ὁ ἡμιπληγιακὸς Μπερπὲρ Σουλεϊμὰν ἀγᾶς, οἱ σχεδὸν ἄνευ δράσεως Σιαμπὰν καὶ Ἀχμέτ ἀγᾶδες, οἱ καθηγηταὶ Ἰσμαήλ καὶ Μεχμέτ ἐφένδης καὶ ὁ ἀνάπηρος Χατζὴ Μεχμέτ ἐφένδης καὶ μερικοὶ ἄλλοι ἐσφάγησαν. Ἰδίῳς ὀφθαλμοῖς εἶδομεν τὸν ὀγδοηκονταετὴ Χαδζὴ Ἀλὴ ἀγᾶν, ὃν, ἀφοῦ ἔκλεψαν ὅλα τὰ χρήματα καὶ τὰ οἰκιακά του ἐπιπλά, ἔδειξαν ἀνηλεῶς καὶ τὸν ἐγκατέλιπον ὡς πτωχὸν. Ἐν τῷ μεταξὺ καὶ δύο γράμματα ἐσφάγησαν. Οἱ κάτοικοι τοῦ εἰς τὸν ἡμέτερον κατὰν ὑπαγομένου χωρίου Τζερεβίστα ἐπιστρέφοντες εἰς τὸ χωρίον των, ἅμα ἐφθασαν εἰς τὰς οἰκίας των, ἐπέστησαν παρὰ τοῦ βουλγαρικοῦ στρατοῦ καὶ τῶν Βουλγάρων χωρικῶν παρτὸς εἶδους

προσβολῆν. Αἱ γυναῖκες διὰ τῆς βίας ἐξεμανλίσθησαν, ἅπαντα δὲ τὰ ἐπάρχοντά των ἠρπάγησαν.

Ἀρῆρσαν ὅλα τὰ καλύμματα παρὰ τῶν Μουσουλμανίδων, καὶ παρὰ τοῦ Βουλγάρου ἱερέως τοῦ χωρίου ἄνδρες καὶ γυναῖκες ἔδαπιόθησαν ὡς Βούλγαροι. Καὶ μάλιστα μεταξὺ αὐτῶν τὸν Χότζαν Ἰδρις ἐφέντην ὠνόμασαν Βούλγαρον ἱερατικὸν προῖσπόμενον.

Τὴν κόρην τοῦ ἐκ τοῦ χωρίου Κουροόβου Κολιὰζ Σαλὴζ Χασὰν ἐπᾶνδρευσαν διὰ τῆς βίας καὶ διὰ τοῦ ἱερέως τοῦ χωρίου μὲ κάποιον Βούλγαρον ἐκ τοῦ ἰδίου χωρίου, οὗ ἀγνοοῦμεν τὸ ὄνομα. Ὅμοιος ἐμάθομεν ὅτι καὶ εἰς τὸ χωρίον Τύροβον, ἀφοῦ ἐσφάγησαν ὅλοι ἀνεξαιρέτως οἱ ἄνδρες, αἱ ὑπολειπόμεναι γυναῖκες ἐξεχριστιανίσθησαν, τρεῖς δὲ Μουσουλμανίδες παρθέναι ἐπέστησαν τὴν αὐτὴν τέχνην. Παρόμοιαι πράξεις συνέβησαν εἰς ὅλα τὰ πέριξ χωρία. Παρ' ἀξιοπιστῶν ἀτόμων ἐληρησοφρήθημεν, ὅτι καὶ εἰς τὸν ναχίεν Κάτω Μπόροβη μετὰ τῶν προσηρημένων χωριῶν οἱ κάτοικοι ἐπέστησαν τὰ αὐτά. Ἐκ τῶν καταθέσεων τῶν ἐλθόντων χωρικῶν ἐμάθομεν, ὅτι ἐξεβίβασαν τὰς γυναῖκας τῶν Μουσουλμάνων τοῦ χωρίου Βέρινα καὶ ἐσφαζαν 250, περὶ δὲ τοὺς τριάκοντα εὑρίσκονται αἰχμάλωτοι. Ἐπίσης εἰς τὴν Κάτω Μπόροβην καὶ τὰ ἐξηρητημένα χωρία ἐπάρχονσι περὶ τοὺς 800 φονεμένοι, πλείστοι δὲ διατελοῦσαν αἰχμάλωτοι ἐν Σόφει· οἱ ὑπολειφθέντες ὑφίστανται τὰ πάνδεινα βίᾳ ἐκχριστιανιζόμενοι.

Μὴ ἀρκεσθέντες μὲ τὰς ἀναρμόστους εἰς τὸν πολιτισμὸν θρησκευτικὸν καὶ τρομερὰς αὐτὰς κακουργίας, ἐκρήμνισαν τὸν μπαρὲν τοῦ ἐντὸς τῆς καθαρῶς μουσουλμανικῆς σπνοικίας ἐδρισκομένου καὶ ὑπὸ τοῦ ἀειμνήστου σουλτάνου Μουράτ ἀνεγερθέντος ἱεροῦ τεμένους μας καὶ μετέβαλον αὐτὸ εἰς θέατρον στήσαντες ἐντὸς αὐτοῦ θεατρικὴν σκηνήν. Τὸ δὲ ἐν τῷ ἀλόγῳ νεκροσπαφίῳ μετέβαλον εἰς τόπον διασκεδάσεως τῶν Βουλγάρων, ἀφοῦ προηγουμένως ἔσπασαν καὶ κατέστρεψαν τὰς λέπτας τῶν τῶν καὶ τὸ ἱσοπέδωσαν. Ἐπίσης κατέλαβον τὸ πρὸ ὀλίγων ἐτῶν ἐντὸς καθαρῶς μουσουλμανικῆς σπνοικίας ἀνεγερθὲν ἔτερον τέμενός μας καὶ κρημνίσαντες τὸν μπαρὲν τὸ μετέβαλον εἰς ἐκκλησίαν βουλγαρικὴν. Τὸ δὲ ἐν Κασὶ Γιακὰ ἱερὸν τέμενος Ἐλιάς βέη, ἀφοῦ ἐκρήμνισαν τὸν μπαρὲν αὐτοῦ, τὸ ἔκλεισαν ἀναγκάσαντες τοὺς Μουσουλμάνους εἰς ἐντελὴ στέρησιν τῶν μέσων πρὸς ἐκπλήρωσιν τῶν θρησκευτικῶν καθηκόντων αὐτῶν.

Πρὸς τοῦτοις μετέβαλον εἰς βυρσοδεψίον τὸν ἓνα ἐκ τῶν τεσσάρων μενδρεσέδων τῶν προορισμένων πρὸς ἐκπαίδευσιν τῶν Μουσουλμάνων, τοὺς δὲ ἄλλους τρεῖς κατηδάρισαν.

Ἦρπασαν ὅλα τὰ βαζούφια, ὧν αἱ πρόσοδοι ἦσαν ἀφαιρουμέναι εἰς τὰ τεμένη, τοὺς μενδρεσέδες, τοὺς καθηγητὰς καὶ τοὺς ἡμίμυδες κορημνίσαντες δὲ τὰ σχολεῖα ἔλαβον τὰς ὑπὲρ τῆς παιδείας τῶν τέκνων μας προσόδους διὰ τὴν δημοσχίαν τῶν.

Ὅταν οἱ κάτοικοι τῆς πόλεως μας εἶχον ἐπιστρέφει ἐκ Σερραῶν, οἱ Βούλγαροι ἤρπασαν ὅλα τὰ ἐκ τῆς πρώτης ἐπιδρομῆς αὐτῶν φεργαδευθέντα ἔπιπλα, ἐμπορεύματα, ἀροτριῶντα κτήνη καὶ ἄλλα ζῶα τῶν. Τὰ ζῶα ταῦτα ἐν δημοπρασίᾳ ἐπώλησαν, ἀναγκάσαντες τοὺς κατοίκους νὰγοράσωσιν αὐτά. Ἀλλὰ καὶ μετὰ τὴν ληστείαν ταύτην, τὰ ζῶα ἅπαντα εἶχον πωλήσει εἰς τοὺς κατοίκους ἐσπραζάντες παρ' αὐτῶν τὴν ἀξίαν τῶν, ἤρπασαν καὶ πάλιν λόγῳ δήμευ ἀγροτείας. Δὲν ἀφῆκον εἰς τὰς χεῖρας τῶν κατοίκων οὔτε ἔπιπλον, οὔτε ἐμπορεύματα, οὔτε ζῶα μικρὰ ἢ μεγάλα.

Ὅλαι αἱ οἰκίαι τῶν πολιτῶν κατεστράφησαν μέχρι τοιούτου βαθμοῦ ὥστε νὰ μὴ εἶνε κατοικήσιμοι. Οἱ κάτοικοι τῆς πόλεως μας οὐδεμίαν ἡμέραν ἔμειναν ἄνευ ἀγροτείας τινός. Ὁ ἐπὶ τῆς ἀλληλογραφίας γραμματεὺς τοῦ καζᾶ Ἀππὴ ἐφένδης, ὁ τοῦ κτηματολογίου Γιουσοῦφ ἐφένδης, ὁ ληξιαρχος Ὁμέρ ἐφένδης καὶ ἄλλοι ἔγκριτοι πολῖται ἠναγκάζοντο ἐν μέσῳ παγεροῦ χειμῶνος νὰ εἰσέρχωνται μέχρις ὁσπύος ἐντὸς τοῦ ὕδατος καὶ νὰ καθαρίζωσι τὸ ρεῖθρον τοῦ ὑδρομήλου. Ἄλλοι πάλιν ἠγγαρεύοντο εἰς ἔργα βαρεῖα, ἀνώτερα τῶν δυνάμεων αὐτῶν. Καὶ ἡμεῖς μὲν οἱ Μουσουλμάνοι ἐπὶ ὁπτιῶν μῆρας τοιαῦτα νησιτάμενοι μόλις διετηρούμεθα ἐν τῇ ζωῇ. Ἀλλὰ καὶ ἡ κατάστασις τῶν συμπολιτῶν μας Ἑλλήνων δὲν ἦτο εὐχάριστος. Τὰ σχολεῖα τῶν εἶχον μεταβληθῇ εἰς νοσοκομεῖα, εἰς δὲ τὰς οἰκίας τῶν ἐγκατεστάθησαν ἀξιωματικοὶ καὶ στρατιῶται, οἵτινες ἐνῶ ἐν αὐταῖς ἐτιρωγον καὶ ἐπινον, δὲν ἔπαινον τυραννοῦντες καὶ βασανίζοντες τὰς ἑλληνικὰς οἰκογενείας,

Εἰς τὰ καταστήματα τῶν Ἑλλήνων, ἄλλοι μὲν τῶν ἀξιωματικῶν καὶ στρατιωτῶν ἐπλήρουν ἀνθαιρέτως μέρος τῶν ἐμπορευμάτων, ἅπαντα ἐλάμβανον, ἄλλοι δὲ οὐ μόνον δὲν κατέβαλον τὸ ἀντίτιμον τῶν πραγμάτων, ἅπαντα ἀναιδέως ἀφῆρουν, ἀλλὰ καὶ ἐν μέσῳ ἀγορᾶ ὑβρίζον τοὺς πωλητὰς, ἄλλων ἤρπαζον καὶ αὐτὰ τὰ ἐπιδόματα τῶν καὶ ἔδερν αὐτοὺς ἀνηλεῶς.

Ἐν τοιαύτῃ καταστάσει ἔξωμεν, ὅποτε ἀντελήφθησαν ὅτι εἰς τὰς μετὰ τῶν Ἑλλήνων μάχας κινδυνεύουσι νὰ ἡττηθῶσιν. Τότε διὰ τοῦ Ἑλλήνος κήρυκος Κώτσου προσεκάλεσαν τοὺς κατοίκους τοῦ καζᾶ νὰνοήσωσιν ταχυκῶς τὰ καταστήματά τῶν, ἀπειλοῦντες ὅτι θὰ τιμωρήσωσιν ἀσπηρῶς ἐκείνους, οἵτινες δὲν ἤθελον ἀνοίξει τὰ ἐργαστήριά τῶν.

Ἐνῶ δὲ οἱ κάτοικοι, πρὸ τῶν ἀσπηρῶν αὐτῶν διαταγῶν, ἤνοιγον τὴν ἐπομένην τὰ καταστήματά τῶν, ὁ Βούλγαρος διοικητὴς προσεκάλεσεν εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ τῶν Ἑλλήνων μητροπολίτην καὶ τὸν ἐκ τῶν ἐγκρίτων ἐμπόρων Θωμᾶν Μαλὲν (Παπαχαριζάνον) γέροντα ἐβδομηκοτούτη.

Ἀμα ἀμφοτέρωι προσήλθον εἰς αὐτήν, βούλγαροι στρατιῶται τοὺς ἔσυχον πληθόν τοῦ παρὰ τὸ διοικητήριον κυζομένου βουλγαρικοῦ σχολείου καὶ ἐκεῖ ἀφ' οὗ τοὺς ἐθαράτωσαν κατὰ τραγικὸν καὶ ἄγριον τρόπον, λογχίζοντες καὶ πυροβολοῦντες αὐτοὺς, ἔδωκαν τὰ πτώματά τῶν ἀπὸ τῶν ποδῶν, τὰ ἀνέστρεψαν κατὰ γῆς, καὶ οὕτω σφύροντες τὰ ἔφερον καὶ ἔρριψαν αὐτὰ ἐντὸς τοῦ λάκκου τοῦ ἐν τῇ αὐλῇ τοῦ εἰρημένου σχολείου. Εἰς τὸν αὐτὸν λάκκον ἔρριψαν, ἀφ' οὗ ἐφόνευσαν, καὶ τὸν ἱερέα Παπᾶ-Σταῦρον, τοὺς προκρίτους ἐμπόρους Μιχαὴλ, Κώτσον, Γεώργιον, Καλίαν, Χατζῆ-Μήτην, τὸν ράπτην Στέφανον, τὸν πρεσβύτερον υἱὸν τοῦ Δημητρίου Βαπέλου Νικόλαον, καὶ τὸν ἀδελφόν του Ἠλίαν.

Κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον ἐφόνευσαν, σπλλαδόντες, καὶ τοὺς ἑξῆς: Δανιήλ, διδάσκαλον, Ἰωάννην Σούλαν, Μισθόν, ἀροτοποιόν, τὸν Νικόλαον Πεζάζην, Γιάγκον καὶ τὸν Γεώργιον υἱὸς Μισθοῦ, κρεοπώλας, Γεώργιον, κρεοπώλην, Θανασιάκην, ξενοδόχον, καὶ τὸν ἀδελφόν του Ἠλίαν, Φεντίσαν, ποτοποιόν.

Ἄλλους δὲ ἐφόνευσαν ἐντὸς τῶν οἰκιῶν τῶν καὶ ἄλλους εἰς τὰς γωνίας τῶν κήπων αὐτῶν, ἐνῶ ἔφευγον ἵνα σωθῶσιν ἀπὸ τοῦ κινδύνου, ὃν ἀντελήφθησαν ἢ ἔμαθον. Κατὰ τραγικὸν τρόπον ἐθανατώθησαν οἱ κατόπιν λεπτομεροῦς ἐρεῦνης ἀνευρεθέντες ἐν ταῖς οἰκίαις τῶν, ὁπόθεν τὰ πτώματά τῶν ἐρρίφθησαν εἰς τοὺς ὅπισθεν τῶν οἰκιῶν χάνδακας.

Ἡ κατάστασις αὕτη διήρκεσεν ἐπὶ τέσσαρας ἡμέρας. Καθ' ὅλον τὸ διάστημα τοῦτο νυχθημερὸν ἤρπαζον τὰς γυναῖκας ἀπὸ τῶν οἰκιῶν τῶν, ἡτίμαζον αὐτὰς διαπομπεύοντες ἀκατονομάστως, καὶ διεκόρευον τὰς παρθένους, διαπράττοντες ἀποτρόπαια ὄργια. Ἐφόνευσαν μάλιστα κατὰ φρενικὴν τρόπον τὴν μονογενὴ θυγατέρα τοῦ κηπουροῦ Θωμόου, διότι ἀντίστη καὶ δὲν ἐνέδωκεν εἰς τὴν βίαιαν διακόρευσίν της. Ἐφόν-

νευσαν ὡσαύτως ἐν τῇ οἰκίᾳ της, τὴν πενθερὰν τοῦ καπνοπώλου Κώ-
τσου. Ἐτέρου διήρπαζον τὰ ἐν ταῖς οἰκίαις καὶ καταστήμασι
σκευῆ, χρήματα καὶ ἐμπορεύματα, ἅπαντα μετεκόμζον ἀπαύστως.

Ἀπήγαγον δὲ ἕνα μεταφέρων εἰς Σύφιαν καὶ πολλοὺς πολίτας,
ὧν ἀγνοοῦμεν τὰ ὀνόματα. Μεταξὺ τούτων ἦσαν καὶ οἱ Κώτσος Πε-
ζάρης, ὁ φαρμακοποῦς Σπυράκης, ὁ κρεοπώλης Τάσης καὶ ἄλλοι, ὧν
τὰ πτώματα εὐρέθησαν παρὰ τὸ χωρίον Γέσμα, εἰς ἀπόστασιν μιᾶς
ῥάρας ἀπὸ τῆς πόλεως. Μετ' αὐτοῦ ἐφρονεύθησαν καὶ ἄλλοι, ὧν δὲν
ἀνεκαλύφθησαν τὰ πτώματα. Ἀγνοεῖται δὲ ἡ τύχη ὑπερογδοήκοντα πολιτῶν.

Ἦτο ἡ 28^η τρέχοντος μηνός, ἡμέρα πέμπτη, καθ' ἣν ὁ ἐνδοξος
καὶ ἡρωϊκὸς ἑλληνικὸς στρατὸς ἐπάτησε τὸν πόδα του ἐπὶ τοῦ ἐδά-
φους μας καὶ ἔσωσεν ἡμᾶς ἀπὸ τῶν χειρῶν τοῦ τυραννικοῦ καὶ ἀπαι-
σίον ἐχθροῦ. Εἰς προῦπάντησιν αὐτοῦ ἐσπεύσαμεν ἐευφημοῦντες καὶ
ἐὐλογοῦντες μόνον μετὰ τῶν ἐν ταῖς μοναστηριακαῖς συνοικίαις κρυ-
θέντων καὶ σωθέντων συμπολιτῶν μας.

Ἀπὸ τῆς ἡμέρας τῆς ἀπολυτρώσεως ἡμῶν ἀπὸ τοῦ βαρβάρου
ἐχθροῦ, οἱ Ἕλληνες ἀξιωματικοὶ καὶ στρατιῶται ἀνεξωγόνησαν ἡμᾶς,
πληροῦντες τὰς καρδίας ἡμῶν χαρᾶς, διὰ τῆς στοργῆς καὶ φιλοφρο-
σύνης, ἣν ἐυδεικνύουσιν ἡμῖν. Οὕτω λησμοιοῦντες ὅσας ἐπέστημεν
βασάνους ἐκφράζομεν τὴν ἀπειρον ἡμῶν εὐγνωμοσύνην πρὸς τὴν Α.
Μ. τὸν Βασιλέα ἡμῶν καὶ τοὺς ἀρχηγούς, διοικητάς, καὶ ἀξιωματι-
κοὺς τοῦ ἐνδόξου ἑλληνικοῦ στρατοῦ ἐπὶ ταῖς ἄλλαις πρὸς ἡμᾶς εὐερ-
γείαις αὐτῶν καὶ δὴ ἐπὶ τῇ ἀποδόσει ἡμῖν, τῶν ὑπὸ τῶν Βουλγά-
ρων κλεισθέντων ἡμῶν τεμενῶν καὶ τῇ παρασχεθείσῃ ἡμῖν πλήρει
ἐλευθερίᾳ ἐν τῇ ἐνασκήσει τῶν τῆς θρησκείας ἡμῶν.

Τῇ 2 ἰουλίου 1329 (1913).

Οἱ κάτοικοι Δεμίρ-Τσαρ

(ὑπ.) Ραχμετουλάχ Χατζή Χουσεῖν (σφρ.) Δεμίρ
» Μεχμέτ » Μουσταφᾶ Ρεδζέπ
» Μουσταφᾶ » Χουσεῖν
» Ἀβδουλάχ » Ἰσμαήλ

(ὑπ.) Σαλήχ

» Σαλήχ Οὐντά.

Ε'. ΠΙΝΑΚΕΣ ΘΥΜΑΤΩΝ.

Κατάλογος θυμάτων βουλγαρικῆς ξιφολόγχης.

Αῖς. ἡφ.	Ὄνοματεπώνυμον	Ἡλικία	Ἐπάγγελμα	Οἰκογενεὶάρχης ἢ ὕχι
1	Μητροπολίτης Μελενίκου			
	Κωνσταντῖνος	40	ἀρχιερεὺς	
2	Πρωθιερεὺς Σταῦρος . . .	45	ιερεὺς	ἑγγαμος
3	Θωμᾶς Παπαχαριζάνος . .	65	ἐμπορομεσίτης	»
4	Κωνσταντ. Χαριζάνης . . .	68	ἐφασματοπώλης	»
5	Κωνσταντ. Γεωργίου . . .	42	παντοπώλης	»
6	Χατζῆ Δημήτριος Ἰωάννου	55	»	»
7	Γεώργιος Καλέας	60	»	»
8	Ἀναστάσιος Γ. Καλέας . .	17	μαθητῆς	ἄγαμος
9	Χρήστος Πατσαρτζῆς . . .	45	παντοπώλης	ἑγγαμος
10	Θωμᾶς Πατσαρτζῆς . . .	28	»	»
11	Γεώργιος Δημητρίου . . .	45	κρεοπώλης	»
12	Ἀνδρέας Σωτηρίου	25	ὑποδηματοποιὸς	»
13	Νικόλαος Δ. Ἡλιάδης . . .	35	ἐμπορομεσίτης	»
14	Νικόλαος Ἀναστασίου . . .	23	ἑμπορος	ἄγαμος
15	Ἰωάννης Ἀντωνίου	30	γεωργὸς	ἑγγαμος
16	Βασιλικὴ σύζυγος Ἰωάνν.	22		
17	Εὐρυδίκη Ἰωάννου κόρη	4		
18	Πηνελόπη Ἰωάννου κόρη	2		
19	Ἡλίας Δραγκάτσης	26	μάγειρος	ἑγγαμος
20	Γεώργιος Νικολάου	45	κρεοπώλης	»
21	Ἰωάννης Ἀγγελίδης	50	διδάσκαλος	»
22	Θωμᾶς Ἀγγελίδης	60	κλητὴρ μητροπόλ.	
23	Ἰωάννης Γεωργίου	20	ἀρτοποιὸς	ἄγαμος
24	Θεόδωρος Ἐμμανουήλ . .	30	ξενοδόχος	ἑγγαμος
25	Τασάκης Δημητρίου	23	»	ἄγαμος
26	Ἡλίας Δημητρίου	28	δερματέμπορος	»

Αρ. α/α	Όνοματεπώνυμον	Ηλικία	Επάγγελμα	Οικογενειάρχης ή όχι
27	Ιωάννης Ανδρέον	27	δερματέμπορος	άγαμος
28	Θεόδωρος Δημητρίου . . .	17	ράπτης	»
29	Δημήτριος Χρίστου	60	οίνοπνευματοπώλ.	έγγαμος
30	Χρήστος Δημητρίου	25	παντοπώλης	»
31	Ιωάννης Θωμά Κέκα	20	κηπουρός	άγαμος
32	Αθανάσιος Πέτρου	26	»	έγγαμος
33	Κωνσταν. Χρίστου	50	έποδηματοποιός	»
34	Ηλίας Δανέας	29	»	»
35	Γεώργιος Καραγκόζης . . .	22	καφεπώλης	άγαμος
36	Κωνστ. Σαπουντζής	38	παντοπώλης	έγγαμος
37	Στέφανος Ιωάννου	46	ράπτης	»
38	Λάσκαρις Στεργίου	17	μαθητής	άγαμος
39	Κωνσταντίνος Μώκας	48	έμπορος	έγγαμος
40	Ιωάννης Αγγελούσης	18	καφεπώλης	άγαμος
41	Αναστ. Κωνσταντίνου . . .	35	κρεοπώλης	έγγαμος
42	Σωτήριος Ιωάννου	40	φαρμακοποιός	»
43	Γεώργιος Παντελής	25	έποδηματοποιός	άγαμος
44	Κωνσταντίνος Σωτηρίου . .	28	καπνοπώλης	»
45	Ηλίας Δημητρίου	24	άλευροπώλης	»
46	Δανιήλ Τάκου	70	παντοπώλης	έγγαμος
47	Εμμανουήλ Τιμότσου	35	διδάσκαλος	»
48	Βασίλειος Ιωάννου	25	καφεπώλης	»
49	Θεόδωρος Κωνσταντίνου . .	25	ώρολογοποιός	άγαμος
50	Γεώργιος Κιορπής	25	μάγειρος	έγγαμος
51	Γεώργιος Δημητρίου	30	έποδηματοποιός	»
52	Αθανάσιος Γεωργίου	40	»	»
53	Μιχαήλ Γ. Μουταφτσής . .	45	παντοπώλης	»
54	Ιωάννης Σιούλας	50	έμπορος	»
55	Θωμάς Μελενίκας	34	καπνοπαραγωγός	»
56	Δημήτριος Χρίστου	50	άροτοποιός	»
57	Ηλίας Δημητρίου	18	καπνεργάτης	άγαμος
58	Αγαθή Θωμά	17	»	»
59	Κώστας Γεωργίου	50	γεωργός	έγγαμος
60	Ευαγγελία συζ. Γεωργίου	40	»	»
61	Αναστάσιος υιός Κώστα . .	18	μαθητής	άγαμος
62	Δημήτριος Ιωάννου	28	διδάσκαλος	έγγαμος
63	Ιωάννης Δημητρίου	45	κρεοπώλης	»

Αρ. α/α	Όνοματεπώνυμον	Ηλικία	Επάγγελμα	Οικογενειάρχης ή όχι
64	Νάσκος Ντάκου	48	κηπουρός	έγγαμος
65	Αντώνιος Δημητρίου . . .	19	βαφεύς	άγαμος
66	Κωνσταντίνος Αποστόλου	22	καπνοπαραγωγός	»
67	Ιωάννης Αθανασίου	18	»	»
68	Πέτρος Αθανασίου	16	»	»
69	Μυρώδ. Δημητριάκουλος	21	διδάσκαλος	»

Πληρωθέντες θανασίμως.

70	Γεώργιος Τσαταλτζίνος . .	30	καπνεργάτης	έγγαμος
71	Κωνσταντίνος Ηλία	35	έποδηματοποιός	»
72	Νικόλαος Εμμανουήλ . . .	30	ξυλουργός	άγαμος
73	Ιωάννης Κιορτσούκης . . .	50	άροτοποιός	έγγαμος
74	Δημήτριος Ιωάννου	60	παντοπώλης	»

Έξαφανισθέντα άτομα.

- 1) Στέργιος Σάββα μετά της αδελφής του και του υιού του.
 - 2) Ηλίας Κωνσταντίνου μετά του αδελφού, της γυναικός και τριών τέκνων του.
 - 3) Χρήσω μετά του υιού της Αντωνίου και της νύμφης της Βασιλικής.
 - 4) Σμιλιάνης μετά της γυναικός του Σουλτάνης και των τριών τέκνων του.
 - 5) Αργύριος Αθανασίου μετά της συζύγου του Αικατερίνης.
 - 6) Θεόδωρος Αγγελούσης μετά της συζύγου του και των τριών τέκνων των.
 - 7) Φίλιππος Ιωάννου μετά της συζύγου του και τεσσάρων τέκνων.
- Έν συνόλω 104 άτομα, έξαφανισθέντες 30 άτομα.

Έν Αεμώ-Ισοάρ τη 1 Ιουλίου 1913.

Ο Ιεροδ.
Παπακωνσταντίνος Αγγέλου
Ο γραμματέας
Γ. Στεθαρόδης

Οι δημογέροντες
Αναστάσιος Κ. Πούγγουρας
Χρῖστος Βασιλείου
Δημήτριος Θεοδωρίδης
Κ. Παπαχαριζάνος

Γ'. ΠΙΝΑΞ ΤΩΝ ΘΥΜΑΤΩΝ ΒΟΥΛΓΑΡΙΚΗΣ ΞΙΦΟΛΟΓΙΚΗΣ
ΤΗΣ ΚΕΝΤΡΙΚΗΣ ΟΔΟΥ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΣΥΝΟΙΚΙΑΣ.

[Ὁ ἀριθμὸς τῶν οἰκιῶν τῆς οδοῦ ταύτης εἶνε 28,
ἐξ ὧν αἱ 26 εἶνε ἑλληνικαί].

- 1) Μιχαὴλ Γ. Μονταφτση, ἀφήνει γυναῖκα μετὰ τριῶν ἀνηλίκων τέκνων.
- 2) Γεώργιος Πώπτης, ἀφήνει γυναῖκα καὶ ἀδελφὴν χήραν μετὰ ἀνηλίκου θυγατρὸς.
- 3) Χρῆστος Πατσιαρίδης, ἀφήνει μητέρα, γυναῖκα καὶ τρία ὀρφανὰ ἀνήλικα.
- 4) Νακούσης Γ. Βαργεμέζης, ἀφήνει πατέρα καὶ μητέρα γηραιούς μὲ ἐν τέκνον.
- 5) Θωμᾶς Ἀγγέλου, ἀφήνει μητέρα, γυναῖκα καὶ κόρη.
- 6) Νούσκας Ἀγγέλου, ἀφήνει γυναῖκα καὶ πενθερὰν μετὰ τριῶν ἀνηλίκων κορασίων.
- 7) Ἐμμανουὴλ Σιμέτσιου, ἀφήνει μητέρα, γυναῖκα καὶ τρία ἀνήλικα τέκνα.
- 8) Δανιὴλ Τάκου, ἀφήνει γυναῖκα.
- 9) Γεώργιος Καλέας μετὰ τοῦ υἱοῦ του Ἀθανασίου (10ου) ἀφήνει γυναῖκα.
- 11) Γεώργιος Καραγκιόζης, ἀφήνει μητέρα, ἀδελφὴν καὶ θείαν.
- 12) Γεώργιος Νικολάου, ἀφήνει γυναῖκα καὶ θυγατέρα.
- 13) Σωτήριος Στογιάνου, ἀφήνει γυναῖκα, πενθερὰν καὶ τρία ἀνήλικα τέκνα.
- 14) Βασίλειος Ἰωάννου.
- 15) Γεώργιος Πανδῆλ, ἀφήνει μητέρα.
- 16) Κωνσταντῖνος Χαριζάνου, ἀφήνει γυναῖκα, υἱὸν καὶ θυγατέρα χήραν μετὰ δύο ἀνηλίκων τέκνων.
- 17) Ἀναστάσιος Κώτσιου, ἀφήνει μητέρα, γυναῖκα καὶ δύο ἀνήλικα τέκνα.

- 18) Ἰωάννης Ἀγγελούσης, ἀφήνει μητέρα.
- 19) Κώτσιος Γεωργίου, ἀφήνει γυναῖκα καὶ τρία ἀνήλικα τέκνα.
- 20) Φεβριανὴ μήτηρ τοῦ ἄνω.
- 21) Κωνσταντῖνος Μώκα, ἀφήνει γυναῖκα καὶ πέντε ἀνήλικα τέκνα.
- 22) Παππᾶ Σταύρος, ἀφήνει γυναῖκα καὶ ἑπτὰ ἀνήλικα τέκνα.
- 23) Ἥλιος Δημητρίου, ἀφήνει μητέρα καὶ τρεῖς ἀδελφούς.
- 24) Κωστῆς Σωτηρίου, ἀφήνει μητέρα.

Ἐν Δεμίρ-Ἰσσάρ τῇ 1η ἰουλίου 1913.

Γεώργιος Ἀριστοτέλους

Ζ'. ΜΑΡΤΥΡΙΑΙ ΞΕΝΩΝ ΔΗΜΟΣΙΟΓΡΑΦΩΝ.

1. Ἐκ τῆς «Liberté» (Θεσσαλονίκης) τῆς 20ῆς ἰουλίου 1913.

«..... Ἐφθάσαμεν εἰς Δεμίρ-Ἰσσάρ τὴν 2 ἰουλίου (ν. ἡ.) τὴν 9ην πρωϊνὴν. Ὁμιλος προκρίτων, μὲ τεθλιμμένας φυσιγνωμίας, ἐσταμάτησαν τὴν ἡμαξίαν μας φωνάζοντες ὅτι ἔπρεπε νὰ μεταβῶμεν ἵνα ἴδωμεν τὰ πτώματα τῶν μαρτυρικῶν θυμάτων τῆς βουλγαρικῆς θηριωδίας. Τὰ πτώματα ἦσαν ἐκτεθειμένα εἰς τὴν αὐλὴν οἰκίας τινός. Ἐν τῷ μέσῳ ὑψοῦτο ὠραῖος πλάτανος, οὗ περίξ νεαρὰ Ἑλληνίδες μὲ γραφικὰς ἐνδυμασίας ἐθρόνουν. Μόλις προῦχωρήσαμεν ὀλίγα βήματα ναυτιώδης ὁσμὴ μᾶς ἠνάγκασε νὰ κλείσωμεν τοὺς ρόθωνάς μας. Τὰ ἐκτεθειμένα πολυάριθμα πτώματα εὗρισκοντο ἤδη εἰς προκχωρημένην ἀποσύνθεσιν. Τὸ θέαμα τῶν γυναικῶν, αἵτινες ἔκλαιον πλησίον τῆς αὐλῆς μὲ τὰς χεῖρας ὑψωμένας εἰς τὸν οὐρανόν, ἐνεποίησεν ἡμῖν βαθυτάτην ἐντύπωσιν».

Vladimir Tardoff

ἀντάτης τῆς ἡμερίδος «Ὀθιρ-Ρωσάγε»
τῆς Μόσχας.

2. Ἐκ τῆς «Standard» (Λονδίνου).

«..... Ἑλληνικά ἀποσπάσματα διεσχόμενα διὰ τοῦ Πρέσβεβι, οὐχὶ μακρὰν τοῦ Δεμίρ-Ἰσσάρ, ὠδηγήθησαν πρὸς ἕδρουν εἰς φρεῖαν εὐρισκόμενον πλησίον τοῦ χωρίου. Ἐκ τοῦ βάθους τοῦ φρεῖτος ἀνεδίδετο φρικτὴ δυσσομία. Οἱ στρατιῶται, βοηθούμενοι ὑπὸ τῶν χωρικῶν, ἠρεύνησαν αὐτό. Μέχρι τῆς ἐσπέρας ἀνέσφραν πεντήκοντα πτώματα. Ἀνεγνώρισαν τοὺς προκρίτους τοῦ Δεμίρ-Ἰσσάρ Ἑλλήνας καὶ Ὀθωμανούς. Μεταξὺ αὐτῶν εὐρίσκοντο δύο πτώματα ἱερέων, πέντε νεαρῶν γυναικῶν καὶ τρία παιδιῶν...».

[Τηλεγράφημα τοῦ ἀνταποκριτοῦ ἐκ Θεσσαλονίκης].

3. Ἐκ τοῦ περιοδικοῦ «Illustration» (Παρισίων),
2 αὐγούστου 1913 (ν. ἡ.).

«Διεσχόμεθα διὰ τοῦ Δεμίρ-Ἰσσάρ, θελκτικῆς πολίχνης, ἐκτισμένης ἐπὶ λόφον. Γυναῖκες καὶ παιδιά περιφέρονται, ἀνθρώπινα ρῶα, μὲ ἔκφρασιν ὑπεριότητος ἀδύνης καὶ ἀπελπισίας εἰς τὴν μορφήν των. Εἰς τραυματίας διέρχεται τὰς ὁδοὺς. Ἔχει παράδοξον ἱστορίαν. Πρὶν ἀναχωρήσωσιν οἱ Βούλγαροι διέταξαν τυμπανοκρουσίαν, πρᾶγμα, ὅπερ σημαίνει διὰ πάντα τόπον σπουδαίαν ἀνακοίνωσιν εἰς τοὺς κατοίκους. Εἰς τὸ Δεμίρ-Ἰσσάρ συνήχθη ὄλος ὁ πληθυσμὸς διὰ νὰ μάθῃ τί συμβαίνει. Οἱ στρατιῶται συνέλαβον τὸν μητροπολίτην, τοὺς ἱερεῖς, τοὺς προκρίτους, 110 ἄνδρας ἐν ὅλῳ καὶ ὠδήγησαν αὐτοὺς εἰς τὸ βουλγαρικὸν σχολεῖον. Εἰς τὴν αὐλὴν εἶχεν ἐκκαφὴ πρὸ ὀλίγου πελώριος λάκκος. Τοὺς συλληφθέντας ἀναγκάζουσι νὰ καθήσωσι πέριξ αὐτοῦ. Οἱ δυστυχεῖς ἐννοοῦσιν ὅτι ὁ μέγας λάκκος ἔμελλε νὰ ᾗ ὁ τάφος των. Παρατηροῦσιν αὐτὸν καὶ μειδιῶσιν ὡς μάρτυρες. Ἐντὸς ὀλίγου θὰ ἀρχίσῃ δι' αὐτοὺς ἡ ζωὴ, ἣν ὁ χρόνος δὲν δύναται νὰ τερματίσῃ. Ἐκεῖθεν ἀφ' ὕψηλοῦ θὰ βλέπωσι τὸν ἑλληνικὸν στρατὸν νάνακτ' νικηφόρος τὴν χώραν, ἣν κατὰ τὴν σύνητομον ἐπίγειον ζωὴν των διετήρησαν ἑλληνικαί.

Ἡ βουλγαρικὴ λόγχη βυθίζεται καὶ ἀναβυθίζεται μὲ λύσαν ἀγρίου θηρίου. Εἰς λογισμὸς ἀποσπᾷ τὸν πώγονα καὶ τὴν σιαγόνα

τοῦ μητροπολίτου. Ἄλλος ἐξορύσσει τοὺς ὀφθαλμούς. Τρίτος σταματᾷ τοὺς παλμούς τῆς καρδίας. Λάκτιλοι, πόδες, βραχίονες ἀποκόπτονται καὶ ρίπτονται φύρδην-μύδην. Ἡ βουλγαρικὴ λόγχη διαμελίζεται. Καὶ οἱ Βούλγαροι παρατηροῦσι τὸν ἄμορφον αὐτὸν ἀνθρώπινον ὄγκον καὶ γελῶσι καὶ ὑπερηφανεύονται διὰ τὰ κατορθώματά των..... Πόσον εἶνε γενναῖοι οἱ στρατιῶται τοῦ βασιλέως Φερδινάνδου, οἱ «Ἰάπωνες τῆς Εὐρώπης», οἱ «Πρώσσοι τῶν Βαλκανίων»!.....

Ἄλλ' ἰδοὺ ὁ ἑλληνικὸς στρατός!... Τὰ πτώματα μένουσιν, οἱ δολοφόνοι φεύγουσι. Καὶ ὁ τραυματίας διηγείται «Μετὰ τὸ πρῶτον τραῦμα προσεποιήθη τὸν νεκρόν. Ὅταν ἔφυγον, ἠγέρθη. Ἦσαν ἐκεῖ οἱ Ἕλληνες στρατιῶται».

Jean Leune.

4. Ἐκ τῆς ἑφημερίδος «Figaro» (Παρισίων),
4 αὐγούστου 1913 (ν. ἡ.).

«Ἐπιστρέφων ἐκ τοῦ Λιβουνόβου, ἔνθα εὐρίσκετο τὸ γενικὸν στρατηγεῖον, ἐπεσκέφθην τὴν πόλιν τοῦ θανάτου, τὸ Δεμίρ-Ἰσσάρ.

Τὸ Δεμίρ-Ἰσσάρ, θελκτικὴ τουρκικὴ πολίχνη βορειοδυτικῶς τῶν Σερρῶν, εἶνε βεβυθισμένη εἰς τὴν χλόην παρὰ τοὺς πρόποδας βραχέους βουνοῦ καὶ ὁμοιάζει πρὸς ἄλλος τοποθετημένον εἰς τὴν βάσιν τείχους. Ἀπὸ τοῦ ὕψους τοῦ τεφρόχρου βράχου δεσπόζει τῆς πολίχνης παλαιὸς ἡρειπωμένος πύργος· διασχίζει δ' αὐτὴν ποταμός, οὗτινος κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην μόνον ἡ ἀπεξηραμένη κοίτη φαίνεται ἐστρωμένη διὰ λευκῶν χαλίκων καὶ συνδεομένη διὰ γεφύρας. Ἐμμορφον καφφενεῖον ἐκτισμένον ἐπὶ πασσάλων καὶ ἀνοικτὸν εἰς τοὺς τέσσαρας ἀνέμους· κρῆναι κελαρύζουσαι· πρὸ τῶν τεμενῶν, δένδρα παλαιά, ὡς ὁ Μωάμεθ..... Μοὶ φαίνεται, ὅτι εὐρίσκω ἐκεῖ τὴν μαλακὴν καὶ μυστηριώδη χάριν τῶν συνοικιῶν τοῦ Σκουτάρως. Ἀλλὰ κατὰ τὸ ἀπαστρέπτον αὐτὸ δειλινόν, ἡ σιγὴ καὶ τὸ πένθος πλανῶνται ἐπὶ τῆς πόλεως, ἥτις ὁμοιάζει πρὸς χήραν ἀκίνητον, ἥτις μὴ ἔχουσα πλέον τὴν δύναμιν νὰ κλαύσῃ, συνεσπειρώθη περὶ ἑαυτήν.

Οἱ σπάνιοι κάτοικοι, οὓς συναντῶμεν καθ' ὁδόν, ἐγείρονται ἐν

σπουδῇ καὶ φέροντες τὴν χεῖρα εἰς τὸ φέσιον ἢ τὸν πῖλον χαιρετῶσι μετὰ σεβασμοῦ, διότι βλέπουσιν ἀπαστράπτοντας τοὺς σινδούς μου Ἑλλήνας ἀξιωματικούς μετὰ τὰς χρυσὰς ἐπωμίδας των, οἵτινες εἶνε ὑπασπισταὶ τοῦ βασιλέως ἢ τῶν πριγκήπων. Πόσον ὁμως εἶνε σπάνιοι! Αἱ ὁδοὶ φαίνονται ὥς νὰ ἔχωσι ἐρημωθῇ ἀνθρώπων. Τὰ καταστήματα ἐγκαταλειμμένα, τὰ πεζοδρομία ἔρημα, ἐντὸς τῶν μεγάλων οἰκιῶν δὲν ὑπάρχει ἀνθρωπίνη ὑπαρξίς, καὶ ἐν ταῖς εὐρείαις αὐλαῖς δὲν ἀπέμεινεν οὐδὲ μία ὄρνις. Ποῖος κατακλυσμὸς παρέσυρε τοὺς κατοίκους τῆς κοιμῆς ταύτης πολίχνης; Οὔτε ἡ πυρκαϊά, οὔτε ἡ λάβα, οὔτε ὁ σεισμός, διότι αἱ οἰκίαι εἶνε ἀνέπαφοι. Οἱ Βούλγαροι διῆλθον ἐκεῖθεν. Τὸ ξίφος, ἡ μάχαιρα, ἡ λόγχη εἰργάσθησαν λισσωδῶς, καὶ τὴν φορὰν αὐτὴν τὸ Λεμίρ-Ἰσαῦρ ἐγνώρισε τὴν ἀλήθειαν τοῦ παλαιοῦ τουρκικοῦ του ὀνόματος, ὅπερ σημαίνει τὸ σιδηροῦν φρούριον. Τοῦρκοι καὶ Ἕλληνες, μολοντί ἄνισοι κατ' ἀριθμόν, ἔξ Ἰσου ὑπέστησαν δοκιμασίας, πολλοὶ δ' Ἕλληνες μετ' εὐγνωμοσύνης ὁμολογοῦσιν, ὅτι ὀφείλουσι τὴν ζωὴν των εἰς φιλενσπλάγχχνους Τοῦρκους.

Εἰς διάφορα μέρη, ἐπὶ τῆς γῆς, ἐνθα ἔχουσιν ἐνταφιασθῇ πτώματα, εὐσεβεῖς χεῖρες ἔχουσι τοποθετήσῃ λίθον ἢ πλίνθον ἢ δύο τεμάχια ξύλου εἰς σχῆμα σταυροῦ καὶ ἐνιαχοῦ ἀνημμένα κηρία. Δὲν ὑπάρχει συγκινητικώτερον ἀπὸ τῶν ταπεινῶν ἐκεῖνων σημείων τῆς θλίψεως καὶ τοῦ πένθους. Δὲν φέρουσιν ὀνόματα, ἀλλ' εἶνε ἀνθρώπινον παράπονον, ὅπερ ἐκφεύγει ἡσύχως, ἐνῶ συγκλονίζει τὰς καρδίας καὶ πληροῖ τὸν οὐρανόν.

Ἐν Νιγρίτῃ, ἐν Δοϊράνῃ, ἐν Σιρμάντῃ αἱ αὐταὶ βιαιότητες. Τῶν Σερρῶν εἶνε φοβερωτέρα ἢ καταστροφή. Τὰ τρία τέταρτα τῆς πόλεως ἐκίησαν συστηματικῶς καὶ μετ' ἐπιστημονικῆς μεθόδου. Τέσσαρες χιλιάδες οἰκιῶν ἐπυρπολήθησαν, μὴ ὑπολογιζομένων τῶν ἐκκλησιῶν καὶ τῶν τεμενῶν. Τεσσαράκοντα χιλιάδες κατοίκων ἐφηνγον πρὸς τὴν πεδιάδα.

Τόσαι δολοφονίαι, τόσοι ἐμπρησμοί, τόσαι λεηλασίαι ἐξήγειραν τὴν ἑλληνικὴν ψυχὴν εἰς τοιοῦτο σημεῖον, ὥστε νὰ προκαλέσῃ τὴν καταπληκτικὴν ὁρμήν, ἣτις ἐπὶ τρεῖς συνεχεῖς ἑβδομάδας ὤθει πρὸς τὰ ἔμπροσθεν τὸν στρατὸν τοῦ βασιλέως Κωνσταντίνου, καὶ ἦν ὁσημέραι ηὔξανον αἱ ἀφηγήσεις τοσούτων φρικταλεοτήτων. Ἡ ὁρμή

αὕτη ἐπῆρξεν ἀκατάσχετος, πᾶς στρατιώτης ἔφερεν ἐν ἑαυτῷ τὴν ἀνυπότακτον ἀπόφασιν νὰ νικήσῃ.

Παρακαλῶ νὰ μὴ ἐληφθῶσιν οἱ λόγοι μου ὥς κεναὶ λέξεις, δι' ὧν συνειθίζουσι νὰ κοσμῶσι τὰ κατορθώματα τῶν νικηφόρων πολεμιστῶν. Ἐκφράζονται βαθείας ἀληθείας, τὴν ψυχικὴν κατάστασιν στρατοῦ μὴ ἐμπείρου εἰσέτι, ἀλλ' οὐ ὁ ἡρωϊσμός ἀνεπλήρωσεν ὅλας τὰς ἐλλείψεις. Ὑπῆρχεν ἐν αὐτῷ τι τὸ θρησκευτικὸν καὶ θεῖον. Δὲν φαντάζομαι, ὅτι αἱ μεγάλαι ἐπαναστατικαὶ στρατιαὶ μας ἐφλέγοντο ἔξ ἀγνοήσεως πίστεως ἢ ἔξ ἐντονωτέρας ἀποφασιστικότητος αὐτοθυσίας.

Ὁ στρατὸς οὗτος, ὅπως καὶ αἱ ἡμέτεραι στρατιαὶ ἐκεῖναι, ἐπέδειξαν ὑπεροχὴν καὶ σπάνιον θῆμα καὶ ἐνώπιον τούτου σταματᾷ τις διερχόμενος.

Γνωρίζω, ὅτι πολλοὶ δὲν θὰ μὲ πιστεύσωσιν ἢ θὰ μὲ πιστεύσωσιν ἐν μέρει καὶ ὅτι πολλοὶ θὰ μειδιάσωσιν ἀκούοντες περὶ ἡρωϊσμῶν καὶ κατορθωμάτων. Ἀδιάφορον, εἰμαι μάρτυς, ὅστις βλέπει, ἀκούει καὶ διηγείται, καὶ οὐδεὶς ἐκ τῶν ἀνταποκριτῶν, ὅσοι ὑπῆρχαν καὶ αὐτοὶ μάρτυρες, ὥς ἐγώ, θὰ μὲ διαψεύσῃ.

G. Bourdon.

ΚΑΤΩ ΤΖΟΥΜΑΓΙΑ (ΜΠΑΪΡΑΚΛΗ).

Ἡ ἑλληνικὴ κομόπολις Κάτω Τζουμαγιᾶ κεῖται νοτίως τοῦ Δεμίρ-Ἰσάφ, εἰς ὠριαίαν ἀπ' αὐτοῦ ἀπόστασιν. Οὐδ' αὐτὴ ἐξῆλθεν ἀλώθητος ἐκ τῆς καταστρεπτικῆς μανίας τοῦ φεύγοντος βουλγαρικοῦ στρατοῦ. Ἀντὶ δὲ πάσης ἄλλης περιγραφῆς τῶν ἐν τῇ κομοπόλει ταύτῃ διαπραχθεισῶν ὁμοτήτων, παρατίθεμεν ὁλόκληρον τὴν πρὸς τὸν πρόεδρον τῆς βουλῆς τῶν Ἑλλήνων ἀποσταλείσαν ὑπὸ τῆς δημογεροντίας Κάτω Τζουμαγιᾶς ἔκθεσιν, ἐν ἣ ἔξηκριθώμεναι παρ' αὐτοπτῶν ἀναγράφονται αἱ γενόμεναι βιαιότητες τῶν Βουλγάρων, καὶ ἦτις ἐπὶ λέξεσιν ἔχει ὡς ἀκολούθως·

«Λαμβάνομεν τὴν τιμὴν νάνακοινώσωμεν τῇ ἐθνικῇ ἀντιπροσωπεΐᾳ ὅτι καὶ ἐνταῦθα διεπράχθησαν ὑπὸ τοῦ βουλγαρικοῦ στρατοῦ κατὰ τὰς τελευταίας ἡμέρας τῆς ἀπαισίας παρ' ἡμῖν παρουσίας του αἱ κάτωθι θηριωδία καὶ καταστροφαί·

Τὴν ἐπιούσαν τῆς ἐν Λαχανᾶ μάχης, 22αν ἰουνίου, σάββατον, ἔφυγον μὲν ἀπὸ πρωΐας αἱ βουλγαρικαὶ ἀρχαί, δι' ὅλης δὲ τῆς ἡμέρας διῆρχοντο φυγάδες τοῦ ἡττηθέντος βουλγαρικοῦ στρατοῦ, εἴτε μεμονωμένοι εἴτε κατὰ μικροὺς ὁμίλους, περίφοβοι καὶ τεταπεινωμένοι, μηδένα βλάπτοντες, ἐρωτῶντες δὲ συνεχῶς μὴ τυχὸν φαίνεται πον ἑλληνικὸς στρατός· καὶ περὶ τὴν ἐσπέραν διήλθον ἀθρόοι περὶ τοὺς χιλίους μετ' ἄξιωματικῶν καὶ τηλεβόλων, ἐπίσης συντετριμμένοι καὶ μηδένα βλάπτοντες, καὶ κατηυθύνθησαν πρὸς τὰ στενὰ Δεμίρ-Ἰσάφ. Ἀλλ' ἐνῶ ὁ πληθυσμὸς ἐπανηγύριζε τὴν ἀπελευθέρωσίν του καὶ ἀνεμνομεν ἐναγωνίως νὰ ὑποδεχθῶμεν τὸν ἐλευθερωτὴν ἑλληνικὸν στρατόν, αἴφνης τὴν ἐπιούσαν νεφιακήν, 23ην ἰουνίου, τὴν μεσημβρίαν

ἀκριβῶς, ἔφθασεν ἐκ Δεμίρ-Ἰσάφ καὶ περιεκύκλωσε τὴν κομόπολιν πολυπληθὲς βουλγαρικὸς στρατός, πεντακόσιοι δὲ περίπου ὑπαξιωματικοὶ καὶ στρατιῶται, εἰσελθόντες, ἐνήργησαν ἐπὶ τριώρον αὐστηροτάτην ἔρευναν ἐν τοῖς οἴκοις τῶν προκρίτων, βιάζοντες καὶ βασανίζοντες τὰς γυναῖδας, ἵνα δηλώσωσι ποῦ ἐκρύπτοντο οἱ οἰκοδεσπόται. Ἰδιαιτέρως ἐλέμειναν ἀναζητοῦντες ἐκ παντὸς τρόπου τὸν ἐκ τῶν ἡμετέρων προκρίτων κ. Δημήτριον Χρ. Πάζην, ἱατρόν. Εὐτυχῶς οὐδένα εἶρον, διότι τινὲς μὲν, ἐν οἷς καὶ ὁ μετὰ τῆς ἀγριωτέρας ἐπιμονῆς καταζητούμενος ἱατρός, εἶχον προαπέλθει πέραν τοῦ Στρουμόνος παρὰ τῷ νικηφόρῳ ἑλληνικῷ στρατῷ, οἱ δὲ λοιποὶ προέλαβον καὶ ἐκρύβησαν ἐνταῦθα. Ἀφοῦ ἀπηλπίσθησαν νὰ εὑρωσι τοὺς προκρίτους, ἐπέδραμον εἰς τὴν ἀγορὰν καὶ ἐλειλάτησαν καταστήματά τινα, ὅσα τοῖς ἐπέτρεψε τὸ στενὸν τῆς ὥρας, διότι περὶ τὴν 5ην μ.μ. ἐξῆλθον, καὶ μετὰ τῶν ἔξωθεν περικυκλούντων ἡμᾶς ἐξηκολούθησαν πορευόμενοι πρὸς τὰς ἐμπρησθείσας γεφύρας τοῦ Στρουμόνος, πρὸς αἷς εἶχον ἐντολήν, ὡς φαίνεται, νὰ ἐκστρατεύωσι. Κατὰ τὴν πορείαν τῶν ταύτην, ἐκ μὲν τῆς ἡμετέρας Τζουμαγιᾶς συνήντησαν καὶ ἐφρόνευσαν διὰ πυροβολισμῶν, καὶ εἴτα διέτρησαν διὰ λογχισμῶν, τοὺς ἐξῆς τρεῖς·

1) Στέργιον Ἀθ. Τσιουχλᾶν, κηπουρόν, ἐτῶν 30.

2) Κωνσταντ. Ν. Καρακίσιον, καφεψόν, » 25.

3) Δημήτριον Τσίναν, κρεοπώλην, » 30, ὃν καὶ διεμέλισαν οὐκ ἐνῶς· ἐν Ἑλσιάνῃ δέ, χωρίῳ ἀπέχοντι τῆς Τζουμαγιᾶς μίαν ὥραν, συνήντησαν καὶ κατεχευέθησαν διὰ τῆς ξιφολόγχης φρικωδῶς τοὺς ἐξῆς κατοίκους τοῦ χωρίου·

1) Γιοβάννην Μπέγον, » ἐτῶν 70.

2) Χρῆστον Μπέγον, υἱὸν τοῦ προηγουμένου, » 37.

3) Δίαν Μπέγον, ἐπίσης υἱὸν τοῦ πρώτου, » 28.

4) Βάνιον Ἡλία, » 45.

5) Γεώργιον Νικολάου Τσιομπάνην, » 30.

6) Πέτρον Ἀντωνίου, » 32.

7) Γεώργιον Δημ. Μάνου, » 30.

8) Γεώργιον Βάγγαλαν, » 37.

9) Χωρίζον ἐκ Μακεδονίου, οὐ τὸ ὄνομα δὲν ἐξηκριβώσαμεν. Πλὴν τούτων καὶ ἕτερος ἐξ Ἑλληνίης ἐτραυματίσθη μὲν, ἀλλὰ διέφυγεν, ὀνόματι Γεώργιος Πέννας.

Τὴν πρωΐαν τῆς δευτέρας, 24ης Ἰουνίου, οἱ κακουργήσαντες οὐτοι ἐν Τζουμαγιᾷ καὶ Ἑλληνίῃ βούλγαροι κατεκραυνοβολήθησαν ἐπὶ τοῦ πέραν τοῦ Στουμόνος ἑλληνικοῦ πυροβολικοῦ, καὶ τὰ ἔλεονα λείψανα αὐτῶν ἔργον πανικόβλητα πρὸς τὸ Λεμιρ-Ἰσαῦρ, χωρὶς νὰ τοιμήσωσι νὰ διέλθωσιν αὐθις διὰ τῆς κομποπόλεως, ἣν ἐτρομοκράτησαν καὶ ἐληλάτησαν τῇ προτεραίᾳ. Ἀλλ' ἐνῶ ἐν ταῖς ψυχολογικαῖς ἡμῶν διακινήσεσιν, μεταλίπτοντες ἀπὸ τῆς ἀπογνώσεως εἰς τὴν ἐλπίδα, ὑπεθέτομεν πλέον ὅτι ἀπληγάγημεν ἐς αἶε καὶ ὅτι δὲν θὰ ἐπανατατίσῃ εἰς τὴν κομποπολιν ὁ μαρὸς τῶν ποῦς, αἰρνης τὴν μεσημβρίαν τῆς αὐτῆς δευτέρας ἐπισκήπτουσι 40 περίπου ἱππεῖς καὶ ἄρου ἐφρόνευσαν τέσσαρας ἄλλους, πλὴν τῶν προφρονειθέντων τὴν κυριακὴν τριῶν, οὓς μόνους συνήνεσαν ἐκ τῶν ἀνδρῶν, τοὺς ἐξῆς:

4) Νικόλαον Δημ. Πόπτην, ἑποδηματοποιόν, ἐτῶν 48.	
5) Κωνσταντῖνον Μπαρμπαλέαν, κουρέα,	35.
6) Δημήτριον Ἀννούδαν, ἐργάτην,	45.
7) Ἡλίαν Τοπούζην, ἀλιέα,	30.

οἱ μὲν λοιποὶ συνεχίζουσι τὴν ληλασίαν τῆς ἀγορᾶς, τὴν ἀπὸ τῆς προτεραίας ἀρξαμένην, ὁκτώ δὲ ἐξ αὐτῶν, ὑπαξιωματικοί, ὡς ἐφαίνοντο ἐκ τῶν στολῶν τῶν, ἀναπτύξαντες δαιμονιώδη οἶστρον καὶ αεικινησίαν, ἐπανελάθον μὲν τὰς ἐρεῖνας πρὸς ἀνεύρεσιν τῶν προκρίτων μας, εὗρον δὲ τοὺς σχισματικούς ἱερεῖς καὶ ἔλαβον παρ' αὐτῶν σημείωσιν τοῦ ὀνοματεπωνύμου τῶν σχισματικῶν οἰκογενειῶν, ἔλαβον εἰτα εἰκόνα ἐκ τῆς βουλγαρικῆς ἐκκλησίας, ἐνώπιον τῆς ὁποίας ὥρτισαν ὅσους εὗρον σχισματικούς ὅτι εἶνε ἀληθῶς Βούλγαροι καὶ τοὺς ἐπετίμησαν διατὶ νὰ μὴ φύγωσι, τοὺς ἠπέλιξαν ὅτι θὰ τοὺς συναπολέσωσι μετὰ τῶν γραικομένων, ἔαν δὲν φύγωσι πανοικί, μὴχωρὶς οὐ, προσεγγίζουσης τῆς ἐσπέρας, παρέλαβον καὶ τοὺς ληλάτας τῆς ἀγορᾶς καὶ ἐξηφανίσθησαν οἱ πάντες πρὸς τὸ ἐν Λεμιρ-Ἰσαῦρ στρατόπεδον.

Συνελώντες οὐκ ἔλαβον τὸν ἀνδρῶν τὸν ὀνόματι Γεώργιος Πέννας. Πλὴν τούτων καὶ ἕτερος ἐξ Ἑλληνίης ἐτραυματίσθη μὲν, ἀλλὰ διέφυγεν, ὀνόματι Γεώργιος Πέννας. Τὴν πρωΐαν τῆς δευτέρας, 24ης Ἰουνίου, οἱ κακουργήσαντες οὐτοι ἐν Τζουμαγιᾷ καὶ Ἑλληνίῃ βούλγαροι κατεκραυνοβολήθησαν ἐπὶ τοῦ πέραν τοῦ Στουμόνος ἑλληνικοῦ πυροβολικοῦ, καὶ τὰ ἔλεονα λείψανα αὐτῶν ἔργον πανικόβλητα πρὸς τὸ Λεμιρ-Ἰσαῦρ, χωρὶς νὰ τοιμήσωσι νὰ διέλθωσιν αὐθις διὰ τῆς κομποπόλεως, ἣν ἐτρομοκράτησαν καὶ ἐληλάτησαν τῇ προτεραίᾳ. Ἀλλ' ἐνῶ ἐν ταῖς ψυχολογικαῖς ἡμῶν διακινήσεσιν, μεταλίπτοντες ἀπὸ τῆς ἀπογνώσεως εἰς τὴν ἐλπίδα, ὑπεθέτομεν πλέον ὅτι ἀπληγάγημεν ἐς αἶε καὶ ὅτι δὲν θὰ ἐπανατατίσῃ εἰς τὴν κομποπολιν ὁ μαρὸς τῶν ποῦς, αἰρνης τὴν μεσημβρίαν τῆς αὐτῆς δευτέρας ἐπισκήπτουσι 40 περίπου ἱππεῖς καὶ ἄρου ἐφρόνευσαν τέσσαρας ἄλλους, πλὴν τῶν προφρονειθέντων τὴν κυριακὴν τριῶν, οὓς μόνους συνήνεσαν ἐκ τῶν ἀνδρῶν, τοὺς ἐξῆς:

4) Νικόλαον Δημ. Πόπτην, ἑποδηματοποιόν, ἐτῶν 48.
 5) Κωνσταντῖνον Μπαρμπαλέαν, κουρέα, 35.
 6) Δημήτριον Ἀννούδαν, ἐργάτην, 45.
 7) Ἡλίαν Τοπούζην, ἀλιέα, 30.

οἱ μὲν λοιποὶ συνεχίζουσι τὴν ληλασίαν τῆς ἀγορᾶς, τὴν ἀπὸ τῆς προτεραίας ἀρξαμένην, ὁκτώ δὲ ἐξ αὐτῶν, ὑπαξιωματικοί, ὡς ἐφαίνοντο ἐκ τῶν στολῶν τῶν, ἀναπτύξαντες δαιμονιώδη οἶστρον καὶ αεικινησίαν, ἐπανελάθον μὲν τὰς ἐρεῖνας πρὸς ἀνεύρεσιν τῶν προκρίτων μας, εὗρον δὲ τοὺς σχισματικούς ἱερεῖς καὶ ἔλαβον παρ' αὐτῶν σημείωσιν τοῦ ὀνοματεπωνύμου τῶν σχισματικῶν οἰκογενειῶν, ἔλαβον εἰτα εἰκόνα ἐκ τῆς βουλγαρικῆς ἐκκλησίας, ἐνώπιον τῆς ὁποίας ὥρτισαν ὅσους εὗρον σχισματικούς ὅτι εἶνε ἀληθῶς Βούλγαροι καὶ τοὺς ἐπετίμησαν διατὶ νὰ μὴ φύγωσι, τοὺς ἠπέλιξαν ὅτι θὰ τοὺς συναπολέσωσι μετὰ τῶν γραικομένων, ἔαν δὲν φύγωσι πανοικί, μὴχωρὶς οὐ, προσεγγίζουσης τῆς ἐσπέρας, παρέλαβον καὶ τοὺς ληλάτας τῆς ἀγορᾶς καὶ ἐξηφανίσθησαν οἱ πάντες πρὸς τὸ ἐν Λεμιρ-Ἰσαῦρ στρατόπεδον.

L 101

L 101

Τὴν τρίτην, 25^{ην} Ἰουνίου, ἐπανήλθον οἱ αὐτοὶ ἱππεῖς ἐνωρίτερον, καὶ ἐνῶ οἱ λοιποὶ ἐξηκολούθουν τὴν λεηλασίαν ἐν τῇ ἀγορᾷ, ἥς ἡ διαρπαγὴ δὲν ἐτελείωνε συντόμως, ὡς ἀρκούντως μεγάλης, οἱ ὑπαξιωματικοὶ ἔθεσαν εἰς ἐνέργειαν νέον μέτρον καταστροφῆς πρὸς ἀποτελεσματικωτέραν χρηματολογίαν. Εἰσερχόμενοι κατὰ σειρὰν ἀπὸ οἰκίας εἰς οἰκίαν, μετὰ προηγουμένην ἀναζήτησιν τῶν ἀνδρῶν, οἵτινες ὁμως εὐτυχῶς εἶχον διαφύγει κρυθέντες, ἐβίαζον τὰς γυναῖκας, μεταχειριζόμενοι τὰ τρομακτικώτερα τοῦ ἐκβιασμοῦ εἶδη, ἐπισείοντες τὰ ξίφη, καταφέροντες ξιφισμοὺς ἐκ τοῦ ἀντιστρόφου τῶν ξιφῶν, σχίζοντες τὰ φορέματα καὶ ἐνεργοῦντες ἐρεύνας ἐπὶ τοῦ σώματός των, ὅπως παραδίδωσιν αὐτοῖς χρήματα, ὅσα εἶχον μετρητά. Ἰδίᾳ λυσσαλέοι ἐβίαζον καὶ ἐκακοποιοῦν τὰς νεαρωτέρας καὶ τὰς νεονύμφους, ὅπως τοῖς παραδίδωσι τὰ φλωρία των, ἅτινα κατὰ τὰ ἐπιχώρια ἔθιμα ἔχουσιν ἐνταῦθα αἱ γυναῖκες ἐκ τοῦ γάμου των ὡς γαμήλια δῶρα. Εἰσέτι πολλαὶ τῶν γυναικῶν μας, καίτοι παρῆλθον ἔκτοτε 15 ἡμέραι καὶ πλέον, δὲν κατάρθωσαν νὰ συνέλθωσιν ἐκ τοῦ τρόμου, ὃν ταῖς ἐνέπνευσαν τὰ ἄγρια ἐκεῖνα βασανιστήρια. Μία μάλιστα διστιγῆς ἔμεινε διὰ παντός παράφρων συνεπείᾳ τοῦ ὑπερμέτρου κλονισμοῦ, ὃν ὑπέστη.

Περὶ τὸ δειλινὸν τῆς τρίτης, κατιδόντες οἱ κακοῦργοι ὅτι ἐχρειάζοντο χειραγωγοὺς καλῶς γινώσκοντας τὸν τόπον, ὅπως ἐπιτύχωσι μεῖζονας χρηματικὰς εἰσπραξεις, καὶ μὴ κατορθοῦντες νὰ εὕρωσι τοιοῦτους ἐπιτοπίως, ἀνεχώρησαν, καὶ κατὰ τὴν προσέγγισιν τῆς ἐσπέρας ἐπέστρεψαν φέροντες τοὺς κυριωτέρους τῶν ἀπὸ τοῦ σαββάτου προαπελθόντων κυβερνητικῶν ὑπαλλήλων, οἵτινες, ὡς φαίνεται, θὰ παρέμενον ἐν τῷ πλησίον στρατοπέδῳ. Καὶ ἀπὸ τῆς πρωίας τῆς τετάρτης, ἐπὶ τὴν ὁδηγίαν τῶν κυβερνητικῶν τούτων ὑπαλλήλων, δεικνόντων τίνες ἦσαν αἱ εὐπορώτεραι οἰκογένειαι, αἵτινες ἔδει ἐπιμονώτερον νὰ ἐρευνῶνται καὶ βιάζονται, ἐπανεληφθῇ ἔτι δραστηριώτερον ἢ ἐν τοῖς οἴκοις ληστεία, συγχρόνως δὲ ἀνευρέθησαν καὶ ἐφονεύθησαν, πλὴν τῶν προφονευθέντων κατὰ τὰς προηγουμένας ἡμέρας, καὶ ἄλλοι τέσσαρες, ὧν παρατίθεμεν τὰ ὀνόματα.

8) Παπᾶ Χρονσάφης, ἱερεὺς, ἑτῶν 55, ὃν καὶ ἡκρωτηρίασαν, ἀφροῦ ἐφόνευσαν, καὶ ὅστις μόνος ἐκ τῶν ἱερέων τῆς κομπολόεως ἔλαθε, καίτοι ὅλοι γενικῶς οἱ ἱερεῖς μας ἐξητοῦντο διαρκῶς μετὰ τῆς αὐτῆς μανίας, μεθ' ἧς καὶ οἱ πρόκριτοί μας, διότι οἱ ἄλλοι ἐκρύβησαν.

9) Κώτης Μισυρλῆς, παντοπώλης, ἑτῶν 40, ὃν ἐβασάνισαν ἐπὶ διήμερον καὶ εἰτα ἐφόνευσαν.

10), 11) Δύο νέοι Ἀρμένιοι ἀγνώστου προελεύσεως καὶ ὀνομασίας, οἱ ὅποιοι δὲν ἐγνώσθη πῶς εὐρέθησαν ἐνταῦθα, ἐλθόντες ἀπὸ τῆς κυριακῆς (23^{ης} Ἰουνίου).

Ἐκτὸς τῶν ὡς ἄνω φονευθέντων ἐνδεκα ἐν Κάτω Τζουμαγιά, καὶ ἕτεροι τρεῖς ἐξηφανίσθησαν ὑπὸ τῶν βουλγάρων ἐντὸς τῶν φεβρουάριων τούτων ἡμερῶν, φονευθέντες μὲν πάντως, ἀλλὰ μὴ ἀνευρεθέντων τῶν πτωμάτων τῶν, οἱ ἐξῆς.

12) Γεώργιος Πέσιος, γεωργὸς ἑτῶν 50

13) Γεώργιος Εὐαγγέλου Καζάκης, ἀλιεὺς » 24

14) Γεώργιος Κ. Μίνας, παντοπώλης » 26.

Τὸ θεοστιγῆς τῆς καταστροφῆς ἔργον ἐξηκολούθησαν τὰ θηρία μέχρι σχεδὸν τῆς μεσημβρίας τῆς πέμπτης (27^{ης} Ἰουνίου), ὁπότε, εἰδοποιηθέντες διὰ γραπτῆς διαταγῆς, ὡς ἐλέχθη ὑπὸ χωρικῶν, ὅτι ἀπωλέσθη ἡ ἐν τοῖς Στενοῖς Δεμίρ-Τσαρ μάχη καὶ ὅτι δέον νὰ σπεύσωσιν, ὅπως σωθῶσι καὶ σώσωσι τὴν λεῖαν, ἔφυγον ἐν ἀπεριγράπτῳ τρόμῳ καὶ συγχύσει, καὶ κατὰ τὴν φυγὴν τινὲς κατελήφθησαν καὶ ἐφονεύθησαν ὑπὸ ἀποσπάσματος ἑλληνικοῦ ἱππικοῦ, δυστυχῶς ὁμως ὅχι οἱ κυριώτεροι, οἱ ὑπαξιωματικοί, οἱ φέροντες κυρίως τὴν λεῖαν, ἀλλ' ἐκ τῶν ὑποδεεστέρων, διότι οἱ πρῶτοι εἶχον φύγει ἐγκαίρως, ἀφ' οἷον ὁ κρότος τῶν τιγελόλων τοὺς ἔπεισε περὶ τῆς προόδου τῆς μάχης.

Χωρὶς νὰ συνυπολογισθῶσι τὰ ψιλὰ, ὅσα ἤρπασαν παρὰ τῶν ἀπορωτέρων οἰκογενειῶν—διότι ἐν τῇ ἀπληστία καὶ τῇ μικροπρεπείᾳ των δὲν ἀπηξίουσαν νὰ περισυλλέγωσι καὶ τὰ ἐλάχιστα ποσά—ὑπολογιζομένων μόνον τῶν φλωρίων τῶν γυναικῶν καὶ τῶν μεγάλων

λων χρηματιζών ποσῶν, ἅτινα εὗρον ἐν ταῖς οἰκίαις τῶν εὐπορωτέρων, τὰ εἰς μετρητὰ ληστευθέντα ἀνῆλθον εἰς χιλίας (1000) λίρας Τουρκίας.

Ἐν δὲ τῇ καταστροφῇ τῆς ἀγορᾶς, ἀφοῦ ἤρπαζον καὶ ἀπέστελλον δι' ἁμαξῶν εἰς τὸ στρατόπεδον ἢ εἰς χωρία φύλια περίξ τὰ ἀξίας ἐμπορεύματα, τὰ λοιπὰ κατέστρεφον καὶ διεσκόρπιζον κατὰ γῆς, ὥς ὑπὸ διαίμονος ἐλαννόμενοι, λυσσῶντες ὅπως ἐπιφέρωσιν ὡς πλείστας ζημίας καὶ ἀπωλείας, βλασημοῦντες διατί νὰ μὴ τοῖς εἶνε δυνατόν νὰ παραγάγῃσι τὰ πάντα, καὶ ὥς μανιώδεις τὸ πᾶν μηχανώμενοι, ἵνα τὸ πᾶν καταστρέψωσιν. Πᾶν ὅ,τι ὑπῆρχεν ἐν τοῖς ἐργαστηρίοις ὑποκείμενον εἰς θραῦσιν, τὸ κατεθρυμμάτιζον. Τῶν ραπτῶν συνέτριψαν τὰς ραπτικές μηχανάς, τῶν παντοπωλῶν ἅπαντα τὰ εἶδη τῶν ὑαλικῶν κτλ. Ὅσα τῶν οἶνοπνευματωδῶν ποτῶν δὲν ἐπρόφθασαν νὰ πῶσιν ἢ νὰ ποστειλῶσι τοῖς συστρατιώταις, ὅπως συνευχαθῶσι καὶ ἐκείνοι, τὰ ἔχυσαν ἀμειλίχτως. Ἐχυσαν ἐπίσης τὰ ἔλαια καὶ πᾶν ὅ,τι ὑπῆρχεν ὑγρὸν πρὸς πώλησιν, εἰς τρόπον ὥστε ἀληθεῖς λίμναι ἐσχηματίσθησαν πολλαχοῦ ἐκ τῶν ἐκκεχυμένων. Ἡ ἐπιγενομένη τῇ κομπολόει ζημία ἐκ τῆς οὕτως ἀγρίας καταστροφῆς τῆς ἀγορᾶς, ἐκτὸς τῆς προσηθείσης ζημίας τῶν μετρητῶν, ἐπολογίζεται εἰς 2,500 λίρας Τουρκίας.

Τοιαύτη, κύριε πρόεδρε, διέρευσεν καὶ δι' ἡμᾶς ἐνταῦθα ἡ ἐβδομάς τῶν παθῶν, ἣν διήνυσεν ὁ ἀπανταχοῦ τῆς βουλγαροκρατομένης Μακεδονίας καὶ Θράκης Ἑλληνισμός, ἡ τελευταία ἐβδομάς τῆς ἐπαράτου βουλγαρικῆς τυραννίας, ἡ ἐπονειδίσιως κλείσιμα τὸν ἀκατονόμαστον δικτατήμον βουλγαρικὸν ζυγόν, ἀπὸ τοῦ ὁποῖου ἀπηλευθέρωσεν ἡμᾶς ὁ γενναῖος ἑλληνικὸς στρατός, δοξησάμενος ἡμῖν τὴν ἀπ' αἰώνων δνειροπολουμένην ἐθνικὴν ἀποκατάστασιν, ἡ ἐβδομάς, καθ' ἣν ὁ ἰοδόλος ὕψις, πληγεὶς θανάσιμος καὶ ἰδὼν διαφύγουσαν διὰ παντός ἐκ τοῦ ρυπαροῦ στόματός του τὴν λεῖαν του, ἐξηρεῖσται τοὺς τελευταίους ἀρροὺς τῆς λύσεως του.

Ἐρμηνεύομεν ἐν ἱερᾷ συγκινήσει τὴν κατέχουσαν ἡμᾶς εὐγνωμοσύνην πρὸς τὸν τροπαιοῦχον βασιλέα ἡμῶν Κωνσταντῖνον τὸν Β', πρὸς τὴν κυβέρνησιν Αὐτοῦ, πρὸς τὴν βουλὴν τῶν Ἑλλήνων, πρὸς τὸν ἀνδρείον ἐθνικὸν ἡμῶν στρατὸν καὶ πρὸς σύμπαν τὸ ἔθνος, τὸ ἀναστηλῶσαν διὰ τῶν νέων τροπαίων τὴν ἀρχαίαν αἴγλην

καὶ εὐκλειαν, ἐπὶ τῇ περιστάσει ἡμῶν ἀπὸ τοῦ εἰδεχθοῦς θηριώδους τυράννου.

Δέξασθε, κύριε πρόεδρε, τὴν ἔκφρασιν τοῦ ἀκείρου ἡμῶν σεβασμοῦ, μεθ' οὗ διατελοῦμεν.

Ἐν Κάτω Τζουμαγῇ, τῇ 12ῃ ἰουλίου 1913.

Ὁ δήμαρχος

Δημ. Χρ. Πάσης

ἱατροῦ

Οἱ δημογέροντες τῆς ἑλληνικῆς κοινότητος

Ὁ τοῦ ἁγίου Μελετίου ἐπίσκοπος

Παπᾶ Δημήτριος,

Νικόλαος Ἰωάννου, Δημ. Κατσιαβάκης,

Στέργιος Γρηγορίου, Κωνσταντῖνος Γρόνκος, Γεώργιος

Ἀθανασίου, Θωμᾶς Σ. Μπρούσας.

Ρ Α Δ Ο Β Ο Ν .

Χωρίον ἐξ 80 οἰκιῶν, ἀπέχον ἡμίσειαν ὥραν τοῦ Δεμῆρ-Τσαῶ. Οἱ κάτοικοι εἶναι βουλγαρόφωνοι μὲν, ἀλλ' Ἑλλήνες. Κατ' ἀρχὰς οἱ Βούλγαροι εἶχον προσπαθήσει νὰ πείσωσιν αὐτοὺς, ὅπως ἀπαθῶσι τὸν βουλγαρισμὸν καὶ τὴν ἐξαρχίαν. Ἀλλ' ἐπειδὴ αἱ προσπάθειαι ἀπέβησαν ἀτελεσφόρητοι, οἱ Βούλγαροι, καὶ πρὸ τῆς ἐκρήξεως τοῦ συμμαχικοῦ πολέμου, εἶχον προβῇ εἰς σφαγὰς πολλῶν ἐκ τῶν κατοίκων τοῦ Ραδόβου. Φεύγων δὲ πρὸ τῆς ἑλληνικῆς προελάσεως ὁ βουλγαρικὸς στρατός ἐπυρπόλησε καὶ τὸ χωρίον τοῦτο, οὗ οἱ κάτοικοι διέπραξαν τὸ μέγα ἁμάρτημα, ὅτι ἠθέλησαν νὰ μείνωσιν Ἑλλήνες καὶ ὀρθόδοξοι, ὅπως ἦσαν καὶ οἱ πατέρες αὐτῶν.

ΣΕΡΡΑΙ.

Τὰς παντοίας πιέσεις, κακώσεις καὶ τοὺς διωγμούς, οὓς ἀπὸ ἐννεαμήνου ὑφίσταντο οἱ κάτοικοι τῆς περιφερείας Σερρῶν καὶ εἰδικῶς τῆς πόλεως ταύτης, διεδέχθη οἰκονομικὸν πρόγραμμα κακουργίας καὶ εἴτα ἡ διαρπαγὴ καὶ ἡ πυρπόλησις τῆς πόλεως καὶ ἡ σφαγὴ πλείστων τῶν κατοίκων τῆς ὅλης περιφερείας.

Καὶ τὰ μὲν διαπραχθέντα ἐν τοῖς διαφοροῖς χωρίοις τῆς περιφερείας ἐκτίθενται λεπτομερῶς κατωτέρω. Ἐν δὲ τῷ παρόντι κεφαλαίῳ καὶ ἐν τοῖς ἀμέσως ἐπομένοις περιοριζόμεθα εἰς τὴν διήγησιν τῶν ἐν τῇ πόλει μόνῃ τῶν Σερρῶν ἀνηκούστων γεγονότων. Βασιζόμεθα ἐπὶ ἐπισήμως γενομένων καὶ διὰ τῆς ἀναμφισβητήτου ἀθθεντίας ἀμερολήπτων μαρτύρων περιβεβλημένων ἀνακοινώσεων.

Καὶ εἶχον μὲν ἀρχίσει ἐν Σέρραις αἱ συλλήψεις τῶν Ἑλλήνων πρὸ τῆς ἐκρήξεως τοῦ μεταξὺ τῶν πρώην συμμάχων πολέμου, ἀλλὰ τὴν 20^{ην} ἰουνίου πλέον ἤρχισεν ὁ μεθοδικὸς διωγμός, παραταθεὶς δὲ οὗτος ἐπὶ τέσσαρας ἡμέρας ἐβύθισε τοὺς Σερραίους εἰς τρομερὰν ἀγωνίαν ἐπιτεινομένην ὑπὸ τῆς προσδοκίας τῆς καταστροφῆς καὶ τῆς γενικῆς σφαγῆς.

Κατὰ τὴν ἡμέραν ταύτην¹⁾, ὀλίγον μετὰ μεσημβρίαν, ὁ ἐκ τῶν ἀνωτέρων ὑπαλλήλων τῆς βουλγαρικῆς ἀστυνομίας, ὄνοματι Ποπῶφ, μετέβη εἰς τὴν ἑλληνικὴν μητροπόλιν, συνοδευόμενος ὑπὸ πέντε στρατιωτῶν φερόντων ἐφ' ὅπλου λόγχην, καὶ ἐξήτησε τὸν μητροπολίτην Σερρῶν κ. Ἀπόστολον, τὸν βοηθὸν αὐτοῦ ἐπίσκοπον Χριστουπόλεως κ. Ἀμβρόσιον καὶ τὸν ἀρχιδιάκονον τῆς μητροπόλεως.

¹⁾ Ἴδε καὶ ἐκθεσὶν τοῦ ἐπισκόπου Χριστουπόλεως, βοηθοῦ τοῦ μητροπολίτου Σερρῶν, δημοσιευθεῖσαν ἐν *Echo d'Athènes* 17/30 καὶ 18/31 ἰουλίου ἱδία τὸ ὑπὸ τὴν δευτέραν ἡμερομηνίαν φύλλον.

Οἱ περὶ τὸν μητροπολίτην εἰδοποίησαν τὸν Ποπῶφ, ὅτι οὗτος ἦσυχάζων δὲν ἠδύνατο νὰ τὸν ἴδῃ· τοῦτο μαθὼν ὁ Βουλγαρὸς ἀστυνομικὸς διέταξε τοὺς ὑπ' αὐτὸν στρατιώτας νὰ παραλάβωσι τὸν μητροπολίτην, ἀφοῦ ἐξυπνήσῃ, καὶ νὰ μεταφέρωσιν αὐτὸν μετὰ τοῦ ἐπισκόπου καὶ τοῦ ἀρχιδιάκονου εἰς τὸ διοικητήριον, ὅπου ἔμελλον νὰ φυλακισθῶσιν. Ἐγερθεὶς ὁ μητροπολίτης μετ' ἀπορίας ἤκουσε παρὰ τῶν περὶ αὐτὸν τὰ διατρέξαντα, ἔσπευσε δὲ νὰ συντάξῃ καὶ ἀπανθῦνῃ ἐπιστολὴν πρὸς τὸν ἐν Σέρραις ἀρχηγὸν τοῦ βουλγαρικοῦ στρατοῦ Ἰβάνωφ, ἐν ᾗ διεμαρτύρετο διὰ τὰ γεγονότα. Ἄλλ' ὁ στρατηγὸς ἀναγνοὺς τὴν ἐπιστολὴν, ἐδήλωσεν ὅτι οὐδὲν δύναται νὰ πράξῃ. Ὁμοίαν ἐπιστολὴν ἀπηύθυνεν ὁ μητροπολίτης πρὸς τὸν πολιτικὸν διοικητὴν Μακεδονίας Βούλκωφ. Μόλις συνέταξεν ὁ μητροπολίτης τὰς ἐπιστολάς ταύτας, ἐνεφανίσθη πρὸ αὐτοῦ ὁ ἀστυνομικὸς Ποπῶφ εἰς ὃν ὁ σεβασμιώτατος εἶπεν, ὅτι «ἡ ὑπὸ λογχοφόρων στρατιωτῶν ἀρπαγὴ μητροπολίτου, οὐδὲν πράξαντος κακόν, εἶνε πραγματικὸν πρωτόκοντον ἐν τῇ ὀρθοδόξῳ ἐκκλησίᾳ». Ἄν ἡ σεβαστὴ κυβέρνησίς σας, προσέθηκεν ὁ μητροπολίτης, ἔχει τι νὰ μοὶ ἀναγγεῖλῃ, δύναται νὰ πράξῃ τοῦτο ἢ ἐγγράφως ἢ διὰ διαγγελέως. — «Θέλω νὰ παραλάβω, ἀπήντησεν ὁ Ποπῶφ, τὸν ἐπίσκοπον Ἀμβρόσιον καὶ τοὺς δύο ἄλλους κληρικούς». Ὁ μητροπολίτης ἀνταπεκρίθη, ὅτι «ὁ ἐπίσκοπος ἀσθενεῖ καὶ ὅτι τὴν ἐπομένην ἐὰν ἀναρρώσῃ θὰ ἔλθῃ μόνος εἰς τὸ διοικητήριον». Ὅσον δ' ἀφορᾷ εἰς τοὺς ἄλλους δύο κληρικούς, προσέθηκεν, οὗτοι εἶνε ἀπλῶς καθηγηταὶ τῶν θρησκευτικῶν μαθημάτων». Καὶ ὁ μὲν Ποπῶφ ἀνεχώρησε, μετὰ τὴν στιχομυθίαν ταύτην, ἀπὸ τῆς μητροπόλεως. Ἄλλ' οἱ στρατιῶται παρέμειναν, φυλάσσοντες τὴν θύραν, εἰς οὐδένα ἐπιτρέποντες τὴν εἴσοδον καὶ πραγματοποιοῦντες τὴν τελείαν ἐγκάθειρξιν τῶν ἐν τῇ μητροπόλει.

Καθ' ὅλην τὴν νύκτα τῆς 20^{ης} πρὸς τὴν 21^{ην} ἰουνίου, οἱ στρατιῶται παρέμειναν πρὸ τῆς μητροπόλεως ἀπειλητικοί. Ἡ δὲ ἀγωνία τῶν ἐν τῇ μητροπόλει ἔφθανε τὸ κατακόρυφον, διότι ἐγίνετο γνωστὸν ὅτι αἱ φυλακίσεις εἶχον ἀρχίσει. Πραγματικῶς ἐν τῷ διοικητηρίῳ εἶχον ἐγκαθειρθῇ ὁ γυμνασιάρχης Παπαπαύλου, ὁ ἱατρὸς Χρυσάφης, ὁ φαρμακοποιὸς Ν. Φωκᾶς καὶ ὁ διευθυντὴς τοῦ ἐν Σέρραις ὑποκαταστήματος τῆς τραπέζης τῆς Ἀνατολῆς Κ. Σταμου-

λης. Εἰς διαφόρους ἄλλας εἰρκῆς εἶχον φυλακισθῇ πλείστοι ἄλλοι, ὀνομαζόμενοι Στέργιος Γούσιος, Ἰωάννης Δεμερτζῆς, Εὐρ. Πεοδικάρης, Θωμᾶς Τσάνγκας, Στέργιος Βαζάλης, Χατζηστεργίος μετὰ τῶν δύο υἱῶν του Κωνσταντίνου καὶ Ἀθανασίου, Τάκης Σαμάρας, Κωνσταντῖνος Ε. Τενεκεντζῆς, Στέργιος Γεωργίου, Ἀγγελος Εὐαγγέλιον, Δημοσθένης Βαζάλης, Τάκης Χαριές, Βασίλειος Χαριζάνης, Γεώργιος Κεφαλᾶς μετὰ τῶν τεσσάρων υἱῶν του Μιχαήλ, Λεωνίδα,

Γενικὴ ἀποψὶς τῆς πόλεως τῶν Σερρῶν κατεστραμμένης.

Κωνσταντίνου καὶ Βασιλείου, Χρυσόστομος Βαζάλης, Εὐάγγελος Χαλιαφωτίτης, Δημήτριος Κεχαγιάς μετὰ τῶν υἱῶν του, οἱ τρεῖς ἀδελφοὶ Χατζηπανταζῆ, Ν. Σαμολαδᾶς, Μ. Βακιρτζῆς, Α. Μάγειρος, Στ. Χατζῆς, Α. Πασσιτζας, Α. Σιδερᾶς, Μ. Φραγκορράτης, Ε. Μάγειρος, Ἀντώνιος Μονιχάρης Παναγίας, Στέφ. Δεκιτζῆς, Ε. Δοξατινός, Δημ. Κ. Γαλάτης, Ἀπόστολος Ἀναστασίου, Ἀριστ. Οἰκονόμου, Βασίλειος Καραμπέτσος, Παπα-Ἐπαμεινώνδας, ἀρχιερατικὸς ἐπίτρο-

πος, Κῦρος Γάκης, Χρήστος Σούλιος, Φώτιος Οἰκονόμου, Δημήτριος Νάσας, Κωνσταντῖνος Νούσιος καὶ τινες ἄλλοι.

Τὴν 21^{ην} Ἰουνίου ὁ Πολάφς ἐπληρώθη εἰς τὴν μητρόπολιν, ἀλλ' ἀκούσας καὶ πάλιν, ὅτι ὁ ἐπίσκοπος ἀσθενεῖ εἰσέτι, ἀνεχώρησεν. Αἱ οἰαίαι τῶν Σερρῶν εἶνε ἤδη στενώτατα ἀποκεκλεισμένοι ἀπὸ πάσης ἑξωτερικῆς ἐπικοινωνίας, ὅθεν οἱ ἐν αὐταῖς ἀγνοοῦσι τί συμβαίνει ἐν τῇ πόλει. Περὶ τὴν 4^{ην} μ. μ. μετέβη εἰς τὴν μητρόπολιν ὁ ἐκ τῶν ἀνωτέρων Βουλγάρων ἀξιωματικῶν Μαλίνωφ, ὅστις εἶπεν εἰς τὸν μητροπολίτην τὰ ἑξῆς σοβαρώτατα. «Ἐπειδὴ γινώσκωμεν, ὅτι ἔχετε ἐπιρροὴν ἐπὶ τῶν χριστιανῶν, διὰ τοῦτο σᾶς καλοῦμεν νὰ γνωρίσητε εἰς αὐτοὺς, ὅτι δὲν πρέπει νὰ ἐναντιωθῶσιν οὔτε εἰς τὸν στρατὸν οὔτε εἰς τὴν διοίκησιν. Ἐὰν φερθῶσιν οὕτω, σᾶς δίδω τὸν λόγον τῆς τιμῆς μου, ὅτι οὐδὲν ἔχουσι νὰ πάθωσιν. Ἀλλ' ἐν ἐναντίᾳ περιπτώσει, σᾶς καθιστῶ γνωστόν, ὅτι θὰ καταστρέψωμεν τὴν πόλιν». Κατ' αὐτοὺς τοῦ μητροπολίτου ὁ ἀξιωματικὸς Μαλίνωφ διέταξε τοὺς στρατιώτας νὰ ἐπιτρέψωσι τὴν εἰς τὴν μητρόπολιν εἰσόδον πέντε-ἑξ προσώπων, ἅτινα θὰ ἐκάλεῖ ὁ μητροπολίτης. Πραγματικῶς ἦλθον οἱ μονιχάρηδες (δημοτικοὶ ἐπαγγελματίαι), καὶ δι' αὐτῶν ὡς καὶ διὰ τινος ἱερέως ὁ μητροπολίτης ἐγνωστοποίησεν εἰς τὸν πληθυσμὸν τοὺς λόγους τοῦ Βουλγάρου ἀξιωματικοῦ, ἐξάρας τὴν σημασίαν αὐτῶν.

Τὴν νύκτα καθ' ὅλην τὴν πόλιν ἐπεκράτει μεγάλη κίνησις· φορητοὶ ἄμαζαι, ἵπποι καὶ στρατὸς μετεκινούντο· περὶ δὲ τὴν χαράγγην τῆς ἐπομένης 22 Ἰουνίου, διακρίνεται ἐκ τῆς μητροπόλεως, κατὰ τὴν ἔκφρασιν τοῦ μητροπολίτου, «συμπεφυρμένους ἐσμὸς ἀνθρώπων καὶ κτηνῶν, ἀναχωρούντων ἐσπευσμένως διὰ τῆς ὁδοῦ Νευροκοπίου». Οἱ ἐν Σέρραις ἀποροῦσι καὶ διερωτῶνται τίς ὁ καταδιώκων. Ἀγνοοῦσι βεβαίως, ὅτι αἱ πρῶται νύκται εἶχον λαμπρύνει τὰ ἑλληνικὰ ὅπλα καθ' ὅλον τὸ μέτωπον καὶ ὅτι οἱ φηγάδες Βούλγαροι εἶχον μεταδώσει εἰς τὸν παρὰ τὰς Σέρρας καὶ ἐν τῇ πόλει βουλγαρικὸν στρατὸν τὸν φόβον καὶ προκαλέσει τὴν σκέψιν ὅτι ἐπέκειτο ἡ ἐμφάνισις τοῦ ἑλληνικοῦ στρατοῦ. Ἀλλ' οἱ φυλάσσοντες τὴν μητρόπολιν πέντε στρατιῶται τηροῦσι τὰς θέσεις των. Οὐχ ἦττον καὶ αὐτοὶ περὶ τὴν δύσιν τοῦ ἡλίου ἐγκαταλείπουσιν αὐτάς. Εὐθὺς δ' ἀμέσως ἐγνώσθη ἀνὰ τὴν πόλιν ὅτι καὶ ὁ στρατηγὸς Ἰβάνωφ μετὰ τοῦ ἐπι-

τελείου του καὶ τῶν στρατευμάτων του εἶχον ἤδη ἀπὸ τῆς παρελθούσης νυκτὸς ἀναχωρήσει, ἐγκαταλιπόντες πλείοτα πράγματα ἐν τῇ σπουδῇ των.

Ἀλλὰ πρὶν ἢ φύγῃ ὁ βουλγαρικὸς στρατὸς κατέσφαξεν ἐκ τῶν ἐγκαθειργμένων Σερραίων 16, ὧν τὰ ὀνόματα εἶναι τὰ ἑξῆς: Νικόλαος Σαμολαδάς, Μιχαὴλ Βακυρτζής, Ἀντώνιος Μάγειρος, Στέργιος Χατζής, Ἀβέρκιος Σιδεράς, Μιχαὴλ Φραγκορράπτης, Εὐάγγελος Μάγειρος, Ἀντώνιος Μονιτάρης Παναγίας, Στέργιος Δενκιτζής, Μιχαὴλ Κιουπλιώτης, Ἰωάννης Σάντρος, Εὐρυσεύθης Λοξατινὸς ὁ ἐκ Κάτω Τζουμαγιάς Ἀριστ. Πασαίτζας, καὶ τρεῖς χωρικοὶ ἀγνώστου ὀνοματεπωνύμου. Τὰ θύματα ὑπεχρεώθησαν νὰ γονυπετήσωσι καὶ νὰ ποιήσωσι τὸ σημεῖον τοῦ σταυροῦ, κατόπιν δ' ἐλογχίσθησαν ἀγρίως εἰς τὸν κορμὸν καὶ τὴν κεφαλὴν. Ἐποδοπατήθησαν καὶ ἐσφηνώθησαν διὰ λογχισμῶν εἰς τὸ δάπεδον τῆς εἰρκτῆς, ἐν ᾗ εἶχον φυλακισθῇ, καὶ ἤτις κεῖται παρὰ τὸ διοικητήριον. Ἐπὶ τοῦ δαπέδου τούτου φαίνονται, εἰσέτι, πλέον τῶν 40 ὀπῶν ἐκ λογχισμῶν ἀκριβῶς ἐκεῖ ὅπου σῶζονται καὶ ἔχῃ αἵματος.

Ἐπίσης ὁ Ἀλέξ. Μαρινίδης, ἰδιοκτήτης ἐστιατορίου ἐν τῇ συνοικίᾳ Γενῇ-Χάνι, συνελήφθη ὑπὸ τριῶν χωροφυλάκων καὶ δύο κομιτατζήδων τὴν 22αν ἰουνίου εἰς τὰ Παράδιζα, ἀλλ' ἀποπειραθεὶς νὰ δραπετεύσῃ καὶ πυροβολήσας τοὺς διώκοντας ἐλογχίσθη ὑπ' αὐτῶν καὶ δέσμιος ὠδηγήθη εἰς Τσουμπλέκ-Δερὲ ἐκτὸς τῆς πόλεως, ἐνθα ἐδέθη ἐπὶ τῆς ρίζης δένδρου καὶ ἐξηπλωμένος χαμαὶ ἐλογχίσθη εἰς τοὺς πόδας. Ἐποδοπατήθησαν πρὸς τοὺς αὐτοὺς δύο ὀγκώδεις λίθοι 10-15 ὀκάδων ἑκάτερος, ὁ μὲν ἐπὶ τῆς κεφαλῆς ὁ δ' ἕτερος ἐπὶ τῆς κοιλίας. Ὁ ἀτυχὴς Μαρινίδης ἐγόγγυζε γοερῶς μέχρι τῆς κυριακῆς, 23 ἰουνίου, ὥρα 4η, ὅτε ἀπεβίωσεν. Μόλις ἀνεχώρησαν οἱ Βούλγαροι, ἐσηδεύθη ὑπὸ τοῦ Παπᾶ-Κωνσταντίνου, ἐφημερίου τοῦ ἁγίου Παντελεήμονος, καὶ ἐτάφη ἐν τῇ θέσει ὅπου ἐμαρτύρησεν.

Οἱ λοιποὶ τῶν φυλακισμένων, ὧν τὰ ὀνόματα ἀνεγράψαμεν, πληρώσαντες ἱκανὰ λύτρα, ἠλευθερώθησαν, ἔνεκα τῆς διαδοθείσης δρομαίας προελάσεως τοῦ ἑλληνικοῦ στρατοῦ, ἤτις ἔτρεψεν εἰς φυγὴν τοὺς Βουλγάρους. Οὕτω, τοῖα ἄρρενα μέλη τῆς οἰκογενείας Χατζῆ-Πανταζῆ, καταγόμενα ἐκ τοῦ χωρίου Προσνία (παρὰ τὰς

Σέρρας), συνωδεύθησαν ὑπὸ στρατιωτῶν ἀπὸ τῶν φυλακῶν μέχρι τῆς οἰκίας Σταμούλη, ἐνθα ἡ χήρα Σταμούλη τοῖς ἐπρομήθευσε τὰς ὥς λύτρα ἀπαιτηθείσας 30 λίρας. Ἐπὶ τῇ εὐκαιρίᾳ ταύτῃ ἡ χήρα Σταμούλη μεριμνῶσα περὶ τῆς σωτηρίας τοῦ υἱοῦ αὐτῆς, διευθυντοῦ τοῦ ὑποκαταστήματος τῆς τραπέζης Ἀνατολῆς, προέτινεν εἰς τοὺς στρατιώτας τούτους γενναίαν ἀμοιβὴν ἐὰν ἔσωζον αὐτόν. Ἐκεῖνοι εὐχαρίστως δεχθέντες, ἔσπευσαν εἰς τὸ διοικητήριον ἐνθα ἐκρατεῖτο μετ' ἄλλων, ἀλλὰ δυστυχῶς ἐν τῷ μεταξὺ ὁ φεύγων στρατὸς εἶχε συμπαραλάβει καὶ τὸν Σταμούλην. Θὰ ἴδωμεν δὲ κατωτέρω, ὅτι οὗτος, ἀπαχθεὶς ὑπὸ τῶν Βουλγάρων, εὗρεν οἰκάρῳ θάνατον.

Τὴν ἐπομένην, 23ην ἰουνίου, κυριακὴν, καθ' ἣν ἤρχισε κατὰ τὴν ἔκφρασιν τοῦ μητροπολίτου «ἡ ἑβδομάς τῶν παθῶν τῶν Σερραίων», αἱ Σέρραι ὁμοιάζονσι πρὸς πόλιν νεκράν. Οὐδεμία κίνησις. Ἐγνώσθη μόνον, ὅτι οἱ πολιτικοὶ διοικηταὶ Βούλκοφ καὶ Χαματζήεφ μεθ' ὅλου τοῦ προσωπικοῦ τῆς διοικήσεως, ὡς καὶ ἡ ἀστυνομία καὶ ἡ χωροφυλακὴ εἶχον δραπετεύσει κατὰ τὴν νύκτα, ἐγκαταλιπόντες τὴν πόλιν ἀνευ οὐδεμιᾶς ἀρχῆς. Κατενοήθη τότε ὑπὸ τῶν πολιτῶν, ὅτι μέγας κίνδυνος ἐκκρέμαται κατὰ τῆς πόλεως, οἱ πλείστοι δ' αὐτῶν ἤρξαντο ἐτοιμαζόμενοι πρὸς ἀμυναν ἐναντίον τῶν κομιτατζήδων καὶ Βουλγάρων χωρικῶν οἵτινες ἀσφαλῶς ἤθελον ἐφορμήσει κατὰ τῆς πόλεως ἐκ τῶν ὀρέων, πρὸς διαρπαγὴν.

Τὴν 24ην ἰουνίου, τὴν πρωΐαν, ἠκούσθησαν ἱκανοὶ πυροβολισμοὶ πρὸς τὰ ἄνω μέρη τῆς πόλεως. Πάντες τότε σχεδὸν οἱ κάτοικοι κατέφυγον εἰς τὴν μητρόπολιν, ἐνθα ἐσχηματίσθησαν διάφοροι ἐπιτροπαί, ὧν ἡ μία πρὸς ἐξοπλισμὸν τῶν δυναμένων νὰ φέρωσιν ὅπλα καὶ ὀργάνωσιν ἐντοπίου πολιτοφυλακῆς, ἄλλη δὲ πρὸς μεταφοράν τολεμοφοδίων καὶ τῶν τροφῶν ὡς καὶ πρὸς ὑδρευσιν τῶν στρατολογηθησομένων. Εὐτυχῶς οἱ Βούλγαροι εἶχον ἐγκαταλίπει πλείοτα πολεμοφόδια συσσωρευμένα ἐν ἀποθήκαις καὶ ἐν τῷ τεμένει. Ταῦτα δὲ καὶ διανεμήθησαν εἰς τὴν πολιτοφυλακὴν. Ἡ δὲ τοποθέτησις τῶν ὀπλιτῶν Σερραίων ἐγένετο ὑπὸ τὴν ἐποπτείαν τοῦ Τούρκου στρατιωτικοῦ Ἀγκιάχ βέη, ὅστις αἰχμάλωτος συλληφθεὶς ὑπὸ τοῦ ἑλληνικοῦ στρατοῦ εὗρίσκετο τὰς ἡμέρας ἐκεῖνας ἐπ' ἀδείᾳ εἰς τὴν πατρίδα του Σέρρας. Εἰς τοὺς πολιτοφύλακας περὶ τὴν ἐσπέ-

ραν τῆς δευτέρας, 24 Ιουνίου, προσετέθησαν καὶ τινες ὀλίγοι Ἑλληνες στρατιῶται, πρόδρομοι τῶν προσκόπων τῆς ὁλονὲν προχωροῦσας ἑλληνικῆς στρατιᾶς.

Τὴν ἐπομένην τρίτην, ἰσχυρὸν ἀπόσπασμα Βουλγάρων ἐπεχείρησε νὰ εἰσέλθῃ εἰς τὰς Σέρρας. Ἀλλ' ἡ πολιτοφυλακὴ τῶν Σερρῶν, βοηθούτων ἐνεργῶς καὶ τῶν Μουσουλμάνων τῆς πόλεως, ἀνέστη ἐρρωμένως. Οἱ ἀραιῶς ἀνταλλαχθέντες κατὰ τὴν προτεραίαν πυροβολισμοὶ μετετράπησαν εἰς πυκνότετον πῦρ. Ἐκτοτε ὁ μητροπολίτης, ἐφρόντιζε περὶ τῆς καλλιτέρας ὁργανώσεως τῆς ἀμύνης ἐναντίον τῶν ἔξακολουθοῦσιν βουλγαρικῶν ἐπιδρομῶν, εὐρίσκειτο δὲ καὶ ἐν συνεννοήσῃ πρὸς τὸν ἑλληνικὸν στρατὸν ἐπικαλούμενος τὴν ὅσον ἔνεστι ταχεῖαν αὐτοῦ προχώρησιν, καὶ τέλος ἀπέστειλε διὰ Νιγρίτης πρὸς τὴν Α. Μ. τὸν βασιλεῖα τὸ ἐπόμενον τηλεγράφημα.

Ἡ πόλις τῶν Σερρῶν, ἐγκαταλειφθεῖσα ἀπὸ ἡμερῶν παρὰ τῶν βουλγαρικῶν στρατιωτικῶν καὶ πολιτικῶν ἀρχῶν, διεκινήθη ὑπὸ τοῦ μητροπολίτου, ἀλλὰ πολυάριθμοι Βούλγαροι κομιτατζήδες τῆς περιφερείας προσβάλλονσαν ἔκτοτε τὴν πόλιν ἐπὶ σκοπῇ λεηλασίας καὶ πυρπολήσεως. Οἱ ὅπλιται ἀμύνονται καὶ ἀπωθοῦσι τὰς ἐπιθέσεις. Ἀλλὰ φόβος μέγας ὑπάρχει μήπως ἐξαντληθῶσιν ἐπὶ τέλος, καὶ τότε ἡ ἑλληνικὴ αὐτὴ πόλις θὰ μεταβληθῇ εἰς ἐρεῖπια. Ἡ πόλις ὀλόκληρος ὑποβάλλει εἰς τὴν Υ. Μ. τὴν θερμὴν παράκλησιν ἵνα εὐαρεστομένη διατάξῃ τὴν ἐπίσπευσιν τῆς καταλήψεώς της (ἴδε *Temps* 13 ἰουλίου).

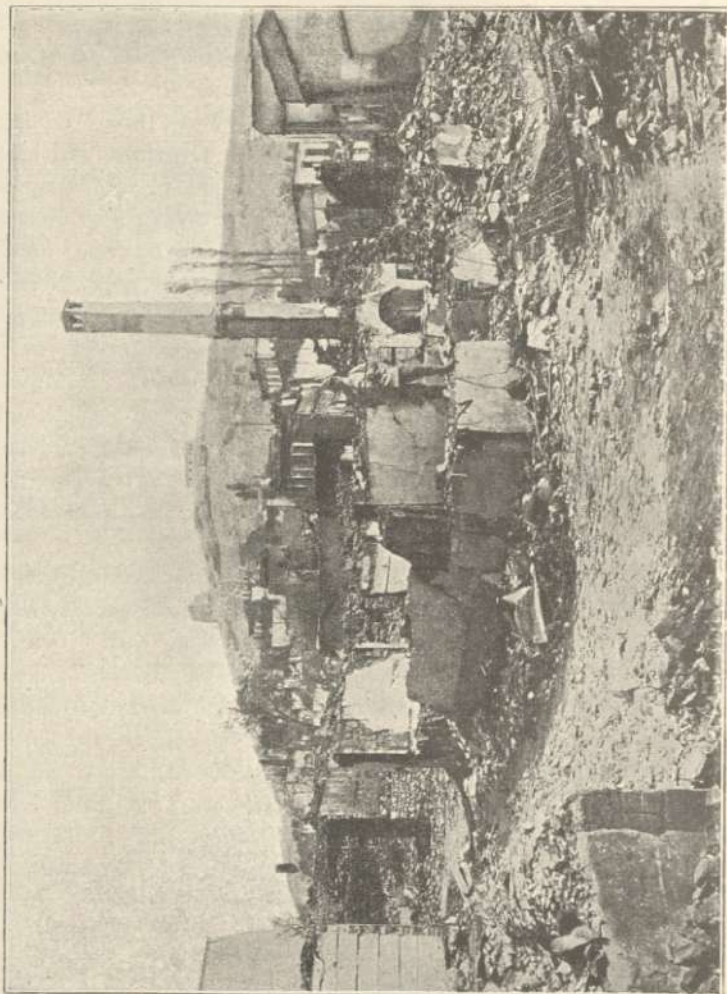
Ὁ βασιλεὺς, λαβὼν τὸ τηλεγράφημα, ἀμέσως διέταξε τὴν προέλασιν τοῦ ἐν Κοιμάργιανη τμήματος στρατιᾶς ὡς καὶ τῆς ἐν Ὀρλιακο, ὑπὸ τὸν συνταγματάρχην Σωτήλιν ἐβδόμης μεραρχίας. Δυστυχῶς ἡ ἐν Κοιμάργιανη, ἐπὶ τοῦ Στρυμόνος, γέφυρα ἦτο μερικῶς κατεστραμμένη καὶ ὡς ἐκ τούτου οὐδεμία βοήθεια ἠδυνήθη νὰ σταλῇ ἐντὸς τῆς αὐτῆς ἐσπέρας (27 ἰουνίου) εἰς τὰς Σέρρας.

Ἐν τῷ μεταξύ ὁ ἀποχωρήσας βουλγαρικὸς στρατός, κατόπιν, ὡς φαίνεται, νέων διαταγῶν, κατὰ τὴν αὐτὴν ἐσπέραν, μετὰ 4 πυροβόλων, κατέλαβε τοὺς δεσπόζοντας τῶν Σερρῶν λόφους, καὶ ἰδίως τὸν λόφον Κουλιάνι. Τὴν ἐπομένην πρῶσεν αἱ Σέρραι ἐξύπνησαν πάλιν μὲ πυροβολισμούς. Οἱ ὅπλιται ἀντιτάσσουσι γενναίαν ἄμυναν. Δυστυχῶς μετ' ὀλίγον ἀκούεται ἐκ τῶν ὑπερκειμένων λόφων ὁ κρό-

τος τῶν τηλεβόλων. Ἡ ἐντεῦθεν προκληθεῖσα ταραχὴ τῶν γυναικῶν, παίδων, ἐγκαταλειπόντων τὴν πόλιν καὶ σπευδόντων πρὸς νότον συν-ἐπὶνεγκε τὴν ἀποθάρρυνσιν τῶν ἀσυνεθίστων εἰς ἀντίδρασιν κατὰ πολυπληθοῦς τακτικοῦ στρατοῦ πολιτοφυλάκων.

Ταῦτα βλέπων ὁ μητροπολίτης, μετὰ μόνης τῆς ποιμαντορικῆς του ράβδου διέτρεχε τὰς τε ἑλληνικὰς καὶ τὰς τουρκικὰς συνοικίας τῆς πόλεως, προσπαθὼν νὰ ἐμπνεύσῃ θάρρος καὶ νὰ ὁργανώσῃ ἐκ νέου τὴν ἄμυναν. Εἶτα δέ, συμπαράλαβὼν τὸν Ἀγκιάχ βέην ἐσπεν-σεν ἔφιππος πρὸς Κοιμάργιανην, ὅπου εὐρίσκειτο ὁ ἑλληνικὸς στρατός. Αἱ ὁδοὶ διήρχοντο, ἐν τῷ μεταξύ, ἄνωθεν τῶν κεφαλῶν των, καὶ ἐξερρήγνυντο περὶ αὐτῶν. Μία ἐξ αὐτῶν ἐξερράγη εἰς ἀπόστασιν 15 μέτρων. Καθ' ὁδὸν συνήντησαν χιλιάδας ἀνδρῶν καὶ γυναικῶν φευγόντων ἐν ἀταξίᾳ πρὸς τὸ Ὀρλιακο καὶ τὸ Δημητρίτσι. Οἱ Βούλγαροι ἀντιληφθέντες τὴν φυγὴν τοῦ πληθυσμοῦ ἐβομβάρδισαν αὐτὸν διὰ τῶν τηλεβόλων εὐτυχῶς μετὰ τῆς συνήθους εἰς τὸ πυροβολικὸν αὐτῶν ἀστοχίας. Ἐπὶ τέλους οἱ ἔφιπποι μητροπολίτης καὶ Ἀγκιάχ βέης συνήντησαν περὶ τοὺς 150 προσκόπους διευθυνομένους πρὸς τὰς Σέρρας.

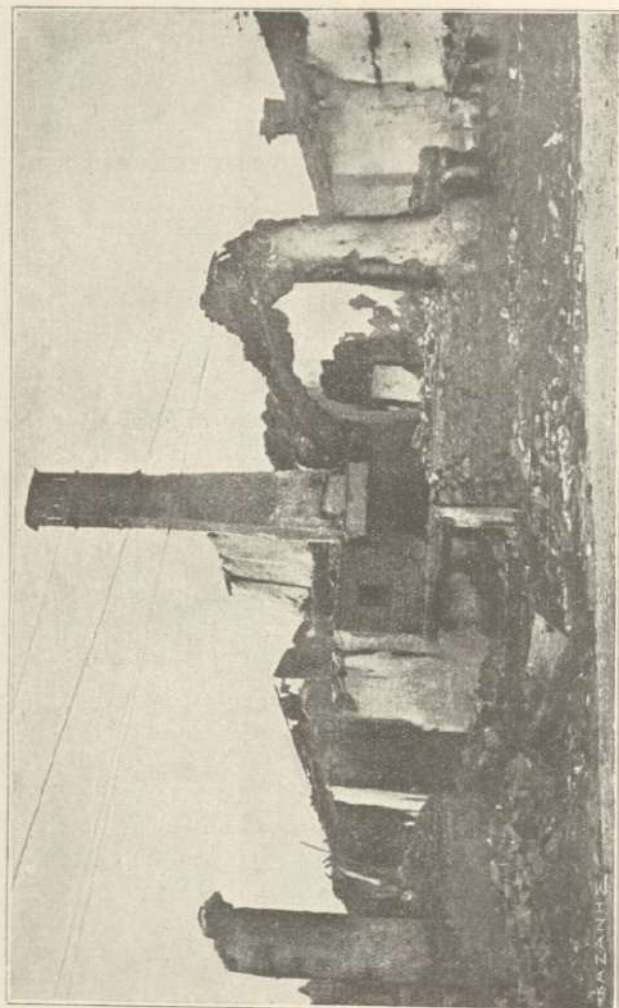
Ἀλλὰ συγχρόνως νέφη καπνοῦ ὑψοῦντο κατὰ τὸ ἀνατολικὸν μέρος τῆς πόλεως. Πράγματι, τὸν κατὰ τῆς πόλεως βομβαρδισμόν ἐπηκολούθει ἡ ἀγρία ἔφοδος τῶν Βουλγάρων στρατιωτῶν τοῦ τακτικοῦ στρατοῦ καὶ τῶν κομιτατζήδων, φερόντων ἀξίνας, πελέκεις καὶ κιβώτια πλήρη πετρελαίου. Οὗτοι ὠδηγοῦντο ὑπὸ Βουλγάρων ἀξιωματικῶν καὶ ὑπὸ τοῦ ὑπαλλήλου Βούλκωφ, ὡς καὶ τοῦ περιβοήτου Γιανκῶφ, καὶ διέτρεχον τὴν πόλιν ραντίζοντες τὰς οἰκίας καὶ τὰ καταστήματα διὰ πετρελαίου καὶ ρίπτοντες ἄλλας ἐκρηκτικὰς ὕλας. Τὴν 2^{αν} μ. μ. ἤρξατο ἡ πυρπόλησις τῆς πόλεως, κατὰ σχέδιον προδιαγεγραμμένον. Τὸ προμελετημένον τῆς ἐνεργείας ἀπεδείχθη οὐ μόνον ἐκ τῆς συστηματικῆς δράσεως τῶν ἐπιδρομῶν ἀλλὰ καὶ ἐκ μαρτυριῶν Ἀμερικανῶν ὑπαλλήλων τῆς ἀμερικανικῆς εταιρείας καπνοῦ (American Tobacco Co Ltd), οἵτινες φυγόντες ἐκ Σερρῶν ἦλθον εἰς Θεσσαλονίκην, ἐκεῖ δὲ κατέθεσαν, ὅτι, πρὶν ἢ οἱ Βούλγαροι ἐγκαταλίπωσι τὰς Σέρρας, οἱ ἀξιωματικοὶ τῆς βουλγαρικῆς ἀστυνομίας εἶχον υποχρεώσῃ ἐπὶ ἀπειλῇ θανάτου τὸν πρῶτον ἀστυνομικὸν Χαροῦζ ἐφένδην, Τοῦρκο, νὰ τοῖς παραδώσῃ 150 κιβώτια

Ερείπια ἐκ τῆς καταστροφῆς τῶν Σερραίων.

Ερείπια ἐκ τῆς καταστροφῆς τῶν Σερραίων.

Ερείπια ἐκ τῆς καταστροφῆς τῶν Σερρών.

πετρελαίου. Ἡ ἀπανταχοῦ σχεδὸν τῆς πόλεως χύσις πετρελαίου ἐγένετο συνεπεία ρητῶν διαταγῶν, διδομένων ὑπὸ τῶν ἀξιοματικῶν εἰς τοὺς ὑπ' αὐτοὺς στρατιώτας. Τὸ πετρέλαιον ἐχύνετο ἰδίως εἰς τὰ θυρόφυλλα καὶ τὰ παράθυρα τῶν οἰκιῶν.

Ἐνῶ ἔθετον πῦρ εἰς τὰς ραντισθείσας διὰ πετρελαίου οἰκίας, οἱ Βούλγαροι ἐρρήγγυνον ἐκκωφαντικὰς κραυγὰς καὶ ἄγρια «Οὐρρα!», ὑβρίζοντες ὅτι ἑλληνικόν. Ἡ πυρκαϊὰ ἤρξατο ἀπὸ τῶν ἀποθηκῶν καπνοῦ τῆς ἀμερικανικῆς ἐταιρείας (καίτοι αὕτη εἶχεν ὑψώσει τὴν

Τὸ κωδωνοστάσιον τοῦ πυρποληθέντος μητροπολιτικοῦ ναοῦ τῶν Σερρών.

ἀμερικανικὴν σημαίαν) καὶ ἀπὸ τοῦ καταισθήματος τῶν ἀδελφῶν Ἑσκενάζη.

Πρὸ τοῦ ἀκόμῃ γενικευθῆ τοῦ πῦρ, ἐμεσολάβησεν ἡ διαρπαγὴ τῶν οἰκιῶν. Τῶν καταστημάτων αἱ θύραι ἠνοίγοντο διὰ τῆς βίας.

Τὸ πῦρ ἐν τῷ μεταξύ κατέστρεφε τὸ πᾶν. Γενικευθὲν κατ' ἀρχὰς εἰς τὰς συνοικίας Καρακουνούση καὶ Ἀραμπατζῆ Μαχαλᾶ, ἐπεξ-ετάρθη κατόπιν καὶ πρὸς τὸ βόρειον μέρος τῆς πόλεως Ὅρτάκ Τσαρσῆ καὶ Βαρόσι Μαχαλᾶ. Ἐκ Νιγρίτης κατὰ τὸ οἰκεῖον τηλε-

γράφημα τοῦ Ἑλληνος γραμματέως τοῦ διοικητικοῦ ἐπιτρόπου κ. Οἰκονομάκη, ὕψηλα στήλαι φλογὸς φαίνονται κατερειπώνουσαι τὴν

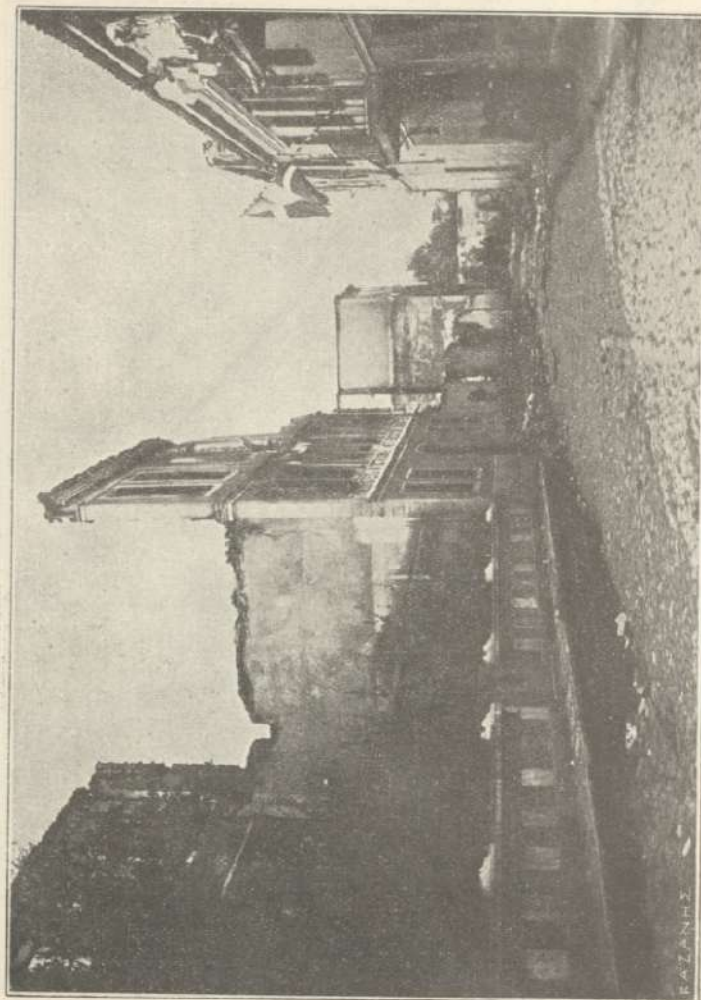
Ἐρείπια τῆς περὶ τὴν μητροπόλιν συνοικίας τῶν Σεφρῶν.

πόλιν εἰς πλείστα σημεῖα καὶ ὁλονὲν μεγαλειότερον μέρος αὐτῆς καταβροχθίζουσαι. Ἐπυρπολήθη μεταξὺ τῶν ἄλλων καὶ κατεστράφη ἀνατιναχθεὶς διὰ βόμβας ὁ περικαλλὴς βυζαντινὸς μητροπολιτικὸς ναὸς

Τὸ πυρποληθὲν ὑπὸ τῶν Βουλγάρων ἐν Σέφραις κατὰστημα τῆς τραπέζης Ἀνατολῆς.

Κεντρική ὁδὸς τῶν Σερρών μετὰ τὴν καταστροφὴν.

τῶν ἁγίων Θεοδώρων¹⁾, χτισθεῖς κατὰ τὸν 14^{ον} αἰῶνα, μετὰ τοῦ

Ἀπηνθρακωμένον πτώμα γυναικὸς εἰς τὰ εἱλείπια τῶν Σερρών.

¹⁾ Ἰδε Π. Ν. Παπαγεωργίου· Αἱ Σέρραι καὶ τὰ προάστεια ἐν τῇ *Byzantinische Zeitschrift* III, 1894, σελ. 247 καὶ ἐξ.

μεγάρου τῆς μητροπόλεως, περισωθέντος μόνον τοῦ σκευοφυλακίου αὐτῆς. Λεπτομερείας ἄλλως τε τῶν προξηνηθεισῶν ζημιῶν βλέπει ὁ ἀναγνώστης κατωτέρω. Ὡς σημειωθῇ ἐνταῦθα μόνον, ὅτι τὰ καέντα τμήματα τῆς πόλεως, περιλαμβάνοντα τὰ τρία πέμπτα αὐτῆς, ἦσαν τὰ κεντρικώτερα καὶ πλουσιώτερα, περικλείοντα καὶ οἰκοδομὰς καὶ καταστήματα μεγάλα, τὰ πλεῖστα ιδιοκτησίας τῆς ἐλληνικῆς κοινότητος. Ἐκ τῶν ἐλληνικῶν καταστημάτων ἐνυπολήθησαν τὰ ὑποκαταστήματα τῶν τραπεζῶν Ἀνατολῆς καὶ Ἀθηνῶν τὰ μέγιστα τῶν ἐμπορικῶν καταστημάτων, κολοσσιαῖαι ἀποθήκαι καπνοῦ καὶ διημητριακῶν μετὰ τοῦ πολυτίμου περιεχομένου των. Ὁ καπνὸς ἀνέθρωσεν ἐπὶ 10-12 ἡμέρας. Τὸ σύνολον τῶν καεισῶν οἰκοδομῶν ἀνέρχεται εἰς 4050 οἰκίας καὶ 1000 καταστήματα.

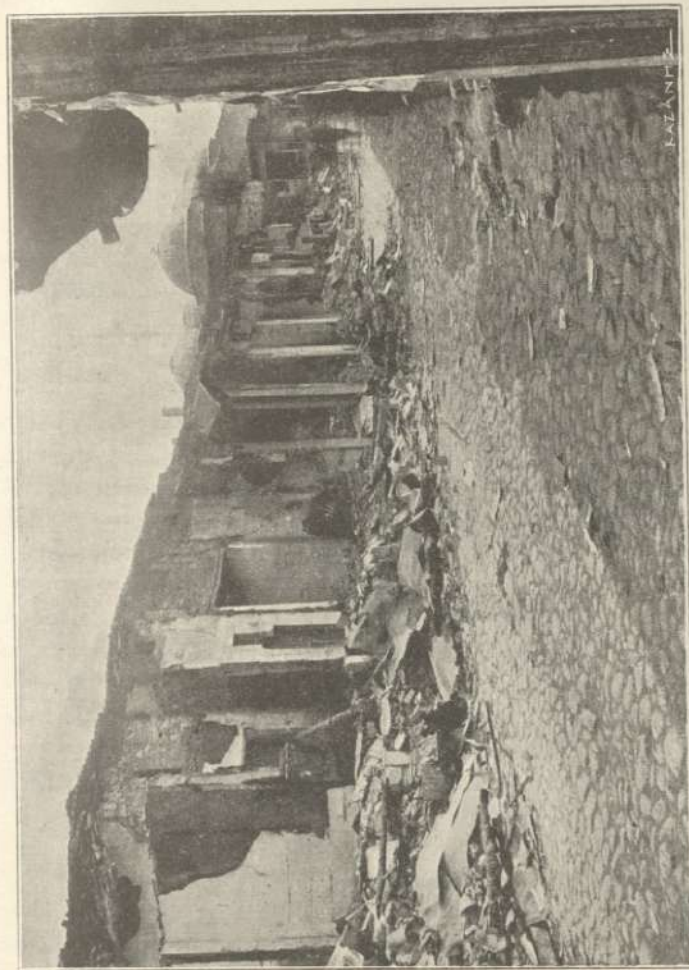
Ἐκάησαν ἐπίσης περὶ τὰ 100 ἄτομα, γράϊα, γέροντες καὶ παιδιά, μὴ κατορθώσαντα νὰ φύγῃσι μακρὰν τῶν ζωνῶν τοῦ πυρός, αἵτινες ἐσχηματίσθησαν ἀστραπιαίως, ἔνεκα τῆς ἀπὸ πλείστων σημείων γενομένης ἐκρήξεως τοῦ πυρός.

Καὶ ἅμα μὲν τῇ ἐνάρξει τῆς πυρπολήσεως, οἱ γενναῖοι πρόσκοποι κατόρθωσαν νὰ πωθήσῃσι τοὺς Βουλγάρους ἀνερχομένους εἰς πολλὰς ἑκατοντάδας, ἐν οἷς καὶ 200 ἱππεῖς, ἀλλ' ἱκανοὶ Βούλγαροι ἀξιωματικοὶ καὶ στρατιῶται εἶχον προφθάσει διὰ πετρελαίου καὶ δυναμίτιδος νὰ πυρπολήσῃσι καὶ καταστρέψῃσι πάσας τὰς ἐλληνικὰς συνοικίας, ἀφοῦ πρῶτον ἐληλάτησαν αὐτάς.

Ἡ φυγὴ τοῦ πληθυσμοῦ τῆς πόλεως εἶχε τότε πλέον καταστῆ γενική. Τέλειος πανικός κατέλαβε τὰ πλήθη. Αἱ γυναῖκες ἐξήτουν τὰ τέκνα των, οἱ σύζυγοι τὰς γυναῖκας των. Πατέρες ἀπῆγαγον νὰ νεογέννητα βρέφη των, ἐνῶ αἱ λεχοῖδες μητέρες ἔμενον εἰς τὴν καιομένην πόλιν. Οἱ φεύγοντες συνήντησαν πλησίον τῆς Κοιμάργιανης Ἕλληνας στρατιώτας ἐργαζομένους εἰς τὴν ἐπισκευὴν τῆς γεφύρας. Ἀφῆσαντες οὗτοι τὴν ἐργασίαν των, ἐρρίφθισαν εἰς τὸν ποταμὸν καὶ μετέφερον εἰς τὴν δυτικὴν ὁχθὴν παιδιά, γέροντας καὶ ἀρρώστους. Ἡ αὐταπάργνησις καὶ ἡ ἀφροσύσις, ἣν ἐπέδειξαν οἱ Ἕλληνες στρατιῶται ἀπέναντι τῶν Σερραίων ἀνεξαρτήτως φυλῆς καὶ θρησκευματος εἶνε ἀνώτερα παντὸς ἐπαίνου.

Οἱ Βούλγαροι, βομβαρδίζοντες, οὐδὲ τῶν οἰκιῶν ἐφ' ὧν ἐκυνμάτιζε ξένη σημαία ἐφείσθησαν, ἀλλ' οὐδ' αὐτῶν τῶν προξενείων, ἐνθα

πολλοὶ Σερραῖοι εἶχον καταφύγει. Καὶ ἐνῶ ἡ πυρκαϊά, ἐνισχυομένη ὑπὸ τοῦ πνέοντος σφοδροῦ ἀνέμου, ἐγενικεύετο, ἡ ληστεία καὶ δι-

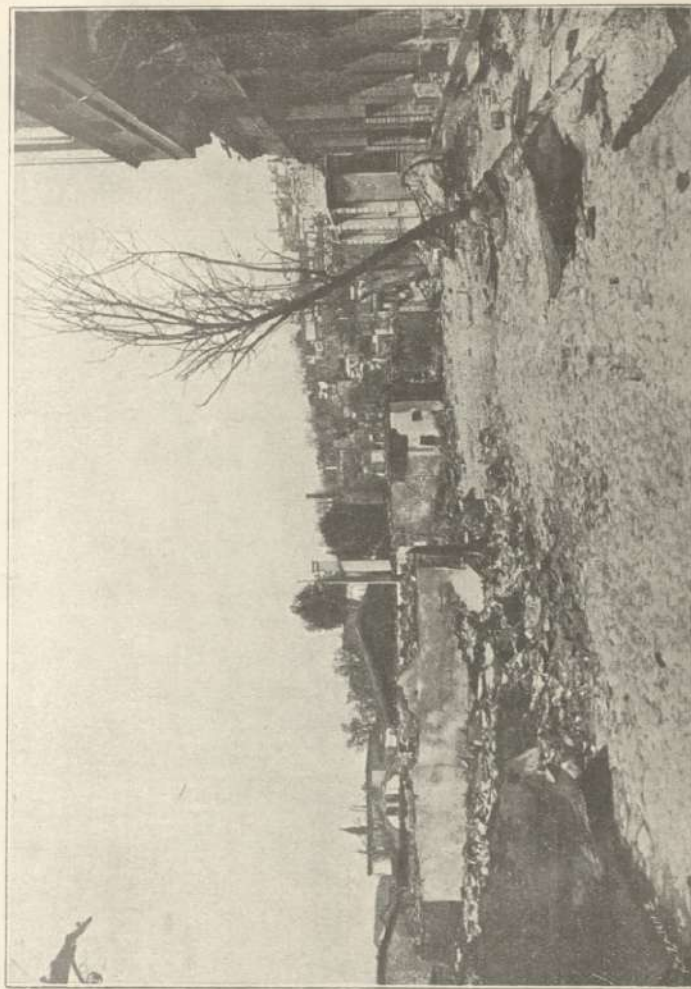
Ἐρείπια ἐκ τῆς καταστροφῆς τῶν Σερρών. Ἡ ἀγορὰ (τὸ Μπεξτενί).

αρπαγὴ διενηγοῦντο μετ' ἀγρίας λύσσης καὶ κτηνώδους μανίας. Ἐκτὸς ὅλων ἀναιξαιρέτως τῶν ἐλληνικῶν οἰκιῶν καὶ πλείστοι ἄλλαι

ἀνήκουσαι εἰς αὐστριακοὺς πληκτοὺς ὥς καὶ τὰ προξενεῖα διηρπάγησαν ἀνηλεῶς. Τὰ διαρπαζόμενα ἐπιπλα, σκευὴ καὶ πολὺτιμα ἀντικείμενα ὑπὸ στρατιωτῶν καὶ κομιτατζήδων μετεφέροντο πρὸς τὴν ὁδὸν τοῦ Νευροκοπίου μὲ προορισμὸν τὴν Βουλγαρίαν. Ἡ διαρπαγὴ καὶ ἡ λεηλασία διήρκεσαν μέχρι τῆς ἐσπέρας τῆς παρασκευῆς, 28 ἰουνίου. Ἐν τῇ ἀγορᾷ δὲν ἔμεινεν οὐδὲ τὸ εὐτελέστερον ἐμπόρευμα.

Ἀνήκουστα γεγονότα διεδραματίσθησαν ἐν τοῖς προξενείοις Αὐστρουγγαρίας καὶ Ἰταλίας. Διαρκούσης τῆς πυρκαϊᾶς περὶ ὥραν 11^{ην} π. μ. Βούλγαροι ἀξιωματικοὶ καὶ στρατιῶται ἐπολιόρκησαν τὸ μέγαρον τοῦ προξενείου τῆς Αὐστρουγγαρίας ἐν ᾧ διέμενεν ὁ πρόξενος κ. Γεώργιος Ζλάτκος, καὶ ὅπου εἶχον καταφύγει ἡ οἰκογένειά του καὶ πλείστοι Σερβοί. Οἱ στρατιῶται ἐζήτησαν νὰ εἰσφορμώσωσι. Μάτην ὁ πρόξενος περιεβλήθη τὴν ἐπίσημον αὐτοῦ στολὴν καὶ ἐφόρεσε τὰ παράσημά του καὶ ἐξήγησεν εἰς αὐτοὺς, ὅτι ἡ εἰσοδὸς των θάπτετέλει παραβίασιν τοῦ ἀσύλου. Στρατιῶται καὶ ἀξιωματικοὶ ἀπήντησαν, ὅτι οὐδὲνα ἀναγνωρίζουσι καὶ συνεβούλευσαν τὸν πρόξενον νὰ ἐγκαταλίπῃ τὸ προξενεῖον διότι εἶχον ἀποφασίσαι νὰ πυρπολήσωσι καὶ τοῦτο. Ὁ πρόξενος ἀντελήφθη, ὅτι πᾶσα ἀντίστασις θὰ ἦτο ματαία καὶ ἠναγκάσθη νὰ νοτίξῃ τὰς πύλας. Οἱ στρατιῶται εἰσῆλθον εἰς τὸ προξενεῖον καὶ προέβησαν εἰς τελείαν αὐτόχρημα λεηλασίαν.

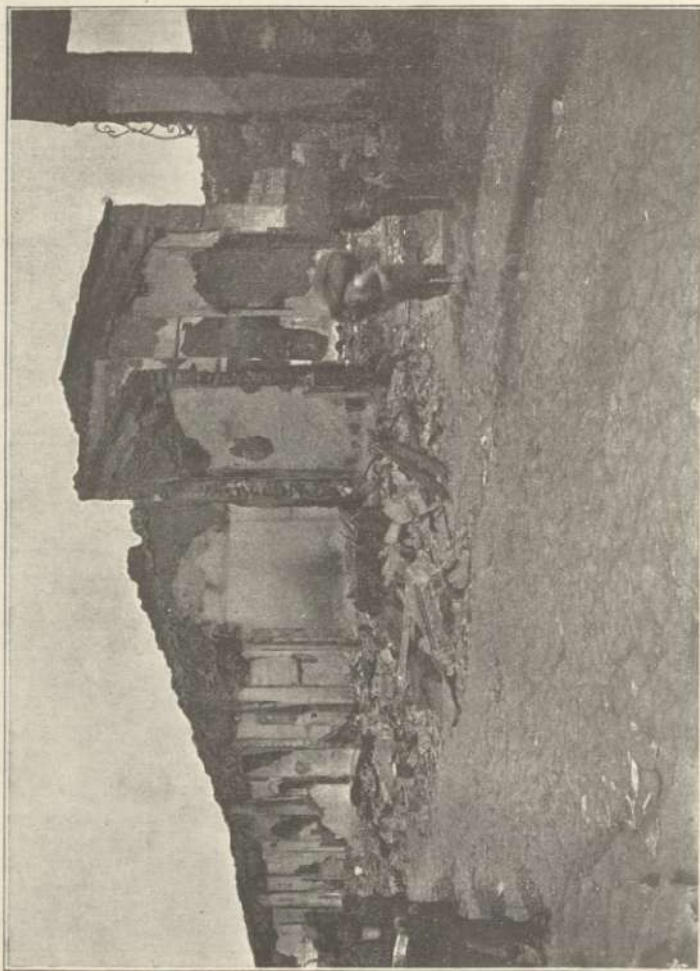
Εἶτα δ' ἀπαγαγόντες τὸν πρόξενον, φέροντα καὶ τὴν αὐστριακὴν σημαίαν, τὴν οἰκογένειαν αὐτοῦ καὶ τὰς ἄλλας καταφυγούσας εἰς τὸ προξενεῖον οἰκογενεάς, περὶ τὰ 150 ἐν ὅλῳ ἄτομα, διηρπύθησαν πρὸς τὰ ὄρη Λαουτλῆ, ἀπειλοῦντες συνεχῶς τοὺς αἰχμαλώτους διὰ θανάτου. Κατεκράτησαν αὐτοὺς ἐκεῖ ἐπὶ ὀκτῶ ὁλοκλήρους ὥρας καὶ τοὺς ἀφῆκαν ἐλευθέρους μόνον ἅμα ὡς ὁ Ἕλλην πρόκριτος Τάκης Ἀλεξανδρίδης κατέβαλεν ὡς λύτρα 400 ὀθωμανικὰς λίρας, δηλ. 9,200 φράγκα. Κατὰ τὴν διύγησιν αὐτοῦ τοῦ προξένου πρὸς τὰς ἑλληνικὰς ἀρχάς, οὗτος καθ' ὁδὸν ἀπαγόμενος συνήντησε τὸν γραμματέα τῆς βουλγαρικῆς διοικήσεως Γιακῶφ, ὅστις εἶχε λάβει μέρος ἐνεργὸν εἰς τὴν λεηλασίαν καὶ διεμαρτυρήθη πρὸς αὐτόν. Ὁ Γιακῶφ ἠρξέσθη νὰ ψελλίσῃ ἀκατανοήτους τινὰς λόγους, οὐδεμίαν παρασχὼν προσηλὴν εἰς τὰς διαμαρτυρίας τοῦ προξένου. Ὁ Ζλάτκος συνήντησεν ἐπίσης καὶ γερμανομαθὴ Βούλγαρον ἀξιω-

Κεντρικὴ ὁδὸς τῶν Σερβῶν μετὰ τὴν καταστροφὴν.

ματικόν, ἀλλὰ καὶ οὗτος εἰς τὰ ῥέγγονα παράπονα τοῦ προξένου, ἀπήντησεν ὅτι δὲν εἶναι αὐτὸς ὁ ἀρμόδιος.

Εἰς τὸ προξενεῖον τῆς Ἰταλίας εἶχον ἐπίσης καταφύγει πλείους

Ἐρείπια ἐκ τῆς καταστροφῆς τῶν Σερρῶν.

οἰκογένεια. Βούλγαροι ἱππεῖς ἐστάθμευσαν πρὸ τῆς οἰκίας σκοποῦντες νὰ φονεύσωσι τοὺς ἐν αὐτῇ. Βλέπων τὸν κίνδυνον ὁ προξενικός

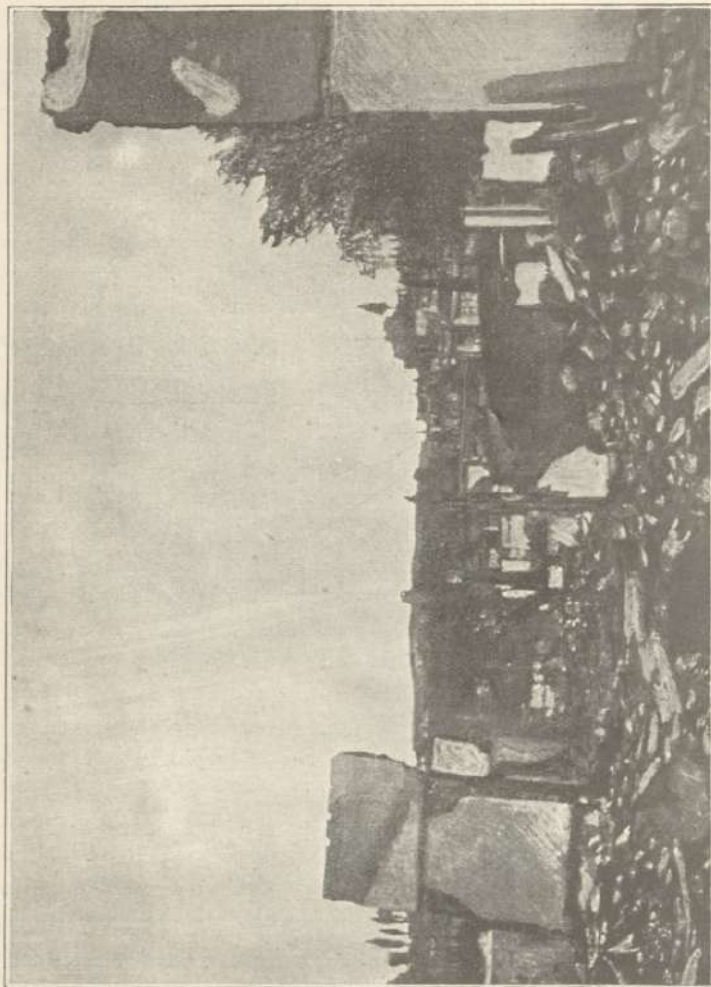
πράκτωρ κ. Σιμεντώφ Μενάχεμ, ἵνα σώσῃ ἑαυτὸν καὶ τοὺς ἐν τῷ προξενεῖῳ, ἔρριψε χρήματα ἀπὸ τοῦ παραθύρου εἰς τοὺς στρατιώτας. Ἐν τούτοις ἀντελήφθη ὅτι Βούλγαρος στρατιώτης ἠτοίμαζετο νὰ ἐκσφενδονίσῃ κατὰ τοῦ προξενείου δύο βόμβας, ἃς ἐκράτει ἀνὰ χεῖρας. Παρεμβάντος ἄλλου στρατιώτου, ἠμποδίσθη ἀπὸ τοῦ νὰ ρίψῃ αὐτὰς καὶ οὕτω ἐσώθησαν ἐκ βεβαίου θανάτου 600 ἄτομα.

Αἱ χιλιάδες τῶν φυγόντων Σερραίων διενυκτέρευσαν ἐν τοῖς δυτικοῖς χωρίοις, ἐν τῇ δεξιᾷ ὁχθῇ τοῦ Στρυμόνος. Περὶ τὴν ἐσπέραν μολὶς ἔφθασαν εἰς Σέρρας τὸ ὑπὸ τὸν ταγματάρχην Μαζαράκην ἑλληνικὸν σῶμα προσκόπων, τὸ ἐν Κομάργιανη σύνταγμα καὶ ἡ ἑβδόμη μεραρχία ἐξ Ὀρλιακοῦ ἀλλ' ἡ πυρκαϊὰ εἶχεν ἤδη συντελέσει τὸ ἀπαίσιον αὐτῆς ἔργον, ὃ δ' ἑλληνικὸς στρατὸς ἐγένετο δεκτὸς ἐν μέσῳ πυριφλέκτων ἐρειπίων.

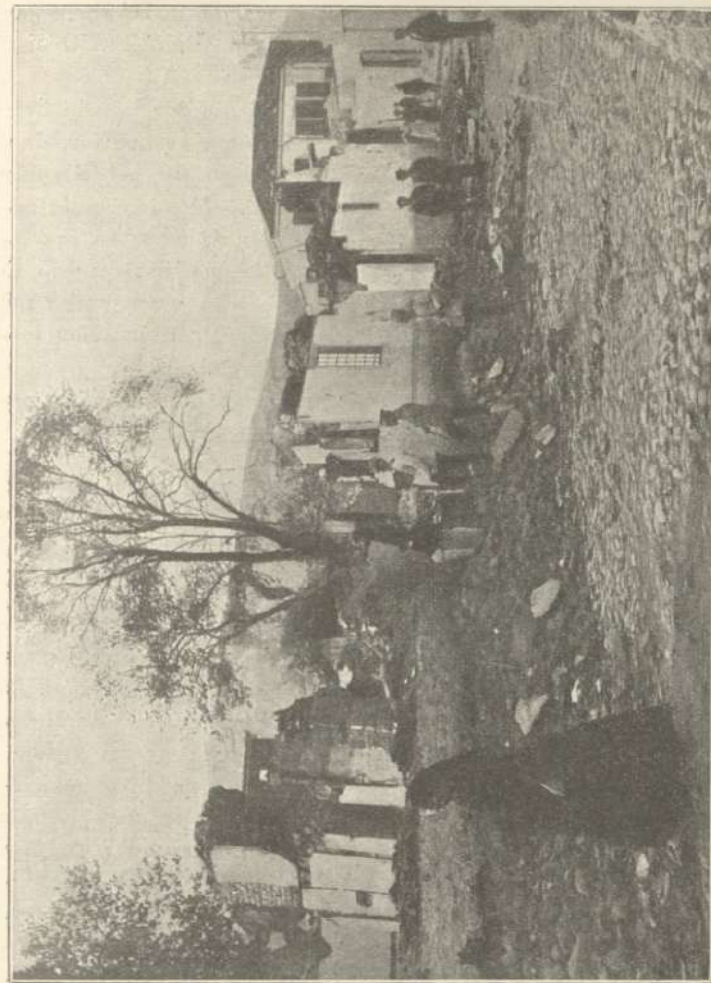
Οἱ Βούλγαροι ἔφυγον πανικόβλητοι, ἀροῦ καὶ κατ' αὐτὴν τὴν τελευταίαν ὥραν συνεπλήρωσαν τὸ σῴγιον αὐτῶν ἔργον, διὰ τῆς καταστροφῆς καὶ αὐτῶν τῶν ὑδραγωγείων.

«Αἱ οὐρανομήκεις φλόγες, λέγει ὁ μητροπολίτης Σερρῶν ἐν τῇ ἐκθέσει του, ἀπὸ τῆς προμεσημβρινῆς ὥρας τῆς παρασκευῆς μέχρι τῆς πρωΐας τοῦ σαββάτου μεγαλοπρεπῶς ἀνήγγελλον οὐ μόνον εἰς τοὺς Σερραῖους ἀλλὰ καὶ εἰς τοὺς περιοίκους, ὅτι τελεῖται τὸ ἐθνικὸν τῶν Πάσχα, ὅτι ἐκπληροῦται ὁ προαιώνιος πόθος τῶν, καταργουμένης διὰ παντὸς τῆς δουλείας».

Τῷ ὄντι τὴν ἐπομένην ὁ μέραρχος τῆς ἑβδόμης μεραρχίας, συνταγματάρχης κ. Σωτήλης εἰσελθὼν εἰς τὴν πόλιν κατέλαβεν αὐτὴν ἐν ὀνόματι τοῦ βασιλέως Κωνσταντίνου. Εἰς τὸ ἄκρον τῆς πόλεως παρὰ τὴν ἐξοχικὴν θέσιν Ἅγιον Γεώργιον ὑπεδέχθησαν τὸν μέραρχον συντετριμμένοι μὲν ἀλλ' ἐνθουσιῶντες, ἡγουμένου τοῦ μητροπολίτου, ὅλοι οἱ Σερραῖοι. Ὁ μητροπολίτης προσεφώνησε καταλλήλως τὸν ἑλευθερωτὴν ἑλληνικὸν στρατὸν, ὃ δὲ μέραρχος ἀνταπήντησεν ἐξάρας τὴν ἀνδρείαν τοῦ στρατοῦ. Ἀκολούθως εἰς τὸ ἐξοχικὸν παρεκκλήσιον ἐτελέσθη συγκινητικωτάτη δοξολογία μετὰ τὸ πέρασ αὐτῆς ὁ μέραρχος εἰσῆλθεν εἰς τὴν πόλιν καὶ διηυθύνθη εἰς τὸ πρῶτον διοικητήριον, ὅπερ ἦδη χρησιμεύει ὡς φρουραρχεῖον. Τὸν μέραρχον ἐπεσκέφθησαν οἱ πνευματικοὶ ἀρχιεροὶ καὶ οἱ πρόκριτοι Μουσουλμάνοι,

Ερείπια ἐκ τῆς καταστροφῆς τῶν Σερριῶν.

Περιοδεία τοῦ φρονεάρχου Σερριῶν κ. Μαζαράκη εἰς τὰ εἰρεῖα τῆς πυρποληθείσης
ὑπὸ τῶν Βουλγάρων πόλεως.

ἐκφράσαντες «τὴν χαρὰν καὶ τὸν ἐνθουσιασμόν των διὰ τὴν ἀπολύτρωσιν των ἀπὸ τοῦ εἰδεχθοῦς ζυγοῦ τῶν Βουλγάρων, καὶ τὴν πλήρη πίστιν των, ἀφοσίωσιν καὶ ὑποταγὴν των εἰς τὸν βασιλέα». Ὅμοίως προσῆλθον ἐπιτροπαὶ Χριστιανῶν καὶ Ἰσραηλιτῶν.

Τὴν ἐπομένην ὁ μέραρχος ἐξέδωκε τὴν ἀκόλουθον προκήρυξιν:

«Ἐν ὀνόματι τοῦ βασιλέως τῶν Ἑλλήνων Κωνσταντίνου, ἀπελευθερῶ τὰς Σέρρας ἀπὸ τοῦ ζυγοῦ τῶν βαρβάρων καὶ εἰδεχθῶν ἐπιδρομέων, καταλαμβάνω τὴν πόλιν, προσκαλῶ δὲ πάντας τοὺς κατοίκους ἀνεξαρτήτως φυλῆς, γλώσσης καὶ θρησκείματος νὰ ἐπανέλθωσιν εἰς τὰς εἰρηνικὰς αὐτῶν ἀσχολίας, βέβαιοι ὄντες ὅτι ὑπὸ τὸ σκήπτρον τῆς Α. Μ. τοῦ βασιλέως μας, καὶ ὑπὸ τὴν προστασίαν τοῦ ἀνδρείου αὐτοῦ στρατοῦ θέλουσιν ἀπολαμβάνει, καὶ ἀπολύτου ἰσονομίας καὶ ἐξασφαλίσεως τιμῆς καὶ περιουσίας. . . .

Ζήτω ὁ βασιλεὺς Κωνσταντῖνος ὁ μέγας, ζήτω ὁ λαὸς τῶν Σερρῶν».

28 ἰουνίου 1913.

Ὁ μέραρχος τῆς ἐβδόμης μεραρχίας
Σωτήλης.

Τὴν πρωΐαν τοῦ σαββάτου ἐπανακάμψαντες οἱ χριστιανοὶ εἰς τὴν πόλιν εὗρον πᾶν ὅτι ὑπῆρχεν ἑλληνικὸν ὑπὸ μορφὴν ἐρειπίων. Οἱ ἀνέστιοι ἀνήρχοντο εἰς 15000. Ὁ φρούραρχος ταγματάρχης Μαζαράκης ἔλαβεν ἔκτακτα μέτρα πρὸς τήρησιν τῆς τάξεως καὶ περιθάλψιν τῶν ἀστέγων κατοίκων. Ἐπειδὴ ἐκ τῶν τουρκικῶν καὶ ἐβραϊκῶν συνοικιῶν ἐλάχισται μόνον οἰκοδομαὶ ἐκάρησαν, οἱ Ἕλληνες ἐπανελθόντες διεσπάρησαν εἰς τὰς οἰκίας τῶν συμπολιτῶν Τούρκων καὶ Ἑβραίων, οἵτινες μετὰ πολλῆς προθυμίας ἐδέχθησαν αὐτούς, καθὼς καὶ εἰς τὰς ἐναπολειφθείσας τρεῖς προαστεῖους ἑλληνικὰς συνοικίας, ὧν αἱ μικραὶ ἐκκλησίαι περιεσώθησαν μετὰ τριῶν ἐν τῇ πόλει ναύσκων.

Περὶ τὴν μεσημβρίαν τοῦ σαββάτου, ὁ μητροπολίτης καὶ ὁ φρούραρχος ἀπέστειλαν εἰς Θεσσαλονίκην καὶ Ἀθήνας τηλεγραφήματα παρακαλοῦντες ταχέως νὰποσταλῶσιν ἄρτος, ἐνδύματα καὶ κλινოსκε-

Ἐρείπια ἐκ τῆς καταστροφῆς τῶν Σερρῶν.

πάσματα. Καὶ κατ' ἄρχάς μὲν ἡ ἐπιμελητεία τοῦ στρατοῦ παρέσχε τὸν ἀπαιτούμενον ἄρτον, εἴτα δὲ κατεσχέθησαν τὰ ὑπὸ τοῦ βουλγαρικοῦ στρατοῦ ἐγκαταλειφθέντα ἄλευρα, μέχρις οὗ ἤρξαντο ἀφικνούμεναι ἐκ Θεσσαλονίκης δι' αὐτοκινήτων καὶ ἁμαξῶν αἱ πρῶται βοήθειαι.

Οἱ Μουσουλμᾶνοι ἐώραζον μετ' ἐνθουσιασμοῦ τὴν φυγὴν τῶν Βουλγάρων. Ἀπεδόθη εἰς αὐτοὺς τὸ εἰς ἐκκλησίαν ἁγίων Μεθοδίου καὶ Κυρίλλου ὑπὸ τῶν Βουλγάρων μεταβληθὲν νέον τέμενος (ἐσχ.-Τζαμή), οὗ οἱ Βούλγαροι κατηδάφισαν τὸν μιναρὲν καὶ ἀπέξεσαν τὰς ἐπιγραφὰς καὶ τὰ ρητὰ ἐκ τῶν τοίχων. Ἡ πρᾶξις αὕτη ἐπέσπασε τὴν εὐγνωμοσύνην ὅλου τοῦ μουσουλμανικοῦ στοιχείου.

Ἄλλ' εἰς ἐπίμετρον τῆς δυστυχίας τῶν κατοίκων ἀνεφάνη ἡ χολέρα, οὗχὶ μὲν ἐν εὐρείᾳ κλίματι, ἀλλ' ὑπὸ ὀξείᾳ μορφῇ. Πρὶν ἢ παρέλθωσι πολλαὶ ὥραι ὑπῆρχον ἤδη πολλὰ θύματα τῆς ἐπαράτου νόσου. Ἰατροὶ ἐλθόντες ἐκ Θεσσαλονίκης ἐνεβολίασαν ἀμέσως τὸν πληθυσμὸν δι' ἀντιχολερικοῦ ὀρροῦ.

Ἡ ἐπισώρευσις τοσούτων δεινῶν ἀρρελθόντων ἐκ τῆς πυρπολήσεως τῆς πόλεως ὑπὸ τῶν Βουλγάρων καὶ τῶν ἄλλων ὁμοιῶν αὐτῶν, καὶ τῆς εἰς ἀστέγους μεταβολῆς τῶν πλείστων κατοίκων ἀπειλουμένων ἄλλως ὑπὸ τῆς ἐπαράτου νόσου, ἐγέννησε τὴν ἀνάγκην παντοειδοῦς μερίμνης περὶ ἐπανορθώσεως τῶν πολλαπλῶν κακῶν. Εἰς τὸ ἔργον δὲ τοῦτο προσέβησαν αἱ ἐπιτόπιοι ἀρχαὶ καὶ ἡ ἑλληνικὴ κυβέρνησις μετὰ πλείστης σπουδῆς. Ἐπῆλθε δὲ συνεπικουρος διὰ παντὸς μέσον καὶ ἡ πασίγνωστος ἑλληνικὴ ἰδιωτικὴ φιλανθρωπία, χύνουσα βάλσαμον εἰς τὰς χαινούσας πληγὰς. Οὐδ' ἔλειπεν ἡ συμπαθὴς συνδρομὴ τοῦ αὐστριακοῦ καὶ ἰταλοῦ προξένου, τῆς ἰσραηλιτικῆς κοινότητος Θεσσαλονίκης καὶ τινων ἀλλογενῶν ἰδιωτῶν, συγκινηθέντων ἐκ τοῦ μεγέθους τῆς συμφορᾶς. Ἐν τούτοις πλείστοι τῶν Σερραίων ἐγκατέλιπον τὴν πόλιν. Οὕτω, κατὰ τὸ δελτίον τῆς ἐπιτροπῆς περιθάλψεως τῶν προσφύγων ἐν Θεσσαλονίᾳ, τῇ 7/20 αὐγούστου 1913 εὗρισκοντο ἐν Θεσσαλονίᾳ 1401 πρόσφυγες ἐκ Σερρῶν, τυγγάνοντες τῶν ἀναγκαίων εἰς εἶδη χορηγῶν. Οἱ ἄστεγοι τῆς πόλεως τῶν Σερρῶν κατὰ τὸ αὐτὸ δελτίον, τῇ 7/20 αὐγούστου ἦσαν 15000, Χριστιανοὶ καὶ Μωαμεθανοί.

Οἱ Βούλγαροι ἐγκαταλιπόντες ἐν βίᾳ τὰς Σέρρας συνεγκατέλιπον

ἐν τῷ πανικῷ τῶν διάφορα ἔγγραφα, ἐξ ὧν κατεδείχθη ἀκαταμαχῆτως ἡ προμελέτη τοῦ σχεδίου τοῦ ἐναντίου τοῦ ἑλληνικοῦ στρατοῦ ἀφηνιδιασμοῦ ἀνευ κηρύξεως πολέμου. Ἀλλὰ πλὴν τῶν ἐγγράφων τούτων εὐρέθησαν οὐ μόνον παντοῖα κλοπιμαῖα ἐκ λαφυραγωγίας, ἀλλὰ καὶ ἐργαλεῖα καὶ ἄλλα ἀντικείμενα χρήσιμα πρὸς τὴν παρασκευὴν τῶν σκοτίων ἔργων τῶν Βουλγάρων. Οὕτως ὁ φρούραρχος Μαζαράκης ἀνοίξας ἐπὶ παρουσίᾳ τῶν γενικῶν προξένων Αὐστρο-ουγγαρίας καὶ Ἰταλίας τὸ διοικητήριον ἀνεκάλυψε συνηγμένα εἰς δωμάτιον παραπλήσιον τοῦ γραφείου τοῦ Βουλγάρου πολιτικοῦ διοικητοῦ, τάπητας, γυναικεῖα ἐνδύματα καὶ πλείστα ἄλλα κλοπιμαῖα ἀντικείμενα παρὰ τὸ δωμάτιον αὐτὸ εὐρέθη μέγας σιδηροῦς μοχλός, πρὸς διάρρηξιν τῶν θυρῶν ἐν τῷ γραφείῳ τοῦ Γιαγκῶφ εὐρέθησαν παρουσίᾳ τῶν ἐκπεπληγμένων προξένων ψευδεῖς γενεαίδες.

Προσέτι μεταξὺ τῶν ἐγκαταλειφθέντων ἐν τῷ διοικητηρίῳ Σερρῶν, ἀνεκαλύφθησαν ἐνοχοποιητικώτατα διαταγαί, σχετικῶς πρὸς τὴν σύλληψιν μητροπολιτῶν καὶ προκρίτων. Οὕτω διὰ τῆς διαταγῆς ὑπ' ἀριθ. 8265, ἀπὸ 21 ἰουνίου, ὁ διοικητὴς Σερρῶν Βουλκῶφ διέτασσε τὸν νομάρχην Δράμας νὰ προβῇ εἰς τὴν σύλληψιν τοῦ Ἑλλήνος μητροπολίτου καὶ τῶν προκρίτων ὡς ἐξεγερόντων τὸν λαὸν καὶ εἰς τὴν ἐγκάθειρξιν αὐτῶν εἰς τὰ ἐνδότερα τῆς Βουλγαρίας. Διὰ τῆς ὑπ' ἀριθ. 8391 διαταγῆς τῆς 21 ἰουνίου ὁ ἀρχηγὸς τοῦ ἐπιτελείου ταγματάρχης Μονστιάκωφ ἀποστέλλει εἰς τὸν διοικητὴν Σερρῶν Βουλκῶφ κατάλογον τῶν προκρίτων ἵνα συλλάβῃ καὶ φυλακίσῃ αὐτοὺς εἰς τὰ ἐνδότερα τῆς Βουλγαρίας. Ὁ κατάλογος περιλαμβάνει τοὺς Κωστάκη Νικολάου Βογιατζή, Βασίλειον Καραμπέτσον, Ἄρισ. Οἰκονομίδην, Μ. Γκαλαμπάν καὶ Α. Τράικον, πάντας ἐκ τῆς περιφερείας Ζηλιαχόδης. Ἐτι δὲ τὸν ἱερέα Πέτρον Γιαννάκη ἐκ Δράμας, Παπανικολάου ἐκ Μπαϊρακλή, Νικόλ. Πέικον ἐκ Δοϊράνης, Γεώργιον Παρασκευᾶν ἐξ Ἐγρί Δερὲ, Χρ. Γεωργίου ἐκ Καρλικόβας καὶ Σωτ. Γεωργίου. Διὰ τῆς ὑπ' ἀριθ. 8390, τῆς 21 ἰουνίου, ὁ Βουλκῶφ διέτασσε τὸν νομάρχην Στρωμνίτης νὰ προβῇ εἰς τὴν ἐγκάθειρξιν τοῦ μητροπολίτου Στρωμνίτης εἰς μοναστήριον ἐν τῷ ἐσωτερικῷ τῆς Βουλγαρίας. Διὰ τοῦ ὑπ' ἀριθ. 8256 τῆς 21 ἰουνίου τηλεγραφήματος τοῦ Βουλγάρου πρωθυπουργοῦ πρὸς τὸν στρατιωτικὸν διοικητὴν Σερρῶν, ὁ πρωθυπουργὸς Λάνεφ συνιστᾷ ὅπως πρὸ τῆς ἐγ-

καθιζέως τῶν μητροπολιτῶν καὶ προκρίτων παρελεμθῶσιν οὗτοι

Ερείπια ἐκ τῆς καταστροφῆς τῶν Θεσσαλῶν.

εἰς τὸ στρατοδικεῖον πρὸς δικαιολογίαν τῆς ἐνλήψεως. Διὰ τοῦ ὑπ' ἀριθ. 8263 τῆς 21 ἰουνίου τηλεγραφήματος ὁ στρατιωτικὸς διοικη-

Ἡ γυνὴ Ἑλληνὶς Σουμερλί πολλὰ λαβούσα τεύματα ἐξ ἐκρήξεως βόμβας.

τῆς Σερρῶν πληροφορεῖ τὸν ἀρχιστράτηγον διὰ προέβῃ εἰς τὴν σύλληψιν καὶ ἀποστολὴν πρὸς ἐγκάθειρξιν τῶν ἐπισκόπων Πολυανῆς καὶ Μυρέων. Ὁ Πολυανῆς προέκειτο νὰ σταλῇ κατὰ τὸ ἔγγραφον εἰς Ἑτροπόλε τῆς Βουλγαρίας κείμενον βορειοανατολικῶς τῆς Σόφιας.

Εὐρέθησαν ἐπίσης δέκα ἀμαξὶαι πλήρεις πολυτίμων ἀντικειμένων λεηλατηθέντων ἐν Δράμα.

Ἐμνημονεύσαμεν ἤδη τῶν ὀνομάτων τῶν πρὸ τοῦ βομβαρδι-

Λεωνίδας Παπαπῦλος
γυμνασιάρχης τοῦ ἐν Σέρραις γυμνασίου.

σμοῦ καὶ τῆς πυρπολήσεως τῆς πόλεως κατασφαγόντων ὑπὸ τῶν Βουλγάρων δέκα ἑπτὰ Σερραῖων. Ἀλλὰ, διαρκούσης τῆς λεηλασίας καὶ πυρκαϊᾶς, καὶ ἄλλοι πλείστοι Σερραῖοι καὶ γυναῖκες καὶ παιδιά ἐφρονεύθησαν ἀγρίως ὑπὸ τῶν ἐπιδρομέων. Οὕτως ἐν τῇ συνοικίᾳ ἁγίου Γεωργίου, φεύγοντες οἱ Βούλγαροι στρατιῶται ἐφόνευσαν τὸν Ἀναστάσιον Κηπουρόν, τὴν πενθεράν του καὶ τὴν γυναικαδέλφην του, ἐτραυμάτισαν δὲ τὴν σύζυγόν του Ἑλένην καὶ τὸ μικρὸν τέκνον τῆς. Τὴν δὴν ἱουλίου εἰσήχθησαν εἰς τὸ νοσοκομεῖον ἡ Ἑλένη

Βίζου, μετὰ τοῦ τέκνου τῆς, ἡλικίας 4 μηνῶν, καὶ ἡ ἑβδομηκοντοῦ-τις Ἑλένη Σουμερλῇ. Ἡ πρώτη ἔφερε τραῦμα βαθύτατον εἰς τὴν κοιλίαν, τὸ βρέφος ἐπίσης σοβαρώτατον ἀπὸ τοῦ πρῶτου μέχρι τῶν ὀρχεων. Ἡ οἰκογένεια Βίζου μετὰ 20 ἄλλων προσώπων, εἶχε καταφύγει τὴν πρωΐαν τῆς 25ης ἰουνίου εἰς τὸν ναὸν τοῦ ἁγίου Γεωρ-

Ἀναστάσιος Χερουάφης, ἱατρός.

γίου. Βούλγαροι στρατιῶται εἰσέβαλον ἐντὸς τοῦ ναοῦ, καὶ διέταξαν τοὺς ἐν αὐτῷ νὰ ἐξέλθωσιν. Ἄλλοι δὲ στρατιῶται εὐρισκόμενοι ἔξωθι τοῦ ναοῦ ἐπυροβόλουν κατὰ τῶν ἐξερχομένων. Οὕτως ἐφρονεύθησαν οἱ Ἀθαν. Βίζου, κηπουρός, Θωμᾶς Βίζου, Αἰκατερίνη Βίζου καὶ δύο χωρικοὶ ἀγνώστου ὀνόματος. Ἡ δὲ Ἑλένη Σουμερλῇ ἐτραυματίσθη ὥς ἑξῆς· Βούλγαροι στρατιῶται συνήντησαν αὐτὴν τῇ 28ῃ

ιονίου, ἔμπροσθεν τῆς οἰκίας της καὶ πλησίον τοῦ ναοῦ τοῦ ἁγίου Ἀντωνίου. Ἰδόντες δ' ἑλληνικὴν σημαίαν εἰς τὸν ἐξώστην τῆς οἰκίας της, ἔρριψαν κατὰ τῆς οἰκίας βόμβαν, ἣτις ἐκτραγεῖσα πλησίον τῆς γυναικὸς τὴν ἐτραυματίσεν εἰς τὴν κεφαλὴν, τὸ στήθος, τὰς χεῖρας καὶ τοὺς πόδας, οὕτως ὥστε εἶνε φοβερῶς παρεγνωρισμένη.

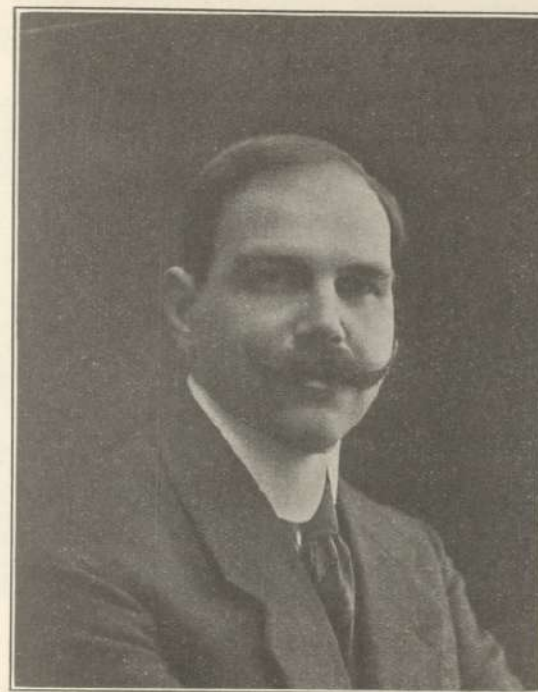
Ἐπίσης ἐσφάγησαν ὁ γυμνασιάρχης Λ. Παπαπαύλου, ὁ ἱατρὸς Χρυσάφης, ὁ φαρμακοποιὸς Νέστωρ Φωκάς, ὁ διευθυντὴς τῆς τρα-

Νέστωρ Φωκάς, φαρμακοποιός.

πέξης Ἀνατολῆς Κωνσταντῖνος Σταμούλης, ὁ κουρεὺς Στέργιος καὶ ὁ ἀρτοποιὸς Γεώργιος, οὓς οἱ Βούλγαροι εἶχον ἀπαγάγει ἀναχωροῦντες ἐκ Σερρών. Τὰ πτώματά των εὐρέθησαν ἐπὶ λόφων παρὰ τὴν πρὸς Νευροκόπιον ἄγονσαν ὁδόν. Παρ' αὐτὰ εὐρέθη καὶ ἕτερον πτώμα, οὗ ἀγνοεῖται ἡ ταυτότης. Κατὰ δὲ τὴν μαρτυρίαν τοῦ αὐτόπτου τῶν πτωμάτων μάρτυρος καὶ κατὰ πάντα ἀξιολύστον Ζαφειρίου Νικολάου, οἱ Νικόλ. Ἀθ. Νασιούτης, κτηματίας, Βασίλειος Χασάπης, κρεοπώλης, Ἀγγελὸς Νίσσης, γραμματεὺς τῆς βουλγαρι-

κῆς τραπέζης, ὃν οἱ ἴδιοι οἱ Βούλγαροι ἐθεώρουν κατ' ἀρχὰς ἰδικόν των, Σταμάτης καπνεργάτης, Χρήσιμος Μπακάλης, παντοπώλης, ἐφονεύθησαν ἐπίσης. Εἰς κάτω Καμενίγια ἐσφάγη ὡσαύτως ὁ Οὐγγρος ὑπήκοος ὀνόματι Ἀλβέρτος Μπίρος. Ἐσφάγησαν πρὸς τούτοις

Κωνσταντῖνος Σταμούλης
διευθυντὴς τοῦ ἐν Σέρραις ὑποκαταστήματος τῆς τραπέζης Ἀνατολῆς.

οἱ Νικόλαος Χαλκιάπουλος, ράπτης, καὶ Τάκης Καζάκας, μάγειρος, οὓς οἱ Βούλγαροι, ἀφοῦ ἀπηγγόνισαν, ἔσυραν ἐπὶ ὄρας ἀνὰ τὰς ὁδοὺς. Καὶ οἱ μὲν ἀνωτέρω νεκροὶ καὶ τραυματῖαι, ὃν ἀνεγνωρίσθη ἡ ταυτότης, εἶνε ἅπαντες γνωστοὶ κατ' ὄνομα. Ἀλλ' ὅμως ὁ ἀριθμὸς τῶν θυμάτων ὑπερβαίνει κατὰ πολὺ τοὺς 42 φονευθέντας καὶ

10 τραυματισθέντας, οὓς ὀνομαστί ἀνεφέρομεν. Οὕτω κατ' ἐπίσημον ἀνακοινωθέν, οἱ σφαγέντες εἰς τὰ περίεξ τῆς πόλεως ἀνέρχονται εἰς 52, ἐνῶ ἐντὸς τῆς πόλεως εὐρέθησαν πλέον τῶν 100 πτωμάτων, ἅπαντα πεπυρακτωμένα καὶ ἀνήκοντα εἰς γέροντας καὶ παιδιά, ἅτινα δὲν εἶχον προφθίσει νὰ ἐγκαταλίπῃσι τὴν πόλιν πρὸ τῆς πυρπολήσεως. Ἐκ τῶν 17 ἀναγνωρισθέντων πτωμάτων τῶν φονευθέντων πρὸ τῆς ἀναχωρήσεως τῶν Βουλγάρων ἐκ Σερρών, αἱ οἰκογένειαι τῶν 11 ἔθαψαν τοὺς ἰδιζοὺς των, μόλις κατελήφθη ἡ πόλις ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων καὶ ἀποκατέστη σχετιζή ἡσυχία. Τὰ δὲ 6 ἄλλα πτώματα

Ἀθανάσιος Λαζάρου, διδάσκαλος Πρέσβιν
σφαγεῖς ὑπὸ τῶν Βουλγάρων.

ἐνεταφιάσθησαν φροντίδι τοῦ μητροπολίτου εἰς τὸ νεκροταφεῖον τῆς κοινότητος.

Ἀξιοσημείωτον δὲ εἶνε, ὅτι τῆς σφαγῆς τῶν διαφόρων Σερβαίων προηγοῦντο ἀνήκουστα μαρτύρια. Οὕτω κατὰ τὰς λίαν ἀξιόπιστους μαρτυρίας αὐτοπτῶν, πλείστων πτωμάτων γυναικῶν ἔλειπον αἱ γλῶσσαι. Τὰς ἐγκύους γυναῖκας ἐβίαζον, ἀπέκοπτον τοὺς μαστοὺς καὶ ἤνοιγον τὰς κοιλίας πρὶν προβῶσιν εἰς τὴν σφαγὴν. Πλείστων πτωμάτων οἱ ὀφθαλμοὶ εἶχον ἐξορυχθῇ. Μετὰ δὲ τὴν σφαγὴν τὰ πτώματα κατεκρουροῦντο καὶ ἐλογχίζοντο. Κατ' ἐκείνων δέ, καθ' ὧν

ἡ ἐπίθεσις εἶχε γένει διὰ τῆς λόγχης, ὧν δὲ ὁ θάνατος δὲν εἶχεν ἐπέλθει ἄμεσος, ἐφημερίζετο κατόπιν ὁ ἀπαγχονισμός.

Αἱ ὕλκαι ζημίαι αἱ προξενηθεῖσαι ἐν Σέρραις ὑπὸ τῶν διαρπασάντων καὶ πυρπολησάντων Βουλγάρων εἶνε δυσπολόγιστοι. Τὰ 3/4 τῆς πόλεως καὶ δὴ αἱ ὠραιότεραι συνοικίαι, ἔγειναν παρανάλωμα τοῦ πυρός. Εἰς 4050 ὑπολογίζονται αἱ καταστραφείσαι οἰκίαι,

Διανομή ἐνδυμάτων εἰς τὰ θύματα τῆς καταστροφῆς τῶν Σερρών.

εἰς 1000 τὰ πυρποληθέντα καταστήματα, καὶ εἰς 12 ἑκατομμύρια ἡ ἀξία τῶν καέντων ἐμπορευμάτων. Ἐκ τῶν 9 καταστημάτων καπνοῦ τῆς αὐστριακῆς ἐταιρείας Χέρζογκ τὰ 5 κατεστράφησαν τελείως, αἱ δὲ ζημίαι ὑπολογίζονται εἰς 2.500.000 φράγκων. Ὁ πρόξενος τῆς Αὐστρίας ὑπολογίζει εἰς ἑπτὰ περίπου ἑκατομμύρια φράγκων τὰς ζημίας, ἃς ὑπέστησαν ὡς ἐκ τῆς πυρπολήσεως οἱ ὑπήκοοί του.

Ἐπισυνάπτομεν πίνακας μὲ λεπτομερῆ ὑπολογισμὸν τῆς ἀξίας τῶν κτημάτων τῶν πυρποληθέντων ὑπὸ τῶν Βουλγάρων ἐν Σέρραις.

α') Πίναξ καέντων ἑλληνικῶν ναῶν ἐν Σέρραις.

ναοὶ	ἄξια εἰς λίρας
1) Παναγία Ἡλιούκαλις	7.000
2) ἁγία Παρασκευή	2.500
3) ἅγιοι Θεόδωροι (μητροπολιτικὸς ναὸς βυζαντινοῦ ρυθμοῦ 12 ^{ου} αἰῶνος)	ἀνεκτίμητος
4) ἅγιος Συμεὼν	1.200
5) τρεῖς Παῖδες	1.500
6) ἁγία Βαρβάρα	2.500
7) ἁγία Κυριακή	2.500
8) ἅγιος Γεώργιος	2.000
9) ἁγία Βλαχερνῶν	1.500
10) ἁγία Φωτεινὴ	3.500
11) ἁγία Ἐπίσκοπος	1.700
12) μεγάλοι Ταξιάρχαι	5.500
13) ἅγιος Παντελεήμων	6.000
14) ἅγιος Βλάσιος	3.500
15) δώδεκα Ἀπόστολοι	2.000
16) ἅγιος Νικόλαος	3.000
17) ἁγία Ἐλεῦσα	6.000
	51.900

Σέρραι 4 ἰουλίου 1913.

*Ο γραμματεὺς τῆς μητροπόλεως

(ἐποχρ.) Ἀθανάσιος Τέρος.

β') Ἀξία τῶν κτημάτων τοῦ νοσοκομείου, τῶν ὑπὸ τῶν Βουλγάρων πυρποληθέντων τῇ 28^η ἰουνίου 1913.

κτήματα	ἄξια κτημάτων	ἐνοίκια
νοσοκομεῖον	λίρ. 5.000	
οἰκία Νικολάου Παλαμᾶ	» 250	λίρ. 12
Εἰς μεταφορὰν λίρ. 5.250		» 12

κτήματα	ἄξια κτημάτων	ἐνοίκια
Ἐκ μεταφορᾶς λίρ. 5.250		λίρ. 12
οἰκία Τάσιου Γαλατᾶ	» 300	» 12
» Θεοδώρου Κόκορα	» 200	» 8
» Νικολάου Μαγείρου	» 150	» 8
» Θεοδώρου Παπουτσή	» 100	» 6
οἰκία 8 κατοικοῦμεναι ὑπὸ χριστῶν	» 600	» 40
οἰκία Νικολάου Ψαρᾶ	» 150	» 6
» Βασιλείου Κασάπη	» 200	» 14
» Μονσιοῦ Μεταπράτου	» 200	» 10
» Βασιλικῆς Θεοδώρου	» 100	» 6
» Γεωργίου Τσιορέα	» 300	» 18
» Βασιλείου Χαριζάνη καὶ ὑποκάτω κατᾶστημα	» 500	» 30
» Ζωῆς Ἀθανασίου	» 200	» 12
» Κωστῆ Ρακιντζῆ	» 150	» 8
κλίβανος Πανταζῆ	» 100	» 12
καφενεῖον Δημητρίου Σαρμασακλιώτη	» 150	» 8
» Δημητρίου Σκουτζίθαλη	» 100	» 6
κουρεῖον Γεωργίου Ψάλτου	» 100	» 4
κατᾶστημα Νίκου Καρυδούση	» 300	» 15
» Χρυσάφου Ἰωάννου	» 700	» 36
ἐργαστήριον Γεωργίου Λεμπενιώτου	» 150	» 10
κατᾶστημα Γεωργίου Φραγκορράπτου	» 200	» 16
κλίβανοι Ζήση Ψωμᾶ	» 400	» 30
κατᾶστημα Ἀγγέλου Καμπούρη	» 400	» 24
κηροποιεῖον, κηροπωλεῖον, ἀποθήκη ἀκατεργάστου κηροῦ καὶ κατεργασμένου	» 2.500	
ὀλικὴ ξημιά λίραι ὀθωμανικαὶ	13.500 λίρ. ὀθωμ.	351

Ἐν Σέρραις τῇ 3^η ἰουλίου 1913.*Ο ταμίας τοῦ νοσοκομείου
(ἱπ.) Βασίλειος Στόγιαννης.

γ.) Ἀξία τῶν κτημάτων τῶν ἐκπαιδευτηρίων
τῶν ὑπὸ τῶν Βουλγάρων πυρποληθέντων τῇ 28^η ἰουνίου 1913.

κτήματα	ἄξια κτημάτων	ἐνοίκια
τέως ἀστική σχολὴ νῦν ἀποθήκη καπνοῦ	λίρ. 4.000	λίρ. 250
ἀποθήκη καπνοῦ Γρηγορ. Κωνσταντίνου	» 6.000	» 300
οἰκία ἀπέναντι	» 400	» 30
καφενεῖον	» 100	» 12
οἰκία Ναννίδου	» 600	» 25
» Γρηγορ. Κωνσταντίνου μετ' ἐπίπλων	» 3.000	» 100
» Δημοσθ. Λαζάρου ἀποθήκη καπνοῦ	» 2.000	» 120
» Πατριάρχου Ἰακώβου	» 200	» 10
δύο οἰκίαι ἁγίας Παρασκευῆς	» 600	» 32
ἑτεροι δύο οἰκίαι ἁγίας Παρασκευῆς	» 300	» 16
φαρμακεῖον καὶ οἰκία Ἰωάν. Ὀλυμπίου	» 800	» 50
οἰνοπνευματοποιεῖον Ἰωάννου Κωστούδη	» 150	» 15
παντοπωλεῖον καὶ γαλακτοπωλεῖον Δημ.		
» Ἀποστόλου	» 300	» 24
κλίβανος Βαβαλέκα	» 400	» 25
ὑποδηματοποιεῖον καὶ γαλακτοπωλεῖον		
» Παμπούκα καὶ Νίκου	» 300	» 19
πανδοχεῖον Κωνσταντίνου Νάκου, Σ. Φρά-		
» σταλὴ	» 1.000	» 35
» γραφεῖον Βασιλείου Σγουραμάνη	» 100	» 4
» ζαχαροπλαστεῖον Δημητρ. Τζίγκα	» 400	» 40
» κουρεῖον Ἀθανασίου Δήμου	» 300	» 21
» πιλοποιεῖον Κατίνας	» 200	» 10
οἰκία Γεωρ. Σταμούδη μετὰ καταστήματος	» 300	» 22
» Ἰωάννου Γκόφη	» 200	» 8
» Καμμένου Ταξιάρχου	» 100	» 6
κλίβανος ἁγίου Βλασίου	» 200	» 10
δύο οἰκίαι ἁγίου Βλασίου, Νάσιον Σχοινᾶ		
» καὶ Χαριλάου	» 200	» 11
Εἰς μεταφορὰν	λίρ. 22.150	λίρ. 1195

κτήματα	ἄξια κτημάτων	ἐνοίκια
Ἐκ μεταφορᾶς	λίρ. 22.150	λίρ. 1185
οἰκία Μιχαὴλ Βέη	» 300	» 12
κλίβανος Μιχαὴλ Βέη	» 200	» 8
δώδεκα οἰκίαι ἐν τῇ περιβόλῳ ἁγίας Βαρ-		
» βάρας	» 1.200	» 50
κλίβανος καὶ παντοπωλεῖον ἁγίας Βαρβάρας	» 300	» 20
» γραφεῖον Σωτηρίου Μασταλά	» 300	» 20
» ζαχαροπλαστεῖον Ἀντ. Φουνδούλη	» 300	» 16
» ὑποδηματοποιεῖον Ἀλεξ. Νικολάου	» 150	» 10
» ἀποθήκη καὶ γραφεῖον Βασ. Γκέγκα	» 300	» 16
» καφενεῖον μετὰ 4 δωματίων ἄνωθι	» 500	» 30
» 15 πεταλωτήρια	» 4.000	» 250
» 20 καταστήματα καὶ 5 οἰκίαι μεγάλων Τα-		
» ξιαρχῶν	» 3.000	» 200
» 30 οἰκίαι καὶ μία μεγάλη οἰκία Τσιφλικίου		
» Σαλ. Μαχαλά	» 2.000	» 100
» γυμνάσιον μετὰ βιβλιοθήκης καὶ χημικῶν		
» ὀργάνων	» 3.000	» —
» παρθεναγωγεῖον Γρηγοριάς	» 4.000	» —
» κεντρικὴ ἀστική σχολὴ	» 2.000	» —
» σχολὴ Παντελεήμονος	» 1.000	» —
» οἰκοτροφεῖον	» 2.500	» —
λίραι ὀθωμ.	47.200	

Ἐν Σέρραις τῇ 4^η ἰουλίου 1913.

(ἑπογο.) Χριστουπόλεως Ἀμβρόσιος.

Κατ' ἀνακοίνωσιν τοῦ μητροπολίτου Σερρῶν πρὸς τὸν κ. Κοντο-
γιάννην γυμνασιάρχην, ἡ κεντρικὴ ἀστική σχολή, 5 ἄλλαι τετρατά-
ξιοι ἀστικά σχολαί, τὸ κεντρικὸν νηπιαγωγεῖον, τὸ οἰκοτροφεῖον καὶ
τὸ νοσοκομεῖον ἐπέστησαν τὴν αὐτὴν τήν.

δ'.) Ἀξία κτημάτων τῆς ἱερᾶς ἐκκλησίας τοῦ ἁγίου Γεωργίου τῶν ὑπὸ τῶν Βουλγάρων πυρποληθέντων τῇ 28 ἰουνίου 1913.

Περιοχὴ ἱερᾶς ἐκκλησίας ἁγίου Γεωργίου ἐκ δεκαπέντε δωματίων ἀξίας λιρῶν ἑξακοσίων ἐνοίκια λίρ. 20.

Ἐν Σέρραις τῇ 4ῃ ἰουλίου 1913.

Ὁ ἐπίτροπος καὶ ταμίας
(ἐπ.) Στέργιος Τετές.

ε'.) Ἀξία κτημάτων τῆς ἱερᾶς ἐκκλησίας τοῦ ἁγίου Παντελεήμονος τῶν ὑπὸ τῶν Βουλγάρων πυρποληθέντων τῇ 28ῃ ἰουνίου 1913.

κτήματα	ἀξία κτημάτων	ἐνοίκια
οἰκία Πέτρου Ὁρολογᾶ	λίρ. 150	λίρ. 10
» Νικολάου	120	7
δωμάτια δέκα πέντε ἐν τῷ περιβόλῳ τῆς ἱερᾶς ἐκκλησίας	300	23
ἕτερα 18 δωμάτια ἐν ἑτέρῳ περιβόλῳ	350	26
	λίραι 920	λίραι 66

Ἐν Σέρραις τῇ 4ῃ ἰουλίου 1913.

Ὁ ἐπίτροπος καὶ ταμίας
(ἐπογρ.) Ἰωάννης Ἀθ. Παπακριαμέτης.

ς'.) Ἀξία τῶν κτημάτων τῆς ἱερᾶς ἐκκλησίας τῆς ἁγίας Ἐλεούσης τῶν ὑπὸ τῶν Βουλγάρων πυρποληθέντων τῇ 28ῃ ἰουνίου 1913.

Περιοχὴ ἱερᾶς ἐκκλησίας ἁγίας Ἐλεούσης ἐξ εἴκοσι καὶ δύο δωματίων καὶ 6 ἑτέρων μικροτέρων ἀξίας λιρῶν ὀθωμανικῶν ὀκτακοσίων.

Ἐν Σέρραις τῇ 4ῃ ἰουλίου 1913.

Ὁ προϊστάμενος
(ἐπογραφὴ) Θεόκλητος Ε. Τοντακοπίου.

ζ'.) Ἀξία κτημάτων τῆς ἐκκλησίας τῶν Ἄνω Ταξιαρχῶν τῶν ὑπὸ τῶν Βουλγάρων πυρποληθέντων τῇ 28ῃ ἰουνίου 1913.

κτήματα	ἀξία κτημάτων	ἐνοίκια
οἰκία ἐντὸς ὁμοιόμορφοι		λίρ. 90
» ἕτεροι πέντε εἰς ἄλλην πλευρὰν	2.500 λίρ.	45
» » εἰς τρίτην πλευρὰν		20
οἰκία μία		10
	λίραι ὀθωμανικαὶ	165

Ἐν Σέρραις τῇ 4ῃ ἰουλίου 1913.

Ὁ ἐπίτροπος καὶ ταμίας
(ἐπογρ.) Τάκης Σταυρίδης.

η'.) Ἀξία τῶν κτημάτων τῆς ἱερᾶς ἐκκλησίας τοῦ ἁγίου Νικολάου τῶν ὑπὸ τῶν Βουλγάρων πυρποληθέντων τῇ 28ῃ ἰουνίου 1913.

κτήματα	ἀξία κτημάτων	ἐνοίκια
οἰκία Ἀνδρέου Μπούρα	λίρ. 250	λίρ. 14
» Μαριγῶς χήρας	70	6
» ἐντὸς περιβόλου ἐκκλησίας Θωμᾶ Ψάλτου	100	7
» ἐντὸς περιβόλου ἐκκλησίας Παπᾶ Γεωργίου	160	10
» ἐντὸς περιβόλου Ἀγγελῆ	70	6
» » Φωτεινῆς Βλάχας	70	5
» » Ἰωάννου Βακίλη	150	9
» » Μαρούλη, γαλακτοπώλου	100	8
» ἐντὸς περιβόλου Φανῆς Κωνσταντίνου	80	6
	λίραι ὀθωμ. 1050	λίρ. 71

Ἐν Σέρραις τῇ 4ῃ ἰουλίου 1913.

Ὁ ἐπίτροπος καὶ ταμίας
(ἐπογραφὴ) Δ. Γράτζιος.

θ'.) Ἀξία τῶν κτημάτων τῆς ἁγίας Φωτεινῆς
τῶν ὑπὸ τῶν Βουλγάρων πυρποληθέντων τῇ 28^η ἰουνίου 1913

κτήματα	ἐνοίκια
κλίβανος καὶ κατᾶστημα.....	λίρ. 8
δωμάτιον Ἰωάννου Δόλγκαρη.....	1 1/2
» Ἰωάννου Ράπτου.....	2
» Τίκαζ Ραμπούδα.....	1 1/2
» Δ. Παπᾶ Μάρκου.....	2
» Νικολάου Τσαρουχᾶ.....	1
» Γρηγορίου Πασβάντη.....	2 1/2
» Ἠλία Κανδηλιανάπτου.....	2
δύο δωμάτια Θεοδώρου Παπουτσή.....	4
δωμάτιον Πασχαλίνου.....	1
» Χρυσανθῆς χήρας.....	1
δύο δωμάτια Ἀθανασίου Καρέκλι.....	2
δωμάτιον κλητῆρος μητροπόλεως.....	2
» Χρυσανθῆς χήρας Κώτσιου.....	1
οἰκία Δημητρίου Γεροσέλα.....	4
» Βασιλείου Ἰωάννου.....	4
» Παπᾶ Δημητρίου.....	6
» Παπᾶ Γεωργίου.....	4
» Βασιλείου Τζιουμαϊλῆ.....	5
» Δημητρίου Τζούμπα.....	4
» Ἀποστόλου Ὑφαντῆ.....	5
» Ἰωάννου, κηπουροῦ.....	2
	λίρ. ὀθωμ. 65 1/2

Εν Σέρραις τῇ 4^η ἰουλίου 1913.

Ὁ ἐπίτροπος καὶ ταμίας

(ὑπογραφή) Δημήτριος Ἀθ. Τζιγκας.

) Ἀξία τῶν κτημάτων τῆς ἱερᾶς ἐκκλησίας τῶν ἁγίων
Ἀναργύρων τῶν ὑπὸ τῶν Βουλγάρων πυρποληθέντων.

κτήματα	ἄξια κτημάτων	ἐνοίκια
οἰκία Φωτίου Δημητρίου.....	λίρ. 150	λίρ. 6
» ἀδελφῶν Καρεκλάδων.....	150	7
» Χριστοδοῦλου Ψάλτου.....	50	2
» Χρίστου Σούλιου.....	150	3
» Ἀθανασίου Κεραλᾶ.....	150	3
» Ἰωάννου Γαλατᾶ.....	100	3
» Νικολάου, ἀμαξηλάτου.....	40	3
» Δημητρίου Κεμανέ.....	40	4
» Τάκου, κηπουροῦ.....	40	4
» Ἰωάννου Σιμισῆ.....	40	3
» Ἀθανασίου Κουντουρᾶ.....	60	4
» Χρύσως χήρας.....	50	2
» Ἑλένης Δακούδα.....	40	2
» Ἀποστόλου Καφετζῆ.....	50	2
» Ἑλένης Γιάννινος.....	50	3
	λίραι ὀθωμανικαὶ 1160	λίρ. ὀθωμ. 51

Εν Σέρραις τῇ 3^η ἰουλίου 1913.

Ὁ ταμίας καὶ ἐπίτροπος τῆς ἐκκλησίας

(ὑπογρ.) Εὐάγγελος Ἀντωνίου Χαλιχούτης.

Ἀφ' ἐτέρου τὰ καταστραφέντα κτήματα τῆς ἰσραηλιτικῆς κοινότητος εἶνε τὰ ἐξῆς· ἡ συναγωγή, ἡ ἰσραηλιτικὴ σχολή, ἡς ἡ ἀνοικοδόμησις θέλει στοιχίσει περὶ τὰς 50.000 φράγκων καὶ δύο μεγάλαι οἰκοδομαὶ ἐνοικιαζόμεναι καὶ ὧν τὸ ἐνοίκιον ἐχρησίμευεν πρὸς κάλυψιν τοῦ ἐλλείμματος τοῦ προϋπολογισμοῦ τῆς σχολῆς.

Αἱ ζημίαι τῶν ἰσραηλιτῶν κατοίκων συνίστανται α') εἰς τὴν ὑπὸ 131 οἰκογενειῶν ἀπώλειαν τῶν ἀκινήτων κτημάτων των, καὶ τῆς ἐν αὐτοῖς περιουσίας των (ἐπίπλων, ἐμπορευμάτων κτλ.), β') εἰς τὴν

ὑπὸ 112 οἰκογενειῶν ἀπώλειαν τῶν ἐπίπλων των· 29 ἐκ τῶν τελευταίων εὗρον καὶ τὰ ἀκίνητα αὐτῶν κατεστραμμένα, 32 δὲ τὰ καταστήματά των πυρπολημένα. Αἱ ζημίαι ἐπὶ τοῦ ὅλου, ἃς ὑπέστησαν οἱ Ἰσραηλίται, ἐκτὸς τῶν ζημιῶν τῆς κοινότητός των, ἀνέρχονται εἰς 41.035 λίρας¹⁾. Εἰς ταύτας, ὡς εἰκός, δὲν ὑπολογίζονται αἱ ζημίαι, ἃς οὗτοι ὑπέστησαν ἐμμέσως, ἐκ καταστροφῆς περιουσιῶν ἀνηκουσῶν εἰς Ἑλλήνας ἢ Ὀθωμανούς μεθ' ὧν συνηλλάσσοντο.

Συνοψίζοντες τὰς ὀλικὰς ζημίας τῆς πόλεως, τὰς ἐπιδεκτικὰς ὑπολογισμοῦ, ἔχομεν·

1)	Ζημίας αὐστριακῶν ἐπιγῶν	Φρ.	7.000.000
2)	καέντων ὀρθοδόξων ναῶν	»	1.700.000
3)	κτημάτων νοσοκομείου	»	370.000
4)	ἐκπαιδευτηρίου	»	1.500.000
5)	ἀνηκόντων εἰς ὀρθοδόξους ναοὺς	»	230.000
6)	Ἰσραηλιτικῆς κοινότητος καὶ Ἰσραηλιτῶν	»	1.300.000
	Φράγκα		12.100.000

Ἄλλὰ σημειωτέον ὅτι εἰς τὸ ἄνω ποσὸν δὲν συνυπολογίζονται αἱ ζημίαι, ἃς ὑπέστησαν ἰδιοκτῆται Ἑλλήνες καὶ Μουσουλμᾶνοι, ἰδιῶται, ἐκ τῶν καεισῶν οἰκιῶν, καταστημάτων ἢ ἀποθηκῶν αὐτῶν, ὧν ἡ ἐκτίμησις εἶνε ἀδύνατος²⁾, λαμβανομένον ὑπ' ὅψιν ὅτι ἐν ὅλῳ ἄνω τῶν 4.000 οἰκιῶν καὶ περὶ τὰ 1000 καταστήματα κατεστράφησαν ὑπὸ τοῦ βουλγαρικοῦ στρατοῦ ἐν Σέρραις. Κατὰ τοὺς μετριοτέρους ὑπολογισμοὺς αἱ ὀλικαὶ ζημίαι τῆς πόλεως τῶν Σερρῶν δὲν εἶνε κατώτεραι τῶν ἑξήκοντα ἑκατομμυρίων φράγκων.

¹⁾ *Id. Echo d'Athènes* (ἐπίσημον ἀνακοινωθὲν) 11/24 ἰουλίου καὶ *Temps* Παρισιῶν 21 ἰουλίου. Ἐκ τῶν Ἰσραηλιτῶν ὁ ἔμπορος Ἀβραάμ Κοὲν μόνος ὑπέστη ζημίας 32.000 φράγκων.

²⁾ Οὕτω κατὰ τὴν μαρτυρίαν τοῦ Ζαφειρίου Νικολάου, τραπεζίτου ἐν Σέρραις, αἱ ζημίαι, ἃς ὑπέστη, ὑπερβαίνουναι τὰς 100.000 φρ. Ἐπίσης ὑπέστησαν κολοσσιαίας ζημίας οἱ Ἑμὶν ἐφένδης, μεγαλέμπορος, γυμναθεὶς τελείως τῆς περιουσίας του, Σαδρεδδέν, Ὀθωμανὸς μεγαλέμπορος, Περ. Ὁρολογᾶς, οὗ τὸ κατάστημα ἐγυνώθη τελείως, Τάκης ἀδαμαντοπώλης, Βασ. Τουμπιώτης, ἐμπορορράπτης, Ἀκὴλ μπέης, μεγαλέμπορος, Ἀναστάσιος Ἡλίας, οὐτινος ἐληφτεύθησαν ὅλα τὰ χοήματα, κτήματα καὶ τοιφλίκια, ἀδελφοὶ Νικολάου κτλ.

Τὸ συλλαλητήριον τῶν Σερραίων.

Τῇ 6/19 ἰουλίου, παρασκευῇ, καὶ ὥρα 6 μ. μ. συνεκροτήθη ἐν Σέρραις πάνδημον καὶ ἐπιβλητικὸν συλλαλητήριον διαμαρτυρίας κατὰ τῶν βουλγαρικῶν ὁμοτήτων καὶ εἰδικώτερον κατὰ τῆς ὑπὸ τοῦ βουλγαρικοῦ στρατοῦ γενομένης καταστροφῆς τῆς πόλεως Χιλιάδες λαοῦ ἔλαβον μέρος εἰς τὴν διαδήλωσιν ταύτην τῆς ἀγανακτικῆς

Τὸ συλλαλητήριον τῶν Σερρῶν πρὸ τοῦ διοικητηρίου
διὰ τὰς βουλγαρικὰς θηριωδίας.

τῶν διωχθέντων πληθυσμῶν. Ἑλλήνες, Μουσουλμᾶνοι, Ἰσραηλίται, καὶ ξένοι συνηθροίσθησαν ἄθροοι πρὸ τοῦ διοικητηρίου, ἐνθα πλείστοι λόγοι ἐξεφωνήθησαν.

Ἐνταῦθα παραθέτομεν δύο λόγους, ἑνὸς Ἑλλήνος καὶ ἑνὸς Ἰσραηλίτου, ἵνα καταδειχθῶσι τὰ αἰσθήματα τὰ διακατέχοντα τὰς ψυχὰς τῶν Σερραίων ἐνώπιον τοῦ θεάματος τῆς προσφάτου των συμφορᾶς.

Πρώτος ὁ Ἑλλήν κ. Δημοσθένης Μέλφου εἶπε τὰ ἑξῆς μετὰ τὴν φωνὴν παλλομένην ἐκ τῆς συγανήσεως:

«Υπὸ τὰ ἐρείπια τῆς ὥραιάς μας πόλεως, καὶ ὑπὸ τὰς ἀκτῖνας τῆς ἐλευθερίας αἵτινες πρὸ ὀλίγου μᾶς ἦλθον χάρις εἰς τὰ ἐνδοξα στρατεύματά μας, προώριστο νὰ μοῦ δοθῇ εὐκαιρία νὰ ὑψώσω φωνὴν διαμαρτυρίας κατὰ τῶν ἀγρίων αὐτῶν τεράτων, τοῦ ἀποβράσματος αὐτοῦ τῆς ἀνθρωπότητος—τῶν Βουλγάρων—οἵτινες φεύγοντες πρὸ τοῦ ἐνόπλου ἐχθροῦ ἔστρεψαν ἐν τῇ μανίᾳ των τὰ ὅπλα των κατὰ τῶν ἀθφῶν καὶ ἀδυνάτων. Ἀφήνοντα ὀπισθεν αὐτῶν ἰχνη τῆς βαρβαρότητος καὶ ἀγριότητος αὐτῶν, τὰ τέρατα ταῦτα δὲν ἠρκέσθησαν νὰ μᾶς τυραννήσωσι καθ' ὅλον τὸ διάστημα τῆς βουλγαρικῆς κατοχῆς, ἀλλ' ἠθέλησαν ἐκόμη οἱ Βούλγαροι φεύγοντες νὰφήσωσιν ἰχνη τῆς διαβάσεώς των, πυρπολοῦντες τὰς πόλεις καὶ τὰ χωρία μας, λεηλατοῦντες τὰ καταστήματα καὶ τὰς οἰκίας μας, σφάζοντες τοὺς γονεῖς καὶ τοὺς ἀδελφούς μας. Ἴδου παριστάμεθα ἀνέστιοι, στεροῦμενοι τῶν πάντων, ἐν τῇ πενίᾳ, ἀλλὰ πρὸ τῆς μεγάλης αὐτῆς δυστυχίας, ἥτις μᾶς καταρρίπτει, ὀφείλομεν νὰ δώσωμεν ἀπόδειξιν τῆς δυνάμεώς μας διατηροῦντες τὴν ὑπομονὴν καὶ τὸ θάρρος μας· ἡ πνοὴ τῆς ἐλευθερίας, ἣν ἔφερεν εἰς ἡμᾶς ὁ γενναῖος στρατός μας, μᾶς ἐπιτρέπει νὰποβλέπωμεν εἰς αἴσιον καὶ ἡσυχον μέλλον.

«Δὲν εἶναι ἡ πρώτη φορὰ καθ' ἣν δοκιμάζεται τὸ ἔθνος μας. Αἱ βάσεις τῆς ὀρθοδοξίας ἐτέθησαν ἐπὶ θεμελίων στερεωθέντων ὑπὸ ἀπείρων ποταμῶν αἵματος. Πλεῖστοι εἶναι οἱ ἥρωες οἱ θυσιάσαντες τὴν ζωὴν των διὰ τὸν Ἑλληνισμόν. Ἡ γυνεὶά μας μήτηρ, ἡ μεγάλη Ἑλλάς, ἥνοιξε σήμερον ἐγκαρδίως τὴν ἀγκαλίην της, διὰ νὰ θωπεύσῃ καὶ παρηγορήσῃ τὰ δυστυχῆ τέκνα της. Πανταχοῦ τῆς γῆς, ὅπου πάλλει ἑλληνικὴ καρδία, πανταχοῦ θὰ συλλογισθῶσι τὴν μεγάλην μας δυστυχίαν, καὶ δυνάμεθα νὰ εἴμεθα βέβαιοι ὅτι ἡ καταστροφὴ τῆς πόλεώς μας καὶ αἱ σφογαὶ τοῦ Δεμίρ-Ἰσάφ, τοῦ Λοξάτον καὶ ἄλλων πόλεων καὶ χωρίων θὰ προκαλέσωσι τὴν ἐκδίκησιν τοῦ οὐρανοῦ. Οἱ ἐνδοξοὶ στρατιῶταί μας θὰ συνοδεύωνται ὑπὸ τῶν εὐχῶν τῶν μαρτύρων μας καὶ θὰ φέρωσιν εἰς τοὺς ἀδελφούς μας τῆς Θράκης τὴν ἀπελευθέρωσιν ἀπὸ τοῦ τυραννικοῦ ζυγοῦ τοῦ πιέζοντος αὐτούς. Ὁλόκληρος ἡ Εὐρώπη θὰ μάθῃ τὰς δυστυχίας μας μετὰ ἀγανάκτησιν καὶ σύμπας ὁ πεπολιτισμένος κόσμος θὰ κατα-

δικάσῃ τοὺς κακούργους δράστας αὐτῶν. Συνήλθομεν ἐνταῦθα πάντες αὐτὴν τὴν στιγμήν, ἵνα ἐκφράσωμεν τὴν δικαίαν διαμαρτυρίαν μας, πρὸ τοῦ πεπολιτισμένου κόσμου. Ζητοῦμεν ὑψηλὴν τὴν φωνὴν δικαιοσύνης καὶ ἀπαιτοῦμεν ἀποζημίωσιν ἐκ μέρους τῆς Βουλγαρίας διὰ τὰς ζημίας, ἃς ὑπέστημεν πάντες ἀνεξαρτήτως φυλῆς καὶ θρησκείας. Οἱ Πρώσοι τῆς Ἀνατολῆς δὲν εἶναι πλέον σήμερον πρὸ τῶν ὁμιμάτων τοῦ πεπολιτισμένου κόσμου ἢ συμμορία ἀγρίων οἰδὲν ἄλλο ἐχόντων ἐν τῇ ψυχῇ των ἢ αἰσθήματα δειλίας καὶ τὸ ἔνστικτον τῆς βαρβαρότητος καὶ τῆς σφαγῆς.

«Ὁ Θεός, ὅστις βλέπει τὰς δυστυχίας μας, θὰ ἔλθῃ εἰς βοήθειάν μας. Ὁ μέγας βασιλεὺς μας Κωνσταντῖνος ἐπὶ κεφαλῆς τοῦ ἀνδρείου στρατοῦ του θὰ τιμωρήσῃ τοὺς κακούργους καὶ ὑπὸ τὴν αἰγίδα τοῦ σκήπτρου του θὰ ἴδωμεν ἐντὸς ὀλίγου τὴν πόλιν μας ἀναλαμβάνουσιν τὴν παλαιάν της δύναμιν καὶ ἐπανερχομένην εἰς τὴν προτέραν αὐτῆς ἀκμὴν.

Ζήτω ἡ ἐλευθερία!

Ζήτω τὸ ἔθνος!

Ζήτω ὁ ἐνδοξος βασιλεὺς μας!

Ζήτω ὁ δεδοξασμένος στρατός μας!»

Τοὺς λόγους τοῦ κ. Μέλφου ἐκάλυψαν τὰ φρενιτιώδη χειροκροτήματα ἀπάντων τῶν κατοίκων.

Τὸν Ἑλληνα ρήτορα διεδέχθη ὁ Ἰσραηλῆτης κ. Ἀβραὰμ Ἐσκανάξ, καὶ μετὰ τὴν φωνὴν ἔντονον εἶπε τὰ ἑξῆς:

«Ἀγαπητοί μου ἀδελφοί!

«Βλέπετε τὸ ἀπαίσιον αὐτὸ θέαμα, τὰς ἀηδεῖς αὐτὰς φρικαλεότητας; Βλέπετε τὰ ἐρείπια αὐτὰ τὰ κατεργαμένα πρὸ τῶν ποδῶν μας; λεῖψανα πόλεως ἄλλοτε περιφήμου καὶ ἀνθούσης; τὰς χιλιάδας αὐτὰς τῶν πλανωμένων πολιτῶν, οἵτινες ὁμοιάζουσι πρὸς τυχοδιώκτας, ἀνεστίους, ἄνευ ἀσύλου, ἄνευ ἐνδυμάτων, ἄνευ κλίνης;

«Ὅντα ἑλθόντα ἐν ὀνόματι τοῦ πολιτισμοῦ διέπραξαν τὰ ἐγκλήματα ταῦτα. Στρατιῶται εὐρωπαϊκοῦ κράτους, αὐτοτιτολοφοροῦμενοι φιλελευθέρου καὶ πεπολιτισμένου, ἐνέσπειραν μεταξὺ ἡμῶν τὸν θάνατον, τὴν ἀπελπισίαν, τὴν λεηλασίαν, τὸν βιασμόν, τὴν ἱεροσυλίαν τὴν κατερείπωσιν, τὴν ἐρήμωσιν, τὴν ἀτίμωσιν.

«Βάρβαροι, αποτελούντες συμμορίας ἀγρίων, πρὸ τῶν ὁποίων θὰ ἡρυνθῶν οἱ ἀνθρωποφάγοι τῆς Ἀφρικῆς καὶ οἱ ἐρυθρόδερμοι τῆς Ἀμερικῆς, ἦλθον νὰ μᾶς ἐλευθερώσωσι δὴθεν τοῦ ὑποτιθεμένου δθωμανικοῦ ζυγοῦ, ἵνα μᾶς μεταμορφώσωσιν εἰς πραγματικούς δούλους τῶν μέσων αἰώνων, εἰς κτήνη προσωρισμένα διὰ παντοίας ἀγγαφείας.

«Τί ἡδυνάμεθα νάναμένωμεν ἀπὸ κράτος, τοῦ ὁποίου οἱ ἀρχηγοί, οἱ Γιαγκώφ καὶ Χαματζήφ κιλ. ἐκωβέρον ἀρπάζοντες καὶ κλέπτοντες, τῶν ὁποίων τὰ γραφεῖα ἔγεμον ταπήτων καὶ τιμαλφῶν ἀντικειμένων ἀφαιρεθέντων ἀπὸ τῶν δυστυχῶν συμπολιτῶν μας ἀδιακρίτως θρησκείματος καὶ πιθανῶς σφαγέντων κατὰ διαταγὴν τῶν! Τί ἡδυνάμεθα νάναμένωμεν παρὰ κυβερνήσεως, τῆς ὁποίας τὸ πνεῦμα τῆς δικαιοσύνης καὶ ἰσονομίας περιορίζετο εἰς δύο λέξεις τοῦ λοιποῦ λυπηρῶς περιηήμων, «Νὰ νόξ νὰ πρέτ νανόξ» (διὰ τῆς λόγχης ἐμπρὸς διὰ τῆς λόγχης); Οὔτε αἱ ἐπιδρομαὶ τῶν βαρβάρων τῆς ἀρχαιότητος οὔτε αἱ τῶν μέσων αἰώνων δὲν συγκρίνονται πρὸς τόσας ἀγριότητας καὶ βαρβαρότητας, τόσα κακουργήματα, ἐγκλήματα, σφαγὰς καὶ δολοφονίας.

«Οἱ πρωθυπουργοὶ τῶν μεγάλων Δυνάμεων ἔπρεπε νὰ ἔλθωσιν ἐδῶ καὶ ρύψαι βλέμμα ἐπὶ τῆς δυστυχοῦς Μακεδονίας, τῆς μεταμορφωθείσης εἰς ἔρημον τελείαν, εἰς σωρὸν ξεραιῶν, ἵνα πεισθῶσιν ὅτι ὁ βουλγαρικὸς λαὸς εἶναι ἀνάξιος νὰ ἐγκατασταθῇ μετὰ τὴν ἡμῶν, καὶ ὅτι ἐπὶ τέλους θέλομεν ἡσυχίαν, δικαιοσύνην, εὐημερίαν. Δὲν εἶνε ἡ Βουλγαρία ἐκείνη, ἡ ὁποία θὰ μᾶς παράσῃ ταῦτα τὰ ἀγαθὰ. Θὰ ἦτο στίγμα διὰ τὴν Εὐρώπην καὶ πρόκλησις ριπτομένη εἰς πάντας ὅσοι ἐργάζονται ὑπὲρ τῶν δικαίων τῆς ἀνθρωπότητος καὶ τοῦ πολίτου. Δικαιοσύνη, ἰσότης, ἀδελφότης, εἶνε διὰ τοὺς Βουλγάρους συνώνυμα τοῦ βανδαλισμοῦ, τῆς λεηλασίας, τῆς σφαγῆς. Ὅθεν διαμαρτυρόμεθα πρὸ συμπάσης τῆς Εὐρώπης τοῦ 20οῦ αἰῶνος, ἐνώπιον συμπάσης τῆς πεπολιτισμένης οἰκουμένης, ἐναντίον πάντων τούτων τῶν ἐγκλημάτων καὶ ἀδικιῶν, πάντων τούτων τῶν ὁμοτήτων καὶ ἀτιμιῶν.

«Κάτω ἡ Βουλγαρία! Κάτω ὁ ἄκαρδος, ἄτιμος καὶ ἀσυνείδητος αὐτὸς λαός! Κάτω οἱ Βούλγαροι!

«Ζήτω ἡ Α. Μ. ὁ Κωνσταντῖνος ὁ 12ος! Ζήτω ἡ Ἑλλάς! Ζήτω ὁ γενναῖος ἐλληνικὸς στρατός, ὁ ἐλευθερωτὴς μας!»

Ὑπὸ τὸ αὐτὸ πνεῦμα, ὁμίλησαν καὶ πλείστοι ἄλλοι ρήτορες, ἐν οἷς τουρκιστὴ μὲν ὁ Μολλάχ Χατζή, ἰσπανιστὴ δὲ ὁ Ἰσραηλίτης κ. Ἰακὼβ Ἐσκεναζή.

Μετὰ φρενητιώδεις ζητωκραγὰς ὑπὲρ τῶν ἀνδρείων ἐλευθερωτῶν, συνέστη ἐπιτροπὴ ἀναλαβοῦσα τὴν διαβίβασιν τοῦ ψηφίσματος διαμαρτυρίας πρὸς τὴν Α. Μ. τὸν βασιλέα καὶ τοὺς ἀντιπροσώπους τῶν μεγάλων Δυνάμεων. Τὸ ψηφίσμα, ὅπερ ἀναγνώσθην ὑπὸ τοῦ κ. Γκίνη, ἐνεκρίθη διὰ βοῆς ὑπὸ τοῦ πλήθους, εἶχεν οὕτω

Μετὰ τὴν ἀπόδοσιν τοῦ κεντρικοῦ τεμένους Σερρών εἰς τοὺς Μουσουλμάνους.

«Οἱ Ἕλληνες, Μουσουλμάνοι, Ἰσραηλίται Σερρών καὶ περιχώρων πανδήμως συνελθόντες σήμερον ψηφίζομεν τὰ ἑξῆς:

«Διαμαρτυρόμεθα ἐν ὀνόματι τῆς ἀνθρωπότητος καὶ τοῦ πολιτισμοῦ διὰ τὰς ὑπὸ τοῦ βουλγαρικοῦ στρατοῦ διαπραχθείσας θηριωδίας κατ' ἀθῶν πολιτῶν καὶ γυναικοπαίδων καὶ διὰ τὰς πυρποληθείσας παρ' αὐτοῦ πόλεις καὶ χωρία καὶ διὰ τὸν μαρτυρικὸν θάνατον ἀνωτάτων τῆς θρησκείας λειτουργῶν.

«Ἐκφράζομεν τὸν ἀποτροπιασμὸν ἡμῶν διὰ τὸ στιγματίσαν τὸν πολιτισμὸν καὶ τὴν ἀνθρωπότητα βουλγαρικὸν κράτος ἀνάξιον νάποτελῃ μέλος τῆς εὐρωπαϊκῆς οἰκογενείας.

«Ἐπικαλούμεθα τὴν σύντονον προσοχὴν ὁλοκλήρου τοῦ πεπολιτισμένου κόσμου ἐπὶ τῶν διαπραχθεισῶν ἀνηκούστων ὁμοτήτων καὶ θηριωδιῶν εἰς βάρος χριστιανικοῦ, μουσουλμανικοῦ καὶ ἰσραηλικοῦ κόσμου, καὶ ἔξαιτούμεθα τὴν ταχεῖαν ἀποστολὴν διεθνoῦς ἐπιτροπῆς πρὸς διαπίστωσιν τῶν διαπραχθέντων κακουργημάτων. Ἀναθέτομεν εἰς ἐπιτροπὴν ἀποτελουμένην ἐκ τῶν κ. κ. Δημ. Γκίνη, Ἀδὴλ Βέη, Σ. Θάρκη, Δ. Γιουλαχίδη, Μετζῆ ἐφένδη, Δ. Γ. Κράτσιδ, Φερὶτ βέη, Φορέστη, Περδικάρη, Ν. Νίκολσον καὶ Φερατζῆ, τὴν διαδίδασιν τοῦ παρόντος ψηφίσματος εἰς τὴν Α. Μ. τὸν βασιλέα, εἰς τὴν βασιλικὴν κυβέρνησιν καὶ πρὸς ἅπαντας τοὺς πεπολιτισμένους λαούς».

ΑΙ ΕΚΘΕΣΕΙΣ ΚΑΙ ΕΝΤΥΠΩΣΕΙΣ

τῶν ὑποπροξένων Αὐστρουγγαρίας καὶ Ἰταλίας ἐν Σέρραις
καὶ τῶν γενικῶν προξένων Αὐστρουγγαρίας
καὶ Ἰταλίας ἐν Θεσσαλονίκῃ.

Ἐν Σέρραις δύο μόνοι ξένοι ὑποπρόξενοι ὑπῆρχον κατὰ τὴν περίοδον καθ' ἣν διεπράχθησαν αἱ βουλγαρικαὶ ὁμοότητες καὶ ἡ τελικὴ τῆς πόλεως καταστροφή· οἱ κ. κ. Γεώργιος Ζλάτκος τῆς Αὐστρουγγαρίας καὶ Μεναχέμ Σιμαντώφ τῆς Ἰταλίας. Ἐνδομεν ἀνωτέρω ὅτι οὐδ' αὐτῶν ἐφείσθησαν οἱ Βούλγαροι, ἐπιτεθέντες κατὰ τῶν προξενείων καὶ ἀπαγαγόντες τὸν πρόξενον τῆς Αὐστρουγγαρίας εἰς τὰ ὄρη.

Ὁ κ. Ζλάτκος, ἀπὸ τῆς 1/14 ἰουλίου, ἀπέστειλεν εἰς τὸ γενικὸν προξενεῖον Θεσσαλονίκης τὴν κατωτέρω τηλεγραφικὴν ἔκθεσιν·

«Βουλγαρικὸν ἀπόσπασμα ἐξ ἰπλικοῦ καὶ πεζικοῦ ἐβομβάρδισε τὴν πόλιν τῶν Σερρῶν, τὴν παρασκευὴν προΐαν. Ἀφοῦ ἐρρίφθησαν μερικαὶ δόιδες εἰς διάφορα μέρη, τὸ πεζικὸν εἰσῆλθεν εἰς τὴν πόλιν σφαζόν καὶ πυρπολοῦν πάσας τὰς οἰκίας καὶ πάντα τὰ καταστήματα. Ἡ πόλις κατεστράφη σχεδὸν ὁλόκληρος· τὰ πτώματα ἐκ τῆς σφαγῆς καὶ πυρπολήσεως ἀνέρχονται εἰς μέγιστον ἀριθμὸν. Περίπου 20,000 κάτοικοι μένουσιν ἀνέστιοι· αἱ τροφαί, τὰ ἐνδύματα καὶ τὰ κλινოსκεπάσματα πασῶν τῶν ἀποθηκῶν κατεστράφησαν· ἡ πόλις στερεῖται ὀλοτελῶς τροφῶν. Πρὸ τῆς τρομερᾶς αὐτῆς καταστάσεως, σὰς παρακαλῶ νὰ μετάσχητε εἰς τὴν ἀποστολὴν βοηθημάτων.

«Τὴν παρασκευὴν, περὶ τὴν μεσημβρίαν, στρατιῶται τοῦ τακτικοῦ στρατοῦ προσέβαλλον τὴν οἰκίαν μου, ὑποχρεώσαντές με νὰ ἐξέλθω εἰς τὴν ὁδὸν μετὰ τῆς οἰκογενείας μου καὶ μεγάλου ἀριθμοῦ προσώπων, ἅτινα φεύγοντα τὰς σφαγὰς καὶ τὸ πῦρ, εἶχον καταφύγει εἰς τὴν οἰκίαν μου. Εὐθὺς κατόπιν ὠδηγήθημεν εἰς τὰ ὄρη. Ἄπαντα τὰ παιδιά καὶ αἱ γυναῖκες, αἵτινες με ἠκολούθουν ἠπειλήθησαν διὰ θανάτου, καὶ ἠλευθερώθημεν μόνον ἀφοῦ κατεβίλομεν

σημαντικά λύτρα. Είμαι σφός και υγιής, ἀλλ' ἐπειδὴ ἡ οἰκία μου ἐγένετο παρανόμιμα τοῦ πυρός, εὐρίσκομαι μετὰ τῆς οἰκογενείας μου ἄστεγος καὶ ἀνένδυτος· ὅλοι οἱ ὑπῆκοοί μας οἱ κατοικοῦντες ἐνταῦθα, εὐρίσκονται εἰς τὴν αὐτὴν μὲ ἐμὲ θέσιν.

«Ὁ ἑλληνικὸς στρατὸς κατέλαβε τὴν πόλιν περὶ τὴν ἐσπέραν τῆς παρασκευῆς, ὁργανώσας ἀμέσως ἀστυνομικὴν ὑπηρεσίαν, ἥτις κατώρθωσε νὰ συγκρατήσῃ τὴν τάξιν. Αὐτὴν τὴν στιγμὴν ἐπικρατεῖ τελεία τάξις καὶ ἡσυχία».

Ἡ ἐκθεσις τοῦ Ἰταλοῦ προξενικοῦ πράκτορος κ. Μεναχέμ Σιμαντώφ δὲν ἐδημοσιεύθη. Ἀλλ' ἰδοὺ αἱ δηλώσεις, εἰς αἷς προσέβη οὗτος εἰς τὸν ἀνταποκριτὴν τοῦ ἰταλικοῦ Secolo κ. Magrini, μεταβάττα ἐπιτοπίως. (*Secolo 18 ἰουλίου 1913*).

«Ὁ Ἰταλὸς προξενικὸς πράκτωρ, Μεναχέμ Σιμαντώφ, μᾶς ἐξηγεῖ ὅτι τὴν παρασκευὴν μεσημβρίαν, στρατιῶταί τινες τοῦ πεζικοῦ τὸν ἐκάλεσαν νάνοξην τὴν οἰκίαν του, ἐν ᾗ εἶχον καταφύγει 600 πρόσωπα, κατὰ τὸ πλεῖστον γυναῖκες καὶ παῖδιά. Ὁ Σιμαντώφ ἐνεφανίσθη εἰς τὸ παράθυρον. Οἱ στρατιῶται τοῦ ἐξήγησαν 400 τουρκικὰς λίρας. Ἀλλ' οὗτος γνωρίζων τὴν βουλγαρικὴν ἐπεισεν αὐτοὺς νὰ φύγωσι μόνον μὲ τέσσαρας λίρας.

«Ἡ παρουσίᾳ τοῦ νέου Βουλγάρου Μαυροδιδεφ, λέγει ὁ Σιμαντώφ, ἔσωσε τὸ πρακτορεῖον ἀπὸ τῆς καταστροφῆς. Ἐν τούτοις κατὰ τὸ διάστημα τῆς ἡμέρας, ἠναγκάσθημεν νάπομακρύνωμεν καὶ ἄλλους στρατιώτας διὰ νέων λύτρων. Τὸ πρακτορεῖον πλήρες προσφύγων περιεκυκλοῦτο πανταχόθεν ὑπὸ φλογῶν, καὶ μετὰ δυσκολίας ἐπροστατεύθημεν ἀπ' αὐτῶν».

Ὁ Ἰταλὸς πράκτωρ μᾶς ὁμιλεῖ κατόπιν περὶ τῶν σφαγῶν τοῦ μουσουλμανικοῦ στοιχείου καὶ τῶν διωγμῶν ὅλων τοῦ πληθυσμοῦ ἀπὸ τῆς καταλήψεως τῆς πόλεως ὑπὸ τῶν Βουλγάρων. Μᾶς δίδει ἀνηκούστους λεπτομερείας! Αἱ ἀρχαὶ ἤρπαζον τὰ καλλίτερα ἀντικείμενα, ἐπιτὺλα, τάπητας, ἀργυρὰ σκεύη, ὑφάσματα τὸ πᾶν ἐκλέπτετο καὶ ἐστελλετο εἰς Σόφριαν.

«Ὅτε ὁ τσάρος Φερδινάνδος διῆλθεν ἐκ Σερρών, ὁ νομάρχης ἐξήτησε παρὰ τοῦ Ἰταλοῦ προξενικοῦ πράκτορος πλοῦσία σκεύη ὅπως προσφέρῃ, κατὰ τὰ εἰωθότα, τὸν ἄρτον καὶ τὸ ἄλας εἰς τὸν Βούλγαρον βασιλέα. Ὁ Σιμαντώφ ἐδέχθη, ἀλλὰ καὶ μετὰ τὴν ἀναχώρη-

σιν τοῦ τσάρου τὰ σκεύη δὲν ἐπεστράφησαν. Ὁ Σιμαντώφ τὰ ἐξήτησε πλείστακις, ἠπέιλησε νὰ ζητήσῃ τὴν μεσολάβησιν τῆς ἐν Σόφριαν ἰταλικῆς πρεσβείας καὶ νὰ δημιουργήσῃ σκάνδαλον καὶ τέλος κατώρθωσε νὰ λάβῃ ἀποζημιώσιν διὰ τὸ τέταρτον μὲν τῆς ἀξίας τῶν κλοπιμαίων.

«Ἐπειδὴ ὁ Σιμαντώφ εἶνε πλούσιος ἔμπορος, αἱ βουλγαρικαὶ ἀρχαὶ ἐπέταξαν ἐκ τῶν καταστημάτων του ἐμπορεύματα ἀξίας 50.000 φράγκων, ἀρήσασαι εἰς αὐτὸν ἀντὶ πάσης πληρωμῆς ἀποδείξεις. Αἱ ἀποδείξεις αὗται συνίστανται εἰς τεμάχια χάρτον, ἐξ ὧν ἐγέμισεν ὁλόκληρος ἡ Ἀνατολικὴ Μακεδονία καὶ ἡ Θράκη· συνήθως, ἰδίως δόσκις προέκειτο περὶ Ἑλλήνων, ἐγράφοντο ἀντὶ τοῦ ἀντιτίμου καὶ τοῦ εἵδους τοῦ ἐμπορεύματος, ἔθρεψεν εἰς τὴν βουλγαρικὴν γλώσσαν. Ὅλα τὰ καταστήματα ἦσαν ἐπίσης ὑπερχεωμένα νὰ ἀναρτῶσι βουλγαρικὰς ἐπιγραφὰς καὶ αὐτὸς ὁ Ἰταλὸς προξενικὸς πράκτωρ ἠναγκάσθη νὰ συμμορφωθῇ πρὸς τὴν διαταγὴν ταύτην, ὑπεβλήθη μάλιστα καὶ εἰς πρόστιμον διότι δὲν τὸ εἶχε πράξει ἐγκαίρως».

Ἀλλ' ἐκτὸς τῶν μαρτυριῶν τῶν δύο ἐπὶ τόπου προξενικῶν ἀντιπροσώπων τῆς Αὐστρουγγαρίας καὶ Ἰταλίας, ἔχομεν καὶ τὰς μαρτυρίας τῶν γενικῶν προξένων τῶν αὐτῶν Λευάνεων ἐν Θεσσαλονίκῃ, μεταβάττων ἐπὶ τούτῳ εἰς τὰς Σέρρας ὀλίγας ἡμέρας μετὰ τὴν καταστροφὴν. Καὶ τοῦ μὲν γενικοῦ προξένου τῆς Αὐστρουγγαρίας κ. Κράλ, ἐδημοσιεύθη ἡ ἐπίσημος τηλεγραφικὴ ἐκθεσις πρὸς τὴν κυβέρνησιν, ἔχονσα ἐπὶ λέξει ὡς ἑξῆς· (*Temps 23 ἰουλίου 1913*).

Μετέβην εἰς Σέρρας ἀκολουθούμενος ὑπὸ τοῦ Ἰταλοῦ συναδέλφου μου. Ἡ πόλις αὕτη, ἄλλοτε τόσον πλουσία καὶ ἀνθοῦσα, εἶνε τὴν σήμερον κατὰ τὰ τρία* τέταρτα σωρὸς καπνίζόντων ἑρειπίων. Οἱ Βούλγαροι εἶχον ἤδη ἐγκαταλίπει τὰς Σέρρας τὴν 5ῃν ἰουλίου (v. ἡ) τὴν 11ῃν ἰουλίου ἐνεφανίσθησαν στρατὸς καὶ κομιτατζήδες ὀδηγούμενοι ὑπὸ ἀξωματικῶν καὶ ὑπαλλήλων. Ἐδομυῖαρχισαν τὴν ἀνυπεράσπιστον πόλιν διὰ τεσσάρων τηλεβόλων, ἐληλάτησαν καὶ ἐπυρπόλησαν τὰς ὥραιότερας συνοικίας, ὡς καὶ πλείστας οἰκίας ἀνηκούσας εἰς αὐστριακὰς ὑπηρεσίας, καὶ τὸ προξενεῖόν μας. Αἱ ζημίαι ὑπολογίζονται εἰς 45 περίπου ἑκατομμύρια φράγκων. Πεντήκοντα πρόκριτοι ἐδολοφονήθησαν μετὰ τῶν ὁποίων ὁ Οὐγγρος ὑπῆκοος Ἀλβέρτος Μπίρος, πλείστοι εὗρον τὸν θάνατον μετὰ τῶν φλογῶν. Πέντε

ἐν τῶν νέων ἀποθηκῶν καπνοῦ τοῦ αὐστριακοῦ καταστήματος Χρέ-
ζογκ καὶ Σ^{ια} κατεστράφησαν καὶ καίονται ἀκόμη. Αἱ ξημίαι του
ἀνέρχονται εἰς 2.500.000 φράγκων. Οὐδὲ τὴν σημαίαν μας ἐσεβά-

Τὸ κωδωνοστάσιον
τοῦ καταστραφέντος μητροπολιτικοῦ ναοῦ τῶν Σερρών.

(Φωτογραφία τοῦ ἐπισκοποῦ τοῦ Βασιλείου κ. Φραγκοῦδη).

σθησαν. Ὁ ὑποπρόξενος Ζλάτκος, ὅστις τὴν ἐκράτει ὁ ἴδιος, ὥδη-
γῆθαι εἰς τὰ ὄρη μὲ 150 πρόσωπα, ἅτινα εἶχον καταφύγει εἰς τὸ
προξενεῖον καὶ ἠλευθερώθη μόνον μετὰ τὴν πληρωμὴν τῶν λύτρων.

Ἀπαραίτητος καθίσταται ἡ ἀποστολὴ βοηθημάτων διὰ τοὺς ὑπη-
κόους μας, ἀνήκοντας εἰς Ἰσραηλιτικὰς οἰκογενεῖας, ἄλλοτε εὐπορω-
τάτας. Παρακαλῶ νὰ σταλῶσι μεγάλα ποσὰ πρὸς ἀγορὰν τροφίμων
καὶ ἐνδυμάτων.

Ἡ ἐκθεσις τοῦ Ἰταλοῦ γενικοῦ προξένου κ. Βιδάμπα δὲν ἐδη-
μοσιεύθη. Ἐν τοῦτοις πεῖθεται τις περὶ τῶν ἐντυπώσεών του ἀνα-
γινώσκων τὴν ἀνταπόκρισιν τοῦ κ. Magrini, ἀνταποκριτοῦ τοῦ
Secolo, ἧς ἀπόσπασμα προαναφέρεται. Οὗτος παρηκολούθησε τοὺς
προξένους Θεσσαλονίκης εἰς τὰς Σέρρας, παραστὰς εἰς τὴν ἐπὶ τοῦ
Ἰταλοῦ προξενικοῦ ὑπαλλήλου γενομένην ἀνάκρισιν.

Μόλις ἐγνώσθη ὅτι ὁ γενικὸς πρόξενος τῆς Ἰταλίας ἐν Θεσ-
σαλονίκῃ κ. Βιδάμπα καὶ ὁ συνάδελφός του τῆς Αὐστρουγγαρίας
κ. Αὔγουστος Κράλ θὰ μετέβαινον εἰς Σέρρας, ἐνόμισα ὅτι ἔπρεπε
νὰ μεταβῶ μετ' αὐτῶν. Παρέστην καὶ συμμετέσχον εἰς τὰς πολυα-
ριθμοὺς ἀνακρίσεις, εἰς ἃς προέβησαν. Εἶμαι λοιπὸν εἰς θέσιν νάνα-
κοινώσω τὸ ἀποτέλεσμα τῆς προξενικῆς ἀνακρίσεως, ἐξ ἧς προκύπτει
τὸ προσχεδιασμένον καὶ τὸ ἀμέσως ἐπεύθυνον τῆς κυβερνήσεως τῆς
Σόφιας εἰς τὴν καταστροφὴν τῶν Σερρών.

Ἡδυνήθημεν νάναπαραστήσωμεν τὴν ἐβδομάδα τῶν παθῶν,
ἣν διήλθεν ἡ μακεδονικὴ πόλις. Τὴν παρασκευὴν, 4ην Ἰουλίου (ν. ἡ.)
ὁ Βούλγαρος νομικὸς σύμβουλος τοῦ Ἰταλικοῦ προξενείου ἀνεκοί-
νωσεν εἰς τὸν πρόξενον ὅτι ἐλήφθη ἡ ἐπομένη διαταγὴ

«Ἄν ἀποδειχθῇ ὅτι αἱ Σέρραι ἐχάθησαν διὰ τοὺς Βουλγάρους,
νὰ καταστραφῇ ἡ πόλις». Τὴν αὐτὴν ἑσπέραν ὁ στρατηγὸς Ἰβάνωφ
ἤτηθεῖς ἐν Λαχανᾷ διέβη διὰ τοῦ σταθμοῦ Σερρών καὶ διηιθύνθη
πρὸς τὸ Δεμίρ-Ἰσάφ· τὸ σάββατον, 5ην Ἰουλίου, τὰ καταστήματα
καὶ αἱ οἰκίαι διηρπάγησαν, 17 πρόκριτοι ἐσφάγησαν, τέσσαρες ἄλλοι
πρόκριτοι¹⁾, ἐν οἷς οἱ διευθυνταὶ τοῦ γυμνασίου, τοῦ νοσοκομείου
καὶ τῆς τραπέζης Ἀνατολῆς, ὥδηγῆθησαν ἐξω τῆς πόλεως καὶ ἐφο-
νεύθησαν διὰ λογισμῶν. Κατόπιν ὁ στρατηγὸς Βουλκῶφ, διοικητὴς
τῆς Μακεδονίας, καὶ ὅλοι οἱ Βούλγαροι, ὑπάλληλοι, στρατιῶται καὶ
χωροφύλακες, φεύγουσιν ἐσπευσμένως. Τὴν κυριακὴν καὶ δευτέραν

¹⁾ Μετ' αὐτῶν καὶ τρεῖς ἄλλοι Σερραῖοι, ὡς προαναφέρθη μὲ μνηαὶν καὶ
τῶν ὀνομάτων των.

ἡ πόλις ἀναμένουσα τὸν ἑλληνικὸν στρατόν, εἶνε ἡσυχος. Οἱ κάτοικοι ὀπλιζόνται ἵνα ἀντιμετωπίσωσιν ἐνδεχομένην προσβολὴν τῶν κομιτατζήδων. Τὴν τρίτην καὶ τετάρτην συμβαίνουνσι μικραὶ ἀψιμαχίαι μεταξὺ κατοίκων καὶ ὁμάδος στρατιωτῶν, οἵτινες προσπαθοῦσι νὰ εἰσεέλθωσιν εἰς τὴν πόλιν καὶ πυρπολήσωσιν αὐτήν. Τὴν πέμπτην οἱ κάτοικοι προαισθανόμενοι τὴν καταστροφὴν ἀποστέλλουσιν ἀντιπροσωπεῖαν εἰς Νιγρίταν, ἵνα ζητηθῇ βοήθεια· ἀλλ' ἦτο πλέον πολὺ ἀργά.....

».... Ἐν τῇ συνοικίᾳ Καμενῖα ἐσφάγησαν 28 ἄτομα, ἐν οἷς ὁ Ἀλβέρτος Μπίρος, Οὐγγρος ἐπὶ κκοος. Ὁ ὑποπρόξενος τῆς Αὐστρίας μὲ τοὺς καταφυγόντας εἰς τὸ προξενεῖον, μεταφέρεται εἰς τὰ ὄρη. Ἡ λαμπρά του οἰκία διαρπαζεται καὶ πυρπολεῖται· ὅλα αἱ οἰκοδομαί, αἱ προστατευόμεναι διὰ ξένων σημαίων, ὑφίστανται τὴν αὐτὴν τύχην. Ἐν τῇ τραπέζῃ Ἀνατολῆς προσπαθοῦσι νὰ νοήσωσι τὸ ταμεῖον διὰ βόμβος, ἀλλὰ τὸ ἐγχείρημα ἀποτυγχάνει καὶ οἱ ἐπιδρομεῖς περιορίζονται εἰς τὴν πυρπόλησιν τῶν οἰκοδομῶν. Τὸ Ἰταλικὸν προξενικὸν πρακτορεῖον, λαμπρῶς ἐκτισμένη οἰκοδομή, ἔχονσα πέριξ ἐκτεταμένον κήπον, ἐσώθη ὥς ἐκ θαύματος ἐκ τῆς καταστροφῆς. Εἶνε ἡ μόνη σφισμένη οἰκία ἐξ ὅλης τῆς πυρποληθείσης συνοικίας».

Ἔπονται δὲ ἐν τῇ ἀνταπόκρισει τοῦ κ. Μαγκρίνι αἱ ἀνακοινώσεις τοῦ Ἰταλοῦ προξενικοῦ πράκτορος κ. Μεναχέμ Σιμαντώφ, ὧν ἐμνημονεύσαμεν ἥδη. Τὴν ἀνταπόκρισιν αὐτοῦ ὁ κ. Μαγκρίνι περαινεί διὰ τῶν ἐξῆς·

«Συνοδενόμενος ὑπὸ τοῦ ἱππότη Μ. Βιβιάμπα καὶ τοῦ προξένου Κράλ, ἐπισκέπτομαι ἐπανελημμένως ἀπάσας τὰς συνοικίας τῆς πόλεως. Ὅποια ἀπέραντος ἐρήμωσις! Ὑπολογίζονται εἰς 4.000 οἰκίας αἱ καταστραφείσαι τοιαῦται, ὧν πλείστοι λιθόκτιστοι. Οἱ δύο πρόξενοι ἀνακράζουσιν, ὅτι οὐδέποτε εἶδον παρόμοιον θέαμα. Αἱ ἡμέτεραι ἐντεχνώσεις συμφωνοῦσιν. Εὐρισκόμεθα πρὸ τῆς ἀναστάσεως τοῦ Ταμερλάνου ἢ τοῦ Γεργίς Χάν. Ἡ φρικαλεότης τῆς καταστροφῆς εἶνε ἀνωτέρα τοῦ ὅσον δύναται τις νὰ φαντασθῇ. Εἶνε ἀδύνατον νὰ ἐκτιμήσῃ τις τὸ σύνολον τῶν ζημιῶν. Μόνον αἱ ζημίαι τριῶν μεγάλων καταστημάτων Χέρζογκ καὶ δύο ἄλλων μεγάλων ἀμερικανικῶν ἐταιρειῶν ἀνέρχονται εἰς δέκα ἑκατομμύρια.

»Τὴν 14ην ἰουλίου (ν. ἡ) ὁ ταγματάρχης Μαζαράκης ἐπέστρεψεν

εἰς τοὺς Μουσουλμάνους τὸ μέγα των τέμενος δημευθὲν καὶ μεταβλήθην εἰς ναὸν τῆς ἐξαρχίας. Ἡ τελετὴ τῆς ἐπιστροφῆς ἦτο συγκινητικὴ. Οἱ Μουσουλμάνοι ἐκλαίον καὶ ἔφαλλον τὰ ἐγκώμια τῆς ἐλευθερωτρίας Ἑλλάδος. Ὁ μητροπολίτης συνοδευόμενος ὑπὸ τοῦ ὁρθοδόξου κλήρου ἦτο παρὼν. Ὁ γενικὸς πρόξενος τῆς Ἰταλίας, ὅστις ἦτο παρὼν καὶ αὐτός, ἔλαβε τὸν λόγον δηλώσας ὅτι θὰ ἀνε-

Τὰ ερείπια τοῦ ἀρχαίου μητροπολιτικοῦ ναοῦ.

(Φωτογραφία τοῦ ἑκπαιδικοῦ τοῦ Βασιλέως κ. Φραγκοῦδη).

κοῖνον εἰς τὴν καθύλησιν του τὰς ἀκατονομάστους φρικαλεότητας τῆς βουλγαρικῆς βαρβαρότητος, ὅς ὁ ἴδιος ἀντιλήφθη, καὶ προσέθεσεν ὅτι «ἡ ἐκδήλωσις τῆς συναδελφώσεως καὶ τῆς ὁμονοίας τῆς μεταξὺ Μουσουλμάνων καὶ Ἑλλήνων, ἦτο τὸ εὐτυχές προοίμιον τῆς ἀναστάσεως τῶν Σερρῶν, πόλεως, εἰς ἣν ἀπεδόθη ἡ ἡσυχία ὑπὸ τῆς ἐλληνικῆς διοικήσεως».

Εἰς τοὺς προξένους ἐπεδείχθησαν ὑπὸ τοῦ φρουράρχου Σερρῶν

αἱ ψευδεῖς κοιμώσεις καὶ τὰ ψευδῆ γένεια, ἀτινα εὐρέθησαν ἐν τῷ γραφείῳ τοῦ διοικητοῦ Βουλῶφ διὰ τὴν μετεμπίεσιν τῶν δολοφόνων, ὡς καὶ μέγας ἀριθμὸς λαφύρων συγκεντρωμένων ἐν τῷ γραφείῳ τοῦ αὐτοῦ Βουλῶφ καὶ τοῦ Χαματζήεφ, ἰδίως γυναικεῖα ἐνδύματα. Εἰς τὸν φρούραρχον οἱ πρόξενοι ἐξέφρασαν τὴν ἀγανάκτησίν των καὶ ἐδήλωσαν ὅτι παρόμοιοι κακούργοι οὐδὲ κατὰ τοὺς μέσους αἰῶνας ὑπῆρχον.

Κατ' ἄλλας ἐπισήμονες πληροφορίας ὁ γενικὸς πρόξενος τῆς Ἰταλίας διερχόμενος διὰ μέσου τῶν καπνιζόντων ἑρειπίων ἀνέκραγεν ἀδιακόπως «εἶνε τρομερόν!» («C'est terrible!») Ὁ δὲ πρόξενος τῆς Αὐστρίας, ὅστις λεπτομερέστερος τοῦ συναδέλφου του, δὲν ἀφῆκε γυνίαν, ἣν δὲν ἐπεσκέφθη, ἀνέτρεχεν εἰς τὴν λατινικὴν ἵνα ἐκφράσῃ τὰς ἐντυπώσεις του καὶ ἔλεγε διαρκῶς «terribile visu!» (φρικτὸν ἰδέσθαι!) Ὁ ἀποτροπιασμὸς τῶν προξένων ἐξεδηλώθη ζωηρότερον ἀκόμη, ὅτε ἀντελήφθησαν, ὅτι ἡ καταστροφή τῶν Σερρών ὠφείλετο ὄχι εἰς τοὺς κομιτατζήδες, ἀλλ' εἰς στρατιώτας καὶ ἀξιωματικούς τοῦ τακτικοῦ βουλγαρικοῦ στρατοῦ.

ΑΙ ΕΝΤΥΠΩΣΕΙΣ ΤΩΝ ΞΕΝΩΝ ΔΗΜΟΣΙΟΓΡΑΦΩΝ

Τηλεγραφικὴ ἀνταπόκρισις τοῦ κ. R. Ρυαυε, εἰδικοῦ ἀπεσταλμένου τοῦ Temps τῶν Παρισίων. (Temps 21 ἰουλίου 1913).

«..... Εἰς τὰς ἑνδεκα π. μ. φθάνομεν εἰς τὰς Σέρρας. Δὲν θὰ δώσω μακρὰς λεπτομερείας ἐπὶ τῆς πυρπολήσεως τῆς πόλεως ταύτης. Εἶνε ἤδη γνωσταί. Ἐξαιρετικὴν ἐντύπωσιν προκαλεῖ ἡ θέα ὀλοκλήρων συνοικιῶν ἡρειπωμένων, ἡρημωμένων, ἐνθυμίζουσῶν τι ἀνάλογον τῆς Πομπηΐας, μετ' προσθετοῦ τὴν θλίψιν τῶν ζώντων ἀνθρώπων τῶν διαμενόντων ἐν αὐτοῖς τοῖς ἑρείπιοις..... Χαρακτηριστικὸν γεγονὸς εἶνε τὸ ἑξῆς. Ὅτι ἐπὶ τῆς αὐτῆς πλατείας, ἀπέναντι ἡ μίᾱ τῆς ἄλλης εὐρίσκοντο ἡ τράπεζα Ἀθηνῶν καὶ ἡ ἔθνικὴ τράπεζα τῆς Βουλγαρίας. Ἐκ τῆς πρώτης σφύζονται μόνον οἱ τοῖχοι, ἡ δευτέρα εἶνε ἄθικτος. Ἡ πυρπόλησις τῶν Σερρών ἔσχε περὶ τὰ χίλια θύματα γέροντας, γυναικας καὶ παιδία, ὅσα δὲν εἶχον προφθάσει νὰ σωθῶσιν. «Εἶχον τρεῖς οἰκίας, μοὶ λέγει εἰς πολίτης, καὶ μοὶ ὑπολείπονται μόνον τὰ ἐνδύματα τὰ ὅποια φορῶ. Ἀλλὰ τόσῳ τὸ χειρότερον! Ἡ δουλεία ἐτελείωσε. Ζήτω ἡ Ἑλλάς». Τὰ βουλγαρικὰ στρατεύματα κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς κατοχῆς ἐπέβαλον λύτρα εἰς τοὺς κατοίκους, ἠνάγκαζον τοὺς ἄνδρας νὰ τοῖς δίδωσι τὰ ὑποδήματα ἅτινα ἐφόρουν, ἐπειδὴ ἡ βουλγαρικὴ ἐπιμελητεία ἐστερεῖτο τοιούτων. Ὁ κατὰλογος τῶν προσωπικῶν παραπόνων εἶνε τόσον μακρὸς, εἰς ὃν περιλαμβάνονται πιέσεις, φυλακίσαις, καὶ μιστιγώσεις, ὥστε δὲν δύναμαι νὰ ἀναγράψω αὐτόν.....».

Ἀνταπόκρισις τοῦ λοχαγοῦ κ. Trappann, πολεμικοῦ ἀνταποκριτοῦ τοῦ Ἡμερησίου Τηλεγράφου (21 ἰουλίου 1913), (κατὰ τὴν δόγησιν τοῦ κ. Μυγγάουζεν καθηγητοῦ εἰς τὸν κ. Trappann).

«Τὴν 1ην ἰουλίου οἱ Βούλγαροι ἐξανῶντο ἀπροκαλύπτως διὰ τὸ μυστικὸν των σχεδίων τοῦ νὰ ἐπιτεθῶσι τὴν ἐπιούσαν κατὰ τοῦ

ἑλληνικοῦ στρατοῦ καὶ νὰ φθάσωσιν εἰς τὴν Θεσσαλονίκην ἐντὸς ὀλίγων ὥρων· τὴν 4ην Ἰουλίου ἐν τούτοις φυγάδες ἐκ τῆς μάχης τοῦ Λαχανᾶ, συνέρρεον πρὸς τὰς Σέρρας, σιρφετὸς πανικοβλήτων ἀνδρῶν καὶ ἀξιωματικῶν, ἐστερημένων παντὸς ἠθικοῦ. Τὴν 5ην Ἰουλίου ἡ πόλις ἀπηλευθερώθη τῆς παρουσίας των, ἀλλ' ἔνεκα τῆς καταστροφῆς τῆς γεφύρας τοῦ Στρυμόνος, εἰς ἣν προέβησαν, ὁ ἑλληνικὸς

Ερείπια ἐκ τῆς καταστροφῆς τῶν Σερρῶν.

(Φωτογραφία τοῦ ἐπιστάτου τοῦ Βασιλέως μ. Φραγκοπούλου).

στρατὸς δὲν ἠδυνήθη νὰ βαδίσῃ εἰς τὴν πόλιν. Μέχρι τῆς εἰσόδου οἱ Ἕλληνες καὶ οἱ Μωαμεθανοὶ κάτοικοι ἐσχημάτισαν πολιτοφυλακὴν ἐκ χιλίων ἀνδρῶν, περιεπόλουν ἀνὰ τὴν πόλιν, ἐκαθάρισαν δὲ τὰ πέριξ βουνὰ ἀπὸ τῶν Βουλγάρων κομιτατζήδων. Ἡ κατάστασις αὕτη παρετείνετο ἐπὶ ἡμέρας καὶ ἐν τούτοις ὁ ἑλληνικὸς στρατὸς ἤργει νὰ ἐμφανισθῇ. Τὴν νύκτα τῆς πέμπτης, 10 Ἰουλίου, Βούλγαροι στρατιῶται καὶ πυροβολικόν, δι' οὗ ὑπεστηρίχθησαν οἱ κομιτατζήδες,

ἐνίστησαν τὴν πολιτοφυλακὴν καὶ εἰσῆλθον εἰς τὴν πόλιν τὴν πρωΐαν τῆς ἑσπερας.

«Περὶ τὴν 11ην π. μ. ὁ πληροφορῶν με περὶ τούτων καθηγητὴς εἶχεν ἐξαφρισθῇ ἀπὸ παταγώδη κτυπήματα Βουλγάρων στρατιωτῶν καὶ κομιτατζήδων ἐπάνω εἰς τὴν θύραν τοῦ δωματίου του. Τὸν ἐκάλεσαν νὰ ἐξέλθῃ ἡμίγυμνος ὅπως ἦτο εἰς τὸν δρόμον, ἀλλ' ἐκείνος ἠρνήθη, λέγων ἐνῶ ἐγύμνωνε τὸ στήθος του. «Ἐὰν θέλητε νὰ μὲ φονεύσητε, κτυπάτε ἐδῶ! δὲν φοβοῦμαι τὸν θάνατον, ἀλλὰ δὲν θὰ ἐξέλθω ἐκ τῆς οἰκίας μου μετὰ τὴν νυκτιὰν περιβολήν». Τότε τοῦ ἐπέτρεψαν νὰ ἐνδιθῇ ὑπὸ τὴν φύλαξιν ἐνὸς κομιτατζῆ. Ὅτε ἐξῆλθεν εἰς τὴν ὁδὸν εἶδεν ὅτι ἡ πόλις ἐφλέγετο. Αἱ ὁδοὶ ἦσαν πλήρεις κρεουργημένων πτωμάτων, ὅλα τὰ καταστήματα εἶχον διαρπαγῇ καὶ τὸ περιεχόμενόν των εἶχε ριφθῇ εἰς τοὺς δρόμους. Εὗρεν ἕνα ἄρτον, ἀλλ' ὁ φύλαξ του τὸν ἐνέπαιζε λέγων. «Ἐντὸς δέκα λεπτῶν θὰ σοῦ κόψωσι τὴν κεφαλὴν· διατί νὰ χάθῃ εἰς ἄρτος;»

Μὲ πολλὰς δικαιολογίας καὶ ὑπερφυγὰς ἔπεισεν ὁ καθηγητὴς τὸν φύλακά του νὰ τὸν ὀδηγήσῃ εἰς τὴν ὁδόν, ὅπου ἔκειτο τὸ ἀσπριακὸν προξενεῖον, ἐλπίζων ὅτι θὰ καώρθωνε νὰ διαφύγῃ ἐκεῖ. Ἡ θύρα εὐτεχνῶς ἦτο ἀνοικτὴ καὶ ὁ καθηγητὴς εἰσώρμησε, κλείων τὴν θύραν ὀπισθέν του. Ἀλλὰ κατὰ κακὴν σύμπτωσιν ἐντὸς τοῦ προξενείου συνήντησε Βούλγαρον ἀξιωματικὸν καὶ στρατιώτα, ζητούντας ἐπιμόνωσ ἀπὸ τὸν πρόξενον νὰ τοὺς ἀκολουθήσῃ. Ὁ πρόξενος, ὅστις ἐφόρει τὴν ἐπίσημον στολὴν καὶ τὰ παράσημά του, ἠρνήθη νὰ συμμορφωθῇ, μέχρις ὅτου τοῦ ὑπέδειξαν ὅτι ἐντὸς ὀλίγων λεπτῶν ἡ οἰκία θὰ παρεδίδοτο εἰς τὸ πῦρ. Τότε ἐνέδωκε καὶ διέταξε νὰ ανοιχθῇ ἡ θύρα τῆς αὐλῆς. Ἐντρομα τότε καὶ ἀγωνιώντα ἤρchiσαν νὰ ἐξέρχονται εἰς θλιβερὸν στίχον ἀτυχῇ ἀνθρώπινα πλάσματα, παιδιά, γυναῖκες καὶ νεαροὶ παρθένοι, ἐν ὅλῳ 200 ψυχαί, μετὰ δὲ τούτων καὶ δώδεκα ἄνδρες, οἵτινες μάλιστα εἶχον ζητήσῃ προστασίαν ὑπὸ τὴν αἰγίδα τοῦ δικεφάλου ἀετοῦ. Καὶ ἡ πένθημος πομπὴ ἀκολουθοῦμένη ὑπὸ στρατιωτῶν φερόντων ἐφ' ἑπλιν λόγγην, ὑπὸ τὰς διαταγὰς ἐπιλοχίου, ὀδηγήθη διὰ μέσου τῆς καιομένης πόλεως πρὸς τὰ ὄρη. Ἡ τρομερὰ πορεία γενομένη διὰ μέσου βαθεῶν φαράγγων, ἤρχισε περὶ τὴν μεσημβρίαν καὶ διήρχεσεν ἐπὶ ὥρας ὀλοκλήρους ὑπὸ τὸν φλέγοντα θερινὸν ἥλιον καὶ τὰς ζαντιστικότερας

ἔτι ὕβρεις καὶ ἀπειλὰς τῶν δημίων. Ἐκεῖνοι, οἵτινες καθυστέρουν εἰς τὴν πορείαν, ἐκεντῶντο πρὸς τὰ πρόσω διὰ τῆς λόγχης τῶν βασιανιστῶν, αἰσθανομένων ἰδιαιτέραν εὐχαρίστησιν εἰς τὸ νὰ περιγράφωσιν εἰς τὰ θύματά των τὰς θηριωδίας, ἃς ἐμελλον νὰ διαπράξωσιν ἐπ' αὐτῶν.

«Ἐφ' ὅσον παρήρχετο ἡ ἡμέρα, δεκάδες Βουλγάρων ἀτάκτων ἐθεῶντο κατευθυνόμενοι τῇδε κακεῖσε. Πληροφορηθέντες οὗτοι, ὅτι ὁ ἑλληνικὸς στρατὸς εἰσέρχετο εἰς τὰς Σέρρας, ἐτάχυναν τὴν πρὸς τὰ πρόσω πορείαν. Ἕλληνις κυρία ἠρώτησε τὸν καθηγητὴν ἐὰν ἡδύνατο νὰ ψάλλῃ τὰς λέξεις τοῦ ὕμνου, ὃν ἐπαιζεν ἡ μουσικὴ τοῦ «Τιτανικοῦ» ὅτε οὗτος ἐβυθίζετο. «Ἐγγύτερον, ὦ Θεέ μου, πρὸς Σέ», ἀλλ' οἱ στρατιῶται διέταξαν ἀμέσως νὰ σταματήσῃ τὸ ἄσμα τοῦ θανάτου.

»Μίαν στιγμὴν ὁ καθηγητὴς διέκρινε Βούλγαρον ἀξιωματικὸν τοῦ ἐπιτελείου, ὃν ἐγνώριζε καλῶς. Ἡ ἐκκλησις ἐν τούτοις, ἦν ἐποιήσατο, δὲν ἔφερεν ἀποτέλεσμα, τοῦ ἀξιωματικοῦ περιορισθέντος νὰ εἴπῃ, ὅτι δὲν ἦτο ἀρμόδιος καὶ ἀπομακρυνθέντος ἐν καλπασμῷ.

»Ἐπὶ τέλους περὶ τὴν δύσιν τοῦ ἡλίου, ἔφθισαν εἰς ὁροπέδιον καὶ ἡ συνοδεία διετάχθη νὰ σταματήσῃ. Ὁ ἐπιλοχίας διὰ τῆς ἀγριωτέρας φωνῆς του διέταξε τὰς γυναῖκας, τὰ παῖδια καὶ τοὺς ἄνδρας νὰ ποτελέσωσι τρεῖς ὁμάδας, ἐξηγήσας ὅτι τινὲς ἐκ τῶν ἀνδρῶν θὰ ἐσφάζοντο ἐπὶ τόπον πρὶν νυκτώσῃ, οἱ δὲ λοιποὶ θὰ παρίσταντο μάρτυρες εἰς τὸ θέαμα. Ὁ καθηγητὴς, ὅστις εἶχε σκεφθῇ νὰ προκαλέσῃ τὴν ὀργὴν τῶν Βουλγάρων διὰ νὰ ποφύγῃσι τοῦλάχιστον τὸν βραδὺν θάνατον καὶ νὰ μὴ παραστῶσιν εἰς τὰ μαρτύρια τῶν γυναικῶν, προὐχώρησε πρὸς τὰ ἔμπρὸς καὶ εἶπε προκλητικῶς πρὸς τοὺς Βουλγάρους!

«—Ἀρνούμεθα. Ἡ ὅλοι νὰ ποθάνωμεν ἢ οὐδεὶς. Ὅπισθὲν σας τὴν στιγμὴν αὐτὴν ἔρχονται οἱ Ἕλληνες εὐζωνοὶ. Θὰ μᾶς ἐκδικήσωσι καὶ κατόπιν ἡ Αὐστρία θὰ ζητήσῃ λόγον διὰ τὸν δολοφονηθέντα πρόξενόν της.

Βλέπων ὁ καθηγητὴς τὴν ἐντύπωσιν, ἣν προὔξενησεν, ἐνεθάρρυνε καὶ λαμβάνων τὸ ὕψος τοῦ ὁραματιζομένου ἐκρανῆσε μὲ ἔκστασιν!

«Ἐκεῖνοι, οἵτινες πρόκειται νὰ ποθάνωσιν ὁραματίζονται. Βλέπω

τὸν παντοδύναμον Θεὸν νὰ κατανεῖῃ ἐξ οὐρανοῦ καὶ νὰ κρατῇ δῆδα εἰς τὴν χεῖρα. Τρέχει κάτω ἐκεῖ, πρὸς τὰ βουνά, βορείως... Κατανεῖῃ καὶ θέτει πῦρ εἰς οἰκίαν τινά. Εἶνε ἡ οἰκία σας!» (ἀπευ-

Σέρραϊα ἀπηλπασμένη ἐκ τῆς καταστροφῆς.

(Φωτογραφία τοῦ ἐκπαιστικοῦ τοῦ Βουλῆτος κ. Φραγκοῦδη).

θύνει τοὺς λόγους αὐτοὺς πρὸς τὸν ἐπιλοχίαν). Καὶ ἐξακολουθεῖ. «Ἀκούω μίαν γυναῖκα νὰ κλαίῃ, βλέπω χεῖρας παιδίων νὰ ὑψώνονται μὲ ἀγωνίαν. Εἶνε τὰ τέχνα σας!»

Καὶ ἐξηκολούθησεν εἰς τὸν αὐτὸν τόνον, στηρίζων τὸ βλέμμα

του ἐπὶ τῶν προβεβηκότων τὴν ἡλικίαν στρατιωτῶν. Ἐντὸς ὀλίγου ἢ πρόληψις ἔφερε τὸ ἀποτέλεσμά της μετὰ τῶν Βουλγάρων στρατιωτῶν, οἵτινες, προσεγγίσαντες πρὸς ἀλλήλους, ἤρχισαν νὰ συνομιλῶσι χαμηλῇ τῇ φωνῇ.

Ὁ καθηγητὴς ἔπαισε νὰ προφητεύῃ.

«Ἐχετε χρήματα;» ἐπιθύρῃσεν αἰφνιδίως ἀποτεινόμενος πρὸς τοὺς συντρόφους του. «Δώσατέ τα ἀμέσως! Γυναῖκες σεῖς δώσατε τὰ κοσμήματά σας». Καὶ ἐνῶ τὰ τραπεζικὰ γραμμάτια καὶ τὰ κοσμήματα καὶ τὰ χρυσὰ νομίσματα περιήρχοντο εἰς τὰς χεῖρας τῶν στρατιωτῶν, ὁ καθηγητὴς εἶπε· «Μὲ αὐτὰ καὶ τὴν ζωὴν μας ἐμπορεῖτε νὰγοράσῃτε ἀφραῖν ἀμαρτιῶν». Αὐτὸ ἤρκεσεν. Ὁ πρόξενος, ὅστις ἴστατο ἐκεῖ που μόνος του, εἰδοποιήθη ὅτι ὅλοι ἦσαν ἐλεύθεροι νὰ φύγῃσι καὶ τοιοῦτοτρόπως μὲ χαρὰν εἰς τὴν καρδίαν καὶ μὲ δάκρυα εἰς τοὺς ὀφθαλμοὺς ἡ Ολίβερὰ συνοδεῖα ἐπέστρεψε διὰ τῆς σελινοφωτίστου ἀτραποῦ, ὅπως συναντήσῃ παρὰ τὰ εἰσέλματα τῶν Σερρῶν τὴν ἐβδόμην ἑλληνικὴν μεραρχίαν, ἐνῶ οἱ Βούλγαροι φέροντες τετρακοσίας λίρας εἰς μετρητά, κοσμήματα καὶ ἄλλα ἀντικείμενα, ἔσπευδον διὰ νὰ συνενωθῶσι μετὰ τοῦ φεύγοντος στρατοῦ τῶν».

¹⁾ Αἰταλόκρισις κ. R. Larco, ἐκτίχον ἀπεσταλμένον τοῦ *Carriere della Sera* ¹⁾.

«Εἶνε τοιαύτης ἐξαιρετικῆς σοβαρότητος τὰ γεγονότα, ὅτινα πρόκειται νὰφηγηθῶ, ὥστε ἐνόμισα ἐπιβεβλημένον πρὶν ἢ ἀνακοινώσω αὐτὰ τηλεγραφικῶς νὰ τὰ ἐξακριβώσω διὰ μαρτυριῶν προσώπων, ἐπὶ τῆς ἐντιμότητος τῶν ὁποίων οὐδ' ἡ ἐλαχίστη δύναται νὰ ἐπάρξῃ ἀμφιβολία.

«Τὰ γεγονότα ταῦτα εἶνε αἱ βουλγαρικαὶ σφαγαί, αἵτινες ἀποτελοῦσι τὸ θέμα τῶν ἀνακοινώσεων κατὰ τὰς ἡμέρας ταύτας. Ὅσα ἐκθέτω προέρχονται ἐξ ἀφηγήσεων τοῦ ἐν Θεσσαλονικίᾳ γενικοῦ ἡμῶν προξένου κ. Μακίωρο Βιβάλμπα. Ἐπρεπεν ἀκριβῶς νὰναμείνω τὴν ἐκ Σερρῶν ἐπιστροφὴν τοῦ προξένου, ὅστις μετέβη ἐκεῖ πρὸ δύο ἡμερῶν συνοδεύων τὸν αὐστριακὸν αὐτοῦ συναδέλφον, διὰ νὰ ἐξα-

¹⁾ Φύλλον 18 ἰουλίου 1913.

κριβώσῃ τί ἦτο ἀληθὲς ἐκ τῶν δραματικῶν ἀφηγήσεων τοῦ παρ' αὐτοῦ ἐξαρτωμένου προξενικοῦ πράκτορος τῆς Ἰταλίας ἐν Σέρραις κ. Σιμαντιῶφ. Καὶ ὁ αὐστριακὸς πράκτωρ συνέταξεν ἀνάλογον ἔκθεσιν. Αἱ αὐτὸ ἀκριβῶς μετέβησαν οἱ δύο πρόξενοι ἐπὶ τόπου πρὸς ἐξακριβώσιν τῶν πραγμάτων. Αἱ Σέρραι διετέλουν ἀκόμη ὑπὸ τὴν κατοχὴν τῶν Βουλγάρων ὅταν ὁ ἑλληνικὸς στρατὸς νικηφόρος προήλαινε πέραν τοῦ Κιλκίς. Ἀναγκασθέντες οἱ Βούλγαροι νὰ ἐγκαταλίπῃσι τὴν Νιγρίταν ἐπιρρόλησαν αὐτήν. Αἱ φλόγες καὶ ὁ καπνὸς ἐκκρινέστατα ἐφαίνοντο ἐκ Σερρῶν.

Ἦτο ἡ πέμπτη ἐσπέρα. Ἀκριβῶς τὸ μεσονύκτιον τῆς παρασκευῆς εἰς πυροβολισμὸς ἠκούσθη ἐντὸς τῆς πόλεως. Ἦτο τὸ σύνθημα. Τὸ βουλγαρικὸν ἐπιτελεῖον ἔφειγε μὲ κατεύθυνσιν πρὸς βορρᾶν. Μέγα μέρος τοῦ στρατοῦ κατὰ διαλείμματα ἠκολούθησε τὸ ἐπιτελεῖον. Ἐν τῷ μετὰ τὴν σφαγὴ τῶν ἐν ταῖς φυλακαῖς κρατουμένων Ἑλλήνων εἶχεν ἤδη συντελεσθῇ. Ἀπὸ τοῦ σαββάτου μέχρι τῆς κυριακῆς οἱ Βούλγαροι στρατιῶται συνενωθέντες μετὰ τῶν κομιτατζήδων διήρπασαν τὴν ἀγορὰν, μεθό, ἀποκομίζοντες καὶ τὰ λάφυρά των, ἀπὴλθον ἵνα συνενωθῶσι μετὰ τῶν ἀναχωρησάντων ἤδη ἐκ τῆς πόλεως. Τὴν πρωτὴν τῆς δευτέρας οἱ κατοικοὶ τῶν Σερρῶν ἀνεθάρρουν, μόνοι δὲ ὡς ἦσαν συνηθροισμένοι, διωργάνωσαν ἐνοπλον ἀντίστασιν. Ἡ πόλις ἐπὶ πέντε ἡμέρας παρέμεινεν ἀνεν ἀρχῶν, κατὰ τὸ διάστημα δὲ αὐτὸ συχνότατα ἐπύρροντο συμπλοκαὶ μετὰ τῶν πολιτῶν καὶ κομιτατζήδων, ἐπιζητούντων νὰ εἰσέλθωσιν εἰς τὴν πόλιν. Ὁ λαὸς παρέμεινεν ἐγκλειστος εἰς τὰς οἰκίας του. Συχνότατα σφαῖραι διεπέρων τὰ παράθυρά των. Τὴν πρωτὴν τῆς παρασκευῆς ἠκούσθη τὸ τηλεβόλον κροτοῦν ἀπὸ τῶν μακρινῶν ὑψωμάτων, ἀφ' ὧν προήλαινε ὁ ἑλληνικὸς στρατός. Περὶ τὴν 10 π. μ. ἐν καλπασμῷ εἰσώρμησεν εἰς τὴν πόλιν βουλγαρικὸν ἱπικὸν μετὰ πεζῶν καὶ κομιτατζήδων. Εἰσελθόντες εἰς βίλας τὰς οἰκίας, ἀπεγύμνωσαν αὐτάς, φονεύοντες τοὺς Ἕλληνας, ἀτιμαζόντες τὰς γυναῖκας καὶ σφάζοντες τὰ παῖδια καὶ γέροντας. Τὴν αὐτὴν ἡμέραν ἐνεφανίσθησαν καὶ πρὸ τῆς σιδηροκλείστου θύρας τοῦ αὐστριακοῦ προξενείου ζητούντες ἀπειλητικῶς νὰνοιγῇ αὐτή. Ὁ πρόξενος εἶχεν ἐν τῇ αὐλῇ τοῦ προξενείου περὶ τοὺς 200 πρόσφυγας. Εἰς τὰς ἐπανειλημμένας ἀπαιτήσεις τῶν ὅπως ἀνοιγῇ ἡ θύρα ἀπάντησεν ὅτι εἶναι ἀντιπρόσωπος ξένου κράτους καὶ ἐζήτησε σε-

βασμόν πρὸς αὐτό. Οἱ Βούλγαροι ἔξωθεν ἐφώναζον· «Μεθ' ὅλα ταῦτα εἶσαι Ἕλλην, ἔλθε ἔξω!» Τότε ὁ αὐστριακὸς πρεξενικὸς πράκτωρ περιβλήθη τὴν στολὴν καὶ τὰ παρὰσημά του καὶ ἐμφανισθεὶς πρὸ τῆς θύρας εἶπε· «Δὲν εἰμπορεῖτε νὰ μὲ ἐγγίσσετε!» Ματαίᾳ ἀπειλῇ. Ἐδέθη καὶ αὐτὸς καθὼς καὶ οἱ 200 πρόσφυγες καὶ ἀπειλούμενοι διὰ θανάτου ὠδηγήθησαν πρὸς τὰ ὄρη. Ἀφοῦ ἐπλήρωσαν βαρύντατα λύτρα, ἀφρέθησαν ἐλεύθεροι.

Καὶ πειρώμοιον συνέβη συγχρόνως καὶ πρὸ τοῦ οἰκήματος τοῦ ἡμετέρου προξενικοῦ πράκτορος. Μὲ μόνην τὴν διαφορὰν ὅτι ὁ Σιμαντώφ εἶχε παρ' ἑαυτοῦ τὴν πρωΐαν ἐκείνην νέον τινὰ Βούλγαρον διδάσκοντα εἰς αὐτὸν τὴν βουλγαρικὴν, ὅστις μετὰ πολλῆς ψυχραιμίας καὶ δεξιότητος ἀνέλαβεν ἐξ ἀφοσιώσεως πρὸς τὸν Σιμαντώφ νὰ συνθηκολογήσῃ πρὸς τοὺς ἐπιτιθεμένους.

Ἀπὸ τῶν παραθύρων ἔρριπεν εἰς αὐτοὺς ἀρκετὰς τουρκικὰς λίρας. Τὸ ἴδιον δὲ ἔπραξε καὶ ὁ Σιμαντώφ κατελθὼν εἰς τὴν ὁδὸν καὶ διανείμας εἰς αὐτοὺς χρυσὰ νομίσματα. Ἡ στάσις τοῦ ἡμετέρου πράκτορος ἐξετιμῆθη τὰ μέγιστα, καθόσον ἐφάνη δεξιὸς εἰς τὸ νὰ ποφύγῃ τὴν σφαγὴν τόσων ἀνθρώπων ὑπάρξεων, αἵτινες εἶχον καταφύγει εἰς τὸ προξενεῖον.

Πάντα ταῦτα εἶνε ἐν τούτοις δευτερεύοντα. Οἱ στρατιῶται καὶ οἱ ἀξιωματικοὶ ἐπεδόθησαν εἰς πράξεις ἀνηκούστον βαρβαρότητος. Εἰσέρχοντο βιαίως εἰς τὰς οἰκίας καὶ διέτρεχον ἀπειλητικοὶ τὰς ὁδοὺς. Τοὺς μὲν ἐβασάνιζον, τοὺς δὲ γέροντας καὶ ἀσθενεῖς ἔδερον, καὶ μετέδιδον τὸ πῦρ εἰς ὅλα τὰ καταστήματα καὶ εἰς τὰ μέγαρα. Ἐπετέθησαν καὶ κατὰ τοῦ ἑλληνικοῦ νοσοκομείου καὶ ἔρριπεν ἐκτὸς αὐτοῦ τοὺς ἀσθενεῖς εἰς τινὰ κήπον, ὅπου μίᾳ ἀσθενεῖς γυνὴ ἐδάφη ἐπίσης ἀνιλεῶς. Ἐπειτα ἐπυρπόλησαν τὸ φιλανθρωπικὸν τοῦτο καθίδρυμα. Οἱ Βούλγαροι διέτρεχον τὰς ὁδοὺς φέροντες μεθ' ἑαυτῶν δοχεῖα βενζίνης καὶ πετρελαίου, βρέχοντες δὲ τὰς ὁδοὺς καὶ ραντίζοντες τὰς οἰκίας ἔθετον ἀκολουθῶς τὸ πῦρ. Αὐτὸς ὁ ἀρχηγὸς τῆς χωροφυλακῆς ὤφθη περιφερόμενος ἀνὰ τὴν πόλιν καὶ μεταδίδων τὸ πῦρ. Αἱ Σέρραι ἦσαν πλουσία πόλις, ἔχουσα 30 χιλιάδας κατοίκων. Τώρα εἶνε σωρὸς ἐρείπιων. Ἐκ τῶν ἐξακισχιλίων οἰκίων, ἃς ἤρθεμι, τετρακισχίλια ἐπυρπολήθησαν. Καὶ ἐκ 2.500 καταστημάτων 1000 κατεστράφησαν.

Ἡ *Oriental Tobacco Company* ὑπέστη ζημίαν μεγάλην, καταστραφέντων τῶν τριῶν τετάρτων τῶν ἐμπορευμάτων τῆς. Δύο ἄλλοι ἐμπορικοὶ οἴκοι κατεστράφησαν τελείως. Τρία παῖδιά, αἵτινα

Τερεὺς πλανώμενος εἰς τὰ ἐρείπια τῶν Σερρῶν.

(Φωτογραφία τοῦ ἐπιστάτου τοῦ Βασιλέως π. Θεοφανοῦδη).

πρὸς σωτηρίαν των ἀπὸ τῶν φλογῶν ἐπύδησαν ἐπὶ τῆς στέγης τῆς οἰκίας των, ἐφονεύθησαν πυροβοληθέντα. Ὁφθησαν οἱ Βούλγαροι ἀξιωματικοὶ διατρέχοντες τὰς ὁδοὺς κρατοῦντες βόμβας εἰς τὰς χεῖρας.

Ἀνταπόκρισις τοῦ εἰδικοῦ ἀπισταλμένου τῆς «Γενῆ Ἀσπ»,
τουρκικῆς ἐφημερίδος τῆς Θεσσαλονίκης¹⁾.

«Μετά τὴν ἥττάν των ἐν Νιγρίτῃ οἱ Βούλγαροι, ὑποχωροῦντες ἐγκατέλιπον τὰς Σέρρας τὴν παρασκευὴν, 21 ἰουνίου. 5.000 τραυματῆαι ἐσπευσμένως ἐπιδεθέντες ἐστάλησαν πρὸς τὰ Μπούκια, ἐνῷ εἰδικὴ ἀμειβοστοιχία μετέφερε τὰ ἄρχεα. Χιλιάδες στρατιωτῶν ἄνευ ἀξιοματικῶν ἐν τελείᾳ ἀποσυνθέσει καὶ ἀταξίᾳ, ἀνήρχοντο τὰ ὑψώματα φεύγοντες πρὸς τὴν Βροντοῦν καὶ ἀπαλλασσόμενοι ἀπὸ ὅ,τι δῆποτε ἠδύνετο γὰ τοὺς ἐνοχλῆ, ὅπλα, γυλιούς, ἐξαρτήματα, καὶ πύλαι ἀκομῇ. Αἱ βουλγαρικαὶ οἰκογένειαι ἠκολούθουν περὶ τὸν αὐτὸν δρόμον. Οἱ ὀλίγοι στρατιῶται, οἵτινες εἶχον μείνει ἐν τῇ πόλει, μετὰ τῶν κοιμητηρίων ἐνήργησαν πρῶτην τινὰ ληλασίαν κατὰ τῶν ἐλλήνων καταστημάτων, ἐνῷ ὁ γενικὸς διοικητὴς Βουλκῶφ καὶ ὁ στρατηγὸς Ἰβάνωφ εὗρίσκοντο ἀκόμῃ ἐν τῇ πόλει. Οἱ στρατηγοὶ ἔμνον ἀδιάφοροι πρὸ τῶν βανδαλικῶν ἐκείνων πράξεων. Τὴν κυριακὴν ὁ στρατηγὸς Βουλκῶφ ἀνεχώρησε περὶ πρὸς τὴν Βροντοῦν ἐνῷ ὁ στρατηγὸς Ἰβάνωφ μετέβαινε εἰς Δεμίρ-Ἰσάφ. Τὴν δευτέραν οἱ Βούλγαροι κατὰδικοι ἠλευθεροῦντο ἐνῷ οἱ Ἕλληνες πρόκριτοι, ἐσχάτως φυλακισθέντες, ἐθανατοῦντο, ἀπαγχονιζόμενοι ἐντὸς τῶν φυλακῶν των. Μικρὰ ἀποσπάσματα, κατηυλισμένα εἰς τὰ περὶ τῆς πόλεως, ὡς καὶ συμμορίαι κοιμητηρίων ἔφευγον αὐθημερόν διεπύρων διὰ σφαيرῶν τὰς σημαίας τῶν προξενείων καὶ τῶν ξένων καταστημάτων. Οὐδὲ εἰς Βούλγαρος στρατιώτης εἶχε μείνει ἐν τῇ πόλει.

«Οἱ Ἕλληνες τῆς πόλεως ἐκ σιμρώνου μὲ τοὺς Μουσουλμάνους ἀπετέλεσαν πολιτοφυλακίαν καὶ κατέλαβον τὰς ἐξόδους τῆς πόλεως ἵνα ἐμποδίσωσιν ἐνδεχομένην προσβολὴν τῶν βουλγάρων, οἵτινες εὗρίσκοντο εἰς τὰ ὑψώματα. Τὴν τετάρτην πάντες οἱ κάτοικοι ἀνεξαρτήτως θρησκευάματος, περιήρχοντο ἡσυχῶς τὴν πόλιν συγκαίροντες ἀλλήλους διὰ τὴν ἀπελευθέρωσιν ἀπὸ τοῦ βουλγαρικοῦ ζυγοῦ. Περὶ τὴν ἑσπέραν ἐγνώσθη ὅτι εἰς ταγματάρχης καὶ εἰς ἄλλος ἀξιωματικὸς Βούλγαροι συναντήσαντες πολιτοφυλακὰ τινὰ ἐξήτησαν πε-

¹⁾ Φύλλον 1/14 ἰουλίου ἰδὲ Messenger d'Athènes 3/16 ἰουλίου 1913.

τρέλαιον. Βεβαιωθείσα περὶ τῶν πυρπολητικῶν διαθέσεων τῶν Βουλγάρων, ἡ πολιτοφυλακὴ ἐδιπλασίασε τὴν προσοχὴν της. Μέχρι τῆς μεσημβρίας τῆς πέμπτης ἡ πολιτοφυλακὴ κατώρθωσε νάπωθήσῃ τὰ βουλγαρικὰ ἀποσπάσματα. Τὴν πρωΐαν τῆς παρασκευῆς πάντες οἱ κάτοικοι μετέβησαν εἰς τὴν ἀγορὰν καὶ ἡ ἡσυχία ἐξηκολούθησε μέχρι τῆς δεκάτης τότε ἠκούσθησαν δύο κανονιοβολισμοὶ ἐκ τῶν ὑψωμά-

Ἐρείπια ἐκ τῆς καταστροφῆς τῶν Σερρών.

(Φωτογραφία τοῦ ἀπισταλμένου τοῦ Βασίλειος π. Φραγκοῦδη).

των. Οἱ κάτοικοι ἤδη ἔντρομοι καὶ φοβούμενοι τὴν ἐπάνοδον τοῦ βουλγαρικοῦ στρατοῦ καὶ τῶν πυρπολητικῶν καὶ καταστρεπτικῶν συμμοριῶν ἤρχισαν διευθυνόμενοι πρὸς τὴν πεδιάδα. Ὁ βομβαρδισμὸς ἐξηκολούθει κυρίως ἐναντίον τῶν ἐλληνικῶν συνοικιῶν. Ἐν τῇ πεδιάδι ἐπεκράτει ἀνεκδιήγητος σύγχυσις. Αἱ γυναῖκες ἐζήτησαν τοὺς συζύγους των, οἱ σύζυγοι τὰς γυναῖκας, τὰ παιδιά τοὺς γονεῖς, οἱ γονεῖς τὰ τέκνα καὶ λοιπά. Πατέρες μετέφερον τὰ νεογέννητα τέκνα,

ὧν αἱ λεγοῦδες μητέρες ἔμενον ἀκόμη ἐν τῇ πόλει προσωρισμένη νὰ μεταβληθῇ ἐντὸς ὀλίγου εἰς ἡφαίστειον. Βόμβαι ἐκρήγνυνται καὶ λέγεται ὅτι τὸ αὐστριακὸν προξενεῖον προσεβλήθη. Ἄρζονται νὰ φαί-

Παιδίσις ἀποκομίζουσα ὀλίγα σκεύη ἐκ τῆς καταστροφῆς.

(Φωτογραφία τοῦ ἐπιστάτου τοῦ Βασιλέως κ. Φραγκοῦδη).

νωνται αἱ φλόγες ὑψοῦμεναι ἐκ διαφόρων συνοικιῶν καὶ πυκνὸς καπνὸς καλύπτει ὁλόκληρον τὴν πόλιν. Ὁ κανονιοβολισμὸς ἐξηκολούθει. Ὅβιδες τινὲς ῥίπτονται μάλιστα πρὸς τὴν διεύθυνσιν τῆς παιδίας, ὅπου εἶνε συγκεντρωμένος ὁ πληθυσμὸς. Οἱ κάτοικοι προσεγγί-

ζοῦσι πρὸς τὴν γέφυραν τῆς Κουμάριανης, ὅπου συναντῶσι τοὺς Ἕλληνας στρατιῶτας ἀπασχολημένους εἰς τὴν ἐπισκευὴν τῆς γεφυρας. Οἱ στρατιῶται ἀρῇνοντες τὴν ἐργασίαν των, λίκτουσιν εἰς τὸ ὕδωρ καὶ μεταφέρουσιν ἐπὶ τῶν ὤμων τὰ παιδιά, τὰς γυναῖκας, τοὺς γέροντας καὶ τοὺς ἀσθενεῖς. Δὲν ὑπάρχουσι λέξεις ἀρκεταὶ ὅπως ἐπαινεθῇ ἡ διαγωγή καὶ ἡ αὐταπάρνησις ἡ ἐπιδειχθεῖσα ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων στρατιωτῶν πρὸς τοὺς κατοίκους ἀνεξαρτήτως φυλῆς καὶ θρησκειύματος.

Ἐκθεσις τῆς ἀντιπροσωπείας τῆς ἰσραηλιτικῆς κοινότητος Θεσσαλονίκης¹⁾.

Ἡ ἀντιπροσωπεία τῆς ἰσραηλιτικῆς κοινότητος Θεσσαλονίκης, ἥτις μετέβη εἰς Σέρρας, ἵνα προβῇ εἰς εὐρείαν ἀνάκρισιν ἐπὶ τῶν τόπων τῆς καταστροφῆς, ἀπέστειλε τὴν κάτωθι ἔκθεσιν πρὸς τὸν ἀρχιεραβῖνον τῆς Θεσσαλονίκης:

«Υπὸ τὴν λυπηρὰν καὶ θλιβεράν ἐντύπωσιν, ἣν ἀποκομίζομεν ἐξ ἐπισκέψεώς μας ἀνὰ τὰ καπνίζοντα εἰσέτι ἑρείπια τῆς ἄλλοτε ἀνθούσης πόλεως τῶν Σερρών, γράφομεν τὴν ἔκθεσιν ταύτην.

Αἱ Σέρραι, πόλις 30.000 περίτοι κατοίκων, ἐξ ὧν 16.000 Ἕλληνες, 12.000 Μουσουλμᾶνοι καὶ 1300 Ἰσραηλῖται, ἦτο χθὲς ἀκόμη, παρὰ τὸν ἀτυχῆ τουρκοβαλκανικὸν πόλεμον, πλήρης ζωῆς καὶ σχετικῆς εὐημερίας. Ἀλλὰ βάνδαλος χεὶρ ἐπέπεσε κατ' αὐτῆς καὶ τὸν παντοῖως ἐν κινήσει ἐκδηλούμενον χυμὸν τοῦ ἐμπορίου, ὅπερ ἔφερε τὴν χαρὰν εἰς τὰς οἰκογενείας, διεδέχθη σιωπὴ κοιμητηρίων.

Ἐπὶ ὁλοκλήρους ὥρας, ὧν ἐκάστη στιγμή ἐλάμβανε τὰς διαστάσεις αἰῶνος, οἱ κάτοικοι τῶν Σερρών ἐβλεπον νὰ αἰωρῶνται ὑπὲρ τὰς κατοικίας αὐτῶν τὸ ἀηδὲς καὶ ἀπαίσιον φάσμα τοῦ θανάτου καὶ τῆς ἐρημώσεως. Ὁ λυπηρὸς ἀπολογισμὸς τῶν τραγικῶν αὐτῶν ἡμερῶν ἦτο ὁ ἐξῆς: Ἐπὶ 6.000 οἰκίων, ἃς ἠριθμοῦν αἱ Σέρραι, αἱ

¹⁾ Ἡ ἔκθεσις αὕτη ἀποσταλείσα ὑπὸ τῆς ἀντιπροσωπείας τῆς ἰσραηλιτικῆς κοινότητος, τῆς μεταβάσης εἰς Σέρρας πρὸς εὐρείαν ἀνάκρισιν, εἰς τὸν ἀρχιεραβῖνον Θεσσαλονίκης, ἐδημοσιεύθη ὡς ἔχει, ἐν τῷ *Messenger d'Athènes* 17/30 ἰουλίου σελ. 431.

4.000, αἱ καλλίτεραι ἀπὸ θανάτου ἔλασαν πλέον τῶν 1000 καταστημάτων καὶ ἐν πρώτοις ἡ ἐμπορικὴ ἀγορὰ, λαφυραγωγηθεῖσα καὶ εἰτα πυρποληθεῖσα.

Διετρεῖσθαι τὰ ξεῖπια μία ὥρα καὶ 20' λεπτά δὲν ἤρκεσαν διὰ νὰ περιέλθωμεν τὰς πυρποληθείσας συνοικίας. Ὅραμα φρίκης καὶ τρόμου μᾶς παρουσιάσθη καὶ ἐμείναμεν ἀπολιθωμένοι πρὸ τοῦ λυπηροῦ καὶ ἀπελπιστικοῦ θεάματος.

Ἡ δυστυχία εἶνε ἀκαταμέτρητος. Ὅλοι οἱ κάτοικοι τῆς πόλεως, Ἕλληνες, Τούρκοι ἢ Ἰσραηλῖται, ὅλοι ὑπέφεραν κατὰ τὸ μᾶλλον καὶ ἥττον.

Πλέον ἢ οἱ ἡμίσεις τῶν κατοίκων εὐρίσκονται ἀνέστιοι καὶ ἄνευ τροφῆς, ἐρριμμένοι εἰς πρόχειρα οἰκήματα, ἄνευ σκευασμάτων, ἀξιολύπητος βορὰ εἰς τὴν χολέραν, ἥτις εἰς ἐπίμετρον τῆς δυστυχίας, ἐξευράγη εἰς τὸν ἀνεχτὴ τοῦτον τόπον.

Ὅπως καὶ ἄλλα στοιχεῖα τοῦ πληθυσμοῦ, οὕτω καὶ τὸ Ἰσραηλιτικὸν κατεμερίσθη καὶ αὐτὸ τὴν δυστυχίαν, ἥτις ἐπέπεσεν εἰς τὴν πόλιν. Προέβημεν ἐκ συμφώνου μὲ τοὺς διευθύνοντας τὴν κοινότητα τῶν Σεφρῶν εἰς λεπτομερῆ ἀνέκρισιν διὰ τὰς ἐπελθούσας εἰς αὐτὴν ζημίας... Ἐπὶ 200 περίπου οἰκογενειῶν (Ἰσραηλιτικῶν), αὐτίνες κατοικοῦσι τὰς Σέρρας, 131 ὑπέστησαν ζημίας καὶ ἀπωλείας εἰς ἐπιπλα, ἐμπορεύματα, ἀκίνητα κλπ., 112 οἰκογένειαι εἶδον τὰ ἐπιπλά των ὀλοτελῶς καταστρεφόμενα ὑπὸ τῆς πυρκαϊᾶς. Τούτων, 29 οἰκογένειαι ὑπέστησαν πρὸς τοῦτοις ζημίας εἰς ἀκίνητα καὶ 32 εἶδον καταστρεφόμενα τελείως τὰ καταστήματά των. Αἱ ὅλαι καὶ ζημίαι ἀνέρχονται διὰ τοὺς Ἰσραηλίτας κατοίκους εἰς λίρας τουρκικὰς 41.035 περίπου.

Αὐτὴ αὕτη ἡ κοινότης ἀπώλεσε τὴν συναγωγὴν της, τὴν μόνην σχολὴν της, διὰ τὴν κατασκευὴν τῆς ὁποίας ἐδαπανήθη πρὸ 3 ἐτῶν, ποσὸν 35.000 φρ. ἀλλὰ διὰ τὴν ἐπισκευὴν τῆς ὁποίας οὐδὲ ποσὸν 50.000 φρ. δὲν θὰ ἤρκει, λαμβανομένης ὑπ' ὄψει τῆς ὑπερτιμῆσεως τῶν ἡμερομισθίων καὶ τῶν πρώτων ὑλῶν. Ἐπίσης ἀπώλεσεν ἡ Ἰσραηλιτικὴ κοινότης δύο οἰκίας ἐνοικαζομένας, ὧν τὰ εἰσοδήματα ἐχρησίμευον πρὸς κάλυψιν τοῦ ἐλλείμματος τῆς σχολῆς, λαμβανούσης ἐπιχορήγησιν ἀπὸ μέρους τῆς παγκοσμίου Ἰσραηλικῆς ἐνώσεως ἐκ 2.000 φρεάγων, καὶ πρὸς ἐπιχορήγησιν τοῦ Μικροῦ Χαλίου.

Ἄλλ' οἱ ἀριθμοὶ οὗτοι, οἱ σχετικοὶ πρὸς τὰς ἀμέσους ἐλακὰς ζημίας, ἃς ὑπέστη ὁ Ἰσραηλιτικὸς πληθυσμός, δὲν παρέχουσιν ἀκριβῆ ἐντύπωσιν τοῦ μεγέθους τῆς καταστροφῆς, διότι πρὸς τὰς ἀμέσους ζημίας, πρέπει τις νὰ ὑπολογίσῃ καὶ τὰς ἐμμέσους, ὧν δυσυπολόγιστον εἶνε τὸ ποσόν· προσέρχονται δὲ αὐταὶ ἐκ τῶν χρημάτων, ὅσα τὰ Ἰσραηλιτικὰ καταστήματα ἔχουσι λαμβάνειν παρ' ἐμπόρων μὴ Ἰσραηλιτῶν, οἵτινες καὶ αὐτοὶ εἶδον ἐξολοθρευόμενα ὅλα των τὰ κτήματα ἐν τῇ κοινῇ καταστροφῇ.

Ὁ Ἰσραηλιτικὸς πληθυσμός, ὑπὸ τὸ κράτος τῆς δυστυχίας καὶ τῶν ἀξιοθρηνητῶν τραγικῶν ὤρων, ἃς διήλθε θεορῶν αὐτὸν εὐτυχῇ, διότι τοῦλάχιστον ἔσωσε τὴν τιμὴν του (διότι ἐβεβαιώθη, ὅτι μεταξὺ αὐτοῦ μόνον μία γυνὴ καὶ ἐν παιδίον ἀπέθανον ὑπὸ τὰ ξεῖπια, καὶ μίαν γυναικὸς ἀγνοεῖται ἡ τύχη), φαίνεται νὰ μὴ ἔχη συνείδησιν τῶν προσγενομένων αὐτῷ καταστροφῶν. Τινὲς τῶν Ἰσραηλιτῶν εἶνε σχεδὸν παρὰφρονες, ζαλισμένοι ἐκ τῆς ἰσχυρᾶς ἠθικῆς δονήσεως, ἣν ὑπέστησαν ἐπὶ μακρὰς ὥρας.

Ὅσοι χθὲς ἀκόμη, εἶχον περιουσίαν τινα, ἥτις ἐπέτρεπεν εἰς αὐτοὺς νὰ ζῶσι τιμίως, ἦσαν ὑποχρεωμένοι ἀπὸ τῆς ἐπαύριον, νὰ δέχονται τὸν ἄρτον τὸν παρεχόμενον εἰς αὐτοὺς ὑπὸ τῆς γενναϊοδωρίας τῶν ἐν Θεσσαλονίκῃ ὁμοθησίων των. Ἄλλοι, οὓς ἡδύνατό τις νὰ ὀνομάσῃ πλουσίους, εἶνε ἠναγκασμένοι νὰ μεταβαίνωσιν ἀπὸ Σεφρῶν εἰς Θεσσαλονίκην πεζῇ, ἵνα ζητήσωσιν ἄσυλον καὶ βοήθειαν παρὰ τῶν συγγενῶν ἢ ὁμοθησίων των. Ὅταν ὁ πληθυσμός οὗτος ἀντιλήφθῃ τὴν λυπηρὰν πραγματικότητα, θὰ πεισθῇ περὶ τῆς πικρίας τῆς καταστάσεως. Θὰ ἴδῃ τὸ κέρδος ἐργασίας βίου ὅλον ἐκμηδενιζόμενον· δυστυχεῖς οἰκογένειαι ἀπώλεσαν ἐντὸς ὀλίγων στιγμῶν τὰς προικας τῶν θυγατέρων των, ἃς εἶχον προμηθευθῇ μικρὸν κατὰ μικρὸν διὰ τῶν οἰκονομιῶν ἐτῶν ὅλων.

Πρέπει ἄνευ βραδύτητος νὰ ἀνορθωθῇ ὁ πληθυσμός οὗτος, καὶ ταχέως νὰ ληφθῇ πρόνοια ἵνα σωθῇ οὗτος διὰ τῆς ἐργασίας, ἐπειδὴ ἡ ἐλεημοσύνη, ἥτις συνίσταται εἰς τὸ νὰ τῷ ἐξασφαλίσῃ τις τὴν σήμερον τὸν ἐπιούσιον βίον, εἶνε κίνδυνος ἐπὶ τέλους νὰ καταστρέψῃ τὴν Κοινότητα, χωρὶς ἐλπίδα ἀνορθώσεως. Διότι κατ' ὀλίγον ἀποκάμνουσα νὰ ζῇ ἐξ ἐλεημοσύνης ἢ πλέον εὐπαρὸς μερὶς τοῦ πληθυσμοῦ θὰ μεταναστεύσῃ εἰς Θεσσαλονίκην, ὅπου καλοῦσιν αὐτὴν δεσμοὶ

συγγενείας, φιλίας, γνωριμιών. Θά προσπαθήσῃ νὰ ἀναδημιουργήσῃ τὴν ζωὴν τῆς ἐν Θεσσαλονίκῃ. Ἐπίσης ἐκεῖνοι, ὅσοι, παρὰ τὴν καταστροφὴν, ἔχουσι τὰ πρὸς τὸ ἀνέτως ζῆν ἐν Σέρραις, θά θελήσωσι νὰ ἐγκαταλείψωσι τὴν πόλιν, ἐν ᾗ πανταχοῦ βλέπουσι μόνον ἐρείπια καὶ ἀπελπισίαν. Οἱ ἐργάται καὶ ὑπάλληλοι, ὧν ἡ τύχη εἶνε συνδεδεμένη μὲ τὰ ἐμπορικὰ καταστήματα, ἐφ' ὧν ἐπέπεσεν ἡ μεγαλειτέρα καταστροφή, θά ἔλθωσι μοιραίως νὰ ζητήσωσιν ἐργασίαν ἐν Θεσσαλονίκῃ ἢ ἀλλοῦ. Καὶ οὕτω κατὰ μικρόν, θά ἀρχίσῃ ἡ ἔξοδος τοῦ Ἰσραηλιτικοῦ πληθυσμοῦ, καὶ δυσκόλως θά κατορθωθῇ ἡ ἐπαναφορὰ αὐτοῦ εἰς τὴν παλαιάν του ἐστίαν.

Ὅθεν πρέπει νὰ καταβληθῇ προσπάθεια, ἵνα παρασχεθῶσιν εἰς αὐτὸν τὰ μέσα νὰ κερδαίνῃ τιμίως τὰ πρὸς τὸν βίον ἐν αὐταῖς ταῖς Σέρραις διὰ τὸν λόγον τοῦτον, ταμείον δανείων εἰσπρακτέων μετὰ μακρῆς προθεσμίας, εἶνε τὸ μόνον προτεινόμενον δραστήριον φάρμακον. Πρέπει ταχέως νὰ ἀρχίσῃ ἡ ἐργασία αὕτη, πρὸ τοῦ νὰ εἶνε πλέον πολὺ ἀργά, καὶ πρὸ τοῦ ἡ Ἰσραηλιτικὴ κοινότης Σερρῶν νὰ καταπέσῃ χωρὶς ἐλπίδα ἀνορθώσεως.

Ἐν τῷ μεταξὺ τὸ ἔργον τῶν ἀμέσων βοηθημάτων πρέπει νὰ ἐξακολουθήσῃ καὶ νὰ ἐκτελεῖται μεθοδικῶς. Τὸ ἔργον τοῦτο συνίσταται εἰς τὴν ἡμερησίαν ἐξασφάλισιν τῆς συντηρήσεως 100 οἰκογενειῶν, εἰς τὴν προμήθειαν δι' αὐτάς ἀσπρορρούχων καὶ κλινοσκεπασμάτων καὶ εἰς τὴν πρόνοιαν περὶ κατασκευῆς μεγάλων προσωρινῶν ξυλίνων κατασκηνώσεων, ἵνα ἀραιοθῶσιν ὀλίγον αἱ οἰκογένειαι, ὅσαι εἶνε συγκεντρωμέναι ἀτάκτως εἰς κατοικίας, ἐν αἷς ζῶσιν ἐν ἐπιανδύνῳ γεινιάσει, δυναμένη νὰ ὑποβοηθήσῃ τὴν καλπαζουσαν ἐξάπλωσιν τῆς χολέρας, ἥτις ἐξεργάγῃ ἐν τῇ δυστυχεῖ ταύτῃ πόλει. Κατὰ πρῶτον, πρὸς ἐξασφάλισιν τοῦ ἡμερησίου ἄρτου, ἀπεφασίσταμεν ἐκ συμφώνου μὲ τοὺς διευθύνοντας τὴν Κοινότητα, ὅτι ἀπαραίτητος εἶνε, κατὰ προτίμησιν, ἡ ἀποστολὴ ἀλεύρων ἐκ Θεσσαλονίκης ὁπότε ἐπομένως ὁ ἄρτος θά κατασκευάζεται ἐν αὐταῖς ταῖς Σέρραις ἐντὸς μικρῶν κλιβάνων, οἵτινες εὑρίσκονται εἰς τὰς 25 περίπου οἰκίας, ὅσαι κατοικοῦνται ὑπὸ Ἰσραηλιτῶν εὑρίσκονται εἰς Δαμπρατζή-μαχαλὰ καὶ ἔμειναν ἄθικτοι.

Βεβαίως ἡ ἀνθρώπις τῆς Ἰσραηλιτικῆς κοινότητος Σερρῶν εἶνε ἐπίσης στενῶς συνδεδεμένη πρὸς τὴν τύχην τῶν κατοίκων τῆς πό-

λεως ταύτης καὶ ἰδίως πρὸς τὰ μέτρα τὰ κατὰ τὸ μᾶλλον καὶ ἥττον ἐπείγοντα καὶ ταχέως ληπτέα, ἅτινα θά χρειασθῇ ὅπως λάθωσιν αἱ ἀρχαὶ χάριν τῆς καὶ ἐπ' αὐτῶν ἀνορθώσεως τῆς ἀτιχτοῦς πόλεως.

Διαρκούσης τῆς ἐπισκέψεώς μας εἰς Σέρρας, ἡδυνήθημεν νὰ συνδιαλεχθῶμεν μετὰ τοῦ φρονεάρχου ταγματάρχου κ. Μαζαράκη, τὸν ὁποῖον ἠγχαριστήσαμεν διὰ τὴν εὐμένειαν, ἣν ἐπέδειξε πρὸς τοὺς ἐν Σέρραις ὁμοδόξους. Ἀντελήφθημεν, ὅτι ὁ κ. Μαζαράκης ἐμφορεῖται τῶν καλλιτέρων προθέσεων. Ἐπειδὴ ὀφείλει εἰς κατὰ τὸ μᾶλλον καὶ ἥττον σύντομον μέλλον, νὰ ἐνωθῇ καὶ πάλιν μὲ τὰ πολεμικῶς ἐνεργοῦντα στρατεύματα, συνεκρότησε μετὰ τῶν προκρίτων τῆς πόλεως, ἀδιακρίτως φυλῆς καὶ θρησκευματος, διαφόρους ἐπιτροπὰς μὲ σκοπὸν νὰ ἐξασφαλισθῇ τὸ γενικὸν ἔργον καὶ ἡ ὑγιεινὴ.

Υφίσταται πάντοτε εἰς τὸν ὀρίζοντα ἐν μελανὸν σημεῖον, ἔνεκα τοῦ ὁποῖου ἀποβλέπομεν μετὰ τινος ἀταισιδοξίας εἰς τὴν ἀνόρθωσιν τῶν Σερρῶν. Τὸ ὅτι δὲν δύναται τις νὰ ζῇ ἐπ' ἀόριστον ἐν πόλει ἡρειπωμένη· ταχέως καθίσταται τις νευρασθενικὸς πρὸ τῆς θλιβερᾶς εἰκόνης, ἣν ἔχει πρὸ αὐτοῦ ἀποφασίζει τις ἐκὼν ἄκων, νὰ μεταναστεύσῃ πρὸς καλλιτέρονος ὀρίζοντας, καὶ κατ' ὀλίγον ἡ ἀνθοῦσα πόλις κινδυνεύει νὰ κατατῆσῃ ἀπλὴ καμφοπὸλις ἀνευ σημασίας.

Τούτ' ὅπερ μᾶς κάμνει νὰ σταματῶμεν πρὸ τῆς ἀπαισιδοξίας αὐτῆς σκέψεως εἶνε ὁ φόβος μήπως ἀργήσῃ ἡ ἐναρξίς τῆς ἀνακτίσεως τῆς πόλεως. Θά ἀπαιτηθῇ πρὸς τοῦτο ἡ παῦσις τοῦ πολέμου, ἡ ἐπάνοδος ὁμαλῆς καταστάσεως πραγμάτων, ἡ ἐπεξεργασία γενικοῦ σχεδίου κτίσεως καὶ ἰδίως ἡ ἀφειδῆς καταβολὴ κεφαλαίων ὑπὸ κτηματικῶν ἐταιρειῶν.

Θά ἀναμείνῃ ἐπὶ τόσον καιρὸν ὁ πληθυσμὸς τῆς πόλεως; Τοῦτο εἶνε τὸ πρόβλημα. Νομίζομεν ἐν συμπεράσματι, ὅτι ἡ τε κοινότης ἐν τῇ μικρᾷ σφαίρᾳ τῶν ἐνεργειῶν αὐτῆς, ὅσον καὶ αἱ ἀρχαὶ ἐν τῇ εὐρύτερᾳ αὐτῶν δράσει πρέπει τὸ πᾶν νὰ πράξωσιν, ὅπως ἐμπνεύσωσι θάρρος καὶ πεποιθήσιν ἐπὶ τὸ μέλλον εἰς τὸν δυστυχὲς πληθυσμὸν τῶν Σερρῶν, ἵνα οὗτος δυνηθῇ κατὰ τοιοῦτον τρόπον νὰ ἔχῃ τὴν ὑπομονὴν καὶ διέλθῃ τὴν λυπηρὰν αὐτὴν μεταβατικὴν περίοδον, ἥτις τῷ παρουσιάζεται, μέχρις οὗ εὐτυχεῖς ἡμέραι διαδεχθῶσι τὸν σημερινὸν θλιβερὸν βίον».

(ἑπ.) *David Moché.*

(ἑπ.) *D. Matalon.*

Ἐκθεσις τοῦ ὑποδιευθυντοῦ τοῦ ὑποκαταστήματος τῆς τραπέζης τῆς Ἀνατολῆς ἐν Σέρραις πρὸς τὸ ὑποκατάστημα τῆς αὐτῆς τραπέζης ἐν Θεσσαλονίκῃ¹⁾.

Ὁ κ. Πηχεὼν, ὑποδιευθυντὴς τοῦ καταστήματος τῆς τραπέζης Ἀνατολῆς ἐν Σέρραις, διαπραγείσης καὶ πυρποληθείσης ὑπὸ τῶν Βουλγάρων, ἀπέστειλε πρὸς τὸν κ. Κλέωνα Χατζηλάζαρον διευθυντὴν τοῦ ὑποκαταστήματος τῆς αὐτῆς τραπέζης ἐν Θεσσαλονίκῃ, τὴν κάτωθι ἔκθεσιν φερόνσαν ἡμερομηνίαν 8/21 ἰουλίου 1913·

«Κύριε,

Εἰς ἐκπλήρωσιν τῆς ἐπιθυμίας, ἣν προφορικῶς μοὶ ἐξεφράσατε, λαμβάνω τὴν τιμὴν λεπτομερῶς καὶ ἐγγράφως νὰ σᾶς γνωρίσω, ὡς ἔπονται, πάντα τὰ συμβάντα ἐν Σέρραις πρὸ τῆς κηρύξεως τοῦ κατὰ τῶν Βουλγάρων πολέμου καὶ μετ' αὐτὴν μέχρι τῆς καταλήψεως τῆς πόλεως ὑπὸ τοῦ ἑλληνικοῦ στρατοῦ. Παρέστην αὐτόπτης μάρτυς παντὸς ὅ,τι ἀναφέρω.

Ἀφίνω κατὰ μέρος τὴν τακτικὴν, ἣν ἐφήρμοσαν οἱ Βούλγαροι ἀπὸ τῆς πρώτης ἡμέρας τῆς ὑπ' αὐτῶν κατοχῆς τῆς πόλεως· πῶς ἐπὶ πάντων τῶν ἑλλήνων διὰ παντὸς τρόπον· λαφυραγωγίαν ὀρθοδόξων ναῶν, ἔξορίαν τῶν διδασκάλων καὶ ἱερέων, ἐπίταξιν τῶν οἰκημάτων, τῶν σχολείων καὶ τῶν ἑλληνικῶν κτιρίων πρὸς ἄνετον ἐγκατάστασιν τῶν Βουλγάρων ἀξιωματικῶν καὶ τῶν ὑπαλλήλων τῆς βουλγαρικῆς κυβερνήσεως· ἐπιβολὴν προστίμων διὰ γελοίας αἰτίας (ἰδιοκτητῆς ἐστιατορίου ἠναγκάσθη νὰ πληρώσῃ σπουδαῖον πρόστιμον, διότι μυῖα τις ἔπεσεν εἰς τὸ ποτήριον ὕδατος, ὅπερ ἔφερεν ὑπερέτης εἰς βουλγαρὸν πελάτην) βίαισιν πασῶν τῶν παρθένων τῶν ὑπερβασῶν τὸ 10ον ἔτος τῆς ἡλικίας τῶν. Ἐν γένει πᾶν δυνατόν

¹⁾ Ἡ ἀνωτέρω ἔκθεσις συνετάχθη ὑπὸ τοῦ κ. Πηχεῶνος, ὑποδιευθυντοῦ τοῦ ἐν Σέρραις διαπραγέντος καὶ πυρποληθέντος καταστήματος τῆς τραπέζης Ἀνατολῆς, καὶ ἀπεστάλη ὑπὸ ἡμερομηνίαν 8/21 ἰουλίου 1913 εἰς τὸν κ. Κλέωνα Χατζηλάζαρον, διευθυντὴν τῆς αὐτῆς τραπέζης ἐν Θεσσαλονίκῃ. Ἡ ἔκθεσις αὕτη ἀνεκοινώθη ἡμῖν ὑπὸ τῆς διευθύνσεως τῆς τραπέζης.

καὶ πραγματοποιήσιμον μέτρον καταβλήσεως ἐφευρέθη ὑπὸ τῶν Βουλγάρων· φρικαλέα ὄργια ἔλαβον πανταχοῦ χώραν. Οὕτως ἐν τινι χωρίῳ, ἂφ' οὗ συνήθουσαν εἰς τι ἀπομακρυσμένον μέρος πάσας τὰς γυναῖκας καὶ τὰς νεάνιδας οἱ Βούλγαροι τὰς ἐβίασαν ὑπὸ τὰ ὄμματα τῶν συζύγων καὶ γονέων, καὶ ἠνάγκασαν αὐτὰς ἔπειτα νὰ χορεύσωσιν ὀλόγυνοι μετ' κωδωνίσκους περὶ τὸν λαιμόν, πρὸς διασκέδασιν τῶν Βουλγάρων ἀξιωματικῶν καὶ στρατιωτῶν. Ἀναφέρω δὲ εἰς ἡμᾶς μόνον τὰ γεγονότα τὰ συμβάντα κατὰ τὰς τελευταίας ταύτας ἡμέρας, μέχρι τῆς στιγμῆς τῆς εἰσόδου τοῦ ἑλληνικοῦ στρατοῦ εἰς τὴν πόλιν τῶν Σερρῶν. Ὁ φόβος πιθανῆς στάσεως τῶν κατοίκων κατέτρεχε διαρκῶς τοὺς Βούλγαρους καὶ ἡ φαντασίᾳ αὐτῶν τοὺς ἔκαμνε νὰ περιμένωσι πάντοτε ἔνοπλον ἐπίθεσιν ἐκ μέρους τῶν κατοίκων.

Ἡ πρώτη αὐτῶν ἦτα κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ Ἑλληνοβουλγατικοῦ πολέμου συνετέλεσσα εἰς τὴν ἐνίσχυσιν τῶν ὑπονοσίων τῶν, ἠγαγεν αὐτοὺς εἰς τὴν ἀπόφασιν νὰ πληρώσωσι τὰς φυλακὰς δι' ἐκείνων, ὅσοι ἤδη εἶχον περιληφθῇ εἰς τὸν κατάλογον τῶν προγεγραμμένων. Μεταξὺ τῶν ἑλλήνων προχόντων τῆς πόλεως, οἱ πρῶτοι φυλακισθέντες ἦσαν οἱ κ. κ. Ν. Φωκᾶς, Α. Χρυσάφης, Α. Παππαπαύλου, γυμνασιάρχης, καὶ ὁ διευθυντὴς τῆς ἡμετέρας τραπέζης κ. Κ. Σταμούλης. Ὁ ἀριθμὸς τῶν ἐνυπολήπτων ἀστών, οἵτινες συνελήφθησαν καὶ ἐφυλακίσθησαν, εἶνε πολὺ ἀνώτερος καὶ δὲν θὰ ἡδυνάμην νὰ τὸν καθορίσω. Ἡ τύχη μου, ὡς καὶ τοῦ μεγίστου μέρους τῶν συμπατριωτῶν μου, ἦτο ὠρισμένη· οἱ Βούλγαροι ἐζήτησαν νὰ μᾶς συλλάβωσιν ἄθρόους ἵνα μᾶς σφαῶσιν.

Ὁ ἀρχιστράτηγος τοῦ δευτέρου σώματος στρατοῦ, Ἰβάνωφ, ὁμολῶν μετὰ ἡμετέρων δὲν ἀπέκρυπτε τὰς προθέσεις του καὶ ἐδήλων, ὅτι τὸ πᾶν θὰ διήρχετο διὰ πυρὸς καὶ διὰ σιδήρου. Ἐξηλεόμεν ἐκείνους τῶν συμπατριωτῶν μας, ὅσοι εἶχον δυνήθη νὰ ἐγκαταλείψωσι τὴν πόλιν. Εὐτυχῶς τὰ ἀποτελέσματα τῶν πρώτων μαχῶν καὶ ἡ τελεία ὑποχώρησις τῶν Βουλγάρων, μετέβαλον τὰ καθ' ἡμᾶς.

Ἡ ἑσπέρα τῆς παρασκευῆς, 4/17 τρέχοντος, ἐπῆρξε τρομερὰ ἐν τῇ ἐξελίξει τῆς. Ὁ στρατηγὸς Ἰβάνωφ καὶ τὸ ἐπιτελεῖόν του, μετὰ τὴν ἥτιαν τοῦ στρατοῦ, καταληφθέντες ὑπὸ ἀπεριγράπτου πανικοῦ, ἔφυγον προτροπάδην πρὸς τὴν διεύθυνσιν τοῦ Νευροκοπίου, ἐν φο-

θερά αταξία· οἱ δημῖοις ὑπάλληλοι οἱ ὅποιοι εἶχον εἰσβάλει εἰς τὸν τόπον, ἵνα λάβῃ ἕκαστος τὴν μερίδα ἐκ τῆς προσδοκωμένης λείας, ἠκολούθουν τῶρα περὶ, ἐν τελείᾳ ἀπογνώσει, σινοδενόμενοι ὑπὸ τῶν σιζύγων καὶ τέκνων τῶν, καὶ τοῦ στρατηγοῦ Ἰβάνωφ, ὅστις πρὸ ὀλίγων ἡμερῶν διεκίνητε τὸν στρατὸν τοῦ ἀήτητον.

Καὶ ἡ μὲν ἐσπευσμένη αὐτῇ ἀναχώρησις τοῦ ἐπιτελείου, ἣτις διέφευγε τὴν διαδοθεῖσαν φήμην, καθ' ἣν οἱ Βούλγαροι εἶχον δῆθεν καταλάβει τὴν Θεσσαλονίκην, ἔδωκε θάρρος εἰς τοὺς κατοίκους, ἀλλὰ δὲν ἀπληγάσαν οὗτοι ἀνησυχῶν περὶ τῆς ἰδίας αὐτῶν τύχης, διότι ἀνέμενον σφαγὰς καὶ προπολῆσεις. Κατ' ἐκείνην τὴν στιγμήν εἶχον ἀποφύγει τὴν γενικὴν σφαγὴν, ἀλλ' ἐσημειώθησαν οὐκ ὀλίγα μεμονωμένα χροῦσματα. Ἡ μερίς τοῦ στρατοῦ ἡ ἐναπομείνουσα ἐν τῇ πόλει, τὸ ἐπόμενον σάββατον, ἀφ' οὗ κατέσφαζεν ὅσους εἶρε πρὸ αὐτῆς, προέβη εἰς διασπαράς· πλέον τῶν 200 ἐμπορικῶν καταστημάτων καὶ πλείστα οἰκίαι ἐληλατήθησαν.

Ὁ τρόμος ἐδυσίλευεν ἐν τῇ πόλει· γενικὸς πανικὸς ἐπεγράτει. Ἡ βουλγαρικὴ ὁμότης ἐνεφανίζετο πανταχοῦ καὶ ἕκαστος εἰς μόνον τὸν Θεὸν ἀπέβλεπεν ὡς ἐλπίδα σωτηρίας. Οἱ Βούλγαροι στρατιῶται, ἄγριοι καὶ ἀπαίσιοι, διέτρεχον τὰς ὁδοὺς ὑλακτοῦντες καὶ φρονεῖοντες πάντα προστιγόντα. Ἐν ἀκαρεὶ ἡ πόλις προσέλαβε πένθιμον θέαμα. Οἱ κάτοικοι ἔστηνον ὁδοφράγματα καὶ ἀχρύρονον τὰς οἰκίας τῶν ὅσοι εἶχον ὅπλα ὥπλισθησαν οὐχὶ πρὸς ἄμυναν, — διότι ἀλλοίμονον! θὰ ἦτο ματαιολογία! — ἀλλὰ διὰ νὰ πληρώσωσιν ἀκριβὰ τὴν ζωὴν τῶν φρονεῖοντες κανένα Βούλγαρον. Πᾶς κρότος προδικαίει ταραχὴν. Θανάσιμος ἀγωνία κατεῖχε τὰς ψυχὰς ἀπάντων.

Τὴν ἐπομένην κυριακὴν, ἀπαισιώτερος ἔτι φόβος διεδέχθη τὸν τρόμον αὐτόν. Διεδόθη ἀστρατηδόν, ὅτι πάντες οἱ δυστυχεῖς, ὅσους οἱ Βούλγαροι εἶχον φυλαίσει, θὰ ἐσφάζοντο. Ἀνεκδιήγητος εἶνε ἡ ἄτιμος αὐτῇ σφαγὴ ἀθῶων καὶ ἀνυπερασπίστων ἀνθρώπων. Ἐπὶ δύο ἡμέρας ἐδάρησαν μέχρι λιποθυμίας, καὶ τὴν ἐσπέραν τοῦ σαββάτου, μετὰ νέον ὁμοιον βασανιστήριον, βούλγαρος στρατιώτης παρουσιάσθη πρὸ αὐτῶν ἀγγέλλων εἰς αὐτοὺς, ὅτι μετὰ πέντε ὥρας ἤθελον ἀπαχθῆναι· μετὰ μίαν ὥραν ὁ αὐτὸς στρατιώτης τοῖς ὑπενθυμίζει, ὅτι τέσσαρες μόνον ὥραι τοῖς ἐπολείπονται καὶ ἡ ἐμφάνισις τοῦ δημίου ἐκείνου ἐπανελαμβάνετο καθ' ὥραν. Εἰς τὴν ὁρισθεῖσαν

διὰ τὴν σφαγὴν τῶν ἀθῶων ἐκείνων θυμάτων στιγμήν, παρουσιάσθησαν πρὸ αὐτῶν τόσοι στρατιῶται βούλγαροι, ὅσοι ἦσαν καὶ οἱ ἐν τῇ φυλακῇ καὶ διέταξαν αὐτοὺς νὰ γυμνωθῶσι· μεθ' οὗ, συνήφθη διὰ ξυφολόγης καταδίωξις αὐτῶν ἐν αὐτῷ τούτῳ τῷ δωματίῳ· εἰτα τοὺς ἐξήπλωσαν ἐπὶ τοῦ δαπέδου καὶ οἱ Βούλγαροι στρατιῶται ἐπάτουν τὰ σώματα ἐνὸς ἐκάστου, τρυπῶντες αὐτὰ διὰ τῆς λόγχης καὶ ἐνσφηνοῦντες οὕτως αὐτὰ ἐπὶ τοῦ πατώματος. Τὰ μαρτύρια τῶν δυστυχῶν ἔληξαν διὰ τοῦ θανάτου αὐτῶν. Εἰς τῶν φυλακισμένων σωθεῖς ὡς ἐκ θαύματος διηγήθη εἰς ἡμᾶς ὅλας αὐτὰς τὰς λεπτομε-

Γεώργιος Βλάζος, ἀρτοποιός, Σερραῖος, φονευθεὶς ὑπὸ τῶν Βουλγάρων μετὰ τῶν ἄλλων παρὰ τὸ Λιβούνοβον.

Στέργιος Γεωργίου, κουρέας, Σερραῖος, φονευθεὶς ὑπὸ τῶν Βουλγάρων μετὰ τῶν ἄλλων παρὰ τὸ Λιβούνοβον.

ρείας. Οἱ Βούλγαροι ἐγκαταλείποντες τὰς Σέρρας συμπαρέλαβον μεθ' ἑαυτῶν τοὺς δυστυχεῖς Χρησάφην, Φωκᾶν, Σταμούλιν, Παππαπαύλου καὶ ἄλλους· τὰ πτώματα αὐτῶν ἀνεγρέθησαν ἐπὶ τῆς ὁδοῦ τῆς ἀγοῦσης πρὸς τὸ Πετρίτσι.

Ὑπ' αὐτοὺς τοὺς ὅρους ἐξεκένωσαν οἱ Βούλγαροι τὴν πόλιν. Μόλις τὴν 7/20 Ἰουλίου, δευτέραν, οἱ κάτοικοι ἀνεθάρρησαν καὶ ἠδυνήθησαν νὰ ἐξέλθωσιν. Ἀλλὰ τρομερώτερος κίνδυνος ἀνέμενεν ἡμᾶς! Ὁ φόβος τῆς ἀβεβαιότητος καὶ ὁ κίνδυνος τῆς εἰς τὴν πόλιν εἰσόδου τῶν βουλγάρων στρατιωτῶν διεσπαρμένων καὶ ἀποσυντεθειμέ-

νων χάρις εἰς τὸν ἑλληνικὸν στρατὸν. Οἱ κάτοικοι διηρθύθησαν πρὸς τὸ διοικητήριον, ἐνθα ἐν τῇ ἀποθήκῃ εὗρισκοντο ὅπλα καὶ πολεμοφόδια. Οἱ νέοι ὀπλιζόνται πρὸς ὑπεράσπισιν τῆς πόλεως· καταλαμβάνονται διάφορα μέρη, ὅτε τὸ ἀπὸγευμα πυροβολισμοὶ ἀκούονται πρὸς τὴν εἴσοδον τῆς πόλεως· σῶμα βουλγαρικοῦ στρατοῦ ἀποπειρᾶται νὰ εἰσβάλῃ, ἀλλ' ἀπωθεῖται. Οἱ κάτοικοι κλείονται εἰς τὰς οἰκίας τῶν, ἵνα ὑπερασπίσῃσι τὰς συζύγους καὶ τὰ τέκνα τῶν. Οἱ

Ἐρείπια ἐκ τῆς καταστροφῆς τῶν Σερρών.
(Φωτογραφία τοῦ ἑκπαιδευτοῦ καὶ Βασιλέως π. Φωτογράφο).

τολμηρότεροι τοποθετοῦνται εἰς τὰς διαφόρους γωνίας τῆς πόλεως, καὶ τὴν 8/21 τοῦ αὐτοῦ μηνὸς καταφθάνει ἀπόσπασμα εἰκοσιν εὐζώνων ὑπὸ ἓνα λοχίαν, οἵτινες ἤρχισαν νὰ ὀργανώσῃ τὴν ἄμυναν. Αἱ ἀψιμαχίαι ἐξακολουθοῦσι νυχθημερόν. Ἐν τῷ μεταξὺ μέχρι τῆς πέμπτης, ἐπιτροπαὶ ἀποστέλλονται ἐπανειλημμένως πρὸς τὸν ἀρχηγὸν τοῦ καταλαβόντος τὴν Νιγρίταν ἑλληνικοῦ στρατοῦ, παρακαλοῦσαι αὐτόν, ἵνα σταῖν ἐνισχύσεις, ἐκ 500 ἀνδρῶν τουλάχιστον, χάριν τῆς ἀμύνης τῶν Σερρῶν.

Τὴν πρωΐαν τῆς πέμπτης, ἡ ἐμφάνις ἐνὸς ἀεροπλάνου, θεωρηθέντος ἑλληνικοῦ, δίδει θάρρος εἰς τοὺς κατοίκους· ἀλλ' ἡ βραδεΐα ἐπάνοδος τῶν ἐπιτροπῶν, τῶν ἀποσταλεισῶν πρὸς αἰτήσεις ἐνισχύσεων, μᾶς ἐφόβιζε πάντοτε. Ἐκ συμφώνου πρὸς συμπολίτας τινάς, ἐπροτείναμεν νὰ ἐξέλθωσι τῆς πόλεως πᾶσαι αἱ γυναῖκες καὶ τὰ παῖδια, ἵνα τεθῶσιν ἐν ἀσφαλείᾳ. Ἡ πρότασις αὕτη ἐγένετο δεκτή. Ἀνεκοινώσαμεν τὴν πρόθεσιν ταύτην δι' ἐπιστολῆς εἰς τὸν ἀρχηγὸν τοῦ ἐκεῖ πλησίον εὗρισκόμενου ἑλληνικοῦ στρατοῦ, παρακαλοῦντες αὐτόν, ἵνα μᾶς βοηθήσῃ εἰς τὸ ἔργον τῆς ἐκκενώσεως, διὰ τῶν στρατιωτῶν του. Ἀλλὰ τὰ γεγονότα προσέλαβον ἡμᾶς καὶ τὴν παρασκευὴν 11/24, οἱ Βούλγαροι, ἐνωρὶς τὴν πρωΐαν, ἤρχισαν τὰς ἐπιθέσεις τῶν. Ἄν εἶχον εἰσελθεῖ κατὰ τὴν νύκτα, ἡ τύχη μᾶς θὰ ἦτο ὁμοία πρὸς τὴν τῶν κατοίκων τοῦ Δοξάτου, ἀλλ' οἱ πολιτοφύλακες ἠδυνήθησαν νὰ τοὺς συγκρατήσωσιν. Ἐν τούτοις περὶ τὴν αὐγὴν οἱ Βούλγαροι ἤρξαντο τοῦ βομβαρδισμοῦ τῶν Σερρῶν.

Μετά τινας στιγμὰς, ὑπὸ ἀρχῆς τοῦ ἑλληνικοῦ ἱππικοῦ μετὰ πέντε ἱππέων ἦλθε καὶ ἀνεκοίνωσεν εἰς ἡμᾶς τὴν νύκην καὶ τὴν κατάληψιν τοῦ Δεμίρ-Ἰσάαρ, εἴτα δὲ ἔφυγε τροχάδην, ἵνα κοινοποιήσῃ τὴν παράκλησιν τῆς πόλεως ζητούσης τὴν προχώρησιν τοῦ ἐν Νιγρίτᾳ εὗρισκόμενου ἑλληνικοῦ στρατοῦ, τοῦθ' ὅπερ κατὰ τὴν κατὰ τοῦ φήμην, ἦτο ἀδύνατον νὰ γίνῃ πρὸ τῆς καταλήψεως τοῦ Δεμίρ-Ἰσάαρ, διότι ἄλλως θὰ εὗρισκετο ὁ προχωρῶν στρατὸς κεχωρισμένος τοῦ κυρίου σώματος. Ἡ ἐλπίς τῆς προσεχοῦς ἀπολυτρώσεως καθίστατο δι' ἡμᾶς βεβαίωτης. Ἀπατηλή, ἀλλοίμονον! ἡ ἐλπίς μᾶς, διότι οἱ Ἕλληνες στρατιῶται δὲν θὰ ἠδύναντο νὰ ἔλθωσι πρὸ τοῦ ἀπογεύματος, ἐνῶ ἐν τῷ μεταξὺ τὰ βουλγαρικά τηλεβόλα ἔσπειρον πανταχοῦ ἐρείπια καὶ θάνατον. Οἱ ἐν προφυλακῇ πολῖται, ἐξ ὧν πλεῖστοι οὐδὲ τὸν χειρισμὸν τοῦ ὅπλου ἐγνώριζον, ἀποθήγησαν καὶ ὁ χεῖμαρρος τῶν Βουλγάρων εἰσβάλλει εἰς τὴν πόλιν. Οἱ κάτοικοι γινώσκοντες τὴν ὁμότητα αὐτῶν καὶ καταληφθέντες ἐπὶ πανικοῦ, ἤρχισαν φεύγοντες πρὸς τὸ χωρίον Κουμάργιανην παρὰ τὰς ὄχθας τοῦ Στρυμόνος, ὅπου ὁ ἑλληνικὸς στρατὸς εὗρισκετο εἰς τεσσάρων ὁρῶν ἀπόστασιν ἀπὸ τῶν Σερρῶν. Ἡμῖν μεταξὺ τῶν φευγόντων. Ἡμίσειαν ὥραν κατόπιν ὁ βουλγαρικὸς στρατὸς εἰσέρχετο εἰς τὴν πόλιν. Ἡ ἄμυνα τῶν ἐνόπλιων πολιτῶν ἠδυνήθη νὰ μᾶς σώσῃ,

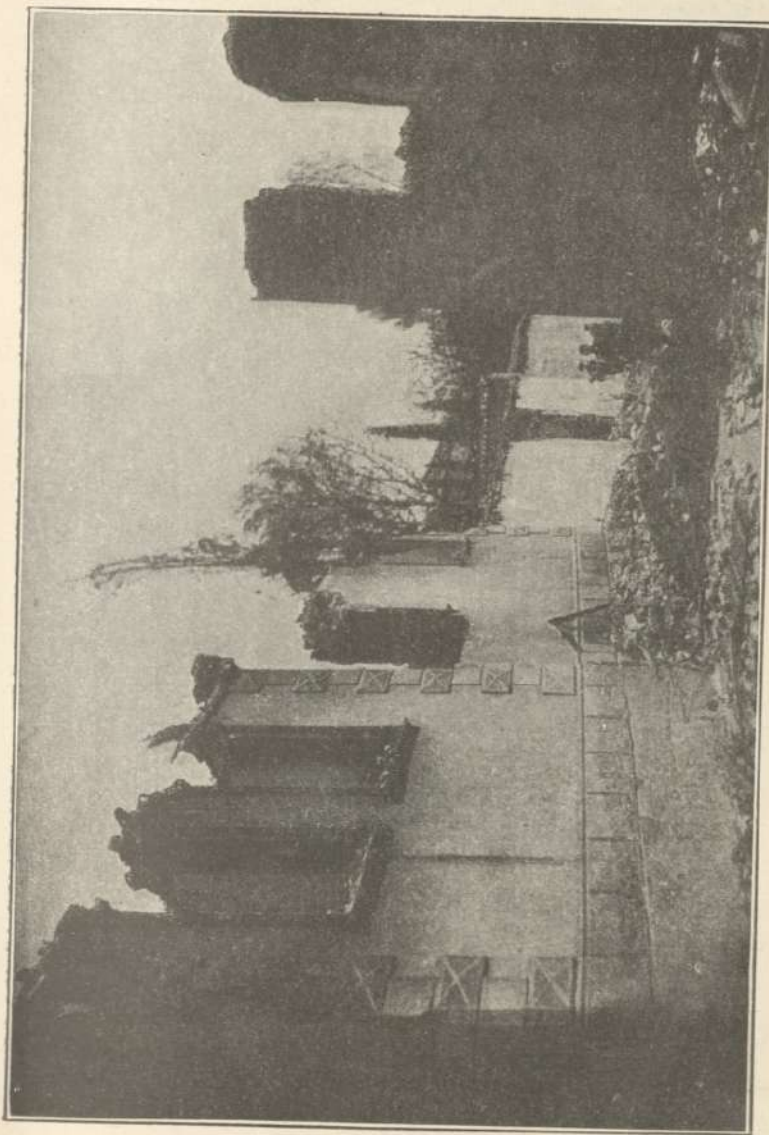

ἀλλὰ τὸ θέαμα ἦτο ἀπεριγράπτως τραγικόν! Ἡ ἀπὸ Σερρών εἰς Κουμάργιανην ὁδός, ἢ μᾶλλον ὅλη ἡ πεδιάς ἦτο πλήρης φυγάδων γέροντες, γυναῖκες καὶ παῖδια ἔφευγον πρὸ τῶν ὀπίσθων τοῦ ἐχθροῦ, ὅστις τὰς διηύθυνεν ἰδίως κατὰ τῶν γυναικοπαίδων. Ἡ περιγραφή τῆς φηγῆς ταύτης θὰ ἦτο κατωτέρα τῆς πραγματικότητος.

Ἡ πόλις ἦτο κενή· ὀλίγισται ἑλληνικαὶ οἰκογένειαι ἔμειναν, τοῦναντίαν δὲ οἱ Ἑβραῖοι καὶ οἱ πλείστοι τῶν Τούρκων δὲν ἐγκατέλειψαν τὴν πόλιν. Πειναλέοι καὶ κατάκοποι, πλεόν τῶν 20.000 Ἑλλήνων διενυκτέρευσαν ἐν τῷ βλαύθῳ. Περὶ τὴν 3ην ἀπογευματινὴν ὥραν ἤρξαντο νὰ φαίνωνται ἐκ Κουμάργιανης νέφη καπνοῦ ὑψούμενα ἐν τῇ πόλει, ἧτις εἶχε παραδοθῇ εἰς τὰς φλόγας. Ὅλον αὐτὸ τὸ δυστυχὲς πλῆθος ἀπεγὼν ἤρξατο νὰ ἀναπέμψῃ κραυγὰς πόνου, νὰ κλαίῃ καὶ νὰ ὀδυρήται, μὴ δυνάμενον νὰ πράξῃ τι, ἵνα ἐμποδίσῃ τὴν βαρβαρότητα τοῦ ἐχθροῦ. Ἐτελεῖτο τὸ μοιραῖον. Ὁ ἑλληνικὸς στρατός, ὅστις εἶχε προχωρήσει, φθάσας αὐθημερόν πρὸ τῆς πόλεως, καθ' ἣν στιγμὴν ἤρχιζεν ἡ πυρπόλησις, δὲν ἠδυνήθη νὰ εἰσέλθῃ, τῶν Βουλγάρων εὐρισκομένων ἀκόμη ἐκεῖ καὶ ἐξακολουθούντων τὸ καταστροφικὸν τὸν ἔργον. Ὅτε ὁ ἑλληνικὸς στρατὸς ἠδυνήθη νὰ καταλάβῃ τὴν πόλιν, αὕτη ἦτο πλέον τελείως καταστραμμένη.

Ἀνησυχῶν διὰ τὴν τύχην τῆς ἡμετέρας Τραπεζῆς, καὶ ἐλπίζων νὰ διασώσω τι, ἐπανήλθον πεζῇ, εἰς τὴν πόλιν περὶ τὸ μεσονύκτιον. Ὅτε εἰσερχόμενος, μὲ ὑπεδέχθη εἰς πυροβολισμός. Προχωρῶ ἐν τῷ μέσῳ τῶν φλογῶν, καὶ διευθύνομαι πρὸς τὴν Τράπεζαν. Οἱ πόδες μου καίονται. Αἱ ὁδοὶ εἶνε πεπυρκατωμέναι. Φθάνω πρὸ τῆς Τραπεζῆς. Δυστυχῶς τὸ πᾶν εἶχε συντελεσθῇ. Γιγαντιαῖαι φλόγες ὑψοῦντο ἐκ πάντων τῶν μερῶν τοῦ εὐδμήτου αὐτοῦ οἰκοδομήματος. Αἱ ὁδοὶ τῶν Βουλγάρων καὶ αἱ ἐκρηκτικαὶ ὕλαι τὸ εἶχον καταστρέψει τὸ πῦρ περιστοιχίζει τὸ οἰκοδόμημα πανταχόθεν. Πᾶσα βοήθεια ἀποβαίνει ἀδύνατος· ἐπίσης ἀδύνατον εἶνε νὰ εἰσέλθω. Μένω καὶ ἀνάγκην ἀκίνητος ἐκεῖ, ἀπλοῦς θεατῆς, ἀδυνατῶν νὰ ἐνεργήσω. Βλέπω τὰ χρηματοκιβώτια μας, (ἀτινα εὐτυχῶς ἔμειναν ἄθικτα), περικυκλωμένα ὑπὸ φλογῶν. Αἴφνης ἡ οἰκοδομὴ καταρρεῖ με ἀπαίσιον κρότον καὶ καλύπτει τελείως τὰ χρηματοκιβώτια, καταπεσόντα εἰς τὸ ὑλόγειον.

Πλὴν τῶν χρηματοκιβωτίων οὐδὲν πλέον σώζεται. Πρὸ τῆς εἰσβολῆς εἶχον ἐντὸς αὐτῶν ἅπαντα τὰ λογιστικὰ βιβλία

Τὸ ἐν Σέρραις ὑπὸ τῶν Βουλγάρων πυρποληθὲν Ἑλληνικὸν Προξενεῖον.

τῆς ἑξαμηνίας, ἔκτος τοῦ ἡμερολογίου, τῶν τερχουμένων λογαριασμῶν, τῶν προεξοφλήσεων, τῶν ἀντιγράφων τῶν ἐπιστολῶν καὶ τῆς ἀλληλογραφίας. Τὸ ἐγκλειόμενον ἐν αὐτοῖς πᾶσιν εἰς χρῆμα δὲν ὑπερέβαινε τὰς 550-600 ὀθωμανικὰς λίρας· (ὡν 280 λίραι ὀθωμα-

Σερραῖοι ἀνασκαλεῦντες τὰ ἐρείπια τοῦ οἴκου των.

(Φωτογραφία τοῦ ἑπισκοποῦ τοῦ Βασιλείου κ. Φραγκοῦδη).

νικαὶ εἰς χρυσὸν καὶ πλεόν τῶν 5.500 ὀθλ. εἰς χαρτονομίσματα). Δὲν δυνάμεθα ἀκόμη σήμερον νὰ ἐξακριβώσωμεν τί μένει εἰς τὰ χρηματοκιβώτιά μας. Ἡ ἀνασκαφὴ εἶνε ἔργον πολλῶν ἡμερῶν, διότι τὰ ὑπόγεια, ἅτινα εἶχον ἐνοικιάσει ἀπὸ τὴν ἀμερικανικὴν

ἐταιρείαν καπνοῦ, καίουσιν ἀκόμη. Ἡ θερμοκρασία τῆς περιβαλλούσης ἀτμοσφαίρας εἶνε καυστήρ, ἡ γλῶσσά μου ἀπεξηράνθη, καὶ ἀνὰ μέσον τῶν κίπνιζόντων ἐρειπίων, προσπαθῶ νὰ προχωρήσω πρὸς ἓν φρέαρ τῆς πυρποληθείσης πόλεως. Ἀδιύκοποι πυροβολισμοὶ μὲ σταματῶσιν εἰς τὸ μέσον τοῦ δρόμου καὶ τελείως ἀπηυδακώς, ἐπανερχομαι πρὸς τὴν Κοιμώργιανην. Τὴν ἐπομένην ἐπιστρέφω πάλιν

Σερραῖοι περιφερόμενοι εἰς τὰ ἐρείπια τῶν οἰκῶν αὐτῶν.

(Φωτογραφία τοῦ ἑπισκοποῦ τοῦ Βασιλείου κ. Φραγκοῦδη).

περὶ εἰς τὰς Σέρας, ὅπου συναντῶ τὸν κ. Γκίνην. Αὐθημερὸν ἐπιστρέφουσι καὶ οἱ πρόσφυγες τῆς Κοιμώργιανης.

Τὸ ἡμερολόγιόν μας, τὸ βιβλίον τῶν τερχουμένων λογαριασμῶν καὶ αἱ προεξοφλήσεις εἶχον πρὸ πολλοῦ κατατεθῇ εἰς τὸ αὐστριακὸν προξενεῖον. Ἀλλὰ τοῦ τε Προξενείου καὶ τοῦ ὑποπροξένου τῆς Αὐστρίας κ. Ζιάτκων δὲν εἶχον φεισθῇ οἱ βάρβαροι, ὥς καὶ πᾶσιν τῶν οικογενειῶν, ὅσαι εἶχον καταφύγει εἰς τὸ προξενεῖον, ὥς εἰς ἄσυλον.

Ὁ πρόξενος εἶχε συμπαραληφθῇ διὰ τῆς βίας ὑπὸ τῶν Βουλγά-

ρων, καίτοι παρουσιάσθη πρὸ αὐτῶν διὰ τὰ τοὺς συγγρατῆσιν μὲ τὴν στολὴν καὶ τὰ παράσημά του, καὶ εἶχεν ὀδηγηθῆ μὲ ἀπαντας τοὺς πρόσφυγας τοῦ προξενείου εἰς ἀπόστασιν μιᾶς ὥρας ἀπὸ τῆς πόλεως. Ἀνὰ ἕκαστον πέμπτον λεπτόν ἐδίδετο διαταγὴ νὰ χωρισθῶσιν οἱ ἄνδρες τῶν γυναικῶν, καὶ οἱ Βουλγάροι ἐφαίνοντο διατεθειμένοι νὰ φρονέωσιν αὐτάς· αὐταὶ δὲ σφρόμεναι πρὸ τῶν ποδῶν των παρεζάλουν αὐτοὺς νὰ μὴ τὰς κακοποιήσωσιν. Ἐσώθησαν δὲ αὐταὶ χίρις εἰς τὴν πληρωμὴν 400 ὀθωμανικῶν λιρῶν.

Σήμερον πλέον ἢ πόλις εἶνε ἡρειπωμένη! Ἀνεγνωρίσθησαν πλέον τῶν ἑκατὸν πτωμάτων ἀπηνθρακωμένων. Γυνὴ τις εὐρέθη ἀπηγγονισμένη μὲ τὰς χεῖρας καὶ τοὺς πόδας κεκομμένους. Ἄλλη γυνὴ νέα καὶ εὐμορφος, ἐβιάσθη ὑπὸ πλείστον ἐκείνων τῶν βαρβάρων καὶ κατόπιν ἐσφάγη. 5.000 οἰκίαι καὶ καταστήματα κατεστράφησαν, ἀφοῦ διηρπάγησαν. Πλέον τῶν 20.000 Ἑλλήνων κατοίκων μένουσιν ἄνεν ὀβολοῦ, στερούμενοι καὶ τοῦ ἡμερησίου ἄρτου. Συσφίγγεται ἐκ τοῦ τρόμου ἡ καρδιά καὶ τὰ δάκρυα ἔρχονται εἰς τοὺς ὀφθαλμοὺς εἰς τὸν βλέποντα τὸ θέαμα τῶν διστιγῶν ἐκείνων, οἵτινες ἀναμένοναι πρὸ τῶν ἀρτοποιείων τεμάχιον ἄρτου. Εὐρίσκονται πάντες ἐν ἀπεριγράπτῃ καταστάσει καταπτώσεως. Τὸ ἑλληνικὸν ἔθνος εἶνε ὁ μόνος προστάτης ἐν τῇ πενίᾳ τῶν.

Αἱ ζημίαι τῆς πόλεως ὑπολογίζονται εἰς 80 ἑκατομμύρια φράγκων. Ἡ ἀγορὰ εἶνε τελείως κατεστραμμένη· αἱ ἐργασίαι τῆς δὲν θὰ καταστῇ δυνατόν νὰ ἐπαναληφθῶσι πρὸ τῆς παρελεύσεως ἑξ μηνῶν.

ΒΟΥΛΓΑΡΙΚΑΙ ΩΜΟΤΗΤΕΣ

EN TAIS

ΠΟΛΕΣΙ ΚΑΙ ΧΩΡΙΟΙΣ ΤΗΣ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΣ ΣΕΡΡΩΝ.

Τὰ διαδραματισθέντα εἰς τὰς πέριξ τῶν Σερρῶν πόλεις καὶ κομολέας εἶνε καὶ αὐτὰ φρικώδη καὶ ἀνεκδιήγητα. Ἡ βουλγαρικὴ μάλιστα ἐνέσκηψε πανταχοῦ ἐνσπεύρουσα τὸν θάνατον, τὴν ἐρήμωσιν, τὴν ἀτιμίαν.

Ἦδη πρὸ τῆς κηρύξεως τοῦ πολέμου ὑπέστησαν δηλώσεις τὰ χωρία Κοτσάνη, Ράχοβον καὶ Τσελπετζή-Τοκίλι, σφαγέντων πλείστον τῶν κατοίκων των. Αἱ ὁμότητες ἐξηκολούθησαν ἐν τοῖς ἄνω χωρίοις καὶ μετὰ τὴν ἐκρηξιν τοῦ πολέμου. Οὕτω ἐν Τσελπετζή-Τοκίλι τῇ 23ῃ ἰουνίου οἱ Βουλγάροι ἐσφάζαν τὸν Ἕλληνα Ἀγγελον Γεωργίου, τῇ 25ῃ ἐπυρπόλησαν τὸ κατάστημα τοῦ Ἑλλήνος δημάρχου καὶ 15 οἰκίας, ἤρπασαν 16 ἡμιόνους, 150 βόας καὶ 350 πρόβατα, ἀπεγύμνωσαν δὲ πάσας τὰς οἰκίας καὶ καταστήματα.

Εἰς τὴν περιφέρειαν Σερρῶν ἀνήκει καὶ ἡ μονὴ τοῦ Προδρομοῦ ἔχουσα ἰδιοκτησίας πολλὰς ἐντὸς τῆς πόλεως καὶ κειμένη δύο ὥρας μακρὰν, ἐπὶ ὥραιας τοποθεσίας. Καὶ ἡ μὲν μονὴ ἔμεινεν εὐτυχῶς ἄθικτος, ἀλλ' ἐκτὸς τῶν ἐν Σέρραις κτημάτων τῆς, ἃτινα κατεστράφησαν, — 30 οἰκιῶν, ἐνὸς πανδοχείου καὶ ἐνὸς κλιβάνου ἀξίας 10.000 λιρῶν — ἀπώλεσε πρὸς τούτοις καὶ 1300 αἶγας, 107 βόας καὶ 10 ἵππους, οἵτινες ἀνῆκον αὐτῇ.

Ἐξ ἄλλου ἐν τῷ χωρίῳ Ἐλισσαν, κατοικουμένην ὑπὸ 1000 περίπου κατοίκων, ἐσφάγησαν ἑννέα Ἕλληνες.

Ἐπίσης ἐπυρπολήθησαν τὰ χωρία Μανδύ, Ἐφέλικον, ὥς καὶ αἱ ἑλληνικαὶ οἰκίαι τοῦ χωρίου Κλαποῦσι. Τὴν αὐτὴν τύχην ὑπέστησαν τὰ χωρία Ξύλιστρον, Σίρπα καὶ μέρος τοῦ χωρίου Βεσαγγίστα. Τὰ ἐξαρχικὰ χωρία Σανάφτσα καὶ Μήκισσι ἐπυρπολήθησαν ὥσαντι.

τως ὑπὸ τῶν Βουλγάρων πρὶν ἢ ἐκκενωθῶσιν ἐπ' αὐτῶν. Οἱ Βούλγαροι ἐκάλουν τοὺς Μουσουλμάνους νάκολοιθῆσασιν αὐτούς, πράγματι δέ τινες ἠκολούθησαν τοὺς φυγάδας.

Τῇ 26ῃ ἰουνίου Βούλγαροι στρατιῶται εἰσῆλθον ἀφηνιδίως εἰς τὴν παρὰ τὰς Σέρρας ἐξοχικὴν ἔπαυλιν τοῦ Ἑλλήνος Πέτρου Πέντζα. Ἐκεῖ κατέσφαξαν 20 νέους Ἑλλήνας, οἵτινες εἶχον καταφύγει, ἀφοῦ προηγουμένως ἀφῆρεσαν ἀπ' αὐτῶν βίαια τὰ χρήματα.

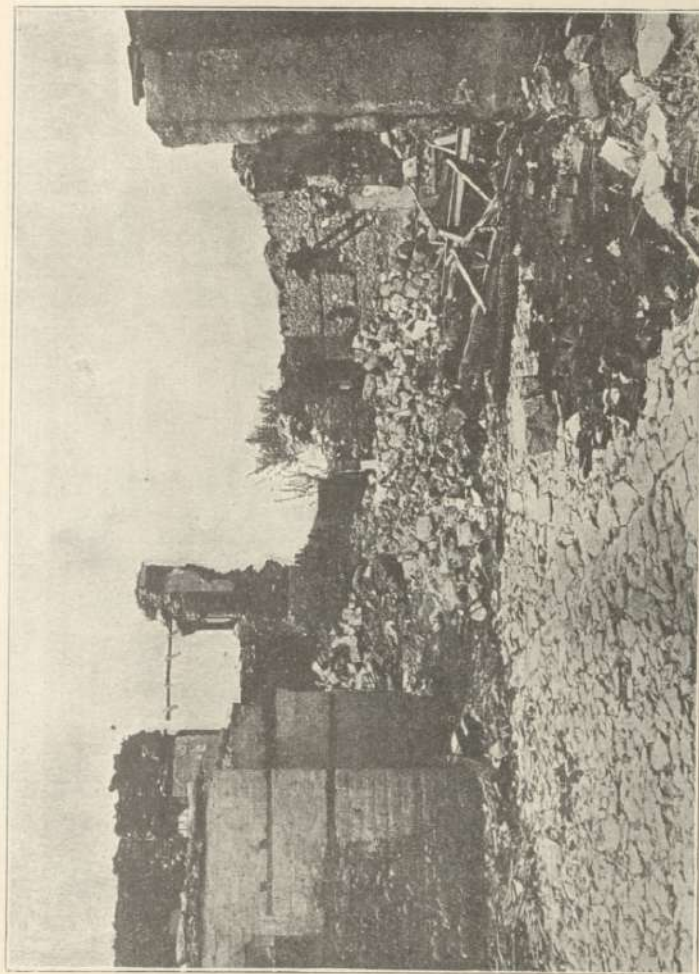
Ἀλλὰ μεγαλειέτερος ἀκόμη καταστροφὰς ὑπέστησαν αἱ πόλεις καὶ κομποπόλεις Ἀλιστράτη, Ζηλιάχοβα καὶ Ράχοβον.

Ἀλιστράτη ¹⁾).

Εἰς τὴν ἀνθοῦσαν αὐτὴν καὶ ἑλληνικωτάτην κομποπόλιν, τὸ 3ον ἱππικὸν βουλγαρικὸν σύνταγμα, διοικούμενον ὑπὸ τοῦ Δημητρίου Μισέφ, ἀντικαταστήσαντος τὸν φονευθέντα κατὰ τὴν πρώτην μάχην τοῦ Παγγαίου ταγματάρχην Ποπώφ, ἀπέστειλε τὴν 25ῃν ἰουνίου, τὴν 10ῃν πρωϊνὴν, ὁλόκληρον ἴλην ἐκ Μπανίτσας. Μόλις αὕτη ἀφίκετο εἰς τὴν πλατεῖαν τῆς πόλεως, ἐρρίφθη ὑπὸ τινος ἱππέως εἰς πυροβολισμὸς ὥς σύνθημα τῆς γενικῆς διαρπαγῆς. Ἑληλατήθησαν πράγματι πλεῖστα καταστήματα καὶ οἰκίαι τὴν δ' ἐσπέραν ἐκφυρολογήθησαν οἰκίαι. Αἱ διαρπαγαὶ ἐξηκολούθησαν ἐπὶ δύο ἡμέρας, τὴν νύκτα δ' ἐκφυρολοῦντο αἱ κατὰ τὴν ἡμέραν λεηλατούμεναι οἰκίαι καὶ καταστήματα. Ἑκατοντάδες φορτηγῶν ἁμαξῶν καὶ ζώων μετέφερον πρὸς βορρᾶν τὰ προϊόντα τῆς διαρπαγῆς. Ἐκώσσαν 27, αἱ πλουσιώτεροι, οἰκίαι, ἐπίσης τὸ λαμπρὸν ἑλληνικὸν οἰκοτροφεῖον, κτισθὲν καὶ συντηρούμενον διὰ τοῦ κληροδοτήματος τοῦ μεγάλου Ἑλλήνος εὐεργέτου Βασιλείου Μελά, περιλαμβάνον 60 κλίνας. Ἑληλατήθησαν ἐπίσης 10 καταστήματα καὶ ἀποθήκαι καπνοῦ. Ἡ δὲ ἀξία τῶν ἀρπαγέντων ἐμπορευμάτων ὑπερβαίνει τὰς 12.000 λιρῶν ὀθωμανικῶν. Ἀπῆχθησαν 103 ἡμίονοι, 300 βόες καὶ 3.500 πρόβατα· ἐληστεύθησαν δὲ ἀπὸ τῶν κατοίκων ἄνω τῶν 3000 λιρῶν.

¹⁾ Ἐπίσημος ἀνακοίνωσις, πόρισμα τῶν ἀνακρίσεων τῆς ἑλληνικῆς κοινοβουλευτικῆς ἐπιτροπῆς ἐπὶ τῇ βίᾳ ἐπιτοπίῳ ἐξετάσεως· ἐδημοσιεύθη ἐν ταῖς ἀθηναϊκαῖς ἐφημερίδι τῆς 14ης ἰουλίου.

Ἀφ' ἑτέρου Βούλγαροι στρατιῶται καὶ χωρικοὶ εἰσελθόντες εἰς

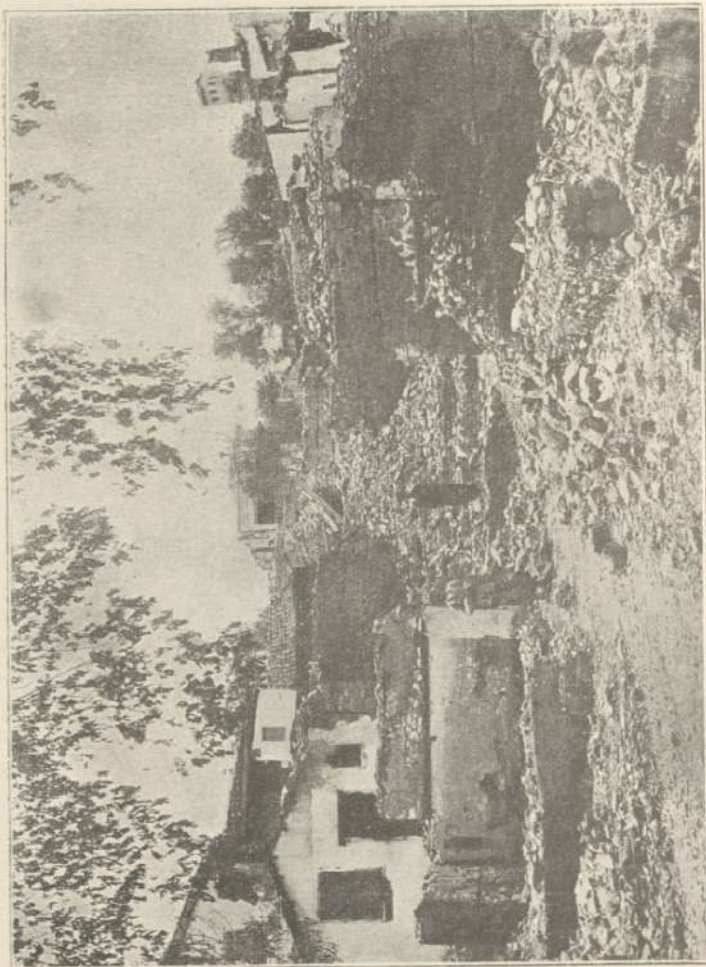

Ἐρείπια ἐκ τῆς καταστροφῆς τῆς Ἀλιστράτης.

τὸ μετόχιον τοῦ Παναγίου τάφου τὴν 25ῃν ἰουνίου ἤρπασαν ἐκ τοῦ λαμοῦ τοῦ ἀρχιμανδριτοῦ Ἰωακείμ Λεδάκη, τὸν χρυσοῦν σταυρὸν

αὐτοῦ. Ἀφῆρσαν δὲ καὶ 10 λίρας, τὰ ἔπιπλα καὶ μαγειρικά του

Ἐρείπια τῶν ἐν Ἀλυστράτῃ καταστροφῶν.

σκεύη. Καταλαβόντες πρὸς τούτοις τὸν ἐνοριακὸν ναὸν τοῦ ἁγίου Ἀθανασίου ἔκλεψαν δύο πολύτιμα εὐαγγέλια, τὸν σταυρὸν τῆς ἁγίας

τραπέζης, πολυτελεῖ χρυσοῦφραντον ἀρχιερατικὴν στολὴν, ἱερὰ ἄμφια

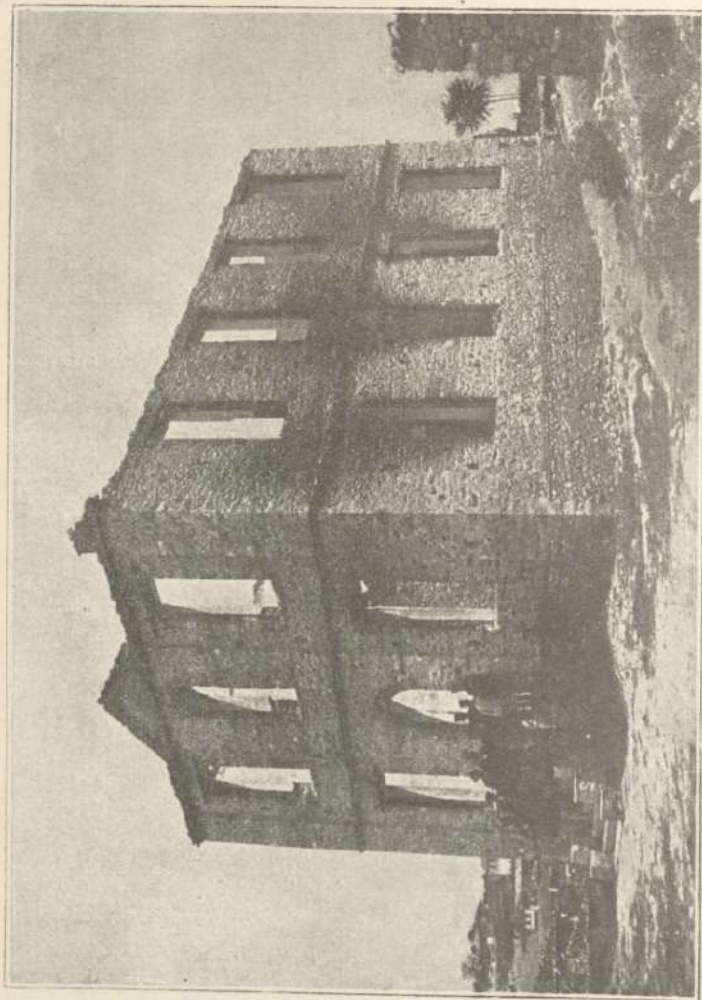

Ἐρείπια ἐκ τῆς καταστροφῆς τῆς Ἀλυστράτης.
Οἰκία τῆς ἀρχαίας οἰκογενείας Στοϊμενίδου.

καὶ ἄλλα χρυσοκέντητα ἐνδύματα, καταστρέψαντες τὸν πολυέλαιον, ὃν δὲν ἠδύναντο νὰ μετακομίσωσιν. Κομιτατζήδες δ' εἰσελθόντες τὴν

αὐτὴν ἡμέραν μετὰ μεσημβρίαν εἰς τὴν οἰκίαν ζόρης ὀρφανῆς ἐβία-

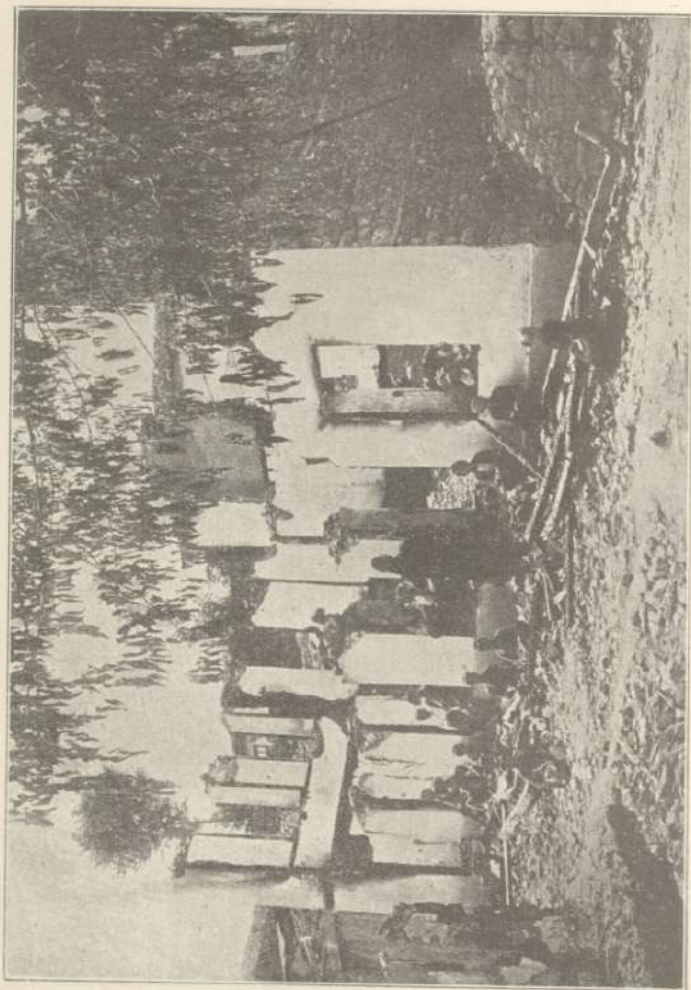

Τὸ πυρποληθὲν ὑπὸ τῶν Βουλγάρων ἐν Ἀλιστράτῃ Ἑλληνικὸν οἰκοτροφεῖον.

σαν αὐτήν, τὴν δὲ νύκτα μετ' ἄλλων συναδέλφων ἐπυρπόλησαν τὴν οἰκίαν τῆς.

Τὸ ἐσωτερικὸν τοῦ ἐν Ἀλιστράτῃ πυρποληθέντος οἰκοτροφείου.

Ερείπια ἐκ τῆς καταστροφῆς τῆς Ἀλιστράτης.

Ἐκ τῶν κατοίκων τῆς Ἀλιστράτης, οἱ Βούλγαροι ἅμα τῇ ἐκρή-
ξει τοῦ πολέμου, συνέλαβον καὶ ἐφυλάκισαν 28 προκρίτους, ὧν τοὺς
7 ἀπέστειλαν εἰς Ζηλιάχοβαν. Οἱ τελευταῖοι οὗτοι ἐσώθησαν χάρις
εἰς τὴν ἐσπευσμένην φυγὴν τῶν Βουλγάρων. Οἱ ἄλλοι, καθὼς καὶ
οἱ λοιποὶ κάτοικοι τῆς Ἀλιστράτης ἐξηγόρασαν τὴν ζωὴν των, διὰ
γενναίων λύτρων (ἄνω τῶν 2500 λιρῶν) δοθέντων εἰς τὸν ἀρχη-
γὸν τοῦ βουλγαρικοῦ στρατοῦ, καὶ διὰ τῆς ἀμέσου φυγῆς των εἰς
τὰ ὄρη.

Ἴδου ἄλλως τὸ κείμενον τῆς διαμαρτυρίας, ἣν ἐπιτροπὴ ἐκ κα-
τοίκων ἀπέστειλεν, ἐν σχέσει πρὸς τὰς βουλγαρικὰς ὁμότητες, πρὸς
τὸν πρόεδρον τῆς βουλῆς τῶν Ἑλλήνων κ. Κ. Ζαβιτζιάνον.

Ἀξιότιμὲ πρόεδρε τοῦ ἑλληνικοῦ κοινοβουλίου,

Ἡμεῖς, κάτοικοι Ἀλιστράτης τῆς ἐποδιοικήσεως Ζίχνης, θερμῶς παρακα-
λοῦμεν ὑμᾶς, ἵνα διὰ τῆς εὐγενείας σας διαλαληθῶσιν εἰς ἅπαντα τὸν πεπολιτι-
σμένον κόσμον, τὰ ὄργια καὶ αἱ ὁμότητες, ὅς ἐπείρασεν κατὰ τὴν διτάμηνον
τῶν Βουλγάρων ἐνταῦθα διαμονήν. Πλείστα ὅσα εἰς βάρος μας ἐγένοντο, λη-
στεῖαι, ἐμπρησμοί, πείσεις καὶ πᾶν ὅ,τι οὐδεὶς ἠδύνατο νὰ φαντασθῇ ὅτι θά
ἐβλαπεν εἰς τὸν 20^{ον} αἰῶνα. Ταῦτα δὲ πάντα ἐπράχθησαν ὑπὸ τοῦ στρατοῦ καὶ τῶν
ἀξιωματικῶν αὐτοῦ ὡς ἀρχηγῶν του. Τελευταίως ὅμως καὶ ἰδίως ἀπὸ τῆς 25^{ης}
Ιουνίου ὁ ἀξιωματικὸς τοῦ βουλγαρικοῦ στρατοῦ Χρίστος Πισάροφ, ἀνθυπολο-
χαγὸς τοῦ ἱππικοῦ, ἐπὶ κεφαλῇ μιᾶς ὕλης ἱππέων διατελούσης ὑπὸ τὸν ταγμα-
τάρχην Ποπόφ, μεθ' ἑνὸς ἐπιλοχίου ὀνόματι Φιλίτση καὶ λοχίου Ἀγγελε, καὶ τῇ
συνεργασίᾳ τοῦ ἀπὸ δύο καὶ ἐπέκεινα μηνῶν ἔλθοντος ἐνταῦθα ἐκ Σιτάρα Ζαγο-
ράς τῇ ἐντολῇ τῆς βουλγαρικῆς κυβερνήσεως ἀστυνόμου Πετιέρωφ, ἄφου συνέ-
λεξαν πᾶν ὅ,τι χρηματικὸν ποσὸν εἶχον παρὰ τοῖς πολίταις ἐπὶ ἀπειλῇ θανάτου,
ἔκανσαν τὰς οἰκίας τῶν ἐγκριτοτέρων πολιτῶν μεθ' ἁπάντων τῶν ἐν αὐταῖς ἀντι-
κειμένων. Ἐπίσης δ' ἐληλάτησαν πολλὰ τῶν καταστημάτων, ἀλλὰ μὴ δυνηθέν-
τες νὰ λεηλατήσωσι τὰ λοιπὰ, ἔνευε τῆς ἐμφανίσεως τοῦ ἑλληνικοῦ στρατοῦ,
ἔφριγον παραδίδοντας αὐτὰ εἰς τὸ πῦρ, καὶ ἀφήσαντες ἡμᾶς ἐν τρομερᾷ ἀπο-
γνώσει, μέχρι τῆς 1^{ης} Ιουλίου, ὅτε ἡ πόλις μας κατελήφθη ὑπὸ τῶν προσκόπων.
Καθήμεν ἡμῶν θεωροῦντες, ἀποστελλόμεν τὴν παροῦσαν ἐκκλήσιν, ἵνα διὰ τῆς
εὐμενείας σας προσέλθῃτε ἀρωγὸς εἰς τὴν παροῦσαν ἡμῶν κατὰστασιν. Εὐελπι-
στούντες ὅτι θέλητε πρόξει πᾶν ὅ,τι χρήσιμον, διατελούμεν προθεμῶτατοι.

Ἡ ἐπιτροπὴ

(Ὑπογραφαί) Γρηγόριος Α. Ἀριζῆς, Δημήτριος Γουστόν, Κώστας Τοιμώας,
Βασίλειος Ράϊας, Β. Κ. Βογιατζῆς, Νίκος Κ. Ζάγας, Ἀθανάσιος Νακός,
Ε. Κ. Στοῦμενίδης, Δημήτριος Γ. Νοτιίδης.

Συγχρόνως ἀπεστάλη ὑπὸ τοῦ δημάρχου Ἀλυστρᾶτης πρὸς τὸν κ. πρόεδρον τῆς βουλῆς τὸ ἀκόλουθον σημείωμα·

Ἐκάησαν 27 οἰκίαι μεθ' ἀπάντων τῶν ἐν αὐταῖς	
ἀντικειμένων, ἀξίας	λίρ. δθ. 18.000
10 διάφορα καταστήματα	» 4.500
Οἰκοτροφεῖον κοινότητος	» 1.500
Πανδοχεῖον μετὰ τῶν ἀέριζ καταστημάτων ἀξίας	» 3.500
Ἐλεηλατήθησαν 27 καταστήματα ἀξίας	» 12.000
Ἐδόθησαν λύτρα ὑπὸ διαφόρων πολιτῶν	» 2.500
Ἐν συνόλῳ	λίρ. δθ. 42.000

Ἐν Ἀλυστρᾷ τῇ 11ῃ ἰουλίου 1913.

Ὁ δήμαρχος

(ὑπογραφή) Ε. Ν. Παπάζογλου.

Ζηλιάχοβα.

Ἐν τῷ χωρίῳ τούτῳ ὁ ἀνταποκριτὴς τῆς ἐφημερίδος τῆς Μόσχας κ. Ταρδῶφ συνήντησε δυστυχῇ γυναῖκα, ἥς αἱ κόραι ἡτιμάσθησαν πρὸ τῶν ὁμμάτων της ὑπὸ Βουλγάρων στρατιωτῶν, οὓς εἶχε φιλοξενήσει οἴκοι, καὶ ἥς ὁ σύζυγος ἐσφάγη ὑπ' αὐτῶν ἀνηλεῶς διότι ἠθέλησε νάντισταθῇ εἰς τὸ αἰσχρὸν τῶν ἔγκλημα.

Εἰς Ζηλιάχοβαν ἐπίσης διηρπάγησαν πλείστα καταστήματα ὡς καὶ αἱ οἰκίαι τῶν Ἑλλήνων καὶ Ὀθωμανῶν κατοίκων. Ὁ Βούλγαρος στρατηγὸς Κοβατσέφ, ἐπὶ κεφαλῇ στρατιωτῶν διέσρηνε τὸ χρηματοκιβώτιον τοῦ ὑποκαταστήματος τῆς ὀθωμανικῆς γεωργικῆς τραπεζίης καὶ διήρπασε 2400 λίρας. Ἡ δ' ἑλληνικὴ κοινοβουλευτικὴ ἐπιτροπὴ, πρὸς τοῖς ἄλλοις, εἶδεν ἐν τῇ ἑλληνικῇ σχολῇ τῆς Ζηλιάχοβης ἀπειρίαν λαφύρων, ὧν πολλὰ ἦσαν εὐτελεστάτης ἀξίας. Τὰ λάφυρα ταῦτα εἶχον συγγενθρώσει ἐκεῖ ἐκ τῶν διαρπαγῶν Βούλγαροι στρατιῶται, οἵτινες, φεύγοντες πρὸ τοῦ προελαύνοντος ἑλληνικοῦ στρατοῦ, δὲν προέλαβον νάποστεῖλωσιν αὐτὰ εἰς τὴν Βουλγαρίαν.

ΤΑ ΚΑΤΑ ΔΟΞΑΤΟΝ.

Περισσότερον πάσης ἄλλης πόλεως καὶ κόμης τῆς ἀνατολικῆς Μακεδονίας, ὅπου ὤργιασεν ἡ βουλγαρικὴ θηριωδία, ἐδοκιμάσθη τὸ Δοξάτον, ἡ πλουσία καὶ ὠραιότατη παρὰ τὴν Δράμαν κομόπολις. Σωρὸς ἔρειπῶν ἀντικατέστησε τὴν πρὶν θάλλουσαν ἐν αὐτῇ ζωὴν καὶ ἐντὸς αὐτῶν περιμέρονται σήμερον οἱ ὑπολειφθέντες κάτοικοι, αἱ ἀπέλπιδες γῆραι καὶ τὰ δύστηνα ὄρφανὰ τῶν ἀγρίως σφαγιασθέντων.

Ἡ καταστροφὴ τοῦ Δοξάτον ἐπῆρξε δραματικωτάτη, παρομοίαν δὲ αὐτῇς πρὸ πολλοῦ δὲν ἀνέγραψεν ἡ ἱστορία. Ἀληθῶς τὸ Δοξάτον ἰσάρε διηρπάγη καὶ ἱκανοὶ τῶν κατοίκων αὐτοῦ ἐσφάγησαν. Αἱ Σέρραι ἀπεγυμνώθησαν καὶ παρεδόθησαν ἐξ ὁλοκλήρου εἰς τὸ πῦρ. Ἄλλαι κῶμαι καὶ χωρία ἐδοκιμάσθησαν πολυτρόπως, πλὴν τὸ Δοξάτον ὑπέστη τὰ πάνδεινα. Διηρπάγη, ἐπυρπολήθη, κατεστράφη καὶ οἱ κάτοικοί του κατὰ τὸ πλεῖστον ἐξωνιώθησαν, μαρτυρικὸν ὑποστάτες θάνατον.

Ὑπέστη ἐν συντόμῳ πανωλεθρίαν. Καὶ ἡ καταστροφὴ αὕτη δὲν συνετελέσθη εἰκῇ καὶ ὡς ἔτυχε. Ἦτο καταστροφὴ προμελετηθεῖσα ἐπὶ τῇ βάσει πλήρους στρατιωτικοῦ σχεδίου, διοργανωθεῖσα οὐχὶ ὑπὸ ἀτάκτων καὶ κομιτατζήδων, ἀλλ' ὑπὸ τακτικοῦ βουλγαρικοῦ στρατοῦ ἱππέων καὶ πεζῶν μετὰ πυροβόλων καὶ ἀξιωματικῶν ἀνωτέρων, οἵτινες ἐδίδον τὰ προγράμματα τῆς καταστροφῆς καὶ ὑπὸ τὰ ὄμματα τῶν ὁποίων ἐσπαθίζοντο καὶ ἐλογχίζοντο διὰ τοῦ πλεόν θηριώδους τρόπου γυναῖκες καὶ γέροντες καὶ παῖδια. Δὲν ὑπάρχει μεγαλύτερον τούτου στίγμα διὰ τὴν ἀνθρωπότητα κατὰ τὴν ἐποχὴν μας. Οὐδεμία περιγραφὴ δύναται νάπεικονίσῃ πιστῶς τὴν ἀγριότητα, μεθ' ἧς συνετελέσθη ἡ καταστροφὴ καὶ οὐδεὶς μὴ ἐξ ἰδίων ἀντιληφθεὶς τὰ γενόμενα δύναται νὰ σχηματίσῃ πλήρη αὐτῶν εἰκόνα.

Τὸ μέγεθος τῆς καταστροφῆς τοῦ Δοξάτου καὶ τῆς κατ' αὐτὴν ἐκδηλωθείσης βουλγαρικῆς θηριωδίας ἐπιμαρτυροῦσιν ἀφηγήσεις πρὸς ὅσων ἀξίων πάσης ἐμπιστοσύνης, αὐτοπτῶν γενομένων καὶ ἐπὶ τόπον λαβόντων τὰς πληροφορίες αὐτῶν. Εἶνε δὲ οὗτοι ὁ Ἄγγλος πλοίαρχος κ. Cardale, οἱ ἀνταποκριταὶ τοῦ Temps κ. Ruauux, τοῦ New York Herald κ. Lapporte, τοῦ Secolo κ. Magrini, τῶν Débats κ. Μαυρουδῆς, τῆς Outro Rossijé τῆς Μόσχας κ. Tordoff, τοῦ Corriere della Sera κ. Lareo, καὶ τοῦ Manchestrrian Guardian κ. Ferriman, ἡ κατόπιν ἐπὶ τόπον μεταβᾶσα ἀντιπροσωπία τῆς γαλλικῆς κυβερνήσεως ἐκ τῶν κ. Halgouet καὶ τοῦ συνταγματάρχου κ. Lepidi, ἡ ἑλληνικὴ κοινοβουλευτικὴ ἐπιτροπὴ. Ἐν τέλει δὲ ὁ Γάλλος κ. Valette, ἐκμισθωτὴς τῆς παρὰ τὸ Δοξάτον ἐπαύλεως τοῦ γαιοκτήμονος Ριζᾶ βέη, αὐτόπτης τῆς ὅλης καταστροφῆς γενόμενος μάστις καὶ μὴ διστάσας νὰ παρατηρήσῃ εἰς πάντα, μεθ' ὧν συνωμίλησεν, ὅτι στερεῖται λέξεων διὰ νὰ χαρακτηρίσῃ τὴν ἀγριότητα, μεθ' ἧς οἱ Βούλγαροι στρατιῶται κατέσφαζον τὰ γυναικόπαιδα, τοῦθ' ὅπερ ἀνεξάλειπτον διὰ τὴν Βουλγαρίαν θὰ ἀποτελέσῃ στίγμα.

Τὸ Δοξάτον εὐρίσκεται εἰς ἀπόστασιν 10 χιλιομέτρων ἐκ Δράμας, ἀκριβῶς ἐπὶ τῆς μεγάλης ἀμαξιτῆς ὁδοῦ, ἣτις ἄγει ἐκ τῆς πόλεως ταύτης εἰς Κιβάλλαν. Κείμενον ἐν μέσῳ χλοερωτάτης καὶ εὐφύρου πεδιάδος καὶ ὑπὸ πυκνῶν πανταχόθεν περιβαλλόμενον καλνοφυτειῶν ἀπειτελεῖ χάσμα εἰς τοὺς ὀφθαλμοὺς τῶν κατοίκων αὐτοῦ καὶ τῶν θεωμένων αὐτό.

Ἦτο ἡ ὡραιότερα, πλουσιωτέρα καὶ μᾶλλον οἰκοκυρεμένη ἑλληνικὴ κομιόπολις τῆς περιφέρειας, ἡ δὲ ὄψις τῶν ὡραίων ἑλληνικῶν οἰκίων τῆς καὶ τῆς καλῆς οἰκοδομικῆς, ἀσυνήθης διὰ κόμην τῶν μερῶν τούτων, ἐμαρτύρει τὴν πλεονάζουσαν ἐν αὐτῇ εὐημερίαν. Ἀπόδειξις τὸ λαμπρόν, κατὰ τὴν εἴσοδον ἀκριβῶς, σχολικόν τῆς μέγαρον, ὅπερ καὶ εἰς μεγάλας ἀκόμη πόλεις δὲν ἀπαντᾷ τις καὶ ὅπερ πρὸς τῇ εὐπορίᾳ τῶν κατοίκων εἶνε ἐπὶ πλέον ἀπόδειξις τῆς παροιμιώδους στοργῆς τῶν Ἑλλήνων πρὸς τὰ γράμματα καὶ τὴν παιδείαν.

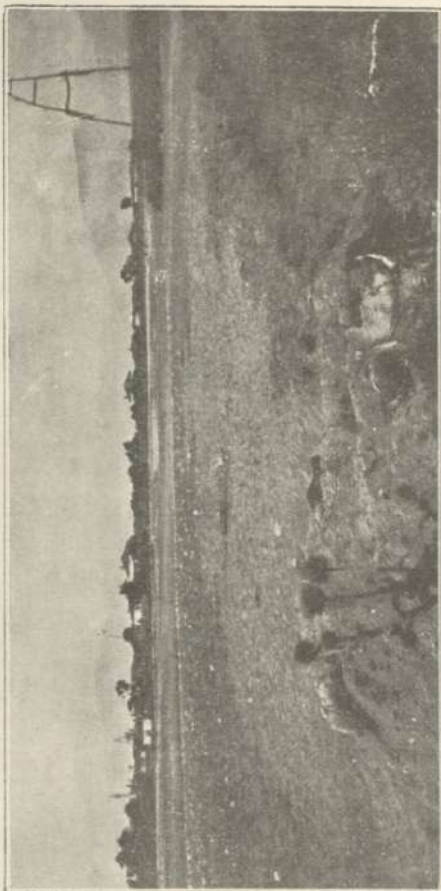
Ἦριθμοι 280 ἑλληνικὰς οἰκίας καὶ ἱκανὰς τουρκικὰς, πενιχρὰς

Τὸ περικάλυπτον σχολικὸν μέγαρον τοῦ Δοξάτου, τὸ πυρποληθέν ὑπὸ τοῦ βουλγαρικοῦ στρατοῦ.

τὰς τελευταίας ταύτας κατὰ τὸ πλεῖστον, καθ' ὅσον οἱ κάτοικοι αὐτῶν Τούρκοι ἦσαν ἀπλοὶ χειροβίωτοι ἐργάται. Ὁ ἀριθμὸς τῶν Ἑλλήνων κατοίκων ἀνήρχετο εἰς 1500 περίπου.

Τὸ κατεστραμμένον Δοξάτον.
(Φωτογραφία τοῦ Ἑλλήνου πλοῦρου Ν. Cardale).

Κέντρον πλουσίας καὶ μεγάλης καπνοπαραγωγῆς τὸ Δοξάτον, εὐρὴν διεξάγον ἐμπορίον καπνῶν, ἀπετέλει ἐν τῇ περιφερείᾳ ταύτῃ τὸν κυριώτερον παράγοντα τῆς οἰκονομικῆς καὶ ἐθνικῆς εὐρωστίας

τῶν Ἑλλήνων. Δὲν ὑπῆρχε πτωχὸς Ἕλλην ἐν αὐτῷ. Ὅλοι ἦσαν εὐποροὶ καὶ ἡ εὐπορία τῶν αὐτῶν ἐνισχύσασα τὰς ἄλλας αὐτῶν φυσικὰς ἀρετὰς ἀνέδειξεν αὐτοὺς ἐκ τῶν ἀρίστων μελῶν τῆς μεγάλης ἑλληνικῆς οἰκογενείας.

Καθ' ὅλον τὸ διάστημα τῆς βουλγαρικῆς κατοχῆς, τὸ Δοξάτον, καθὼς καὶ ὅλαι αἱ ἄλλαι κῶμαι καὶ τὰ χωρία ὑπέστησαν τὰ πάνδεινα. Παντοειδῆς πιέσεις τῶν κατοίκων καὶ διαρπαγαὶ τῆς περιουσίας τῶν ὑπὸ διάφορα προσχήματα ἦσαν ἐν τῇ ἡμερησίᾳ διατάξει. Ἐκτὸς τῶν συνεχῶν ἀφαιμάξεων, διήρπασαν παρὰ τῶν κατοίκων ὀκτακισχίλια πρόβατα, πλεον τῶν ἑκατὸν βοῶν καὶ πάντα σχεδὸν τὰ ὑποζύγια μέχρι τοιοῦτου σημείου, ὥστε οἱ δυστυχεῖς χωρικοὶ ἐστερήθησαν καὶ αὐτῶν τῶν ἀπολύτως ἀναγκαίων, διὰ τὴν μεταφορὰν τῶν σπαρτῶν ἀπὸ τῶν ἀγρῶν.

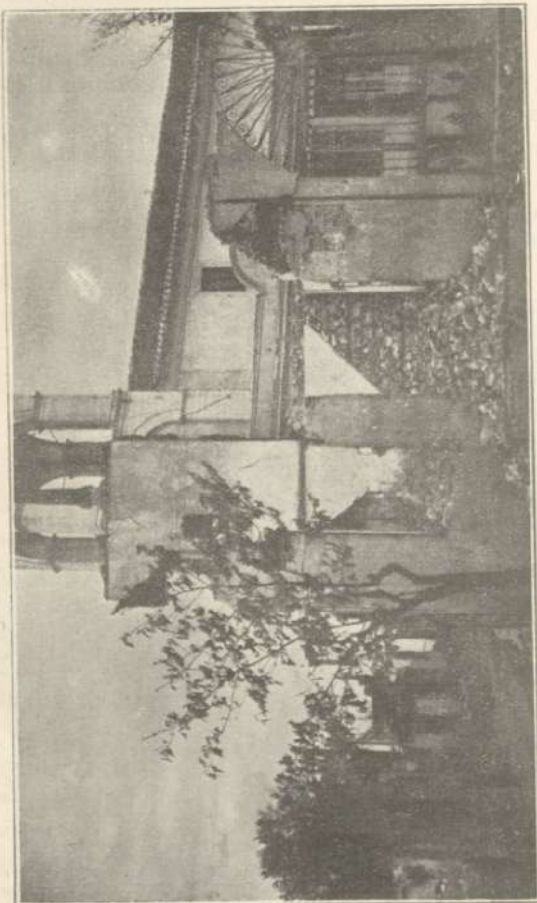
Ἡ καταστροφή καὶ αἱ σφαγαὶ τοῦ Δοξάτου συνέβησαν ἐπακριθῶς ὡς ἑξῆς·

Οἱ κάτοικοι, ἐπτοημένοι κατὰ τὰς τελευταίας ἡμέρας ὑπὸ τῶν ἀπειλητικῶν ὑπαινιγμῶν τῶν ἀξιωματικῶν καὶ τῶν στρατιωτῶν, λαβόντες δὲ καὶ γνῶσιν τῶν συμβάντων ἐν ἄλλαις πόλεσιν, ἔκριναν καλὸν νὰ κλεισθῶσιν εἰς τὰς οἰκίας τῶν. Οὕτω ἀπὸ τριῶν ἡμερῶν δὲν ἐξήρχοντο. Ἐπὶ πλέον εἶχον ἀποφασίσει, ἐν περιπτώσει, καθ' ἣν τὰ πράγματα ἐξετρεπόντο ἐπὶ τὰ χεῖρω, νὰ καταφύγῳσιν εἰς τουρκικὰς οἰκίας, βέβαιον ὅτι θὰ εὕρισχον παρὰ τῶν Τούρκων ὑποστήριξιν, ὅπως εὗρον οἱ Ἕλληνες καὶ εἰς ἄλλας πόλεις καὶ ἰδίᾳ εἰς Σέρρας.

Ὅτι οἱ δυστυχεῖς κάτοικοι ἐφοβοῦντο ἐπῆλθε τὴν κυριακὴν τῆς 30 Ἰουνίου (π. ἡ.), ἡμέραν τῆς μεγάλης ἐορτῆς τῶν ἁγίων Ἀποστόλων. Ἐπὶ τῇ προφάσει ὅτι τὴν προτεραίαν Ἕλληνες πρόσκοποι προελαύνοντες προσέβαλον ἐκ τοῦ Δοξάτου ἐπιβραδύναντάς τινας στρατιώτας κατὰ τὴν ἐκ Καβάλλας ὑποχώρησιν τοῦ βουλγαρικοῦ στρατοῦ εἰς Δράμαν, ἐδήλωσαν ὅτι θὰ τιμωρήσωσι τοὺς κατοίκους. Ἀπὸ ὄρθρου λοιπὸν τῆς κυριακῆς ἐνεφανίσθησαν ἔξωθι τῆς πόλεως Βούλγαροι ἱππεῖς, οἵτινες καὶ περιέκλωσαν αὐτήν, διαιρεθέντες εἰς δύο τμήματα καὶ κυκλωτικὰ διαγράφαντες τόξα. Οὕτω δὲ κινούμενοι ἤρχισαν συνωθοῦντες πρὸς τὴν πόλιν πάντας τοὺς χάριν ἀσφαλείας εἰς τοὺς ἀγροὺς ἐξελθόντας κατοίκους καθὼς καὶ τοὺς ἐπὶ τῇ προσεγγί-

σει τῶν ἱππέων καὶ τῇ συναισθήσει τοῦ μεγάλου κινδύνου, ὃν διέτρεχον, σπεύσαντας ἀμέσως νὰ φύγωσιν, ὥς εἶχον, πρὸς τὴν ὁδὸν

Τμήμα τοῦ περιωδέντος ναοῦ τοῦ Δοξάτου.

Καβάλλας. Ἡ ὑποχώρησις ἐπομένως καὶ ἡ φυγὴ τῶν κατοίκων εἶχον ματαιωθῇ καὶ τόσῳ μᾶλλον ὅσῳ τέσσαρα τηλεβόλα, τοποθετημένα ἐπὶ ὑψώματος πρὸς τὸ β. ἄ. μέρος τῆς πόλεως ἔβαλλον κατὰ τῶν

φρευγόντων, διὰ νὰ ἐξαναγκάσωσιν αὐτοὺς νὰ ἐπιστρέψωσιν εἰς τὴν πόλιν.

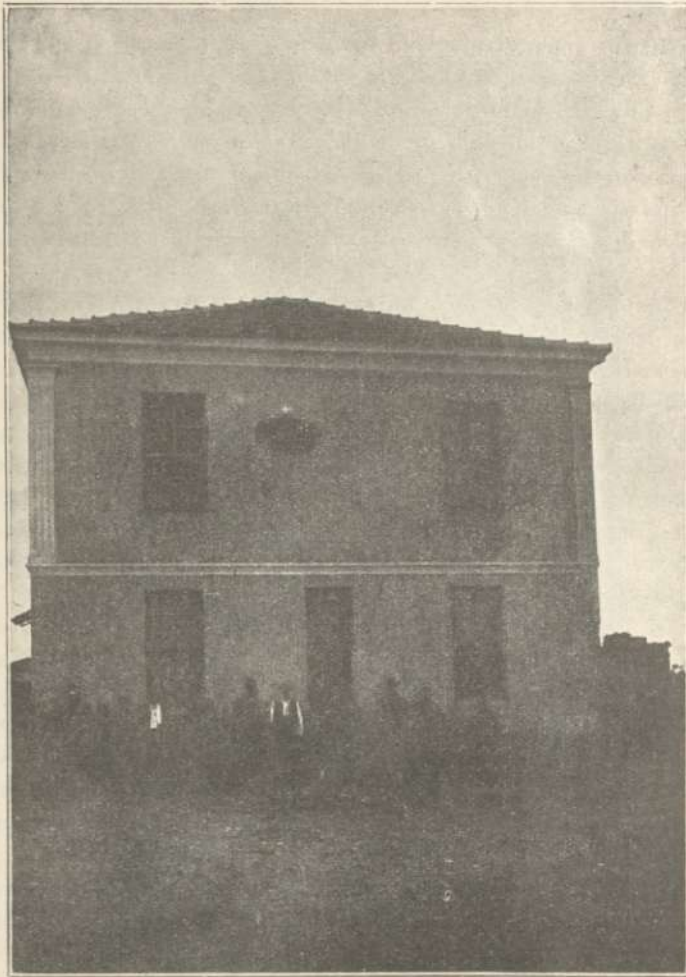
Πεζικὸν ἐπίσης ἐνεφανίσθη ἐκ Δράμας εἰς τὰ πρόθυρα τῆς πόλεως. Ἐπὶ κεφαλῇς τῶν ἱππικῶν καὶ πεζικῶν ἀποσπασμάτων ὑπῆρχεν ὁ ταγματάρχης Μπίρνεφ τοῦ 10^{ου} συντάγματος, ὁ ἀνθυπίαρχος Βάτσεφ, ἑφεδρος ἀξιωματικὸς καὶ οἱ ἀξιωματικοὶ Νικόλα Καρακούλακωφ καὶ Συμεώνωφ. Ὁ τελευταῖος τούτων διεκρίθη κατὰ τὰς ἐν Ἀνατολικῇ Ρωμυλίᾳ ἀνθελληνικὰς ταραχὰς τοῦ 1906. Τὸ πεζικὸν ἠρρίθμει δύο λόχους περίτοι, τὸ δὲ ἱππικὸν ἀπετελεῖτο ἐξ 120 ἱππέων.

Τὴν 7^{ην} π. μ. ἤρχισεν ἡ ἐπίθεσις κατὰ τῶν κατοίκων ἀγρωτάτη. Πολλοὶ ἐξ αὐτῶν εὗρισκόμενοι διὰ τὴν ἑορτὴν ἐν τῷ ναῷ καὶ δοκίμασαν ὅτι οἱ Βούλγαροι ὥρμησαν κατὰ τῆς πόλεως, ἔσπευσαν νὰ ἐξέλθωσι διὰ νὰ κρυθῶσιν εἰς τὰς οἰκίας των ἢ εἰς οἰκίας Τούρκων, ὅπου ἤλπιζον ὅτι θὰ ἐσώζοντο. Ὁ ναὸς ἐκενώθη ἀκαριαίως καὶ μόνος ὑπελείφθη ὁ ἱερεὺς, ὅστις ψιθυρίζων εὐχὰς τινὰς ἀπετελείωσεν ἐν σπουδῇ τὴν λειτουργίαν. Οἱ εἰς τὰς οἰκίας των εὗρισκόμενοι ἔσπευδον νὰ κρυθῶσιν εἰς τὰ ὑπόστεγα ἢ καὶ τὰ ὑπόγεια, κάτωθεν ξύλων καὶ ἀχύρων καὶ ὅπου ἄλλοι ἐνόμιζον ὅτι ἦσαν ἀσφαλεῖς.

Οἱ Βούλγαροι ἱππεῖς κατεδίωκον θηριωδῶς τοὺς ἐξάλλους πρὸς ὅλας τὰς διευθύνσεις φεύγοντας κατοίκους. Διεσπάρηζον ἄνδρας, γυναῖκας καὶ παιδιά ἀδιακρίτως, ἐνῶ οἱ πεζοὶ κλείοντες τὴν ὀπισθοχώρησιν ἀπετελείωνον τὰ δυστυχεῖς θύματα δι' ἐπανειλημμένον λογχισμῶν. Καὶ ἐσημειώθη τὸ ἀπίστευτον ἀληθὺς γεγονός, ἱππεῖς τακτικοῦ στρατοῦ νὰ αἵματοκυλίωσιν ἀπανθρώπως γυναῖκόπαιδα, σκίζοντες τὰς κεφαλὰς των εἰς δύο, διανοίγοντες κοιλίας γυναικῶν καὶ ἀποκόπτοντες κεφαλὰς παιδίων. Ἡ σφαγὴ ἦτο φρικαλέα.

Συγχρόνως τὰ τέσσαρα πυροβόλα, περὶ ὧν ὁ λόγος, ἔβαλλον κατὰ τῆς κομποπόλεως, ἱκαναὶ δὲ ὁβίδες διετρύπησαν καὶ κατέρριψαν τοίχους οἰκιῶν, ἐκραγεῖσαι δὲ μεγάλας ἐπέφερον καταστροφάς. Τοιαῦται ὁβίδες ἐρρίφθησαν ἄνω τῶν 50, συνετέλεσαν δὲ νὰ παραζαλίσωσι τελείως τοὺς κατοίκους καὶ νὰ παραδώσωσιν αὐτοὺς ἔρμαια εἰς τοὺς δημίους των.

Παρατηρητέον ὅτι συλλαμβάνοντες τοὺς εὐπόρους ἐπείζον αὐτοὺς

Τζνη τών κατά τοῦ Δοξάτου ριφθεισών ὀβίδων
ὑπὸ τοῦ βουλγαρικοῦ στρατοῦ.

νὰ δώσωσιν εἰς ἀντάλλαγμα τῆς σωτηρίας των ὅσα χρήματα εἶχον. Τὰ οὕτω διαπραγνέντα λύτρα ὑπερβαίνουνσι κατὰ τὴν ὁμολογίαν ἀξιολίστων τοῦ Δοξάτου κατοίκων, τὰς 300.000 φράγκων, εἶνε δὲ τοῦτο πλέον ἢ βέβαιον, δεδομένον ὅτι εἶχεν ἀρχίσει ἤδη ἡ συγκομιδὴ τοῦ καπνοῦ καὶ συνεπῶς ὅτι χρήματα πρόχειρα ὑπῆρχον παρὰ πᾶσι τοῖς κατοικοῖς ἐκτὸς τῆς ἄλλης αὐτῶν εὐπορίας. Περιττὸν εἰπεῖν ὅτι οἱ καταβάλλοντες τὰ λύτρα δὲν κατώρθουν οἱ δυστυχεῖς νὰ περισώσωσι τὴν ζωὴν των. Ἐσφάγησαν καὶ αὐτοὶ ὅπως οἱ ἄλλοι.

Ἐπὶ πλέον διηρπάγησαν ὅλαί αἱ οἰκίαι καὶ τὰ καταστήματα, ἀπεκομίσθησαν δὲ τὰ πολυτιμότερα πράγματα καὶ ἐξεβιάσθησαν ἡ διερρήχθησαν μὲ δυναμίτιδα τὰ χρηματοκιβώτια τῶν κατοίκων. Καὶ ὑπῆρχον πολλὰ τοιαῦτα ἕνεκα τῆς εὐπορίας τοῦ Δοξάτου. Τὸ αὐτὸ ἐγένετο καὶ εἰς τὸ χρηματοκιβώτιον τοῦ ναοῦ. Δὲν ἐτόλμησαν ὁμῶς νὰ μεταχειρισθῶσι δυναμίτιδα ἐντὸς τοῦ ναοῦ καὶ δι' αὐτὸ περιορίσθησαν νὰ τὸν ἀνοίξωσι διὰ τῆς βίας πλὴν ματαίως. Οὕτω οἱ Βούλγαροι παρεβίασαν ὅλας τὰς οἰκίας καὶ τὰ καταστήματα, ἤρπασαν χρήματα παρὰ τῶν ἐχόντων καὶ κοσμήματα καὶ εἴ τι ἄλλο πολυτιμον εὗρισκον πρὸς ἀποκόμισιν καὶ ἐν τέλει ἔσφαζον τοὺς προσφέροντας τὰ λύτρα καθὼς καὶ τοὺς κρυπτομένους εἰς τὰ ὑπόστεγα ἢ τὰ ὑπόγεια, καθ' ὧν συνεχῶς ἐπυροβόλουν.

Ὅταν ἡ διαπραγὴ συνετελέσθη καὶ δὲν ὑπῆρχεν ἄλλο τι πολυτιμον, τότε τὸ Δοξᾶτον παρεδόθη εἰς τὸ πῦρ. Ἦτο ἡ 8.30 π. μ. Αἱ οἰκίαι ἔρραίνοντο διὰ πετρελαίου, κιβώτια τοῦ ὁποίου ἱκανὰ εἶχον φέρει μεθ' ἑαυτῶν οἱ Βούλγαροι πεζοὶ ἐφ' ἁμαξῶν, καθὼς καὶ μὲ τὴν ἐν χρήσει παρ' αὐτοῖς καρινόλευκον ἐμπρηστικὴν κόνιν, καὶ ἀμέσως τεράστια φλόγες ὑψώθησαν συγχρόνως ἐξ ὅλων τῶν μερῶν τῆς χαρωπῆς κομποπόλεως. Τὸ Δοξᾶτον ἐκυλίστο εἰς τὰς ἐρυθρὰς ἀντανγείας τοῦ μαινομένου πυρὸς καὶ τοῦ ποταμηδὸν ρέοντος αἵματος Συγχρόνως μὲ τὸ πανταχόθεν ἐκπεμπόμενον πῦρ ἐξηκολούθει καὶ ἡ σφαγὴ πρὸς ὅλα τὰ σημεῖα.

Χάριν στοιχήματος διηνοίγοντο ἀγρίως κοιλίαι ἐγκνίων γυναικῶν διὰ νὰ ἐξακριβωθῇ τὸ γένος τῶν κυοφορουμένων ἐμβρυῶν. Καὶ ἐνῶ τὸ πῦρ ἑμαίνετο εἰς ἓν σημεῖον, ἀλλαχοῦ ἐβιάζοντο γυναῖκες καὶ παρθέναι ὑπὸ τὰ ὅμματα συζύγων καὶ μητέρων, ἐνῶ πολλῶν, χάριν διασκεδάσεως, ἀπεκόπτοντο μετὰ τοὺς ἀγρίους αὐτοὺς βια-

σμοὺς οἱ μιστοὶ καὶ ἀπεχωρίζοντο ἀπὸ τοῦ σώματος αἱ κεφαλαί.
Καὶ ἔφθασε μέχρι τοιοῦτου σημείου ἡ μέθη τῆς ἀγριότητος, ὥστε
καὶ βρέφη ἐσφάγησαν, ἐξυθρίσθησαν δὲ μέχρι τῶν ἐσχάτων οἱ ἔφη-

Τετράμηνον βρέφος, θῦμα τὸν ἐν Δοξάτῳ βουλγαρικῶν θηριωδιῶν.

βοι διὰ τῆς αἰσχροῦς παρὰ τῶν σφαγέων ἀποτομῆς τῶν γεννητικῶν
αὐτῶν μορίων καὶ τῆς ἀποθέσεως αὐτῶν εἰς τὰ στόματα τῶν θυμάτων.
Ὀλίγον μετὰ μεσημβρίαν ἡ σάλλιγξ ἐσήμανεν ἀποχώρησιν. Ἡ

Οἱ μετὰ τῶν Βουλγάρων συμπράξαντες Τούρκοι εἰς τὰς σφαγὰς τοῦ Δοξάτου.

σφαγή διενηργεῖτο λοιπὸν ὡς τελεία στρατιωτικὴ ἐπιχείρησις. Οἱ ἱππεῖς καὶ οἱ πεζοὶ συνεκεντρώθησαν καὶ ὀλίγον μετέπειτα ἀνεχώρησαν μὲ κατεύθυνσιν πρὸς τὴν Δράμαν. Ἐμείναν ὀλίγοι τινὲς μόνον, οἵτινες καὶ σποραδικῶς πλέον ἐξηκολούθησαν τὸ ἔργον.

Τοὺς Βουλγάρους στρατιώτας διεδέχθησαν ἐν τῇ διαρπαγῇ καὶ τῇ σφαγῇ ἱκανοὶ Τούρκοι τοῦ Δοξάτου καὶ τῶν πέριξ, λαβόντες ἰδιαιτέρας ὁδηγίας πρὸς τοῦτο παρ' αὐτῶν. Διὰ τὰ ἐξηγηθῇ ἡ τοιαύτη συμμετοχὴ τῶν Τούρκων εἰς τὰς σφαγὰς πρέπει νὰ σημειωθῇ τοῦτο. Ἐν Δοξάτῳ ὑπῆρχον πολλοὶ κακοποιοὶ Τούρκοι, τούτους δὲ προσηγορεύοντο οἱ Βούλγαροι θέλοντες νὰ χρησιμοποιήσωσιν αὐτοὺς κατὰ τῶν Ἑλλήνων. Τὰς παραμονὰς τῆς καταστροφῆς, κατὰ τὴν ὁμολογίαν αὐτῶν τούτων τῶν Τούρκων, οἱ Βούλγαροι κατέστησαν αὐτοὺς κοινωνοὺς τοῦ σχεδίου τῶν καὶ ἔδωσαν εἰς αὐτοὺς ἀπὸλυτον ἐλευθερίαν νὰ προβῶσιν εἰς καταστροφάς, δηλώσεις καὶ σφαγὰς. Χάριν ἀσφαλείας οἱ τοιοῦτοι Τούρκοι ἀπέστειλαν τὰς οἰκογενείας των εἰς τὰ πέριξ τουρκικὰ χωρία καὶ ἐξοπλισθέντες ὑπὸ τῶν Βουλγάρων μὲ ξίφη καὶ ἀξίνες καὶ ρόπαλα ἡτοιμάσθησαν διὰ τὴν σφαγὴν ἐκθῶς ὡς θὰ ἐδίδοτο τὸ σύνθημα.

Ὅταν τοῦτο ἐδόθη, ἤρχισαν καὶ αὐτοὶ σφάζοντες καὶ διαρπαζόντες ἀπὸ τῆς μεσημβρίας, καὶ ἐξηκολούθησαν μέχρι τῆς ἐσπέρας. Αὐτοὶ κυρίως κατέσφαζαν εἰς πολλὰς τουρκικὰς οἰκίας τοὺς εἰς αὐτὰς καταφυγόντας καὶ ἰδίως τὰ γυναικόπαιδα. Τὰ μικρὰ καὶ ἡμισκότεινα δωμάτια, ὅπου εἶχον καταφύγει χάριν σωτηρίας, κατέστησαν λίμναι αἵματος, οἱ δὲ διάδρομοι καὶ αἱ αὐλαὶ ὑπῆρξαν οἱ κυριώτεροι τόποι τῆς φρικώδους θυσίας καὶ τοῦ διασυρμοῦ τῶν αἵματοβρέκτων πτωμάτων. Πολλαχοῦ τὰ πτώματα ταῦτα ἀπετεφρώθησαν μὲ τὰς πυρπολουμένας οἰκίας, ἄλλου σκοπίμως παρεδόθησαν εἰς τὸ πῦρ διὰ νὰ ἐξαλειφθῇ πᾶν ἔγχος.

Ἐν μέσῳ τῶν κακοποιῶν ἐν τούτοις Τούρκων τῶν συμπληρωσάντων, κατὰ βουλγαρικὴν ὑπαγόρευσιν, τὴν σφαγὴν, τέσσαρες Τούρκοι ἀπεδείχθησαν ἄξιοι πάσης ἐγγνωμοσύνης καὶ τιμῆς. Εἶνε δὲ οὗτοι οἱ ἐκ Δοξάτου ἀδελφοὶ Ὅμερ καὶ Χαφούζ Σαλήχ, ὡς καὶ οἱ ἀδελφοὶ Ποπλιάκ Μουσταφᾶ καὶ Χασάν Μουσταφᾶ. Μὲ κίνδυνον τῆς ζωῆς των ἀπέναντι τῶν μαινομένων Βουλγάρων καὶ μετέπειτα τῶν Τούρκων, κατόρθωσαν νὰ διασώσωσιν οἱ μὲν πρῶτοι περὶ τοὺς

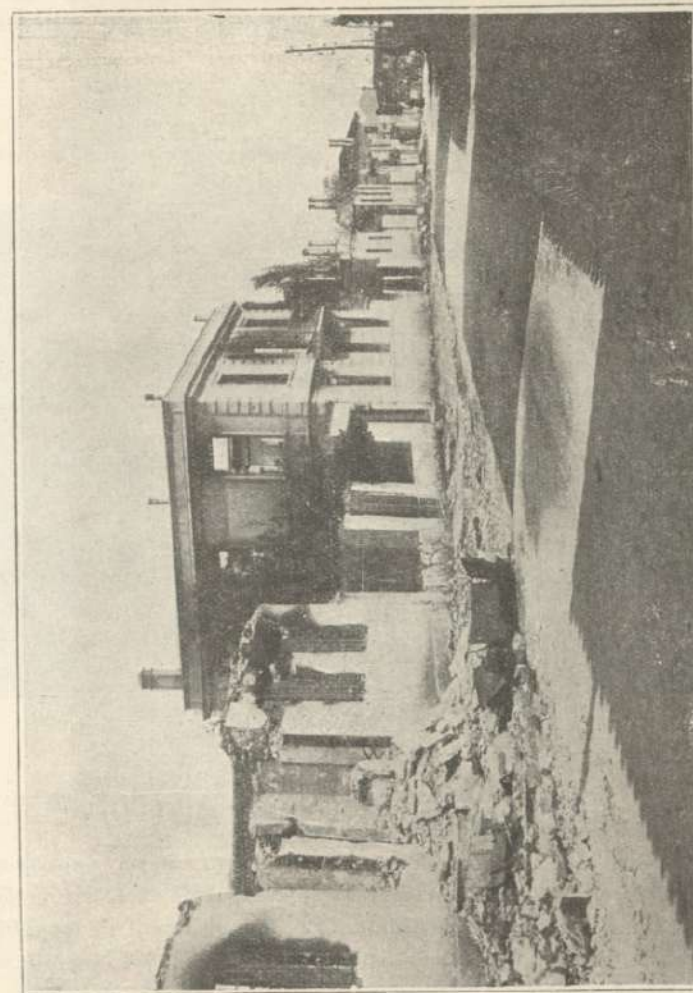

Οἱ ἀδελφοὶ Ὅμερ καὶ Χαφούζ Σαλήχ, περισώσαντες πολλὰ θύματα.

Οἱ ἀδελφοὶ Ποπλιάκ καὶ Χασάν Μουσταφᾶ,
περισώσαντες πολλὰ θύματα.

Κεντρικὴ ὁδὸς τοῦ καταστραφέντου Δοξάτου.

160, οἱ δὲ δύο δευτεροὶ ὑπὲρ τοὺς 100 Ἑλληνας. Οἱ τέσσαρες οὗτοι Τούρκοι παραμένοντι σήμερον εἰς τὸ Δοξάτον, ἐνθ' οἱ ἄλλοι κακοποιοὶ ἔφυγον μετὰ τῶν Βουλγάρων, δέχονται δὲ συνεχῶς τὰς ἐκδηλώσεις τῆς θερμῆς τῶν κατοίκων εὐγνωμοσύνης.

Θὰ ἐχρειάζετο καὶ χώρος πολὺς καὶ σθένος ψυχικὸν μέγα διὰ νὰ περιγράψῃ τις λεπτομερῶς τὰς φρικώδεις σκηνὰς τῶν σφαγῶν

Θύματα τῆς καταστροφῆς τοῦ Δοξάτου.

ὑπὸ τῶν Βουλγάρων στρατιωτῶν. Περιοριζόμεθα εἰς ὀλίγα τινὰ παραδείγματα.

Ἐντὸς τοῦ περιβάλλοντος οἰκίας τινὸς ἐξαχθέντα ἀπὸ τῶν ὑποστέγων τῶν οἰκιῶν, ὅπου ἐκρύπτοντο, ἐσφάγησαν ἐπὶ τὸ αὐτὸ πλεόν τῶν πενήνηντα γυναικοπαίδων. Μία γυνή, κατορθώσασα νὰ διασωθῇ, ἀφηγεῖται ὅτι οἱ Βούλγαροι στρατιῶται ἔφερον ἐμπροσθέντας διὰ νὰ μὴ κηλιδώσωσι τὰς στολὰς των.

Ὅπισθεν αὐλῆς τινος ὑπῆρχε μικρὰ ἀποθήκη σανίδων, εἰς ἣν εἶχον καταφύγει ἱκαναὶ γυναῖκες μετὰ τῶν τέκνων αὐτῶν. Οἱ στρα-

τιῶται ἐπυροβολοῦν ἐξωθεν ἐπὶ τοῦ σωροῦ, διατρυπῶντες διὰ τῶν σφαιρῶν τὰς σανίδας. Ἐκ τῶν θυμάτων ὅσα δὲν ἀπέθανον ἀμέσως ἐσύρθησαν ἀπὸ τῆς κόμης πρὸς τὴν αὐλὴν καὶ ἐκεῖ ἐσφάγησαν. Ἐπὶ

Θύματα τῆς καταστροφῆς τοῦ Δοξάτου.

πολὺν διεσώζοντο τὰ αἵματηρὰ ἔχνη τῶν διασυρμένων θυμάτων.

Ἐκ τινος ἐξώστου ἔρριψαν οἱ Βούλγαροι στρατιῶται τὰ δύο κοράσια τοῦ ἐκ τῶν κατοίκων τοῦ Δοξάτου Κωστῆ, τὸ ἐν ἡλικίας ἑξ ἑτῶν καὶ τὸ ἄλλο ἐννέα. Τὰ δυστυχῆ κοράσια ἐρρίφθησαν ἐπάνω

εἰς προτεταμένας πρὸς τὰ ἄνω λόγχας ἄλλων στρατιωτῶν, οἵτινες, γελῶντες καὶ ἀγαλλώμενοι εἰς τὴν ἐπιδειξίοντα τῆς λογίσεως, τὰ ὑποδέχοντο διατριπῶντες ἐν μέσῳ τῶν πλέον παραξικαρδίων φωνῶν τῶν σφαζομένων, πυροβολουμένων, καιομένων εἰς τὰς φλόγας καὶ κατακρουογυμένων ἀνδρῶν, γυναικῶν, παιδίων καὶ βρεφῶν.

Θηριωδῶς κατεκρουογυήθησαν πρὸ τοῦ καταστήματος ὁ φαρμα-

Ἐρείπια ἐκ τῆς καταστροφῆς τοῦ Δοξάτου.

κοποιὸς τῆς πόλεως, καὶ εἰς πλησίον ὑπόγειον ὅπου εἶχε καταφύγει μετ' ἄλλων πολλῶν, ἐπίσης κρουογυθέντων, ὁ λατρός. Ἀφ' οὗ ἐλάμβανον χρήματα καὶ κοσμήματα καὶ ἐγύμνωον τὰς οἰκίας, φορτώνοντες τὰ λάφυρα εἰς τὰς ἀμάξας, κατόπιν ἐλόγχιζον, ἐπυροβολοῦν, ἠκρωτηρίαζον, ἐσπίαζον, ἔριπτον εἰς τὰς φλόγας ἀνδρας καὶ γυναῖκας πάσης ἡλικίας.

Εἰς μίαν οἰκίαν παλαιὰν καὶ δαιδαλώδη εἶχον καταφύγει ἄνδρες τινές, περισσότεραι γυναῖκες καὶ παιδιά. Οἱ σφαγεῖς ὁσφρανθέντες θύματα, εἰσώρμησαν εἰς τὴν οἰκίαν. Ἐπετέθησαν πλῆττοντες μὲ τὰς λόγχας καθ' ὅλας τὰς διευθύνσεις, κατόπιν ἔσθραν τὰ θύματα εἰς τὴν αὐλὴν καὶ ἐκεῖ τὰ ἀπετελείωσαν. Τοὺς προσπαθήσαντας νὰ διαφύγωσιν αὐτοὺς ἐπυροβολοῦν.

Τὴν τραγικωτάτην σκηνὴν ἀφηγήθη ὁ μόνος περισωθεὶς ἐξ ὧν τούτων τῶν θυμάτων μείραξ Χρῖστος Ἀναστασίου Τασλῆ, γόνος

Δοξατινοὶ πλανώμενοι εἰς τὰς ὁδοὺς μετὰ τὴν καταστροφὴν.

εὐπορωτάτης τοῦ Δοξάτου οἰκογενείας. Τρέμων ὀπισθεν παλαιοῦ τινος τοῖχου, ὅπου δὲν τὸν ἀντελήφθησαν οἱ σφαγεῖς, εἶδε σφαζομένους πάντας καὶ μεταξύ αὐτῶν τὸν πάππον, τὴν μάμμην, τὸν πατέρα, τὴν μητέρα καὶ τὰς δύο ἀδελφάς του, ὅσους δηλαδὴ εἶχεν ἐν τῷ κόσμῳ οἰκείους. Ἦκουε τὰς σπαρακτικὰς τῶν φωνὰς καὶ ἔβλεπε τὰς χεῖράς των ἰκετευτικῶς ἐκτεινομένας. Μετ' ὀλίγον τίποτε δὲν ὑπῆρχε. Τὸ αἷμα, κατὰ τὴν ἀφήγησίν του, ἐσχημάτισε ρυάκιον, ρεῦσαν μέχρι τῆς ὁδοῦ.

Τὰ ἔχνη παρέμειναν ἐπὶ μακρόν. Μεγάλαι μᾶζαι ἀποξηρανθέντος αἵματος, ἀπεδείκνυντο εἰς τοὺς μετ' ὀλίγας ἡμέρας ἐπισκεφθέντας τὸ Δοξάτον ξένους, ὁποῖον φρικῶδες δράμα συντελέσθη ἐντὸς τῆς οἰκίας ταύτης. Οἱ τοῖχοι μέχρις ὀροφῆς ραντισμένοι μὲ αἵματα, ἐνδύματα καὶ φορέματα καὶ κόμαι γυναικῶν διεσκορπισμένα, στρώματα καὶ ἐφαλώματα σχισμένα, τρυπημένα, αἱματόβρεκτα καὶ διεσκορπισμένα ἀτάκτως, περιλαίμια κομμένα καὶ αἱματοβαφῇ κατὰ τὸν ἀποκεφαλισμόν, κάλυκες φουσγγίων Μάουζερ καὶ Μαρίνι ἀφθόνως διεσκορπισμένοι πανταχοῦ. Τὰ θύματα ἐπυροβολοῦντο, ἐλογχίζοντο, ἠκρωτηριάζοντο καὶ ἐσφάζοντο. Ὅλα τὰ εἶδη τῶν θανάτων. Ἡ ἡλικία τὸ φύλον δὲν εἶχεν ἔλεος, αἱ ἱεσαίαι καὶ τὰ δάκρυα οὐδενὸς τῶν δημίων ἐκίνουν τὴν εὐσπλαχνίαν.

Ἐξω εἰς τὴν πεδιάδα καὶ τοὺς ἀγρούς ἄλλαι τραγῳδαίαι ἐξετυλίσσοντο. Ἐκεῖ οἱ ἱππεῖς διεσπάζον τοὺς τρέχοντας διὰ τὰ σωθῶσι. Νεαρὰ γυνή, εἰκοσαετίας μόλις ἑξαλλος ἔτρεχε πρὸς τοὺς ἀγρούς μὲ τὴν κόμην ἐπὶ τῶν ὤμων. Εἷς ἱππεὺς Βουλγαρος καταφθιάσας αὐτὴν κατέφερε μὲ ὀρμὴν τὴν σπάθην του ἐπὶ τοῦ τραχήλου. Ἡ πλουσία κόμη ἀπὸ μὴλυνε τὸ θανατηφόρον κτύπημα. Ἡ κόμη ἀπέκοπη καὶ μικρὸν μέρος τοῦ λαιμοῦ, περισωθέντος οὕτω. Ἡ δυστυχὴς ἔπεσεν ὡς νεκρά, ἀλλὰ πρὶν ἢ πέσῃ εἶδεν ὀλίγα βήματα πέραν αὐτῆς τὸν πατέρα πίπτοντα νεκρόν, ἀποκεφαλισθέντα μὲ ὀρμητικὸν σπασισμόν ἄλλου ἱππέως. Ὁ πατὴρ φεύγων ἐκράτει εἰς τὰς ἀγκάλας τὸ νεογνὸν τῆς δυστυχοῦς γυναικός, πίπτων δὲ τὸ ἐκάλυψε μὲ τὸ σῶμα καὶ οὕτω τὸ μικρὸν ἐσώθη. Ἡ δυστυχὴς γυνὴ μετεφέρθη τὴν ἐπαύριον, μετὰ τὴν εἴσοδον τοῦ ἑλληνικοῦ στρατοῦ, εἰς τὸ νοσοκομεῖον τῆς Δράμας ὅπου παρουσίασε συμπτώματα παρακρούσεως. Ἀκίνητος καὶ μὲ καθηλωμένον πρὸς ἓν σημεῖον τὸ βλέμμα, πλήρης φρίκης καὶ τρόμου, ἀναπαριστᾷ ὠρισμένως πρὸ τῶν ἐξαπτομένων ἐκ τῆς ψευδαισθήσεως ὀφθαλμῶν τῆς ὄλας τὰς σκηναὶς τῶν φρικαλέων συμβάντων.

Εἰς τὸ νοσοκομεῖον τῆς Δράμας ἐπίσης ἐνοσηλεύοντο μεταξὺ πολλῶν ἄλλων, καὶ ἓν κοράσιον δύο ἐτῶν καὶ ἓν ἄλλο ἐνὸς καὶ ἡμίσεως ἔτους, ἔφερον δὲ τραύματα διὰ σπάθης ἐπὶ τῆς ὀμοπλάτης, τοῦ λαιμοῦ καὶ τῶν πλευρῶν. Ἄλλου ἑξαετοῦς τὴν ἡλικίαν ἢ σπάθη ἀπέκοψε τὸ οὖς καὶ μέρος τῆς παρεῖας. Ἐννεαμήνου βρέφους εἶχεν

ἀποκοπὴ ἢ γλῶσσα καὶ ἑξαμήνου νηπίου διαμπερὴς λογχισμὸς εἶχε διατρώσει τοὺς γλουτοὺς μέχρι τῶν ὀρχεων.

Ἡ ἐντύπωσις ἐκ τῆς ἐπὶ τόπου ἀφηγήσεως τῶν ἐκτυλιχθέντων δραμάτων καὶ ἐκ τοῦ φρικαλέου περιβάλλοντος τῆς καταστροφῆς καὶ τῆς κακοσμίας τῶν ἀπανθρακωθέντων καὶ σηπομένων πτωμάτων, ὑπῆρξεν ἰσχυροτάτη καὶ συγκλονιστικὴ δι' ὅσους διήλθον ἐκεῖθεν. Οὐδεὶς ποτε θὰ λησμονήσῃ τὴν ἀγρίαν καὶ αἱματηρὰν τοῦ Δοξάτου καταστροφὴν.

Οὕτως ἡ ὠραία κομόπολις κατεστράφη. Ὅσμη πετρελαίου καὶ ἀπανθρακωμένων πτωμάτων ἀνεδίδετο πανταχοῦθεν, οἰκίαι πυρκαϊστοὶ καὶ καταρρέουσαι συνεσσωρεύοντο εἰς ἑρείπια, ἄλλαι μέλανες ἐκ καπνοῦ καὶ διατρήτοι ἐκ σφαιρῶν τηλεβόλου προέβαλλον ὡς φαντάσματα, πανταχοῦθεν συντρίμματα καὶ λείψανα καὶ ἔχνη ἐκλειπούσης πλέον ζωῆς. Πανταχοῦ καταστροφὴ καὶ φρίκη. Μόνον ἡ ἐκκλησία διεσώθη διαρπαγέντων τῶν πλείστων ἐκ τῶν σκευῶν καὶ ἀμφίων αὐτῆς, καὶ τοῦτο διὰ τὰ κηδεύονται οἱ μὴπω ἀμέσως τελευτήσαντες καὶ διὰ τὰ ἐξαγγέλλωσιν αἱ πένθιμοι τῶν κωδόνων τῆς ἀπηχῆσεως τὴν μεγάλην τραγῳδίαν, ἥτις ἐξετυλίχθη περὶ αὐτὴν.

Καταστροφὴν τινὰ ὑπέστη καὶ τὸ χωρίον Πόργιανη παρὰ τὸ Δοξάτον. Δέκα ἑλληνικαὶ οἰκίαι ἐπυροπολήθησαν καὶ τινες κάτοικοι ἐσφάγησαν. Τὸ δυσκοπότερον τοῦ ναοῦ διαρπαγὴν μετ' ἄλλων σκευῶν εὗρέθη εἰς τὰς χεῖρας Ἀθιγγάνου, ὅστις μετεχειρίζετο αὐτὸ ὡς ποτήριον.

Περὶ τὴν 6ην μ. μ. ἔφθασεν εἰς Δοξάτον ὁ πολιτικὸς διοικητὴς Δράμας Δόμπερφ, ὁ ἀρχιγραμματεὺς τῆς διοικήσεως Μπαξεβάνωφ, ὁ δήμαρχος Δράμας καὶ εἰς ἀξιωματικὸς τῆς χωροφυλακῆς Διέταξαν ἀμέσως τὴν ἐσπευσμένην ταφὴν τῶν μᾶλλον ἐκτεθειμένων πτωμάτων καὶ διὰ κήρυκος διελάλησαν ὅτι οἱ διασωθέντες ὤφειλον νὰ καταφύγωσιν εἰς Τσατάλτζαν, κομόπολιν κειμένην εἰς τὸ μέσον τῆς ὁδοῦ Δράμας-Δοξάτου, καθ' ὅσον οἱ μένοντες ἐν Δοξάτῳ θὰ ἔβλεπον ἑαυτοὺς ἐν κινδύνῳ, θὰ ἐκαίοντο δὲ αἱ περισωθεῖσαι οἰκίαι εἰς τὰς ὁποίας κατέφυγον οἱ παρακρούοντες. Τινὲς ἠκολούθησαν τὴν σύστασιν, ἀλλὰ πλείστοι προετίμησαν νὰ μείνωσιν εἰς τὰ κρησφύγετά των. Ἡ σύστασις τῆς εἰς Τσατάλτζαν καταφυγῆς εἰς οὐδὲν ἄλλο

ἀπέβλεπεν ἢ εἰς τὸ νὰ φανῇ τὸ ἐνδιαφέρον δῆθεν τῶν ἀρχῶν, αἰτι-
νες ἡγνόουν τάχα τὰ γενόμενα. Δεδομένον δὲ ὅτι κατὰ τὰς ἐξακρι-
βωθείσας πληροφορίας, τὴν ἐπαύριον τῆς καταστροφῆς τοῦ Δοξάτου
θὰ συνετελεῖτο καὶ ἡ καταστροφή τῆς Δράμας καὶ τῆς ἀνθηρᾶς Τσα-
τάλτζας ἢ τοιαύτη σύστασις τῆς καταφυγῆς εἰς Τσατάλτζαν ἦτο πλέον
ἢ καταθόνιος. Εὐτυχῶς ἢ τε Δράμα καὶ ἡ κωμόπολις αὕτη ἐσώ-
θησαν ἀπὸ καταστροφῆς βεβαίως διὰ τῆς ταχυτάτης προελάσεως τοῦ
ἐλληνικοῦ στρατοῦ, πρὸ τῆς ὁποίας οἱ Βούλγαροι ἐτραύπησαν εἰς ἄτα-
κτον φυγὴν.

Οἱ ἐπιστρέψαντες μετὰ τὴν καταστροφὴν τοῦ Δοξάτου εἰς Δρά-
μαν Βούλγαροι στρατιῶται ἠκούσθησαν νὰ ἀφηγῶνται περιγραφι-
κώτατα τὰ κατὰ τὴν σφαγὴν, συνεχῶς ἐπαναλαμβάνοντες τὴν φράσιν
ἀφηστέ μας, ἀφηστέ μας, ἦν τὰ θύματα ἀπέτεινον πρὸς τοὺς δι-
μῖους τῶν.

Τὴν αὐτὴν ἐσπέραν τῆς καταστροφῆς, ὁ πρωτοστατήσας εἰς τὰς
σφαγὰς ἐφεδρὸς ἀνθυπίαρχος Βάτσεφ, διδάκτωρ τῆς νομικῆς σχό-
λῃς τῆς Γενεύης, προσῆλθε κατὰ τὴν συνήθειάν του παρὰ τῇ οἰκο-
γενείᾳ τοῦ διευθυντοῦ τοῦ ἐν Δράμα μονοπωλείου τῶν καπνῶν κ.
Ἐντζελι. Κυνικώτατα ἀφηγήθη τὰ τῶν σφαγῶν εἰς τὸν φιλικὸν κύ-
κλον τοῦ οἰκείου αὐτοῦ Ἐντζελι, καὶ ἐνῶ ἔπαιζε μπριτζ, δὲν ἐδί-
σασσε νὰ ἀναφέρῃ τὰς πλέον φρικιαστικὰς λεπτομερείας. Οἱ ἰδόντες
αὐτὸν ἀφηγούμενον τὰ ἀνωτέρω, ἀνεκοίνωσαν ὅτι τὴν στιγμὴν ἐκεί-
νην ὁμοίᾳζε πρὸς ἄγριον δῆμιον. Ὁ αὐτὸς ἀνθυπίαρχος τὸ ἐσπέ-
ρας ἐκεῖνο ἐμπιστευτικῶς ὑπέδειξε εἰς τοὺς μᾶλλον συνδεδεμένους
πρὸς αὐτὸν ἐκ τοῦ φιλικοῦ κύκλου, ὅπου εὗρισκετο, ὅτι ἔπρεπε νὰ
λάβωσι τὰ μέτρα τῶν, καθόσον τὴν ἐπαύριον ἡ Δράμα θὰ ἐπυρ-
πολεῖτο καὶ θὰ παρεδίδοντο οἱ κάτοικοι εἰς τὴν σφαγὴν. Ὁ Βούλ-
γαρος ἐπίσης στρατιωτικὸς διοικητὴς μεταβὰς μετὰ τὴν καταστροφὴν
τοῦ Δοξάτου παρὰ τῷ σεβ. μητροπολίτῃ Δράμας κ. Ἀγαθαγγέλω,
εἶπεν εἰς αὐτὸν ἀπειλητικῶς ὅτι θὰ καύσῃ τὴν Δράμαν, ἐὰν προε-
λάσωσιν οἱ Ἕλληνες.

Αἱ πυρποληθεῖσαι οἰκίαι ἀνέρχονται εἰς 240, ἅπασαι ἐλληνικαί,
ἐννοεῖται. Ἐπὶ πλέον κατεστράφησαν ἐκ τοῦ πυρὸς 80 καταστήματα
καὶ 10 μεγάλα ἀποθῆκαι καπνοῦ. Αἱ ὑπολειφθεῖσαι 40 ἐλληνικαί

οἰκίαι, εἶνε δὲ ἀτυχῶς αἱ εὐτελέστεραι, ὀφείλουσι τὴν διάσωσιν αὐτῶν
εἰς τὸ ὅτι ἐγγεινιάζον πρὸς τουρκικάς. Ἡ ἐκ τοῦ πυρὸς ζημία ὑπο-
λογίζεται εἰς 14-15 ἑκατομμύρια φράγκων.

Τὰ θύματα, καθ' ὅσον ἀνευρέθησαν καὶ ὧν ὁ ἀριθμὸς ἐπὶ τῷ
πρώτῳ φροδεῶ ἁγγέλματι εἶχεν ἐξογκωθῇ, ἀνέρχονται εἰς 500 περίπου.

Μεῖραξ λογισθεῖς ἐπανευλημμένος ὑπὸ τῶν Βουλγάρων.

Πολλὰ πτώματα ἀπεκαλύφθησαν μετὰ τὴν πρώτην ἀπογραφὴν εἰς
τὰς χαράδρας, ὅπου οἱ τραυματαῖα κατέφυγον διὰ νὰ σωθῶσιν. Ἄλλα
ἀπεκαύνησαν αἱ ὀρμητικαὶ βροχαί. Ἐπὶ πλέον πολλοὶ θεωρούμενοι
ὥς σωθέντες διὰ τῆς φυγῆς δὲν ἐπέστρεψαν καὶ ὥς ἐκ τούτου θεω-
ροῦνται ὀριστικῶς ἀπολεσθέντες.

Θύματα τῶν σφαγῶν τοῦ Δοξάτου νοσηλεύμενα ἐν Δράμῃ.

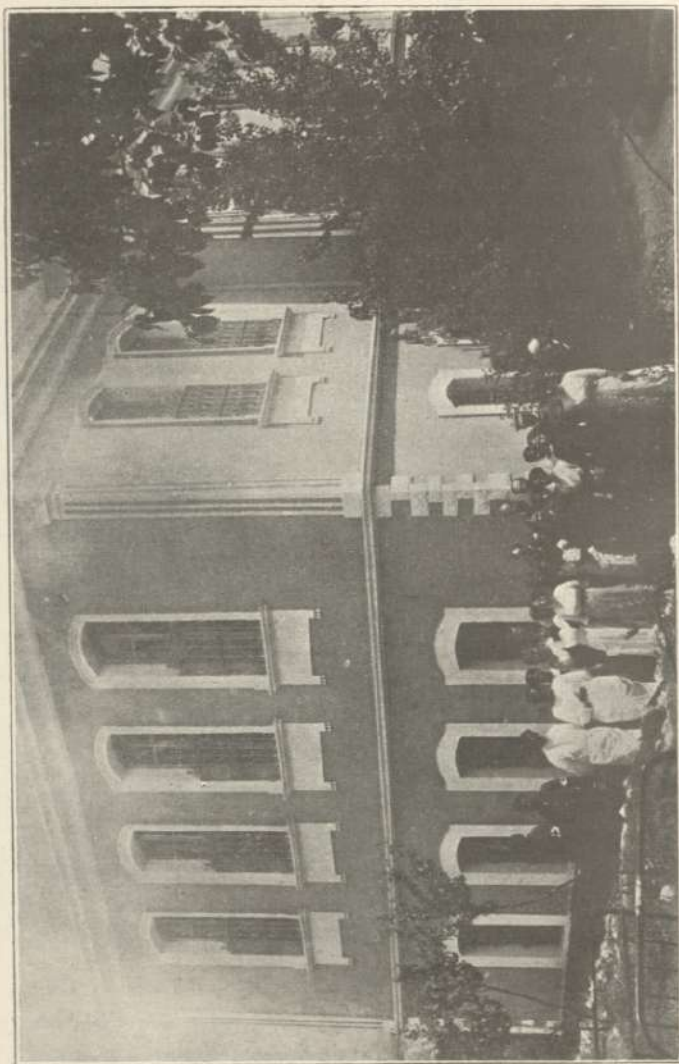
Μεταξὺ τῶν σφαγέντων καταλέγονται οἱ δύο ἱερεῖς τῆς κωμοπόλεως πατῆ Ἀδὰμ καὶ πατῆ Δημήτριος, ὁ ἱατρός Ἰωάννης Σαφαρίκας, ὁ φαρμακοποιὸς Θεόδωρος Νικολαΐδης, ὁ διδάσκαλος Θεόδωρος Ναοῦμ καὶ ἐκ τῶν προκρίτων ὁ Ἀναστάσιος Χατζῆ Βασιλείου, ὁ Θεόδωρος Τζίμιον, ὁ Θωμᾶς Χατζῆ Ἀργυριάδης μετὰ τῆς συζύγου του Βικτωρίας, καὶ τοῦ τέκνου τῶν Κωνσταντίνου, ὁ Κυριάκος Παμπούκας μετὰ τοῦ υἱοῦ του Χρίστου, ὁ Μιχαὴλ Βογιατζῆς ὁ Ἀθανάσιος Βογιατζῆς μετὰ τοῦ υἱοῦ τον Θεοδώρου, ἐπὶ πλέον δὲ αἱ ἐξ ὁλοκλήρου ἐξολοθρευθεῖσαι οἰκογένειαι Τασλῆ, Παπανικολάου, Σαμαρᾶ, Χατζῆ Βασιλείου, Κοτρώτση, Ἀλτίνη, Ναοῦμ, Ἀντωνίου, Γιαννάκη, Ζάχαρη καὶ ἄλλαι.

Ἰκανοὶ τῶν κατοίκων ἐσφάγησαν εἰς τὰ τουρκικὰ χωριά, τὰ λεγόμενα γενικῶς Κήργια, ὅπου κατέφυγον καὶ ὅπου εὗρισκοντο τὰ κακοποιὰ τουρκικὰ στοιχεῖα. Τὸ ἐσπέρας τῆς ἀποφράδος ἐκείνης ἡμέρας οἱ ἐν λόγῳ Τούρκοι ἀφέντες τὰς γυναῖκας κατὰ μέρος παρέλαβον τοὺς ἄνδρας καὶ ὠδηγήσαντες αὐτοὺς παρὰ τινα χεῖμαρρον κατέσφαξαν. Οἱ σφαγέντες οὗτοι ἀνῆρχοντο εἰς 25. Τὰς γυναῖκας οὐδόλως ἠνώχλησαν. Ὅταν μάλιστα τὴν ἐπαύριον ἐγνώσθη ἡ προέλασις τοῦ ἐλληνικοῦ στρατοῦ, περιέβαλον αὐτὰς διὰ φροντίδων καὶ περιποιήσεων πολλῶν. Διὰ τὰς σφαγὰς ἐδικαιολογοῦντο λέγοντες ὅτι οἱ Βούλγαροι διαβεβαίουν αὐτοὺς περὶ συμμαχίας Τουρκίας καὶ Βουλγαρίας, περὶ κατασυντριψέως τῆς Ἑλλάδος ἐν τῷ πολέμῳ καὶ περὶ ἀποδόσεως πύσης τῆς περιφερείας Δράμας καὶ Σερρῶν εἰς τὴν Τουρκίαν.

Εἰς τὰ θύματα πρέπει νὰ προστεθῶσιν καὶ ἱκανοὶ τραυματαῖαι, περισυλλεγέντες καὶ ἐγκαταστάντες εἰς τὸ νοσοκομεῖον τῆς Δράμας, ἔνθα φιλοστόργως περιέθαλψεν αὐτοὺς ἡ φιλόπρωτος ἀδελφότης τῶν Ἑλληνίδων κυριῶν. Μεταξὺ τῶν τραυματιῶν ὑπάρχουσι μικρὰ παιδιά, γυναῖκες καὶ γέροντες. Ἡ ἐλληνικὴ διοίκησις ἀπέστειλεν ἀμέσως εἰς Δοξᾶτον στρατιωτικοὺς ἱατροὺς μετὰ τῶν ἀναγκαίων φαρμάκων πρὸς περίθαλψιν τῶν τραυματιῶν.

Τὴν πρωΐαν τῆς δευτέρας Βούλγαροι στρατιῶται ἐλθόντες εἰς Δοξᾶτον ἤρχισαν διὰ τῶν ἐπὶ τούτῳ ἀγγαρευθέντων Ἀθηγγάνων τὴν περισυλλογὴν τῶν πτωμάτων καὶ τὴν ταφὴν αὐτῶν. Ἀλλ' ὅταν μετ'

Τὸ περιβάλλον τὰ θύματα τὸν σφαγιὸν τοῦ Δοξάτου νοσοκομείου τῆς Δράμας.

ὀλίγον ἀντήχησαν οἱ κανονιοβολισμοὶ τοῦ ἐπελαύνοντος ἑλληνικοῦ στρατοῦ, ἀρῆξαν τὰ πάντα καὶ ἔφυγον δρομαίως. Τὸ θλιβερόν ἔργον συνεπλήρωσαν τὴν ἐπαύριον τρίτην οἱ ἀναβαρρήσαντες ἐκ τῆς παρουσίας τοῦ ἑλληνικοῦ στρατοῦ χωρικοί, θάψαντες τὴν ἡμέραν αὐτὴν συνεχῶς, καθὼς καὶ τὰς ἐπομένας, τετάρτην καὶ πέμπτην, ὅσα ἀνεύρισκον πτώματα. Τὴν πέμπτην παρέστη εἰς τὴν ταφὴν καὶ ὁ πρωτοσύγγελλος τῆς μητροπόλεως, τὴν δὲ παρασκευὴν ἐπεσκέφθη τὴν κωμόπολιν καὶ ὁ μητροπολίτης.

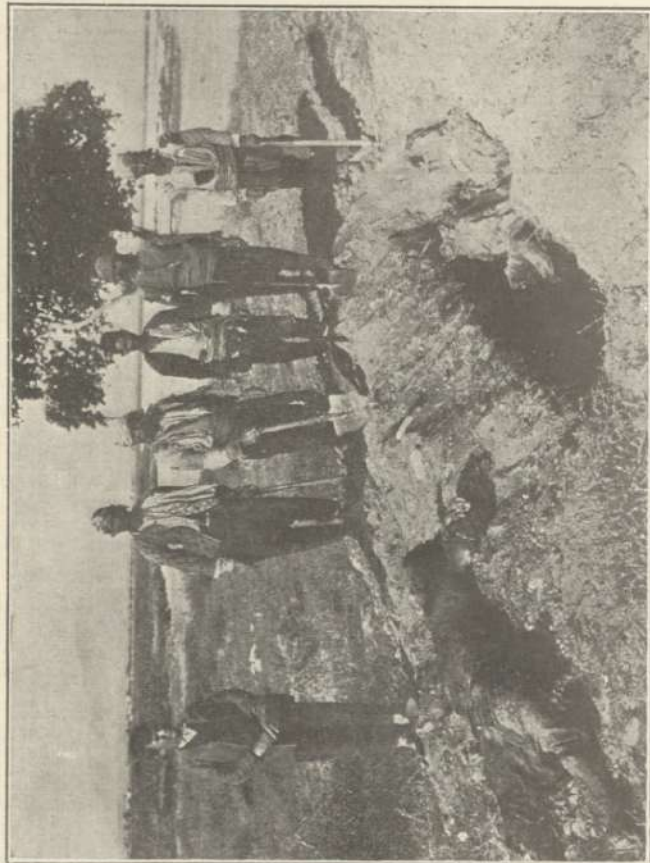
Ἐννοεῖται ὅτι τὰ πτώματα δὲν ἀνευρέθησαν ἀκόμη ὅλα, ἐφ' ὅσον πολλοὶ ἐκ τῶν καιρίως τραυματισθέντων ἐσύρθησαν πρὸς σωτηρίαν τῶν εἰς ἀπόκεντρα μέρη καὶ ἐκεῖ ἀπέδωκαν τὴν τελευταίαν πνοήν. Μεταξὺ τῶν πτωμάτων εὗρέθησαν καὶ πολλὰ, τελείως ἀγνώριστα, ἅτινα εἶχον ἤδη ἡμιφραγῶθῃ ὑπὸ κυνῶν. Ὁλόκληρος δ' ἡ κοίτη τοῦ κατερχομένου ἀπὸ τὰ Κήρυγα χειμάρρου ἔχει μεταβληθῇ εἰς νεκροταφεῖον, πανταχοῦ δὲ εἰς τὰ πέριξ συναντᾷ τις μακρὰς σειρὰς νεοσκαφῶν τάφων. Τὰ πτώματα ἦσαν μόνον μὲ τὰ ἐσώρουρά των, ἔξ οὗ πᾶς τις συμπεραίνει ὅτι ἐσφυλεύθησαν. Τὰ ἔγνη ἄλλως τῆς σφυλεύσεως, οἷον βαλάντια κενά, χρηματοφυλάκια, καὶ τὰ τοιαῦτα κατέκειντο παρὰ τὰ πτώματα. Οἱ πλείστοι τῶν φρονευθέντων ἔφερον τραύματα διὰ λογχῶν καὶ μαχαίρων εἰς διάφορα μέρη τοῦ σώματος. Ὑπῆρχον καὶ πάμπολλα πτώματα μὲ χρονία διεσρηγμένα καὶ ἄλλα παντελῶς ἀκέφαλα.

Εἰς τὴν θέσιν Μπέξ-Τοινάρ, δεκάλεπτον ἀπέχουσαν τῆς κωμοπόλεως, εἶνε τεθαμμένα ἱκανὰ πτώματα καὶ ἐπὶ πλέον καὶ τὰ τῶν δύο σφαγιασθέντων ἱερέων. Λίγη ἀίματος κατεδεύνουν ὅτι ἐκεῖ ἐθυσιάσθησαν ἄρκετοὶ ἐκ τῶν ζητησάντων τὴν σωτηρίαν τῶν εἰς τὴν φυγὴν. Ὁ τάφος οὗτος, ἡ μᾶλλον ὁ βόθρος, ἀνεσκάφη καὶ σωρὸς πτωμάτων φύρδην μίγδην κατακειμένων ἀνευρέθη ἐν αὐτῷ. Οἱ δυστυχεῖς ἱερεῖς παρουσίαζον θέαμα οἰκτρότατον. Ἐσφάγησαν κατὰ τὸν θηριωδέστερον τρόπον. Τοῦ ἐνὸς ἔξ αὐτῶν ἡ δεξιὰ κνήμη ἦτο κατεαγμένη ἐκ πλήγματος σπάθης. Πολλῶν τὰ χρονία ἦσαν εἰς δύο διεσρηγμένα καὶ ἄλλοι εἶχον ὀλόκληρα μέλη τοῦ σώματος ἀποκομμένα δι' ἀγρίων σπαθισμῶν.

Οἱ ὑπολειφθέντες ἐκ τῶν κατοίκων ἐσώθησαν καταφυγόντες ἄλλοι εἰς Καβάλλαν, ἄλλοι εἰς Δράμαν καὶ ἄλλοι εἰς τοὺς ἀγρούς.

Μετὰ τὴν ἀποκατάστασιν τῆς τάξεως καὶ τὴν ἐγκαθίδρυσιν τῶν ἐλληνικῶν ἀρχῶν ἐπέστρεψαν ἀναζητοῦντες τοὺς οἰκείους τῶν. Ἄλλ' οἱ

Ἡ κατὰ τὴν θέσιν Μπέζ-Τσιναρ ἐκταφὶ τοῦ ἐτέρου τῶν ὑπὸ τῶν Βουλγάρων στρατιωτῶν σφαγέντων ἱερέων ἐν Δοξάτω. Ἀριστερὰ τῆς εἰκόνης τὸ τέκνον τοῦ θύματος.

πλεῖστοι οὐδ' ἓνα εὗρον καθ' ὅσον πολλαὶ οἰκογένειαι ἐξ ὁλοκλήρου ἐξηφανίσθησαν.

Εἰς τὰ πρὸ τῆς Καβάλλας τουρκικὰ χωρία, οἱ φυγάδες τοῦ Δο-

ξάτου ἔτιγον πολλῶν περιποιήσεων, κατόπιν δὲ φρονιρούμενοι ὑπὸ Τούρκων χωρικῶν ὠδηγήθησαν μέχρι Καβάλλας, ὅπου μετὰ χαρᾶς καὶ ἀνεκφράστου στοργῆς ἐγένοντο δεκτοὶ ὑπὸ τῶν κατοίκων.

Ἡ θεὰ τῆς μέτρι χθὲς ἀνθούσης κωμοπόλεως εἶνε φρικτὴ. Ἡ καταστροφή καὶ ὁ θάνατος ἔστησαν τὴν ἔδραν τῶν ἐν αὐτῇ. Δὲν ὑπάρχει τίποτε. Πανταχοῦ βασιλεύει ἡ ἐρημία, κάπου κάπου βλέπει τις πλανωμένας εἰς τὰ ἐρείπια γυναῖκας μὲ ἀπολιθωμένην τὴν ἔκφρασιν ἐκ τῆς λύπης, δίκην Νιόβης, νήπια ἀπροστάτευτα καὶ ἐγκαταλειμμένα. Δὲν ὑπάρχει οἰκογένεια μὴ δοκιμασθεῖσα καὶ οἰκία μὴ πενθοῦσα. Δύο, τρία καὶ τέσσαρα θύματα εἶνε κοινότατον διὰ πᾶσαν οἰκογένειαν. Μιᾶς δεκατετραμελοῦς πατριαρχικῆς οἰκογενείας τρία μόνον ὑπελείφθησαν πρόσωπα. Ἡ ζωὴ ἔχασεν πᾶσαν σημασίαν ἐν Δοξάτῳ. Αὐτὰ τὰ κατοικίδια ζωᾶ ἐκάθηντο κρυμμένα εἰς τὰ ἐρείπια τῆς φιλοξένου ἐστίας, πλησίον τῆς ὁποίας ἔζων, καὶ ἀνέμενον τὸν θάνατον. Δὲν βλέπει τις κατοίκους λυπημένους. Εἶνε τόση μεγάλη ἡ δοκιμασία τὴν ὁποίαν ἐπέστησαν ὥστε δὲν ἔχουσι τὴν δύναμιν νὰ ἐκδηλώσωσι τὴν συμφορὰν τῶν. Εἶνε ὡς ἀπολιθωμένοι. Μελανὸς πέπλος καλύπτει τὴν πρὸ ὀλίγου πλήρη ζωῆς καὶ χαρᾶς κωμόπολιν, ἥτις ἀνέκαθεν ὑπῆρξε κάρφος εἰς τοὺς ὀφθαλμοὺς τῶν Βουλγάρων.

Ἐπίσημοι ἐκθέσεις τοῦ ἑλληνικοῦ στρατηγείου.

(Τηλεγραφήματα πρὸς τὴν κυβέρνησιν).

Ἐν Χατζή-Μπεϊλίκ, τῇ 1 ἰουλίου 1913 (π. ἡ.).

Ἡ κωμόπολις τοῦ Δοξάτου ἐνερπολήθη χθὲς περὶ τὴν μεσημέριαν ὑπὸ τοῦ ὑποχωροῦντος βουλγαρικοῦ στρατοῦ. Τῆς πυρπολήσεως προηγήθησαν διαρπαγαὶ καὶ σφαγαί. Ἐξακόσιοι Ἕλληνες, τῶν ὁποίων ἱερεῖς τινες, γυναῖκες καὶ παιδία ἐσφάγησαν θηριωδῶς ὑπὸ τῶν ἀγρίων τούτων ὀρδῶν, αἵτινες φέρουσι τὴν προσωνημίαν Βουλγάρων στρατιωτῶν, καθὼς καὶ τῶν μετ' αὐτῶν συνεργασθέντων κο-

μιτατζήδων. Είπε τόσον θηριώδεις αἱ πράξεις αὐται τῶν Βουλγάρων, ὥστε αὐτὸς ὁ Βούλγαρος ἀρχιμανδρίτης ἔφεξε τὴν συμπεριφορὰν τῶν ὁμοεθνῶν του. Οἱ Βούλγαροι κατασπιλόντες πάντα ἀνθρώπινον νόμον μεταβάλλουσι κατὰ τὴν ὑποχώρησιν τῶν εἰς τέφραν πᾶν ὅτι ἑλληνικὸν καὶ σφάζουσιν ἄνευ οἴκτου γέροντας, παιδιά καὶ γυναῖκας.

Δούσμανης

ἀρχηγὸς τοῦ γενικοῦ ἐπιτελείου.

Ἐν Χατζή-Μπεϊλί, τῇ 2 ἰουλίου 1913 (π. ἡ.).

Αἱ χθὲς γνωσθεῖσαι πληροφορίες περὶ τῶν σφαγῶν τοῦ Δοξάτου εἶνε δυστυχῶς πολὺ κατώτεραι τῆς πραγματικότητος. Νέαι ἐπίσημοι ἐκθέσεις ἐπιβεβαιῶσι ὅτι ἡ ἀνανδρία καὶ τὰ θηριώδη ἔνστικτα τῶν Βουλγάρων ὑπερέβησαν πᾶν ὄριον. Οἱ σφαγέντες ἀνέρχονται εἰς ἑκατοντάδας ἱκανάς. Ἐλάχισται οἰκίαι διεσώθησαν. Κατὰ τὰς μεταδιδόμενας ἡμῖν παρὰ τῶν στρατιωτικῶν ἀρχῶν πληροφορίες τὸ θέαμα εἶνε φρικαλέον. Αἱ ἀρχαὶ ζητοῦσι τὴν ἀποστολὴν στρατοῦ πρὸς ἐνθάρρυνσιν τῶν κατοίκων τῶν χωρίων διὰ νὰ ἐνταφιάσωσι τὰ ἀπειράριθμα καὶ μὴ πω ταφέντα πτώματα. Εὐτυχῶς ἡ ταχεία τοῦ ἡμετέρου στρατοῦ προέλασις πρὸς τὴν Δράμαν καὶ οἱ κανονιοβολισμοὶ προελαύνοντος ἑλληνικοῦ πυροβολικοῦ ἔσωσαν ἀπὸ βεβαίας καταστροφῆς τὰ ἄλλα καθαρῶς ἑλληνικὰ χωρία τῆς περιφερείας ταύτης. Ὡς ἐκ τούτου, Ἕλληνες καὶ Μουσουλμάνοι ὑπεδέχθησαν τὸν στρατὸν μας ὡς ἐλευθερωτὴν.

Δούσμανης

ἀρχηγὸς τοῦ ἑλληνικοῦ ἐπιτελείου.

Ἐν Χατζή-Μπεϊλί, τῇ 3 ἰουλίου 1913.

Πλήρης εἶνε ἡ καταστροφή τοῦ Δοξάτου. Οἱ ἐν Καβάλλα πρόξενοι παρεκλήθησαν ὑπὸ τοῦ βασιλέως νὰ μεταβῶσιν εἰς Δοξάτον πρὸς ἐξακριβώσιν τῶν φρικαλέων σφαγῶν.

Γραφεῖον στρατιωτικῶν πληροφοριῶν.

Ἐκθέσεις τῆς γαλλικῆς ἀποστολῆς.

Ἐπὶ τῇ αἰτήσει τοῦ βασιλέως Κωνσταντίνου ὁ πρόεδρος τῆς γαλλικῆς δημοκρατίας κ. Πουανκαρὲ εἰσηγήθη εἰς τὴν γαλλικὴν κυβέρνησιν τὴν ἀποστολὴν ἐπιτροπῆς, ἥτις νὰ ἐξετάσῃ ἐπὶ τόπου τὰς καταστροφὰς καὶ τὰς σφαγὰς τοῦ Δοξάτου.

Ἡ ἐπιτροπὴ αὕτη, καταρτισθεῖσα ἐκ τοῦ κ. Halgouet, γραμματέως τῆς ἐν Ἀθήναις γαλλικῆς πρεσβείας, καὶ τοῦ συνταγματάρχου τοῦ πυροβολικοῦ κ. Lepidi, μετέβη καὶ ἐξήτασεν ἐπισταμένως τὰς ὑπὸ τῶν Βουλγάρων διαπραχθείσας ὁμότητες ἐν Καβάλλᾳ, Δοξάτῳ, Σέρραις, Λεμίρ-Ισσάρ καὶ Δοϊράνῃ, συμπληρώσασα δὲ τὸ ἔργον τῆς ὑπέβαλε τὴν ἔκθεσιν τῆς εἰς τὸ ἐπὶ τῶν ἐξωτερικῶν ὑπουργείων τῆς Γαλλίας. Ἡ ἔκθεσις αὕτη δὲν ἐδημοσιεύθη. Ἐγνώσθη οὐχ ἥτιον ὅτι πιστοποιεῖ πάντα τὰ προαναφερθέντα καὶ τὴν εὐρεῖαν ὁρᾶσιν τῶν Βουλγάρων στρατιωτῶν εἰς τὰς διαπραχθείσας θηριωδίας.

Μαρτυρίαι ἐπίσημοι τοῦ Ἀγγλοῦ πλοιάρχου κ. Cardale.

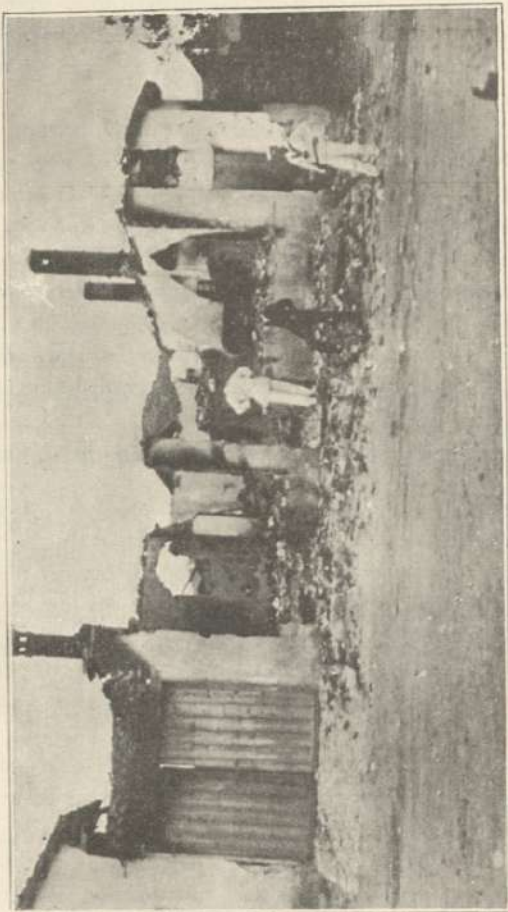
Ὁ Ἀγγλος πλοίαρχος τοῦ ἀγγλικοῦ Β. πολεμικοῦ ναυτικοῦ καὶ μέλος τῆς ἐν Ἑλλάδι ἀγγλικῆς ναυτικῆς ἀποστολῆς κ. Cardale εὗρισκόμενος ἐν Καβάλλᾳ, ὅπου μετέβη πρὸς ἀνέλκυσιν τῶν τορπιλῶν, ἀπῆλθεν ἅμα τῇ ἀγγελίᾳ τῆς καταστροφῆς καὶ τῶν σφαγῶν τοῦ Δοξάτου ἐκεῖ, ἐπανελθὼν δὲ ἀνεκοίνωσε τὰς ἐντυπώσεις του εἰς τὸν ἐν Ἀθήναις ἀνταποκριτὴν τοῦ Daily Telegraph κ. Stevens, ὅστις ἐτηλεγράφησεν αὐτὰς ὡς ἑξῆς εἰς τὸ φύλλον του ὑπὸ ἡμερομηνίαν 11/24 ἰουνίου.

Ὁ πλοίαρχος Cardale εὗρισκετο ἐν Καβάλλᾳ, πληροφορηθεὶς τὰ τῶν ὁμοτήτων, τὰς ὁποίας διέπραξεν ὁ βουλγαρικὸς στρατὸς ἐν Δοξάτῳ, μετέβη ἐκεῖ. Ἐξ ὅσων ἰδίαις ὁμμασιν ἀντελήφθη τὰ τῶν σφαγῶν μοὶ ἀνεκοίνωσεν ὡς ἑξῆς:

Κατὰ τὴν εἴσοδον τῆς πόλεως τὸ πρῶτον ὅπερ προσέπεσεν εἰς τοὺς ὀφθαλμούς του ἦσαν ἀγέλαι κυνῶν καταβροχθίζόντων ἀνθρωπίνας σάρκας. Ἡ πόλις τελείως κατεστραμμένη, ἐφαίνετο ἔρημος, ὡς ἐκ τούτου δὲ ἠναγκάσθη νὰ φωνάξῃ ἐπανειλημμένως διὰ νὰ ἐμφανισθῶσι γραῖαι τινες ἐκ τῶν ἑρεπίων.

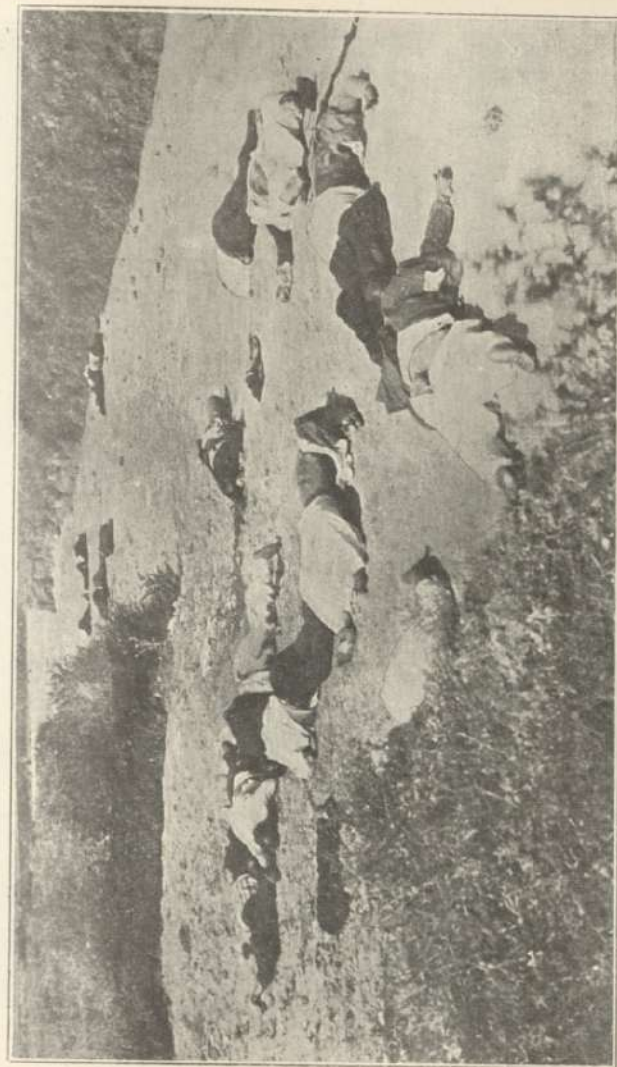
»Εἶχον παρέλθει ὀλίγαι ἡμέραι ἀπὸ τῆς καταστροφῆς. Τὰ πλεῖστα τῶν εἰς τὰς ὁδοὺς εὗρισκομένων πιωμάτων εἶχον μετακομισθῇ, πάμι-

Ἐρείπια ἐκ τῆς καταστροφῆς τοῦ Δοξάτου.
(Φωτογραφία τοῦ "Ἑγγλίου πλοῦτος" κ. Cardale).

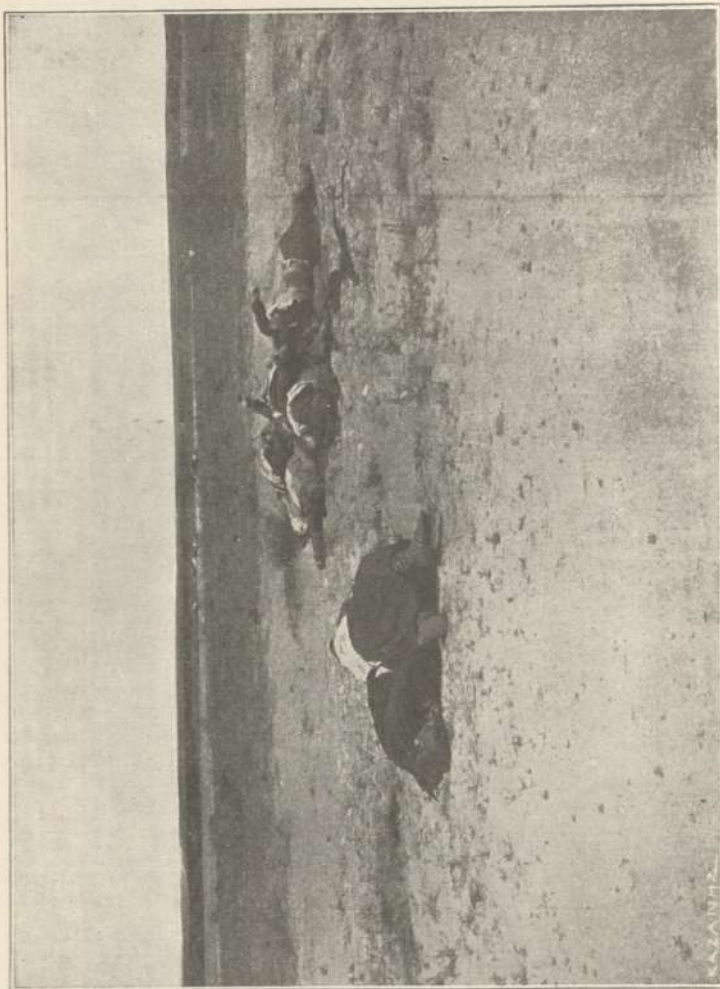
πολλά ὅμως, ἐλλείπει νεκροθαπτῶν, συνεσωρεύθησαν κατὰ τὴν εἴσοδον τῆς πόλεως, ἐξ οὗ καὶ ἠρμηνεύετο ἡ ἀνωτέρω ἐκτεθεῖσα σκηνὴ.

»Εἰς τὸ μέσον αὐλῆς τινος πολλαὶ γυναῖκες καὶ παῖδια εἶχον σφα-

Πρώματα τῶν ἐν Δοξάτῳ σφαγέντων Ἑλλήνων.
(Φωτογραφία τοῦ "Ἑγγλίου πλοῦτος" κ. Cardale).

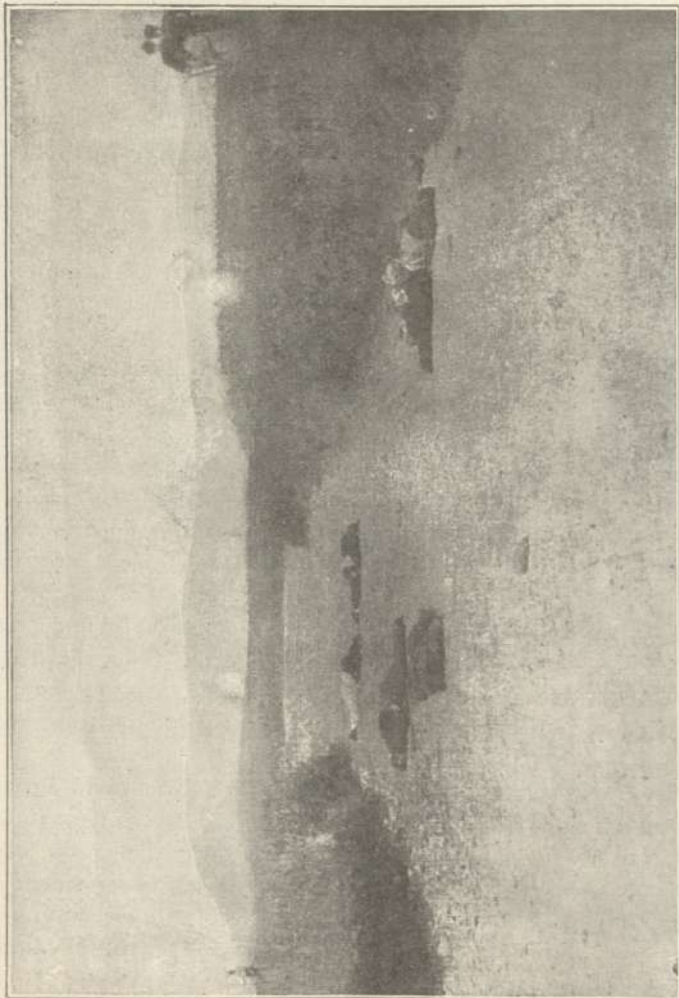
Πτώματα τῶν ἐν Δοξάτῳ σφαγέντων Ἑλλήνων.
(Φωτογραφία τοῦ ἡγέτου πλοίαρχου κ. Cardale).

γιασθῇ. Κατὰ τὰς μαρτυρίας τῶν ἐπιζώντων ἀνήρχοντο εἰς 120. Τριάκοντα πτώματα ἐξ αὐτῶν κατέκειντο ἀκόμῃ ἐκεῖ, ὅταν ὁ πλοίαρχος ἐπεσκέφθῃ τὸν τόπον. Ὅλα τὰ πτώματα ἦσαν διάτρητα ὑπὸ λογγῶν καὶ ἔφερον τὰ ἴχνη ἀπιστεῦτων ἀκρωτηριασμῶν. Οἱ τοῖχοι εἶχον ρυπανθῇ ὑπὸ αἵματος εἰς ὕψος ἑξ ποδῶν ἀπὸ τοῦ ἐδάφους, τοῦθ' ὅπερ ἐξηγεῖται κατὰ τὸ λέγειν τῶν ἐπιζώντων ἐκ τοῦ ὅτι τὰ δυστηρῆ θύματα δὲν εἶχον σφαγῇ ἀμέσως, ἀλλ' ἐθανατοῦντο βραδέως διὰ λογγισμῶν. Εἰς γωνίαν αὐλῆς τινος τὸ ἓν ἐπὶ τοῦ ἄλλου εὗρίσκοντο ἑξ πτώματα παιδίων. Ἄλλος ὄμιλος γυναικῶν καὶ παιδίων εἶχον συναθροισθῇ εἰς τὴν αὐλὴν τῆς οἰκίας πλουσίου τινὸς Τούρκου. Πρὶν ἢ μεσολαβήσῃ ἱκανὸς χρόνος ἢ ὥστε νὰ σφαγιασθῶσιν ὅλοι, τινὲς κατώρθωσαν νὰ διαφύγωσιν διὰ μέσον τῆς στρατιωτικῆς ζώνης καὶ κατέφυγον εἰς τὸ ὑψηλότερον πάτωμα τῆς οἰκίας, ἐπιζητοῦντες οὕτω νὰ διασωθῶσι κάτωθεν τῶν ταπήτων καὶ τῶν διβανίων. Ὁ πλοίαρχος Cardale εἶδε τοὺς τάπητας τούτους καὶ τὰ διβάνια διάτρητα ἀπὸ λογγισμῶν καὶ τοὺς τοίχους καθημαγμένους καὶ φέροντας ἀκόμῃ τεμύχια ἀνθρωπίνων σαρκῶν. Εἰς ἓν δωμάτιον εὗρίσκετο ἐστία, εἰς τὴν καπνοδόχον δ' αὐτῆς εἶχε σφαγιασθῇ ἐπταετῆς παιδίσκη. Ζητήσασα νὰ σωθῇ ἐντὸς αὐτῆς. Ἐπὶ τοῦ πτώματος τῆς μικρᾶς ὁ Cardale ἠρώθησε τέσσαρα πλήγματα διὰ λόγγης.

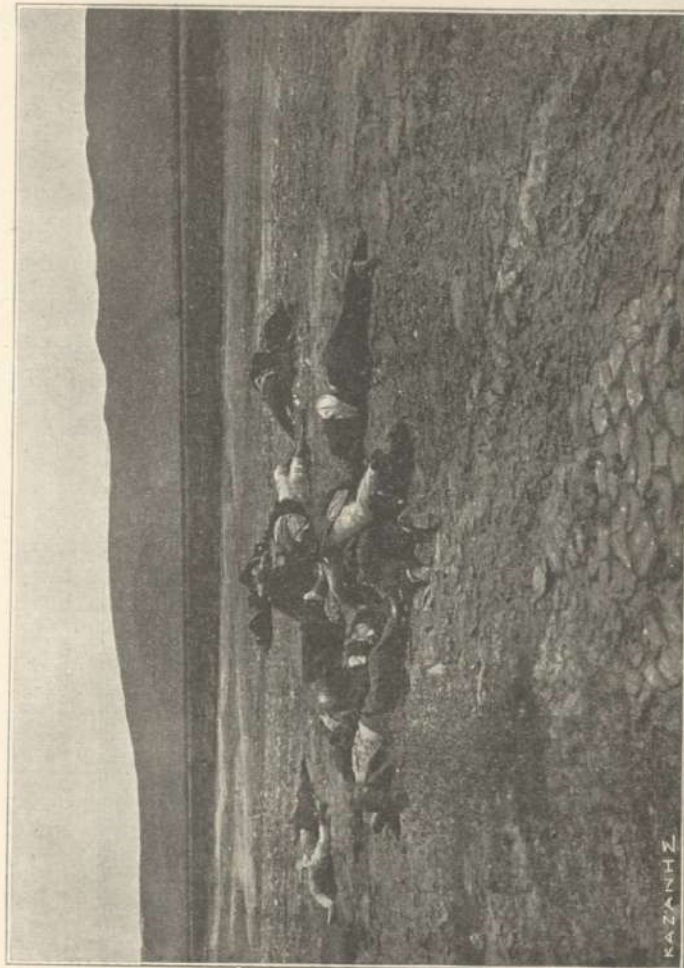
»Εἰς ἄλλο δωμάτιον ἐπεδείχθη εἰς αὐτὸν τοῖχος αἱματόβρεκτος, ἐπὶ τοῦ ὁποίου ἐσταυρώθησαν γυνὴ τις καὶ τὸ τέκνον τῆς. Τὰ ἐπὶ τοῦ τοίχου ἴχνη τῶν δύο σωμάτων ἦσαν καταφανέστατα ὅπως καὶ αἱ ὀπαὶ τῶν ἡλῶν, οἵτινες διετρήθησαν τὰς χεῖρας καὶ τοὺς πόδας τῶν δύο τούτων μαρτύρων.

»Ὁ πλοίαρχος Cardale εὗρεν ἀνὰ τὴν πόλιν περὶ τὰ ἐξακόσια πτώματα, ὧν τὸ πλεῖστον γυναικόπαιδα. Ἐξηκρίβωσεν ἐπίσης τὸ ἀκόλουθον γεγονός, μαρτυροῦν κατὰ ποῖον τρόπον οἱ Βούλγαροι, οἱ λεγόμενοι χριστιανοί, ἀντιλαμβάνονται τὰς ἀρχὰς τοῦ χριστιανισμοῦ. Τριάκοντα Ἕλληνες καὶ εἰς Τούρκος ἐζήτησαν καταφύγιον ἐντὸς τῆς ἐκκλησίας. Ἀπόσπασμα στρατιωτικῶν εἰσῆλθεν εἰς αὐτήν, οἱ δὲ στρατιῶται ἀποτεινόμενοι εἰς τοὺς Ἕλληνας εἶπον πρὸς αὐτούς, ὅτι, ἐὰν δὲν ἦσαν ἐντὸς τοῦ ναοῦ, θὰ τοὺς ἐφόνευσεν ὠρισμένως, ἀλλ' ἐπειδὴ ἦσαν χριστιανοὶ καὶ εὗρισκοντο ἐκεῖ θὰ ἐσώζοντο. Ὁ Τούρκος ὄμως

Πρώματα τῶν ἐν Δοξάτῳ συναγέντων Ἑλλήνων.
(Φωτογραφία τοῦ Ἀγγλοῦ πλοῦτου κ. Cardale.).

Πρώματα τῶν ἐν Δοξάτῳ συναγέντων Ἑλλήνων.
(Φωτογραφία τοῦ Ἀγγλοῦ πλοῦτου κ. Cardale.).

ἔπρεπε νὰ ἀποθάνῃ. Καὶ πράγματι ἐρόνευσάν αὐτὸν πρὸ αὐτοῦ τοῦ
θυσιαστηρίου.

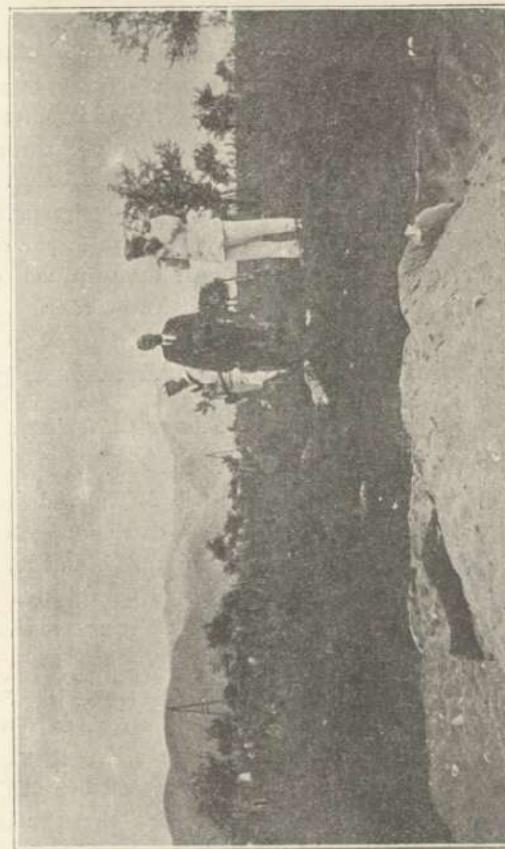
»Ὁ πλοίαρχος Cardale μοὶ ἐπέδειξε πλείστας ὕσας φωτογραφίας,

Πτώματα τῶν ἐν Δοξάτῳ σφαγέντων Ἑλλήνων.
(Φωτογραφία τοῦ Ἀγγλοῦ πλοίαρχου κ. Cardale).

ἅς τινας αὐτὸς ὁ ἴδιος ἔλαβεν ἐν Δοξάτῳ καὶ ἃς ἔθεσεν εἰς τὴν
διάθεσίν μου, ἐν ᾗ περιπτώσει ἤθελον δημοσιεύσει αὐτὰς εἰς τὴν
᾿Αγγλίαν».

Ὁ πλοίαρχος κ. Cardale ἀνεκοίνωσεν εἰς τὸν ἐρωτήσαντα αὐτὸν
καθηγητὴν τοῦ πανεπιστημίου κ. Ἀνδρεάδην, ὅτι ὁ ἀνταποκριτὴς
τοῦ «Daily Telegraph» ὀρθῶς ἀνέγραψεν εἰς τὰ κυριώτερα αὐτῶν

Πτώματα τῶν ἐν Δοξάτῳ σφαγέντων Ἑλλήνων.
(Φωτογραφία τοῦ Ἀγγλοῦ πλοίαρχου κ. Cardale).

μέρη τὰ ὅσα τῷ ἀφηγήθῃ. Προσέθηκεν ὁμοῦς ὅτι ὁ ἀριθμὸς τῶν
σφαγέντων δὲν ἦτο δυνατόν ἐπακριβῶς νὰ καθορισθῇ. Κατὰ τὴν
γνώμην του οἱ σφαγέντες θὰ ἀνῆρχοντο εἰς 600, τοῦ ἀριθμοῦ τούτου

ὑπολογιζομένου ἐκ τῶν τάφων, τῶν πτωμάτων καὶ τῶν πανταχοῦ κατακειμένων λευάνων. Ὁ πλοίαρχος μάλιστα ἀνεῦρεν πτώματα εἰς ἀπόστασιν 500 μέτρων ἀπὸ τῆς πόλεως. Τὰ πτώματα ταῦτα ἦσαν ἐκείνων, οἵτινες ἐπεζήτησαν τὴν σωτηρίαν τῶν ἐν τῇ φυγῇ καὶ οἵτινες κατεσπαθίσθησαν ὑπὸ τοῦ βουλγαρικοῦ ἱππικοῦ.

Ὁ πλοίαρχος ἐπιβηαιοὶ ἐπίσης, ὅτι πᾶσαι αἱ παρ' αὐτοῦ συλλεγεῖσθαι μαρτυρίαι ἀποδεικνύουσι τὴν εἰς τὰς σφαγὰς συμμετοχὴν ἀξιωματικῶν καὶ ἀνωτέρων. Ἐπιβηαιοὶ ἐπίσης τὴν λεπτομέρειαν, ὅτι Τοῦρκοι καὶ Ἀθίγγανοι παροτρυνθέντες μετέσχον τῆς καταστροφῆς καὶ τῆς διαρπαγῆς τῆς πλουσιωτάτης κωμοπόλεως. Ἐλλείψει ὅλων οἱ ἐπιβοηθητικοὶ οὔτοι τῆς τελευταίας στιγμῆς παράγοντες, οἵτινες ἐκλήθησαν τὴν μεταμεσημβρίαν διὰ νὰ συνεχισθῇ ταχύτερον τὸ ἔργον τῆς καταστροφῆς, μετεχειρίσθησαν γεωργικὰ ἐργαλεῖα καὶ ρόπια, τοῦθ' ὅπερ μαρτυρικώτερον κατέστησε τὸν θάνατον τῶν θυμάτων.

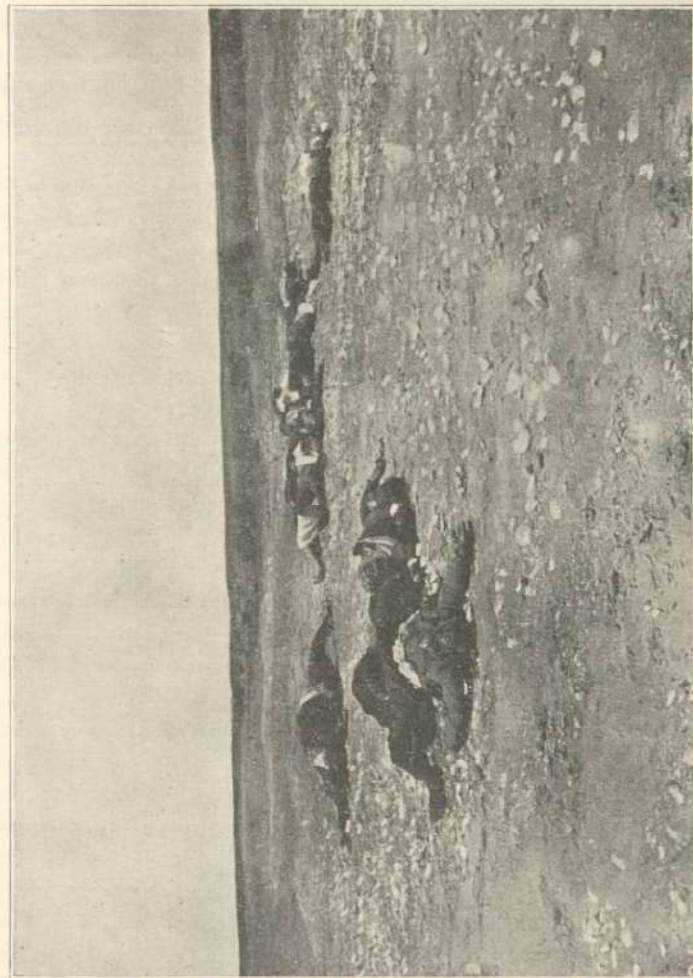
Τηλεγραφήματα καὶ ἐκθέσεις ξένων ἀνταποκριτῶν.

Ἡ μαρτυρία τοῦ κ. Pivaux τοῦ Temps (21 ἰουλίου).

Διήλθον τὴν πρωΐαν τῆς ἐπομένης εἰς Δοξᾶτον, ἀπέχον δέκα χιλιόμετρα νοτίως τῆς Δράμας. Ἐκεῖ ἠτύχησα νὰ συναντήσω μάρτυρας ἀμερολήπτους, δύο Γάλλους τὸν κ. καὶ τὴν κ. Βαλλέτ, οἵτινες λεπτομερῶς μοὶ ἀφηγήθησαν τὰ συμβάντα, τὰ καταλήξαντα εἰς τὴν καταστροφὴν τῆς προηγμένης καὶ πλουσίας ταύτης κωμοπόλεως καὶ εἰς τὴν σφαγὴν χιλιάδων ἐκ τῶν κατοίκων τῆς.

«Οἱ Βούλγαροι, μοὶ εἶπεν, εὔρον αἰτίαν ἐκ τοῦ ὅτι πρόσκοποι τινες ἐπυροβόλησαν ἐκ τῆς κωμοπόλεως κατὰ τινων, ἐκ τῶν τελευταίων στρατιωτῶν, τῶν ὑποχωρούντων ἐκ Καβάλλας, τεσσάρων δηλαδὴ ἱππέων καὶ τριῶν πεζῶν πρὸ μεσημβρίας, καὶ δύο πεζῶν μετὰ μεσημβρίαν χωρὶς ἄλλως νὰ ἐπιτύχωσιν αὐτούς. Ἐνεκα τούτου ἐπεζήτησαν νὰ τιμωρήσωσι τὸ Δοξᾶτον.

Ἦλθον τὴν πρωΐαν τῆς κυριακῆς 13 ἰουλίου (ν. ἡ.) καὶ περὶ τὴν 6ην πρωΐνην ἐκύκλωσαν τὴν ἑπανλὶν μας διατεινόμενοι ὅτι θὰ συνελάμβανον τὸν διερμηνέα μου, τὸν ἀγροφύλακά μου, καὶ ἓνα ὑπάλληλον, καὶ τοὺς τρεῖς Ἕλληνας. Τοῖς εἰδείξα τὴν γαλλικὴν ση-

Πτώματα τῶν ἐν Δοξᾷ σφαιγμένων Ἑλλήνων.
(Φωτογράμματα τοῦ ἄγγλου πλοίαρχου κ. Cardale).

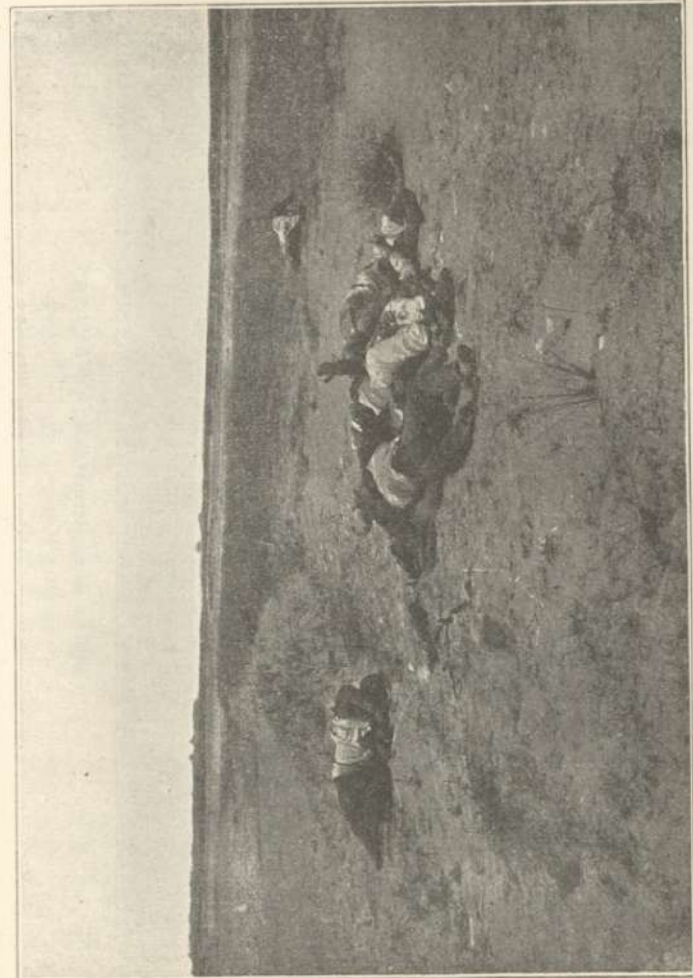

μαίαν καὶ πλησιάσας τὸν εἰς ἀπόστασιν 200 μέτρων εὐρισκόμενον ἀρχηγὸν διεμαρτυρήθην διὰ τὴν σύλληψιν. Κατέληξεν εἰς τὸ νὰ ἀνομολογήσῃ ὅτι εἶχον δίκαιον, ἀλλ' ἐτοποθέτησε δύο φρουροὺς εἰς τὴν θύραν τῆς ἐπαυλῆός μου. Τότε ἐδόθη διαταγὴ ἐπιθέσεως εἰς τὸ πεζικόν, ἀκροβολιστικῶς παρατεταγμένον εἰς τοὺς ἀγρούς. Τέσσαρα πυροβόλα συγχρόνως ἤρχισαν βάλλοντα κατὰ τοῦ Δοξάτου. Μετὰ ἡμίσειαν ὥραν ἐκαίοντο αἱ πρῶται οἰκίαι.

Τὴν 12 30' μ. μ. οἱ πυροβολισμοὶ κατέπαυσαν. Τότε δύο ἱππεῖς Βούλγαροι ἤλθον καὶ ἀνεκάλεσαν τοὺς ἐν τῇ ἐπαύλει φρουροὺς καὶ ἀπευθυνόμενοι εἰς τοὺς παρ' ἐμοὶ ἐργαζομένους Ἀθιγγάνους περὶ τοὺς ἐκατὸν καὶ εἰς ἄλλους καταφυγόντας πλησίον μου πρὸς σωτηρίαν των, τοῖς εἶπεν· — Τί κάθεσθε; δὲν πηγαίνετε εἰς τὸ Δοξάτον, τὰ λάφυρα εἶνε ἄφθονα; Συγχρόνως οἱ φρουροὶ καὶ οἱ ἱππεῖς μοὶ ἀνεκοίνωσαν ὅτι διετάχθησαν νὰ ὀδηγήσωσιν τοὺς ὑπαλλήλους μου εἰς Δράμαν. Ἐξενῆα δύο ἀμάξας καὶ ἀνεχώρησα μετ' αὐτῶν.

Ἐν Δράμᾳ εὗρον τὸν κ. Δόμπρεφ ὀχρότατον. — Ἀ! κύριε Βαλέτ, μοὶ λέγει, τί μεγάλο κοκό! Σπεύδω νὰ ὑπάγω ἐκεῖ διὰ νὰ βοηθήσω τὰ θύματα καὶ θάψω τοὺς νεκρούς. Μεγάλον κακόν! πολὺ μεγάλον κακόν! Ὁ κ. Δόμπρεφ ἀνεχώρησεν καὶ τῇ 3. 30' μ. μ. μετ' ὅν ἐπαρχον κ. Μπασιδάκωφ, τὸν καϊμακάμηγ τοῦ Δοξάτου καὶ τὸν πρόεδρον τοῦ δημοτικοῦ συμβουλίου τῆς Δράμας ἐκάλεσαν νεκροθάπτας καὶ ἔθασαν τὰ μᾶλλον καταφανῆ πτώματα, μεθ' ὃ ἐπανήλθον εἰς τὰ ἴδια. Οἱ Ἕλληνες ὑπάλληλοί μου ἀφέθησαν ἐλεύθεροι χωρὶς πολλὰς δυσκολίας.

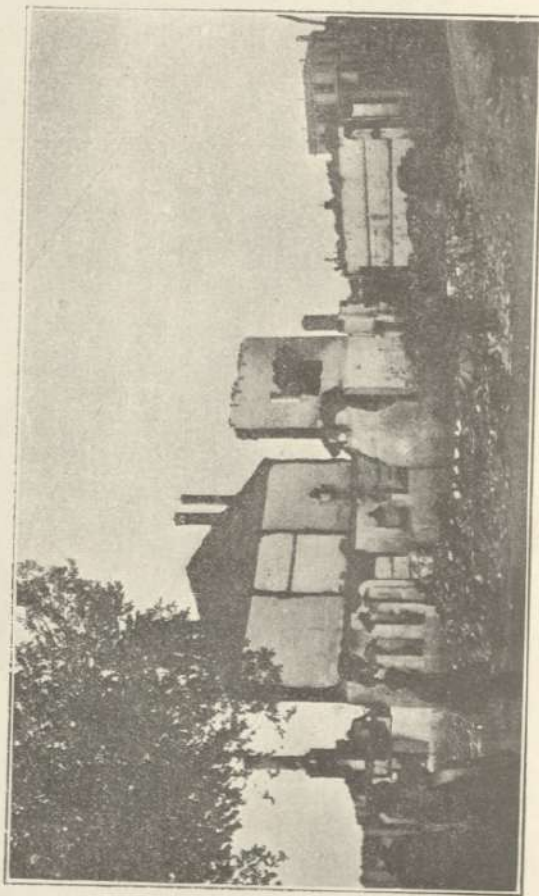
Ἡ κωμόπολις ἐκαίετο ἀκόμη τὴν πρωΐαν τῆς ἐπαύριον δευτέρας. Παρ' ἐμοὶ εὐρίσκοντο πλείστα οἰκογένειαι προσφύγων, μὴ τολμῶσαι νὰ ἐξέλθωσιν. Ἀπέστειλα ἀνθρώπους μου εἰς Μπουνάρ-Μπασὶ διὰ νὰ ἀλέσωσι σῖτον καὶ παρασκευάσωσιν ἐντὸς μεγάλου λέβητος φαγητὸν δι' ὅλας τὰς δυστυχεῖς ταύτας ὑπάρξεις. Ὁ ἑλληνικὸς στρατὸς ἐφθασε προχθές. Ἀνάγκη νὰ σᾶς εἴπω ὅτι οἱ κάτοικοι ἀπὸ μιᾶς ἑβδομάδος εἶχον καταντήσει νευρικοί, καθ' ὅσον τὴν προηγουμένην κυριακὴν οἱ Βούλγαροι εἶχον συλλάβει τοὺς προκρίτους, τὴν δὲ παρασκευὴν καὶ τὸ σάββατον συνέβησαν ἀγριμαχίαι εἰς τὰ περὶχωρα τοῦ Δοξάτου μεταξὺ ἐθελοντῶν Βουλγάρων καὶ Ἑλλήνων. Ἐάν στρατιῶταί τινες τοῦ τακτικοῦ βουλγαρικοῦ στρατοῦ,

Πτώματα τῶν ἐν Δοξάτῳ σφαγέντων Ἑλλήνων.
(Φωτογραφία τοῦ ἑγγύου πλοκάκου κ. Cardale).

ἐπιβραδύναντες, ἐπυροβολήθησαν, τοῦτο βεβαίως δὲν ἀποτελεῖ ἀπο-
χρῶντα λόγον διὰ τὰ κατὰ καὶ διαρπαγῇ ὁλόκληρος πόλις, ἐπὶ πλεόν

Ἐρείκια ἐν τῇ καταστροφῇ τοῦ Δοξάτου.
(Φωτογραφία τοῦ Ἐγγλ. πλοῦρου κ. Cardale).

δὲ καὶ τὰ σφαγῶσιν περὶ τὰ χίλια ἄτομα ὧν πλεῖστα γυναικόπαιδα».

Ταῦτα μοὶ ἀφηγήθη ὁ κ. Βαλλέτ, ἐπεβεβαίωσε δὲ αὐτὰ καὶ ἡ
κόρη του. Ἀμφότεροι θὰ εἶνε μεταξὺ τῶν πρώτων μαρτύρων τοῦς

ὁποίους θὰ ἀκούσῃ ἡ γαλλικὴ ἀνακριτικὴ ἐπιτροπὴ, ἥτις μεταβαίνει
ἐπὶ τόπου τῇ αἰτήσῃ τοῦ κ. Πουανκαρέ, εἰς ἀπάντησιν τοῦ τηλε-
γραφήματος ὅπερ, διαμαρτυρηθεὶς διὰ τὰ γενόμενα, τῷ ἀπέστειλεν
ὁ βασιλεὺς Κωνσταντῖνος.

Γεγονὸς ἀναμφισβήτητον εἶνε τοῦτο, ὅτι πλεῖστοι τῶν κατοίκων
πρὶν ἢ θανατωθῶσιν ἐληστεύθησαν. Ὅτε μετέβην διὰ τὰ φωτογρα-
φήσω πυκνὸν ὄμιλον τῶν δυστυχῶν τούτων θυμάτων, τὰ ὅποια οἱ
Βούλγαροι ἱππεῖς ὠδήγησαν εἰς ἀπόστασιν 500 μέτρων ἀπὸ τῆς
πόλεως διὰ τὰ θανατώσῃσι, εὗρον παρὰ τὰ ἐν ἀποσυνθέσει πτώ-
ματα κενὰ βαλάντια, δύο δὲ ἄτομα ἀνήκοντα εἰς τὸν ὄμιλον τούτων
καὶ κατορθώσαντα τὰ διαφύγωσι συρόμενα εἰς τοὺς ἀγροὺς καὶ τὰ
φθάσῃσι μέχρι τῆς ἐπαύλεως τοῦ κ. Βαλλέτ, τῷ ἀνέφερον ὅτι οἱ
Βούλγαροι ἐξεβίβασαν τὰ θύματά των τὰ παραδώσῃσι εἰς αὐτοὺς
ὅτι εἶχον, κατόπιν δὲ ἐθανάτωσαν αὐτά.

Ἡ κομψὴ καὶ πλούσια πόλις εἶνε τώρα σωρὸς ἐρειπίων. Ἐπὶ
τῆς κεντρικῆς πλατείας, ἥτις πρὸ ὀλίγων ἡμερῶν ἀπετέλει
μίαν ἀπὸ τὰς σκιερὰς ἐκείνας γωνίας τῆς Ἀνατολῆς, ὅπου τὰς ἐσπέ-
ρας δροσιζόμενος κανεὶς συνομιλεῖ, τρεῖς γραιὶ γυναικες ἐπισύρουν
τὴν προσοχὴν μας. Ἡ μία ἐξ αὐτῶν κλαίονσα μετὰ λυγμῶν δὲν
ἔχει πλέον τίποτε. Ὅλη ἡ οἰκογένειά της κατεσφάγη καὶ ἡ οἰκία
της κατεστράφη. Αἱ ἄλλαι δύο προσεπάθουν νὰ παρηγορήσωσιν
αὐτήν. Ἀπώλεσαν καὶ αὐταὶ σφαγιασθέντας, ἡ μὲν τὸν σύζυγον ἡ
δὲ τὸν υἱόν. Καὶ ὅμως ἔλεγον ἀπλούςτατα εἰς τὴν πρώτην.

— Δὲν πειράζει. Ἀπέθανον διὰ τὴν πατρίδα μας, τὴν Ἑλλάδα!

Ἡ μαρτυρία τοῦ κ. Magrini τοῦ Secolo.

Ὡς ἐξῆς ἀφηγείται ὁ ἀνταποκριτὴς τοῦ Secolo ἐν τῷ φύλλῳ
τῆς 26 ἰουλίου (ν. ἡ.), κ. Magrini τὰ ἐν Δοξάτῳ, ὅπου μετέβη ἐν
συνδοείᾳ τοῦ ἐπιφανέστερου τῶν Ἰταλῶν εἰς τὸ διαμέρισμα Καβῶ-
λας κ. Γεωργίου Μπουφέττι.

«Ἡ σφαγὴ καὶ ἡ καταστροφὴ τοῦ Δοξάτου ἐξετελέσθη κατὰ σχέ-
διον προδιαγεγραμμένον, ὅπως καὶ ἐν Σέρραις.

Κατόπιν ἐπισταμένων ἀνακρίσεών μου ἀπεδείχθη, ὅτι πρὸ πέντε
ἡμερῶν Βούλγαροι στρατιῶται ἐγκατέλιπον τὸ Δοξάτον, ἐσχηματίσθη

δὲ πολιτοφυλακίᾳ, ἐνισχυθεῖσα ὑπὸ ἐθελοντῶν ἀφιχθέντων ἐκ Καβάλλας πρὸς ἀπόκρουσιν ἐπιδρομῆς κομιτατζήδων.

Τὴν παρασκευὴν πρὸς τὸ σάββατον οἱ Βούλγαροι στρατιῶται ἤνοιξαν πῦρ ἐναντίον τοῦ Δοξάτου προσπαθοῦντες νὰ εἰσέλθωσι διὰ νὰ συμπληρώσωσι τὴν διαρπαγὴν, ἀλλ' ἀπεκρούσθησαν ὑπὸ τῶν ἐθελοντῶν, τῶν ὑπερασπιζόντων τὸ Δοξάτον.

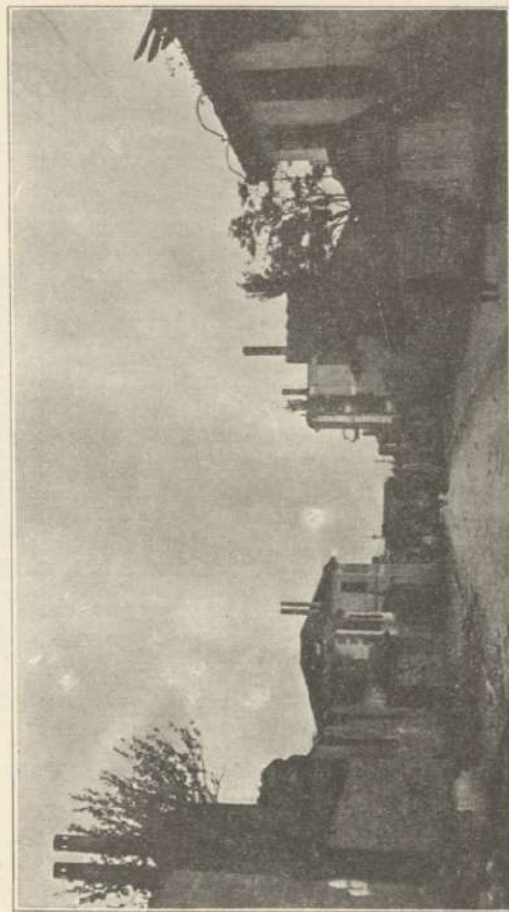
Τὴν νύκτα τοῦ σαββάτου οἱ Βούλγαροι ἐτοποθέτησαν εἰς τὴν πεδιάδα, εἰς ἀπόστασιν ἑκατοντάδων μέτρων, τέσσαρα πεδινὰ πυροβόλα, διὰ τούτων δὲ ἤρχισαν τὴν αὐγὴν τῆς κυριακῆς τὸν βομβαρδισμόν τοῦ Δοξάτου.

Οἱ κάτοικοι, ἔντρομοι, συλλέξαντες ὅ,τι πολίτιμον εἶχον ἤρχισαν νὰ φεύγωσιν ἄλλοι πρὸς τὴν Καβάλλαν, ἄλλοι δὲ διὰ τῆς κοίτης ξηροῦ χειμάρρου πρὸς τὰ ὄρη. Ἑκατοντάδες τινὲς ἐκλείσθησαν ἐντὸς τῶν οἰκιῶν. Αἴφνης ἐνεφανίσθη βουλγαρικὸν ἱππικὸν καὶ ἤρχισε λυσσώδη καταδίωξιν τῶν φευγόντων. Ἐνθ' 400 Βούλγαροι στρατιῶται εἰσέρχοντο μὲ ἔφ' ὀπλου λόγχην εἰς τὸ Δοξάτον, ἀκολουθούμενοι ὑπὸ δύο ἁμαξῶν φορτωμένων μὲ πετρέλαιον, τὸ ἱππικόν, ἔξ 120 ἀνδρῶν διαιρεθὲν εἰς δύο ἀποσπάσματα, διοικούμενα ὑπὸ τῶν ταγματάρχων Μπίρνεφ καὶ Συμεώνωφ, κατεδίωκε τοὺς φεύγοντας ἄνδρας, γυναῖκας καὶ παῖδια, ρίπτον αὐτοὺς κατὰ γῆς διὰ σπαθισμῶν. Τὸ πεζικὸν κατέφθασεν εἰς τὸ πεδίον, ἐσπαρμένον ἀπὸ νεκρῶν καὶ τραυματίας. Ἐγύμνωνε τὰ θύματα καὶ ἐλόγχιζε τοὺς ζῶντας. Πᾶσαι αἱ γυναῖκες καὶ αἱ παρθένοι, αἱ παραμείνασαι εἰς τὸ Δοξάτον, ἐβιάσθησαν ὑπὸ ἀξιωματικῶν καὶ στρατιωτῶν, φονευθεῖσαι ἀκολούθως.

Οἱ Βούλγαροι ἐζήτησαν παρὰ τινων οἰκογενειῶν ἐγκλείστων πᾶν ὅ,τι εἶχον, ὑποσχόμενοι οὕτω νὰ σώσωσιν τὴν ζωὴν αὐτῶν. Ἀφοῦ ὅμως ἐπέτυχον τὴν παράδοσιν τῶν ἐγκλείστων τούτων, ἐπεδόθησαν εἰς τὴν σφαγὴν τῶν. Μητέρες εἶδον τὰ τέκνα των ἄρπαζόμενα ἀπὸ τοῦ λαιμοῦ καὶ ριπτόμενα εἰς τὰς ὁδοὺς ἐπὶ τῶν λογχῶν τῶν στρατιωτῶν, προσπαθοῦντων νὰ τὰ λογχίσωσιν εἰς τὸν ἀέρα. Γυναῖκες πληγωμέναι ἐξεγμνωθήσαν καὶ γυμνωθεῖσαι ἐβιάσθησαν. Τὰ ὄρη, τὸ πῦρ, ἡ σφαγὴ καὶ ἡ ἄρπαγὴ διήρκεσαν μέχρι τῆς ὁ ἐσπερινῆς ὥρας. Ἡ σφαγὴ συνεπληρώθη διὰ κτυπημάτων τῆς λόγχης καὶ τοῦ ξίφους.

Τριακοντὰς Μωαμεθανῶν παραπεισθεῖσα ὑπὸ τῶν Βουλγάρων

βεβαιούντων τὴν συναφιν συμμαχίας Βουλγαρίας καὶ Τουρκίας κατὰ τῆς Ἑλλάδος, συμμετέσχε τῶν σφαγῶν καὶ τῶν ἐμπρησμῶν. Οἱ

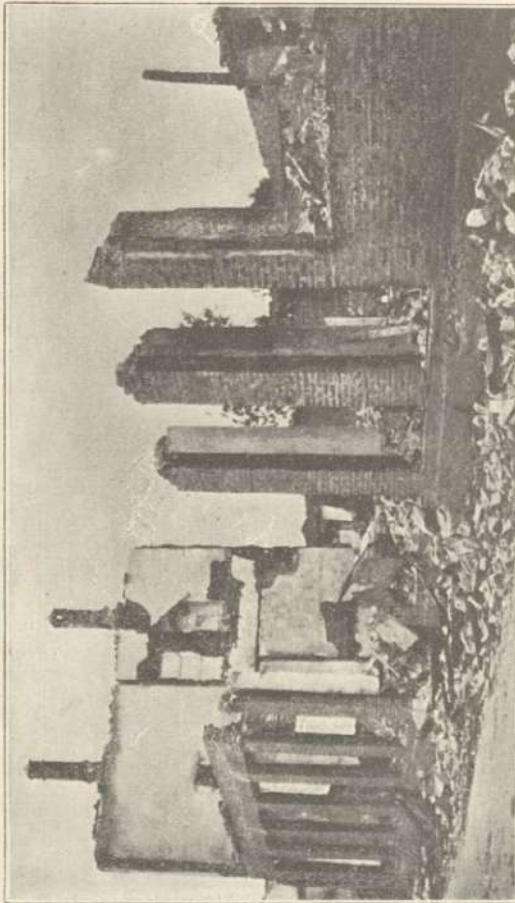

Ἐρείπια ἐκ τῆς καταστροφῆς τοῦ Δοξάτου.
(Φωτογραφία τοῦ * Appleton πλοῦτου n. Cardale).

Μουσουλμᾶνοι, διαιρεθέντες εἰς ὀμίλους ἐκ ὧ ἀνδρῶν, διοικουμένων ὑπὸ Βουλγάρων στρατιωτῶν, συνεπλήρωνον τὴν καταστροφὴν, φονεύοντες πολλοὺς πληγωμένους καὶ ὑποδεικνύοντες τὰ μέρη εἰς τὰ

ὅποια ἐκρύπτοντο οἱ Ἕλληνες. Ἐκτὸς τῶν ταγματάρχων Συμεώνωφ καὶ Μπίρνεφ, τῶν ὁποίων ὁ τελευταῖος ἐφόνευσε διὰ τοῦ ξίφους του

Ἐρείπια ἐκ τῆς καταστροφῆς τοῦ Δοξάτου.
(Φωτογραφία τοῦ Ἀγγλίου πλοῦτου κ. Cardale).

τέσσαρας καὶ ἐπλήρωσεν ἑτέροὺς τρεῖς, πολλοὶ αὐτόπται μάρτυρες βεβαιοῦσιν ὅτι πολλοὶ ἀξιωματικοὶ Βούλγαροι μετέσχον τῆς σφαγῆς. Ἰδίᾳ δ' Ἰβάν Μπηρώφ, ὁ Ἀθανάσιος Πριτσώφ, ὁ ἀστυνόμος τοῦ

Δοξάτου Βασώφ καὶ ὁ εἰρηνοδίκης Καρακουλάκωφ. Τὴν 5ῃν ὥραν τῆς ἐσπέρας ἐσήμεναν ἐποχώρησις. Στρατιῶται φορτωμένοι λάφυρα ταχθέντες εἰς γραμμὴν ἐγκατέλειψαν τὸ Δοξάτον. Βούλγαρος στρατιώτης φέρων περασμένον εἰς λόγχην βρέφος ἐξάμηνον, ὡς τροπαιον, προηγείτο τοῦ στρατοῦ τῶν δολοφόνων. Οἱ Τοῦρκοι, οἱ συμμετασχόντες τῶν σφαγῶν, ἠκολούθησαν τοὺς Βουλγάρους φεύγοντας.

Ἡ καταστροφή εἶνε μεγίστη. Μεταξὺ τῶν σφαγέντων ὑπάρχουσιν δύο ἱερεῖς, σφαγέντες μὲ ξίφη ἐν αὐτῇ τῇ ὀρθοδόξῳ ἐκκλησίᾳ.

Ἡ μαρτυρία τοῦ κ. Larco τοῦ Corriere della Sera.

Τὸ ἐξῆς γενικώτερον διὰ τὰς βουλγαρικὰς θηριωδίας τηλεγραφεῖ εἰς τὸ φύλλον τῆς 17 Ἰουλίου (ν. ἡ.) τοῦ Corriere della Sera ὁ ἀνταποκριτὴς αὐτοῦ κ. Λάρκο.

«... Αὐταὶ εἶνε αἱ φρικαλεότητες τῶν Σερρών! Ἀλλὰ δὲν περιορίζονται εἰς τὴν πόλιν ταύτην. Εἰς τὴν πλησιόχωρον κωμόπολιν τοῦ Δοξάτου 600 Ἕλληνες ἐπλήγησαν δι' αἰχμηρῶν ὅπλων καὶ διὰ πυροβόλων καὶ ἐφονεύθησαν.

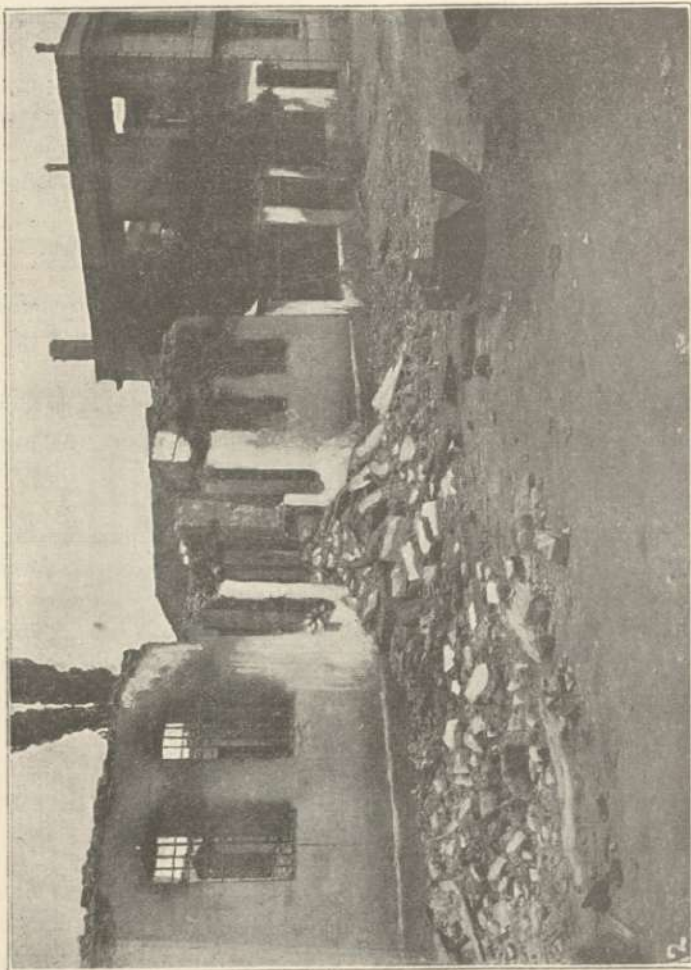
Ἐν Δεμίρ-Ἰσσάρ 140 Ἕλληνες ἐπληρώθησαν καὶ 80 ἐξ αὐτῶν ἀπέθανον. Μεταξὺ αὐτῶν καταλέγονται δύο παιδία καὶ τρεῖς γυναῖκες. Τὸ ἔργον τῆς καταστροφῆς ἐν Δεμίρ-Ἰσσάρ διηύθυνον οἱ λοχαγοὶ Μποσνιακῶφ καὶ Δημήτριεφ. Ἐν Δεμίρ-Ἰσσάρ ἐπίσης ἄλλος Βούλγαρος ἀξιωματικὸς ἐφόνευσεν ἓνα ἱερέα τοῦ χωρίου, ἐξορύξας τοὺς ὀφθαλμοὺς του καὶ ἀποκόψας τὰς χεῖράς του. Πάντα ταῦτα εἶνε τρομακτικὰ γεγονότα».

Ἡ μαρτυρία τοῦ κ. Βλαδιμήρου Τορδῶφ τῆς Outro Rossije τῆς Μόσχας.

Ὁ ἀνταποκριτὴς τῆς ἐν Μόσχᾳ ρωσικῆς ἐφημερίδος Outro Rossije κ. Βλαδιμήρος Τορδῶφ δημοσιεύσας τὰς σχετικὰς ἀνταποκρίσεις του ἐν τῇ ἐφημερίδι ταύτῃ παρέσχε τὴν ἀκόλουθον αὐτὴν περίληψιν εἰς τὴν Liberté τῆς Θεσσαλονίκης ἐν τῷ φύλλῳ αὐτῆς τῆς 20ῆς Ἰουλίου (ν. ἡ.).

«Τὴν 2 Ἰουλίου (π. ἡ.) περὶ τὸ μεσονύκτιον τὸ ἐλληνικὸν στρα-

Ερείπια ἐν τῇ καταστροφῇ τοῦ Δοξάτου.
(Φωτογραφία τοῦ Ἀγγέλου ἀναστρέφοντος ἡ, Cardale).

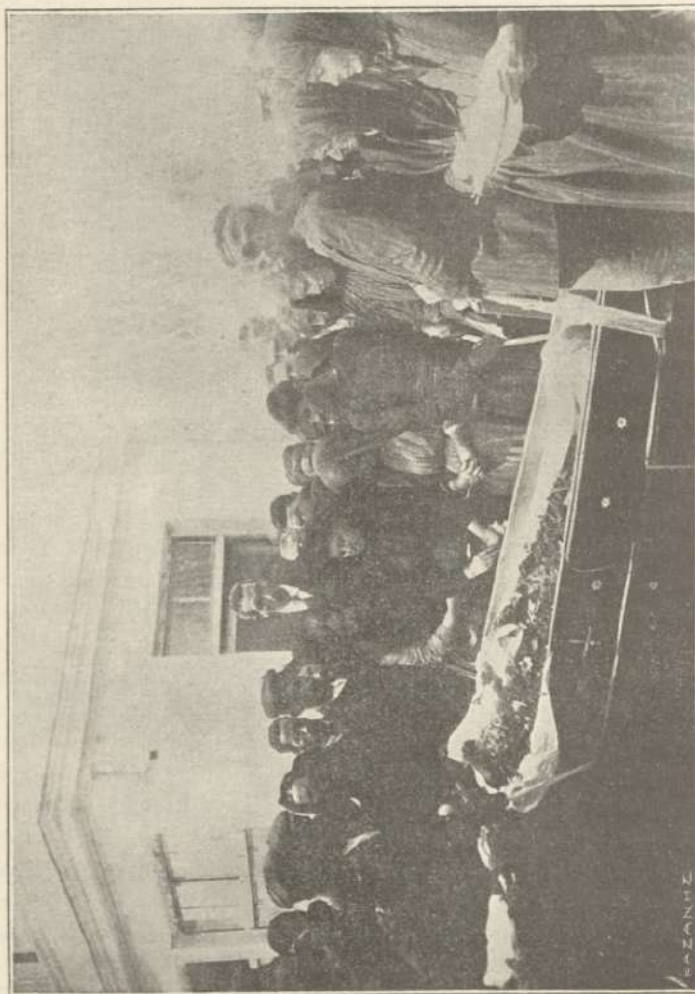
τηγείον ἐν Χατζή-Μπεύλκ ἐπληροφορεῖτο τὰς ὑπὸ τῶν Βουλγάρων διαπραχθείσας ἀγρίας ἐν Δοξάτῳ σφαγὰς. Ἐπανηροχόμην ἐκ τοῦ πεδίου τῆς μάχης τῆς Στρωμνίτης, τὸ ὅποιον εἶχον ἐπισκεφθῇ. Ἐπιβαίνων στρατιωτικοῦ αὐτοκινήτου, καίπερ κατάσκοπος, παρεκάλεσα τοὺς συναδέλφους κ. Piaux τοῦ Temps καὶ κ. Μανρουδὴν τῶν Débats νὰ ζητήσωσι, μεσολαβοῦντες παρὰ ταῖς στρατιωτικαῖς ἀρχαῖς, τὴν εἰς Δοξάτον μετάβασίν μας δι' ἐνὸς οἰουδήποτε ὁχήματος, τιθεμένου εἰς τὴν διάθεσίν μας.

Τὸ ἑλληνικὸν ἐπιτελεῖον ἔσπευσε νὰ ἀποδεχθῇ τὴν παράκλησίν μας, καὶ τὴν αὐγὴν τῆς 3ης ἰουλίου κατωρθώσαμεν νὰ ἀναχωρήσωμεν εἰς Δοξάτον. Ἦτο ἡ 4η πρωϊνὴ καὶ μόλις εἶχομεν ἀναπαυθῇ ἐπὶ τρεῖς ὥρας. Διαβάντες περὶ τὴν γέφυραν τοῦ Στρυμόνος συνηγήσαμεν συνοδείαν μεγάλων μεταγωγικῶν ἀμαξῶν, διὰ τῶν ὁποίων μετεφέροντο τροφίμα καὶ τραυματῖαι. Ἐκεῖ ἀξιωματικὸς τις ἄριστα ὁμιλῶν τὴν ρωσικὴν, ἔθεσεν εἰς τὴν διάθεσίν μας συμφώνως πρὸς τὰς ὁδηγίας τῶν ἀνωτέρων του, αὐτοκίνητον, ὁδηγούμενον ὑπὸ θαυμαστῶν ὁδηγῶν καὶ καλλίστων συγχρόνως νέων. Ὁ εἰς ἦτο ἔθελοντῆς, ἔλθων ἐπὶ τούτῳ ἐξ Ἀμερικῆς διὰ νὰ μετὰσχῃ τοῦ ἀγῶνος.

Κοπιωδέστατον καὶ δυσκολώτατον ἐπῆρξε τὸ μέχρι Δοξάτου ταξίδιον. Ἐπανειλημμένως ἠναγκάσθημεν νὰ διέλθωμεν ποταμίους, νὰ συμπήξωμεν προχείρους γεφύρας μετὰ λίθους καὶ κλάδους δένδρων, νὰ σύρωμεν ἀκόμη τὸ αὐτοκίνητόν μας. Τὴν 9ην π. μ. ἐφθάσαμεν εἰς Δεμῖρ-Ισσάρ. Ὁμιλος προκρίτων βαρέως τεθλιμμένων, ἀνέκοψε τὸν δρόμον τοῦ αὐτοκινήτου μας, παρακαλῶν ἡμᾶς νὰ ὑπάγωμεν καὶ ἴδωμεν τοὺς μάρτυρας, οἵτινες ὑπῆρξαν θύματα τῶν Βουλγάρων. Τὰ πτώματα ἦσαν ἐκτεθειμένα εἰς τὸν περιβόλον οἰκίας τινὸς ἐν μέσῳ τοῦ ὁλοίου ὑψοῦτο ὡραῖος πλάτανος, σκιαζὼν Μουσουλμανίδας κόρας μετὰ γραφικὴν περιβολήν. Μόλις προεχωρήσαμεν ὀλίγον, δυσώδης ὁσμὴ μᾶς ἠνάγκασε νὰ κλείσωμεν τοὺς ρόθωνας. Τὰ ἐκτεθειμένα πτώματα ἦσαν ἤδη ἐν ἀποσυνθέσει. Βαθυτάτην ἠσθάνθημεν συγκίνησιν βλέποντες πλησίον τοῦ περιβόλου ὁμίλους γυναικῶν, αἱ ὁποῖαι θρηνοῦσαι ἀνύψωνον τὰς χεῖρας πρὸς τὸν οὐρανόν.

(Ὁ κ. Τορδῶφ ὁμιλεῖ ἔφ' ἑξῆς περὶ τῶν ἐν Σέρραις καὶ εἰς ἄλλα μέρη καταστροφῶν).

Κηδεία θύματος ἐν Δοξάτῳ ἐκ τῶν βαρέως πληγέντων ὑπὸ τῶν Βουλγάρων στρατιωτῶν.

«Ἐν Δράμα εὗρομεν τοὺς κατοίκους περιχαρεῖς. Ἐνθουσιωδῶς ἐπανηγύριζον τὴν εἴσοδον τοῦ ἑλληνικοῦ στρατοῦ, γενομένην τῇ προτεραίᾳ πρὸς κοινὴν πάντων ἀνακούφισιν.

Εἰς ἀπόστασιν 10 χιλιομέτρων περίπου ἀπὸ τῆς Δράμας εὗρέθημεν ἐνώπιον τῶν ἔρειπίων τοῦ Δοξάτου. Ἡ εὐδαίμων αὕτη κωμόπολις ἐπυρπολήθη ὑπὸ τῶν Βουλγάρων ἐπὶ τῇ προφάσει ὅτι οἱ Ἕλληνες πρόσκοποι ἐφόνευσαν παρὰ τὸ Δοξᾶτον Βουλγάρους τινὰς στρατιώτας κατὰ τὴν ἐκ Καβάλλας ὑποχώρησίν των. Οἱ Βούλγαροι ἐπὶ τρώρον ἐβομβάρδισαν τὴν πόλιν διὰ ὃ τηλεβόλων τοποθετημένων εἰς τὰ ὑψώματα, προεκάλεσαν δὲ πυρκαϊὰς εἰς διάφορα μέρη τῆς πόλεως. Μὴ ἀρκούμενοι εἰς τοῦτο οἱ Βούλγαροι προσεκάλεσαν Ἀθιγγάνους διὰ νὰ συμμετάσχῃσι τῆς σφαγῆς καὶ τῆς διαρπαγῆς τῶν Ἑλλήνων.

Αἱ ἀνθρωποθυσίαι αἱ διαπραχθεῖσαι ὑπὸ τῶν Βουλγάρων ὑπῆρξαν φρικαεαῖ. Ἑκατοντάδες ἁθῶν πολιτῶν κατεσφάγησαν. Αἱ διαρπαγαὶ ἐπίσης ὑπῆρξαν κολοσσιαῖαι. Εἶδομεν κατὰ γῆς ἐν μέσῳ τῶν ἔρειπίων, χρηματοκιβώτια βιαίως διερρηγμένα, ραπτομηχανὰς κατεστραμμένας καὶ τὰ λοιπά. Γυναῖκες ἐθρήνον πικρὰ καὶ συνέστρεφον τὰς χεῖρας ἐξ ἀπογνώσεως. Εἶδον ἰδίους ὀφθαλμοῖς παιδία πληγέντα διὰ λογισμῶν. Εἶδον γραῖαν ἀπολέσασαν ὅλην αὐτῆς τὴν περιουσίαν καὶ θρηνοῦσαν μετὰ λυγμῶν, διότι δὲν ἐγνώριζε τί ἀπέγειναν τὰ πέντε τέκνα της. Ἰερεὺς Ἕλλην διεπεράσθη διὰ λόγῃς παρὰ τὴν θύραν τῆς ἐκκλησίας. Εἰς πλεῖστα μέρη συνηντήσαμεν σωροὺς πτωμάτων, ἐκτεθειμένων εἰς τὸν καύσωνα τοῦ ἡλίου, καὶ ἄλλα πτώματα κατὰ τὸ ἥμισυ τεθαμμένα καὶ ὧν οἱ πόδες, ἡ κεφαλὴ καὶ ἡ κνήμη προσέβαλλον φρικαλέως ἐκ τῆς γῆς.

Τὸ ἥμισυ τοῦ πληθυσμοῦ τοῦ Δοξάτου ἀπωλέσθη χωρὶς νὰ γνωσθῶσι τὰ ἔχνη του. Τὰ τραγικὰ ταῦτα θεάματα μὲ συνεκίνησαν. Καθ' ὅλον τὸ διάστημα τοῦ ἀπὸ Χατζῆ-Μπεῦλκ εἰς Δοξᾶτον ταξειδίου μου ἡσθάνομην ὀδυνηρὰν αἰσχύνην ἐπὶ τῷ ὅτι αἱ ἀκατονόμαστοι αὐταὶ θηριωδίαὶ διεπράχθησαν ὑπὸ Σλαβῶν».

ΚΑΒΑΛΛΑ.

Ἡ Καβάλλα εἶναι ἡ ἑλληνικωτάτη καὶ περιμαχητός πόλις Οὔσα τὸ ἐπίνειον τῆς ἀνατολικῆς Μακεδονίας, κατέστη ἐμπορικωτάτη πόλις, ἥς ὁ πληθυσμὸς πλησιάζει πρὸς τὰς 30,000 κατοίκων.

Φρονάττοντες οἱ Βούλγαροι διὰ τὴν ἀπώλειαν τῆς Καβάλλας, ἦν ἐφρατίζοντο ὥς τὸ κυριώτερον ἐπίνειον αὐτῶν εἰς τὸ Αἰγαῖον, εἶχον ἀποφασίσῃ, ἀπερχόμενοι νὰ καταστρέψωσιν αὐτήν, ἵνα οἱ Ἕλληνες εὗρωσιν, ἀντὶ τῆς ὥραίας πόλεως, ἄμορφον σωρὸν ἔρειπίων. Πρὸς τοῦτο εἶχον συγκεντρώσει εἰς πλεῖστα τῶν δημοσίων κτιρίων τῆς Καβάλλας ὀδίδας, βόμβας μετὰ θρυαλλίδων καὶ δοχεῖα πετρελαίου, δι' ὧν ἀπεσκοποῦν νὰ θέσωσι πῦρ εἰς τὴν πόλιν, καὶ ὅτινα ἀνεκαλύφθησαν ὑπὸ τῶν ἑλληνικῶν ἀρχῶν μετὰ τὴν φυγὴν τῶν Βουλγάρων.

Εὐτυχῶς τὸ ἀνόσιον σχέδιον τοῦ βουλγαρικοῦ στρατοῦ ἐματαιώσεν ὁ ἀπρόοπτος κατάπλους ἐκ Θάσου τοῦ ἑλληνικοῦ ἀντιτορπιλικοῦ «Δόξης», ὑπὸ κυβερνήτην τὸν ἀξιωματικὸν τοῦ ναυτικοῦ κ. Κριεζήν, καὶ ἡ ἄμεσος ἀπόβασις ἀγήματος. Ἦτο δὲ τόσον αἰφνίδιος ὁ κατάπλους τοῦ ἀντιτορπιλικοῦ, ὥστε ὁ Βούλγαρος στρατιωτικὸς διοικητὴς Κοῦσεφ εὗρίσκετο ἀκόμη ἐν τῇ πόλει, μόλις κατορθώσας νὰ διαφύγῃ τὴν αἰχμαλωσίαν. Τὸ ἑλληνικὸν ἄγλημα καταλύον τὴν βουλγαρικὴν τυραννίαν, ἐγένετο δεκτὸν μετὰ ζωηροτάτου ἐνθουσιασμοῦ ὑπὸ τῶν ἀπελευθερουμένων κατοίκων, ἐνῶ οἱ κώδωνες τῶν ἐκκλησιῶν ἐσήμαινον χαρμωσύνας.

Ἄλλ' ἡ χαρὰ τῶν Ἑλλήνων τῆς Καβάλλας δὲν ἦτο πλήρης. Διότι ὀλίγας ἡμέρας πρὸ τῆς ἀναχωρήσεώς των οἱ Βούλγαροι εἶχον ἀπαγάγει ὥς ὁμήρους τὸν ἐν Καβάλλᾳ ἐδρεύοντα ἐπίσκοπον Μυρέων κ. Ἀθανάσιον μετ' εἴκοσιν ἐννέα προκρίτων, ὧν τὰ ὀνόματα εἶνε τὰ ἑξῆς·

Μιχαὴλ Κολοκύνθας, καπνέμπορος, Δημήτριος Βαναρτζῆς, ὑπάλληλος τῆς ἀμερικανικῆς ἐταιρείας καπνῶν, Ἀθ. Χαρισιάδης, καπνέμπορος, Στέφ. Ποντίσης, ἱατρός, Ἰωάν. Κονσουτίδης, ἱατρός, Ἀλέξιος Ἀλεξόπουλος, καπνέμπορος, Ἀλέξιος Βασιλειάδης, διευθυντὴς τοῦ ἑλληνικοῦ σχολείου, Θεόδωρος Βρασούκας, διευθυντὴς καπνεμπορικῆς οἴκου Μουράτη καὶ Σία, Παναγιώτης Βουλᾶλης, ἔμπορος, Ἰωάννης Γιαννίτσας, ἔμπορος, Θεόδ. Πανταζῆς, ἔμπορος, Ἀστέριος Ζουρπῆς, διευθυντὴς ἐφημερίδος «Σημαία», Θεμιστ. Βαλσαμίδης, Γρηγόρ. Ἀντωνιάδης, ὑπάλληλοι τῆς ἀμερικανικῆς ἐταιρείας καπνῶν, Πάρις Καντιώτης, διευθυντὴς τῆς τραπέζης Ἀθηνῶν, Ἀνάτολιος, ὑπάλληλος τῆς τραπέζης Ἀθηνῶν, Θεόδ. Ραμζῆς, ἔμπορος, Κωνστ. Ι. Κυριαζίδης, ὑποδηματοποιός, Ἡλ. Οἰκονόμου, τυπογράφος, Κωνστ. Παυλίδης, φαρμακοποιός, Ἡλ. Φέσσας, ἔμπορος, Στ. Φέσσας, ὑπάλληλος καταστήματος καπνῶν Herzog, Ἐλισαῖος Δουλιγερίδης, καπνέμπορος, Πέτρος Λεκάς, διερμηνεύς τοῦ ἑλληνικοῦ προξενείου, Κλεάνθης Τερμιντζῆς, ξυλέμπορος, Γεώργιος Κουταλάγκας, μεσίτης, Ἀχιλ. Γρηγοριάδης, πρόφην ὑπάλληλος ὑγειονομείου, Μιχαὴλ Παπαδόπουλος, γραμματεὺς τῆς μητροπόλεως, Θεόδ. Ρακιντζῆς, ἔμπορος.

Ἐκ Πραβίου δὲ ἀπήχθησαν ὁ αἰδεσιμώτατος οἰκονόμος Παπανικόλαος, Κωνστ. Ἐμμανουηλίδης, Δημ. Ἐμμανουηλίδης, Κ. Λεξίδης, Π. Λεξίδης, Γ. Καραγεώργος, Ἐπ. Χατζηστεργίου, Κομνῆς Χατζηστεργίου, Κων. Φανίσιος, Νικόλαος Τάσκος, Στέργιος Ἰωάννου, Δημ. Ράγκας, Δημ. Λάμπρος καὶ Χριστόδουλος Μουστενιώτης.

Ἐν ἐκθέσει αὐτοῦ πρὸς τὸν κ. πρόεδρον τῆς βουλῆς τῶν Ἑλλήνων, ὁ σεβασμιώτατος ἐπίσκοπος Μυρέων ἀφηγεῖται τὰ τῆς ἀπαγωγῆς καὶ τῶν βασανιστηρίων αὐτοῦ καὶ τῶν προκρίτων οὕτω·

«Ὡς γνωστὸν τῇ ὑμετέρᾳ ἐξοχότητι καὶ ἄλλοθεν, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ ἐκθέσεων πρὸς τὸ ὑπουργεῖον τῶν ἐξωτερικῶν, δὲν παρήχετο στιγμὴ, ἡ ὁποία νὰ μὴ σημειώσῃ εἰς τὸ παθητικὸν τῶν παραδόξων τέως συμμάχων μας καὶ μίαν πρᾶξιν χαρακτηριστικὴν τοῦ ποιοῦ αὐτῶν ὡς ἔθνοισι, ἀλλὰ πρὸ πάντων τοῦ ἀκατονομάστου αὐτῶν μίσους κατὰ παντὸς ἑλληνικοῦ. Τεταγμένος φρονεὸς ἐν τῇ μέτρῳ τῶν δυνάμεών μου τῶν ἐκκλησιαστικῶν καὶ ἐθνικῶν μας δικαίων δὲν ἔπανον ἐκάστοτε διαμαρτυρόμενος ἐντόνως κατὰ πάσης αὐθαιρεσίας αὐτῶν

φαντασθέντων ὅτι ἠδύναντο τρομοκρατοῦντες νὰ μεταβάλλωσι τὴν συνείδησιν τῆς ἑλληνικωτάτης Καβάλλας. Ἐντεῦθεν ἀμείλικτον ἐκήρυξαν κατ' ἐμοῦ διωγμὸν ἀπειλήσαντές με πολλάκις, ὅτι θὰ μὲ τιμωρήσωσιν αὐστηρῶς, διότι δὲν ἔμενον ἀπλοῦς θεατῆς τῶν κατὰ τῶν

Ὁ θεοφιλ. ἐπίσκοπος Μυρέων κ. Ἀθανάσιος,
ὁ ἀπαχθεὶς ὑπὸ τῶν Βουλγάρων καὶ ἐπὶ δίμηνον κρατηθεὶς.

χριστιανῶν μου τερατουργημάτων αὐτῶν, κλείων τοὺς ὀφθαλμούς μου καὶ καταπνίγων τὴν φωνὴν τῆς συνειδήσεώς μου. Βλέποντες δὲ ὅτι οἰαδήποτε αὐτῶν ἀπειλὴ δὲν θὰ ἰσχύσῃ νὰ μὲ πτοήσῃ ἐν τῇ ἐκπληρώσει τοῦ ἱερωτέρου τῶν καθηκόντων μου, ἐμηχανεύθησαν νὰ μὲ

περιορίσωσιν ἐν τῇ ἱερᾷ μητροπόλει, ἐξουδετεροῦντες οὕτως πᾶσαν ἐνέργειάν μου καὶ πνίγοντες πᾶσαν φωνὴν διαμαρτυρίας μου, ἀποκαλύπτουσαν ἐκάστοτε τὰς κατὰ τοῦ ἑλληνισμοῦ τῆς Καβάλλας μηχανορραφίας αὐτῶν. Πράγματι δὲ τὴν 29ῃν μαΐου, περὶ τὴν ἐσπέραν, προσέρχονται εἰς τὴν ἱερὰν μητρόπολιν δύο ἀξιωματικοί, ὁ ἀρχιαστυνόμος καὶ τέσσαρες στρατιῶται μὲ ἐφ' ὀπλοῦ λόγχην, οἵτινες μετὰ τῆς ἐσχάτης περιφρονήσεως μοὶ ἀναγγέλλουσιν ὅτι ἡ ἀρχή, δι' οὗς αὕτη γνωρίζει λόγους, μὲ θέτει εἰς περιορισμὸν καὶ μοὶ ἀπαγορεύει ἐπὶ ποινῇ ἐσχάτης κατὰ τὸν στρατιωτικὸν νόμον τιμωρίας νὰ ἐπικοινωνῶ ἐπ' οὐδενὶ λόγῳ μεθ' οἰκονόμου ἐκ τῶν χριστιανῶν μου. Ἐπὶ 18 ἡμέρας ἔμεινα περιορισμένος ἐν τῇ ἱερᾷ μητροπόλει ὑπὸ αὐστηρὰν ἐπιτήρησιν τῆς ἐκάστοτε φρουρᾶς, ἡ ὁποία συνφῶς τῇ διαταγῇ, ἣν εἶχεν, ἐκτὸς τοῦ γραμματέως μου καὶ ἐνὸς ὑπάλληλου, εἰς οὐδένᾳ ἄλλῳ ἐπέτρεπε νὰ προσεγγίσῃ τὴν ἱερὰν μητρόπολιν καὶ νὰ συνομιλήσῃ μετ' ἐμοῦ, ἔστω καὶ ἂν ἠπείγετο πρὸς τοῦτο δι' οἰκονόμου ἐκκλησιαστικὴν ἀνάγκην. Καθ' ἐκάστην δὲ ἀξιωματικοὶ καὶ πολιτικοὶ ὑπάλληλοι ἐν παρελάσει δύνεοντο ἐναλλάξ πρὸ τῆς ἱερᾶς μητροπόλεως προσβλέποντες εἰς αὐτὴν καὶ πότε γέλωτας χλευαστικούς ρηγνύοντες πότε διαφόρους ἀπειλὰς κατ' ἐμοῦ ἐκστομίζοντες ἐνώπιον τῶν φρουρῶν, οἵτινες ἐκ τῆς τοιαύτης τῶν ἀνωτέρων αὐτῶν συμπεριφορᾶς φρανατίζόμενοι ἀπεθηριοῦντο κυριολεκτικῶς, ἀμιλλώμενοι ποῖος περισσότερον δι' ὕβρεων νὰ μὲ βιασάνωσιν, ἀπαγορεύοντες καὶ αὐτὸ τὸ πρὸς ἀναψυχὴν κάθισμά μου εἰς τὸν ἐξώστην ἢ εἰς ἀνοικτὸν παράθυρον.

Συνεπείᾳ τοῦ μαρτυρίου, ὅπερ ὑφιστάμην, οὕτως αὐστηρῶς περιορισμένος, εἶχον ἀσθενήσει εὐρισκόμενος ἐν τῇ κλίνῃ, ὅτε τῇ 16ῃ ἰουνίου περὶ τὴν 3ῃν μ. μ. ἐμφανίζεται εἰς τὴν ἱερὰν μητρόπολιν ἀξιωματικὸς τις, ὅστις χαιρετίσας με στρατιωτικῶς μὲ καλεῖ νὰ μεταβῶ εἰς τὸ διοικητήριον, ἔνθα ὁ στρατιωτικὸς διοικητὴς κ. Κούσεφ προσέκειτο τάχα νὰ μοὶ ἀνακοινώσῃ σχετικά τινα πρὸς τὸν περιορισμὸν μου. Μάτην παρεκάλεσα τὸν ἐν λόγῳ ἀξιωματικὸν ἵνα ἀναβάλλῃ τὴν εἰς τὸν διοικητὴν μετάβασίν μου προβάλλων τὴν ἐκ τῆς ἀσθενείας μου ἑλκεϊνὴν κατάστασίν μου καὶ διαβεβαιούμενος ὅτι τὴν ἐπομένην καὶ ἂν ἀκόμη δὲν ἐβελτιούτο ἡ θέσις μου, προθύμως πάνυ θὰ ἐξεπλήρουν τὴν διαταγὴν. Μάτην ἐπεξήτησα διὰ διαφόρων λόγων

νά ξεγελάω τῆς φιланθρωπίας τὸ αἶσθημα, ὑποδεικνύων ὅτι ζήτημα ἦτο ἂν ἐξηγλημένος ἐκ τε τῆς ἀσθενείας καὶ τῶν ἠθικῶν συγκινήσεων θὰ κατώρθουν περὶ νά φθάσω εἰς τὸ διοικητήριον, εἰς ἱκανὴν ἀπὸ τῆς ἱερᾶς μητροπόλεως εὐρισκόμενον ἀπόστασιν. Εὐρεθεὶς πρὸ τῆς ἀδιότητος ἀνάγκης καὶ τῆς ἐκ γρανίτου καρδίας τοῦ ἀξιωματικοῦ τούτου, ἐγείρομαι τῆς κλίνης καὶ ἐνδυθεὶς ἀκολουθῶ τὸν πρωτότυπον τοῦτον χριστιανόν, ὅστις αὐτὸς ἔφιππος ὁδηγεῖ με φέροντα ἐπὶ τοῦ στήθους τὸ ἀρχιερατικὸν ἐγκόλπιον, περικεκλωμένον ὑπὸ φρουρᾶς ὡς ἔσχατον κακοῦργον διὰ μέσου τῶν ἀνὰ τὰς ὁδοὺς ριφθέντων χριστιανῶν καὶ κλαιόντων ἐπὶ τῇ ἐσχάτῃ ἔξευτελισμῷ, ὃν οὐκ εἶδον οὐδὲ πᾶν εἰς τὰς σκοτεινότερας τῆς τουρκικῆς τυραννίας ἡμέρας.

Φθάσας εἰς τὸ διοικητήριον εἰσέρχομαι εἰς αὐτὸ καὶ ἀνέρχομαι τὰς κλίμακας προπηλακίζόμενος ὑπὸ πάντων τῶν τε ὑπαλλήλων καὶ τῶν ἐκεῖ εὐρισκομένων ἄλλων Βουλγάρων, οἵτινες ὑπερθεματίζοντες ἐν τῇ βαρβαρότητι ἡμιλλῶντο τίς περισσότερον νά μὲ ἔξευτελίῃ πτύων με καὶ ὑβρίζων. Ἄμα ἀνελθὼν ὁδηγοῦμαι εἰς μίαν αἴθουσαν, ἐνθα ἐκκλητὸς εὐρίσκω ἐνώπιον εἰκοσιν ἐννέα προκρίτων δεχθέντων με ἐν δάκρυσιν εἰς τοὺς ὀφθαλμοὺς ἐπὶ τῇ ἔλκεινῃ καταστάσει μου καὶ διερωτώντων ἐμέ, ἐὰν τάχα γνωρίζω περὶ τίνος πρόκειται. Μετὰ πολὺν χρόνον ἀγωνίαν ὁλων ἀνοίγεται ἐπιδεικτικῶς ἡ θύρα καὶ παρουσιάζεται ὁ διοικητὴς Κοῦσεφ, ὅστις τουρκιστὶ διὰ γλώσσης πικροτάτης λέγει· «συνεπεία τῆς ἀπιστίας τῶν ἰδικῶν σας καὶ τῶν Σέρβων, τῆς ἀκατονομάστου αὐτῶν πλεονεξίας καὶ τοῦ σφετερισμοῦ χωρῶν, αἵτινες ἱστορικῶς, ἐθνολογικῶς κτλ. ἀνήκουν εἰς τὴν Βουλγαρίαν κηρύσσεται ὁ πόλεμος, καθ' ὃν ἐτι ἀπαξ θὰ ἀποδειχθῇ τοῦ βουλγαρικοῦ στρατοῦ ἡ γενναϊότης καὶ θὰ δοθῇ τὸ προσήκον εἰς αὐτοὺς μάθημα. Πρὸς ἡσυχίαν δὲ τῆς πόλεως θὰ σᾶς λάβωμεν ὡς ὁμήρους καὶ θὰ σᾶς κρατήσωμεν ἀπομεμαρυσμένους εἰς τὸ Παδὲμ τσιφλίκι». Ὁ Κοῦσεφ εἶχε μεθ' ἑαυτοῦ τὸν ἐφεδρον ὑπολοχαγὸν Σαλκαντζιέφ, ὅστις χυδαίως καθύβριζεν ἐνώπιον ἡμῶν πᾶν τὸ ἑλληνικόν.

Βιαζόμενοι κατερχόμεθα ἀπὸ τοῦ διοικητηρίου καὶ ἐκεῖ ἐμπροσθεν αὐτοῦ παρατασσόμεθα ἀνὰ δύο, ἐνῷ οἱ φρουροὶ περικεκλωμένοι ἡμᾶς μὲ ἐφ' ὅπλου λόγχην ρίπτοντες βλήματα τρομακτικὰ ἐναντίον ὁλων, οἷον εἰς ἑτοιμοὶ εἰς μίαν διαταγὴν νά μᾶς καταπνίξωσιν. Εἰς παρατήρησίν μου ὅτι ἀσθενὴς ὢν ἀδυνατῶ περὶ νά μεταβῶ

τόσον μακράν, εὐρίσκεται ὁπωσδήποτε μία ἄμαξα, ἐφ' ἧς ἐπιβαίνω καὶ ἀμέσως ἐκκινούμεν περὶ τὴν 9ην μ. μ. ἀγνωστον ποῦ ἀπαγόμενοι. Ἐντρομοὶ βαδίζομεν ὡς πρόβατα ἐπὶ σφαγὴν· πλὴν ἡ συνοχὴ τῆς καρδίας ἡμῶν κατέστη ὑπερβολικὴ, ὅτε ἐφθάσαμεν εἰς τὸ μέρος ἐκεῖνο, ἐνῷ διασχιζόμενος ὁ δρόμος φέρει εἰς τὸ οὐτωςαὶ καλούμενον Κιουτσούκ-ὄρμαν, ἐνθα τόσοι ἄθωοι Μουσουλμᾶνοι εὗρον οἰκτρότατον θάνατον κατακρεουργηθέντες ὑπὸ τῶν Βουλγάρων κατὰ τὴν κατοχήν. Ἐντεῦθεν ἡσθάνθημεν ἕνα παλμὸν ἐν τῇ καρδίᾳ μας μεγάλῃς ἀνακουφίσεως, ὅτε εἶδομεν τὸν φρουρὸν νά λαμβάνῃ πρᾶγματι τὴν πρὸς τὸ Παδὲμ τσιφλίκι ἀγούσαν. Μετὰ ἐπίμοχθον πεζοπορίαν δύο ὥρων φθάνομεν εἰς τὸ εἰρημένον τσιφλίκιον ὑπὸ τὸν πανικὸν τῆς ἀοριστίας καὶ ἐγὼ μὲν χωρισθεὶς τῶν ἄλλων ὁδηγοῦμαι εἰς ἐν πεπαλαιωμένον οἶκημα, ὅπερ διὰ πᾶν ἄλλο δύναται νά χρησιμοποιηθῇ ἢ πρὸς κατοικίαν, οἱ δὲ ἄλλοι κατασκηνοῦσιν εἰς τὸ ἄνω πάτωμα μιᾶς καπναποθήκης ὑπὸ συνθήκας πλεον ἢ ἔλεεινάς, καθ' ὅσον τὸ κάτω αὐτῆς μέρος ἐχρησίμευεν ὡς νοσοκομεῖον, ἐν ᾧ ἐνοσηλεύοντο τριᾶκοντα περίπου στρατιῶται, ὧν τινες ἔπασχον ἐκ τυφοειδοῦς πυρετοῦ. Τὰ ἐνδύματα καὶ κλινωσκεπάσματα ἅτινα, πρὶν ἢ ἐκκινήσωμεν, ἔφερον οἱ οἰκεῖοί μας εἰς τὸ διοικητήριον, ἐγένοντο ἄφραντα, ἐντεῦθεν δὲ ἡμεῖς εἰς τὸ εἰρημένον τσιφλίκιον κατεκλινόμεθα κατὰ γῆς ἐκτεθειμένοι εἰς τὸ ψῆχος τῆς νυκτὸς ἀνευ τινὸς σκεπάσματος, χρησιμοποιοῦντες μόνον ὡς προσκεφάλαιον τὸν ὡς λίθον ξηρὸν ἄρτον, ὃν μᾶς ἔδιδον πρὸς τροφήν. Νύκτα καὶ ἡμέραν διερχόμεθα ἐν σειρᾷ ἀτελεντήτων ταλαιπωριῶν καὶ κακοχηῶν. Ἐπὶ πλέον δὲ κατετρυνχόμεθα καὶ ὑπὸ τῆς ζοφερᾶς σκέψεως περὶ τῆς τύχης τῆς προσφιλοῦς ἡμῶν Καβάλλας, καθ' ὅσον Κοῦσεφ καὶ Σαλκαντζιέφ μικρὸν πρὸ τῆς ἀπαγωγῆς ἡμῶν, ἀπειλοῦντες ἡμᾶς, εἶπον ὅτι θὰ μεταβάλωσιν αὐτὴν εἰς ἐρείπια ἐν περιπτώσει ἐλαχίστου στασιαστικοῦ κινήματος. Κατὰ τὴν ἐν τῷ τόπῳ τούτῳ ὀκταήμερον διαμονὴν ἔρχεται μίαν ἡμέραν ὁ ἀπαίσιος Κοῦσεφ, ὅστις παραμυθούμενος τάχα ἡμᾶς, ἀναισχύντως διακηρύττει ὅτι μετ' ὀλίγας ἡμέρας θὰ ἀπολυθῶμεν, καθ' ὅσον ὁ γενναῖος βουλγαρικὸς στρατὸς νικηφόρος ἐντὸς ἡμερῶν πλέον εἰσέρχεται εἰς τὴν Θεσσαλονίκην καὶ ὅτι ἤδη κατέχων τὸ Γευγελὴ θὰ ἀνακόψῃ τὸν δρόμον, ἵνα μὴ ὑποχωροῦντες οἱ Ἑλληες φύγωσιν εἰς τὰ Ἰωάννινα!!! Περισφίζαντες τὴν καρδίαν μας

ἤκούσαμεν ἐκόντες ἄκοντες τὰ παραληρήματα ταῦτα, εἰς ἃ κατ' ἀναπόδραστον ἀνάγκην, αἰχμαλωτοὶ ὄντες, ἀντετάξαμεν ἀπόλυτον σιγήν.

Τὴν 22^{αν} ἰουνίου περὶ τὸ μεσονύκτιον, ἀφυπνιζόμεθα ἔντρομοι συνεπείᾳ λακτισμάτων ὑπὸ δύο φρουρῶν, οἵτινες μᾶς ἀναγγέλλουσιν ὅτι πρόκειται περὶ ταξιδίου εἰς Δράμαν καὶ μᾶς διατάττουσι νὰ συμπαράλάβωμεν μόνον ὀλίγον ἄρτον μεθ' ἡμῶν. Ἐγκαταλιπόντες ὅθεν τὰς ἀποσκευὰς μας ὡς λείαν τῆς βουλγαρικῆς ἀπληστίας, αἵτινες μόλις κατὰ τὰς τελευταίας ἡμέρας τῆς ἐκεῖθεν ἀναχωρήσεώς μας ἤλθον, ἐξερχόμεθα ἐν σπουδῇ εἰς τὸ ὑπαιθρον καὶ παραταχθέντες ἀνὰ δύο ἐκινούμεν ἐν ἀπεριγράπτῳ συγκινήσει ὑπὸ συνοδείᾳ Τούρκων καὶ Βουλγάρων φρουρῶν, κατευθυνόμενοι εἰς Δράμαν. Καθ' ἅπασαν τὴν ὁδὸν ἐκτοξεύονται αἱ βανασότεραι τῶν ὕδρεων καθ' ὅλων καὶ ἰδίᾳ κατ' ἐμοῦ, ὅστις προηγούμενος τῆς πομπῆς μετὰ τοῦ ἐγκολπίου εἰς τὸ στήθος μου γίγνομαι ὁ στόχος τῶν ἀκολουθούντων Βουλγάρων, οἵτινες δὲν λείπονσι νὰ ἐκθέσωσιν ἀθεοφόβως ἐν τῷ προσώπῳ μου πρὸ τῶν ἀλλοθρήσκων καὶ τὴν ἀγίαν τοῦ Χριστοῦ πίστιν. Μετὰ πεζοπορίαν ἐννέα καὶ πλέον ὥρων, καθ' ἃς ἐν κατανυκτικῇ σιγῇ ἠκούομεν τὸν κράτον τῶν τηλεβόλων, φθάνομεν εἰς τὸ μαρτυρικὸν Δοξάτον, ἐνθα καταπεπονημένοι καταλύομεν μετὰ πολλὰς παρακλήσεις εἰς τὸ κτίριον τῆς τουρκικῆς σχολῆς πρὸς μικρὰν ἀνάπανσιν καὶ ἐνίσχυσιν διὰ τὸ περαιτέρω μαρτύριόν μας. Κατακλιθέντες δύο περίπου ὥρας, ἐν μέσῳ παντοειδῶν ἀκαθαρσιῶν, ἅτε τοῦ κτιρίου τούτου χρησιμεύοντος ὡς σταύλου, ἐγειρόμεθα εἰτα καὶ ἐπαναρχίζομεν τὴν πρὸς τὰ πρόσω πορείαν διὰ τῆς κεντρικωτέρας ὁδοῦ τῆς κωμοπόλεως ταύτης, ἥ ὁποία τρομοκρατουμένη ἐφαίνεται ὡσεὶ ἔρημος κατοίκων. Ἀπὸ τοῦ Δοξάτου ἐν μέσῳ κανστικωτάτου ἡλίου βαδίζοντες λιπόψυχοι φθάνομεν εἰς τὴν Δράμαν καὶ καθήμεθα ἔξω αὐτῆς εἰς τὸ ὑπαιθρον προσκλαίοντες ἐπὶ τῇ καταστάσει ἡμῶν ὁλονὲν ἐπιδεινυνμένη. Μετὰ διαμονὴν μιᾶς περίπου ὥρας, ἐγειρόμεθα τῇ διαταγῇ τοῦ ἀρχιφρουροῦ καὶ ὀδηγούμεθα εἰς ἕνα λοφίσκον παρὰ τῇ σιδηροδρομικῇ γραμμῇ, ἐνθα οὗτος μετὰ τόνου σκαίου διατάσσει νὰ παραταχθῶμεν εἰς εὐθείαν γραμμὴν ἀνὰ εἰς, τοὺς δὲ φρουροὺς νὰ γεμίσωσι τὰ ὅπλα καὶ νὰ ὦσιν ἔτοιμοι εἰς τὴν διαταγὴν αὐτοῦ. Τὴν στιγμὴν ἐκείνην, ἰδόντες ὅλα αὐτά, καταλαμβανόμεθα ὑπὸ πανικοῦ, νομίζοντες πλέον ὅτι εἶνε τὸ τέλος ἡμῶν, ὅτε φαίνεται μα-

κρόθεν ἀμαξοστοιχία, ἣτις πλησιάσασα ἴσταιται ἐπὶ τούτῳ καὶ παραλαμβάνει ἡμᾶς.

Ἀμέσως ἡ ἀμαξοστοιχία ἐξηκολούθησε τὴν πορείαν. Περὶ τὸ μεσονύκτιον δὲ φθάνομεν εἰς τὸν σταθμὸν Γκιουμουλτζίνης, ἐνθα ἀξιωματικὸς τις παραλαβὼν ἡμᾶς ὀδηγεῖ περικεκλιμένους ὑπὸ φρουρᾶς, ἀνὰ δύο πάλιν παρατεταγμένους, ἐπὶ ὥρας ὀλοκλήρους κατὰ διαφόρους ἐλιγμοὺς ὑπὸ τὸ βαθὺ τῆς νυκτὸς σκότος καὶ τῆς νεκρικῆς κυριολεκτικῆς σιγῆς. Ἐπὶ τέλους φθάνομεν εἰς ἕνα στρατῶνα, ἐνθα πάραυτα κατακλινόμεθα ἅτε μὴ δυνάμενοι μῆτε νὰ σταθῶμεν μῆτε κἂν νὰ καθήσωμεν κατὰκοποι καὶ ἐξηντλημένοι ἐκ τε τῆς πορείας καὶ τῶν παρεπομένων. Τῇ ἐλαύριον προσελθὼν ὁ στρατιωτικὸς τῆς πόλεως διοικητὴς δηλοῖ εἰς ἡμᾶς λίαν συνωφρωνόμενος, ὅτι μέχρι τῆς στιγμῆς ἀγνοεῖ τάχα ὑπὸ ποίαν ἰδιότητα ἐστάλημεν ἐκεῖ καὶ ὅτι συνεπὶς θὰ κρατηθῶμεν, φρουρούμενοι αὐστηρῶς μέχρι νεωτέρων διαταγῶν. Ὅλίγας σχετικῶς ἡμέρας ἐμείναμεν ἐν Γκιουμουλτζίνῃ, πλὴν καὶ ἡ ἐν αὐτῇ διαμονὴ μας ἦτο κυριολεκτικῶς μαρτύριον. Περιορισμένοι εἰς μίαν αἵθουσαν μεμολυσμένην ἀπὸ νοσηλευομένων ἀσθενῶν στρατιωτῶν ἐκ τρυφεροῦς πυρετοῦ, περιπνευμονιῶν καὶ ἄλλων, δὲν εἶχομεν τὸ δικαίωμα ἔστω καὶ ὑπὸ τὴν αὐστηροτέραν ἐπιτήρησιν νὰ ἐξέλθωμεν ὀλίγον πρὸς ἀναψυγὴν, ἀφοῦ μάλιστα βιαζόμενοι ὑπὸ τὰ κτηνήματα τῶν ἀκτηρίδων τῶν ὀπλων ἐπληροῦμεν καὶ αὐτὰς τὰς φυσικὰς ἡμῶν ἀνάγκας. Τὴν 25^{ην} ἰουνίου μ. μ. ἐμφανίζεται λοχίας τις, ὅστις μᾶς διατάσσει νὰ παρασκευασθῶμεν ἔσπευσμένως πρὸς ἀναχώρησιν. Μετὰ ἡμίσειαν περίπου ὥραν ἐδρισκόμεθα καὶ πάλιν παρατεταγμένοι στρατιωτικῶς, πρὶν δὲ ἡ ἐκκινήσωμεν, ὁ λοχίας μετὰ τινος ὕψους σοβαροῦ ἐτόνισεν εἰς ἡμᾶς, ὅτι θὰ ἐτρυφερίζετο πάραυτα ἐκεῖνος, ὅστις θὰ ἀπεμακρύνετο τῆς γραμμῆς ἔστω καὶ ἐν βῆμα, μεθ' ὃ ἀρχίζει ἡ πεζοπορεία μετὰ μεγάλῃς προσοχῆς συνεπείᾳ τῆς ἀπειλῆς, ἡγουμένου καὶ πάλιν ἐμοῦ τῆς πενθίμου πομπῆς. Διελθόντες ἐπὶ ὥρας ὀλοκλήρους τὰς ἀποκεντρικωτέρας ὁδοὺς τῆς πόλεως φθάνομεν εἰς τὸν σιδηροδρομικὸν σταθμόν, ἐνθα ἐδέησε νὰ ἀναμείνωμεν ἐπὶ τινὰς ὥρας τὴν ἀμαξοστοιχίαν, ἐκτεθειμένοι εἰς τὰς ὕδρεις καὶ τοὺς χλευασμοὺς τῶν ἐκεῖ παρενρεθέντων στρατιωτῶν. Ἐρχεται ἐπὶ τέλους ἡ ἀμαξοστοιχία καὶ ἀμέσως ἐπιβιβαζόμεθα ὡς οἱ ἔσχατοι κατὰδικοι εἰς ἀνοικτὸν βαγό-

νιον, πλήρες γαιανθρώπων, ἐνῶ οἱ παριστάμενοι ἀξιωματικοὶ καὶ στρατιῶται ρήγγυνται εἰς γέλωτας σαρκαστικούς ἐπὶ τῷ ἐσχάτῳ ἐξευτελισμῷ ἡμῶν. Ὁ διαπεραστικός τοῦ ἡλίου καύσων καὶ τὸ δριμύ της νυκτὸς ψυχὸς ἦσαν μηδὲν ἀπέναντι τῶν δεινολαθημάτων, ἀπερ ἔδοκιμάζομεν, πρὸ πάντων δὲ ἐγὼ ἐκτεθειμένος εἰς τὸ πρῶτον βουλγαρικὸν ὄπλον. Καθ' ὅλους δὲ τοὺς σταθμοὺς διετέλουν περιτετυλιγμένος διὰ φορεμάτων μόλις ἀναπνέων, κατορθώσας οὕτως νὰ διαφύγω τὴν μαινίαν τῶν συναθροισμένων στρατιωτῶν, οἵτινες λυσσώδεις ἔζητουν ἐπὶ πίνακος τὴν κεφαλὴν τοῦ ἀτίμου βλαδία¹⁾. Ὑπὸ τοιαύτας συνθήκας ἄνθρωποι, νήστες, διψῶντες, φθάνομεν τὴν ἐπομένην 26^{ην} μετὰ 24 περίπου ὥρας εἰς τὸν σταθμὸν Ἀδριανουπόλεως κατατεπονημένοι ἐκ τῆς ἀγρυπνίας καὶ συντετριμμένοι ἐπὶ τῇ ἀνηκούστῃ ταύτῃ πρὸς ἡμᾶς συμπεριφορᾷ.

Ἀλλὰ ἀπὸ τῆς Ἀδριανουπόλεως ἄρχεται κυρίως τὸ μαρτύριον ἡμῶν, τὸ ὁποῖον φέρων εἰς τὴν μνήμην μου φοικιῶ, ἀδυνατῶ δὲ διὰ τοῦ ἀψύχου νὰ περιγράψω καλῶς. Ἀπὸ τοῦ σταθμοῦ τῆς Ἀδριανουπόλεως σβέννυται πλέον πᾶσα ἐλπίς διασώσεως ἡμῶν, οἵτινες βλέποντες τὰς συνθήκας, ὅφ' ἃς διατελοῦμεν, ἀναμένομεν ἀπὸ στιγμῆς εἰς στιγμήν τὴν καταστροφὴν, ἐὰν μὴ ὅλων, ἀφεύχτως ὁμῶς τοῦ γράφοντος καὶ τινῶν ἄλλων τῶν μᾶλλον ὑπὸ τὴν δυσμένειαν τῆς ἐν Καβάλλα βουλγαρικῆς ἀρχῆς ὑποπεσόντων. Κατελθόντες ἀπὸ τοῦ βαγονίου τοποθετούμεθα ὑπὸ τοῦ συνοδευόντος ἡμᾶς λοχίου ἐκεῖ που εἰς τὸν σταθμὸν, ἐνθα ἐκδηλοῦται ὅλος ὁ σωβινισμὸς καὶ ἄγριος φανατισμὸς τῶν ἐκεῖ περιφερομένων στρατιωτῶν. Ἐν μέσῳ τοῦ θορύβου ἀκούονται τινες, οἵτινες παριστάνοντες ἡμᾶς ὡς τοὺς μεγίστους προδότας, ἐπιζητοῦσι διὰ λόγων πατριωτικῶν νὰ ὑπεκαύσωσι τὸ αἶσθημα τῶν παρισταμένων, ἐπιπροσθέτοντες ὅτι οὐδὲ στιγμήν δὲν πρέπει νὰ πατῶμεν τὸ ἔδαφος τῆς Βουλγαρίας καὶ νὰ μολύνωμεν αὐτὴν ζῶντες. Ἰδὼν ὁ λοχίας ὅτι ἡ διαδήλωσις ἤρχισε νὰ λαμβάνῃ διαστάσεις ληπτηρῆς διέταξεν ἀμέσως νὰ ἐγερθῶμεν πρὸς ἀναχώρησιν. Παραταχθέντες πάλιν ἀνὰ δύο, λαμβάνομεν τὴν εἰς τὴν Ἀδριανούπολιν ἄγουσαν, φέροντες ἐπὶ τῶν ὤμων καὶ τὰς μικρὰς ἀποσκευὰς. Διανύοντες τὸν δρόμον ὑπὸ τὸν καύσωνα τῆς μεσημ-

¹⁾ Βλαδίμης = δεσπότης.

βρίας, τόσοι κατεπονήθημεν, ὥστε διαλεγόμενοι κρύφα πρὸς ἀλλήλους διεβεβαίουμεν ὅτι εἰς τὸν ἄλλον ὅτι ὁ θάνατος ἦτο προτιμότερος τῶν βασάνων, ἅτινα δοκιμάζομεν. Μετὰ δύο ὥρων πορεῖαν ἀπὸ τοῦ σταθμοῦ, καθόσον ἐκαθήσαμεν πρὸς μικρὰν ἀνάπαυλιν καθ' ὁδόν, εἰσερχόμεθα εἰς τὴν πόλιν ἀσθμαίνοντες καὶ ἰδρωτὶ περιρρεόμενοι. Διελθόντες δὲ διὰ τῆς ἀγορᾶς αἰσθανόμεθα ἐν τῇ καρδίᾳ μας ἀπεριγράπτου συγκινήσεως αἰσθήματα. Ἄνδρες καὶ γυναῖκες, μικροὶ καὶ μεγάλοι θορνοῦσι τὴν τύχην μας, βλέποντες ἡμᾶς ὡς πρόβατα μετὰ τοῦ ποιμένος τῶν ἐπὶ κεφαλῆς, ὀδηγουμένους εἰς τὴν σφαγὴν. Ἐπὶ τέλους φθάνομεν εἰς τὸ διοικητήριον εἰς τοιαύτην κατάστασιν κοπώσεως καὶ ἐξαντλήσεως, ὥστε, ἅμα ἠκούσαμεν, ὅτι θὰ ἀναμεινωμεν ἔξω ἐν τῇ αὐλῇ μέχρι νεωτέρας διαταγῆς, ὅλοι ἐπέσαμεν κατὰ γῆς λιποθύμιοι καὶ ἀναισθητοὶ κυριολεκτικῶς. Εἰς τοιαύτην δὲ εὐρισκόμενοι κατάστασιν ζητοῦμεν ὀλίγον μόνον ὕδωρ, ὅπως σβέσωμεν τὴν κατακαίουσαν τὴν καρδίαν μας φλόγα ἐκ τῆς κοπώσεως καὶ τῶν ἥθικῶν συγκινήσεων. Ἀλλὰ δυστυχῶς ἀξιωματικὸς τις ἱστάμενος ἐκεῖ καὶ αἰσθανόμενος ἀπόλαυσιν ἐν τῇ χαιρεκακίᾳ του, βλέπων ἡμᾶς οὕτως συντετριμμένους ἐμποδίζει νὰ μᾶς προσφέρωσιν ὕδωρ, ἀποδεικνύμενος καὶ τοῦ θηρίου ἀγριώτερος. Εἰς ἐπίμετρον τὴν στιγμήν ἐκείνην, καθ' ἣν ἐξηπλωμένοι κατὰ γῆς ἐκαίόμεθα ἐκ τῆς δίψης, ἄνεμος σφοδρὸς ἐπιπνεύσας ἐγείρει νέφη ἐκ κονιορτοῦ, ἀπερ τόσον μᾶς ἀποτυφλώνουσιν, ὥστε, εἰ καὶ πλησίον ἀλλήλων καθήμεθα, ἐν τούτοις ὁ εἰς δὲν δύναται νὰ διακρίνῃ τὸν ἄλλον. Πλέον ἢ ἀηληπιασμένοι διακρίνομεν μακρόθεν τὸν μητροπολίτην Ἀδριανουπόλεως κ. Πολύκαρπον, ὅστις εἰσερχόμενος εἰς τὸ διοικητήριον μᾶς χαιρετᾷ μετὰ λόγου ζωγραφουμένου ἐπὶ τοῦ προσώπου του, λέγων τρόπον τινὰ διὰ τῆς πωπῆς του, ὅτι μεταβαίνει παρὰ τῷ διοικητῇ, ἵνα ἐν ὀνόματι τοῦ ἀνθρωπισμοῦ μεσιτεύσῃ καὶ μᾶς ἀνακουφίσῃ ὀλίγον. Πλὴν, καθ' ἃπερ εἶπα ἀνέγνωμεν εἰς τοις ἐφημερίδας, ὁ στρατιωτικὸς διοικητὴς Βέλτσερ, ἀπαντῶν εἰς τὰς παρακλήσεις τοῦ μητροπολίτου ἀπειλεῖ, λέγων ὅτι καὶ αὐτὸς μετὰ τῶν προϋχόντων τῆς Ἀδριανουπόλεως θὰ ἐξορισθῶσι, νομίζων ὁ περίφημος οὗτος διοικητὴς ὅτι θὰ ἐκφοβίσῃ τὸν διακεκριμένον τοῦτον τῆς στρατευομένης ἐκκλησίας ἀξιωματικόν, ὅστις ἐξαντλήσας τὴν ὑπομονὴν του ἀνέφρωνε πλέον ἢ θαρραλέως εἰπὼν· «λοιπὸν σφάζατέ μας» καὶ ἐξῆλθε

τοῦ διοικητηρίου. Ἀλλὰ πρὶν ἢ φύγῃ ὁ μητροπολίτης καλοῦμαι ὑπότινος ἀξιοματικῶς καὶ εἰσαγομαι εἰς ἓν τὸ ὄνομα δωμάτιον, ἀλλὰ κυρίως σταῦλον καὶ τοῦτο τάχα πρὸς ἀνάπαυσιν. Ἐπιτρέπεται δὲ νὰ δοθῇ καὶ εἰς τοὺς ἔξω ἐν τῇ αὐλῇ τοῦ διοικητηρίου καθημένους χριστιανούς μου ὀλίγον ἔστω ἔδωρ πρὸς κατάσβεσιν τῆς δίψης των. Ἐξ περίπου ὥρας ἐκαθίσαμεν ἐκεῖ, ὅποτε ἐσπευσμένως ἀναχωροῦμεν πάλιν ἄγνωστόν που ἀπαγόμενοι. Ὑπὸ τὴν συνοδείαν ἀγριανθρώπων ἐκινουμένον κατευθυνόμενοι εἰς τὸν σιδηροδρομικὸν σταθμόν καθ' ὃδὸν συναντῶμεν πλῆθος ἀμαζῶν πεπληρωμένων τραυματιῶν, οἵτινες ἐκμανέντες ἐπὶ τῇ θέῃ ἡμῶν ἀρχίζουσι τρίζοντες τοὺς τετραυμένους ὀδόντας των, νὰ μᾶς ὑβρίζωσι καὶ νὰ μᾶς ἀπειλῶσι προτείνοντες τὰ ὅπλα των. Ὅπωςδήποτε φθάνομεν εἰς τὸν σταθμόν, ὅστις ἄνευ ὑπερβολῆς δύναται νὰ ὀνομασθῇ κόλασις κυριολεκτικῶς. Ἐστιβαγμένοι εἰς μίαν γωνίαν ὡς κατὰδικοι, περιστοιχιζόμεθα καὶ πάλιν ὑπὸ χιλιῶν στρατιωτῶν, οἵτινες μανιωδῶς ἀλαλάζοντες ἐπιζητοῦσι τὰς κεφαλὰς ὄλων, πρωτίστως δὲ τὴν ἐμὴν. Ἡ φρουρά ἢ πρὸς φύλαξιν μας τεταγμένη, σύμφωνος καὶ αὐτῇ, κατὰ τύπον μόνον ἀπομακρύνει τοὺς καθ' ἡμῶν ἐπιτιθεμένους, ἐξ οὗ πειθόμεθα πλέον, ὅτι ἡ ζωὴ μας διατελεῖ ὑπὸ τὴν διάκρισιν τῆς μανίας τῶν περικυλούντων ἡμᾶς. Εἰς ἐν τῷ μέσῳ τοῦ θορύβου τοιμᾶ νὰ ζητήσῃ ἔδωρ, πλὴν στρατιώτης τις ἐκ τῶν φρουρούντων στηρίζει τὸ στόμιον τοῦ ὅπλου εἰς τὴν κεφαλὴν του λέγων «θὰ ἀνατινάξω εἰς τὸν ἄερα τὰ μυαλά σου, ἂν τοιμήσῃς καὶ πάλιν νὰ ζητήσῃς νερόν». Τὴν φεραν αὐτὴν ἐγὼ τί ἤκουσα καὶ ἔπαθον, ἀδύνατον νὰ περιγράψω. Ὅλοι ἐν χορῇ οἱ στρατιῶται ἐκτοξεύουσι κατ' ἐμοῦ ὕβρεις ἀκατονομάστους. Ὅλοι συνωθοῦνται ποῖος πρῶτος νὰ μὲ πτύσῃ, μηδὲ κατ' ἐλάχισον συγκινούμενοι, βλέποντες τὰ πτύσματά των νὰ πίπτωσιν ἐπὶ τοῦ στανροῦ, ὃν ἔφερον ἐπὶ τοῦ στήθους μου. Εἰς δὲ ὀλοφύρος ἐθελοντῆς, ὄργανον τοῦ κομιτάτου, ἀναμειγνύεται μεταξὺ τῶν φρουρούντων καὶ συνομιλεῖ μετὰ τινος πολίτου, παρ' οὗ λαμβάνει καὶ ἀργύρια ὡς ἀμοιβήν, φαίνεται, τοῦ μελετωμένου κατορθώματος· διότι ψιθυρίζει τότε ἀμέσως· μάλιστα, μάλιστα, θὰ φονεύσω τὸν ἄπιστον τοῦτον βλαδίκαν (ἐμὲ δηλαδὴ τὸν δεσπότην), ὅποτε πράγματι ὀρμήσας κατ' ἐμοῦ μὲ ἀρπάζει ἀπὸ τῆς γενειάδος καὶ σύρων με δι' αὐτῆς μὲ διατάσσει νὰ καθίσω κατὰ γῆς, ἐν μέσῳ τῶν μαινομένων

ἐκεῖ εἰς περιβλεπτον θέσιν, ἵνα ἐγὼ μὲν καταστῶ μᾶλλον γλευσίμος, αὐτὸς δὲ ἐπιτυχέστερον πραγματοποιήσῃ τὸ καταχθόνιον σχέδιόν του. Μόλις ἐκάθησα, ἔχων τὸ πρόσωπόν μου κατὰπτυστον, τὸ ἀνθρωπόμορφον τοῦτο τέρας, ἐν τῷ μέσῳ τῆς ἀνεμοζάλης ἐκείνης, ἔξαγαγὼν σφαῖραν, γεμίζει τὸ ὅπλον του καὶ ἀναμένει τὴν κατὰλῃλον στιγμὴν νὰ πῇ τὸ αἷμά μου. Πλὴν ἀξιοματικὸς τις ἐμφανισθεὶς αἰφνης ἐν μέσῳ ἡμῶν, ἀπομακρύνει τὸν αἰμοδόρον ἐκείνον καὶ λαβὼν πλησίον του ὁδηγεῖ με, ὡς καὶ τοὺς λοιπούς, εἰς ἓν βαγόνιον πλῆρες κόπρου καὶ πάσης ἄλλης ἀκαθαρσίας.

Συνεσφιγμένοι εἰς τὸ βαγόνιον τοῦτο προσκλαίμεν, οὐχὶ ἐπὶ τῷ ἀναμενομένῳ θανάτῳ, εἰς ὃν ἀπὸ τοῦ θεοῦ ἐνισχυθέντες, προσατενίζομεν πλέον μετὰ τινος μυστηριώδους ἀγαλλιάσεως, ἀλλὰ διὰ τὰ βάσανα καὶ τὰ μαρτύρια, ἅτινα ὑφίστάμεθα συνεχῶς. Ὁ ἀπαίσιος οὗτος ἐθελοντῆς στρατιώτης κατορθοὶ νὰ ἐσχωρήσῃ καὶ πάλιν μεταξὺ τῶν φρουρῶν καὶ νὰ εἰσέλθῃ εἰς τὸ βαγόνιον. Καθήμενος ἐν μέσῳ τῶν ἄλλων, δὲν σκέπτεται ἄλλο τι ἢ μόνον πῶς νὰ πραγματοποιήσῃ τὴν ματαιωθείσαν ἐν τῷ σταθμῷ ἀπόφασίν του. Ἐχων εἰς τοῦτο συμφώνους καὶ τοὺς λοιπούς, συζητεῖ μετ' αὐτῶν τίνι τρόπῳ θὰ κορέσῃ τὸ ἄγριον πάθος του, καταλήξας ἐπὶ τέλους νὰ μὲ διατρύψῃ διὰ τῆς λόγῃς καὶ εἰτα κατακρεουργῶν με νὰ ἀνατινάξῃ εἰς τοὺς τέσσαρας ἀνέμους τὰ τοῦ σώματός μου μέρη. Διότι δὲν πρέπει, ὡς ἔλεγε, νὰ πατῶ τὸν βέβηλον πόδα μου ἐπὶ τοῦ ἐδάφους τῆς Βουλγαρίας, ὡς βλαδίκαν τοῦ ἑλληνισμοῦ, ὃν ἔβριζεν, ἡπεῖλει καὶ διεπέρα ἐν στόματι μαχαίρας, ἀπὸ τοῦ βασιλέως μέχρι τοῦ τελευταίου στρατιώτου. Ὑπὸ τοιαύτας διατελοῦντες συνθήκας, κατ' ἀνάγκην διήλθομεν καὶ ταύτην τὴν νύκτα ἄυπνοι τὴν ἐπομένην δὲ ἡμέραν καταπεποιημένοι ἀπὸ τῆς ἀγρυπνίας, τῆς πείνης, τῶν ὕβρεων, τῶν ἀπειλῶν κτλ. ἐξελάβομεν αὐτὴν κυριολεκτικῶς ὡς αἰῶνα ὀλόκληρον. Ὁ ἀγριάνθρωπος οὗτος, ὅστις δι' ὅλης τῆς νυκτὸς διετέλεσεν ἐπίσης ἄγρυπνος, πλησιάζει με κατὰ τὸν σταθμόν Μουσταφά-Πασᾶ, περὶ τὴν 3 1/2 πρωΐνῃν τῆς 27 ἰουνίου καὶ διὰ τῆς βίας σύρων με ἀπὸ τοῦ ποδός, προσπαθεῖ νὰ μὲ πείσῃ, ὅπως ἐξέλθω τοῦ βαγονίου, πρὸς πληρῶσιν τάχα φυσικῆς τινος ἀνάγκης. Πρῶτερον μάλιστα ἐξηγάγεν ἄλλους, οὓς ἐπανάφερε σώους, ἵνα καταστήσῃ με ἀνέμποτον, ἅτε ἐπιποθὼν ἐν τῇ θηριωδίᾳ του, ἐμὲ κυρίως νὰ ἐξολοθρεύσῃ. Ὡς

ἦτο ἐπόμενον, ἀντέταξα ἐπίμονον ἄρνησιν εἰς τὴν βίαν, ἀναλογιζόμενος, ὅτι δυσκόλως ἴσως θὰ ἀποτολμήσῃ νὰ μὲ κτυπήσῃ ἐντὸς τοῦ βαγρονίου. Καὶ πράγματι ὁ ἀπαίσιος οὗτος φρουρός, βλέπων ὅτι δὲν θὰ κατορθώσῃ νὰ μὲ ἐξαγάγῃ, ἐπιποθῶν δὲ ἀφεύκτως νὰ βάλῃ τὰς μαιφόνους χεῖράς του εἰς τὸ αἷμα, ἔστω καὶ ἄλλον οἶονδῆποτε, ἐγκαταλείπει με καὶ ἐξέρχεται ἀκολουθῶν τὸν Γεώργιον ἢ Γούλαν Κονταλιάγκαν. Οὗτος, εἰς ἓκ τῶν συναπαχθέντων μετ' ἐμοῦ, κοιμώμενος, φαίνεται, ἡγνῶει τὰ συμβαίνοντα, καὶ διὰ τοῦτο μολὶς ἐξυπνήσας, ἴσως ἐκ τοῦ γενομένου θορύβου, δρομαίως ἐξέρχεται τοῦ βαγρονίου πρὸς πλήρωσιν φυσικῆς του ἀνάγκης, μηδεμίαν δούς προσοχὴν εἰς τὰς συντάξεις καὶ παρασκήσεις μάλιστα ὧλον, ὅπως μὴ κινήθῃ ἀπὸ τοῦ τόπου του. Ἀμέσως δὲ πρὶν ἢ ἀπομακρυνθῇ δέκα βήματα, ἀκούεται εἰς πυροβολισμός. Ἐν «ἄχ» βαρὺ, τοῦ ἐκπνεύσαντος ἀτυχοῦς θύματος, διαδέχεται τὸν πυροβολισμόν τοῦτον καὶ εἴτα ἔπακο-λουθεῖ νεκρικῇ σιγῇ. Τὸ αἰμοδιψὲς τέρας δὲν ἐπέστρεψε πλέον. Μετά τινας στιγμὰς ἐκκινούμεν ὅλοι δὲ μετὰ τὸ ἀτύχημα τοῦτο δὲν εἴμεθα ἢ λείψανα ζωντανά. Ἐκαστος ἐν τῇ διανοίᾳ του διαπλάττει μίαν ἀπαισίαν εἰκόνα τοῦ θύματος, φανταζόμενος, ὅτι ἴσως ἀμέσως δὲν ἐξέλεινε, σφραδάζον εἰς τοὺς λογισμοὺς τοῦ τέρατος μετὰ τὸν πυροβολισμόν. Οὕτως, ὑπὸ τὸ κράτος τοῦ τρόμου καὶ ἐν σιγῇ νεκρικῇ διελθόντες διαφόρους σταθμούς, φθάνομεν εἰς Τατάρ-Παζαριζίκ. Καθ' ὅλους δὲ τούτους τοὺς σταθμούς, ἐγὼ ὥς ἐκ θαύματος διασώζομαι ἀπὸ τῆς μανίας τοῦ ὄχλου, ὅστις, ὥσεί ἐπὶ τούτῳ κοινοποιούμενος, συναθροίζεται κατὰ χιλιάδας περὶ τὸν σιδηρόδρομον, τριζών τοὺς ὁδόντας του καὶ ἐπιζητῶν νὰ κατασπαράξῃ τὸν ἀπαρό-μενον προδότην βλαδίκαν. Ἐντρομοὶ κατερχόμεθα ὑπὸ τὰς λαχὰς τῶν ἀγρισταμένων καὶ ἰστάμεθα ἐκεῖ που ἄφωνοι ἀναμένοντες, ἵνα ἀφεύκτως πάλιν ὑποδυθῶμεν τὰ πρόσωπα νέων τραγικῶν σκηνῶν. Μετὰ ὀλιγόστιγον δὲ διαμονήν, παρατεταγμένοι διευθυνόμεθα, φέροντες ἐπὶ τῶν ὤμων καὶ τὰς ἀποσκευάς μας, πρὸς τὴν πόλιν. Μετὰ μικρὰν πεζοπορίαν, ἅτε τοῦ σταθμοῦ κειμένου εἰς μεγάλην ἀπὸ τῆς πόλεως ἀπόστασιν, εἰσερχόμεθα εἰς αὐτὴν καὶ παρελαύνομεν διὰ τῆς κεντρικωτέρας ὁδοῦ, ἣτις γίνεται ἀνάστατος ἀπὸ τοῦ μανιώδους ἀλαλαγμοῦ. Στρατὸς καὶ ὄχλος ἄνδρες, γυναῖκες, γέροντες, παιδιά, ὅλοι μαινόμενοι, ὅλοι λυσσῶντες, μᾶς ὕβριζονσι, μᾶς πύθονσι, μᾶς

λιθοβολοῦσι, ὅλοι δὲ ἐν χορῷ πυροβολοῦντες, ἀπαιτοῦσι νὰ ὀδηγηθῶμεν εἰς τὴν σφαγὴν. Ἀτάραχοι οἱ φρουροί, παρακολουθοῦσιν ἐν ἀπολαύσει τὸ θέαμα· πολλάκις δὲ ἀναμειγνύουσι καὶ αὐτοὺς τοὺς ἀλαλαγμούς των, ὑπερθεματίζοντες μάλιστα εἰς τὰς ὕβρεις τοὺς λοιποὺς. Ἐν μέσῳ τῆς δαιμονιώδους ταύτης ταραχῆς, ἡμεῖς βαδίζομεν ἄνευ τοῦ ἐλαχίστου γογγυσμοῦ. Τοῦναντίον μάλιστα, ὅσοι αὐξάνεται ἢ μανία τῶν περικυκλοῦντων ἡμᾶς, τοσούτῳ τὰ πρόσωπα ὧλον λαμβάνουσιν ἔκφρασιν ἐνδομύχου χαρᾶς. Φθάνομεν εἰς τὸ διοικητήριον, ἐκεῖ δὲ ἐκπληκτοὶ, συναντῶμεν ἓνα πολιτικὸν διοικητὴν, πλέον ἢ εὐγενέστατον, ὅστις συγκινηθεὶς ἐπὶ τῇ ἐλκεῖν καταστάσει μας, ἐπιζητεῖ ἀμέσως νὰ μᾶς ἀνακουφίσῃ, πράττων ὅτι δυνατόν ἐν καιρῷ νικτός. Τρέχει ὁ φιλόανθρωπος οὗτος διοικητὴς κ. Μιχαὴλ Κριβόσιερ καὶ μᾶς τοποθετεῖ εἰς ἓν ξενοδοχεῖον, ἔνθα ἐξηντλημένοι, εὐρίσκομεν σχετικὴν ἀνάπαυσιν ἐπὶ δέκα ἐννέα ἡμέρας. Τὴν ἐπομένην τῆς ἀφίξεώς μας, διαταγῇ, φαίνεται, τοῦ ὑπουργείου τῶν ἐσωτερικῶν, γίνονται διὰ τὸν κατὰ τὸν σταθμὸν Μουσταφᾶ-Πασᾶ φόνον, αὐστηραὶ ἀνακρίσεις, καθ' ἃς, λόγῳ τοῦ τρόμου, δὲν ἐτολμήσαμεν νὰ δια-ζωγραφίσωμεν ἐπακριβῶς τὴν πρᾶξιν τοῦ κακούργου, ὅστις προέβη τάχα εἰς τοῦτο, ἅτε θελήσαντος τοῦ μαχαρίτου Γ. Κονταλιάγκα νὰ δραπετεύσῃ!!!

Τὴν 16ην ἰουλίου γίνεται αἵφνης ἀνάστατος κυριολεκτικῶς ἡ πόλις. Ὅλοι δὲ κλειόντες θορυβωδῶς τὰ καταστήματά των σπεύδουσι νὰ κλεισθῶσιν εἰς τὰς οἰκίας των, ἐπὶ τῇ εἰδήσει ὅτι, ρουμανικὸς στρατὸς προσελαύνων ἐκ τοῦ χωρίου Πανγγουρίστιας, εὐρίσκεται ἔξω τῆς πόλεως, μέλλων ἐντὸς ὥρων νὰ εἰσέλθῃ εἰς αὐτήν. Ἄμα τῷ ἀκούσματι τούτῳ, δοξάσαντες τὸν Θεόν, ἀνταλλάσσομεν κρυφίως ἀνεκφράστου χαρᾶς ἀσπασμόν, ἀναλογιζόμενοι ὅτι θὰ ἀπαλλαγῶμεν πλέον ἀπὸ τῶν ἀνθρωπομορφῶν τοῦτων τεράτων, εἰς τὰς χεῖρας τῶν ὁποίων τοσαῦτα ἐδοκίμασαμεν δεινά. Πλὴν αἵφνης ἀκούεται πάλιν ἡ ἀπαίσιος τοῦ ἀρχιφρουροῦ φωνή· «ἐμπρός, ἔτοιμοι ἀμέσως θὰ φύγωμεν ἀπ' ἐδῶ». Κατάπληκτοὶ ἐπὶ τούτῳ, εὐρισκόμεθα ἐντὸς ὀλίγων στιγμῶν ἔκοντες ἄκοντες εἰς γραμμήν, ὅποτε ἐκκινούμεν, πορενόμενοι εἰς Πάτισημ, χωρίον, πέντε ὥρας ἀπέχον τῆς πόλεως. Τὸ ἥμισυ τοῦ δρόμου διανύσαντες ὑπὸ τὸν καύσωνα τῆς μεσημβρίας, τὸ δὲ ἄλλο ἥμισυ ὑπὸ βροχὴν ραγδασιότατην, φθάνομεν εἰς τὸ εἶρη-

μένον χωρίον, ἔνθα πλέον ἢ ἔλπειν οἱ, γυμνωθέντες, ἀνάπτομεν πυρὸν καὶ ξηραίνομεν τὰ καταβεβρεγμένα ἑξωτερικὰ καὶ ἐσωτερικὰ ἐνδύματά μας, κατιλιπόντες ἀπὸ τῆς βίας τὰ ὀλίγα τοιαῦτα, ἅπερ εἶχομεν εἰς Τατάρ-Παζαρτζίκ. Ἐπὶ ἑνδεκα ἡμέρας, νέα πάλιν δοκιμάζομεν μαρτύρια, κατακλινόμενοι κατὰ γῆς ἄνευ στρώματος καὶ σκεπασμάτων, στερούμενοι τροφῶν, ἔνεκα τῆς σμικρότητος τοῦ χωρίου, μόλις ἀριθμούντος περὶ τὰς τριάκοντα οἰκίας, μικρὸν διαφερούσας τῶν καλυθῶν, καὶ πρὸ πάντων ἔχοντες πάλιν ἐπιχειρούμενον τὸν θάνατον ἐπὶ τῆς κεφαλῆς μας, ἀπὸ τῶν ἐκ Μακεδονίας προσφύγων, οἵτινες νύκτα καὶ ἡμέραν περιύρχοντο ὀπλισμένοι τὸ κατάλυμά μας, καιροφυλακτοῦντες νὰ μᾶς σκοποῦσιν. Ἐν Πάτησιμ εὐρισκόμενοι, πληροφοροῦμεθα, ὅτι πράγματι περὶ τὸ ἑσπέρας τῆς ἀναχωρήσεώς μας εἰσέρχονται εἰς Τατάρ-Παζαρτζίκ, ἄνευ οὐδεμιᾶς ἀντιστάσεως, τριάκοντα περίπου Ρουμῶνοι ἵππεις, οἵτινες κοινολογήσαντες μετὰ τῶν στρατιωτικῶν καὶ πολιτικῶν ἀρχῶν, τὴν μεθεπομένην ἀνεχώρησαν πάλιν.

Τὴν 27^{ην} ἰουλίου ἐπὶ τῇ εἰδήσει, ὅτι ὅσον οὕτω ἐπογράφεται ἡ εἰρήνη, ἐπανερχόμεθα περὶ καὶ αὐθις εἰς Τατάρ-Παζαρτζίκ, διανυκτερεύομεν ὁμῶς ἐντὸς τοῦ στρατῶνος, ὅτε συνεπεία θερμῶν παρακλήσεων, ὁ καλὸς διοικητὴς Μιχ. Κριβόσεφ, ἐκκενῶσας τὴν οἰκίαν τοῦ ξενοδόχου, μᾶς τοποθετεῖ ἐν αὐτῇ, τοῦ ξενοδοχείου ὄντος κατειλημμένου ὑπὸ Τούρκων ἀξιωματικῶν. Ἡδὴ πλέον τὰς ἡμέρας διερχόμεθα ἀπονώτερον, καθ' ὅσον κοπᾷ καὶ ἡ τρέλλα τοῦ ὄχλου, ὅστις διαρκούντος τοῦ πολέμου, ἐφ' ὅσον ἐπληροφορεῖτο τοὺς ἀλλεπαλλήλους συμμαχικοὺς θριάμβους καὶ τὴν τελείαν κατασύντρυφιν τοῦ βουλγαρικοῦ στρατοῦ, ἐπὶ τοσοῦτον ἐγίνετο μανιώδης καὶ ἡ μανία τοῦ αὐτοῦ ἐξέσπασε καθ' ἡμῶν τῶν αἰχμαλώτων. Τὴν 3^{ην} αὐγούστου, αἴφνης πληροφοροῦμεθα παρὰ τοῦ διοικητοῦ Μιχ. Κριβόσεφ, ὅτι διαταγὴ τῆς κυβερνήσεώς του, ἀπελευθερούμεθα πλέον. Μία τοιαύτη εἰδήσις, ὡς ἦτο ἐπόμενον, προξενεῖ κατάπληξιν κυριολεκτικῶς εἰς ὅλους· ἐντεῦθεν δυσκολυνόμεθα τὸ κατ' ἀρχὰς νὰ πιστεύσωμεν ὅτι ἀπαλλαγόμεθα ἀπὸ τῶν ὀνύχων τῶν ἀγριανθρώπων τούτων καὶ ὅτι ἀναγεννώμεθα ἔτι ἅπασι εἰς τὸν κόσμον, διὰ τὸν ὁποῖον ἡμεῖς ἐπὶ δύο περίπου μῆνας δὲν ὑπῆρχομεν κυριολεκτικῶς. Παρακαλούμεν δὲ τὸν ἐν λόγῳ διοικητὴν, ὅπως ἐξακολουθήσῃ ἡ φρουρὰ

περιφρουροῦσα ἡμᾶς μέχρι τῆς ἀναχωρήσεώς μας, ὅπερ ἀπεδέχθη, συστήσας μάλιστα νὰ μὴ βιασθῶμεν, ἀλλὰ πρὸς μείζονα ἀσφαλείαν μας, καθ' ὁδὸν νὰ ἀναμείνωμεν ὀλίγας ἡμέρας, ἔνεκα τῆς ἀποστρατεύσεως. Οὕτω, τὸ ἑσπέρας τῆς 7^{ης} αὐγούστου, ἀφοῦ, φαίνεται, ἔλαβεν ὅλα τὰ ἀναγκαῖα μέτρα, ὁ ἴδιος ἐν καιρῷ νυκτός, δι' ὁδὸν ἔξω τῆς πόλεως, μᾶς φέρει εἰς τὸν σταθμόν, ἔνθα μετὰ πολλὰς δικαιολογίας καὶ φιλοφροσύνας, μᾶς τοποθετεῖ εἰς τὸ ἐπὶ τούτῳ κλειστὸν βαγόνιον, συστήσας τὰ δέοντα εἰς τὴν φρουράν. Ἄν καὶ ἡ ἀμαξοστοιχία ἦτο ἐντὸς καὶ ἐκτὸς πεπληρωμένη στρατιωτῶν ἀποστρατευομένων, οὐχ ἦτον ἄνευ τινὸς κινδύνου ἢ καὶ τοῦ παραμικροῦ ἐπεισοδίου, ἐφθάσαμεν εἰς τὸν Πύργον, καὶ τοῦτο, καθόσον ὁ συνοδεύων ἡμᾶς δεκανεὺς, ἐρωτώμενος, ἐξαπατήρει ἡμᾶς ὡς Βουλγάρους φυλακισμένους. Φθάσαντες τὴν πρωτὴν τῆς 9^{ης} αὐγούστου εἰς Πύργον, περιοριζόμεθα πάλιν εἰς ἓν πλέον ἢ βρωμερὸν μέρος ἐπὶ ὥρας ὀλοκλήρους, ὅτε αἴφνης βλέπομεν τὸν κ. Στήβενς, προξενον τῆς Αὐστρίας καὶ Γερμανίας, ὅστις ἐν τῇ χαρακτηριζούσῃ αὐτὸν δραστηριότητι καὶ περινοίᾳ, κατώρθωσεν ὁ ἴδιος, ἄνω καὶ κάτω τρέχων, νὰ ἀπαλλάξῃ πλέον ἡμᾶς. Τρεῖς ἡμέρας ἐμείναμεν ἐν Πύργῳ, καθ' ὃς ὁ κ. Στήβενς δὲν ἔλειπεν ἀκαίρως εὐκαιρως, διὰ λόγων εὐμενείας ἀνακουφίζων ἡμᾶς. Τὴν 12^{ην} ἐκεῖθεν ἀναχωρήσαντες ἐφθάσαμεν τὴν 14^{ην} εἰς τὴν πεφιλημένην ἡμῖν Καβάλλαν, ἐν δάκρυσιν χαρᾶς προσκυνήσαντες τὴν κυανόλευκον, ἥτις ὑπερήφανος κυματίζει ἐπὶ τῆς ἐπάλξεως ταύτης τοῦ ἐν Μακεδονίᾳ ἑλληνισμοῦ.

Χαρακτηριστικὸν εἶνε καὶ τὸ τηλεγράφημα, ὅπερ οἱ Μουσουλμᾶνοι τῆς Καβάλλας ἀπέστειλαν πρὸς τὴν Α. Μεγαλειότητα τὸν βασιλέα τῶν Ἑλλήνων Κωνσταντῖνον. Δεικνύει καὶ τοῦτο ὁποῖαν ἀπέχθειαν εἶχε διεγείρει εἰς ἅπαντα τὰ φυλετικὰ στοιχεῖα ἡ τυραννικὴ βουλγαρικὴ διοίκησις ἐν Θράκῃ καὶ Μακεδονίᾳ. Δεικνύει ὁμῶς συνάμα καὶ τὸν εἰλικρινῆ ἐνθουσιασμόν, ὃν προκάλεσεν εἰς τοὺς κατοίκους τῶν χωρῶν ἐκείνων, ἀδιακρίτως φυλῆς καὶ θρησκείματος, ἡ ἀπελευθερωτικὴ ἀπὸ τοῦ βουλγαρικοῦ ἄγους προσέλασις τοῦ νικηφόρου ἑλληνικοῦ στρατοῦ.

Τὸ τηλεγράφημα, ὑπογεγραμμένον ὑπὸ τοῦ μουφτῆ καὶ τῶν προκρίτων Μουσουλμάνων Καβάλλας, ἔχει ἐπὶ λέξεσιν οὕτω:

«Ὁ πόλεμος, ὃν διεξάγει ἡ Ὑμετέρα Μεγαλειότης, εἶνε ὅντως ἐνλογημένος παρὰ Θεοῦ, διότι χάρις εἰς τὴν νικηφόρον προέλασιν τοῦ γενναίου στρατοῦ αὐτῆς ἐξεδιώχθη ἐκ τῶν χωρῶν τῆς Μακεδονίας τὸ βουλγαρικὸν θηρίον, ἀπὸ τῶν σπαρακτικῶν ὀνύχων τοῦ ὁποῖον ἐπὶ ἐννέα μῆρας ἐστέναζον χιλιάδες Μουσουλμᾶνοι καὶ δοθόδοχοι. Κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς ἐν Μακεδονίᾳ καὶ Θυρίᾳ κατοχῆς τῶν Βουλγάρων, θρησκεία, οἰκογενειακὴ τιμὴ, προσωπικὴ ἐλευθερία, περιουσία καὶ αὐτὴ ἀκόμη ἡ ζωὴ τῶν ἄνευ προστασίας ἀπομαιράντων δυστυχῶν Μουσουλμάνων, ἐπέστησαν πᾶσαν προσβολὴν ἐκ μέρους τῶν ἀνθρωπομόρφων αὐτῶν θηρίων, τὰ ὅποια λέγονται Βουλγάροι.

Ἠρπασαν τὰ ἱερὰ ἡμῶν τεμένη καὶ μετέβαλον εἰς ἐκκλησίας, ἡτίμασαν γυναῖκας, μᾶς ἐληλάτησαν καὶ μᾶς ἀπεγέμνωσαν καὶ ἐν τέλει ἐσφαζαν μὲ τὸν πλέον θηριώδη τρόπον, κόβοντες ρῖνας καὶ ὄπα, χιλιάδας ἀόπλων καὶ φιλησέχων Μουσουλμάνων μετὰ τῶν γυναικοπαίδων αὐτῶν.

Ὑπὸ Σοῦ, Μεγαλειότατε, καὶ ὑπὸ τοῦ νικηφόρου στρατοῦ σου ἀπηλλάγημεν ἐκ τῆς ἀφορήτου ταύτης τυραννίας. Ἐνόπιον τοῦ γενναίου καὶ νικηφόρου στρατοῦ σου φεύγοντες οἱ ὄθριοι τῆς θρησκείας καὶ τῶν ἱερῶν μας, οἱ κλέπτει τῆς τιμῆς καὶ περιουσίας μας, οἱ ἀκαρδοὶ δολοφόνοι τῶν ἀδελφῶν μας, οἱ ἀπαίσιτοι τύραννοί μας, συναιπεκόμισαν μετὰ τῶν κλοπιμαίων λαφύρων των τὴν κατάραν ὅλων ἀνεξαιρέτως τῶν κατοίκων τῆς ὑπ' αὐτῶν αἱματοκυλισθείσης καὶ διὰ πυρὸς καὶ σιδήρου ἐρημωθείσης χώρας ἡμῶν. Ἡ Ὑμετέρα Μεγαλειότης καὶ ὁ γενναῖος αὐτῆς στρατὸς καὶ στόλος προελάσαντες νικηφόρος ἔφερον εἰς ἡμᾶς, ἀντὶ τῆς τυραννίας, πραγματικὴν ἐλευθερίαν, ἀπέδωκεν ἡμῖν τεμένη, σχολεῖα καὶ βακούφια, καὶ ἐπροστάτευσαν τὴν θρησκείαν, τὴν ζωὴν, τὴν τιμὴν καὶ τὴν ἀπομείνασαν περιουσίαν μας. Κατὰ τὰς διατάξεις τῶν ἱερῶν ἡμῶν νόμων, προστατῆς τῶν Μουσουλμάνων καὶ τῆς θρησκείας αὐτῶν δὲν εἶνε μόνος ὁ Χαλίφης. Πᾶς βασιλεὺς δίκαιος, καὶ εἰς ἄλλο θρήσκευμα ἀνήκων, ἀναγκασθίζεται ὡς προστατῆς. Μὲ καρδίαν πλήρη εὐγνωμοσύνης, Μεγαλειότατε, ἐποβάλλομεν εἰς τοὺς πόδας σου τὰς εὐχαριστίας ἡμῶν διὰ τὴν ἀπόδοσιν τῶν ἱερῶν καὶ κοινοτικῶν ἡμῶν καθιδρυμάτων καὶ τὴν ἡσυχίαν καὶ δικαιοσύνην, ὣν ἀπολαμβάνομεν παρὰ τῶν στρατιωτικῶν καὶ διοικητικῶν ἀρχῶν τῆς κυβερνήσεώς σου. Διακηρύττομεν τὴν Ὑμ. Με-

γαλειότητα προστάτην καὶ ἐλευθερωτήν. Ἀπὸ τοῦ ξίφους σου, Μεγαλειότατε, ἐξεδίωξας τὸν αἱματοβαρὴν τύραννον, καὶ διὰ τῆς δικαιοσύνης σου ἐπροστάτευσας τὰ δίκαια τῶν κατοίκων τῆς ὑπὸ σοῦ ἀπελευθερωθείσης χώρας. Εἰς τὸ ἔνδοξον βασιλικὸν στέμμα σὺν προσετέθησαν δύο λαμπροὶ ἀδάμαντες. Ἐνόπιον ὅλου τοῦ κόσμου σὲ ἀνακηρύττομεν ἐλευθερωτὴν τῶν τυραννουμένων καὶ προστάτην τῶν ἀνθρωπίνων δικαίων.

Ζήτω ἡ Α. Μεγαλειότης ὁ βασιλεὺς Κωνσταντῖνος ὁ ἐλευθερωτής.

Ζήτω ὁ νικηφόρος ἐλληνικὸς στρατὸς καὶ στόλος.

Εἶθε ὁ παντοκράτωρ καὶ κύριος τῶν ἀπάντων θεὸς νὰ διαφυλάτῃ τὴν Ὑμ. Μεγαλειότητα μετὰ συμπαθούς τῆς βασιλικῆς οἰκογενείας καὶ τοῦ κατὰ ξηρὰν καὶ θάλασσαν στρατοῦ αὐτῆς ὡς κόρην ὀφθαλμοῦ καὶ χαρίζεται αὐτῇ πᾶν ἀγαθόν. Ἀμήν».

ΕΝ ΘΡΑΚΗ.

Ἡ χώρα, ἥτις διήρξε τὸ θέατρον τῶν θηριωδιῶν καὶ τῶν ὁμοτήτων τοῦ βουλγαρικοῦ στρατοῦ, εἶνε τὸ βιλαέτιον τῆς Ἀδριανουπόλεως. Τὸ βιλαέτιον τοῦτο ἀποτελοῦσι τὰ σαντζάκια τῆς Ἀδριανουπόλεως, τῶν Σαράντα ἐκκλησιῶν, τῆς Ραιδεστοῦ, τῆς Καλλιπόλεως, τοῦ Λεδεαγάς καὶ τῆς Γκιουμουλτζίνης.

Κατὰ τοὺς μᾶλλον ἀξιόπιστους στατιστικοὺς πίνακας, ὁ πληθυσμὸς τοῦ βιλαετίου Ἀδριανουπόλεως, πρὸ τῶν δύο τελευταίων ἐν τῇ χειρσονήσῳ τοῦ Αἴμου πολέμων, εἶχεν ὥς ἑξῆς·

Μωαμεθανοὶ	κάτοικοι	508.311
Ἑλληνες ὀρθόδοξοι	»	366.363
Βούλγαροι σχισματικοὶ	»	107.843
Ἀρμένιοι	»	24.060
Ἰσραηλῖται	»	19.300
Οὐνῖται	»	1.096

Ἐν ὅλῳ κάτοικοι 1.026.973.

Ὁ παρατεθεὶς πίναξ δεικνύει τὸ μὲν τὴν καταφανῆ καὶ κατ' ἀριθμὸν ὑπεροχὴν, μεταξὺ τῶν ἐν Θράκῃ χριστιανῶν, τοῦ ἑλληνικοῦ στοιχείου, τὸ δὲ τὴν σημαντικὴν μειοψηφίαν τῶν Βουλγάρων, οἰκούντων τὰ μεσόγεια καὶ κατὰ τὸ πλεῖστον τὰς βορείους διακλαδώσεις τῆς Ροδόπης. Ἐν ἀρχῇ παρατηρήσαμεν, ὅτι οἱ ἀριθμοὶ τοῦ πίνακος τούτου ἐδείκνυν τὸν κατ' ἐθνικότητα καὶ ἐν συνόλῳ πληθυσμὸν τοῦ βιλαετίου τῆς Ἀδριανουπόλεως πρὸ τῶν ἐν τῇ Αἴμῳ πολεμικῶν γεγονότων, καθ' ἃ οἱ Μουσουλμᾶνοι καὶ οἱ Ἑλληνες τῆς Θράκης ὑπέστησαν ἐπὶ μῆνας τὰς φρικτωτέρας τῶν περιπετειῶν ἐκ μέρους τοῦ βουλγαρικοῦ στρατοῦ.

Πρόγραμμα τῶν Βουλγάρων ὑπῆρξεν ἡ διὰ τῆς μαχαίρας ἀλ-

λοίωσις τοῦ ἐθνολογικοῦ χαρακτῆρος τῆς Θράκης, ἐν ᾗ τόσον μειοψηφοῦσι. Καὶ πρὸς ἐφαρμογὴν τῆς πολιτικῆς τῶν ταύτης προέβησαν, καὶ κατὰ τὴν προέλασιν αὐτῶν εἰς τὴν Θράκην καὶ καθ' ὅλον τὸ διάστημα τῆς ἐν αὐτῇ κατοχῆς τῶν καὶ κατὰ τὴν ὑποχώρησιν αὐτῶν, εἰς φοβερὰς σφαγὰς κατὰ τῶν μουσουλμανικῶν καὶ τῶν ἑλληνικῶν πληθυσμῶν.

Οἱ ἐν Κωνσταντινουπόλει ἐπίσημοι κῆλοι ὑπολογίζουσι βασίμως, ὅτι οἱ ἐν Μακεδονίᾳ καὶ Θράκῃ σφαγέντες Μουσουλμᾶνοι ὑπὸ τοῦ βουλγαρικοῦ στρατοῦ κατὰ τὸν ὅλον χρόνον τῆς κατοχῆς του ὑπερβαίνουνσι τὸν τρομακτικὸν ἀριθμὸν τῶν 300.000. Τοὺς ὑπολογισμοὺς δὲ τούτους κατὰ μέγα μέρος ἐπικυροῦσι καὶ μαρτυρεῖται ἀμερολήπτων Εὐρωπαίων, ἀξίων πάσης πίστεως. Οὕτως ἐν τῇ φύλλῳ τῆς 15 ἰουλίου 1913 (ν. ἔ.) τοῦ «Χρόνου» τῶν Παρισίων ἀναγινώσκομεν τὴν ἀκόλουθα, ὀφειλόμενα εἰς τὸν κάλαμον τοῦ πολεμικοῦ αὐτοῦ ἀνταποκριτοῦ κ. Renè Ruau, παρακολουθήσαντος τὸν βουλγαρικὸν στρατὸν κατὰ τὴν ἐκστρατείαν τῆς Θράκης·

«Ὁ βουλγαρικὸς στρατὸς — γράφει ὁ κ. Ruau — παρεβίασε σφόδρα τοὺς κανόνας τοῦ περὶ πολέμου δικαίου, διότι, ἀπανταχοῦ ὅπου διήλθε, προέβη εἰς σφαγὰς κατὰ τοῦ ἀστικοῦ πληθυσμοῦ. Ἐξ ἐκθέσεως, ἣν ἔχω εἰς χεῖράς μου, προκύπτει, ὅτι τὰ θύματα τῶν βουλγαρικῶν θηριωδιῶν ἐν Μακεδονίᾳ καὶ Θράκῃ ἀνέρχονται ἀπὸ 220.000 μέχρι 250.000¹⁾. Τὸ γεγονὸς εἶνε σχεδὸν ἀπίστευτον, καὶ ὁμως οἱ μνησθέντες ἀριθμοὶ συμφωνοῦσι καὶ πρὸς ἐκείνους, οὓς μοι ἔδωκεν ἀξιόπιστος ξένη προσωπικότης, ἐλθοῦσα πρὸ ἑβδομάδος ἐκ Κωνσταντινουπόλεως. Κατὰ μαρτυρίαν Βουλγάρου ἀξιωματικοῦ, οὗ δὲν ἔχω τὸ δικαίωμα ν' ἀναφέρω τὸ ὄνομα, ἡ διαταγὴ τοῦ νὰ φρονεῖ ὁ βουλγαρικὸς στρατὸς γυναῖκόπαιδα ἦτο ρητὴ, ἵνα ἐκλίπωσι πᾶσαι αἱ δυνατόι τυχὸν ἀπαιτήσεις ἰδιοκτησιῶν ἐπὶ τοῦ ἐδάφους, τοῦ κατακτηθέντος ὑπὸ τῶν Βουλγάρων».

Ἡ παρὰ τοῦ κ. Ruau καταγγελλομένη ὁμολογία τοῦ Βουλγάρου ἀξιωματικοῦ ἔρχεται πρὸς ἐπίρρωσιν τῆς γνώμης, ὅτι αἱ σφα-

¹⁾ Εἰς τοὺς ἀριθμοὺς τούτους ἀπέληξε καὶ ἡ πολύμηνος ἔρευνα τοῦ κ. I. Magrini, πολεμικοῦ ἀνταποκριτοῦ τοῦ «Secolo». (Ἰδε «Secolo» τῆς 18 (ἰουλίου 1913).

γὰι ἐξετελοῦντο πρὸς ἀλλοίωσιν τοῦ ἐθνολογικοῦ χαρακτῆρος τῆς Θράκης, διότι εἰς τὰ μέρη, ὧν οἱ Μουσουλμᾶνοι καὶ οἱ Ἕλληνες κάτοικοι θὰ ἐξολοθρευόντο, θὰ ἠδύναντο ἀκόπως οἱ Βούλγαροι νὰ ἐγκαταστήσωσιν ἐκ Βουλγαρίας ἀποίκους, εἰς οὓς νὰ διανεύμωσι τὰς διὰ τῆς μεθόδου τῆς ἐξοντώσεως τῶν ἰδιοκτητῶν δημευομένης περιουσίας.

Α'. ΔΥΤΙΚΗ ΘΡΑΚΗ.

Περιφέρεια Ξάνθης.

Ἦδη πολὺν χρόνον τῆς διακοπῆς τῶν ἑλληνοβουλγαρικῶν σχέσεων, οἱ Βούλγαροι, συνεχίζοντες τὴν πολιτικὴν τῆς ἐξοντώσεως τῶν ἀλλογενῶν στοιχείων, εἶχον ἀρχίσει βιοπραγοῦντες καὶ κατὰ τῶν Ἑλλήνων τῆς Ξάνθης. Ἐκθεσίς τοῦ μητροπολίτου Ξάνθης κ. Ἀνθίμου, ἀποσταλεῖσα τῇ 10ῃ μαρτίου 1913 εἰς τὸν Οἰκουμενικὸν Πατριάρχην καταγγέλλει ἔκτοτε τὰκόλουθα:

«Οἱ νέοι ἡμῶν κατακτηταί, Βούλγαροι, οὐδόλως ἐξέκλιναν τῆς πρώτης αὐτῶν ἐξοντωτικῆς πολιτικῆς, ἣν μετὰ τόσης συστηματικότητος καὶ ἐπιμονῆς μετέρχονται πάντες ἀπὸ τῆς πρώτης τῆς ἀφίξεώς των ἡμέρας. Ὅτι ἡ πολιτικὴ αὐτῶν εἶνε ἐξοντωτικὴ καὶ ὁ σκοπὸς αὐτῶν εἰς, ὁ ἐκβουλγαρισμὸς τῶν καταληφθέντων μερῶν, φαίνεται ἐκ τῶν προσπαθειῶν, αἱ καταβάλλουσιν ἀπὸ τῆς πρώτης ἡμέρας, ὅπως συνάπτωσι συνοικέσια μεθ' ἑλληνίδων, ἔστω καὶ τῆς κατωτάτης ἀκόμῃ τάξεως τῆς κοινωνίας, ὅπου εἶνε ἀσφαλέστεροι περὶ τῆς ἐπιτυχίας. Πλὴν οἱ Βούλγαροι γνωρίζουσι καὶ ἄλλον τρόπον πρὸς ἐπιτυχίαν τῶν προδιαγεγραμμένων αὐτῶν σχεδίων, τὴν βίαν, εἰς ἣν καὶ καταφεύγουσι συνήθως. Οὕτω διὰ τῆς βίας ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ τοῦ χωρίου Γιοσήκιοι, ἅμα τῇ καταλήψει αὐτοῦ, καὶ τῇ συστάσει, ὥς φαίνεται, τοῦ ἐκεῖ διατρίβοντος φανατικοτάτου μισέλληρος βουλγάρου δεκανέως Νικολάου, ἠνάγκασαν τὸν ἱερέα ἡμῶν Παππά-Βασίλειον νὰ δεχθῇ καὶ Βούλγαρον ψάλτην διὰ νὰ ψάλλῃ κατὰ τὴν

θεῖαν λειτουργίαν, ἐνῷ οὐδὲ εἰς κάτοικος Βούλγαρος ὑπάρχει ἐν τῷ χωρίῳ τούτῳ. Διὰ τῆς βίας προσπαθοῦσι ναυξήσωσι τὸν βουλγαρι-

Ὁ ἀπαχθεὶς ὑπὸ τῶν Βουλγάρων στρατιωτῶν
σεβ. μητροπολίτης Ξάνθης κ. Ἀνθίμος.

κὸν πληθυσμὸν τῶν ἑλληνικωτάτων περιφερειῶν μας, προσπαθοῦντες νὰ προσηλυτίσωσιν ὄχι μόνον τοὺς Τούρκους, ἀλλὰ καὶ τοὺς ἡμετέρους, ὅσους, ἐννοεῖται, ὑπὸ τῆς ἐνδείας μαστιζόμενοι ἀναγκάζονται

νὰ καταφύγωσιν εἰς αὐτοὺς καὶ ζητήσωσι τὴν συνδρομήν, ἢ τὴν βοήθειάν των. Διὰ τῆς βίας ἐξαναγκάζουσι τοὺς κατοίκους ἐμμέσως, ὁσάκις θέλουσι νὰ στείλωσιν ἐπιστολάς ἐκ Θεσσαλονίκης εἰς τὴν Ξάνθην, νὰ παραδίδωσιν αὐτὰς εἰς τὸ (λειτουργοῦν τότε) ἐν Θεσσαλονίκῃ βουλγαρικὸν ταχυδρομεῖον, διότι ἄλλως μὴ ἀναγνωρίζοντες, φαίνεται, τὰ ἑλληνικὰ γραμματόσημα, ὑποχρεοῦσι καὶ τοὺς παραλήπτας τῶν ἐπιστολῶν νὰ πληρώσωσι τὸ βουλγαρικὸν γραμματόσημον, ὅπερ προσκολλᾷ τὸ ταχυδρομεῖον ἐν Ξάνθῃ.

Ἐν γένει δὲ οἱ Βούλγαροι φέρονται πρὸς ἡμᾶς, ὅχι ὡς πρὸς συμμάχους, ἀλλ' ὡς ἐχθροὺς, δικαιούντες πολλάκις τοὺς ὁμοφύλους αὐτῶν καὶ ἀδικούντες ἡμᾶς. Οὕτως, ἐνῶ τὴν 14^{ην} φεβρουαρίου, ὁ Βούλγαρος φύλαξ Χρῖστος Ἰωάννου ἐπυροβόλησεν ἀνευ τινὸς λόγου κατὰ τοῦ ἡμετέρου Παράσχου Βασιλείου, καὶ οὐδεμία ὑπάρχει ἀμφιβολία, ὅτι θὰ ἐφόνενεν αὐτόν, ἂν μὴ οἱ σύντροφοι τοῦ Βασιλείου προλαβόντες ἤλλασσον τὴν διεύθυνσιν τοῦ ὅπλου, ἢ ἐξουσία συνέλαβε μὲν ἁμέσως τὸν ἐν λόγῳ φύλακα Χρῖστον, ἀλλὰ τὴν ἐπομένην ἡμέραν ἀπέλυσεν αὐτὸν παρ' ὅλας τὰς διαμαρτυρίας τοῦ Παράσχου Βασιλείου, ὅτι διατρέχει κίνδυνον ἢ ζωὴ του. Τῇ 25^ῃ τοῦ αὐτοῦ μηνός, ὁ Γεώργιος Κυρέζογλου ἐφυλακίσθη καὶ ἐδάρι ἀνηλεῶς ὑπὸ τῶν χωροφυλάκων, ὁ δὲ δαρμὸς οὗτος οὐδόλως θὰ ἐμνημονεύετο ἐνταῦθα (ἂν' οὐ ἄλλως τε ὁ δαρεὶς διετέλει καὶ ἐν εὐθυμίᾳ), ἐὰν οἱ χωροφυλάκες, οἵτινες προέβησαν εἰς τὸν δαρμὸν τοῦτον, δὲν ὑπεδείκνυνον εἰρωνευόμενοι, ὅτι ὁ δερόμενος τιμωρεῖται, διότι καὶ αὐτὸς εἶνε ἐξ ἐκείνων, οἵτινες θέλουσι τὴν Ἑλλάδα εἰς ὅλα τὰ μέρη ταῦτα.

Καὶ ὥσει μὴ ἤρουν πάντα ταῦτα, τῇ 5^ῃ μαρτίου διετάχθημεν ὅλως αἰφνιδίως νὰ ἐκκενώσωμεν καὶ τὰς σχολὰς ἡμῶν. Ἄμα τῇ ἐλεύσει τοῦ βουλγαρικοῦ στρατοῦ, αἱ κεντρικαὶ τῆς πόλεως ἡμῶν σχολαὶ κατελήφθησαν ἁμέσως ὑπὸ τοῦ κατακτητοῦ, προσωρινῶς, διὰ νὰ χρησιμεύσωσιν ὡς καταλύματα εἰς τὸν στρατόν. Ἄν καὶ ὑπεσχέθησαν, ὅτι μετ' ὀλίγας ἡμέρας θὰ μᾶς παρέδιδον τὰς καταληφθείσας σχολὰς, δυστυχῶς, αὐτοὶ ἀθετοῦντες καὶ λόγους καὶ ὑποσχέσεις, παρέμειναν ἐκεῖ ἐπὶ μῆνας ὁλοκλήρους, μέχρις οὗ, μετὰ πολλὰς δυσκολίας, κατορθώσαμεν νὰ παλλάξωμεν μόνον τὸ παρθεναγωγεῖον. Ἀφοῦ δὲ ὑπεβλήθημεν εἰς τόσα ἔξοδα διὰ νὰ πολυμάνωμεν τὸ σχολεῖον τοῦτο καὶ ἠσχίσσαμεν τὰ μαθήματα μόλις πρὸ μηνὸς περίπου, αἴφνης λαμ-

βάνομεν διαταγὴν νὰ ἐτοιμάσωμεν ὅχι μόνον τὸ παρθεναγωγεῖον, ἀλλὰ καὶ τὰ νηπιαγωγεῖα, διότι θὰ ἤρχετο ἐκ Σεπτεμβρίου στρατός, ὅστις θὰ ἐστρατωνίζετο ἐντὸς τῶν σχολῶν ἡμῶν. Ἀμέσως διαμαρτυρήθημεν διὰ τὰς τοιαύτας παρανόμους τῆς κυβερνήσεως διαταγὰς, τοσούτω μᾶλλον, ὅσῳ ἐν Ξάνθῃ ἦτο δυνατόν νὰ εὐρεθῶσι πλεῖστα ἄλλα μέρη διὰ νὰ στρατωνισθῇ πολὺ περισσότερος στρατός, διότι καὶ ξενοδοχεῖα ὑπάρχουσι καὶ ἀποθῆκαι καπνῶν εὐρίσκονται κεναὶ καὶ τουρζικαὶ οἰκίαι εὐρύχωροι πάμπολλοι, ἐγκαταλειφθεῖσαι ἤδη ἀπὸ τῆς ἀρχῆς τοῦ βαλκανοτουρκικοῦ πολέμου ὑπὸ τῶν ἰδιοκτητῶν αὐτῶν. Ἀλλὰ δυστυχῶς, αἱ διαμαρτυρίαι ἡμῶν δὲν εἰσηκούσθησαν ὑπὸ τῶν ἐν Ξάνθῃ βουλγαρικῶν ἀρχῶν, τὰ σχολεῖα κατελήφθησαν διὰ τῆς βίας ὑπὸ τοῦ βουλγαρικοῦ στρατοῦ, ἡμῖν δὲ ὑπεδηλώθη, ὅτι δὲν πρέπει νὰ ναναμηνυώμεθα εἰς τὰ τοιαῦτα ζητήματα, ἐὰν θέλωμεν νὰ μὴ ἐπιδεινώσωμεν τὴν θέσιν ἡμῶν. Καὶ τὸ βέβαιον εἶνε, ὅτι, ἐπειδὴ προχθὲς ἦλθεν ἡ εἶδησις, ὅτι θὰ σταλῶσι καὶ εἰς τὴν Ξάνθην ὑπὲρ τοὺς χιλίους ἀσθενεῖς, τὰ σχολεῖα ἡμῶν ὅλα θὰ μεταβληθῶσιν εἰς νοσοκομεῖα, ἴσως δέ, καὶ αἱ παρακείμεναι μοναὶ, καὶ Κύριος οἶδε κατόπιν πότε θὰ παλλαγῶσι καὶ θὰ παραδοθῶσιν εἰς ἡμᾶς.

Ταῦτα καὶ τὰ τοιαῦτα ἐπαυξάνουσι καθ' ἐκάστην τὴν ἀπογοήτευσιν τοῦ ἑλληνικοῦ στοιχείου, ὅπερ ἀγνοεῖ καὶ διερωτᾶται τί ἀρὰ γέ κακὸν τέξεται ἢ ἐπιούσα δι' αὐτό.

Κατὰ τὰς ἐκθέσεις τῆς ἑλληνικῆς κοινοβουλευτικῆς ἐπιτροπῆς, ἃς ἔχομεν ὑπ' ὄμιν, ἡ ὅλη περίοδος τῆς βουλγαρικῆς κατοχῆς καὶ ἐν τῇ περιφερείᾳ τῆς Ξάνθης ἐσημείωσεν ἀτελεύτητον σειρὰν βιαιοτήτων καὶ ληστειῶν κατὰ πρῶτον ἐναντίον τῶν Μουσουλμάνων, ἀλλ' εἰτα καὶ καθ' Ἑλλήνων.

Οἱ Βούλγαροι ἐσύλησαν τὰ τεμένη καὶ τοὺς ναοὺς. Παρὰ τοῦ Νικοδήμου, ἡγουμένου τῆς παρακείμενης τῇ Ξάνθῃ ἱερᾶς μονῆς Καλαμοῦς, ὃν καὶ ἐφυλάκισαν καὶ ἔδειραν, ἤρπασαν 64 λίρας ὀθωμανικὰς καὶ 30 λίρας ἐκ τοῦ ταμείου τοῦ ναοῦ. Παρὰ τῶν πλουσίων κατοίκων ἤρπασαν διάφορα ποσὰ καὶ ποικίλα κοσμήματα καὶ ἐνώτια ἀπὸ τῶν ὧτων γυναικῶν. Ἀλλὰ καὶ τῶν ἀπορωτέρων τὰς περιουσίας οὐδαμῶς ἐσεβάσθησαν. Συνέλεξαν μεγάλα ποσὰ κατὰ καιροῦς ἐν τῇ πόλει τῆς Ξάνθης ὑπὸ τὸ πρόσχημα ἐράνων ὑπὲρ τῶν ἀναγκῶν δέθεν τοῦ ἐρυθροῦ σταυροῦ. Αἱ οἰκίαι τῶν χωρίων Σαρι-

σαμπάν και τοῦ Πόρτο-Λαγῶ ἐληστεύθησαν και ἀπεγυμνώθησαν ὑπὸ τοῦ τακτικοῦ βουλγαρικοῦ στρατοῦ. Χρήματα, ζῶα και σκεύη ὑπῆρξαν λεία τοῦ προλαβόντος στρατιώτου. Ἡ παρακειμένη τῷ Πόρτο-Λαγῶ μονὴ τοῦ ἁγίου Νικολάου, οὕσα ἐξάρτημα τῆς ἐπὶ τοῦ Ἄθω ἱερᾶς τῶν Ἱερῶν μονῆς, και ὁ ἐν αὐτῇ ναὸς ἐσπλήθησαν. Τὰ δὲ πλουσιώτατα ἰχθυοτροφεῖα τῆς λίμνης Μποροῦ, κτήμα τῆς αὐτῆς μονῆς, ὑπέστησαν σημαντικωτάτας ζημίας ἐκ μέρους πάντοτε τῶν Βουλγάρων. Οἱ κάτοικοι τοῦ Πόρτο-Λαγῶ, ἀποτελοῦντες περίπου 30 οἰκογενεῖας, ἠδυνήθησαν νὰ σωθῶσιν, ἀπελθόντες εἰς τὴν νῆσον Θάσον, ὁπόθεν ἐπανήλθον, ἅμα τῇ καταλήψει τοῦ χωρίου τῶν ὑπὸ τοῦ ἐλληνικοῦ ἀντιτορπιλικοῦ «Σφενδόνη».

Κατὰ τὴν ἐκεῖθεν διέλευσιν τοῦ βασιλέως τῆς Βουλγαρίας Φερδινάνδου, αἱ βουλγαρικαὶ ἀρχαὶ τῆς Ξάνθης ἔστρωσαν τὸ δάπεδον τοῦ σιδηροδρομικοῦ σταθμοῦ διὰ πολυτελῶν ταπήτων, οὓς εἶχον ἀφαιρέσει ἐκ τοῦ ἐν τῇ πόλει ἐκείνῃ μουσουλμανικοῦ τεμένους. Ὁ δὲ τσάρος Φερδινάνδος, δεχτὸς γενόμενος ἐν τῷ σιδηροδρομικῷ σταθμῷ, ἠρώτησεν, ὥς ἐβεβαίωσαν εἰς τὴν κοινοβουλευτικὴν ἐπιτροπὴν πρόχρητοι Ὁθωμανοί, τὸν παριστάμενον Βούλγαρον ἱερέα Δαβὶδ ἐὰν τὸ ὀθωμανικὸν τέμενος εἶνε πλούσιον, καί, ἐὰν ἔχῃ και ἄλλους πολυτελεῖς τάπητας, ἐξήτησεν οἱ ὠραιότεροι νὰ ποσταλῶσιν εἰς τὰ ἐν Σόφίᾳ ἀνάκτορά του. Οἱ δ' εἰς τὸν σταθμὸν συγκεντρωθέντες τάπητες διηρπάγησαν μετὰ τὴν ὑποδοχὴν παρὰ τοῦ πολιτικοῦ διοικητοῦ Κιλίμωφ.

Ἐφαρμόζοντες οἱ Βούλγαροι και ἐν τῇ περιφερείᾳ τῆς Ξάνθης τὴν πολιτικὴν τῆς βιαιᾶς βουλγαροποιήσεως, προσέβησαν βίᾳ και ἀθρόως εἰς τὸ βάπτισμα χιλιάδων Ὁθωμανῶν χωρικῶν. Πλεῖστοι αὐτῶν, ὅπως ἀποφύγῃσιν τὴν βουλγαροποίησιν, κατέφυγον κατ' ἐπανάληψιν εἰς τὸν Ἑλληνα μητροπολίτην Ξάνθης κ. Ἀνθιμον, ζητοῦντες παρ' αὐτοῦ τὸ ὑπὸ τῶν Βουλγάρων ἐπιβαλλόμενον αὐτοῖς βάπτισμα. Ἀλλ' ὁ μητροπολίτης, ἐμπεποτισμένος εἰς τῆς ὀρθοδόξου χριστιανικῆς ἐκκλησίας τὰ δόγματα, τὰ σεβόμενα ἀπαρεγκλίτως τὴν ἐλευθερίαν τῆς συνειδήσεως, ἐδήλου ἐκάστοτε εἰς τοὺς Μουσουλμάνους χωρικοὺς, ὅτι κατὰ τοὺς ἐκκλησιαστικὸς κανόνας, ὀρθόδοξον βάπτισμα ὑπὸ τοιαύτας ψυχολογικὰς συνθήκας εἶνε ἀπολύτως ἀδύνατον.

Πλήττοντες δ' οἱ Βούλγαροι καιριώτερον τὰ θρησκευτικὰ συναι-

σθήματα τοῦ μουσουλμανικοῦ πληθυσμοῦ, κατέσχον τὸ κεντρικὸν ἐν τῇ Ξάνθῃ τέμενος, μετατρέψαντες αὐτὸ εἰς ναὸν τῶν ἁγίων Κυρίλου και Μεθοδίου. Τὸ τέμενος τοῦτο, ἅμα τῇ κατοχῇ τῆς πόλεως ὑπὸ τοῦ ἐλληνικοῦ στρατοῦ, ἀπέδωκεν ὁ Ἑλλήν φρούραρχος, ὑποπλοίαρχος κ. Λούντρας, εἰς τοὺς Μουσουλμάνους, διερμηνεύσαντας τὴν εὐγνωμοσύνην τῶν διὰ θερμότητος τηλεγραφήματος πρὸς τὴν Α. Μ. τὸν βασιλέα τῶν Ἑλλήνων Κωνσταντῖνον.

Ἀποχωροῦντες ἐκ Ξάνθης οἱ Βούλγαροι πρὸ τοῦ προελαύνοντος, κατὰ τὸν ἑλληνοβουλγαρικὸν πόλεμον, ἐλληνικοῦ στρατοῦ, ἀπήγαγον ἄνευ αἰτίας τῇ μὲν 20 ἰουνίου 1913 εἰκοσιν ἐπτὰ Ἑλλήνας¹⁾, ἐν οἷς και τὸν ἀρχιδιάκονον τῆς μητροπόλεως και δύο ἱερεῖς. Ἡ τίχῃ αὐτῶν παρέμεινεν ἄγνωστος. Τῇ δὲ 10 ἰουλίου ἀπήγαγον τὸν

¹⁾ Ἰδοὺ τὰ ὀνόματα αὐτῶν.

1) Γερμανὸς Λιαμάδης, ἀρχιδιάκονος τῆς ἱερᾶς μητροπόλεως.

2) Παππαδημήτριος Τσίτος, ἱερεὺς τῆς ἐκκλησίας τῶν ἁγίων 12 ἀποστόλων.

3) Παππασταμίσιος Ἀγγελὴ Καριντζῆ, ἱερεὺς τῆς ἐκκλησίας τοῦ Ἀκαθίστου.

4) Ἀρσένιος Σγορόφ, ἀσφαλιστής.

5) Ἀλέξανδρος Ἀντωνιάδης, καπνέμπορος.

6) Κωνσταντῖνος Σαράφογλου, καπνέμπορος.

7) Δημοσθένης Μιχίλογλου, ἐμπορος.

8) Κωνσταντῖνος Μήκας, τραπεζίτης.

9) Στέφανος Μπλάτσος, ἀργυραμοιβός.

10) Μιχαὴλ Καρύδης, παντοπώλης.

11) Κωνσταντῖνος Σνώκ, φαρμακοποιός.

12) Γεώργιος Βαρεῦς, διευθυντὴς τῶν ἐλληνικῶν σχολῶν.

13) Γεώργιος Ἑμμ. Κυτιώτης, γυμναστής.

14) Ἀντώνιος Καρύδης, δημοδιδάσκαλος.

15) Θεόδωρος Λάνης.

16) Γεώργιος Σαμαρτζίδης.

17) Πέτρος Πετρόπουλος, ταμίας τῆς εταιρείας Ἑρζονκ Βίξ.

18) Εὐρυπίδης Χρησιδης, ταμίας τῆς ἀμερικανικῆς εταιρείας καπνῶν.

19) Θεμιστοκλῆς Νικολαΐδης, καπνέμπορος.

20) Σοφοκλῆς Φωτιάδης, μεσίτης.

21) Κωνσταντῖνος Ρωζάνης, πραγματογνώμων τῆς μακεδονικῆς εταιρείας.

22) Νικόλαος Σιμητέλος, ἀργυραμοιβός.

23) Κωνσταντῖνος Ἀνατογλίδης, καπνέμπορος.

24) Γεώργιος Ἰωαννίδης, φαρμακοποιός.

25) Ἀλέξανδρος Παρανίκας, πραγματογνώμων τῆς εταιρ. Τοιανκλή-Ἀγγελῆ.

26) Ἀλέξανδρος Χατζῆ Νικολάου, καπνέμπορος.

27) Γεώργιος Λάλα Ζήσης, ἐμπορος.

Οι ἐκ Ξάνθης ἀπαχθέντες μετὰ τοῦ μητροπολίτου των Ἑλλήνες πρόδρομοι.

μητροπολίτην Ξάνθης κ. Ἀνθιμον καὶ εἴκοσιν ἕνα Ἑλληνας¹⁾ εἰς Γκιουμουλτζίαν. Καὶ ἀφελθέντες μὲν οὗτοι μετὰ τινας ἡμέρας, ἐπανήλθον εἰς Ξάνθην μετὰ τοῦ μητροπολίτου ὑπὸ τὰς ζωηροτάτας ἐκδηλώσεις χαρᾶς τοῦ πλήθους, ἀλλὰ προσήκει νὰ τονισθῇ, ὅτι ἡ χριστιανικὴ ἐκκλησία ὑπέστη παρὰ χριστιανῶν δεινὴν προσβολὴν ἐν τῷ προσώπῳ τοῦ σεβασμιωτάτου μητροπολίτου, πρὸς ὃν μετὰ περιφρονήσεως καὶ σκαιότητος προσηνέχθησαν οἱ Βούλγαροι καὶ κατὰ τὴν μεταμεσονύκτιον ἀπαγωγὴν καὶ κατὰ τὴν κράτησίν του ἐν πενιχρῷ κρατητηρίῳ τῆς Γκιουμουλτζίνης. Τὰ τῆς ἀπαγωγῆς αὐτοῦ καὶ τῶν συναπαχθέντων 20 προκρίτων τῆς Ξάνθης ἀφηγεῖται ὡς ἑξῆς αὐτὸς οὗτος ὁ μητροπολίτης Ξάνθης ἐν συνεντεύξει δημοσιευθείσῃ διὰ τοῦ ἑλληνικοῦ τύπου·

«Ἡ πολιτεία μας — ἤρχισεν ὁ σεβαστὸς ἱεράρχης — πρὸς τοὺς Βουλγάρους ἀπὸ τῆς κακῇ τῇ μοίρᾳ ἐπιδρομῆς αὐτῶν μέχρι καὶ αὐτῶν ἀκόμη τῶν τελευταίων ἡμερῶν ὑπῆρξεν ἄφογος καθ' ὅλα. Οἱ Βούλγαροι στρατιωτικοὶ καὶ πολιτικοί, ἀφοῦ μυριοτρόπως ἐπροπη-

- 1) 1) Ὁ μητροπολίτης Ξάνθης κ. Ἀνθιμος.
- 2) Μιχαὴλ Παπᾶ Στεργίου, ἔμπορος.
- 3) Ἀναστάσιος Οὔτης, παντοπώλης.
- 4) Ἰωάννης Πλάσιος, γραμματεὺς.
- 5) Μιλτιάδης Βαρδαλῆς, ἔμπορος.
- 6) Ἀλέξανδρος Μπαλουκτσόγλου, καπνέμπορος.
- 7) Παντελῆς Παπαδόπουλος, ὑφασματοπώλης.
- 8) Σταμάτιος Καραστεργίου, πρόεδρος τοῦ συλλόγου καπνεργατῶν.
- 9) Ἰωάννης Βατὸς, χαρτοπώλης.
- 10) Γαβριὴλ Μεταξᾶς, ἔμπορος.
- 11) Κωνσταντῖνος Καραπέτας, ἱατρός.
- 12) Χριστόφορος Παρασχίδης, καπνέμπορος.
- 13) Λάζαρος Ντεριμιντζόγλου, καπνέμπορος.
- 14) Νικόλαος Δόρτας, ἀνθρακέμπορος.
- 15) Ἀδαμάντιος Σιμάτος, ἱεροψάλτης τοῦ μητροπολιτικοῦ ναοῦ.
- 16) Θεόδωρος Ταρabadής, ἀργυρματοῦχος.
- 17) Ἀλέξανδρος Παπᾶ Ἀλεξίου, παντοπώλης.
- 18) Σωκράτης Ζερβουδάκης, διευθυντὴς τοῦ καταστήματος Ἐφετζιόγλου.
- 19) Χρῖστος Μπρωκούμης, καπνέμπορος.
- 20) Νικόλαος Μανρομιχάλης, ἀσφαλίστης.
- 21) Παναγιώτης Δημητρίου, ἔμπορος οἰνοπνευματωδῶν ποτῶν.
- 22) Φραντζῆς Λασκαρίδης, μεταρράτης.

λάινισαν, ἐβασάνισαν καὶ κατεπίεσαν τοὺς Τούρκους, οὐχὶ πολλὰς ἡμέρας μετὰ τὴν ἐμφάνισίν των, ἐστράφησαν καὶ καθ' ἡμῶν. Ὁ λαὸς ἐστέναζεν αἰσθανόμενος τὸ βάρος νέου ζυγοῦ τρομερωτέρου τοῦ πρώτου καὶ ἐπαχθεστέρου. Ἡ τυραννία ἡῤῃσεν εἰς βαθμὸν ἀφάνταστον εἰς τὰ χωρία, ἐνθα ὁ πληθυσμὸς εὐρίσκετο εἰς τὴν διάθεσιν τοῦ πρώτου Βουλγάρου στρατιώτου, ἢ τοῦ κομιτατζῆ. Ἡ μητρόπολις ἐπὶ τῇ ἐλπίδι, ὅτι θὰ ἐμετρίαζε τὰ δεινὰ τοῦ ποιμνίου ἡθέλησεν ἐπανειλημμένως νὰ ἐπέμβῃ καὶ νὰ μεσιτεύσῃ παρὰ ταῖς βουλγαρικαῖς ἀρχαῖς. Ἀλλ' ἀντετάχθη αὐτῇ μετ' ἀνηκούστου ἱταμότητος καὶ βαρβαρότητος, ὅτι οἱ Βούλγαροι δὲν δέχονται συμβουλὰς παρ' Ἑλλήνων μητροπολίτου καὶ ὑπεδείχθη μάλιστα καὶ ἐδόθη νὰ ἐννοηθῇ, ὅτι μόνον ὁ ἐκβουλγαρισμὸς θὰ ἠδύνατο νὰ ἀπαλλάξῃ τὸν πληθυσμὸν ἀπὸ τῶν καταπιέσεων. Καὶ ὅμως δὲν ἀπέκρουσαν τῶν χριστιανῶν μου τὰς προσφορὰς ὑπὲρ τῶν Βουλγάρων τραυματιῶν ἀνερχομένας εἰς ἄνω τῶν 40 χιλιάδων φράγκων.

»Μετὰ τὴν κήρυξιν ὅμως τοῦ πολέμου ἡ κατάστασίς μας ἐπεδεινώθη. Καὶ ὡμίουν ἀπροκαλύπτως οἱ Βούλγαροι περὶ σφαγῶν καὶ πυρπολήσεων, ἐνφ' συγχρόνως αἱ διαρπαγαί, ἀτιμώσεις καὶ ποικίλοι ἐκβιασμοὶ εὐρίσκοντο εἰς τὴν ἡμερησίαν διάταξιν.

»Ἡ ἐπιτυχία τῶν ἐλληνικῶν ὅπλων ἐπηύξανε τὴν μανίαν τῶν Βουλγάρων. Ἡ λύσσα των εἶχε φθάσει εἰς τὸ ἀπροχώρητον. Σχέδιον, καταστρωθὲν ἀναμφιβόλως πρὸ πολλοῦ, θὰ ἐτίθετο εἰς ἐφαρμογὴν. Ἡ μητρόπολις προέβλεπε τοιοῦτόν τι, ἀλλ' ἦτο ἀδύνατον νὰ προλάβωμεν τὸ κακόν. Εἴμεθα ἐντελῶς ἀνίσχυροι.

»Τὴν 16ην ἰουνίου δι' ὑπαλλήλων τῆς δημοχρίας ὃ τε στρατιωτικὸς καὶ ὁ πολιτικὸς διοικητὴς ἐκτὸς ἐμοῦ προσεκάλεσε καὶ διαφόρους ἐγκρίτους πολίτας, ἵνα τὴν 6ην ὥραν μ. μ. προσερχομένοις εἰς τὸ ἄλλοτε τουρκικὸν ἀναγνωστήριον γνωρίσῃ ἡμῖν κυβερνητικὰς διαταγὰς.

»Σκοπίμως προσεκάλεσε καὶ Ὀθωμανοὺς καὶ Ἰσραηλίτας, ἵνα μὴ οἱ Ἕλληνες ὑποπιεύσωσιν τι καὶ κατὰ συνέπειαν ἀποκρυβῶσι. Πράγματι τὴν 6ην ὥραν τόσον ἐγὼ μετὰ τοῦ ἀρχidiaκόνου, ὅσον καὶ οἱ λοιποὶ πρόκριτοι μετέβημεν εἰς τὸ ἐν λόγῳ ἀναγνωστήριον ἀλλὰ σκοπίμως καὶ πάλιν ὁ στρατιωτικὸς διοικητὴς ἀπουσίαζε κατ' ἐκείνην τὴν στιγμήν, οὕτως ὥστε ἐδέησεν ὁ πολιτικὸς διοικητὴς Ράδες νὰ

ἐξέλθῃ εἰς ἀναζήτησιν αὐτοῦ καὶ νὰ ἐπιστρέψῃ μετ' αὐτοῦ μόνον περὶ τὴν 8ην ὥραν.

Ὁ πολιτικὸς διοικητὴς λαβὼν τὸν λόγον εἶπε περίπου τὰ ἑξῆς:

«Σὰς προσεκάλεσα νὰ σὰς ἀναγγείλω, ὅτι ἐπειδὴ οἱ Ἕλληνες κάτοικοι παρὰ τὰς προτροπὰς τοῦ δημοσίου κήρυκος καὶ τοῦ ἀρχιερέως των δὲν πορέδωκαν μέχρι τοῦδε τὰ ὅπλα αὐτῶν ἀνερχόμενα εἰς πολλὰς χιλιάδας, ἔχοντες ἴσως σκοπὸν νὰ ἐπαναστατήσωσι κατὰ τοῦ καθεστώτος, κρατῶ ὥς ὁμήρους πάντας ὑμᾶς μέχρις ὅτου ἀναγκασθῶσιν οἱ πολῖται καὶ παραδώσωσι τὰ κεκρυμμένα ὅπλα των».

»Εἰς ταῦτα ἐγὼ διὰ διαφόρων ἐπιχειρημάτων ἀπέδειξα αὐτῷ, ὅτι οἱ Ἕάνθιοι, εἰ καὶ ἐδόθησαν κατὰ διαφόρους ἐποχὰς εὐκαιρίαὶ κατὰλληλοι, οὐδέποτε διανοήθησαν τοιοῦτόν τι, οὐδὲ τῆς ἀξιοπρεπείας των εἶνε νὰ προδῶσιν εἰς τοιαῦτά τινα, ὅποια διενεοῖτο οὕτως.

»Ἐν τούτοις παρ' ὅλα τὰ ἐπιχειρήματά μου, ὁ διοικητὴς ἐπανελάβε καὶ πάλιν, ὅτι πρὸς πρόληψιν παντὸς ἐνδεχομένου κρατεῖ ὥς ὁμήρους ἅπαντας τοὺς προσκληθέντας, πλὴν τῶν Ὀθωμανῶν, Ἰσραηλιτῶν καὶ ἐμοῦ, τὸ μὲν λόγῳ τοῦ ἀξιωματός μου, τὸ δὲ διότι οἱ ἐναπομείναντες Ἕλληνες κάτοικοι τῆς Ἐάνθης, θὰ εἶχον τὴν ἀνάγκην ἐμοῦ πρὸς πραγμάτων τοῦ σκοποῦ μας!

»Μὴ ἐπιτραπέντος τίποτε ἄλλο νὰ εἴπωμεν, τοὺς μὲν Ὀθωμανοὺς καὶ Ἰσραηλίτας ὠδήγησαν στρατιῶται εἰς τὰς οἰκίας των, ἐπειδὴ ἡ ὥρα εἶχε παρέλθει, ἐμὲ δὲ συνώδευσε μέχρι τῆς μητροπόλεώς μου ὁ ὑποδιοικητὴς, ὅστις καὶ μοὶ προσέθεσεν, ὅτι δὲν πρέπει νὰ ἐξέρχωμαι αὐτῆς, διότι, σκανδαλιζομένων τῶν Βουλγάρων διὰ τὴν ἀπόλυσίν μου, διατρέχω τὸν κίνδυνον νὰ φανευθῶ.

»Οἱ ὥς ὁμηροὶ κρατηθέντες ὁμογενεῖς μετὰ τοῦ ἀρχidiaκόνου μου ὠδηγήθησαν διὰ λογχοφόρων στρατιωτῶν εἰς τὴν ἱερὰν μονὴν τῶν Ταξιαρχῶν, τὴν δὲ μεθεπομένην 28 ἰουλίου περὶ τὴν 11ην τῆς νυκτός τῇ συνοδείᾳ καὶ πάλιν 100 λογχοφόρων στρατιωτῶν ὠδηγήθησαν περὶ ἀπὸ τῆς ἱερᾶς μονῆς εἰς τὸν σιδηροδρομικὸν σταθμὸν καὶ ἐκεῖθεν σιδηροδρομικῶς μετεφέρθησαν εἰς ἄγνωστον διεῦθυνσιν. Παρ' ὅλας τὰς προσπάθειάς ἡμῶν, ἡ τύχη τῶν δυστυχῶν αὐτῶν ὁμῶν ἀγνοεῖται μέχρι σήμερον.

»Τὴν 5ην ἰουλίου ὃ τε πολιτικὸς καὶ στρατιωτικὸς διοικητὴς μετ' ἀξιωματικοῦ ἐλθόντες εἰς τὴν μητρόπολιν προέβησαν εἰς ἐρεῦ-

νας αὐστηράς πρὸς ἐξεύρεσιν, ὥς μοι εἶπον, ὕλων καὶ τηλεβόλων. Ἐπειδὴ δὲ μετὰ μακρὰν ἔρευναν οὐδὲν εὔρον, βαρέως φέροντες τοῦτο, ἐξεδίωξαν ἀπὸ τῆς μητροπόλεως τὴν ἀδελφὴν, τὴν ἀνεψιὰν καὶ τοὺς ὑπαλλήλους μου, ἐμὲ δὲ περιώρισαν ἐν τῇ μητροπόλει, ὀρίσαντες λογχοφόρους φρουροὺς περὶ τοὺς 25 κατὰ τὴν θύραν καὶ περὶ τὸ μητροπολιτικὸν μέγαρον, ἀπαγορεύσαντες συγχρόνως τὴν εἴσοδον καὶ ἔξοδον εἰς συγγενῇ, ἢ πολίτῃν, πλὴν τοῦ βοεβόδα Τάνεφ, μαλλιαροῦ ἀγριανθρώπου, ὅστις θὰ μὲ ἔπνιγε, τοῦθ' ὅπερ καὶ προσεπάθησεν, ἐὰν τάχα δὲν ἐπεβαλόμεν εἰς τοὺς χριστιανοὺς νὰ παραδώσωσι τὰ δῆθεν κεκρυμμένα ὄπλα.

»Τὴν ἐπομένην περὶ τὴν 10 1/2 τῆς νυκτὸς ἐνῶ ἐκοιμώμην, ἐλθὼν εἰς τὴν μητροπόλιν μου μὲ ἀφύπνισεν αἴφνης ὁ πολιτικὸς διοικητὴς κ. Ράδεφ, ὅστις μοι ἀνεκοίνωσεν, ὅτι ἔχει ἐντολὴν νὰ μὲ ἀποστείλῃ εἰς Γκιουμουλτζίαν. Χωρὶς νὰ μοι ἐπιτρέψῃ νὰ εἶπω οὐδὲ λέξιν, ἠναγκάσθην νὰ τὸν ἀκολουθήσω πεζῇ μέχρι τοῦ σταθμοῦ τῇ συνοδείᾳ καὶ πάλιν λογχοφόρων Βουλγάρων στρατιωτῶν. Ἐκεῖ ἐπεβιβάσθην τῆς ἀμαξοστοιχίας καὶ ὠδηγήθην εἰς Γκιουμουλτζίαν. Ἐκ τοῦ σταθμοῦ Γκιουμουλτζίνης πεζῇ τρεῖς λογχοφόροι μὲ μετέφερον εἰς τὴν φυλακὴν, ὅπου διαρκῶς μὲ ἐφρούρουν δύο λογχοφόροι, οἵτινες οὐδόλως ἐνόουν νὰπομακρυνθῶσιν οὐδὲ κατὰ σπιθαμὴν ἀπ' ἐμοῦ.

»Τὴν αὐτὴν ἑσπέραν, ἦτοι τὴν 5ῃν Ἰουλίου, τοὺς ἐν τῇ ἱερᾷ μονῇ τῶν Ταξιαρχῶν κρατούμενους 21 προκρίτους πολίτας παραλαβόντες περὶ τοὺς 130 στρατιῶται κατὰ στοίχους ἀνὰ δύο μετέφερον εἰς τὸν σταθμὸν καὶ ἐκείθεν εἰς Γκιουμουλτζίαν, ὅπου καὶ ἐφυλάκισαν αὐτούς.

»Καὶ τὰ μὲν παθήματα ἐμοῦ, ὃν πάντοτε ἠγνόηλουν οἱ φρουροὶ στρατιῶται ἦσαν ὅπωςδὴποτε ἀνεκτά, παραβαλλόμενα πρὸς τὰ παθήματα τῶν λοιπῶν φυλακισμένων προκρίτων, διότι τὴν νύκτα προσελθόντες ἀρκετοὶ κοιμηταζήδες προσεπάθουν νὰ παραβιάσωσι τὰς θύρας τῶν φυλακῶν, ἵνα εἰσελθόντες γνωρίσωσι τοὺς φυλακισμένους, πράγματι ὅμως εἶχον σκοπὸν νὰ φονεύσωσιν, ἂν οὐχὶ πάντας, τοὐλάχιστον ὅμως τινὰς ἐξ αὐτῶν.

»Πᾶς τις ἐννοεῖ ὅποῖος ἦτο ὁ φόβος καὶ ἡ συγκίνησις τῶν δυστυχῶν ὁμήρων, οἵτινες ἦκουον μάλιστα τὰς μετὰ τῶν φρουρῶν συνεννοήσεις.

»Εἰς τὴν φυλακὴν ἔμεινα τρεῖς ἡμέρας, τέσσαρες δὲ οἱ λοιποὶ

ὁμογενεῖς, ἦτοι μέχρι τῆς 9 Ἰουλίου. Κατὰ τὸ διάστημα τοῦτο οἱ φρουροὶ ἢ μᾶλλον οἱ δῆμοι λαβόντες διαταγὴν νὰποχωρήσωσιν ἀπὸ τῆς πόλεως μετὰ τοῦ λοιποῦ βουλγαρικοῦ στρατοῦ ἠρώτησαν τὸν διοικητὴν τί δέον νὰ πράξωσι περὶ ἐμοῦ, ἦτοι εἰς ποῖον ὀφείλουσι νὰ παραδώσωσι τὸν αἰχμάλωτον ἀρχιερέα. Ἠδυνήθην νὰ πληροφωρηθῶ, ὅτι ὁ διοικητὴς ἀπήντησεν, ὅτι περὶ ἐμοῦ θὰ γείνη ἰδιαιτέρα σκέψις καὶ ὅτι ἴσως θὰ μὲ ἀπέλυνον.

»Περὶ τὴν 8ῃν ὥραν ἐμφανίζεται ἐμπροσθέν μου εἰς λοχίας καὶ ἀντὶ κατὰ τὴν διαβεβαίωσιν τοῦ διοικητοῦ πρὸς τὸν στρατιώτην, νὰ ἀπολυθῶ, μοι ἀνήγγειλεν ὁ ἐν λόγῳ λοχίας, ὅτι, τῶν ἄλλων ὁμήρων ἀπολυθέντων ἤδη, ἐμὲ θὰ ἀποστεύωσιν ἐφ' ἀμαξίᾳ εἰς τὸ Χάσκοβον τῆς Βουλγαρίας, ἀπέχον ἀπὸ τῆς Γκιουμουλτζίνης δύο ἡμέρας καὶ ὅτι δέον ἐντὸς δύο ὥρῶν νὰ ἐτοιμασθῶ προμηθευόμενος τροφὴν καὶ ὅτι ἄλλο ἤθελον.

»Μετὰ δύο ἀκριβῶς ὥρας ἦλθε καὶ πάλιν ὁ λοχίας καὶ μὲ παρέλαβεν, ἵνα μὲ ὀδηγήσῃ εἰς τὰς ἀρχάς. Ἀλλὰ παρ' ἐλπίδα μόλις ἐξήλθομεν τῆς φυλακῆς μοι λέγει ἐμπιστευτικῶς, ὅτι δὲν ἐξευρέθη ἀμαξία πρὸς μεταφοράν μου εἰς Χάσκοβον, ἀλλὰ θὰ μὲ παραδῶσῃ εἰς τινα οἰκογένειαν πρὸς φύλαξίν μου μέχρι νεωτέρας διαταγῆς. Μὲ μετέφερον λοιπὸν πράγματι εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ ἱατροῦ κ. Ματσοπούλου, ὅπου παρέμεινα τρεῖς ἡμέρας ἐλεύθερος πλέον.

»Τὴν πρώτην ἡμέραν τῆς μεταβάσεώς μου εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ κ. Ματσοπούλου, ἦτοι τρεῖς ὥρας μετὰ τὴν ἀποφυλάκισίν μου, τῇ ἐνεργείᾳ τοῦ κ. Ματσοπούλου, ὅστις πλείστας ὅσας παρέσχεν ἐπηρεασίας πρὸς τοὺς ἀσθενεῖς τοῦ στρατοῦ, ἀπελύθη καὶ ὁ ἱατρὸς Καραλέτσος λόγῳ ἀσθενείας.

»Ὁ κ. Ματσοπούλος δὲν ὤκνησε νὰ ἐνεργήσῃ ὑπὲρ τῆς ἀπελευθερώσεως καὶ τῶν λοιπῶν 20, λαβὼν μάλιστα ὑπόσχεσιν παρὰ τῶν ἀρχῶν, ὅτι περὶ τὸ μεσονύκτιον, ἢ δύο ὥρας πρὸ τῆς ἀναχωρήσεώς των θὰπέλυνον καὶ αὐτούς. Πράγματι ἐτήρησαν τὴν ὑπόσχεσιν, ἀφοῦ ὅμως ὑπέβαλον αὐτοὺς εἰς χρηματικὴν ἀφαίμαξιν, ἀρκετὰ σπουδαίαν. Καὶ οἱ μὲν 20 ὁμογενεῖς τῆς Ξάνθης κατέβαλον τὸ ποσὸν τῶν 1200 λιρῶν, ἐγὼ δὲ ἐμέτρησα εἰς τοὺς Βουλγάρους ἱατροὺς τοῦ νοσοκομείου 58 λίρας ἐπὶ ἀποδείξει.

»Τὴν 14ῃν Ἰουλίου μετὰ τῶν λοιπῶν ὁμογενῶν ἀνεχωρήσαμεν

ἐφ' ἁμαξῶν μεταβαίνοντες εἰς τὴν Ξάνθην κατεὶλημμένην οὖσαν ὑπὸ τοῦ ἑλληνικοῦ στρατοῦ. Μετὰ πορείαν 10 ὥρων ἐφθάσαμεν εἰς Ξάνθην, ἔνθα ἐξηλθον ἅπαντες οἱ κάτοικοι πρὸς προὔπαντήσιν μας. Ἡ ὑποδοχή, ἣν μᾶς ἔκαμαν τὰ πνευματικά τέκνα τῆς ἑδρας τῆς ἐπαρχίας μου εἶνε ἀνωτέρα πάσης περιγραφῆς.

»Κατ' ἀπαίτησιν τῶν χριστιανῶν μου περιεβλήθην ἔξω τῆς πόλεως τὴν ἀρχιερατικὴν μου στολὴν καὶ μετὰ τῶν ἱερέων καὶ λοιπῶν χριστιανῶν διηυθύνθημεν εἰς τὸν μητροπολιτικὸν ναόν, ὅπου ἐτελέσαμεν δοξολογίαν παρουσίᾳ τοῦ κ. μεράρχου καὶ τῶν ἄλλων στρατιωτικῶν ἀρχῶν, τὸ μὲν ἐπὶ τῇ ὑπὸ τοῦ γενναίου ἑλληνικοῦ στρατοῦ ἀπελευθερώσει τῆς Ξάνθης ἀπὸ τοῦ βουλγαρικοῦ ζυγοῦ, τὸ δὲ ἐπὶ τῇ διασώσει ἡμῶν.

»Αὕτη εἶνε ἐν ὀλίγοις ἡ ἀφήγησίς μου. Διήλθομεν ἡμέρας ἀγωνίας, τὸν δὲ θάνατον ἀνεμένομεν ἀπὸ ὥρας εἰς ὥραν.

Καὶ ὅταν ἐλέχθη εἰς τὴν Α. σεβασμιότητα, ὅτι ἦτο ἔργον τῆς θείας προνοίας νὰ ζήσῃ, ἵνα ἴδῃ τὴν Ξάνθην ἔστω καὶ δι' ὀλίγον καιρὸν ἔλευθέραν, ἀσφαλῶς ὁμῶς εἴην Καβάλλαν πάντοτε ἑλληνικήν, ὁ ἱεράρχης μετὰ ψυχικοῦ πόνου ἀπήντησεν·

«Ἐπρεπε νὰ μὲ φονεύσωσιν οἱ κακοῦργοι, ὅπως ἐφόνευσαν καὶ τὸν μητροπολίτην Μελετίου, διότι φρονῶ, ὅτι ὁ θάνατός μου ἀσφαλῶς θὰ καθίστα τὴν Ξάνθην ἑλληνικήν».

Τῇ δὲ 12 ἰουλίῳ καὶ ἐν ὥρᾳ νυκτὸς Βούλγαροι στρατιῶται φεύγοντες ἀπήγαγον τοὺς Ἑλλήνας Βασίλειον Σαμαράν, καπνεργάτην, Βλάσιον Παρασκευᾶν, κρεοπώλην, Μιχαὴλ Ἀλατᾶν, ἔμπορον, Ἀχιλλέα Μπότσαρην, εἰσπράκτορα τοῦ μουσικοῦ καὶ γυμναστικοῦ συλλόγου «Ὁρφεύς», Εὐάγγελον Διονυσίου, παιδονόμον τοῦ ἀρρεναγωγείου, καὶ Εὐάγγελον Π. Ἀγγέλου, ὀφασματοπώλην, οἷς, ἀποῦ ἐδασάνισαν, κατέσφαξαν, καταλιπόντες φρικωδῶς ἠκρωτηριασμένα τὰ πτώματα.

Ὁ καπνεργάτης Ἰωάννης Ἀντίνας, δις συλληφθεὶς καὶ δαρεὶς μέχρις αἵματος, ἐφονεύθη τὴν 7ῃν πρωΐνῃν ὥραν τῆς 9 ἰουλίου ἐντὸς τοῦ διοικητηρίου ὑπὸ Βουλγάρων χωροφυλάκων διὰ περιστροφῶν. Ὁ δὲ ἱατρός κ. Καλένρας ἀπειληθεὶς ἐβιάσθη νὰ υπογράψῃ ἔκθεσιν, ὅτι δέσθην ὁ φονευθεὶς ἠντοκτόνησε! Τὸ πτώμα παραδοθὲν τὴν

ἑσπέραν εἰς τοὺς οἰκείους πρὸς ταφὴν, ἔφερε φρικώδη ἴχνη μαρτυρίου. Τὸ ἵνιον ἦτο ἐξοιδημένον, αἱ πλευραὶ καὶ ἡ σπονδυλικὴ στήλη τεθραυσμένα, τὸ δὲ σῶμα κατόμαυρον ἐκ τῶν καώσεων.

Κατὰ τὰς τελευταίας ἡμέρας τῆς βουλγαρικῆς κατοχῆς ἐκρατοῦντο ἐν ταῖς φυλακαῖς τῆς Ξάνθης 28 Ἕλληνες, ἐν οἷς ὁ ἱερεὺς καὶ ὁ διδάσκαλος τοῦ χωρίου Σαρί-σαμπάν. Οἱ Βούλγαροι στρατιῶται φεύγοντες τὴν αὐγὴν τῆς 12 ἰουλίου ἐτοποθέτησαν ἐντὸς τῶν φυλακῶν

Τὰ ἐκ τοῦ πυρὸς ἐρείπια τῶν φυλακῶν τῆς Ξάνθης, ὅπου προέκειτο νὰ γίνωσιν ὁλοκαύτωμα οἱ κρατούμενοι ὁμοῖοι, ἐν οἷς καὶ ὁ εἰκονιζόμενος ἱερεὺς.

βρόμβας καὶ θρυαλλίδας, χύσαντες καὶ πετρέλαιον, εἴτα δ' ἔβαλον πῦρ, καὶ ἐξεκένωσαν τὴν πόλιν. Οἱ κρατούμενοι ἀσφαλῶς θὰ εὗρισκον οὕτω θάνατον μαρτυρικόν, ἂν μὴ οἱ Ὀθωμανοὶ Σερίφ Ἀλῆς καὶ Χατζῆ Ἀχμέτ καὶ ὁ Ἰσραηλῆτης Φερνανδὲξ ἀντελαμβάνοντο τὰς φλόγας καὶ ἔθραυον τὰς θύρας τῆς φυλακῆς, δι' ὧν ἐξελθόντες οἱ κρατούμενοι ἐσώθησαν.

Ἀπαγωγαὶ προκρίτων ἐγένοντο καὶ ἐκ τῶν χωρίων τῆς περιφε-

ρείας τῆς Ξάνθης. Οὕτως, ἀπῆχθησαν, πλὴν ἄλλων, οἵτινες ἀφεθέντες ἐλευθεροὶ ἐπέστρεψαν εἰς τὰς ἐστίας των, καὶ οἱ ἐξῆς ὀνομαζόμενοι, ὧν ἀγνοεῖται ἡ τύχη·

Ἐκ Βολούστρας (ἀρχαίων Ἀβδήρων)· οἱ Σταυράκης Εὐσταθίου, Παναγιώτης Τουμπάς, Εὐάγγελος Μόρφου, Ἐλευθέριος Καρπούζογλου, Θεόδωρος Μπαρμπώνης, Γεώργιος Κοντογιάννης, Εὐάγγελος Ἰμάμογλου.

Ἐκ Γενή-κιοῦ· οἱ Ἀθανάσιος Μακρῆς, Θεόδωρος Γεωργίου, Χαρίσης Γεωργίου, Λάζος Καφετζῆς, Ἰωάννης Κουγιουμτζῆς, Γεώργιος Κανούρας, ἱατρός, Μαργαρίτης Ψωμάς, Γεώργιος Πατσαθούρας, Πέτρος Κουγιουμτζῆς, οἰκογενειακῶς δὲ οἱ Κυριάκος Καμπούρης, Ἀθανάσιος Ματσίαρης, Στέργιος Τσιπέλης, Θεόδωρος Τσιπέλης, Ἰωάννης Μανώλης, Λάζος Μπόφτης, Ἰωάννης Κύρκου, Κωνσταντῖνος Κύρκου, Ἀλέξανδρος Παπουτσόγλου, Ἰωάννης Παπουτσόγλου, Βασίλειος Ἀρναούτης, Πέτρος Μανώλης, Πέτρος Καραμπατζιάκης, Κωνσταντῖνος Χατζηϊωάννου, Γεώργιος Μηλιώνης, Ὑπαπαντῇ Μηλιώνη μετὰ τῶν τριῶν ἀνηλίκων τέκνων της, Ἀθανάσιος Τούρλας, Γεώργιος Ροῦσος, Κυριάκος Κύρκου, Γεώργιος Τσακίρης, Ἄννα Θεοδ. Μπογιατζῆ μετὰ τῶν τέκνων της καὶ αἱ οἰκογένειαι, ἄνευ τῶν συζύγων, Μιχαὴλ Πισίκα, Σάββα Πισίκα, Βασιλείου Πισίκα, Ἀλεξάνδρου Μπούζουγλου, μουχτάρη, Ἀθανασίου Κόρνου.

Ἐκ Κουγιούνκιοῦ· οἱ Νικόλαος Γονδῆς, μουχτάρης, Ἀθανάσιος Κυριαζῆς, Νικόλαος Ἀλεξίου, Ἀλέξιος Ἀλεξίου, Παναγιώτης Θεοδώρου.

Οἱ δ' ἀκολουθῶς ὀνομαζόμενοι χωρικοί, ὀδηγηθέντες εἰς ἀγγαρείαν, δὲν ἐπανήλθον ἔκτοτε, ἦτοι· οἱ Μιχαὴλ Π. Μόρφης, Φώτιος Βαρίτης, Θωμᾶς Τσιρχόογλου, Φραντζῆς Δερμιτζιόγλου, Φώτιος Καλαβατζῆ, Σπύρος Καρακατσάνης, Σταῦρος Ἀπ. Μακρῆς, Ἄγγελος Δημητρίου, Ἀθανάσιος Ἀγγέλου, Κώστας Φραντζῆς.

Κατὰ ταῦτα ὑπὸ τῆς κοινοβουλευτικῆς ἐπιτροπῆς ἐξηκριβώθη, ὅτι ὁ ἀριθμὸς τῶν παθόντων ἐν Ξάνθῃ, Γενήκιοι, Κουγιούνκιοι καὶ Βολούστρα ἀνέρχεται εἰς 219, ἀγνοεῖται δὲ ἡ τύχη 183 ἐκ τῶν ἀπαχθέντων Ἑλλήνων.

Καὶ τῆς Ξάνθης αἱ καταστροφαὶ ὑπὸ τῶν φευγόντων Βουλγάρων θὰ ἦσαν μεγαλύτεραι, ἀλλ' ἡ ταχεῖα προσέλασις τοῦ ἑλληνικοῦ

στρατοῦ προέλαβε καὶ ἐκεῖ δεινότερας συμφορὰς καὶ συνετέλεσεν εἰς τὴν ἀπαλλαγὴν τῶν ὁμήρων ἐκείνων, ὧς δὲν εἶχον προφθάσει νὰ στελῶσιν εἰς τὰ ἐνδότερα τῆς Βουλγαρίας. Ἐντεῦθεν δ' ἐξηγεῖται ἡ ἀπόλυσις ἐν Γκιουμουλτζίνῃ τοῦ μητροπολίτου Ξάνθης καὶ τῶν εἰκοσιν ἐνὸς συναπαχθέντων.

Διὰ τοῦτο δὲ ὁ ἑλληνικὸς στρατὸς ἐγένετο καὶ ἐν Ξάνθῃ ἐνθουσιωδέστατα δεκτὸς ὡς ἐλευθερωτῆς οὐ μόνον παρὰ τῶν Ἑλλήνων, ἀλλὰ καὶ παρὰ τῶν Μουσουλμάνων, ἐμφαντικώτατα πανηγυρισάντων τὴν ἡμέραν ἐκείνην τὴν ἀπελευθέρωσιν αὐτῶν ἀπὸ τοῦ βουλγαρικοῦ ἄλγους.

Τὰ μαρτύρια καὶ ἡ ἀπελευθέρωσις τῶν ὁμήρων.

Κατόπιν ἐπανελημμένων διαβημάτων τῶν ἐν Σόφρῃ πρεσβευτῶν Γαλλίας καὶ Γερμανίας, αἱ βουλγαρικαὶ στρατιωτικαὶ ἀρχαὶ ἠναγκάσθησαν νὰ φέρωσιν ἐλευθέρους τοὺς ἐκ Ξάνθης καὶ Γκιουμουλτζίνης Ἕλληνας, οὓς ὁ βουλγαρικὸς στρατὸς ἐποχωρῶν εἶχε συλλάβει καὶ μεταφέρει εἰς Βουλγαρίαν ὡς ὁμήρους. Οἱ δυστυχεῖς ὅμοιοι ἀφεθέντες ἐλευθεροὶ μετέβησαν εἰς Πύργον καὶ διὰ τοῦ γερμανικοῦ ἀτμοπλοίου «Τένεδος» ἀφίχθησαν εἰς Κωνσταντινούπολιν, ὅπου ἐπανήλθον εἰς τὰ ἴδια.

Εἶνε ἀπερίγραπτα ὅσα ὑπέστησαν οἱ μάρτυρες. Μετεφέρθησαν εἰς Ἀδριανούπολιν, ἐκεῖθεν εἰς Μουσταφᾶ πασᾶ, Σέλημνον καὶ Καζάν. Ἐδάρησαν, ὀβριόθησαν, ἐλθιστεύθησαν, ἔμειναν νήστευσι καὶ ἐπὶ δύο μῆνας ἐκρατοῦντο εἰς τὰς φυλακάς. Εἰς τὰς διαφόρους πόλεις, ὅπου μετεφέροντο, αὐτοὺς παρουσίαζον ὡς αἰχμαλώτους τοῦ ἑλληνικοῦ στρατοῦ. Ὁ ὄχλος ἔπτυσεν καὶ ὕβριζεν αὐτούς, ἐν τῷ σταθμῷ δὲ τοῦ Τσιρπάν θὰ ἐλιθοβολοῦντο ὑπὸ τοῦ μαινομένου πλήθους. Καθ' ὅλον τὸ διάστημα τῆς ἐν Βουλγαρίᾳ διαμονῆς των ἐκρατοῦντο ἐν Καζάν. Προτοῦ μετενεχθῶσιν ἐκεῖ, ἐλθιστεύθησαν ἐντὸς ἐνὸς δάσους ἐθρῖσκομένου μεταξὺ Καζάν καὶ χωρίου Μόκρενα. Οἱ φρονεοὶ των, χωρικοὶ μὲ ἀπαισίας μορφάς, ἐδήλωσαν ὅτι θὰ ἐφόνεον αὐτοὺς ἐὰν δὲν ἔδιδον τὰ χρήματά των. Τὰ ἔδωσαν καὶ ἔσωσαν τὴν ζωὴν των. Τόσον βαρβάρως ἐφέροντο οἱ Βούλγαροι στρατιῶται πρὸς αὐτοὺς ὥστε ἔδερον καὶ τοὺς χωρικοὺς ἐκείνους, οἵτινες ἠθέλησαν νὰ δώσωσιν αὐτοῖς τροφάς.

ΓΚΙΟΥΜΟΥΛΤΖΙΝΑ.

Ἡ κοινοβουλευτικὴ ἐπιτροπὴ ἐξηκράβωσεν, ὅτι ὑπῆρχον ἀπὸ τῆς ἀρχῆς τῆς βουλγαρικῆς κατοχῆς ἐπίσημοι ἐκ Σόφιας ὑποδείξεις εἰς τὰς ἀρχάς περὶ τῆς σκοπιμότητος διὰ τὴν βουλγαρικὴν πολιτικὴν τοῦ ἐκκαθαρισμοῦ καὶ τῆς περιφερείας τῆς Γκιουμουλτζίνης ἐκ τοῦ τουρκικοῦ καὶ εἰτα τοῦ ἑλληνικοῦ πληθυσμοῦ οὕτως, ὥστε τὸ ἔδαφος νὰ μείνῃ ἐλεύθερον πρὸς ἐγκατάστασιν ἀποίκων ἐκ Βουλγαρίας. Διὰ τοῦτο δὲν ὑπάρχει καὶ ἐν τῇ περιφερείᾳ τῆς Γκιουμουλτζίνης τουρκικὸν χωρίον, οὗ οἱ Βούλγαροι νὰ μὴ ἔχωσιν ἐξολοθρεύσει τοὺς ἀρρενας προκρίτους. Κατὰ δὲ τὸν Ιούλιον, φεύγοντες οἱ Βούλγαροι πρὸ τοῦ προελάνοντος ἑλληνικοῦ στρατοῦ, ἔκανσαν βορείως τῆς Γκιουμουλτζίνης, δέκα ὁκτώ χωρία τουρκικά, ὧν οἱ κάτοικοι πεινῶντες καὶ γυμνητεύοντες, κατέφυγον, ὅπως σωθῶσιν, ἐντὸς τῶν χαράδρων τῆς Ροδόπης, ὁπόθεν ἐξῆλθον μόνον, ὅταν ἐβεβαιώθησαν περὶ τῆς προελάσεως τῶν Ἑλλήνων, οὓς ὑπεδέχθησαν ἐγκαρδίως ὡς σωτήρας καὶ ἐλευθερωτάς.

Καὶ πρὸς τὸ δικαίωμα τῆς περιουσίας οὐδένα οἱ Βούλγαροι ἔδειξαν σεβασμόν. Ἀπεγύμνωσαν τελείως τὰ καταστήματα τῆς πόλεως καὶ διήρπασαν καὶ ἐλήστευσαν τῶν χωρικῶν τὰς περιουσίας. Αὐτὸς ὁ Βούλγαρος διοικητὴς ἐσφετερίσθη δέκα χιλιάδας φράγκων ἐκ τοῦ δημαρχιακοῦ ταμείου Γκιουμουλτζίνης. Ἡ δὲ ὑπὸ τὸν ἀρχικομτατζήν Τάνεφ βουλγαρικὴ συμμορία ἐλυμαίνεται, μέχρι τῆς ἡμέρας τῆς φυγῆς τοῦ βουλγαρικοῦ στρατοῦ, πάντα τὰ περὶ χωρὰ, ληστεύουσα καὶ φονεύουσα Μουσουλμάνους τε καὶ Ἕλληνας.

Ἦνα δὲ μὴ καὶ ἡ Γκιουμουλτζίνα ὑστερήσῃ εἰς τὸν ἐπαχθὴ καὶ βάρβαρον φόρον τῶν ὁμήρων, συνελήφθησαν ὑπὸ τῶν Βουλγάρων, ἀνευ ἄλλης αἰτίας, τῇ 26 Ιουνίου 1913 οἱ κάτωθι ὀνομαζόμενοι δέκα ἐπὶ πρόκριτοι, ἐν οἷς καὶ ὁ ἀρχιερατικὸς ἐπίτροπος, ἦτοι·

1. Ἀρχιμανδρίτης Νικόλαος, ἀρχιερατικὸς ἐπίτροπος.	
2. Γεώργιος Σήτης, τραπεζίτης, ἀντιπρόσωπος τῆς Deutsche Bank	ἐτῶν 70
3. Θεοχάρης Ζωϊόγλου, ἔμπορος ἀποικιακῶν	> 45
4. Δημήτριος Βοντιάδης, δικηγόρος	> 60
5. Ἀλέξανδρος Χρηστίδης, ἰατρός	> 45
6. Περικλῆς Κατσανόπουλος, ἔμπορος καπνῶν	> 45
7. Σπύρος Παρασκευᾶ,	> 55
8. Διαμαντῆς Βογιαζόγλου,	> 30
9. Ἀπόστολος Γιαγιτζίδης, ἔμπορος οἰνοπνευμάτων	> 50
10. Ἰωάννης Ἀθανασιάδης, ἰδιοκτῆτης ξενοδοχείου ἢ «Ροδόπη»	> 45
11. Χριστόφορος Πουᾶλας ἰδιοκτῆτης ξενοδοχείου ἢ «Κωνσταντινούπολις»	> 50
12. Γεώργιος Σκουτέρης, τέως στρατιώτης ἐν τῷ ὀθωμανικῷ στρατῷ	> 24
13. Νικόλαος Καραμπάσης, καπνεργάτης	> 25
14. Εὐάγγελος Κωνσταντίνου, καφεπώλης τοῦ σταθμοῦ	> 55
15. Παναγιώτης Τσάμης, φαρμακοποιὸς	> 30
16. Σοφοκλῆς Κομνηνός, διδάσκαλος τῆς Ὑσανακλείου σχολῆς	> 30
17. Συμεὼν Χριστοδούλου, ἔμπορομεσίτης	> 60

Τρεῖς ἄλλοι, ὁ Ἰωάννης Ζωΐδης τραπεζίτης, ὁ Μενέλαος Παυλίδης, ἔμπορος καὶ ὁ Ἀθανάσιος Τσάμης, διαχειριστὴς τῆς λέσχης, καίπερ συλληφθέντες, ἀπελύθησαν διὰ τινων προσωπικῶν ἐνεργειῶν.

Οἱ συλληφθέντες πολῖται οὗτοι τῆς Γκιουμουλτζίνης ἀπῆχθησαν ἐκεῖθεν τῇ 27 Ιουνίου (π. ἡ.), διασπρόμενοι εἰς τὸν σταθμὸν τοῦ σιδηροδρόμου καὶ ὠδηγήθησαν εἰς τὴν Ἀδριανούπολιν, ὅπου ἐθεάθησαν. Ἐκεῖθεν οὐδεὶς ἔμαθέ τι θετικὸν περὶ τῆς τύχης αὐτῶν.

Τὴν πρωτὰν τῆς 12 Ιουλίου ἔθεσαν οἱ Βούλγαροι πῦρ εἰς τὰ πυρομαχικά των, ἅτινα ἐν ἀφθονίᾳ κατέκειντο πρὸ τοῦ σιδηροδρομικοῦ σταθμοῦ. Ἡ ἔκρηξις ὑπῆρξε σφοδροτάτη, ἐνσπείρασα τὸν πανικὸν εἰς τὴν πόλιν. Αἱ ὕλοι τῶν οἰκῶν ἐθραύσθησαν πᾶσαι ἐκ τῆς ἐκρήξεως· ἐφανεύθη δὲ καὶ εἰς Ὀθωμανὸς καὶ ἕτερος ἐπληρώθη σο-

Ἡ μέγιστη διαπράξασα κακουγίματα κατὰ τὴν περιφέρειαν Γκιουμουλτζίνης
βουλγαρικῇ συμμορίᾳ τοῦ Τάνεφ.

βαρῶς. Παρεσκευάσθησαν νὰ πυρπολήσωσι καὶ τὸν στρατῶνα, κείμενον ἐντὸς τῆς πόλεως καὶ ἐργαζέοντα ἀφθονίαν ὀπλων, πυρομαχικῶν, ὀβιδίων καὶ βομβῶν, ἅπερ πάντα εἶχον περιβρεῖ διὰ πετρελαίου. Ἡ ἀποτυχία τῆς πυρπολήσεως ταύτης προέλαβε φροδερὰν τῆς πόλεως καταστροφὴν, ἣν εἶχον προδικάσει, ὥς ἀποδεικνύεται καὶ ἐκ τοῦ γεγονότος, ὅτι ὁ ἐν Γκιουμουλτζίνῃ Βούλγαρος ἀρχιμανδρίτης, ἀνὴρ μᾶλλον ἀγαθός, κατὰ τὰς παραμονὰς τῆς ἀναχωρήσεως τῶν Βουλγάρων, συνίστα ἐμπιστευτικῶς εἰς τοὺς κατοίκους νὰ ἐγκαταλίπῃσι τὴν πόλιν, ἥς εἶχεν ἀποφασισθῇ ἡ πυρπολήσις καὶ ἡ σφαγὴ τῶν κατοίκων.

Πρὸ τῆς φυγῆς του ὁ στρατὸς ἀφώπλισε καθ' ὁλοκληρίαν τοὺς Ἕλληνας κατοίκους, ἐνῶ τοῦναντίον ὀπλιζεν ἐπιδεικτικῶς τοὺς Βουλγάρους καὶ τοὺς Ἀρμενίους. Ἀλλὰ καὶ τοὺς Μουσουλμάνους ἐπεζητήσαν νὰ ὀπλίσωσι καὶ νὰ ἐξεγείρωσι κατὰ τῶν Ἑλλήνων, βεβαιούντες αὐτοὺς, ὅτι δῆθεν ἡ πόλις θὰ κατελαμβάνετο τότε ἐπὶ τοῦ τουρκικοῦ στρατοῦ. Ἀλλ' οἱ Μουσουλμᾶνοι ἠρνήθησαν νὰ συμπράξωσι μετὰ τῶν Βουλγάρων.

Εἰς τὰ μουσουλμανικὰ χωρία τῆς περιφέρειας Γκιουμουλτζίνης προσέβησαν οἱ Βούλγαροι βίᾳ εἰς ἀθρόας βαπτίσεις Μωαμεθανῶν, οὓς ραντίζοντες δι' ὕδατος ἐξηγάγαζον κατόπιν νὰ φάγωσι τεμάχιον χοιρίου κρέατος, ὥς σημείον, ὅτι ἀπειτάζαντο τῇ μουσουλμανικῇ θρησκείᾳ, ἥτις ἀπαγορεύει εἰς τοὺς πιστοὺς τῆς νὰ τρώγωσι χοίριον κρέας.

Κατέσχον καὶ ἐν Γκιουμουλτζίνῃ τὰ ὀθωμανικὰ τεμένη, ὧν τὸ ἐν μετέτρεψαν κατὰ τὴν συνήθειάν των, εἰς ναὸν τῶν ἁγίων Κυρίλλου καὶ Μεθοδίου, τὸ δ' ἕτερον κατέστησαν ἀποθήκην παστῶν κρεάτων, φρικωδῶς δζόντων.

Ἄμα τῇ κατοχῇ τῆς Γκιουμουλτζίνης ἐπὶ τοῦ ἑλληνικοῦ στρατοῦ, ἡ ἑλληνικὴ διοίκησις ἀπέδωκε πάραντα (18 ἰουλίου) καὶ ἐν ἐπισήμῳ ἱεροτελεσσίᾳ ἀμρότερα τὰ τεμένη ταῦτα εἰς τὴν λατρείαν τῶν Μουσουλμάνων. Κατὰ τὰς διηγήσεις τῶν παραστάντων μελῶν τῆς ἑλληνικῆς κοινοβουλευτικῆς ἐπιτροπῆς, ἐν τῇ τελετῇ ταύτῃ ὁ μονοφθὴς Γκιουμουλτζίνης Μεχμέτ Ἀρῖφ, τουρκιστὴ ἀνέπεμψεν ἐπ' ἀκροατηρίου τὴν ἀκόλουθον εὐχαριστήριον εἰχὴν πρὸς τὸν Θεόν·

«Θεὲ καὶ Κύριε τοῦ ἑλέους καὶ τῶν οἰκτιρμῶν, ὁ διδάξας ἡμᾶς διὰ τοῦ Θεοῦ σου λόγον, ἀλλὰ καὶ διὰ τοῦ ἱεροῦ παραδείγματος

Πρὸ τοῦ τεμένους τῆς Γιομουλετζίνης, μετὰ τὴν τελετὴν τῆς ἀποδόσεώς του
ὑπὸ τῶν ἐλληνικῶν ἀρχῶν εἰς τοὺς Μουσουλμάνους.

τοῦ ἀγαπητοῦ σου προφήτου Μωάμεθ, ὅπως συναθροιζόμενοι πάντες, προσευχώμεθα καὶ Σοὶ ἀναπέμψωμεν εὐχάς.

»Φύλαττε Κύριε ἐν πλήρει ἀσφαλείᾳ καὶ ἐνημερίᾳ ἐπὶ τοῦ βασιλικοῦ αὐτοῦ θρόνου ἐπὶ μῆκιστον τὸν γαληνότατον βασιλέα καὶ αὐθέντην ἡμῶν Κωνσταντῖνον. (Ἀμήν).

»Καὶ διατήρησον, Κύριε, πιστοὺς καὶ ὑποτελεῖς εἰς τὰς δικαίας αὐτοῦ βουλὰς, ἄνευ διακρίσεως φυλῆς καὶ θρησκευματος πάντας τοὺς ὑπὸ τὸ βασιλικὸν αὐτοῦ σκῆπτρον λαοὺς. (Ἀμήν).

»Καὶ διατήρησον, Κύριε, πιστοὺς πρὸς τὴν Αὐτοῦ Μεγαλειότητα πάντας τοὺς ἀρχηγοὺς καὶ ἀξιωματικοὺς καὶ στρατιώτας καὶ πολιτικούς καὶ θρησκευτικούς λειτουργοὺς, μὴ ἀπομακρύνων αὐτοὺς ἀπὸ τῆς δικαιοσύνης.

»Γένοιτο, Κύριε τοῦ ἐλέους καὶ Θεὲ τοῦ παντός. (Ἀμήν)».

Διαδηλῶν δ' ἐμφαντικώτερον καὶ ὁ μουσουλμανικὸς πληθυσμὸς τὴν ἀπειρον εὐγνωμοσύνην του διὰ τὴν ἀπελευθέρωσιν αὐτοῦ ἀπὸ τῆς ἐπαράτου βουλγαρικῆς δουλείας, ἀπέστειλε τῇ 19 ἰουλίου πρὸς τὴν Α. Μ. τὸν βασιλέα καὶ στρατηλάτην τῶν Ἑλλήνων Κωνσταντῖνον θερμότατον τηλεγράφημα, ἔχον ἐπὶ λέξεσιν οὕτω, κατὰ πιστὴν μετάφρασιν ἐκ τοῦ τουρκικοῦ·

«Πρὸς σέ, Μεγαλειότατε, τὸν φιλοδίκαιον καὶ κραταῖον βασιλέα, καὶ πρὸς τὸν ἔνδοξον στρατὸν σου, ὅστις τῇ θεῇ ἀρωγῇ καὶ συναντιλήψει ἐφώτισε τὴν πολυπαθὴ χώραν μας μὲ τὸ φῶς τῆς πατριᾶς προστασίας καὶ δικαιοσύνης, ἀφοῦ πρῶτον ἐκαθάρισε τὸν ὀρίζοντα τῆς ὥραίας μας πατρίδος ἀπὸ τῆς ἐρεβώδους ὁμίχλης, ἥτις ἐπεκάθητο ἐπ' αὐτῆς, ἀπομακρύνας ἐκ τῶν χωρῶν τούτων τὴν βουλγαρικὴν κατάρκτησιν καὶ τὴν ἐπὶ ὀκτὼ μῆνας διαρκέσασαν τυραννίαν καὶ ἀπανθρωπίαν αὐτῆς, ὑποβάλλομεν μετὰ πολλῆς τῆς εὐλαβείας τὸν ἀπειρον σεβασμὸν μας.

»Προσέτι δ' ἐν πλήρει εὐκρινείᾳ καὶ ἀπὸ καρδίας ἐκφράζομεν πρὸς τὴν Ὑμετέραν Μεγαλειότητα τὴν βαθεῖαν ἡμῶν εὐγνωμοσύνην διὰ τὰς ἐπιδαφλευθείσας εἰς ἡμᾶς βασιλικὰς χάριτας καὶ ὑψηλὰς εὐεργεσίας, τὰς εἰς τὴν ἱστορίαν τῶν Μουσουλμάνων χροισοὺς γράμμασιν ἀναγραφησομένας. Ταύτας ἀποτελοῦσιν ἡ πρὸς ἡμᾶς ἀπόδοσις τῶν ἱερῶν τεμενῶν, σχολείων καὶ βακουφίων, ἅτινα εἶχεν ἀρπάσει ἡ τυραννικὴ βουλγαρικὴ κυβέρνησις, ἡ ἐλευθέρα ἐξάσκησις τῆς μουσουλ-

μανικῆς των θρησκείας παρὰ χιλιάδων Μουσουλμάνων, οἵτινες ὑπὸ τῆς βουλγαρικῆς τυραννίας θεωροῦντο ὡς ἑξαρχικοὶ Βούλγαροι, καὶ ἡ παγίωσις διουκῆσεως ἐγγνωμένης εἰς πάντας ἀνευ διακρίσεως φυλῆς καὶ θρησκευματος ἀληθῆ ἐλευθερίαν.

»Λογίζομεθα εὐτυχεῖς, ἐπαναλαμβάνοντες τὴν εὐχὴν ὑπὲρ ἀδιαλείπτων ἐπιτυχιῶν τῆς Ὑμετέρας Μεγαλειότητος καὶ υποβάλλοντες Ἀντὶ τὰς ἀνωτέρω εὐχαριστίας ἐκ μέρους ὅλων τῶν Μουσουλμάνων Γκιουμουλτζίνης. Ὑποκείμεθα εἰς τὰς βασιλικὰς διαταγὰς Σας.

Ὁ Μουφτὴς Γκιουμουλτζίνης

Μεχμέτ Ἀρίφ.

(Ἔπεται καὶ αἱ ἐπιγραφαὶ πολλῶν ἐγκρίτων Μουσουλμάνων τῆς Γκιουμουλτζίνης).

Ἄλλὰ μήπως προσηνέχθησαν οἱ Βούλγαροι ἀνθρωπινώτερον πρὸς τοὺς Ἕλληνας λειτουργοὺς τῆς χριστιανικῆς ἐκκλησίας; Μήπως δὲν περιθώρισαν καὶ τοὺτους, διότι προφανῶς δὲν ἦσαν Βούλγαροι, μήπως δὲν κατεσπύωσαν τὴν ἱερὰν μητρόπολιν ἐν τῇ Γκιουμουλτζίνῃ καὶ πρὸ τοῦ διακοπῶσιν αἱ ἑλληνοβουλγαρικαὶ σχέσεις καὶ ὅταν ἀκόμη ἡ Ἑλλάς θεωρεῖτο καὶ ἦτο σύμμαχος τῆς Βουλγαρίας;

Ἴδου ἐν ἐκθέσει του ἀπὸ 18 μαρτίου 1913 (π. ἡ.) πρὸς τὸν Οἰκουμενικὸν Πατριάρχην τί καταγγέλλει ὁ πρωτοσύγγελος τοῦ μητροπολίτου Μαρωνείας, ἀρχιμανδρίτης Νικόλαος, ὃν καὶ ἀπήγαγον μετέπειτα, ἄγνωστον ποῦ οἱ Βούλγαροι.

«Διὰ τῆς παρουσίας μου γνωρίζω τῇ ὑμετέρᾳ παναγιότητι, τὸ ἀκόλουθον λυπηρὸν αἶμα καὶ ἐξευτελιστικὸν διὰ τὴν ἱερὰν μητρόπολιν Γκιουμουλτζίνης ἐπεισόδιον. Τῇ 13 Ἰσταμένου μαρτίου, Βούλγαροι στρατιῶται καὶ νοσοκόμοι τοῦ ἐρυθροῦ σταυροῦ παρουσιασθέντες εἰς τὸ τρίτον πάτωμα τῆς Τσανακλείου σχολῆς, ὅπου εἶναι ἐγκατεστημένη ἡ ἱερὰ μητρόπολις, ἀπήτησαν ἵνα κενωθῇ τοῦτο ἐντὸς ἡμισείας ὥρας, διότι εἶχεν ἤδη δόξει τῷ ἀρχιάτῳ τοῦ ἐρυθροῦ σταυροῦ νὰ χρησιμοποιήσῃ καὶ τὸ πάτωμα τοῦτο χάριν τῶν τραυματιῶν τοῦ πολέμου. Ἡμῖν ἀπὸν κατὰ τὴν στιγμὴν ἐκείνην, ὅτε δὲ ἦλθον καὶ ἔμαθον τὴν ἀπαίτησιν τοῦ ἀρχιάτρου ἀμέσως ἔσπευσα πρὸς τὸν

ὑποστράτηγον Πετρόφ καὶ διεμαρτυρήθην διὰ τὴν ἀπόφασιν τοῦ ἀρχιάτρου.

Ὁ ἀπαχθεὶς ὑπὸ τῶν Βουλγάρων στρατιωτῶν ἀρχιμανδρίτης Νικόλαος, ἀρχιερατικὸς ἐπίτροπος Μαρωνείας.

Ὁ κ. Πετρόφ, προσκαλέσας παρόντος καὶ ἐμοῦ τὸν ἀρχιάτρου ἀντὶ νὰ διατάξῃ αὐτὸν νὰ ἀρκεσθῇ εἰς τὰ δύο πατώματα τῆς scho-

λῆς καὶ νὰ ἀρήσῃ ἡμᾶς ἡσύχους ἐν τῷ τρίτῳ, τοῦναντίον συνηγόρησε καὶ ἐπεδοκίμασε τὴν ἀπόφασιν τοῦ ἀρχιάτρου, ὅστις ἔτι μᾶλλον ἐκ τούτου ἀποθρασυνθεὶς, ἠγέρθη ἐκ τῆς θέσεώς του καὶ προὐχώρησε πρὸς ἐμὲ ἀπειλητικῶς μετὰ συνεσφιγμένου γρόνθου. Ἐννοεῖται ὅτι δὲν ἐβράδυνα νὰ λάβω τὴν προσήκουσαν στάσιν ἀπέναντί του, ἔτοιμος νὰ ποδώσω αὐτῷ ὅτι θὰ ἀπετόλμα ἐναντίον μου. Τοιαύτην στάσιν ἔχοντας κατ' ἀλλήλων, ἐπεμβίᾳ ἐχώρισεν ἡμᾶς ὁ κ. Πετρόφ καὶ οἱ παρατυχόντες ἐκεῖ ἄξιωματικοί.

Ἐν τῷ μεταξὺ, οἱ στρατιῶται καὶ οἱ νοσοκόμοι, καθ' ἣν εἶχον διαταγὴν, ἤρχισαν ἐκκενοῦντες τὴν ἱερὰν μητρόπολιν, ἥς τὰ σκεύη καὶ ἔπιπλα μετὰ τῶν ἀρχείων, κωδίκων κτλ. ἔρριπτον εἰς τὴν αὐλὴν, ἄλλα μὲν διὰ τῶν παραθύρων, ἄλλα δὲ κατακυλίνοντες διὰ τῶν κλιμάκων. Δηλαδή, ἐξέωσαν ἐκ τῆς σχολῆς τῆς ἱερᾶς μητροπόλεως κατὰ τὸν βιαιότατον καὶ ἐξευτελιστικώτατον τρόπον. Ἐκτοτε δὲ περιπλανώμεθα ἀπὸ οἰκίας εἰς οἰκίαν, οὐδεμίαν ἔχοντες ἡσυχίαν διὰ τὰς ἐργασίας ἡμῶν.

Εὐθὺς μετὰ τὰ συμβάντα, ἐτηλεγράφησα εἰς Λιδυμότειχον πρὸς τὸ γενικὸν ἐπιτελεῖον καὶ εἰς Σόφριαν πρὸς τὸν κ. Γκέσωφ καὶ τὴν Α. Μ. τὸν Φερδινάνδον ζητῶν ἱκανοποίησιν, ἀλλὰ μέχρι τῆς ὥρας οὐδεμιᾶς ἠξιώθη ἀπαντήσεως ἢ ἄλλης τινὸς ἱκανοποιήσεως.

Βαρέως φέρω, παναγιώτατε, τὴν πρὸς τὴν ἱερὰν μητρόπολιν δεινὴν ταύτην ὕβριν καὶ μεγάλην πρὸς ἐμὲ, ἀτομικῶς, προσβολὴν καὶ ἀσέβειαν, δὲν πρέπει δὲ ἐν ὀνόματι τῆς ἐθνικῆς τιμῆς νὰ μείνῃ ἀτιμώρητος ἡ πράξις αὕτη ἐνὸς βαναύσου Βουλγάρου ἀρχιάτρου, τολμήσαντος ἐνώπιον τοῦ ὑποστρατήγου νὰ προσενηχθῇ πρὸς με ὡς προσηνέχθη.

Ἐλπίζω δὲ ὅτι ἡ ὑμετέρα παναγιότης θὰ αἰσθανθῇ τὴν προσβολὴν ταύτην ὅπως ἠσθάνθη τὴν αὐτὴν καὶ ἐγὼ καὶ ἡ κοινότης ὁλόκληρος, καὶ θέλει ἀριμοδίως ἐνεργήσῃ τὰ δέοντα καὶ δοθῇ ἡμῖν, ὡς τάχιστα, ἱκανοποίησις πρὸς διάσωσιν τοῦ κύρους τῆς ἱερᾶς μητροπόλεως καὶ τοῦ γοήτρου τῆς κοινότητος».

Οἱ κάτοικοι τῆς Γκιονμουλτζίνης, Ἕλληνες καὶ Μουσουλμᾶνοι, οἵτινες ἐπίστευσαν, ὅτι διὰ τῆς προσελάσεως τοῦ ἑλληνικοῦ στρατοῦ ἔληξαν διὰ παντὸς τὰ δεινὰ τῆς ὥραιας ἀλλὰ πολυπαθοῦς πατρίδος

των, μετ' ἀπειλοῦς ἤκουσαν, ὅτι ἔμελλε νὰ ἐπιδικασθῇ καὶ πάλιν ἡ πόλις τῶν εἰς τοὺς Βουλγάρους.

Διὰ τηλεγραφήματος δέ, ἀποσταλέντος τῇ 7ῃ αὐγούστου (π. ἡ.), πρὸς τὰς Α. Μ. τοὺς βασιλεῖς τῆς Ἀγγλίας καὶ τῆς Ἰταλίας, τοὺς αὐτοκράτορας τῆς Ρωσίας, τῆς Γερμανίας καὶ τῆς Αὐστρουγγαρίας, καὶ πρὸς τὸν πρόεδρον τῆς γαλλικῆς δημοκρατίας, διαμαρτυροῦνται ὡς ἐμπρέπει εἰς λαοὺς ἐραστὰς τῆς ἐλευθερίας τῶν καὶ διερμηνεύουσιν ὅλον τὸν κατέχοντα αὐτοὺς πόνον διὰ τὴν ἀποφασισθεῖσαν ὑποδούλωσιν τῆς ἀτυχοῦς τῶν πατρίδος.

Ἐν ὀνόματι τοῦ πολιτισμοῦ, λέγει τὸ τηλεγράφημα, ποιούμεθα ἔκκλησιν εἰς τὰ φιλόφθονα αἰσθήματα ὑμῶν, ἐπικαλούμεθα τὴν προστασίαν καὶ τὴν εὐμένειαν τῆς Ὑμ. Μεγαλειότητος καὶ τῆς κυβερνήσεώς της, ὑπὲρ ἡμῶν.

Ἐχώρησις τῆς χώρας ἡμῶν τῇ βουλγαρικῇ κυβερνήσει ἐβόθισεν ἡμᾶς εἰς βαθεῖαν θλίψιν καὶ τελείαν ἀπόγνωσιν. Ὁ βουλγαρικὸς πληθυσμὸς τῆς περιφερείας ἡμῶν, ἐλάχιστος ὢν, παρουσιάζει ἀσημαντον μειονοψηφίαν, συγκριτικῶς πρὸς τὰ ἄλλα στοιχεῖα. Ὑπομνήσκομεν προσέτι τῇ Ὑμετέρᾳ Μεγαλειότητι τὴν σκληρὰν τυραννίαν καὶ τὰς παντοειδεῖς καὶ ἀγρίας καταδιώσεις, ἄνευ σεβασμοῦ τῆς ζωῆς, τῆς θρησκείας, τοῦ ἐθνισμοῦ, τῆς οἰκογενειακῆς τιμῆς καὶ τῆς περιουσίας, εἰς ἃς ἦτο ἐκτεθειμένος ὁ πληθυσμὸς, ἀνεξαρτήτως θρησκευματος καὶ ἐθνικότητος, κατὰ τὸ ἐννεαήμερον διάστημα τῆς ἀπανθρώπου καὶ ἀγρίας βουλγαρικῆς διοικήσεως ἐν τῇ χώρᾳ ἡμῶν.

Ἀποκρούομεν πάσῃ δυνάμει μετ' ἀγανακτήσεως, τὴν ἐπ' ἀνόδον ἐνταῦθα τῆς βουλγαρικῆς ἐξουσίας, παρακαλοῦντες τὴν Ὑμ. Μεγαλειότητα καὶ τὴν κυβέρνησιν Αὐτῆς, ὅπως ὑπερασπισθῶσι τὰ ἀνθρώπινα δίκαια.

Ἀδυνατοῦμεν νὰ παραδεχθῶμεν, ὅτι ἡ Εὐρώπη τοῦ εἰκοστοῦ αἰῶνος, θυσιάζουσα εἰς πολιτικοὺς λόγους ὅλας τὰς ἀρχὰς τῆς ἀνθρωπότητος, θὰ ὑποβάλλῃ ἡμᾶς πάλιν ὑπὸ τὸν ἄγριον ζυγὸν τῆς Βουλγαρίας. Παρομοία ἐγκατάληψις θέλει ὑποβάλλει ἡμᾶς εἰς τὴν σκληρὰν καὶ θλιβερὰν ὑποχρέωσιν νὰ καταστρέψωμεν τὰς ἐστίας μας καὶ νὰ μεταναστεύσωμεν ἄνευ ἐλπίδος τοῦ νὰ ἐπανίδωμεν πλέον τὴν

Γυναικόπαιδα Βουλῆς, περιβαλλόμενα ὑπὸ τῶν ἑλληνικῶν ἀρχῶν
ἐν τῷ παρεναγωγείῳ τῆς Γκιουμουλτζίνης.

γενέτειραν. Ἐλπίζομεν ὅτι ἡ Ὑμ. Μεγαλειότης καὶ ἡ κυβέρνησις
αὐτῆς δὲν θὰ ἀνεχθῶσιν ἵνα ἡ σύγχρονος ἱστορία ἀναγράφῃ παρό-
μοιον γεγονός.

(Ὑπογραφαί)

Ἐξ ὀνόματος τῆς ἑλληνικῆς κοινότητος Γκιουμουλτζίνης
προθιερὲς **Παπακυπριανός.**

Ἐξ ὀνόματος τῆς μουσουλμανικῆς κοινότητος
μουφτῆς **Μεχμέτ Ἀρίφ.**

ΤΑ ΚΑΤΑ ΜΑΡΩΝΕΙΑΝ ΚΑΙ ΜΑΚΡΗΝ.

Ἡ πόλις Μαρώνεια ἀπέχει τῆς θαλάσσης περὶ τὰ $\frac{3}{4}$ τῆς ὥρας. Εἶνε ἀμυγῶς ἐλληνικωτάτη καὶ ἀρχαιοτάτη ἢ συμπαθὴς αὐτῇ κομόπολις, μνημονευομένη καὶ ὑπὸ τοῦ Ὀμήρου διὰ τὸν ἐξαίρετον οἶνόν της, ὅστις ἐμέθυσε καὶ τοῦ Ὀδυσσεὺς τοὺς ἑταίρους, ὅταν οἱ ἄνεμοι ἔφερον καὶ εἰς τῆς Μαρωνείας τὴν ἀκτὴν τὸν στολίσκον τοῦ περιφήμου βασιλέως τῆς Ἰθάκης.

Ἐκ τῆς Μαρωνείας ταύτης οἱ Βούλγαροι ἀπήγαγον τῇ 29ῃ ἰουνίου ἑνδεκα κατοίκους¹⁾, ὧν ὁ εἰς ἱερεὺς καὶ δύο ἱατροί. Τούτους ἀπέστειλαν εἰς Γκιουμουλτζίναν καὶ ἐκείθεν εἰς Ἀδριανούπολιν. Ἐκτοτε ἡ τύχη αὐτῶν ἀγνοεῖται.

Τῇ 8ῃ ἰουλίου συλλαβόντες οἱ Βούλγαροι ἀπήγαγον εἰς Γκιουμουλτζίναν ὡς ὁμήρους ἄλλους δέκα τρεῖς κατοίκους²⁾ τῆς Μαρω-

¹⁾ Παραθέτομεν τὰ δνόματα αὐτῶν

1. Παῦλ Θωμάς, ἐτῶν 60.
2. Λάσκαρης Περθανᾶς, ἱατρός, ἐτῶν 60.
3. Νέστωρ Χουρμουζιάδης, ἱατρός, ἐτῶν 50.
4. Λεονταρῆς Λεονταρίδης, ἔμπορος, ἐτῶν 40.
5. Χαράλαμπος Λεονταρίδης " " 35.
6. Ἀντώνιος Χ. Ἀντωνίου " " 50.
7. Δημήτριος Στοιγιάννης " " 38.
8. Παράσχος Μαυρουδῆς " " 55.
9. Μιλτιάδης Ἐμμανουήλ, καφεπώλης, ἐτῶν 60.
10. Φώτιος Χριστοδούλου, μοναχάρης " 60.
11. Κατετὰν Θεοδορῆς, ἄλιεύς, ἐτῶν 45.

²⁾ 1. Πασχάλης Ἰωάννης, διδάσκαλος, ἐτῶν 70.

2. Μάρκος Ἀνανίδης, ἔμπορος, ἐτῶν 42.
3. Παναζῆς Μάρκου " " 24.
4. Ἀθανάσιος Καλαϊντζῆς, ἔμπορος, ἐτῶν 60.
5. Γεώργιος Κρυωνᾶς, ἀρτυραμοιβός, ἐτῶν 28.
6. Ἀντώνιος Χριστοδούλου, καφεπώλης, ἐτῶν 60.
7. Χρυσόστομος Σταύρου, παντοπώλης, ἐτῶν 25.

νείας. Ἀλλὰ τούτους ἀπέλευσαν τῇ 12ῃ ἰουλίου ἐν Γκιουμουλτζίνῃ, μὴ προλαβόντες, λόγῳ τῆς ταχείας προελάσεως τοῦ ἐλληνικοῦ στρατοῦ, νᾶποστεῖλαι καὶ αὐτοὺς εἰς τὰ ἐνδότερα τῆς Βουλγαρίας.

Κατὰ τὰς παραμονὰς τῆς φυγῆς τῶν οἱ Βούλγαροι ἐλήστευσαν τοὺς προκρίτους τῆς κομποπόλεως, ἀπειλοῦντες ὅτι καὶ θὰ ἐπιπρόλουν αὐτὴν διὰ κομιτατζήδων. Οἱ κάτοικοι, καταληφθέντες ὡς ἐκ τούτου ὑπὸ ἐλλόγον πανικοῦ, περίφοβοι ἐγκατέλιπον τῇ 11ῃ ἰουλίου τὴν πόλιν Μαρώνειαν, τραπέντες πρὸς τὰ ὄρη, ὑπὸ ὄρους ἀληθῶς δραματικούς. Γραῖα ὀγδοηκοντοεὶς ἠναγκάσθη νὰ βαδίσῃ ἐν ὥρᾳ νυκτὸς καὶ ἐπὶ ὁρέων ἐπὶ τέσσαρας ὥρας. Νήπια καὶ γέροντες ἠκολούθουν τὴν φεύγουσαν πομπήν. Ἐπὶ δύο ἡμέρας ὁλόκληρος ὁ πληθυσμὸς τῆς Μαρωνείας κατεσχένησεν ἐντὸς σπηλαίων, ἐκτεθειμένος εἰς ραγδαίωσιν βροχῇ καὶ τῶν πάντων στερούμενος.

Ἐν τῇ μεταξὺ κομιτατζήδων κάτοικοι τοῦ γειτονικοῦ βουλγαρικοῦ χωρίου Χατζηλᾶρ ἐνέσκηψαν εἰς τὴν ἔρημον κατοίκων Μαρώνειαν, ἵνα ἀπογυνώσωσι τὰς οἰκίας καὶ πυρπολήσωσιν εἴτα τὴν κομόπολιν. Ἐκασαν μόνον πέντε οἰκίας, διότι οἱ ἐπὶ τῆς Μαρωνείας ριπτόμενοι ἠλεκτρικοὶ προβολεῖς παρὰ τῶν παραπλεόντων ἐλληνικῶν πολεμικῶν πλοίων, κατεφόβισαν τοὺς ἐπιδρομεῖς, τραπέντας εἰς φυγήν.

Οἱ φυγάδες κάτοικοι τῆς Μαρωνείας διὰ σημείων προὐκάλεσαν τὴν προσοχὴν τοῦ ἐλληνικοῦ στόλου, ἀποβιβάσαντος τὴν πρῶταν τῆς 13 ἰουλίου ἀγῆματα, μεθ' ὧν καὶ οἱ Μαρωνεῖται ἐπανήλθον εἰς τὴν πόλιν τῶν.

Φεύγοντες οἱ Βούλγαροι στρατιῶται, ἀπήγαγον ὡς ὁμήρους ἑνδεκα, ὧν εἰς εἶνε ἱερεὺς, ἐκ Κιουτσούκοῦ, πέντε ἔξ Ἑγρτζάν, τέσσαρες ἐκ Γιασιζιοῦ καὶ τέσσαρας κατοίκους, ὧν εἰς εἶνε διδάσκαλος ἐκ Χιρζᾶ.

Ἐννοεῖται, ὅτι καὶ τὰ χωρία ταῦτα ἐγυμνώθησαν ἐκ τῶν διαρ-

8. Νικόλαος Σγονρῆς, μαθητής, ἐτῶν 22.
9. Παναγιώτης Καρταλῆς, γεωργός, ἐτῶν 60.
10. Λουκάς Σερῖτας, ἄλιεύς, ἐτῶν 50.
11. Βασίλειος Κουζοόννης, μυλωθρός, ἐτῶν 45.
12. Ἀναστάσιος Ἀντωνίου, ἀνθηραῆς, ἐτῶν 45.
13. Νικόλαος Καραζόμης, παντοπώλης, ἐτῶν 42.

παγών ὑπὸ τοῦ βουλγαρικοῦ στρατοῦ. Ἐν Χιρκᾷ δὲ προσέτι οἱ Βούλγαροι κατέκαυσαν καὶ δεκαοσίας χιλιάδας ὀκάδων ξυλανθράκων τοῦ ἐκ Μαρωνείας προκρίτου Μίρκου.

Τῇ 30 ἰουνίου ἐν Μάκρη, αἱ βουλγαρικαὶ ἀρχαὶ προσεκάλεσαν ὅλους τοὺς κατοίκους εἰς τὴν ἐκκλησίαν διήθεν διὰ νὰ ἀκούσωσι τὰς διαταγὰς τοῦ διοικητοῦ. Ἐκ τῶν 93 συναθροισθέντων, οἱ Βούλγαροι ἐφόνευσαν 3, τοὺς δὲ λοιπούς, ὑπὸ συνοδείαν στρατιωτῶν ὠδήγησαν περὶ εἰς Δεδαγάτς, ὁπόθεν σιδηροδρομικῶς, μέσον Ἀδριανουπόλεως, Μουσταφᾶ, Γενῆ Ζαγορά, μετέφερον αὐτοὺς εἰς Ἑσπῆ Ζαγορά. Ἐκεῖ μετὰ τρεῖς ἡμέρας μετέφερον καὶ 190 κατοίκους ἐκ Δεδαγάτς, οὓς συνήθροισαν διὰ τοῦ ἰδίου συστήματος.

Ἐν Ἑσπῇ Ζαγορᾷ ἔμειναν φυλακισμένοι ἀπὸ τῆς 30 ἰουνίου ἕως 5 αὐγούστου, ὑποστάντες τὰ πάνδεινα, δερόμενοι διαρκῶς, προπηλακίζόμενοι, μένοντες νηστικοὶ ἐπὶ 3 ἡμέρας καὶ πάντοτε κινδυνεύοντες νὰ σφαγῶσιν ὑπὸ τῶν ἀγρίων φρουρῶν των.

Ἐγκατέστησαν αὐτοὺς εἰς μέγα ἐργοστάσιον ζυθοποιείου, εἰς οὗ τὴν αὐλὴν εἶχον ἐγκατεστημένους τοὺς Ὀθωμανοὺς αἰχμαλώτους.

Πολλοὶ ἐκ τῶν Ἑλλήνων, ἕνεκα τῶν δαρμῶν καὶ τῶν κακουχιῶν ἠσθένησαν, δὲν ἐπετρέπετο ὅμως αὐτοῖς νὰ προσκαλέσωσιν ἱατροὺς οὔτε νὰ ἀγοράζωσι φάρμακα, ἃν καὶ ἦσαν πρόθυμοι νὰ πληρώσωσι. Οἱ Ὀθωμανοὶ αἰχμαλῶτοι μὲ ὅλην τὴν δυστυχίαν των περιεποιούντο αὐτούς, ὃ δὲ Τοῦρκος ἱατρός ἐκ τῶν αἰχμαλώτων ἀξιωματικῶν συχνάκις ἐπεσκέπτετο τοὺς ἀσθενεῖς καὶ τοὺς περιέθαλπεν.

Οἱ Βούλγαροι στρατιῶται συγχρόνως ἐκερδοσκοποῦν ἀσχερότατα εἰς βάρος τῶν ὁμογενῶν φυλακισμένων, πωλοῦντες ὀλίγον ἄρτον πρὸς 5 γρόσια, ὀλίγον καπνὸν διὰ 5 γρόσια καὶ τὸν τυρὸν 60 γρόσια τὴν ὁκάν.

Οἱ δυστυχεῖς φυλακισμένοι, ἐκτὸς τῶν ὥρολογίων καὶ τῶν δακτυλιδίων των ἠναγκάσθησαν νὰ πωλήσωσι καὶ αὐτὰ τὰ σανδάλια των πρὸς 2 ἢ 3 φράγκα διὰ νὰ ἀγοράζωσιν ἄρτον.

Τὴν 4^{ην} αὐγούστου οἱ ἐκ Μάκρης καὶ Δεδαγάτς ὁμογενεῖς, παρέστησαν μάρτυρες τῆς σφαγῆς τῶν Τοῦρκων αἰχμαλώτων, οἵτινες ἦσαν ἐγκατεστημένοι ἐν τῇ αὐλῇ.

Πρὸ τῶν αἰχμαλώτων παρετάχθησαν Βούλγαροι στρατιῶται, οἵ-

τινες ἤρχισαν σκοπεύοντες κατ' αὐτῶν. Οἱ ταλαιπώροι Τοῦρκοι αἰχμαλῶτοι ἐκπληκτοὶ πρὸ τῆς τοιαύτης σφαγῆς, ὕψωνον πρὸς τὸν οὐρανὸν τὰς ἀόπλους χεῖράς των, ἐπικαλοῦμενοι τὴν βοήθειαν τοῦ Θεοῦ καὶ ὃ εἰς μετὰ τὸν ἄλλον ἐπιπτον.

Οἱ Βούλγαροι, κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον ἐφόνευσαν περὶ τοὺς 600 αἰχμαλώτους μόνον εἰς τὸ μέρος αὐτό. Συγχρόνως κατὰ τὴν ἰδίαν ὥραν ἡ ἰδία σφαγὴ ἐγένετο καὶ εἰς ἕτερον σημεῖον τῆς πόλεως.

Τὴν 5 αὐγούστου ἀφήκαν ἐλευθέρους τοὺς ἐκ Θράκης ὁμογενεῖς διὰ νὰ ἐργασθῶσι. Μὴ γνωρίζοντες ὅμως οὗτοι τὸν τόπον περιεφέροντο ἀπεγνωσμένοι καὶ οἱ πλείστοι ἐξ αὐτῶν διεσκορπίσθησαν εἰς διαφόρους πόλεις. Τέλος μετέφερον αὐτοὺς σιδηροδρομικῶς εἰς Βάρναν, ἐκεῖθεν δὲ τῇ βοηθείᾳ τῆς ἑλληνικῆς κοινότητος καὶ τοῦ αὐστριακοῦ προξενείου ἀπεστάλησαν εἰς Κωνσταντινούπολιν διὰ τοῦ αὐστριακοῦ «Κέλτ».

Οἱ πρόσφυγες ἐπὶ πενθήμερον ἔμειναν ὑπὸ καθάρσιν εἰς τὰ Καβάκια καὶ ἀπελύθησαν χθές. Οἱ πρόσφυγες μετέβησαν εἰς τὰ Πατριαρχεῖα, διαταγῇ δὲ τῆς Α. Θ. Π. τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου ἐγκατεστάθησαν εἰς τὴν Μαράσλειον σχολήν, διατηρηθέντες μέχρι τῆς εὐρέσεως καταλλήλου μέσου πρὸς ἀποστολὴν εἰς τὰς ἐστίας των.

ΤΑ ΚΑΤΑ ΔΕΔΕΑΓΑΤΣ.

Τὸ Δεδεαγάτς εἶνε νέα καὶ λίαν ἐμπορικὴ πόλις, μετὰ πληθυσμοῦ 6.000 κατοίκων, ὧν 4.000 Ἕλληνες, οἱ δ' ἐπίλοιποι Τοῦρκοι Βουλγαροὶ κάτοικοι δὲν ὑπάρχουσιν.

Καὶ τοῦ Δεδεαγάτς οἱ κάτοικοι τὰ πάνδεινα ὑπέστησαν ὑπὸ τοῦ βουλγαρικοῦ στρατοῦ, καθ' ὅλον τε τὸ διάστημα τῆς ἐννεαμήνου βουλγαρικῆς κατοχῆς καὶ κατὰ τὰς τελευταίας ἡμέρας τῆς φυγῆς του.

Ὁ πολεμικὸς ἀνταποκριτὴς τοῦ «Secolo» τοῦ Μιλάνου κ. L. Magrini, μεταβὰς εἰς Δεδεαγάτς μετὰ τοῦ Γάλλου συνταγματάρχου κ. Lépidi, ὡς ἐξῆς ἐτηλεγράφησε τῇ 16/29 ἰουλίου εἰς τὸ «Secolo» περὶ τῶν αἰσχροσυρρημάτων τῶν Βουλγάρων.

«Ἡρώτησα τὸν μητροπολίτην καὶ τὰς θρησκευτικὰς ἀρχὰς τῶν Μουσουλμάνων, ἐπίσης τὸν Γάλλον ὑποπρόξενον κ. Tacchela. Ἡ διήγησις αὐτῶν περὶ τῶν ὁμοτήτων τῶν διαπραχθεισῶν ὑπὸ τῶν Βουλγάρων στρατιωτῶν καὶ ἀξιωματικῶν, ἐμποιεῖ ἀλγεινὴν ἐντύπωσιν. Ὅταν οἱ Βούλγαροι κατέλαβον τὸ Δεδεαγάτς, μᾶς ἀφηγεῖται ὁ πρόξενος τῆς Γαλλίας, οἱ Βούλγαροι κομιτατζήδες κατέσφαξαν ἀνὰ τὰς ὁδοὺς πεντακοσίους Μουσουλμάνους, ἐν οἷς καὶ πολλὰς γυναῖκας.

Ἐπὶ τέσσαρας ἡμέρας, τὰ πτώματα ἔμειναν εἰς τὰς ὁδοὺς καὶ οἱ πρόξενοι ἠναγκάσθησαν νὰ ἐπέμβωσι καὶ νὰ σχηματίσωσιν ἐπιτροπὴν, ἵνα θάψῃ τὰ πτώματα καὶ προληφθῇ οὕτως ὁ κίνδυνος ἐπιδημίας. Κατὰ τὴν πρώτην περίοδον τῆς κατοχῆς, οἱ Μουσουλμάνοι ὑπέστησαν παντοειδῆς βιαιοπραγίας ἐκ μέρους τοῦ βουλγαρικοῦ στρατοῦ, κατὰ τὴν δευτέραν περίοδον ἦλθεν ἡ σειρὰ τοῦ ἐλληνικοῦ πληθυσμοῦ. Ἀπὸ 15 ἡμερῶν, ὁ τρόμος ἐπλανάτο ἐπὶ τοῦ Δεδεαγάτς».

Ἀκολούθως ὁ κ. Magrini καταγγέλλει εἰδικώτερον τὰς θηριωδίας τοῦ βουλγαρικοῦ στρατοῦ, ὅς ἐξηκριβώσεν ἀμέσως κατόπιν καὶ ἡ κοινοβουλευτικὴ ἐπιτροπὴ, ἥς ἔχομεν ὑπ' ὄψιν τὰς ἐκθέσεις, προσ-

επιβεβαίωσι δὲ καὶ ἡ κατωτέρω δημοσιευθεσομένη ἐκθεσις τοῦ μητροπολίτου Λίνου.

Κατὰ τὰς πληροφορίας ταύτας, τῇ 22 ἰουνίου, οἱ Βούλγαροι συνέλαβον 53 Ἕλληνας, οὓς ἔδειραν ἀνηλεῶς. Προδόντες εἶτα εἰς ἐρεῦνας ἐντὸς τῶν οἰκῶν των ἐλήστευσαν αὐτάς. Ἐκ τῶν συλληφθέντων 37 μὲν ἀπέλυσαν, τοὺς δ' ἐπιλοίπους, ἐν οἷς καὶ τὸν διδάσκαλον Κρυσταλίδην, ἀπέστειλαν δεσμίους εἰς Σαράντα Ἐκκλησίας. Τῇ 3ῃ ἰουλίου (π. ἡ.), κήρυκες τυμπανοκροῦσται, ἐντολῇ τοῦ διοικητοῦ τῆς πόλεως, ἐκάλεσαν τὴν 10ῃν πρωΐνῃν τοὺς Ἕλληνας κατοίκους εἰς τὴν αὐλὴν τῆς ἱερᾶς μητροπόλεως, ἐνθα καὶ συνεκεντρώθησαν πλεόν των ὀκτακοσίων. Τούτους πάντας ἐνέγκεισαν εἰς τὰ ἐλληνικὰ σχολεῖα, κείμενα ἐντὸς τοῦ περιβόλου. Εἶτα ὁ ἐπὶ κεφαλῇς ἀξιωματικὸς Καραδήμοφ, ὁ ὑπολοχαγὸς τοῦ πεζικοῦ Κανταρτζιερ, ὁ ἀνθυπολοχαγὸς Βούλκοφ καὶ ἄλλοι ἀξιωματικοὶ μετὰ τοῦ διενθυνοῦ τῆς ἀστυνομίας, ἐγκαταστήσαντες τραπέζας ἐν τῇ αὐλῇ, ἐκάλεον κατὰ σειρὰν τοὺς κρατηθέντας καὶ ἀναφανδὸν εἰσέπραττον λύτρα παρ' ἐκάστου 25 μέχρις 250 λιρῶν ὀθωμανικῶν. Οὕτως ἀπέλυσαν τὸ πλεῖστον τῶν κρατηθέντων, εἰσπράξαντες κατ' ἐλάχιστον ὄρον 100.000 φράγκων¹⁾. Ἐκ τῶν κρατηθέντων τούτων, 186 ἐν οἷς καὶ οἱ διδάσκαλοι Κάσος καὶ Λιάτης, μὴ δυνήντες νὰ καταβάλωσι λύτρα, ὠδηγήθησαν ὑπὸ συνοδείαν λογχοφόρων εἰς τὸν σιδηροδρομικὸν σταθμὸν καὶ ἐπιβάντες ἀμαξοστοιχίας μὲ ἐπιγραφὰς «Ἕλληνες αἰχμάλωτοι», ἀτήχθησαν εἰς τὸ ἐσωτερικὸν τῆς Βουλγαρίας, ἴσως εἰς Στάραν Ζαγοράν.

Τῇ 9ῃ ἰουλίου ὁ ἱμάτης ὑπεχρεώθη νὰ ὀδηγήσῃ Βουλγάρους στρατιώτας εἰς τὰς οἰκίας πάντων τῶν Ὀθωμανῶν τῆς πόλεως, οἵτινες συλληφθέντες πάντες ἀπὸ ἡλικίας 15 ἐτῶν καὶ ἄνω, ἐκλείσθησαν ἐντὸς τοῦ περιβόλου τῆς οἰκίας τοῦ ἐγκρίτου δικηγόρου Τζεμάλ βέη. Ἐπὶ τῆς συζύγου τούτου εἶχον ἀσελήγησι κατὰ τινὰ τῶν προηγουμένων νυκτῶν δέκα ἀλληλοδιαδόχως στρατιῶται, ἀναγκάσαντες μάλιστα αὐτὸν καὶ νὰ φωτίξῃ διὰ δύο κηρίων τὸ στῦγιον αὐτῶν ἔργον. Ἐνῶ λοιπὸν οἱ ἄρρενες Μουσουλμάνοι ἐκρατοῦντο καθ' ὅλην τὴν

¹⁾ Τόσον εἶνε τὸ ποσὸν τὸ ἀναφερόμενον ὑπὸ τοῦ κ. Magrini, κατὰ δὲ τὴν μαρτυρίαν τοῦ μητροπολίτου Λίνου, ἀναβιβάζεται εἰς 200.000 φράγκα.

νύκτα ἐν τῇ μνησθείσῃ αὐλῇ, ἐν ἣ ὁ Βουλγάροι εἶχον τοποθετήσει κιβώτια πετρελαίου, ἅτινα ἐπιδεικνύοντες ἠπειλουν τοὺς συλληφθέντας ὅτι ἤθελον καύσει αὐτοὺς, ἀξιωματικοὶ καὶ στρατιῶται ἐξεχρήθησαν ἀνὰ τὰς μουνσουλμανικὰς οἰκίας, κακοποιήσαντες καὶ βιάσαντες πάσας τὰς γυναῖκας, μὴ φεισθέντες δ' οὔτε τῶν γραιῶν οὔτε τῶν παρθένων, ἀλλ' οὐδ' αὐτῶν τῶν ἀνηλίκων. Μόνον τριᾶκοντα νεάνιδες ἀπέφυγον τὴν ἀτίμωσιν, τῇ ἐπεμβάσει τοῦ ἱερέως τῆς μητροπόλεως Παπασταύρου. Τὴν πρωΐαν τῆς ἐπομένης ἀπολυθέντες οἱ Μουνσουλμᾶνοι, κατέφυγον μετὰ γυναικῶν καὶ τέκνων εἰς τὴν αὐλὴν τοῦ γερμανικοῦ προξενείου, ὅπου μετέφερον καὶ δύο θύματα τῆς νυκτερινῆς ἀκολασίας, ἡλικίας μόλις 7 καὶ 8 ἐτῶν, ἐν θάφῃ, ἥτις προὔκάλεισε τὴν ἀγανάκτησιν καὶ τοῦ Γερμανοῦ ὑποπροξένου κ. Rhot.

Τὴν μεσημβρίαν τῆς 25ης Ἰουνίου συνελήφθη παρὰ τὰ διεθνῇ νόμιμα ὁ Ἕλλην ὑποπρόξενος κ. Στράβων Σπαθάρης, ὠδηγηθεὶς δ' ἀμέσως μετὰ τοῦ καθίστη εἰς τὸν σιδηροδρομικὸν σταθμὸν, ἀπὸ τῆς εἰς Ἀδριανουπόλιν, ὅπου καὶ ἐνεκλείσθη ἐν ταῖς φυλακαῖς, ἐλευθερωθεὶς ὑπὸ τοῦ τουρκικοῦ στρατοῦ, ἅμα τῇ ὑπ' αὐτοῦ καταλήψει τῆς Ἀδριανουπόλεως¹⁾.

Τὴν 10ην νυκτερινὴν ὥραν τῆς αὐτῆς ἡμέρας, Βουλγάροι στρατιῶται μεταδύντες εἰς τὸ γαλλικὸν προξενεῖον, ἐνθα εἶχε καταφύγει ἡ οἰκογένεια Σπαθάρη, ὠδήγησαν τὴν σύζυγόν του καὶ τὸν Γάλλον ὑποπρόξενον κ. Tacchela εἰς τὸ ἑλληνικὸν προξενεῖον. Ἐρευνήσαντες ἐν αὐτῷ ἀνεύρουν δύο σειρὰς ἀλφαβήτου διατρήτου ἐκ ψευδαργύρου, ἐκ τῶν χρησιμοποιουμένων πρὸς ἐπισήμανσιν δερμάτων τοῦ καπνοῦ. Ταύτας κατέσχον προφασίζόμενοι, ὅτι ἐχρησίμευον διήθεν πρὸς συνεννόησιν μετὰ τοῦ ἑλληνικοῦ στόλου.

Ἀπὸ τῆς 26ης Ἰουνίου μέχρι τῆς 9ης Ἰουλίου ὁ μητροπολίτης Αἰνίου κ. Ἰωακείμ ἐνεκλείσθη ὑπὸ τῶν Βουλγάρων ἐν ἰσογείῳ δωματίῳ τῆς μητροπόλεως, τοποθετηθέντων φρουρῶν πρὸ τῆς θύρας τοῦ δωματίου καὶ πρὸ τῶν ἑξωτερικῶν θυρῶν καὶ παραθύρων.

Ἡ ἀπομόνωσις τοῦ σεβασμιωτάτου μητροπολίτου ἐφθανε μέχρι

¹⁾ Τὴν συγκλητικὴν ἐκθεσιν τῶν δεινοπαθημάτων αὐτοῦ δύναται νὰ ἴδῃ ὁ ἀναγνώστης ἐν συνευρέσει αὐτοῦ, δημοσιευθείσῃ ἐν τῇ «Ἀκροπόλει» Ἀθηνῶν τῆς 25 αὐγούστου 1913 (π. ἡ.).

τοῦ σημείου τοῦ νάπαγορευθῇ αὐτῷ πᾶσα ἐπικοινωνία μετ' οἰουδὴ ποτε καὶ μετ' αὐτῆς ἔτι τῆς συνοικουμένης μητρὸς του. Τὸ μεσονύκτιον τῆς 9ης Ἰουλίου, ὁ Γάλλος πρόξενος μετὰ τοῦ Ἑλλήνου ἐμπόρου κ. Δράκου εἰδοποίησαν τὸν ἐγκάθειρτον μητροπολίτην ὅτι ἐξεκένωθη ἡ πόλις ὑπὸ τῶν Βουλγάρων καὶ ὠδήγησαν αὐτὸν εἰς τὸ γαλλικὸν προξενεῖον. Ἐκεῖ παρέμεινεν μετὰ πολλῶν ἑλληνικῶν οἰκογενειῶν, αἱ δὲ πρόξενος γενναιοφρόνως περιέβαλεν μέχρι τῆς ἡμέρας τῆς καταλήψεως τοῦ Δεδεαγάτς ὑπὸ τοῦ ἑλληνικοῦ ναυτικοῦ ἀγῆματός. Ἀποχωρῶν ὁ βουλγαρικὸς στρατὸς τῇ 10ῃ Ἰουλίου ἐληλάτισε πλείστας οἰκίας καὶ 50 περίπου ἑλληνικὰ καταστήματα ἔθρανσε τὰς θύρας τοῦ τελωνείου καὶ ἀφῆρεσεν ἐμπορεύματα ἀνήκοντα εἰς διαφόρους ἐμπόρους. Σάκκοι ζαχαρέως ἐπωλήθησαν ἐν Γκιουμουλτζίνη μόνον πρὸς τέσσαρας δραχμὰς ἕκαστος.

Οἱ Βουλγάροι ἔβαλον πῦρ εἰς δέματα χόρτου, κείμενα εἰς τὴν παραλίαν πλησίον τῶν ἀποθηκῶν τοῦ πετρελαίου. Ἐντροπολήθησαν οὕτω αἱ ἀποθήκαι τῶν ἀνατολικῶν σιδηροδρόμων καὶ τῶν τραπεζῶν Ὀθωμανικῆς, Γερμανοανατολικῆς καὶ Θεσσαλονίκης, ὡς καὶ διαφόρων ἐμπόρων, ἀξίας ἐνδὸς ἑκατομμυρίου φράγκων περίπου.

Πᾶσαι αἱ κακουργίαι διεπράχθησαν ὑπὸ τοῦ τακτικοῦ βουλγαρικοῦ στρατοῦ. Μόνος μετέσχεν ὁ κομιτατζῆς Μύλος ἐκ Καλιαντζιδερέ, κακοῦργος γνωστός, φρονεὺς πολλῶν Χριστιανῶν καὶ Τούρκων πρὸ τοῦ πολέμου.

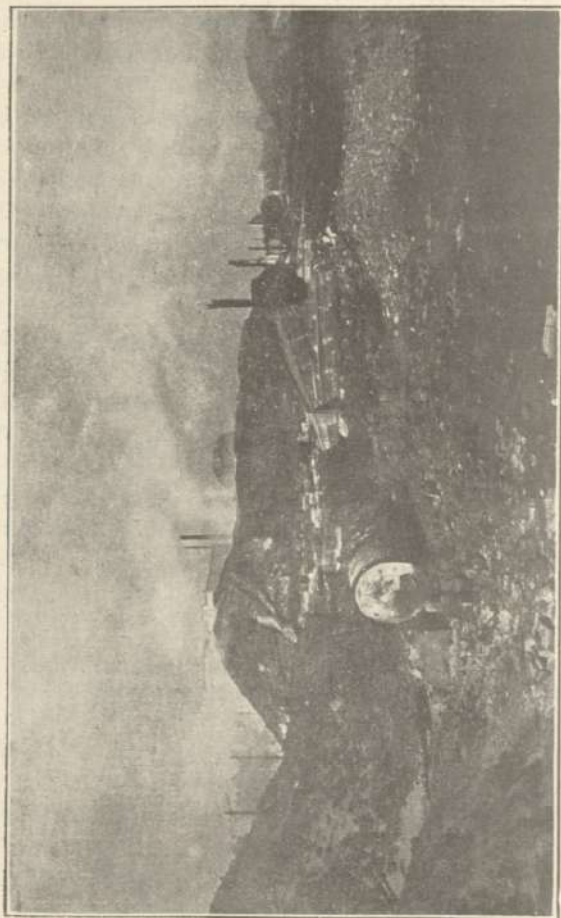
Ἐκθεσις τοῦ σεβασμιωτάτου μητροπολίτου πρὸς τὸν Οἰκουμενικὸν Πατριάρχην.

Συμπληροῦντες τὴν περιγραφὴν τῶν ἐν Δεδεαγάτς θηριωδιῶν καὶ ὁμοτήτων τοῦ βουλγαρικοῦ στρατοῦ, παραθέτομεν καὶ πλῆρη ἐπὶ τοῦ θέματος ἔκθεσιν (ἀπὸ 22 αὐγούστου 1913) τοῦ μητροπολίτου Αἰνίου κ. Ἰωακείμ πρὸς τὸν Οἰκουμενικὸν Πατριάρχην. Ἡ ἔκθεσις αὕτη, ἥς ἀνωτέρω ἐποιήσαμεθα μνείαν, ἔχει ὡς ἀκολουθῶς:

«Καίτοι διὰ λεπτομεροῦς προγενεστέρας ἐκθέσεώς μου περιέγραψα ἐν ἐκτάσει πάντα τὰ λαβόντα χώραν γεγονότα κατὰ τὴν εἴσοδον τῶν Βουλγάρων εἰς Δεδεαγάτς καὶ τὴν μετέπειτα διαγωγὴν αὐτῶν ἐν ὅλῃ τῇ ἐκκλησιαστικῇ μου περιφερείᾳ, οὐχ ἥτιον προζει-

μένου νὰ ἐκθέσω ἐν ὀλίγοις τὴν δημιουργηθεῖσαν κατόπιν κατάστα-
σιν καὶ τὴν ψυχολογικὴν θέσιν τῶν πληθυσμῶν τῆς περιφερείας μου

Ἡ καυστροφὴ τῶν ἐν τῷ σιδηροδρομικῷ σταθμῷ Λεδεαγιάς ἐμπορευμάτων
ὑπὸ τοῦ βουλγαρικοῦ στρατοῦ.

κατὰ τὰς παραμονάς τοῦ δευτέρου πολέμου, θεωρῶ ἀναγκαίαν τὴν
σύντομον ἀνασκόπησιν ὅλων τῶν ἀπὸ τῆς ἐμφανίσεως τῶν Βουλγά-
ρων γεγονότων.

Ὁ μητροπολίτης Αἰνίου κ. Ἰωακείμ.

»Τρία κυρίως εἶνε τὰ σημεῖα τῆς βουλγαρικῆς δράσεως ἀπὸ τῆς ἀρχῆς τῆς ἐμφανίσεως αὐτῶν, ἐφ' ὧν δέον νὰ δοθῇ ἡ δέουσα προσοχή.

»α') Ἡ ἐκδηλωθεῖσα ὑπ' αὐτῶν θηριώδης ἐνέργεια πρὸς τοὺς Μουσουλμάνους κατοίκους.

»β') Ἡ συστηματικὴ μισελληνικὴ ἐνέργεια αὐτῶν πρὸς ἐθνικὴν καὶ οἰκονομικὴν ἐξάντησιν τῶν ἑλληνικῶν πληθυσμῶν, καθ' ὅλον τὸ διάστημα τῆς ὑπ' αὐτῶν κατοχῆς τῆς Θράκης, καὶ

»γ') Ἡ τρομοκρατία τῶν ἑλληνικῶν πληθυσμῶν καὶ αἱ βιαιότητες ὡς μετῆλθον, ἀφ' ἧς ἤρχισαν νὰ ἐντείνωνται αἱ ἑλληνοβουλγαρικαὶ σχέσεις, μέχρι τῆς ἀποχωρήσεως αὐτῶν ἀπὸ τῆς Θράκης.

»Καὶ ὅσον μὲν ἀφορᾷ εἰς τὸ πρῶτον σημεῖον. Αἱ φρικαλεότητες τῶν πρώτων ἡμερῶν καὶ αἱ ἄγρια σκηναὶ ὅσαι ἐξετυλίσθησαν εἰς βίαιον τῶν Μουσουλμάνων, ὑπερβαίνουσι πᾶσαν ἀνθρωπίνην περιγραφὴν.

»Κομιτατζήδες ὑπὸ τὴν ὁδηγίαν τοῦ τακτικοῦ στρατοῦ καὶ ἀξιωματικῶν αὐτοῦ, εἰσβαλόντες εἰς Δεδεαγάτζ, ἀφοῦ δι' ὅλης τῆς νυκτὸς ἐνέσπειραν τὸν θάνατον μεταξὺ τῶν μουσουλμανικῶν οἰκονομειῶν, κατέκαυσαν τὰς μουσουλμανικὰς οἰκίας καὶ τεμένη καὶ δούρπασαν αὐτά.

»Ἐπὶ ὀκτῶ ἡμέρας, σκηναὶ ἀφαντάστου φρίκης ἐξετυλίσθησαν πρὸ τῶν ὀμμάτων μας. Ἐν μέσῃ ὁδῷ ἐλογχίσθησαν Μουσουλμάνοι καὶ ἄγρια ἀπειλαὶ ἐξεφέροντο κατὰ παντὸς Ἕλληνας, ὅστις δὲν θὰ παρέδιδεν τοὺς ὑπὸ τὴν προστασίαν του καταφυγόντας. Ἐπὶ ὀκτῶ ἡμέρας πλέον τῶν 400 πτωμάτων εὗρίσκοντο ἐγκατεσπαρμένα εἰς τὰς ὁδοὺς τῆς πόλεως, οὐδενὸς τολμῶντος νὰ ἐπιληφθῇ τῆς ταφῆς τῶν ἢ τῆς περισυλλογῆς αὐτῶν. Ἐν συνδυασμῷ πρὸς τὰς ἀγριότητας ταύτας ἐνηργήθη παρὰ τῶν ἀθλίων τούτων γενικὴ ἀτίμωσις τῶν Μουσουλμανίδων πάσης ἡλικίας.

»Ὁφείλω ἐν τούτοις νὰ ἐξάρω εἰς τὸ σημεῖον τοῦτο τὴν διαγωγὴν ὁλοκλήρου τῆς ἑλληνικῆς κοινότητος, ἥτις μετὰ τῆς ὑπ' ἐμὲ μητροπόλεως ἐπέδειξαν ἅπασι ἐτι τὰ μεγάλα καὶ εὐγενῆ αἰσθήματα τῆς ἑλληνικῆς φυλῆς, πρὸς τὰς οὕτω σκληρῶς δοκιμασθείσας μουσουλμανικὰς οἰκονομείας. Τόσον ἢ ὑπ' ἐμὲ μητρόπολις, ὅσον καὶ ὅλαι αἱ ἑλληνικαὶ οἰκονομείαι ἐσπευσαν νὰ προστατεύσωσιν εἰς τὰς οἰκίας

τῶν καὶ νὰ περισώσωσι μουσουλμανικὰς οἰκονομείας. Ὁ περιβόλος τῆς ἱερᾶς μητροπόλεως συνεκέντρωσε 3.564 Μουσουλμάνους καὶ Μουσουλμανίδας τῆς πόλεως καὶ τῶν περιχώρων, οὓς ἔσωσα ἐκ τῆς σφαγῆς καὶ τῆς ἀτιμώσεως, δι' ὑπερανθρώπων προσπαθειῶν καὶ μὲ κίνδυνον αὐτῆς τῆς ζωῆς μου, περιφρουρήσας καὶ περιβάλλας αὐτοὺς ἐπὶ δέκα ἡμέρας ἐν τῷ ὡς ἄνω περιβόλῳ καὶ τῇ ἱερᾷ μητροπόλει, ὡς οἱ ἴδιοι Μουσουλμάνοι ὁμολογοῦσιν.

»Ἐν γένει τὸ ἑλληνικὸν στοιχεῖον κατέβαλε πᾶσαν προσπάθειαν ὅπως περισώσῃ ἐκ τῶν χειρῶν τῶν κανιβάλων ἐπιδρομέων, ὅσον τὸ δυνατόν περισσοτέρας οἰκονομείας, πλὴν ἐλαχίστων ἑξαιρέσεων, ὑποκνησῶν καὶ τούτων εἰς τὰς βιαιὰς προτροπὰς τῶν κατακτητῶν.

»Ἡ κατάστασις αὕτη ἐξηκολούθει μέχρι τῆς ἡμέρας, καθ' ἣν ὁ ὑπὸ τὸν στρατηγὸν Κοβάτσεφ βουλγαρικὸς στρατὸς κατέλαβε τὴν πόλιν μας. Ἀπὸ τῆς ἐποχῆς ἐν τούτοις ταύτης ἀρχίζουσιν αἱ ἀποθαρρυντικαὶ ἐντυπώσεις μας τῆς μισελληνικῆς αὐτῶν ἐνεργείας.

»Ἀπὸ τῆς πρώτης ἡμέρας ἐπιδίδονται εἰς ἐπίταξιν ὅλων τῶν τροφίμων καὶ λοιπῶν ἐμπορικῶν εἰδῶν καὶ τῶν ἀπλουστᾶτων ἀκόμῃ δι' ἀποδείξεων ἀμφιβόλου κύρους, παρεχομένων καὶ ὑπ' αὐτῶν τῶν στρατιωτῶν ἀκόμῃ. Διὰ τοῦ τρόπου τούτου ἀπεγυμνώθησαν καὶ αὐτοὶ οἱ μικροπωληταὶ τῶν ἐμπορευμάτων τῶν καὶ αὐτοὶ οἱ πλανόδιοι, ὧν ὅλον τὸ ἐμπόρευμα ἀνέρχετο εἰς ὀλίγα γρόσια.

»Ἐπακολουθεῖ συνάμα γενικὴ ἐπίταξις τῶν ἑλληνικῶν οἰκιῶν, εἰς τὰς ὁποίας ἐγκαθίστανται ἀξιωματικοί, ὑποχρεοῦντες τοὺς ἰδιοκτητὰς διὰ τοῦ βαρβαριωτέρου τρόπου εἰς περιποίησιν καὶ παραγωγὴν ὁλοκλήρου σχεδὸν τῆς οἰκίας, χωρὶς ἐν τῷ μεταξὺ νὰ παραλείπωσι νὰ ἐκφράζωνται μετὰ περιφρονήσεως περὶ τῶν Ἑλλήνων, νὰ δέρωσι δὲ καὶ τοὺς ἰδιοκτητὰς, ἐὰν συνέβαιναν ἐπιβράδυνσις τοῦ ἀνοίγματος τῆς θύρας τῆς οἰκίας κατὰ τὴν νύκτα. Ἀλλὰ μήπως ἀπεδείχθη σεβασμὸς τις εἰς τὰ κοινοτικὰ καθεστῶτα ἢ τὰς θρησκευτικὰς ἀρχάς; Τὰ μὲν σχολεῖα καταληφθέντα ἐχρησιμοποιήθησαν εἰς νοσοκομεῖα καὶ στρατῶνας, παρὰ πᾶσαν ἀνάγκην καθ' ὅλον τὸ ἔτος. Πλειστάκις δὲ διατεσσόμενην ὅπως τελέσω σπλῆιτουργα μετὰ τοῦ σχηματικοῦ ἱερέως, ἄλλοτε μὲν ἀπαιτῆσαι τῶν διερχομένων στρατηγῶν, ἄλλοτε τῶν πριγκίπων καὶ ἄλλοτε βασιλικὴν διαταγὴν, εἰς ἃς, ὡς εἰκός, μὴ συμμορφούμενος, ἐπέσυρον τὸ μῖσος αὐτῶν ὡς φανατικοῦ Ἕλ-

ληγος βυσσοδομοῦντος κατὰ τοῦ καθεστῶτος καὶ ἐν συνεννοήσει μετὰ τῶν Τούρκων, ἐπιζητοῦντος τὴν αὐτονομίαν τῆς Θράκης, διὸ καὶ οὐ μόνον ἠδυνάτουεν νὰ περιοδεύσω τὴν ἐπαρχίαν μου ἀλλὰ καὶ ἡ ἀλληλογραφία μου κατεκρατεῖτο, ἀφοῦ ἐπὶ δέξα μῆνας μόλις δύο ἢ τρεῖς ἐπιστολὰς ἠδυνήθην νὰ λάβω.

Ἡ διαγωγή αὕτη ἐξηκολούθησε καθ' ὅλον τὸν χρόνον τῆς ἐγκαταστάσεως αὐτῶν ἐν Θράκῃ, ἐνταθεῖσα πλέον εἰς βαθμὸν τρομοκρατίας, ἀφ' ἧς αἱ συμμαχικαὶ σχέσεις ἤρχισαν νὰ χαλαρῶνται καὶ διαφαίνεται ἐμπόλεμος ρῆξις μετὰ τῶν δύο κρατῶν. Οὕτω καθ' ὅλον σχεδὸν τὸν μαῖον, οὐδὲν ἄλλο ἠκούετο παρ' ἀνωτέρων καὶ κατωτέρων ἀξιωματικῶν ἢ βαρεῖαι ὕβρεις κατὰ παντὸς ἐλληνικοῦ, χλευασμοὶ πρὸς τὸν στρατὸν καὶ τὸν στόλον καὶ διαρκεῖς ἀπειλαὶ σφαγῆς τῶν Ἑλλήνων κατοίκων ἐν περιπτώσει ρήξεως ἢ οἰασοῦν ποτε ἐλληνικῆς ἐνεργείας τοῦ στόλου εἰς τὰ μέρη ἐκεῖνα.

Περὶ τὰ τέλη μαῖου, ἡ πόλις λαμβάνει ὕψιν πολεμικὴν διὰ μέτρων ὀχυρωματικῶν καὶ συγκεντρώσεως πλέον τῶν 10 χιλιάδων στρατοῦ. Ὅλη ἡ παραλία Δεδεαγάτς ὀχυροῦται σατανικῶτα διὰ τηλεβόλων πρὸ αὐτῶν τῶν οἰκοδομῶν τῆς πόλεως τοποθετημένων, ἀπαγορεύεται ἡ ἀναχώρησις εἰς πάντας, διακόπτεται πᾶσα συγκοινωνία καὶ ἐν γένει κηρύσσεται ἡ πόλις εἰς κατὰστασιν πολιορκίας. Ἀπὸ τῆς ἐποχῆς ταύτης καταλαμβάνονται ὑπὸ πανικοῦ οἱ κάτοικοι, ἀγωνιώδεις δὲ προσπαθεῖν καταβάλλονται ὑπὸ τῆς ταπεινῆς μου μητροπόλεως, ὅπως ἀφ' ἐνὸς μὲν ἐξασφαλισθῇ ἡ ζωὴ τῶν κατοίκων, τηρηθῇ δὲ ἀφ' ἑτέρου τὸ θάρος τῶν δικαίως ὑπὸ πανικοῦ καταληφθέντων χριστιανῶν.

Τὴν 16ην ἰουνίου ἐπισήμως μοὶ ἀνηγγέλθη ὑπὸ τοῦ δικαιοῦ τῆς πόλεως ἡ ἐναρξὶς τῶν ἐχθροπραξιῶν. Ἀπὸ τῆς ἡμέρας πλέον ταύτης ἀρχίζει τὸ ἀληθὲς μαρτύριον. Κηρύσσεται ὁ στρατιωτικὸς νόμος καὶ ἰσχυραὶ περιπολῖαι ὑπὸ τὴν ὁδηγίαν ἐξηγερωμένων ἀξιωματικῶν ὑβρίζον πᾶσαν ἐλληνικὴν οἰκωγένειαν, ἐνσπείρονται τὸν τρόμον. Ἡ πόλις νεκροῦται πάσης κινήσεως, τὰ καταστήματα μόλις ὥρας τινὰς λειτουργοῦσιν, οἱ δὲ κάτοικοι διανυκτερεύουσι διαρκῶς εἰς τὰ διάφορα προξενεῖα. Ἡ ἐξαγρίωσις ἐν τοῦτοις τῶν ἀρχῶν καὶ τοῦ στρατοῦ αἰξάνει, ἀφ' ἧς ἤρχισαν νὰ φθάνωσιν ἀμαξοστοιχίαι τραυματιῶν ἐκ τοῦ πεδίου τῶν μαχῶν, οἵτινες μὲ τὰ ζωηρότερα

χρώματα, περιέγραφον τὰς καταστροφάς, ὅσας ὑφίσταντο. Ἡριθμῶσαμεν κατὰ τὰς τρεῖς πρώτας ἡμέρας, δηλαδὴ τὴν 19, 20 καὶ 21 ἰουνίου, 32 ἀμαξοστοιχίας ἐξ 27 ἕως 30 βαγονίων ἐκάστη πλήρεις τραυματιῶν, οἵτινες διὰ τῶν ἀρηγήσεων αὐτῶν ὄχι μόνον ἐξηγρίωναν τὴν φρουρὰν τῆς πόλεως, ἀλλὰ ἐνέβαλον τὸν πανικὸν καὶ εἰς τὰς ἀρχὰς αὐτάς.

Ἀπὸ τῶν ἡμερῶν αὐτῶν κυριολεκτικῶς μαίνονται. Τὴν 24ην ἰουνίου καταγγέλλομαι ὅτι συνεκρότησα εἰς ἀπόκεντρον μέρος τῆς πόλεως συνεδριάσεις μυστικὰς μετὰ τῶν προκρίτων καὶ τὴν νύκτα γίνεται διὰ λογχοφόρων στρατιωτῶν ἀπὸ μεσονυκτίου μέχρι πρωῒας ἔρευνα εἰς ὑπερεκατὸν οἰκίας ἐλληνικὰς καὶ φυλακίζονται οἱ ἄνδρες. Μετὰ τῶν πρώτων ὁ διευθυντὴς καὶ οἱ διδάσκαλοι τῆς ἐλληνικῆς σχολῆς. Τὴν ἐπομένην, κατόπιν διαφόρων ἐνεργειῶν μου, ἀπεφυλάκισθησαν οἱ πλείστοι, διατηρηθέντων ἐν τῇ φυλακῇ περὶ τοὺς εἴκοσι. Μετὰ τρεῖς ἡμέρας συλλαμβάνεται ὁ Ἕλλην προξενος Σπαθάρης καὶ ἀπάγεται μετὰ τοῦ καβάση εἰς Ἀδριανούπολιν, τὴν δ' ἐπαύριον συλλαμβάνομαι καὶ ἐγὼ ἐν τῷ γαλλικῷ προξενεῖῳ, ὅπου εἶχον μεταβῇ κατόπιν ἐπισήμου εἰδήσεως περὶ σχεδιαζομένης δολοφονίας μου καὶ ὁδηγοῦμαι ὑπὸ ὀκτὼ λογχοφόρων καὶ δύο ἀξιωματικῶν εἰς τὴν μητροπόλιν μου, εἰς ἰσόγειον τῆς ὁποίας δωμάτιον ἐγκλεισθεὶς ἐφρουροῦμην ἀγρίως ὑπὸ πληθὺς στρατιωτῶν, ἀπαγορευθείσης πάσης μετ' ἐμοῦ καὶ τοῦ περιβόλου ἀκόμη ἐπικοινωνίας.

Τὴν ἰδίαν ἐσπέραν πολλοὶ ἀξιωματικοὶ μὲ 150 λογχοφόρους στρατιώτας, εἰσελθόντες εἰς τὴν μητροπόλιν ἠρεῦνησαν τὰ πάντα ὅπως ἀνεύρωσι βόμβας, πεντακόσια ὅπλα καὶ τὰ ναυτικὰ σήματα, δι' ὧν παρεῖχον δῆθεν στρατιωτικὰς πληροφορίας τῷ παραπλέοντι στόλῳ, ὡς καὶ τὰ σχετικὰ τοῦ φανταστικοῦ κομιταίου ἔγγραφα, δι' ὧν θὰ ἀπεδεικνύομιν, κατὰ τὸν εὐσεβῆ αὐτῶν πόθον, ὁ διοργανωτὴς τῆς θορακικῆς ἐξεγέρσεως. Ἡ ἀγρία αὕτη ἔρευνα τῆς μητροπόλεως, ἀρξαμένη ἀπὸ τῆς 9 1/2 τῆς ἐσπέρας διήρκεσεν μέχρι τῆς 7ης πρωῒνης, ὁπότε καὶ ἀνεχώρησαν, δόντες διαταγὰς περὶ αὐστηροτέρας φρουρήσεώς μου, καθόσον ἐν τῷ ἱερῷ ναφ' εὐρέθῃ στολῇ βουλγάρου στρατιώτου, σκοπῶν πάντως ὑπ' αὐτῶν τοποθετηθεῖσα πρὸς ἐπιβεβαίωσιν τῶν ἐνόχων διαθέσεών μου, ἃς ἀδυνατοῦντες ἄλλως νὰ διαπιστώσωσιν, ἠθέλησαν νὰ στηρίξωσιν ἐπὶ τοῦ ὡς ἄνω εὐρήματος

ὡς καὶ τῶν εὐρεθέντων ὀπλῶν τῶν ὑπηρετῶν, οὓς καὶ συλλαβόντες, πομπικῶς μετέφερον εἰς τὰς κοινὰς φυλακάς.

»Μετά δύο ἡμέρας, προσκαλοῦνται διὰ προκηρύξεως τοῦ διοικητοῦ, πάντες οἱ κάτοικοι εἰς τὸν περιβόλον τῆς μητροπόλεως, ὅπως ἀκούσωσιν αὐτοῦ προτιθεμένου, ὥς διεκήρυττον, νὰ ἐνθαρρύνῃ τοὺς κατοίκους. Ἐντὺς ὀλίγου συναθροίζονται πλέον τῶν 800 καὶ μετὰ μίαν ὥραν σῶμα στρατοῦ περισφίγγει τὸν περιβόλον, ἀναγκάζον πάντας νὰ εἰσέλθωσιν εἰς τὰ ἐντὺς τοῦ περιβόλου σχολεῖα, ὅπου ἐγκλείονται μὲ διπλὰς φρουράς. Μετὰ μεσημβρίαν τῆς αὐτῆς ἡμέρας ἐγκαθιδρύεται ἐν τῷ μέσῳ τοῦ περιβόλου ὁμὰς ἀξιωματικῶν, ὑπὸ τύπον στρατοδικείου, τὸ ὁποῖον ἀρχίζει νὰνακρίνῃ ἕνα ἕκαστον καὶ μετὰ τὴν ἀνάκρισιν νὰ μεταφέρῃ αὐτοὺς ἀλλαχοῦ. Ἐν τῷ μεταξὺ ἀπολύει ὅσους κατώρθωσαν νὰ ἐξαγοράσωσι τὴν ἐλευθερίαν των δι' ἄδρας χρηματικῆς καταβολῆς, ὑπερβάσης τὰς 200.000 φράγκων ἐν τῷ συνόλῳ, πλὴν ἑκατὸν ὀγδοήκοντα ἐπτὰ ἀντρῶν Ἑλλήνων, οἵτινες ὑπὸ ἰσχυρὰν στρατιωτικὴν συνοδείαν ὠδηγήθησαν εἰς τὴν Βουλγαρίαν σιδηροδρομικῶς, ἐν μέσῳ τῶν κλανθμῶν καὶ τῶν θρῆνων τῶν γυναικῶν καὶ ἐν γένει τῶν οἰκογενειῶν αὐτῶν. Ἐν τῷ μεταξὺ ἀποσπάσματα στρατοῦ εἰς διάφορα χωρία, περὶ τοῦ Δεδεαγάτς, διέπραττον ὄργια εἰς τὸ ὅραν μόλις ἀπέχον παραλιακὸν χωρίον Μάκρην· συλλαμβάνονται καὶ ἀπάγονται εἰς Βουλγαρίαν ὀγδοήκοντα εἰς τῶν προκρίτων καὶ φονεύονται ἀγρίως τρεῖς γέροντες. Εἰς τὸ Φέρετζικ τρομοκρατοῦνται οἱ κάτοικοι καὶ ἀπάγονται περὶ τοὺς δέκα μετὰ τοῦ ἱερέως αὐτῶν. Ἐν Δεδεαγάτς συλλαμβάνουσιν ἐκ νέου καὶ φυλακίζουσιν εἰς ἀχυρῶνα τοὺς ὑπολειφθέντας ἄρρενας Τούρκους, ἀτιμάζουσι δὲ ἐπὶ τέσσαρας ἡμέρας τὰς οἰκογενεῖας αὐτῶν. Κοράσια, ἡλικίας ἐπτὰ ἐτῶν ἡτιμάσθησαν κατὰ τὸν καννιβαλικώτερον τρόπον, αἱμόφυρτα δὲ μετεφέρθησαν ὑπὸ τῶν γονέων αὐτῶν εἰς τὸ γερμανικὸν προξενεῖον. Τὰ πάντα ἐν γένει ἐδείκνυν τὴν τρομακτικὴν θέσιν, εἰς ἣν εὐρισκόμεθα μὲ ἀγωνίαν θανάτου, ἀναμένοντες ἀπὸ στιγμῆς εἰς στιγμὴν τὸν ὄλεθρον ἡμῶν. Τὸ πᾶν ξμαίνεται ὑπὸ τὴν θηρωδίαν καὶ τὴν ἀγριότητα εἰς ἣν περιῆλθον τόσον αἱ ἀρχαὶ ὅσον καὶ ὁ βουλγαρικὸς στρατός. Οἱ πάντες εὐρίσκοντο ἐν ἀπομονώσει, οὐδέεις τῶν κατοίκων ἐπεκουνώνει μετὰ τοῦ ἄλλου, εἰς οὐδένα ἐπετρέπετο, ἐξερχόμενον τῆς οἰκίας του, νὰ μεταβαίῃ ἐν συνοδείᾳ φίλου

ἢ νὰ συνομιλῇ καθ' ὁδόν. Ἡ προσέγγισις εἰς τὴν παραλίαν ἀπεκλείσθη ὑπὸ φρουρῶν, ἀπιγορεύθη δὲ καὶ αὐτὸς ὁ φωτισμὸς τῶν οἰκιῶν. Ἐνῶ δὲ ταῦτα συνέβαινον ἔξω τοῦ περιβόλου τῆς μητροπόλεως μου, εἰς ἔμὲ παρουσιάσθη ἐπιτροπὴ ἀξιωματικῶν ἀνακριτικῇ καὶ ἤρχισε παρὰ τὰς σχετικὰς διαμαρτυρίας μου, τακτικὰς ἀνακρίσεις ἐπὶ τῷ σκοπῷ τῆς παραπομπῆς μου εἰς τὸ στρατοδικεῖον· ἐν τῷ μεταξὺ αἱ ἀνακρίσεις παύουσι, διαταγὴ δὲ δίδοταί μοι ὑπὸ ἄλλων ἀξιωματικῶν ὅπως εἶμαι ἕτοιμος πρὸς ἀναχώρησιν διὰ τὸ Σλίβεν τῆς Βουλγαρίας. Τὴν ἐπαύριον ὁμῶς κίνησις στρατιωτικῇ ἀσυνήθης ἐν τῷ περιβόλῳ καὶ πληροφορίαι τῶν δεσμοφυλάκων μου, ἀδρότατα πάντοτε ἐξαγοραζόμεναι, μὲ ἔπεισαν περὶ ἐκκένωσης τοῦ Δεδεαγάτς διὰ λόγους οὓς ἠδυνάτου νὰ ἐξηγήσω. Πράγματι συγκεντρωθεὶς ὁ βουλγαρικὸς στρατός ἀνεχώρησεν, ἀλλὰ καὶ μετὰ μίαν ὥραν ἐπέστρεψε, διαδώσας πανηγυρικώτατα ὅτι ἐκλείσθη ἡ εἰρήνη.

»Τὴν νύκτα ὁμῶς ἡ αὐτὴ καὶ μεγαλειτέρα κίνησις παρατηρεῖται. Αἱ ἀτμομηχαναὶ κυριολεκτικῶς μαίνονται, πηγανοσερχόμεναι ἀπὸ τοῦ ἐνὸς εἰς τὸν ἕτερον σταθμόν. Οἱ φρουροὶ τῆς μητροπόλεως κρῦφα ἀναχωροῦσιν, ὁ δὲ Γάλλος ὑποπρόξενος τὴν 11ην ὥραν ἔλθων ἀγγέλλει μοι τὴν ἀναχώρησιν τοῦ βουλγαρικοῦ στρατοῦ καὶ παραλαμβάνει με εἰς τὸ γαλλικὸν προξενεῖον, ἐξ οὗ καὶ καθ' ὅλην τὴν νύκτα ἀγρυπνῶν, ἔβλεπον τὴν μεγάλην πυρκαϊάν, ἣν ἔθεσαν εἰς τὰς ἀποθήκας τῆς αὐτοκρατορικῆς ὀθωμανικῆς τραπέζης, ὥς καὶ τὰς κλοπὰς καὶ ἄλλα ἐν γένει κακουργήματα, ἅτινα διέπραττον οἱ τελευταῖοι ἀναχωροῦντες στρατιῶται.

»Τρεῖς ὥρας μετὰ τὴν ἀναχώρησιν τῶν Βουλγάρων ἐφάνη εἰς τὸν λιμένα μας τὸ πρῶτον ἐλληνικὸν ἀντιτορπιλικὸν καὶ μετὰ μεσημβρίαν συνεκεντρώθη ὁλόκληρος ὁ ἐλληνικὸς στόλος ὅπως κατελάθῃ τὸ Δεδεαγάτς. Πράγματι τὴν ἐπαύριον, ἄγλημα ἐξελθὼν τῶν πλοίων κατέλαβε τὴν πόλιν καὶ ὕψωσεν ἐπὶ τῶν δημοσίων ἱδρυμάτων τὴν ἐλληνικὴν σημαίαν. Χαρὰ καὶ ἀγαλλίας τοὺς πάντας κατέλαβε, Χριστιανοὶ καὶ Τούρκοι, κατόπιν τῶν κοινῶν βασιάνων καὶ μαρτυρίων, συνέχαιρον ἀλλήλους ἐπὶ τῇ πραγματικῇ ἐλευθερίᾳ, ἣτις ἔχορηγεῖτο εἰς αὐτοὺς. Ἡ ἐλληνικὴ διοίκησις ἀπέδωκεν ἀμέσως εἰς τοὺς Μουσουλμάνους τὰ ἱερὰ αὐτῶν τεμένη καὶ τὰ διάφορα κοινοτικά αὐτῶν ἱδρύματα. Ἠκούσθη τὸ πρῶτον μετὰ δέκα μῆνας ὁ θρη-

σχευτικός ἀρχηγὸς τῶν Μουσουλμάνων, καλῶν ἐλευθέρως τοὺς ὁμο-
εθνεῖς αὐτοῦ εἰς προσειρήν.

»Ἡ χαρὰ καὶ ἡ ἀγαλλίασις ὅμως αὕτη τῶν ἀτυχῶν κατοίκων
ἐπέπρωτο νὰ μὴ διαρκέσῃ ἐπὶ πολὺ, διότι ἐγκαίρως ἐγνώσθη ὅτι τὸ
Λεδαγατς θὰ μείνῃ καὶ πάλιν ὑπὸ τὴν βουλγαρικὴν κατοχὴν. Κα-
τήφεια καὶ ἄλγος κατέλαβε τοὺς πάντας, ποικίλαι δὲ ὑπὸ τῶν πολι-
τῶν ἰδιαίτεραι ἀποφάσεις ἐλαμβάνοντο περὶ πυρπολήσεως τῆς πό-
λεως, περὶ μεταναστεύσεως καὶ ἄλλων.

»Ἡ ἀπόγνωσις τῶν κατοίκων, Ἑλλήνων καὶ Μουσουλμάνων, ἐκο-
ρυφώθη ὅταν ἠκούσθῃ ὅτι τὴν 8ην αὐγούστου προέκειτο νὰ πομα-
χευθῇ ὁ ἑλληνικὸς στρατὸς καὶ στόλος. Ἐκκλητικὸν τότε φαινό-
μενον παρουσιάσθη, τοῦ ὁποῖου οὐδεμία δύναμις ἦτο δυνατόν νὰ να-
στείλῃ τὴν ἐξέλιξιν. Ὁλόκληρος ἡ πόλις ὥς ἐν ἄτομον, μίαν ἐξέφερε
κραυγὴν, τὴν μεγάλην φωνὴν τῆς ἐθνικῆς διαμαρτυρίας καὶ τὴν ἀπό-
φασιν νὰ ἐγκαταλείψῃ τὰς ἐστίας του, ὥς συγχρόνως ἐπράττον αἱ
ἀνθοῦσαι πόλεις Ξάνθης, Γκιουμουλτζίνης, Μαρωνείας, Μάκρης καὶ
Πόρτο-Λαγὼ μετὰ τῶν περιχώρων αὐτῶν. Τίποτε δὲν ἦτο δυνατόν
νὰ τοὺς ἀναχαιτίσῃ. Ὀλιγώτερον θέαμα λαοῦ ὁλοκλήρου ἐγκατα-
λείποντος τὴν πόλιν, δὲν ἦτο δυνατόν νὰ ἐπαρξῇ, ἀλλὰ καὶ οὐδέ-
ποτε διαμαρτυρία λαοῦ, διελθόντος ἀγωνιώδεις στιγμὰς θανάτου,
ἐνεῖχε μεγαλειτέραν ἐθνικὴν μεγαλοπρέπειαν ἐκείνης, ἣν οἱ δύσμοιροι
οὔτοι πληθυσμοὶ ἐπεδείκνυνον, ἐγκαταλείποντες τὰ πάντα καὶ φεύγον-
τες μακρὰν τῶν τόπων τῶν γεννητόρων τῶν καὶ τάρων τῶν πατέ-
ρων αὐτῶν».

Β'. ΑΝΑΤΟΛΙΚΗ ΘΡΑΚΗ.

Ἀπὸ Τσατάλτζας μέχρις Ἀδριανουπόλεως.

Φρικώδη ὡσαύτως γεγονότα καταγγέλλει καὶ τὸ ἀπὸ 14/27
Ιουλίου τηλεγράφημα τοῦ βαλῆ Ἀδριανουπόλεως Χατζῆ Ἀδὴλ βέη
πρὸς τὸν μέγαν βεζύρη, οὗ ἀπόσπασμα δημοσιεῖται διὰ τοῦ τύπου,
ἔχει ὥς ἑξῆς:

«Κατὰ μῆκος τῆς σιδηροδρομικῆς γραμμῆς, εἶδον περισσότερα
τῶν ἑκατὸν μουσουλμανικῶν χωρίων, ἐνθα δὲν ἔμεινε λίθος ἐπὶ
λίθου, κατὰ τοῦ πληθυσμοῦ δὲ τούτων προέβησαν εἰς βασάνους καὶ
σφαγὰς. Ἀλλὰ καὶ τὰ ἑλληνικὰ χωρία δὲν ὑπῆρξαν ἀπληλαγμένα
τῶν συμφορῶν ἐκ τῶν βουλγαρικῶν θηριωδιῶν. Χωρία πρὸ μικροῦ
ἀνθοῦντα, οἷα τὸ Τύρνοβον, τὸ Γενάβοϊ, ἡ Ζαλόφη, τὸ Ἑσκι-κιοϊ
ἐντελῶς κατεστράφησαν. Ἀπὸ τῆς Τσατάλτζας μέχρι τῆς Ἀδριανου-
πόλεως διακρίνονται μόνον ἐρειπίων σωροί.

»Εάν ποὺ διεσώθησαν τῆς σφαγῆς ἐν ἡ δύο χωρία, τοῦτο προ-
έρχεται ἐκ τῆς προσπαθείας τῶν Βουλγάρων, ὅπως προσηλυτίσωσι
βίᾳ τοὺς μουσουλμάνους εἰς τὸν χριστιανισμόν. Οὕτω ἐν Πανλίκιοϊ
ἐτοποθέτησαν οἱ Βούλγαροι εἰς κωδωνοστάσιον μέγαν κώδωνα, ὅστις
ἐσήμαινε καθ' ἣν ὥραν ὠδήγουν τοὺς μουσουλμάνους εἰς γειτονι-
κὸν ρύακα, ἵνα βαπτίσωσιν αὐτοὺς. Ὅσοι δ' ἀντίστηντο εἰς τὴν βά-
πτισιν, ἐσφάζοντο δίξην προβάτων.

»Οἱ βιασμοὶ καὶ αἱ διαρπαγαὶ εἶνε παρὰ τοῖς Βουλγαροῖς ἔργα
φυσικὰ καὶ συνήθη. Δύναται δ' ἄνευ ὑπερβολῆς νὰ λεχθῇ, ὅτι οὐ-
δεμία παρθένος διεσώθη ἀπρόσβλητος. Αἱ βουλγαρικαὶ ὁμότητες δὲν
ἔχουσιν ἐφαμιλλους ἐν τῇ παγκοσμίᾳ ἱστορίᾳ. Ἀφοῦ κατέσφαξαν
τοὺς ἄνδρας οἱ Βούλγαροι, ἀπήγαγον τὰς γυναῖκας καὶ τὰς παρθέ-
νους εἰς τινὰς οἰκίας, μεταβληθείσας εἰς οἰκούς ἀνοχῆς, ἐνθα ἐκο-
ρέσθησαν τῶν στρατιωτῶν αἱ ἀσελγεῖς ὀρέξεις. Πτώματα χωρικῶν
καὶ αἰχμαλώτων Ὀθωμανῶν ἀνευρέθησαν πλεῖστα εἰς διαφόρους
ποταμούς.

»Αἱ σφαγαί, αἱ ἄρπαγαὶ καὶ αἱ καταστροφαί, αἱ διαπραχθεῖσαι
καὶ ἐν τῇ Ἀδριανουπόλει εἶνε λίαν σοβαραί».

Σχετικῶς πρὸς τὰς καταστροφὰς ἐν τῇ Ἀδριανουπόλει, καταχω-
ρίζομεν καὶ τὸ ἀκόλουθον τηλεγράφημα τοῦ ἐν τῇ πόλει ἐκεῖνῃ εἰδι-
κοῦ ἀπεσταλμένου τῆς «Ἐφημερίδος» τῶν Παρισίων κ. Paul Ergo:

«Τὸ βουλγαρικὸν σύνταγμα, τὸ κατέχον τὴν Ἀδριανουπόλιν, δι-
νάμειος τετραχισχίλιον ἀνδρῶν, μαθὼν ὅτι οἱ Τοῦρκοι προδύχωρον,
εἶχεν ἐγκαταλίπει ἐσπευσμένως τὴν πόλιν κατὰ τὴν νύκτα τοῦ σαβ-
βάτου πρὸς τὴν κυριακὴν, ἀφήνον τὸ μεγαλειτέρον μέρος τοῦ πυρο-
βολικοῦ του καὶ μεγάλας προμηθείας ζυωτοτροφῶν. Ἀλλ' ἀκούσαντες

οἱ Βούλγαροι, ὅτι ἡ Εὐρώπη θὰ ἀπηγόρευε τὴν πρὸς τὰ πρόσσω πορείαν τοῦ τουρκικοῦ στρατοῦ, ἀνεφάνησαν τὴν πρωΐαν τῆς δευ-

Πτώματα τῶν ἐν Ἀδριανουπόλει πνιγμένων ὑπὸ τῶν Βουλγάρων Ἑλλήνων κατὰ τὴν ἐξ αὐτῆς ἀποχώρησιν τοῦ βουλγαρικοῦ στρατοῦ.

τέρας, διὰ νὰ ἐκκενώσῃσι καὶ πάλιν τὴν πόλιν μετ' ὀλίγας ὥρας, ὅτε ὁ Ἐμβερ βέης εἰδοποίησεν αὐτούς, ὅτι θὰ ἐπολιόρχει τὴν πόλιν,

ἐὰν μὴ ἐγκατέλιπον αὐτήν. Ἀλλά, διαρκουσῶν τῶν ὀλίγων τούτων ὥρῶν, οἱ Βούλγαροι προέβησαν εἰς φρικώδη κακουργήματα. Ἄνευ

Πτώματα τῶν ἐν Ἀδριανουπόλει πνιγμένων ὑπὸ τῶν Βουλγάρων Ἑλλήνων.

αἰτίας, συνέλαβον τεσσαράκοντα Ἑλληνας, οὓς, ἀφοῦ ἔδεσαν τὰς χεῖρας, κατεκρήμνισαν εἰς τὸν Τούντζαν ποταμόν. Σήμερον τὴν πρωΐαν, τριάκοντα ἐν πτώματα ἀνεσύρθησαν ἐκ τοῦ ὕδατος ὑπὸ τὰ δμῆματα

μον. Ἐξακολουθεῖ ἡ ἀναζήτησις τῶν σωμάτων καὶ τῶν ἄλλων, οἵτινες εἶχον τὴν δυστυχίαν νὰ πνιγῶσι κατὰ τρόπον τοιοῦτον, παρ' ἀποσπάσματος τακτικοῦ στρατοῦ, διοικουμένου ὑπὸ ἀξιωματικοῦ. Οἱ Βούλγαροι ἐπυρπόλησαν προσέτι τὸν σιδηροδρομικὸν σταθμὸν καὶ διήρπασαν οἰκίας τινάς.

Τὴν καταστροφὴν τῆς τέως ἀνθούσης κωμοπόλεως Κεσάνης περιγράφει τὸ ἀκόλουθον σύντομον ἀλλὰ παραστατικώτατον τηλεγράφημα τοῦ μοντεσαρέφου Καλλιπόλεως, πρὸς τὸ ἐν Κωνσταντινουπόλει ὑπουργεῖον τῶν ἐσωτερικῶν.

«Διέτρεξα σήμερον τὴν κωμόπολιν Κεσάνην. Ἐν ταῖς μουσουλμανικαῖς συνοικίαις, αἵτινες περιελάμβανον περὶ τὰς ὀκτακοσίας οἰκίας, ὑπάρχουσιν ἤδη μόνον τριάκοντα κατοικήσιμοι, καὶ αὗται μετ' ἐπισκευῇ. Πάμπολλα ἐργαστήρια καὶ καταστήματα μουσουλμανικὰ κατεστράφησαν ὁλοτελῶς καὶ μετεβλήθησαν εἰς σωρὸν ἔρειπῶν. Πέντε τεμένη, τρεῖς τεκέδες καὶ τρεῖς σχολαὶ συγκαταριθμοῦνται μεταξὺ τῶν καταστραφέντων κτιρίων.

»Οἱ Βούλγαροι, μὴ ἀρκεσθέντες εἰς τὴν ἐκδίκησιν κατὰ τῶν ἐπιζώντων, περιῦθρισαν καὶ τοὺς τεθνεῶτας, οἵτινες ἐν τούτοις δὲν δύνανται νὰ μυνθῶσι μέχρι τῆς ἀναστάσεως τῶν νεκρῶν. Ἔθρανσαν τὰς ἐπιτεμβίους στήλας νεκρῶν διαπρεπῶν, οἷος ὁ σείχης Σουλεϊμάν Ζατῆ. Εἰσήγαγον οἱ Βούλγαροι κτήνη ἐντὸς τῶν τεμενῶν, ὧν κατέδαφισαν τοὺς μυναρέδες, δεικνύοντες οὕτω χαμέρπειαν, οἷαν οὐδὲν ἄλλο ἔθνος ἐν τῷ κόσμῳ κατέχει. Ἐκ τῶν εἰκοσιν ἕξ μουσουλμανικῶν χωρίων μόνον τὰ ἑνδεκα εἶνε κατοικήσιμα. Τὰ ἄλλα εἶνε σωρὸς ἔρειπῶν».

Ἀλλὰ μήπως οἱ Βούλγαροι ἐσεβάσθησαν τοῦλάχιστον τὰ ἱερὰ κτίρια τῶν χριστιανῶν; Πολλοῦ γε καὶ δεῖ. Ἐκ τῶν πολλῶν ἀνοσίων ἔργων τῶν ἀναφέρομεν ὡς παράδειγμα καὶ τὴν πυρπόλησιν τοῦ μεγάρου τῆς ἐν Βιζύῃ ἱερᾶς ἐπισκοπῆς, ὡς καταγγέλλει καὶ τὸ ἀπὸ 8/21 ἰουλίου τηλεγράφημα τοῦ μεράρχου Ἀμπουκ πασά, διοικητοῦ τῆς δεξιᾶς πτέρυγος, πρὸς τὸν Τοῦρκον ἀρχιστράτηγον, ἔχον ὡς ἑξῆς.

«Λαμβάνω τὴν τιμὴν νὰ διαβιδάσω ὑμῖν τὴν ἔκθεσιν τοῦ μεγάλου πρωτοσυγγέλου τοῦ μητροπολίτου Βιζύης καὶ τῆς ἐκεῖ δημοτι-

κῆς ἀρχῆς, βεβαιούσαν, ὅτι ὁ βουλγαρικὸς στρατὸς ἐπυρπόλησε τὸ μέγαρον τοῦ ἐπισκόπου κατὰ τὴν νύκτα τῆς 7ης πρὸς τὴν 8ην ἰουλίου». Τὸ κείμενον τῆς ἐκθέσεως ἔχει οὕτω.

«Ἐνῶ ὁ βουλγαρικὸς στρατὸς ὑπεχώρει τὴν δευτέραν 8/21 ἰουλίου καὶ ὥραν 6ην τουρκισί, οἱ Βούλγαροι στρατιῶται ἔβαλον πῦρ εἰς τὸ μέγαρον τῆς ἐπισκοπῆς, ὅπερ κατεστράφη ἐντελῶς. Τὸ γεγονός τοῦτο ἐβεβαιώθη ὑπὸ τῶν Νικολάκη, υἱοῦ τοῦ Λεωνίδου Πέτρου, Περικλέους, υἱοῦ τοῦ Παλακωνσταντίνου, καὶ Κωνσταντίνου, υἱοῦ τοῦ Ἀναστασίου, οἵτινες ὑπέγραψαν τὸ παρὸν ἔγγραφον μετὰ τοῦ δικηγόρου Περικλέους. Τῶν ὑπογραφῶν τούτων τὸ κύρος ἐβεβαιώθη παρ' ἡμῶν.

(Υπογρ.) ὁ δήμαρχος Θεοδωρῆς, ὁ δημοτικὸς σύμβουλος Πέτρου, ὁ πρόεδρος τοῦ δημοτικοῦ συμβουλίου Σίμων, ὁ πρωτοσύγγελος τοῦ μητροπολίτου Παῦλ-Ἀγαθάγγελος».

Ἐν τῷ «Ἡμερησίῳ Τηλεγράφῳ» τοῦ Λονδίνου, ἐδημοσιεύθη μακρὰ ἔκθεσις τῶν ἀπαισίων κακουργημάτων καὶ ὀργῶν, αἵτινα διέπραξεν ὁ βουλγαρικὸς στρατὸς κατὰ τοῦ τουρκικοῦ, τοῦ ἐλληνικοῦ καὶ τοῦ ἰσραηλιτικοῦ πληθυσμοῦ τῆς Θράκης. Ἡ ἔκθεσις, ἐπισταλεῖσα παρὰ τοῦ ἐν Κωνσταντινουπόλει ἀνταποκριτοῦ τῆς ἐφημερίδος ταύτης *z. Asmet Bartlett*, εἶνε πιστὴ μετάφρασις πρωτοτύπου κειμένου, ὅπερ διεβίβασε πρὸς τὴν ρωσικὴν κυβέρνησιν ἀνώτερος αὐτῆς ὑπάλληλος, πρὸς ὃν εἶχε δοθῇ ἐντολὴ νὰ ἐξακριβώσῃ τὰς διατυπωθείσας κατὰ τῶν βουλγαρικῶν στρατευμάτων κατηγορίας.

Ἡ ἔκθεσις αὕτη, ἥτις, κατὰ τὴν ὁμολογίαν τῆς δημοσιευσάσης αὐτὴν ἀγγλικῆς ἐφημερίδος, προξενεῖ τὴν φρίκην, ἔχει ὡς ἑξῆς.

«Ἔσχον τὴν εὐκαιρίαν νὰ ἐπισκεφθῶ τὴν Ἀδριανούπολιν καὶ τὰ περίχωρα, τῇ συνοδείᾳ δώδεκα ξένων ἀνταποκριτῶν, ἀντιπροσωπευόντων τὰς μεγαλειτέρας ἐφημερίδας καὶ τὰ σπουδαιότερα τηλεγραφικὰ πρακτορεῖα τῆς Εὐρώπης. Ἡ προθυμία, μεθ' ἧς ἡ κυβέρνησις ἔδωκεν ἡμῖν τὴν ἄδειαν, καὶ αἱ εὐκολίαι, ἃς ἔθεσεν εἰς τὴν διάθεσίν μας διὰ τὴν ἐκτέλεσιν τοῦ ταξιδίου, ἀποδεικνύουσιν, ὅτι οἱ Τοῦρκοι ἦσαν βέβαιοι, ὅτι οὐδὲν ἦτο δυνατὸν νὰλοκαλυφθῇ ἐναντίον των, καὶ ὅτι, τοῦναντίον, ἡ δημοσίευσις τῆς ἀληθείας θὰ ἐξυ-

πληρείται τὰ συμφέροντά των. Λεπτομερεστάτη καὶ εὐσυνείδητος ἔρευνα ἀπέδειξεν, ὅτι οἱ Τούρκοι εὗρισκοντο ἐν τῷ δικαίῳ.

«Δὲν θὰ ὁμιλήσω περὶ τῆς φρικαλέας συμπεριφορᾶς, ἣν ἔδειξαν κατὰ τὰς πρώτας τέσσαρας ἡμέρας τῆς κατοχῆς των, πρὸς 15 χιλιάδας αἰχμαλώτων καὶ περὶ τὰς 5 χιλιάδας Τούρκων ἰδιωτῶν, οἵτινες δόξαν θηρίων, συνεσφρευθήσαν ἐπὶ τῆς νήσου τοῦ Σεραγίου, ὅπου καὶ ἀπέθανον ἐκ τῆς πείνης καὶ τοῦ ψύχους, ἀναγκασθέντες νὰ χρησιμοποιοῦσι πρὸς τροφήν τοὺς φλοιοὺς τῶν δένδρων καὶ τὰ πέλματα τῶν ὑποδημάτων των. Καθ' ἑκάστην ἀπέθνησκον ἀνὰ ἑκατοντάδας, οὕτως ὥστε, ὅταν προέκειτο νὰναχωρήσωσι διὰ τὴν Βουλγαρίαν, εἶχον ἀπομείνει μόνον περὶ τὰς 10.000. Ταῦτα πάντα εἶνε γνωστότατα. Θὰ ἀναγράψω ἐν τῇ ἐκθέσει μου μόνον γεγονότα, ἅτινα μέχρι τοῦδε δὲν ἐδημοσιεύθησαν.

«Τὸ προξενικὸν σῶμα, καθὼς καὶ οἱ Τούρκοι, Ἕλληνες καὶ Ἰσραηλῖται κάτοικοι, ἦσαν ὁμόφωνοι εἰς τὰς διαμαρτυρίας των κατὰ τῶν ἐκτρόπων τῆς βουλγαρικῆς κατοχῆς. Αἱ περισσότεραι τῶν καλλιτέρων μουσουλμανικῶν οἰκῶν ἀπομένονσι μὲ τὰς θύρας καὶ τὰ παράθυρά των τεθραυσμένα καὶ ἔρημοι παντελῶς ἐπίπλων. Καὶ αὐταὶ ἀκόμη αἱ οἰκίαι τῶν στρατηγῶν ἀπεγυμνώθησαν, ὥς λ. χ. ἡ τοῦ Ἀμπονκ πασᾶ, διοικητοῦ τοῦ 4ου στρατιωτικοῦ σώματος. Εἰς ὅλα τὰ μουσουλμανικὰ τεμένη, μὴδὲ τοῦ περιφήμου Σουλτάν Σελίμ ξηαιρουμένου, δὲν ἀπέμεινεν οὐδὲ εἰς τῶν πολυτίμων ταπήτων. Ἐλαφρουργήθη ἐπίσης καὶ ἡ βιβλιοθήκη τοῦ τεμένους τούτου, μοναδικὴ εἰς τὸ εἶδος τῆς. Ληστρικαὶ πράξεις διεπράχθησαν εἰς οἰκίας ὅχι μόνον Τούρκων, ἀλλὰ καὶ Ἑλλήνων καὶ Ἰσραηλιτῶν. Ὀλόκληροι σιδηροδρομικαὶ ἄμαξαι, κατάρροτοι λαφύρων, ἀπεστάλησαν εἰς Σόφειαν. Ἰδοὺ καὶ τινες συγκεκριμέναι περιπτώσεις. Ἐκ τῶν οἰκῶν, πλουσίων τινῶν Ἑλλήνων, τῶν ἀδελφῶν Ἀλεξάνδρου καὶ Ἰωάννου Θαλασσινοῦ, οἱ Βούλγαροι στρατιῶται, κρατοῦντες ὅπλα ἀνὰ χεῖρας ἀφῆρσαν τὰ καλλίτερα ἐπιπλα, κοσμήματα καὶ πολυτίμους ἀρχαιοτήτας, καὶ ἀπέσπασαν ἀπὸ τῶν χειρῶν τῆς Ἑλληνίδος ἀδελφῆς των δακτυλίδια καὶ περιδέματα. Περίπολος ἐμφανισθεῖσα ἐπὶ τῇ συνήθει προφάσει, ὅτι δῆθεν ἀνεξήτει ὅπλα ἐν τῇ οἰκίᾳ ἐμπόρου, ὀνομαζομένου Ἀβραμίδου, ἔκλεψε καθώπιον περιέχον 70 λίρας τουρκικᾶς. Ὁ συνταγματάρχης Ζλατάνωφ, διοικητὴς τῆς χωροφυλακῆς, ἐφυλάτισε

τοὺς ἀδελφοὺς Ἀθανάσιον καὶ Χριστόδουλον Στανερίδη, οὓς ἀπελευθέρωσε μόνον ἀντὶ πληρωμῆς λύτρων ἐκ 40 λιρῶν τουρκικῶν.

«Πλούσιοι Ἀμερικανὸς Ἰουδαῖοι, ὀνομαζόμενος Ροδερίγος, ἀναχωρήσας διὰ Κωνσταντινουπόλιν, ἐνεπιστεύθη τὴν οἰκίαν του εἰς τρεῖς Βουλγάρους ἀξιωματικούς. Ἐπιστρέψας, εὗρε τὴν οἰκίαν του zenήν. Ὅλα τὰ πράγματα εἶχον ἐξαφανισθῇ, σταλέντα εἰς Σόφειαν, καθὼς καὶ αὐτὸ ἀκόμη τὸ κλειδοκύμβαλον. Ἐπίσης ἐσυλήθησαν αἱ οἰκίαι τῶν πλουσίων Ἰσραηλιτῶν τραπεζίτων Μωῦσέως Μπεχμόρα καὶ Μπεναρδία. Πλούσιοι ἰδιοκτῆται, ἰδίᾳ Μουσουλμάνοι, ἐξηναγκάσθησαν ἐπὶ ἀπειλῇ θανάτου, νὰ ὑπογράψωσι πλαστὴν πώλησιν τῶν κτημάτων των, ἢ ἐνοικίαςιν αὐτῶν μακρὰς διαρκείας. Περίπτως τοιοῦτου εἶδους συνέβη εἰς βάρος τοῦ Ἰμβραήμ βέη, κατοικοῦντος ἐν τῇ ὁδῷ Ἀβδουλλάχ Χαμάμ.

«Αὐτὸς ὁ διευθυντὴς τῆς ἀστυνομίας Τσοπύφ, ἀπέστειλεν εἰς Σόφειαν, διὰ Ρώσον ὑπηκόου, τρία δέματα κλαπέντων ταπήτων.

«Πολυάριθμα πτώματα Μουσουλμάνων, οἵτινες ἐφονεύοντο διαρκούσης τῆς νυκτός, ἀνεγρίσκοντο ἐκάστην πρωΐαν. Καὶ σήμερον ἀκόμη πτώματα Τούρκων αἰχμαλώτων ἐξάγονται ἐκ δημοσίων φρεάτων. Αἱ ἀρχαὶ οὐδέποτε ἔμερῶνων περὶ τόσον ἀσημάντων πραγμάτων. Ἐκ τῶν ἀποτροπαιοτέρων ἐγκλημάτων, ἐξ ὧν συνέβησαν, εἶνε τὸ ἐν τῇ μεγάλῃ ὁδῷ διαπραχθὲν ὑπὸ Βουλγάρου στρατιώτου ἐπὶ Τούρκου ἀξιωματικοῦ, κατ' αὐτὴν τὴν πρώτην ἡμέραν τῆς βουλγαρικῆς κατοχῆς. Ὁ ἀξιωματικὸς οὗτος, γέρον αἰχμαλώτος, ἐξηνητημένος ἐκ τῶν στερήσεων καὶ τῶν καμάτων τῆς πολιορκίας, δὲν εἶχε δυνάμεις νὰ βαδίσῃ. Ὁ στρατιώτης τὸν ἐνεθάρρυνε μὲ τὴν ἀκηρίδα τοῦ ὅπλου του. Ἰουδαῖος τις, ὀνομαζόμενος Σολομὸν Μπεχμοίρας, παρεκάλεσε τὸν στρατιώτην νὰ τὸν λυπηθῇ καὶ νὰφήσῃ τὸν πρεσβύτην νὰ ἡσυχάσῃ. Ἐξαφθεὶς διὰ τὴν τοιαύτην παρέμβασιν ὁ στρατιώτης, ἐφόνευσεν τὸν τε ἀξιωματικὸν καὶ τὸν Ἰουδαῖον διὰ τῆς λόγχης του.

«Ἀθήμερόν ὁκτώ στρατιῶται ἐσύλησαν τὴν οἰκίαν τριῶν ἀδελφῶν ὠρολογιοπῶν καὶ ἀπεκόμισαν ὑπὲρ τὰ 500 ὠρολόγια. Ἐφόνευσαν ἓνα τῶν ἀδελφῶν, τὸν Χαϊζή Ἀχμέτ, διατρυπήσαντες αὐτὸν διὰ τῶν λογχῶν των, οἱ δ' ἄλλοι δύο ἀδελφοὶ ἐσώθησαν διὰ τῆς φυχῆς. Τὴν τρίτην ἡμέραν τῆς κατοχῆς, ὁμᾶς εἴκοσι Βουλγάρων

στρατιωτῶν, κατέσφαζε κατὰ τὸν θηριωδέστερον τρόπον, ἐντὸς τοῦ τεμένους Μίρι-Μιράμ, δέκα τρεῖς Τούρκους, ἀφοῦ προηγουμένως ἐλήστευσεν αὐτούς. Τρεῖς αὐτῶν ἦσαν μολλάδες, μετὰ τὸν μονεζίνην Χαφιζ Γιορζοῦτ ἐπὶ κεφαλῆς. Εἶδον ἰδίους ὄμμασι τὰ ἔχνη τοῦ αἵματος, ἅτινα οἱ συναδελφοί μου ἐρωτογράφησαν. Ἔτι ἀγριωτέρα εἶνε ἡ ἱστορία τῶν δέκα Τούρκων στρατιωτῶν, οἵτινες εὐρίσκονται ἤδη εἰς τὸ «νοσοκομεῖον τῆς ἐρυθρᾶς αἰγυπιακῆς ἡμισελήνου». Κατὰ τὴν ἐκένωσιν τῆς Ἀδριανουπόλεως, οἱ Βούλγαροι ἀπέστειλαν ὑπὸ συνοδείαν 200 Τούρκους αἰχμαλώτους εἰς Μουσταφᾶ πασᾶ. Ὅλοι οἱ ἀσθενεῖς καὶ οἱ τραυματῆαι, ὅσοι δὲν ἠδύναντο νὰ βαδίσωσιν ἐφορευθήσαν καθ' ὁδόν. Τὸ σῶμα διηρέθη εἰς τρεῖς ομάδας. Τὴν ὁμάδα, ἐν ᾗ περιελαμβάνοντο οἱ ἀνωτέρω μνημονευθέντες δέκα στρατιῶται, ἀπετέλουν ἐξήκοντα αἰχμαλῶτοι. Ἐνῶ προηχώρουν, αἰφνης ἐλέχθη εἰς αὐτούς, ὅτι ἦσαν ἐλεύθεροι νὰ μεταβῶσιν ὅπου ἤθελον. Οἱ ἀτυχεῖς ἐκεῖνοι μόλις ἐπρόφθασαν νὰ προχωρήσωσιν ὀλίγα βήματα, ὅτε οἱ Βούλγαροι στρατιῶται, ἀπαντῶντες εἰς πρόσταγμα τῶν ἀξιωματικῶν τῶν, ἤνοιξαν κατ' αὐτῶν πῦρ. Ὅλοι ἐφονεύθησαν, πλην τῶν δέκα, οἵτινες σοβαρῶς τραυματισθέντες ὑπεκρίθησαν τὸν νεκρόν.

Ἐπὶ τέσσαρας ὅλας ἡμέρας ἔμενον κεκρυμμένοι εἰς τὸ δάσος νήσεις. Σχεδὸν ὅλοι προσεβλήθησαν ὑπὸ γαγγραινῆς, δύο δ' αὐτῶν ἀπέθανον ἤδη. Ἡ τύχη τῶν ἄλλων δύο ομάδων μένει ἄγνωστος, ἀλλ' ὁ Ἕλλην μητροπολίτης διηγείται, ὅτι δύο ἱερεῖς, συνοδευόμενοι ὑπὸ χωροφυλάκων, οἵτινες εἶχον σταλῆ πρὸς ἀνακάλυψιν κακοποιηθέντων Ἑλλήνων, εἶδον ἐπὶ τῶν ὄχθων τοῦ Ἐβρου δωδεκάδας πτωμάτων αἰχμαλώτων, οἵτινες ἀφοῦ κατενυπήθησαν διὰ σφαιρῶν καὶ λογχισμῶν, ἐρρίφθησαν ἀκολούθως εἰς τὸν ποταμόν.

Ὁ Χαφιζ ἐφέντης, διδάσκαλος τοῦ χωρίου Κουμαρλή, ἀναφέρει ἐπισήμως, ὅτι ἐποχωροῦντες οἱ Βούλγαροι, συνήθροισαν ἐντὸς τεμένους, ἐπὶ τῇ προφάσει, ὅτι δῆθεν ἀνεζήτουν ὄπλα, περὶ τοὺς πενήκοντα Μουσουλμάνους καὶ ἐκεῖ κατέσφαξαν πάντας. Ἀναφέρει ἐπίσης, ὅτι εἰς τὸ χωρίον Ἀμούρ, οἱ Βούλγαροι ἀπῆγαγον δέκα Μουσουλμανίδας κόρας, ὧν ἡ μεγαλειτέρα ἦτο δωδεκαετής, ἡ τύχη τῶν δὲ ἀγνοεῖται. Ὁ Χαφιζ ἐφέντης ἀναφέρει μετ' εὐγνωμοσύνης, ὅτι εἰς πολλὰ χωρία πολλὰ Μουσουλμανίδες ἐσώθησαν ὑπὸ Ἑλληνίδων κυριῶν.

Ὡς κατακλείδα τοῦ μαρτυρολογίου τούτου θὰ παραθέσω ἀκόμη μίαν περίπτωσιν ἀνηκούστου σκληρότητος. Τὴν κυριακὴν 7 ἰουλίου, ἅμα τῇ πρώτῃ εἰδήσει τῆς προσεγγίσεως τῶν Τούρκων, οἱ Βούλγαροι ἔθεσαν πῦρ εἰς τὰς ἀποθήκας τῶν τροφίμων τοῦ σταθμοῦ Καραγκάτς. Τινὲς λιμώττοντες Ἕλληνες κατώρθωσαν νὰ ἐξασφαλίσωσι σάκκους τινὰς ἀλεύρων. Τὴν ἐπιούσαν δευτέραν, οἱ Βούλγαροι ἐπιστρέφοντες συνέλαβον τεσσαράκοντα πέντε ἐκ τῶν ἀτυχῶν τούτων πλάσμάτων καί, ἀφοῦ ἔδεσαν ἀνὰ τέσσαρας, ἔρριψαν αὐτοὺς εἰς τὸν Ἐβρον, πυροβολοῦντες τοὺς πειρωμένους νὰ σωθῶσι. Τὰ πτώματα ἀπεκομίσθησαν ἐκ τοῦ ποταμοῦ, μετ' ὀλίγας ἡμέρας. Θὰ στεῖλω τὰς φωτογραφίας τῶν.

Τί ὑπέστησαν αἱ γυναῖκες τῆς Ἀδριανουπόλεως ὑπερβαίνει πᾶσαν φαντασίαν. Ἕλληνίδες καὶ νεαραὶ Ἰουδαῖαι ἐδιάσθησαν, καὶ Ἀρμενίδες ἀκόμη, παρ' ὅλην τὴν ἀφοσίωσιν τῶν τελευταίων πρὸς τὴν βουλγαρικὴν ἰδέαν! Ὡς εἰκός, ἡ μεγαλειτέρα σκληρότης ἐξεδηλώθη πρὸς τὰς Μουσουλμανίδας. Ὁ γράφων, ἀναφέρει λεπτομερῶς τὰς ὁμοιότητας καὶ τὰς καταισχύνας, εἰς ἃς ὑπεβλήθησαν αἱ γυναῖκες πάσης ἡλικίας ἐν Ἀδριανουπόλει, ἀλλ' ἕνεκα τῆς φρικώδους φύσεως τῶν καταγγελλομένων, ὁ «Ἡμερήσιος Τηλέγραφος» δὲν ἀνεδημοσίευσεν τὸ μέρος τοῦτο τῆς ἐκθέσεως. Ἀρκεῖ μόνον νὰ λεχθῇ, ὅτι αἱ ἀπαισιότητες, ἃς διέπραξαν οἱ Βούλγαροι στρατιῶται, ἰσοῦνται, ὅπου δὲν ὑπερβαίνουσι, πρὸς τὰ χεῖριστα παραδείγματα, ὅσα ἀναφέρουσι τὰ παγκόσμια χρονικά τῶν τοιούτων εἰδῶν βιαιοτήτων. Ἐκτὸς τοῦ ὅτι ἐβεβήλωσαν τοὺς οἶκους τῶν ἀτυχῶν αὐτῶν πλάσμάτων, οἱ Βούλγαροι στρατιῶται προσέβαλον καὶ τὰ θρησκευτικὰ αἰσθήματα τοῦ μουσουλμανικοῦ λαοῦ, βεβηλώσαντες τὰ τεμένη του κατὰ τρόπον μὴ δυνάμενον ν' ἀναγραφῇ ἐπὶ τοῦ χάρτου. Ὅτε ὁ μουφτῆς ἐπέστησε τὴν προσοχὴν τοῦ στρατηγοῦ Βέλτσερ ἐπὶ τῶν πράξεων τούτων, οὗτος ἀπῆντησε σαρκαστικῶς, ὅτι «δὲν πρέπει νὰ στερηθῇ ὁ στρατιώτης τῶν ἀθῶν του διασκεδάσεων».

Ἐνταῦθα δεόν νὰ σημειωθῇ, ὅτι συμφώνως πρὸς τὰς ὁμοφώνους δηλώσεις τῶν προξένων, τοῦ μητροπολίτου, τοῦ μουφτῆ καὶ πάντων ὅσοι ἔτυχον νὰ ὁμιλήσωσι μετ' αὐτοῦ, ὁ στρατηγὸς Βέλτσερ ἦτο ἐξαιρετικῶς σκαιὸς καὶ κτηνωδῶς ἀγέρωχος εἰς τοὺς τρόπους του. Ἐλεγεν ἀπροκαλύπτως, ἐκφράζων κατὰ πάντα τὰ φαινόμενα.

μενα τὰς σοβαράς σκέψεις τῆς κυβερνήσεώς του, ὅτι ἡ Βουλγαρία δὲν εἶχεν ἀνάγκην οὔτε τῶν Ἑλλήνων, οὔτε τῶν Μουσουλμάνων καὶ ὅτι θὰ ἐπωφελεῖτο τὴν πρώτην παρουσιασθησομένην εὐκαιρίαν, ὅπως καταστρέψῃ τὴν ἑλληνικὴν καὶ τὴν μουσουλμανικὴν συνοικίαν μεθ' ἀπάντων τῶν κατοίκων τῶν. Ἐξέφραζε δὲ τὴν πρόθεσίν του, ὅπως ἀντικαταστήσῃ αὐτοὺς δι' εἰκοσιν ὀκτὼ χιλιάδων Ἀρμενίων ἐκ Ραιδεστοῦ καὶ Μαλγάρων. Ἡ φρικώδης συμπεριφορὰ ἧς ἔτιζον οἱ αἰχμάλωτοι καὶ ὁ ἄρρην τουρκικὸς πληθυσμὸς κατὰ τὰς πρώτας ἡμέρας τῆς βουλγαρικῆς κατοχῆς ἀποδεικνύει, ὅτι τὰνωτέρω δὲν ἦσαν κενὴ ἀπειλή. Διὰ τὰ δώσω καλλιτέραν ἰδέαν τοῦ βουλγάρου στρατηγοῦ, ὅστις, ἀτυχῶς, εἶνε ἀπόφοιτος τῆς ρωσικῆς στρατιωτικῆς ἀκαδημίας, θάναφέρω χαρακτηριστικὸν ἐπεισόδιον, ἐπισυμβὰν μεταξὺ αὐτοῦ καὶ τοῦ Ἑλληνοῦ μητροπολίτου Ἀδριανουπόλεως.

«Τὴν 25ην ἰουνίου ἡ Α. σεβασμιότης ὁ μητροπολίτης Πολύκαρπος μετέβη εἰς τὸ στρατιωτικὸν διοικητήριον, διὰ τὰ ζητήσῃ, ὅπως ὁ ἐπίσκοπος Μυρέων Ἀθανάσιος, ὅστις μετ' ἄλλων εἰκοσι προκρίτων τῆς πόλεως ἐκείνης εἶχεν ὀδηγηθῇ αὐτῶς, ἐξαναγκασθεὶς νὰ ἴσταιται εἰς τὴν αὐλὴν τοῦ διοικητηρίου, ἐν μέσῳ καταδίδων πάσης φύσεως, ἀφεθῇ ἐλεύθερος νὰ διανυκτερεύσῃ παρ' αὐτῷ.

«Ὁ Βέλτσερ κτηνωδῶς ἐδήλωσεν, ὅτι θὰ κρεμάσῃ καὶ θὰ τουφεκίσῃ ὅλους τοὺς Ἑλλήνας προκρίτους τῆς Ἀδριανουπόλεως, ἀρχίζων κατὰ πρῶτον ἀπὸ τοῦ μητροπολίτου, ὅστις δὲν ἐνόει νὰ μείνῃ ἡσυχος πρὸς τοὺς βουλγάρους. Τοῦ σεβασμιωτάτου, τοιμήσαντος νὰ δικαιολογηθῇ, ὁ Βέλτσερ τῷ ἐπέταξεν ἀγρίως τουρκιστί:

«Σούς!» (Βονάσου!).

«Αἱ ἄγριαι αὗται ἐπιτιμῆσεις ἐκ μέρους τοῦ στρατηγοῦ διήρκεσαν ἐπὶ ὀλόκληρον ὥραν, καθ' ὃ διάστημα ὁ ὀρθόδοξος ἱεράρχης παρέμενεν ἱστάμενος, τοῦ Βέλτσερ διαρκῶς ἀπενθυνομένου πρὸς αὐτὸν εἰς ἐνικὸν καὶ ἀπειλοῦντος αὐτὸν καὶ πάντας τοὺς Ἑλλήνας διὰ θανάτου. Ἐν τέλει ὁ μητροπολίτης ἀπώλεσε τὴν ὑπομονὴν καὶ ἀπενθυνόμενος πρὸς τὸν στρατηγόν, τῷ εἶπε τουρκιστί «Σφάζατέ μας λοιπόν!» — «Μὴ φοβεῖσαι», ἀπήντησεν ὁ γενναῖος στρατηγός· «θὰ σφάξω, βέβαια, ἀλλὰ φυσικά, δὲν θὰ ζητήσω τὴν ἀδειάν σου». Πρὸς πληρεστέραν ἐκτίμησιν τῆς διανοητικότητος τοῦ στρατηγοῦ, δέον νὰ ληφθῇ ὑπ' ὄψιν, ὅτι πάντες ἀνεξαιρέτως οἱ Βούλγαροι, ἀπὸ

τοῦ ἀρχιστρατῆγον μέχρι τοῦ νεωτέρου στρατιώτου, οὐδέποτε ἀπέκαμον λέγοντες: «Ἡ Ὀδρὶν (Ἀδριανούπολις) ἐκυριαύθη διὰ τῶν ὀπλῶν μας, διὰ τῆς θυσίας τοῦ αἵματός μας καὶ τῆς ζωῆς χιλιάδων Βουλγάρων» ἐπομένως αἱ περιουσίαι καὶ ἡ ζωὴ τῶν κατοίκων ἀνήκουσιν εἰς ἡμᾶς. Ἐχομεν τὸ δικαίωμα νὰ τοὺς κάμωμεν ὅτι θέλομεν».

«Αἱ ἀπειλητικαὶ αὗται διαθέσεις τῶν Βουλγάρων προὐκάλουν σοβαρωτάτας ἀνησυχίας παρὰ τῷ πληθυσμῷ καὶ τοῖς προξένοις. Οὗτοι ἐτηλεγράφησαν εἰς Σόφιαν, ὅπου ἐγένοντο ζωηραὶ παραστάσεις παρὰ τῶν αὐτόθι πρεσβεϊῶν. Ἐνεργοῦντες ἐπὶ τῇ βάσει ληφθεισῶν ὁδηγιῶν, ὁ Ρῶσος καὶ ὁ Γάλλος πρόξενος κ. κ. Γιακίμοφ καὶ Κυνὲ ἐπεσκέφθησαν τὸν στρατηγὸν Βέλτσερ καὶ συνεβούλευσαν αὐτὸν ἐν ὀνόματι τῶν κυβερνήσεών των, ὅπως ὁ βουλγαρικὸς στρατὸς μὴ κακοποιήσῃ τοὺς κατοίκους, εἴτε Ἑλλήνας, εἴτε Τούρκους. — «Τὶ δικαίωμα ἔχετε σεῖς νὰ ἀναμεινέσθε εἰς τὰς ὑποθέσεις μας;» ἀπήντησεν ἱταμῶς ὁ Βέλτσερ, ἀπολέσας κάπως τὴν συνήθη ἀταξίαν του. «Εἶνε ὑπὸχρεοὶ σας;» — «Ὁχι, ἀπήντησεν ὁ κ. Κυνὲ, ἀλλ' εἶνε ἀκόμη ὀθωμανοὶ ὑπὸχρεοί». Ὁ Γιακίμοφ ἐδήλωσε ψυχρῶς, ὅτι προβάς εἰς τὴν ἀνακοίνωσίν του, ἐξετέλει ἀπλῶς ἐντολὴν τῆς κυβερνήσεως αὐτοῦ, πιστεύει δέ, ὅτι εἶνε περιττὴ πᾶσα περαιτέρω συζήτησις. Οἱ πρόξενοι ἀνεχώρησαν, ἀφήσαντες τὸν βούλγαρον στρατηγὸν ἀρκετὰ τεταραγμένον. Οἱ πρόξενοι ἀρνοῦνται τὴν ἀκριβείαν τῆς συνδιαλέξεως ταύτης, γνωρίζω ὅμως πολὺ καλῶς, ὅτι διημείφθη ἀκριβῶς, ὅπως ἐξέθηκα αὐτήν. Δὲν δύναμαι νὰ παρασιωπήσω τὸ γεγονός, ὅτι πρὸς αὐτὸ τὸ ρωσικὸν προξενεῖον, ὅπερ πάντοτε διεκρίθη διὰ τὰ φίλια αἰσθήματά του πρὸς τὴν Βουλγαρίαν καὶ οὐ μόνος λόγος ὑπάρξεως ἦτο ἡ προστασία τῶν Χριστιανῶν καὶ ἰδίως τῶν Βουλγάρων, καθ' ὅλον τὸ διάστημα τῆς κατοχῆς, αἱ βουλγαρικαὶ ἀρχαὶ προσηνέχθησαν μετ' ἀγερῶχον ἐχθρότητος, ἦν οἱ Βούλγαροι δὲν ἐφρόντιζον κἂν νὰ περικαλύπτωσιν. Εἰς τὰς δημοσίας των συνομιλίας οἱ Βούλγαροι ἀξιοματικοὶ ὠμίουν περὶ τῆς Ρωσίας μετὰ καταφρονήσεως. Ἐλεγον, ὅτι ἡ Βουλγαρία δὲν ὤφειλεν εὐγνωμοσύνην πρὸς τὴν Ρωσίαν, ἐπεὶδὴ ἀπελευθέρωσεν αὐτήν ἡ Ρωσία, δὲν ἀπέβλεπεν εἰς τὴν ἀπελευθέρωσιν τοῦ βουλγαρικοῦ λαοῦ, ἀλλὰ εἰς τὴν δημιουργίαν νέων ρωσικῶν ἐπαρχιῶν, τοῦθ' ὅπερ εὐτυχῶς

θά ἡμποδίζεν ἡ Εὐρώπη. Εἰς πᾶσαν εὐκαιρίαν οἱ Βούλγαροι ἐδήλουν, ὅτι ἐθεώρουν τὸ προξενεῖόν μας ἄχρηστον, μετὰ μεγάλης δὲ πράγματι δυσκολίας κατώρθωσε τὸ προξενεῖον νὰ σώσῃ ἀπὸ τῶν βουλγαρικῶν ὁμοιότητων τὰς οἰκογενεῖας τῶν παλαιῶν Μουσουλμάνων καθάσθδων του, οἵτινες ἐπὶ τριακονταετίαν καὶ πλέον εἶχον ἐξυπηρετήσῃ τὸν βουλγαρικὸν ἀγῶνα μετὰ τῆς μεγαλειτέρας αὐταπαρνήσεως.

Ἀντιθέτως πρὸς τὴν ἐχθρικήν διαγωγὴν τῶν Βουλγάρων ἀπέναντι τοῦ ρωσικοῦ προξενείου, οἱ κάτοικοι διέκειντο πρὸς αὐτὸ φιλικώτατα καὶ εὐγνωμονέστατα. Γινώσκουσιν οὗτοι πολὺ καλῶς, ὅτι εἰς τὴν παρέμβασιν τῆς Ρωσίας ὀφείλουσι τὴν διάσωσιν τῆς περιουσίας καὶ τῆς ζωῆς τῶν. Μετὰ συγκινητικῆς τρυφερότητος ἀναμνησκονται οἱ Μουσουλμάνοι τῶν δύο προγενεστέρων ρωσικῶν κατοχῶν τῆς χώρας, ὁπότε οὐδεμία προσβολὴ ἐγένετο πρὸς τὰ θρησκευτικὰ τῶν αἰσθήματα.

Τὸ αὐτὸ πρέπει νὰ λεχθῇ καὶ περὶ τῶν Σέρβων· ἀφῆκαν ὀπισθὲν τῶν τὰς καλλιτέρας ἀναμνήσεις. Ἐνῶ οἱ Βούλγαροι ἀξιωματικοὶ εἰσῆρχοντο εἰς τὰς ξένας οἰκίας θραύοντες τὰς θύρας καὶ ζητοῦντες βαναύσως δι' ἑαυτοὺς τὰ καλλίτερα δωμάτια καὶ τὴν καλλιτέραν τροφὴν, ἣν πολλάκις ὁ ἰδιοκτήτης ἠδυνάτει νὰ προσφέρῃ, κακοποιῶντες ἄνδρας καὶ γυναῖκας, καὶ ἐν τέλει ἀποκομίζοντες τάπητας, φορέματα καὶ ἑπιπλα, ἀντιθέτως οἱ Σέρβοι ἐζήτουν εὐγενῶς τὴν ἄδειαν νὰ διανυκτερεύσωσιν εἰς τινὰ γωνίαν, ἀπέφευγον οἰονδήποτε θόρυβον, καὶ ἀνεχώρουν ἐκφραζόντες τὰς εὐχαριστίας τῶν, φιλοδοξοῦντες τὸν ὑπηρετὴν καὶ προσκαλοῦντες τοὺς ξενίσαντας αὐτοὺς νὰ τοὺς ἐπισκεφθῶσιν, ἐάν ποτε ἤρχοντο εἰς τὴν Σερβίαν. Ζωηρὰ πρᾶγματι ἀντίθεσις.

Τὰ ἀνωτέρω ἐκτεθέντα ἐξηγοῦσιν ἐπαρκῶς διατί τὰ τουρκικὰ στρατεύματα, ἀνακαταλαμβάνοντα τὴν Ἀδριανούπολιν, ἐγένοντο δεκτὰ ὑπὸ συμπάντων τῶν κατοίκων ἀνοικταῖς ἀγκύλαις.

Κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς πολιορκίας, ὁ διοικητὴς τῆς Ἀδριανουπόλεως Σουκρή πασᾶς καὶ ὁ διοικητὴς τῶν φρουρίων Ἰσμαήλ πασᾶς προσηνέχθησαν πρὸς πάντας ἀνεξαιρέτως μετὰ πατρικῆς στοργῆς. Ἀπὸ τῆς ἀφίξεως τοῦ τουρκικοῦ στρατοῦ πλήρης τάξις ἐπεκράτησεν ἐν τῇ πόλει. Εἷς τι χωρίον τῆς περιοχῆς Ἀδριανουπόλεως

διεπράχθησαν ἔκτροπά τινα ὑπὸ ἀτάκτου κουρδικοῦ ἱππικοῦ. Ἄλλοι οἱ ἔνοχοι συνελήφθησαν, ἐδικάσθησαν ὑπὸ τοῦ στρατοδικείου καὶ ἐτουφεκίσθησαν. Εἰς Μουσταφᾶ-πασᾶ, τοῦρκος στρατιώτης συλληφθεὶς ἐπ' αὐτοφῶρον θέτων πῦρ εἰς οἰκίαν, ἐφονεύθη ἐπὶ τόπου ὑπὸ τοῦ ἀξιωματικοῦ του. Οὕτως αἱ τουρκικαὶ ἀρχαί, ἀντιθέτως πρὸς τὴν βουλγαρικὴν τακτικὴν, ἀπέδειξαν διὰ τῶν πράξεων τῶν, ὅτι δὲν ἐννοοῦσι ν' ἀνεχθῶσιν ἀταξίας.

Κατόπιν τῶν ἀνωτέρω ἐκτεθέντων, δὲν πρέπει νὰ ἐκπλαγῶμεν μανθάνοντες, ὅτι οἱ Τούρκοι, οἱ Ἕλληνες καὶ οἱ Ἰσραηλῖται ἐτοιμάζονται νὰ φύγωσιν, ἀκούοντες ὅτι ἡ Εὐρώπη ἐπιμένει εἰς τὴν ἀπόδοσιν τῆς Ἀδριανουπόλεως εἰς τοὺς Βουλγάρους. Ὁ Ἕλλην μητροπολίτης, καθὼς καὶ ὁ μουφτὴς, ἀπευθυνόμενοι δι' ἐμοῦ πρὸς τὴν δημοσίαν ἐν Ρωσίᾳ γνώμην, ἐκφράζουσι τὴν ἐλπίδα, ὅτι ἐν περιπτώσει ἐπιστροφῆς εἰς τοὺς Βουλγάρους, θὰ δοθῇ εἰς τοὺς κατοίκους τῆς Θράκης προθεσμία ἐνὸς μηνός, ὅπως δυνηθῶσι νὰ μεταναστεύσωσιν εἰρηνικῶς. Τὰ ἄνω βραχέως ἐκτεθέμενα, ἀποτελοῦσι τὸ θλιβερὸν πόρισμα λεπτομερεστάτης ἀνακρίσεώς μου, διαρκεσάσης ἐπὶ ὀκταήμερον.

Ἐν τῇ ἐκθέσει τοῦ Ρώσου κυβερνητικοῦ ὑπαλλήλου ἀναφέρονται καὶ τὰ ἐπόμενα·

Πρὸ ὀλίγου ἐτελείωσα συνδιάλεξίν μου μετὰ δύο τούρκων στρατιωτῶν, οἵτινες μετενεχθέντες ὡς αἰχμάλωτοι εἰς τὴν Βουλγαρίαν, εἶχον τὴν τύχην νὰ διαφύγωσι τὴν σφαγὴν, εἰς ἣν ὑπέβαλον οἱ Βούλγαροι χιλιάδας συντρόφων τῶν ἐν Σιγάρᾳ Ζαγορά. Ὁ πρῶτος, ὀνομαζόμενος Ἀλῆ Χατζῆ Χασάν-ὄγλου ἀνήκει εἰς τὸν 2ον λόγον τοῦ 1ου τάγματος τοῦ 29ου πεζικοῦ συντάγματος· κατὰγεται δ' ἐξ Ἀφίον Καραχισσάρ. Ἀφήνω εἰς αὐτὸν ἐκείνον τὸν λόγον περὶ τῶν τυγχόντων του.

Ἡχμαλωτίσθη ἐν τῷ φρουρίῳ Γιασση-τεπέ, τὴν 13ην παρελθόντος μαρτίου, τὴν ἡμέραν τῆς πτώσεως τῆς Ἀδριανουπόλεως. Ἐστάλημεν εἰς τὴν Βουλγαρίαν κατὰ χιλιάδας. Ὅλοι ὅσοι ἐβραδυπόρουν, ἀσθενεῖς ἢ τραυματῖαι, ἐλογγίζοντο ἀμειλκτως καθ' ὁδόν. Ὅταν ἐφθάσαμεν εἰς τὸ Χάσκοδον, μόλις εἴχομεν ἀπομείνει 500. Ἐκεῖ μᾶς ὑπέβαλον εἰς σκληροτάτας δοκιμασίας καὶ μᾶς ἔτυπον

ἀλύπητα ἄνευ αἰτίας. Χωρὶς καμμίαν ἀπολύτως πρόκλησιν, οἱ σκοποὶ ἐπυροβόλουν ἐναντίον μας. Ἐνίοτε δὲν μᾶς ἔδιδον τίποτε. Ὅσοι αἰχμάλωτοι ἦσαν ὑγιεῖς, ἐστέλλοντο νὰ ἐργασθῶσιν εἰς τὰ ἐργοστάσια καὶ ἐνίοτε εἰς ἰδιωτικὰς οἰκίας. Ἐγὼ πληγωμένος δὲν μετέβην νὰ ἐργασθῶ. Μᾶς ἔδωκαν μίαν σχηνήν, ἀλλὰ ἐκοιμήθην κατὰ γῆς. Ἐπειδὴ εἶχεν ἀκουσθῇ, ὅτι ὁ ἐχθρὸς προῦχώρει, ὅλοι οἱ αἰχμάλωτοι ἀπὸ τὸ Χάσκοβον, περὶ τὰς 4,000 ἐστάλησαν εἰς Στάραν Ζαγοράν. Ἐκεῖ εὐρέθησαν καὶ μερικοί, οἵτινες ἐφόρουν εὐρωπαϊκὸν πῖλον (δηλ. δὲν ἦσαν μουσουλμᾶνοι). Ἀλλὰ δὲν εἰξεύρω ἂν ἦσαν Ἕλληνες, ἢ Σέρβοι. Μᾶς ἔβαλον ἐντὸς περιφράγματος περιτριγυρισμένου μὲ ἀκανθωτὸν σύρμα, ὅπερ μεταχειρίζονται εἰς τὰ φρούρια, καὶ ἐκεῖ μᾶς ἀφήκαν. Τὴν ἐπιούσαν μᾶς εἶπον νὰ ἐτοιμασθῶμεν διὰ πορείαν. Ἐπλύθην. Ἀπὸ τὸ ἐν μέρος ἐβλέπομεν νὰ φθάσῃ ἓν τάγμα καὶ ἀπὸ τὸ ἄλλο ἐβλέπομεν μεγάλην συνάθροισιν ἀνδρῶν καὶ γυναικοπαίδων. Αἰφνης οἱ Βούλγαροι στρατιῶται ἤνοιξαν πῦρ ἐναντίον μας. Κάθε σφαῖρα διεπέρα τρία τέσσαρα καὶ πέντε σώματα. Ἡμεῖθα 6,000 καὶ μόλις 100 κατωρθώσαμεν νὰ διαφύγωμεν ἀπὸ τὴν κόλασιν ἐκείνην. Ὅλοι οἱ ἄλλοι εἶχον πέσει νεκροί. Μετ' ὀλίγα λεπτά, εἴκοσιν ἱππεῖς ὤρμησαν εἰς καταδίωξίν μας καὶ ἐσπάθισαν ἀρκετούς. Ἐγὼ κατάρθωσα νὰπομακρυνθῶ καὶ νὰ κρυθῶ ἐντὸς θάμνων. Ἡρξισε νὰ βρέχῃ καὶ εἶχε νυκτώσει. Οἱ ἱππεῖς ἀπεμακρύνθησαν. Ἐντὸς τοῦ δάσους εἶδον καὶ ἄλλους δώδεκα συντρόφους, οἵτινες κατάρθωσαν ὁμοίως νὰ διασωθῶσι. Χωρισθέντες εἰς μικρὰς ομάδας, ἀνὰ τρεῖς ἠρχίσσαμεν νὰ ἐπιστρέφωμεν εἰς τὴν Ἀδριανούπολιν. Ἐγὼ ἤμην μόνος. Ἐβάδιζον τὴν νύκτα καὶ τὴν ἡμέραν ἐκοιμώμην ἐντὸς φυτειῶν ἀραβοσίτου, ἢ ἐντὸς τινος δάσους, τρεφόμενος μὲ βατόμουρα. Χθὲς τὴν ἐνδεκάτην νύκτα ἔφθασα εἰς τὸ φρούριον Κασάντεπέ, εἰς τὴν Ἀδριανούπολιν. Κατόπιν πάντων τούτων, μοὶ φαίνεται τώρα ὥσάν νὰ ἤμην μεθυμένος.

Ἀφοῦ ἐτελείωσε τὴν θλιβεράν του ταύτην ἱστορίαν ὁ ἀνυχὴς ἐκεῖνος, ὃν προσεπάθησα νὰ παρηγορήσω ὅσον περισσότερον ἡδυνάμην, ἐζήτησε νὰ μὲ ἀσπασθῇ.

Ὁ δεύτερος στρατιώτης ὀνομάζεται Ἀβδουλλάχ Κασάν-δγλου καὶ καταγεται ἐξ Ἰσμί. Εἶνε δεκανεὺς τοῦ 1ου λόχου τοῦ 3ου τάγματος τοῦ 4ου συντάγματος τοῦ ἐλαφροῦ πεζικοῦ, ὅπερ ἐδοξάσθη

κατὰ τὴν ἄμυναν τῆς Ἀδριανουπόλεως. Οἱ πόδες του εἶνε καταπληγόμενοι ἀπὸ τὸ ἀκανθωτὸν σύρμα. Μοῦ εἶπε τὰ ἑξῆς:

Ἐχμαλωτίσθην εἰς Μπουγιούκ-ντερέ τὴν 13 παρελθόντος μαρτίου. Ἐπειδὴ τὸ σύνταγμα μας ἀντέστη ἀπεγνωσμένως καὶ ὅταν ἀκόμη οἱ ἄλλοι εἶχον παραδοθῇ, οἱ Βούλγαροι μᾶς ἔστειλαν εἰς Καραγκάτζ πρὸ τῶν στομίων τῶν πολυβόλων καὶ ἡτοιμάσθησαν νὰ μᾶς πυροβολήσωσι. Χάρις εἰς τὴν προσωπικὴν ἐπέμβασιν τοῦ Σέρβου διοικητοῦ, ἐσώθην. Τὴν ἐπιούσαν μᾶς ἔστειλαν εἰς Χαρμανλῆ, ὅπου ὅλοι ὁμοῦ εἶχομεν συμποσθῇ εἰς 20,000 αἰχμαλώτους. Ἐν μέρος αὐτῶν ἔμεινεν εἰς Χαρμανλῆ, ἄλλο ἐστάλη εἰς Στάρα Ζαγοράν καὶ τρίτον ἐν οἷς καὶ ἐγὼ, ἐστάλη εἰς Χάσκοβον. Καθ' ὁδὸν ὅλοι ὅσοι δὲν ἠδύναντο νὰ βαδίσωσιν ἐφρονεύοντο. Οἱ αἰχμάλωτοι διετάχθησαν νὰ ἐργάζωνται εἰς ἰδιωτικὰ ἐργοστάσια. Ἐγὼ ἐχρησιμοποιήθην ὡς ἀρτοποιὸς διὰ τὸν στρατόν.

Ἀπὸ τὸ Χάσκοβον διετάχθημεν νὰ ὑπάγωμεν εἰς Στάραν Ζαγοράν. Μᾶς ἐψηλάφισαν καὶ μᾶς ἐπῆραν καὶ αὐτὰ ἀκόμη τὰ μαχαίριδια. Εἰς Στάραν Ζαγοράν μᾶς ἔβαλον εἰς κάποιον πάρκον. Ὅποιθὲν μας ἦτο τοῖχος καὶ ἀπὸ τὰς δύο πλευρὰς ἀκανθωτὸν σύρμα. Τὸ πρῶτ' εἶδομεν νὰ συναθροίζωνται ἐπὶ τῶν πέριξ ὁρέων πλήθη χωρικῶν, ἄνδρες καὶ γυναικόπαιδα. Κατόπιν ἦλθεν ἓν τάγμα καὶ ἔλαβε στάσιν ἐνώπιόν μας, ὡς πρὸς μάχην. Ἀλλ' οὐδεὶς ἡμῶν ἐφάντασθη, ὅτι ἐκινδυνεύομεν. Αἰφνης ἠκούσθη εἰς πυροβολισμὸς, μία σφαῖρα ἐσύριξε πλησίον μας καὶ κατόπιν ἤρχισεν ὁλόκληρος ὁμοβροντία. Ὅλοι ἀνεπηδήσαμεν καὶ ἠρχίσσαμεν νὰ τρέχωμεν δεξιὰ καὶ ἀριστερὰ. Οἱ πυροβολισμοὶ ἐξηκολούθουν ἄνευ διακοπῆς καὶ οἱ αἰχμάλωτοι ἔπιπτον πανταχόθεν νεκροὶ καὶ τραυματαῖοι. Ὅλοι ἐφώνον δικὴν παραφρόνων. Κατόπιν ἐπέσαμεν ἐπάνω εἰς τὰ σύρματα. Τὰ πτώματα τινῶν θυμάτων, αἵτινα ἔπεσαν πλησίον τῶν συρματοπλεγμάτων ἐχρησίμευσαν διὰ τινος, ὅπως στηριχθῶσιν ἐπ' αὐτῶν καὶ τηρήσωσι καὶ διασωθῶσι. Κατ' αὐτὴν τὴν περίστασιν ἐπληρώθησαν οἱ πόδες μου. Ἐμείναμεν περὶ τοὺς ἑκατόν. Ἡρχίσσαμεν νὰ ὑπερασπιζόμεθα ῥίπτοντες πέτρας κατὰ τοῦ πλησιεστέρου τῶν σκοπῶν, ὅστις ἐφυγεν. Ἐτρέξαμεν πρὸς τοὺς ἀγροὺς μὲ ὅλας τὰς δυνάμεις, αἵτινες μᾶς εἶχον μείνει. Ἐπὶ τέλους, νεκροὶ σχεδὸν ἐκ τῆς κοπώσεως, δέκα πέντε περίπου ἐξ ἡμῶν κατωρθώσαμεν νὰ φθάσωμεν εἰς

τὸ δάσος, ὅπου καὶ ἐσώθημεν. Τὸ ἱππικόν, ὅπερ μᾶς κατεδίωκεν, ἀφοῦ ἔρριπεν ἀρκετοὺς πυροβολισμοὺς ἐναντίον μας, ἐπέστρεψεν, ἐπειδὴ ἤρχισε νὰ νυχτόνη. Ἀπὸ ὅλον τὸ σύνταγμά μας ἐγὼ ἔμεινα μὲ δύο συντρόφους μου. Ἐξεκίνησα διὰ τὴν Ἀδριανούπολιν, ὅπου ἔφθασα μετὰ πορείαν δέκα ἡμερῶν, τρεφόμενος ἐν τῷ μεταξὺ μὲ χόρτα, ἀραβόσιτον καὶ κόκκους σίτου.

»Μεταδίδων ἐπὶ λέξει τὰς ἀφηγήσεις τῶν στρατιωτῶν τούτων, σωθέντων ὡς ἐκ θαύματος, ἀπέχω οἰονδήποτε σχολίου. Τὰ γεγονότα λαλοῦσιν ἀφ' ἑαυτῶν· εἶμαι δὲ ἀκραδάντως πεπεισμένος, ὅτι ἡ ρωσικὴ κοινωνία θὰ κρίνῃ τὴν ἄσκοπον καὶ ἀνάνδρον ταύτην βουλγαρικὴν σκληρότητα, ὡς ἐμπρέπει εἰς αὐτήν».

ΣΟΥΦΛΙ.

Τὸ Σουφλί εἶνε μικρὰ πόλις παρὰ τὸν Ἑβρον ποταμὸν καὶ εἰς ἀπόστασιν 65 περίπου χιλιομέτρων βορείως τοῦ Δεδαγάτς. Κατοικεῖται ἀποκλειστικῶς παρ' Ἑλλήνων. Πρόσφυγες ἐκ τῆς πόλεως ταύτης, φέροντες νωπὰ τὰ ἔχνη τῶν κακώσεων, μετέβησαν τῇ 17 ἰουλίου εἰς τὸ ἐν Θεσσαλονίκῃ γραφεῖον τοῦ τύπου, ὅπου, παρουσίᾳ καὶ τῶν ἀνταποκριτῶν τοῦ «Αἰῶνος» τοῦ Μιλάνου κ. Magrini, τοῦ «Κήρυκος» τῆς Νέας Ὑόρκης κ. Laporte καὶ τοῦ «Μαγχεστριανοῦ Φύλακος» κ. Ferriman, ὡς ἐξῆς ἀφηγήθησαν τὰ δεινοπαθήματα αὐτῶν καὶ τῶν συντρόφων τῶν·

«Στρατολογηθέντες τῇ 5 ἀπριλίου μετὰ τῶν ἁμαζῶν μας περὶ τὰ ἑκατὸν ἄτομα ἐκ τῶν χωρίων τῆς περιφερείας Σουφλίου, ὠδηγήθημεν εἰς Δεδαγάτς· ἐκεῖθεν διαρκῶς μεταφέροντες ἄλευρα, τροφὰς καὶ ἕτερα εἶδη πρὸς χρῆσιν τοῦ στρατοῦ, μετέβημεν εἰς Γκιουμουλτζίαν, Ξάνθην, Δράμαν, Σέρρας καὶ Δεμίρ-Ἰσσάρ. Ἡ μόνη τροφή, ἣν ἔδιδον οἱ Βούλγαροι, ἦτο μερὶς ἄρτου. Ἀμα δὲ τῇ ἐκρήξει τοῦ πολέμου, ὁ ἄρτος ἐξέλιπεν. Ἐξῶμεν τρώγοντες στάχεις σίτου, οὓς ἐκόπτομεν ἐκ τῶν ἀγρῶν. Ὀλίγον πρὸ τῆς προσεγγίσεως τῶν Ἑλλήνων εἰς Δεμίρ-Ἰσσάρ καὶ Πετρίτσιον, μεταφέραμεν ἐσπενσμένως ἐκ Δεμίρ-Ἰσσάρ εἶδη τροφῶν εἰς τὸ τσιφλίκιον τὸ πλησίον τοῦ Μελενίζου, Κούλαν. Ἐκεῖ ἀπεγυμνώθημεν παρὰ Βουλγάρων στρατιωτῶν παντός, ὅτι εἴχομεν καὶ ἐγκατελείφθημεν εἰς τὸ ἔλεος τοῦ Θεοῦ. Δύο ἡμέρας μετὰ τὴν μάχην τοῦ Λαχανᾶ, Βούλγαροι παρέλαβον πάντας σχεδὸν τοὺς ἡμετέρους μετὰ τῶν ἁμαζῶν καὶ ζῶων καὶ μᾶς ὠδήγησαν εἰς ἄγνωστον μέρος. Φόβους εἴχομεν μήπως ἐφόνευσαν τινάς, διότι ἠκούσαμεν πολλάκις ἀξιωματικοὺς διατάσσοντας, ὅτι πρέπει νὰ μᾶς φονεύσωσιν, ἀφοῦ εἴμεθα Ἕλληνες. Ὁ Γεώργιος Πουλίου, εἰς τῶν διασωθέντων, ἀνεκοίνωσεν, ὅτι εἶδεν ἰδίους ὄμμασι τὸν Γεώργιον Κοβαντζιώτην φονευόμενον παρὰ στρατιώτου, διότι

δὲν ἐγνώριζε βουλγαρικά. Ὁ Σταῦρος Ἀθανασίου ἐπίσης ὁμολόγησεν, ὅτι εἶδεν ἀπαγομένους πρὸς σφαγὴν ἐπὶ συντρόφους του. Ὁ Γεώργιος Ἀναστασίου, Σουφλιώτης, φέρων ἔχνη σπαθισμοῦ εἰς τὸ ὀπίσθιον μέρος τῆς κεφαλῆς, κατενεχθέντος παρὰ Βουλγάρου ταγματάρχου, ἀφηγεῖται τὰ ἑξῆς·

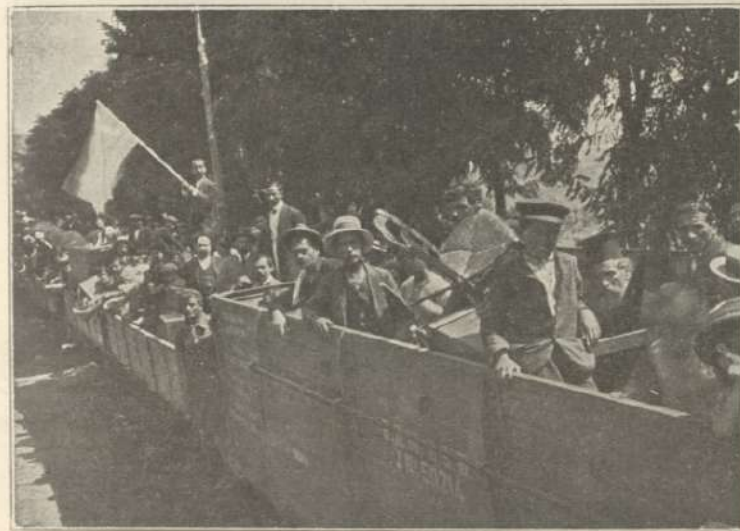
«Μετὰ δέκα συντρόφων παρέμεινε κρυπτόμενος εἰς τὸ τσιφλίκιον Κούλαν. Ὁ Βούλγαρος ταγματάρχης μετὰ 40 ἀνδρῶν, συνοδεύων 12 ἀμάξας τοῦ ἐρυθροῦ σταυροῦ, πλήρεις φαρμάκων καὶ νοσοκομειακῶν εἰδῶν, ἀνακαλύψας αὐτούς, τοὺς ἔδεσεν ὀπισθάγκωνα καὶ ὠδήγησεν αὐτοὺς εἰς τὸν πλησίον ρέοντα παραπόταμον τοῦ Στρυμῶνος Μπιστρίτσα. Ἐκεῖ παρὰ τὸ χεῖλος τοῦ ποταμοῦ συνέλαμβανεν ἓνα ἕκαστον καὶ ἔρριπτε χαμαί. Ἐπὶ τῶν ἄκρων τοῦ δεδεμένου θύματος ἐτοποθέτει δύο στρατιώτας· αὐτοὺς δὲ πατῶν τὴν κεφαλὴν ἀπέκοπτε τὸν τράχηλον διὰ τριῶν κτυπημάτων σπάθης. Οὕτως ἀπέκοψεν ἰδιοχείρως τέσσαρας! Τοὺς ἐπιλοίπους πέντε ἀπέκοψαν οἱ στρατιῶται αὐτοῦ, πατοῦντες ἐπὶ τῶν κεφαλῶν, ἐνῶ ὕβριζον τὸ ἑλληνικὸν ἔθνος. Ὁ ἀφηγούμενος τῶν αὐτέρω, ἐσώθη ὥς ἐκ θαύματος, τῇ μεσολαβήσει δύο ἀξιωματικῶν διελθόντων ἐκεῖθεν, πιθανῶς Ἑλλήνων ἐκ Βουλγαρίας, ὡς ἑξάγει ἐκ τῶν λόγων των, εἰπόντων εἰς τὸν σωθέντα «πῆγαινε τώρα, κρύψου διὰ τὰ σωθῆς». Οὗτος, ἀπαλλαγείς τῶν δεσμῶν ἔλαβε τὴν ἄγουσαν εἰς Δεμίρ-Ισσάρ. Καθ' ὁδὸν παρὰ τὸ χωρίον Γέερμα, συλλαμβάνεται ὑπὸ συμμορίας δεκαπενταμελοῦς κομιτατζήδων. Προσποιεῖται τὸν Τοῦρκον. Ἀλλὰ πρὸς πίσωσιν ἀπογυμνοῦται καὶ ἐξετάζεται. Ἀνακαλυφθεὶς δ' ὅτι εἶνε Ἕλλην, καθοδηγεῖται ἐνώπιον τοῦ στραταρχείου ἐδρεύντος παρὰ τὴν Κούλαν. Τὴν στιγμὴν ἐκείνην ἀνώτερος ἀξιωματικὸς ἠρίθμει τοὺς κανονιοβολισμοὺς τῆς συναπτομένης πρὸς τοὺς Ἕλληνας μάχης. Τοῦ κανονιοβολισμοῦ σιγήσαντος, ὁ διοικητὴς ἐκάλεσε τοῦτον καὶ τὸν ἠρώτησε διατί ζητεῖ νὰ μεταβῇ εἰς Δεμίρ-Ισσάρ. Ἐδήλωσε δ' οὗτος, ὅτι μεταβαίνει, ἵνα συναντήσῃ τὸν νιόν τον στρατολογηθέντα, ἀλλ' ὁ διοικητὴς δὲν τὸν ἐπίστευσε καὶ διέταξε νὰ δεθῇ. Εὐτυχῶς ἐκείνην τὴν στιγμὴν διετάχθη ἐσπενσμένη ὑποχώρησις. Οἱ Βούλγαροι ἀποβάλλοντες τὰ ὅπλα των ἐτράπησαν εἰς φυγὴν, λησμονήσαντες καὶ τὸν δέσμιον. Καταφυγὼν οὗτος κατόπιν εἰς Δεμίρ-Ισσάρ συλλαμβάνεται ἐκ νέου παρὰ ταγματάρχου Βουλγάρου καὶ πεντη-

κοντάδος στρατιωτῶν, ὀδηγούντων ἀμάξας πλήρεις ἀντικειμένων λεηλατηθέντων εἰς τὰς οἰκίας τοῦ Δεμίρ-Ισσάρ. Σπαθίζεται ὑπὸ τοῦ ταγματάρχου εἰς τὴν κεφαλὴν καὶ τὸν ὄμον καὶ πίπτει λιπόθυμος. Τῶν Βουλγάρων ἀποχωρησάντων εἰσέρχεται εἰς Δεμίρ-Ισσάρ καὶ σῴζεται εἰς οἰκίας Τοῦρκων. Τὴν ἐπομένην μεταβὰς εἰς τὴν μητροπολιν, εἶδε κατεστραμμένον τὸ μέγαρον καὶ εὔρε τὴν μητέρα τοῦ μητροπολίτου ἐκπνέουσαν. Ταύτην ἀποθανοῦσαν ἔθαψε μετ' ἄλλων. Ἐκεῖθεν μετὰ πέντε συντρόφων διασωθέντων κατέφυγεν εἰς Θεσσαλονίκην».

ΕΠΙΛΟΓΟΣ

Ὁ συμμαχικὸς πόλεμος δὲν ἐπέπρωτο, παρὰ τὴν νικηφόρον προέλασιν τῶν ἐλληνοσερβικῶν στρατευμάτων, νάπαλλάξῃ τοῦ βουλγαρικοῦ ἄγους ἅπαντας τοὺς κατοίκους τῆς Μακεδο-

Ἄφιξις προσφύγων Σάνθης εἰς Ὀκτωϊλάα.

νίας καὶ τῆς Θράκης. Διὰ τῆς συνθήκης τοῦ Βουκουρεστίου ἐπεδικάσθησαν καὶ πάλιν εἰς τὴν βουλγαρικὴν κυριαρχίαν ἡ βορειανατολικὴ Μακεδονία καὶ ἡ δετικὴ Θράκη.

Τῶν χωρῶν τούτων οἱ κάτοικοι, Ἕλληνες καὶ Μουσουλμᾶνοι, οἵτινες πρὸς συμμίην εἶχον πιστεύσει, ὅτι ἀνέτειλαν καὶ δι' αὐτοὺς ἀγαθότεραι ἡμέραι, μάτην ἐζήτησαν, ἐν ὀνόματι τοῦ πολιτισμοῦ καὶ τῶν δικαίων τοῦ ἀνθρώπου, ὅπως ἡ Εὐρώπῃ μὴ ἐπιμείνῃ εἰς τὴν ἀπόφασιν αὐτῆς περὶ ὑποδουλώσεως τῶν μερῶν ἐκείνων εἰς τὴν Βουλγαρίαν. Ὅταν δὲ εἶδον, ὅτι οὔτε αἱ συγγκλητικαὶ ἐπικλήσεις οὔτε αἱ ζωνεραὶ διαμαρτυρίαι

Ἐκπατρισμός Ξανθίων.

αὐτῶν ἦσαν προσωρισμένα ἵνα μεταβάλλωσι τὰς θελήσεις τῶν ἰσχυρῶν τῆς γῆς, πανδημεὶ ἐγκατέλειπον τὰς ἐστίαις καὶ τὰς περιουσίας αὐτῶν καὶ ἐζήτησαν καταφύγιον εἰς τὴν ἐλληνικὴν Μακεδονίαν. Αἱ δημοσιευόμεναι φωτογραφίαι δίδουν ἔστω καὶ ὀχρὰν εἰκόνα τοῦ ἀθρόου ἐκπατρισμοῦ τῶν πληθυσμῶν ἐκείνων, ὧν ἡ πατρις ἐπεδικάσθη ὑπὸ τῆς Εὐρώπης εἰς τὸ βουλγαρικὸν κράτος, ὅπερ, δι' ὅσον διέπραξεν, ἀπέδειξεν, ὅτι εἶναι ἀνάξιον νάποτελῃ μέλος τῆς ἐυρωπαϊκῆς οἰκογενείας. Τὸ ἱστορικὸν Με-

λέντζον, ἡ πλουσία Ξάνθη, ἡ ὥραία Γκιουμουλτζίνα, ἡ ὀμηρικὴ Μαρώνεια, τὸ ἐμπορικώτατον Λεδεαγάτς ἠρημώθησαν κατοίκων.

Καὶ ἐπισήμενος πληροφορίας, οἱ ἐκ τῶν προσαρτηθέντων εἰς τὴν Βουλγαρίαν μερῶν πρόσφυγες ἀνῆλθον ἐν Μακεδονίᾳ εἰς 40,406, ὧν 9036 Μουσουλμᾶνοι. Τούτων 25,127 προήρχοντο ἐκ τῆς δυτικῆς Θράκης, 4,800 ἐκ τῆς περιφερείας Νευρο-

Ἕλληνες στρατιῶται τροφοδοτοῦν Ὀθωμανοὺς πρόσφυγας ἐκ Νευροκοπίου.

κοπίου, 5,631 ἐκ τῶν περιφερειῶν Μελενίκου, Πετριτσίου καὶ ἄνω Τζουμαγιάς, 4,832 ἐκ τῆς περιφερείας Σιρωμνίτης καὶ 16 ἐκ τοῦ χωρίου ἁγίου Βλασίου τῆς παλαιᾶς Βουλγαρίας. Μερὶ μὲν καὶ δαπάνῃ τῆς ἐλληνικῆς κυβερνήσεως, οἱ πρόσφυγες οὗτοι ἐγκαθίστανται καθ' ἅπασαν τὴν ἐλληνικὴν Μακεδονίαν.

Πρέπει δὲ νὰ τοιισθῇ, ὅτι ἡ βουλγαρικὴ κυβέρνησις ἀπηγόρευσε τὴν εἰς τὰς ἐστίαις αὐτῶν παλινόστησιν τῶν προσφύ-

γων, ὧν καὶ ἐδήμηνσε τὰς ἰδιοκτησίας, διανεμομένας ἤδη εἰς ἀποίκους ἐκ Βουλγαρίας. Κράτος, ὅπερ χαρακτηρίζει ὁ διὰ τῶν προγραφῶν καὶ τῶν δημεύσεων ἐκβουλγαρισμὸς τῶν χωρῶν, ἐν αἷς ἤχμαζε τὸ ἐλληνικὸν καὶ τὸ μουσουλμανικὸν στοιχεῖον, δὲν ἦτο δυνατόν νὰκολουθήσῃ ἀλλοίαν πολιτικὴν ἐκείνης, ἣν ἐνεκαίρισε κατὰ τὴν πρώτην κατοχὴν καὶ ἣν ἐξακολουθεῖ νὰ ἐφαρμόζη, καταπατοῦν κοινὰ καὶ διεθνῇ νόμιμα.

